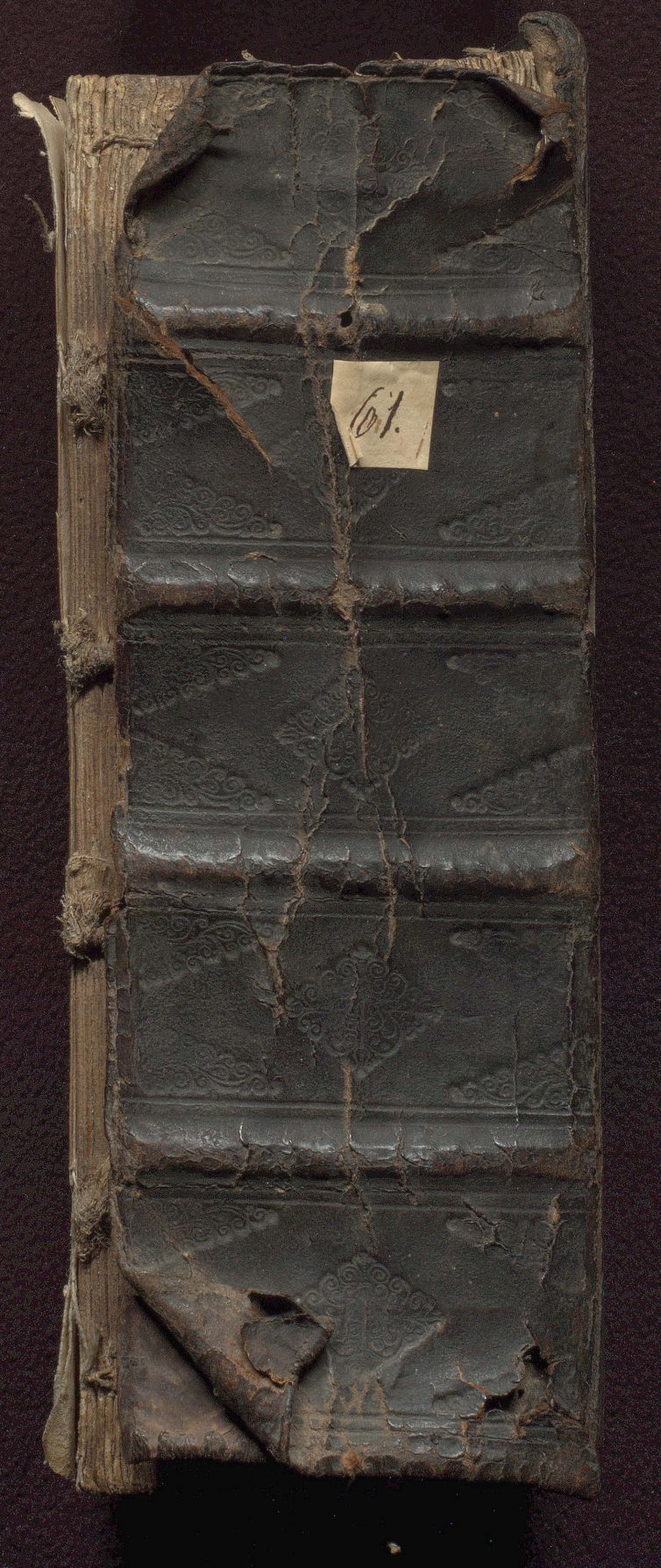
61.

93

Indeholder

I Mange skönne og vdvalde Lægedoms stycker, for atskillige Sjugdomme, offuer det ganske Legeme, fra hoffuedet til Föderne s. 24 – 264

II Lægedom for Avindfolcks oc Börns Sjugdomme. — — — s. 273 – 319.

III Do — Do — s. 319 – 349

IV Mange atskillige Lægedoms stycker for Bartskære, item om Aareladelse Bad og Koppesættelse — s. 349 – 430

V Præservatiff, Forvaring oc Lægedom imod Pestilentze — — s. 430 – 466.

VI Om Menniskens Vand at besse, oc der om at dömme. — s. 467 – 488.

VII Om atskillige Urter som her vdi Riget vaaxe, huorledis de til Lægedom ~~om~~ skulle brugis om. — s. 488 – 693.

Afskrift af Henrick Smid's Lægebog. Trykt. Kjbh. 1577

rørelse, oc ligger icke saa død som ofvenfore sagt er. Oc naar som hans
Mund opbrydis, da er der megen Skum der inde, oc haffver en svar gan-
de, oc om mand taler til hannem, da glemmer hand det strax. Stundem
røris alleneste en Side. Stundem en Lem eller Ledemod.

Tegn.

Af disse Tegn kand mand forfare, at en skal vorde rørt, som er, om mand tit
oc offte haffver Bugløb, uden nogen merckelig Sag, oc Hoffvedet er kungt, oc
svimler meget, oc det siunis for Øynene at være mørckt.

Det kand komme aff mange Aarsager, at en røris af Poplesie. Stundem
aff Hastighed oc fortørnelse. Stundem aff Kuld. Stundem aff Mad oc Drick,
oc Fraadseri, aff hvilcken megen slim eller Blod vover, hvilcket Hiertet beløber,
aarerne oc Lemmerne tilstoppis, hvoraf de u rolige blifve, saa røris da Men-
nisket. Stundem røris en, fordi at hand hafver været saare meget u kysk,
hvoraf Marren indvortis udi Benene forkølis oc forsvinder. alle Lemmer
forvermis aff Marren, oc haffve af hannem deris styrcke oc krafft. Thi skeer
det stundem at den døer udi sin Seng hos sin Hustru, hende u vitterligt,
thi at Marren udi Beenene er bortsvunden eller forkollet, all hans kraft
oc mact er forsvundet, saa at hand det icke føler, oc døer saa.

Det er skeet udi Sandhed, at en Læge fant en Død liggendis udi en
Seng, hvilcken som i en lang tid haffde leffvet saare u kyskelige, hand opskar
hannem, oc udtog hans Rygbeen, da fantz der ingen Marre udi, men
vaar all forsvunden, for hvis skyld hand vaar blefven død.

Stundem røris oc en deraff, naar nogle Legemens Aarer, paa Beenene,
Armene eller Halsen haffver været sønderhugne, oc ere icke rettelige tilsam-
men [illegible] igien, derfor kand icke det naturlige Blod oc Vædske haffve sin
[illegible] gang til oc fra Hiertet, thi røris den Siuge eller oc døer. Dette kand
mand lettelige see oc forfare udi et Kør som mit tilstoppet er, ladis der
[illegible] kand det icke løbe der igiennem. Lige saaledis skeer de
naar som nogen [illegible] kand icke [illegible] naturlige Værme fra Hier

da røris den oc forsvinder, kolis oc tilsammen krømpis, thi de aarer oc Sener som skulde komme Ledemod til hielp, de ere forkølede, oc haffve ingen mact. Stundem røris et Ledemod eller Lemmer allene, Stundem helfften aff Legemet, Ligesom naar Tungen røris en Haand, Stundem et Been eller fod. Saadan breck oc Siugdom kommer stundem aff stor Glæde, aff Sorrig oc Modgang, af Madens, oc drickens Ofverflødighed oc Fraadseri, af stort oc svart arbeyde, af aarckeløshed, aff Læde, forfærdelse, af vansmectelse, aff Hiertens idelige staelse eller rørelse, aff det ofverflødige Blod, aff Phlegmate, aff Cholera rubea, oc aff ofverflødig Melancholia. Denne Siugdom kommer gierne allmindelig aff en eller tvende forneffnde Sager, thi der gaar tvende aarer fra Hiernen ned igiennem Rygbeenet ned udi Beenene eller udi Fødderne, Igiennem den ene gaar den naturlige værme, oc igiennem den anden kulden, oc naar en aff disse eller oc begge tilstoppis oc haffver icke deris rette gang, til den Lem som de skulle gaa til, da forvisnis den Lem, saa at Mennisken kand den icke røre eller bruge.

Den Læge Avicenna siger: All den stund den naturlige værme oc krafft icke rører nogen Lem, da kand den icke brugis oc giøre hves den skulde giøre, oc efterdi at saa er, at denne Siugdom oc breck, kommer af Aarernis forstoppelse, som gaa fra Hiernen igiennem Rygbeenet, da er det nytteligt at mand gifver grandgibelige act derpaa, aff hvad Sag siugen kommen er; da kand mand disbedre komme den Siuge til hielp med Lægedom, som det sig bør.

Paa det, at mand kand disbedre forfare, hvoraf denne Siugdom kommen er, skal mand saaledis handle med den Siuge: Mand skal flittelige og grandgibelige forfare aff den Siuge, hvad for et Embede hand øfvet oc brugt haffver, førend Siugen hannem tog, om hand haffver gaat aarckeløs, om hand haffver været saare meget ukyst, og hvad hans Mad, almindelige haffver været, varm eller kaald, om hand haffver været hastig, redt eller forfærdet

Heraf kand forfaris om den naturlige værme er gaa et fra Hiertet op til Hiernen, eller om hand er nedfalden fra Hiernen, oc haffver tilluckt oc forstoppet de aarer, som førre om sagt er.

Lægedom.

Kommer denne Siuge oc Breck aff Legemens offverflødige Vædske, da skal den fordriffvis med Lægedomme, som saadan Vædske kand fortære, styrcke oc værme Legemet, oc det skal saaledis skee:

Tag Lavendel, Ørcken Salvie, Kodrøbels urt, Enebær, af hvert en Haandfult, Brendevin tre parter aff en Pott, god klart Rinsk Viin lidet meere end en Pott, lad dem udi en stor Tinkande, som offven til vel tæt er, sæt hende udi en Kiedel med vand, oc lad det saa vel tilsammen siude, hermed skal mand gnide oc vride de Lemmer som rørde ere to gange om Dagen, heraff skal den Siuge oc dricke Morgen oc aftenen, hver gang saa meeget som der kand gaa udi en Eggeskal.

Mand maa oc purgere den Siuge med et Qvintin eller lidet meere Hieralogodion.

Mundvand.

Den Siuge skal ofte holde udi sin Mund aff denne efterfølgendis drick, oc med den klucke eller skualpe.

Tag Peber, Bertram, Senip, Bebergel, Ingefær, Polleye, aff hvert tu Lodt smaa støt, siud dem i to Potter Viin, indtil trediedeelen, indsaaden er.

Aff Blodet.

Kommer denne Siuge aff det offverflødige Blod, da lad slaa en aare. Er den høyre Side rørt, da lad hannem paa den venstre Side. Er den venstre Side rørt, da lad hannem paa den høyre Arm.

Bad

Siden skal den Siuge bade udi Karbad med Vand, hvor disse urter ere saadne udi. Tag Salvie, Sevenbom, Rosmarin, Mynte, arffve, Bethonia, Chamilleblommer, Fordhumle, Lauerbær, aff hvert en Haandfuld, brug disse som sagt er.

Lavendula. Salvia in Scirialis. Herba paralicis. Grana Juniperi Aqua vitæ Vinum. Hieralogodium Piper Piretrum. Sinapium Castoreum. Zinzeber Pilegium.

Salvia. Sabina Rosmaria Mentha, Morsus Gallen bet

Theriacha Castorenum. Lavendula.

Førend den Siuge indgaar udi forsagde Bad, skal mand gifve hannem et Quintin god Theragelse med en drick varm Vin, udi hvilcken Bibergel oc Lavendel saadne ere.

Derefter naar som den Siuge saaledis haffver badt, da gif hannem to gange om Dagen aff denne efterfølgendis Lægedom saaledis tilgiort.

Tag Ørcken Salvie, Lavendel, aff hvert tre Hænder fulde, leg disse i blod udi fiorten dage, udi halfftredie Pot god Rinsk Viin, brend siden Vand heraf in Balneo Mariæ. om mand icke haffver saadant Redskaff, da skal dette siudis, udi en Tinkande, udi en Kiedel som ofvenfore føre sagt er.

Røris det heele Lægeme.

Om det heele Lægeme røris, saa at den Siuge det icke føler, at mand tager paa hans Lemmer, da skal hand saaledis hielpis. Hand skal badis udi det Karbad som offvenfore skrefvet staar, oc til samme Bad skal oc brugis gode gloendis Kampersteene, oc de skulle leggis besynderlige udi en Kædel, eller udi et andet Kar, og paa samme gloendis Steene, skal mand lade aff dette efterfølgendis saaledis tilgiort.

Grana Juniperi Taxus barbatus Origanum.

Tag Ynebær, Liusebrands urt, vild Meyran, Tost eller Kong kaldet, aff hvert tre Hænder fulde, 7 Potter Rinsk viin, siud disse udi en Tinkande udi en Kædel som ofvenfore føre sagt er, her skal mand lade paa de gloendis Steene, saa at den Siuge vel kand svedis, oc lad hannem saaledis bade det lengste hand kand taale, dette Bad giør den Siuge meeget gaat, Lemmerne forværmis igien. Oc naar som hand kommer af Badet skal mand nederlegge hannem udi en Seng, og passe vel paa hannem, saa at hand kunde svedis igien, oc skal voctis vel for Kuld, oc naar som hand saaledis nogen stund hafver ligget, oc hans Lægeme er blefvet tiurt, da skulle hans Lemmer vel gnidis med Lavendele Vand, eller med Viin, hvorudi Lavendel oc Salvie saadne ere,

Aqua Lavendul.

saaledis skal den Siuge hver dag tre gange baade udi ni samfeldige dage, om hand er ellers saa sterck, at hand kand det tolle oc fordrage. Den Siugis Lemmer skulle oc smørris tre gange om dagen, med Lisabons Olie, hvorudi Bibergel saaden er. Til 4 Lod Olie, skal tagis et Lod bi=bergel. Oleum Castoris

Den Olie som kaldis Oleum Philosophorum, er saare god for den Breck oc Siuge.

Røris en Lem.

Røris en Lem eller Ledemod alleeniste, være sig paa Haand eller Fod, det skal saaledis hielpis:

Siud Salvie i en Potte, eller udi et andet Kar, holt Ledemodet deroffver (offventil vel tet stoppet) saa at Svalmen deraf kand vel komme til sam=me Lem, saa hed som hand heedist tolle kand, saa at det blifver igiennem varmt oc vel svedis.

Siden tag Brendevin et halfft Pund, Salvie oc Rude, af hvert en halft Haandfuld smaat skaaret, siud disse udi en Tinkande i en Kiedel, ligesom offvenfore føre sagt er, om Viinen siuder formeeget ind, da lad meere der paa oc lad det siude igien, siden skal det giemmis udi et Krus vel tilstoppet, oc naar som mand vil heraf bruge, da skal det værmis, oc saa Linklude der udi vaadgiøris, med dem skal mand vel gnide oc vride samme Lem, imod en god Fld, det hediste som den Siuge det tolle kand. Naar som dette saa skeet er, da skal mand tage Olie af Chammille blommer oc Brendevin, ligemeeget aff hvert, herudi skal en Klud vaadgiøris som er saa stor, at hand kand tecke oc skiule Lemmen, oc den skal vindis omkring Lemmen, oc saa derpaa et stycke aff et sort Lamskind, dette skal brugis Morgen oc aften udi fiorten dage. Aqua vitæ Salvia Ruta Oleum Chamomillæ. Aqua vite

Røris Been, arm eller Knæ.

Om et Been arm eller Knæ røris, da skal mand lade foresagde ur=ter i en Balie, oc sætte Ledemodet derudi, oc Balien skal vel tætis

trint omkring, paa det, at Ledemodet kand vel værmis, oc naar som Vandet kølis, skal mand kaste der udi gloendis Kampesteene, som oc føre sagt er.

Røris avel eller Lend.

Om avel eller Lend røris, da skal mand giøre en Linpose en halff alne bred oc lang, oc legge hannem udi foresagde urter, oc dem siude, Leg dem ofte paa Ledemodet vel varmt, naar som Lemmen saaledis badet, oc forvær-met er, smør hannem med den Smørelse som offvenfore staar, oc samme Lem skal stedse holdis varm.

Røris Tungen.

Confectio Anacardina. Bliffver nogens Tunge rørt, oc den Siuge mister maalet, da leg under hans Tunge lidet Confect anacardina, da tal den Siuge igien.

Castoreum Salvia Mel. Piller giorde aff Bebergel, Salvie oc Honning, lagde under den Siugis Tunge, kommer den Siuge til at tale igien.

Pillulæ Oppeponaco. Piller aff Oppeponaco, saaledis brugte, giøre det samme. De som ere rørde af Poplesie, skulle stedse oc idelige bruge udi deris Mad oc dricke, Saffran, Canelebarck, Opetungis urt oc blomster.

Crocus Cinamomus buglossa. Den høylærde Læge Cornelius Celsus siger, om nogen røris af Poplesie paa alle Lemmer, oc hand lader strax sla en aare, da kommer den Siuge til sin Helbrede oc Sundhed igien, eller oc døer.

Røris Hænder.

Om nogens Hænder ryste, da skal hand toe dem i kalt Vand, udi hvil-cket Salvie nogen stund haffver ligget, og lade dem tørris aff sig selff.

Det Seytende Capittel. For Krampe.

Krampe er Senerens tilsammendragelse, eller oc deris udsterckelse. Oc dette kommer stundem af Ledemodernis Tomhed, eller oc aff deris Fuldhed, stundem af kuld, af svart arbeyde, aff Sorg, Modgang oc Bedrøfvelse. Oc denne Siuge er aff trende haande slags. den første kaldis Anthostenus, oc hun er naar som de aarer oc Sener, som for til sidde, bliffve lange

oc de som bag sidde, tilsammen dragis, oc blifve forstackede. Den anden kaldis Prothostenus, oc hun er naar som de aarer eller Sener som bag sidde bliffve for lange, og de som for sidde forstackede. Den tredie kaldis Thetthanus, oc hun er naar som aarerne eller Seenerne, baade bag oc fore tilsammen dragis, oc de blifve forstackede, saa at den Siuge kand icke røre sig, hvercken til den høyre, eller venstre Side, oc den Krampe, som kommer af Tomhed er den værste.

Lægedom.

Kommer denne Siuge aff aarernis fuldhed, da rens oc Purgere den Siuge, som du her offvenfore om Poplesie hørt haffver. Derefter tag Bertram, Euphorbium, Peber oc Lauer olie, af hvert et Qvintin, giør heraf en Smørelse, smør hermed Nafften, Aarerne udi Tindingerne, oc Puls aarerne paa begge arme. Mand maa oc vel giffve den Siuge aarle om Morgenen et Qvintin Theragelse. Det giør oc den Siuge meeget gaat, at mand legger bag i hans Nacke en Linpose med varmt Salt.

Perethru. Euphorbium piper Oleum laurinæ Theriaca.

Om mand giør en Røg op i Næsen aff aloetræ, saadan Røg hielper alle aarer, oc Sener underlige.

Aloe.

Om aarerne eller Senerne smøris med en aff disse smørelse, som ere Dialthea, Marciaton, arogon, Oleum Vulpinum, de hielpe oc saare vel.

Dialthea Mania ton Agoron Oleum vulpinu

Det Syttende Capittel.

Om Munden vorder kroget, hvilcket Lægerne kalde Torturam oris. Munden eller Kindbeenerne bliffve oc stunden krogede, saa at de, gaa aflaue, oc saadant giør Krampe, hvilcket aarerne eller Seenerne tilsammen drager, ligesom et stycke Lær tilsammen krumpis, naar som det holdis mod en Ild. Stundem kommer det aff Pophlesie, oc naar det saa skeer da skal der med handlis som om Krampe sagt er.

Tortura oris.

Tag Salvie, Bethonie, arre, vild Mayran, siud disse udi vand, læg oc bad Nacken vel hermed. Naar som det er skeet, smør saa Nacken med Oleo Costino. Mand maa oc lade, udi den Siugis Næse et aff de Pulver, som om Hofvedens svimelse skrefne staa.

Salviæ bethonica Marsus Gallinæ origanu Oleum pin Ole Cos

Det attende Capittel. Om Druckenskab.

Somme Menniske faa oc saadan breck udi Hoffvedet ligesom de vaar druckne, oc dette kommer aff den onde u-fordøffvelige Vædske som udi Hofvedet opfar omkring Hiernen. Somme deraff, at de haffve gaaet i heet Solskin. Somme oc deraff, at de haffve gaaet i heed Solskin. Somme oc deraff, at de haffve talet eller raabt meget, hvoraff Hiernen blifver skrøbelig oc naar som de dricke en føyeting, da er det strav udi deres Hofvet. Somme ere aff Naturen saa skrøbelige, at dersom de komme udi en varm Stue hvor som andre sidde oc raabe eller qvæde, saa faa de strav ont i Hofvedet, oc ere ligesom de vaare druckne, oc hvo som saadan Breck hafver, hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

oleum Rosarum Violarum Succus arthemisis.

Er saadan Druckenskaff aff heed Natur, da smør hans Hofvet oc Tindinger med Rosenolie, Fiole Olie, eller med osen af Bynecke, eller blende dem tilsammen.

Siden skal mand giffve den Siuge at dricke, støt Balmuefrø, blendet med Rosenvand, saa at det er som en Melck. Hereffter skal den Siuge sætte sine Fodder udi varmt Vand, hvor udi Chamilleblommer oc amur saadne ere, oc de skulle gnidis vel underneden med Salt, oc en ulden Klud, oc siden skulle de smøris med Fiole Olie, saa dragis vædske neden af Hofvedet. Mand skal oc komme, den Siuge til at gaa til Stols, med de ting som giør lidet løsen oc Stolgang.

Det nittende Capittel. For den faldende sot.

Denne Sot oc Siugdom er af trende haandeslags. Den første kaldis Epilepsia, hvo den haffver, hand føler intet ont, før end hand nedfalder, oc naar hand nedfalden er, da fraaes Munden paa hannem, hvilcket af Hiernens forstoppelse kommer.

Den anden kaldis Analepsia, oc den kiendis saaleedis, den Siuge føler noget som gnaffver udi hans Mafve, oc noget som suser for hans Øren, oc efter at hand er nedfalden, da spyer hand, oc denne kommer aff den onde Vædske, som er udi Maffvens aarer og Sener, hvilcken som opfar udi Hofvedet, tillucker oc forstopper Hiernens aarer.

Den tredie kaldis Catalepsia, oc den kommer af den Vædske, som udi Lemmerne foreholdis. Oc førend hand nedfalder, føler hand noget som løber igiennem Ledemoderne ind udi Hofvedet, som Galenus siger om sin Skriffvere, hvilcken stedse følde noget, naar som Siugen hannem tog, som løb af den ene Fod oc op udi hans Hoffvet, Thi lod hand binde samme Fod hart med et Bond.

Denne Siugdom kommer oc stundem aff Tarmene, oc da giør hand sig u-reen som nedfalden er.

Qvindfolck faa oc ofte denne Siugdom, af den ureene Vædske som udi Moderen er, oc saadant vederfaris mest Nunder som udi Kloster indgifne ere. Men denne Siugdom, er dog meere hos Mandkiøn end hos Qvindekiøn, oc er gierne langvarig til døde dag, men hun er icke farlig paa Lifsens vegne. Men det skeer vel stundem, at hun tager nogle aff dage, udi det første naar mand hende faar. Denne Siugdom forgaar offte paa Mandkiøn, naar som de først bevare sig med noget Qvindfolck oc Legemens Lyst bedriffve, oc forlader denne Siuge unge Qvindfolck, naar som de først faa deris Tid oc legemlige Blomster.

Tegn.

Af disse Tegn kand forfaris, at en skal faa den faldende sot, eller Pophlesie, eller Vildelse. Naar som mand soffver, da siunes at der falder noget tung paa hannem, oc kryster hannem saare, hvilcket vi paa vort Tungemaal kalde, at Maren rider hannem.

Om den Siuge kand hielpis.

Vilt du forfare oc vide om den Siuge, som den faldende sot haffver kand hielpis eller ey, da tag en Sijnaal, sting med hende udi hans Øren, føler hand det, da kand hand hielpis, men føler hand det icke, da kand hand icke hielpis.

Den høylærde Læge Gilbertus siger, at naar som nogen denne Siugdom først faar oc nedfalder, da skal mand strax lade sla en Are paa den Siuge, hvilcken aare mand vil, oc saa giffve den Siuge et Lodt aff samme udladne Blod med et bløt Eg at dricke, det skal hielpe saare vel for denne Siugdom.

Fel Canis Eller naar som Mennisket første gang nedfalder, skal mand strax i hielslaa en Hund oc udtage Galden, oc giffve den Siuge dem at dricke, da faar hand denne Siuge icke meer.

Aff Maffven.

Om denne Siuge kommer aff Maffven, da kom den Siuge til at spij, med en aff de Lægedomme, som giør at spij, som hereffter findis udi det Capittel om at giøre at spij.

Denne er en kraftig Lægedom for denne sot, som ofte forsøgt er.

Castoreum Antimoneum. Sangvis Draconis. Tag bebergel, Spisglas, drageblod, ligemeeget aff hvert, stød disse til Pulver, giff den Siuge heraff hver dag et Qvintin med en drick varm Viin, oc dette skal brugis indtil den Siuge bliffver helbred igien.

Epar Rana. Eller tag en frø, sker hende op at rijggen, udtag Leffveren, oc vint et Kaalblad om hende, brent hende til Pulver udi en nij Leerpotte, giff den Siuge aff hende at dricke, med en drick Vin, dette skal oc brugis indtil den Siuge faar bedre.

Theriaceæ Castoreum. Eller mand maa giffve den Siuge ret god Theragelse, med en drick varm Viin at dricke, hvorudi Bebergel saaden er, denne er oc en forsøgt Lægedom.

Diacastoreum. Diacastoreum er oc en vis oc forsøgt Lægedom, om mand giffver den Siuge heraff tre gange om ugen i det mindste, oc hvergang 1 qtin.

Electuarium Diaanthos, eller Diamusci, brugt som sagt er, de ere oc gode for denne breck oc Siuge. Diaanthos Diamusci

Er det en Mands Persone som hafver denne Siugdom, da giør Hiertet, aff en ulffve til Pulver, oc giff den Siuge heraff et Qvintin tillige. Er det et Qvindis Persone, da skal mand tage Hiertet aff en ulffinde, oc giffve hende heraff som sagt er. Coralupi

Ulffve Kiød tørrer udi en Bager Ofn, oc støt til Pulver, oc det den Siuge giffvet som offvenføre sagt er, hielper oc saare vel for denne Siugdom.

Hvosom denne Siugdom haffver, hand skal bære et Belte giort aff ulff-skind paa sin bare Krop, det hielper underlige.

Tag den Gummi Opoponax, Bibergel, Drageblod, Spisglas, lige-meget af hvert, stød disse til Pulver, oc gif den Siuge heraf med Viin som sagt er, hvergang et Qvintin, med denne Lægedom ere oc mange hiulpne. Opoponax Castoreum Sanguis Draconis. Anthimoneum.

Tag Hoffvetpanden aff en død Mands Persone, sæt hende udi en heed Bager Ofn, oc brent hende indtil hun blifver aldeelis hvid, stød hende saa til Pulver, tag saa af samme Pulver et qvintin, oc tre Penoniers steene oc smaa støtte, gif den Siuge det at dricke med en varm drick Viin. Caput viri mortui. Granae Peonis.

De som haffve denne Siugdom, de skulle stedse oc idelige lucte til Rude, det hielper dem meeget. Rutae

Dioscorides Læge siger, at Løbet aff en Hare drucket, er got for denne Siugdom. Coagulae Leporis.

Naar som nogen nedfalden er, da skal mand blæse op i den Siugis Næse, Bibergel oc Rude støtte til Pulver, da staar den Siuge strax op igien. Castoreum Rutae.

Det samme giør oc det Gummi Azafetida, om det leggis paa gløer, oc lader Røgen opgaa i den Siugis Næse. Aza fœtida

Af dette Pulver udi Næsen lat, beskiærmer Mennisken for denne breck.

Tag Peber et Qvintin, tør Rude, Senip, af hvert halfandet qvintin, Luseurt, Nigellam, aff hvert et halfft Lod, Sal Armoniacum et halfft Piper Rutae. Sinapium Staphi Sagria.

Nigella Italarmoniacum Radix Peoniæ.

Qvintin, giør disse til Pulver, brug heraff som sagt er. Den Læge Macer siger, at Roden aff Peonier om Halsen bunden, er saare god for denne Siuge.

Den Læge Galenus siger, at hand haffver bundet Roden aff Peoniæ om et Barns Hals, otte aar gammelt, som haffde denne Siugdom, det stod strax op oc vaar helbredt. Siden forsøgte hand ydermeere denne Rotz kraft oc dyd, oc tog same Rod af Barnsens Hals igien, da nedfalt det strax, siden bant hand same Rod om Barnsens Hals igien, da opstod det strax igien.

Aristologiæ. Euphorbium Castoreum Oleum oli varans.

Tag Hulurt 2 Lodt. Det Gummi Euphorbium oc Bibergel af hvert et Qvintin, stød disse til Pulver, oc siud dem udi Lisabons Olie, hermed skal den Siugis Rygbeen smøris fra Hofvedet ocsaa ned at.

Ordinantz.

Hvo som den faldende Sot hafver, hand skal icke gaa ud af sit Huus, naar som det er taaget Væder, oc ey heller naar som stor Heede er, eller oc saa stor Kuld. Hand skal oc bruge den Mad, som snarlige oc lættelige fordøffvis eller fortæris i Maffven, ligesom disse efterfølgendis; Høns, Haner, smaa Fugle, unge Kid, grisekiød, erter saaden med brød, Eggesuppe, hand skal intet bruge som surt er, oc ey heller Hvideløg, eller anden løg, hand skal oc dricke føye, oc særdeelis efter Maaltid, oc ingen sterck drick. Efter Maaltid skal hand æde qveer eller oc aff Electuario som aff qveer er giort, da nedtryckis den onde vædske som udi Mafven er, saa at hun icke opfar udi Hofvedet. Hand skal oc see vel til, at hand kand vel lade sit Vand fra sig, oc haffve god Stolgang, hand skal icke soffve om Dagen, oc ey heller gaa Ørckeløs, men iblant med lidet arbeyde, hand skal ey heller haffve stor omhu, oc ey være formeeget Sorgefuld.

Det tyfvende Capittel. Kommer nogen fra sine Sind oc bliffver Vilder.

Mania, kaldis aff Lægerne Vildelse, oc er den Siugdom som hafver sin Værelse udi Hiernens førsterom, af den onde Vædske, som derinde forsamlet er. Oc samme Siugdom kommer stundem aff Hoffvedens onde Complexie. Stundem aff ond Mad oc dricke, aff hvilcke udi Maffven forsamlis en ond offverflødig Vædske som op udi Hoffvedet far. Stundem oc deraf at en er

heed, oc dricker hastelige det som kalt er. Stundem aff den Mad som heedmer, oc formeeget peberet er, oc aff Hvideløg, hvoraff Vædsken forbrendis. Stundem kommer denne Siugdom aff udvortis ting, som er, om nogen bidis aff en galen Hund. Stundem aff u-sunt oc forgiftig Vær. Stundem aff stor Sorg oc Modgang, aff megen studering, aff megen Vect, af megen faste. Stundem af nogen flydelse, som icke hafver sin rette gang, saasom det skeer naar som Qvindfolck icke haffve deris Tid oc Blomsters rette flydelse. Stundem deraf, at mand hafver icke god Stolegang, men det ligger oc raadner, ocsaa opfar udi Hoffvedet. Stundem oc aff det offverflødige blode.

Aff Blodet.

Kommer denne Siugdom af Blodet, det kand mand saaledis forfare. Hand taler stedse, dantzer, Springer, Siunger oc er glad, mener at hand er Rig oc haffver meget Gods, oc at all Verden hører hannem til, hand hører gierne Trompe, Harpe, oc andre subtilige Læge, hans Puls er stor oc slaa fast, hans Vand er tyckt oc røt.

Aff Tholera.

Kommer denne Siugdom af den røde Tholera, det er, af det forbrende tørre Blod, da kiffvis oc trættes den Siuge gierne, raaber oc skriger, oc slar sig self, oc andre som ere hos hannem, oc er meeget u-styrig, hans Puls er liden, oc slar hastelige, hans Vand er røt oc skiønt, hans complexie er varm oc tør.

Aff Kuld oc Tørhed.

Kommer denne Siugdom af Kuld oc tørhed, da er hand altid bedrøfvet, græder stedse, rædis for hver mand, naar som hand seer Riis eller Straa, siunes hannem at det er Hugorme oc Taadser, oc hand vil gierne være i den Sted som mørckt er, oc knytter sine Hænder tilsammen, oc reddis at mand vil tage noget aff dem, hand galer oc stundem som en Hane, eller klucker som en Høne, Stundem giøre hand som en Hund, er stetse redt at mand vil gribe oc fange hannem, hans Vand er hvit oc skiønt med en Kreetz farfvet som Bly.

Aff Phlegmate.

Er denne Siugdom af Phlegmate da siunes den Siuge, at hand er udi et

Vand, oc sofver gierne, tal oc paakalder Dieffvelen, oc denne Siugdom kommer af kuld forfulet Vædske, som sig udi Hiernen forsamlet haffver, hans Vand er hvit oc blegt, oc Puls aaren slar langsommelige.

aff Sorge.

Hafver nogen faaet denne Siugdom aff Sorg oc Bedrøfvelse, da skal mand tale oc handle venlige, oc kierlige med hannem, glæde hannem oc loffve hannem meeget gaat. Er det en Mands Persone, da skal mand sette hos hannem smucke oc subtilige Qvindfolck, oc loffve hannem et aff dem, heraf stilles hand tilfreds. Er det et Qvindekiøn, da skal hun glædis med Mænd, mand skal lofve hende en af dem, heraf vederqvegis hun, oc kommer til sit skæl igien. Oc hvo som denne Siugdom haffver, med hannem skal mand saaledis handle. Mand skal giffve hannem den Mad som køler oc lættelige fordøffvis oc fortæris, ungt Grise Kiød, unge Høns, ferske Eg. Ingen sterck drick skal mand giffve hannem. Haffver hand icke god Stolgang, da skal mand giffve hannem om Aftenen, naar hand vil sig nedlegge til

Pillulæ Cochiæ

Søfns et qvint: aff Pillulæ Cochi, de rense den Siugis Hoffvet. Den Siuge skal oc leggis udi en kolder sted, saa at Været kand blæse paa hannem. Hafver den Siuge meget Blod udi sig, da skal mand lade den mellemste aare som sidder fore udi hans Pande, oc paa den siette dag derefter skal Hofvet aaren ladis, paa begge Hænder hos Tommelfingrene.

Denne drick tiener saare vel til dem som denne Siugdom haffve.

Hordeum glyciriza Plantago.

Tag et lidet Kolfad fuld aff Byg, Skærsøde 3 Lod, Veybrede en Haandfuld, siud disse udi tre Potter ferskt Vand, sie det igiennem en Klud, oc lad det kølis, oc giff saa den Siuge heraff at dricke.

Chamomilla Verbena

Den Siugis Hoffvet skal oc toes med Vand, hvorudi Camilleblommer oc Jernurt saadne ere.

aff Phlegmate.

Er denne Siugdom af Phlegmate. eller aff ofverflødig Kuld, da gif den Siuge den Mad som hannem værme kand, oc lad hannem holde sig varm, rens oc purgere hannem saaledis.

Tag Seneblad smaa støtte til Pulver et halft Lod, Sucker et Lod, god Brendevin en Eggeskal fuld Vand af Qvetungis urt, ligesaa meeget, sameledis oc god Rinsk Viin, Ertesaad som intet Salt eller fet i kommet er, saa meget som alt dette forneffnde er, tør disse vel tilsammen, oc gif den Siuge heraf aarle om Morgenen fastendis, føre lidet varmt giort.

Den tredie Dag derefter om aftenen, naar som den Siuge vil sig nedlegge til Ro oc hvile, da giff hannem Pillulas Cochias et qvintin. Den Siuge skal leggis paa den sted som intet Væder kand komme til hannem. Er det om Vinteren, da lad hannem blifve udi Stuen Dag oc Nat. Men er det om Sommeren, da giør en god Ild udi hans Herberge oc kommer aff Enebær Riis, som bærene end idde paa, det giør den Siuge saare gaat. Den Siugis Mad oc dricke skal redis med Saffran, gamle Høner oc duer vel saadne tiene hannem saare vel, de giffve stor Krafft oc Værme.

Haffver denne Siuge stor hede udi sit Hofvet, da leg dette efterskrefne paa hans Pande oc udi hans Tindinger.

Tag Husløg, Rosenblad, ligemeeget af hvert, stød oc blend disse med Qvindemelck, brug dette som sagt er, heraf kølis Blodet, oc Pinen minskis. barbæ Jovis. Folia Rosarum Lac Mulieris

Mand maa tage en sort Høne, oc flecke hen i tu, oc binde hende saa varm om den Siugis Hoffvet.

Mand maa oc giffve den Siuge afften oc Morgen aff denne drick, en god drick at dricke.

Tag Saffran, Lanelebarck, af hvert et halft qvintin, stød dem smaa, oc bint dem udi en Klud, heng hannem udi en Potte Vin, hvorudi et Lod god Brendevin er lagt. crocus Cinamomum.

Dette efterfølgendis styrcker Hofvedet, oc Hiernen saare vel, om det brugis udi Maden. crocus Cinamomum

Tag Saffran et Qvintin, Lanelebarck et halfft Lod, Neglicker et halfft qvintin, Sucker tu Lod. gariopheli Saccarum.

Grana Peoniæ. Om mand gifver den Siuge Peoniæ Kierner smaa støtte til Pulver med Viin at dricke, da kommer den Siuge til sig igien.

Aff Cholera.

Naarsom denne Siugdom kommer aff den offverflødige sorte Cholera, hun er den allomværste, thi den Materia gaar til Milten oc Hiernen, oc hvo som denne Siugdom hafver, hand haffver ingen ro hvercken dag eller Nat, hand taler med sig selff, ligesom der talede nogen med hannem, oc alminde-lige gierne plagis hand aff den onde aand, oc hand kand saaledis hielpis, uden saa er at Gud hannem besynderlige straffe vil.

Purgatz

Folia Sena Aqua vitæ vinum. Tag Seneblad et halft Lod smaa støt til Pulver, god Brendevin, saa meeget som der kand gaa udi to Eggeskaller, oc tre gange saa meeget anden god Viin, rør dem vel tilsammen, oc gif den Siuge heraf udi tre Morgen fastendis.

Eller mand maa gifve den Siuge Brendevin, med anden Viin, som sagt er, hvorudi Engelsøde, Fordrøg, eller den Steen Lapis Lazuli, udi ligget hafver, disse rense oc purgere den sorte Choleram, oc Melancholiam, oc naarsom disse Vædsker saaledis ere uddrefne, da rensis Milten, oc Hiernen kommer til lave igien, oc de underlige Tancker oc fanthasier forsvinde.

Bidis en aff en galen Hund.

Theriaca Er nogen bleffven Vilter deraff, at hand er biden af en Gallen Hund, da skal mand gifve den Siuge en god Theragelse, oc sameledis Saaret der-med smørre, oc saa af denne Smørelse derpaa legge.

Mentha genthianæ oculi Caeribolas armenus Aqua Rosarum. Tag Mynthe, Entzian, Kreffveters Øyen, Bolus armenus, lige meeget aff hvert, disse skulle blendis med Theragelse, oc Rosenvand, oc paa Saaret leggis.

Bliffver nogen Vilter oc kommer fra sin Sind oc forstand, aff Hoffvedens svare fantasie, saa at hans Skel, Sind oc Vid ere ad sprede, den skal mand saaledis hielpe.

Leg den Siuge udi et mørckt Herberge, saa at hand see icke Dagen, tagsaa en stor Mullu eller Becken, sæt det mod Veggen, saa at det heller, saa at hvad der udi kommer, kand strax springe ud igien, tag saa et Løvekar eller Handfad, som haffver en liden Kober Hane, henge samme Løffvekar høyt offvenfor Beckenet, oc fyld same Løffvekar fult aff Vand, vrid Hanen lit op, saa at den ene Taar efter den anden kand drøppe ned paa Mulven eller paa beckenet, oc springer ud igien, oc naar som det saaledis nedløber, saa ligger den Siuge, oc tencker derpaa, hvad det monne være, oc kommer saa til sig igien. Oc naar som Vandet uddrøppet er, skal Løvekaret opfyldis igien, oc dermed handlis som førre.

Er nogen Vilter oc kommen fra sine Sind, oc mand icke veed eller forfare kand, hvoraff det kommet er, oc om det er en Mands Persone, da tag Lungen aff en Buck, fleck hende udi tu, oc bint den saa varm om Hofvedet. Er det en Qvindis Persone, da tag Lungen aff et Kid, oc brug den som sagt er.

Eller fleck en sort Høne mit at Ryggen, bind hende saa varm om Hofvedet.

Det 21 Capittel. Om Haar det udfalder.

Falder noget Haar aff Hoffvedet da brent Duemøg til aske, oc giøre en Lud heraf, oc toe Hoffvedet hermed, dette er et forsøgt stycke, siger den Læge Petrus Hispanus. Flimus colum barum.

Eller tag Egeløff, oc imellem barcken aff Egetræ, siud disse i Lud eller i Vand, oc toe Hofvedet offte hermed, oc lad det tørris aff sig selff. Folia qversit

Hoffvetskel at fordrifve.

Mand skal offte to Hoffvedet med Vand eller med Lud, hvorudi Katteosterødder saadne ere. Radices Malvæ

Eller tag Hvedekled, lad derpaa siuendis het Vand, oc lad det saa staa Dag og Nat, sue det saa igiennem en Klud, oc lad det lit Edicke udi, hermed toe Hoffvedet offte.

Cinis vanarum — Tag smaa frøer, brent dem til aske, oc giør Lud heraf, oc toe Hoffvedet offte dermed.

Absynthium Abrotanum. — Malurt oc abrod saadne i Lud eller i Vand, Hoffvedet hermed toet, holder Haaret paa Hoffvedet, saa at det icke udfalder.

Succus Alii. — Haaret smurt med osen aff Hvideløg giør det samme.

Hedera arborea Abrotanum. — Vedbende som vover op til Træ oc abrod udi Lud saadne, oc Hoffvedet hermet toet, giør det samme.

Det 22 Capittel. Hvorleedis mand skal komme Haar til vove.

Denne Smørelse kommer Haaret til at vove, hvor som mand dette hafve vil, om steden dermed smøris, om aftenen naar som mand vil sig nedlegge til Søffns oc steden skal førre vel gnides med en grof linet Klud.

Oleum Rosarum — Tag Rosen Olie, oc lad hende udi en Mortere, som er giort af blij, hermed smør steden, vrid oc gnid hende vel, med en Stempel, som oc saa er giort aff blij, oc om Morgenen skal steden vel toes med varmt Vand.

Talpa — Om Muldvarper siudis udi Vand, oc Hoffvedet smøris med de Fede som deraf siudis, kommer Haaret til at vove.

Denne efterfølgendis Smørelse, giør langt oc sort Haar, om steden dermed smøris.

Anguilla Axungi Gallina ecce et anserina Mel. — Tag en ferst aal, siud hannem udi Vand, tag saa det fede, som af aalen saadet er, sameledis Hønse ister, oc Gaase ister, ligemeget af hvert, Honning helfften saa meeget, siud disse oc giør heraf en Smørelse, brug hende som sagt er.

Taxus barbatus — Konge liussis urt saaden udi Vand eller i Lud, Hofvedet dermed toet, kommer Haaret til at vove.

Spicanardus. — Spicanardi urt udi Lud saaden, Hofvedet hermed toet, kommer Haaret til at vove, oc at sidde fast, saa at det icke udfalder.

Det 23 Capittel. For Orm som affæder Haar.

Dette giør gutt oc langt skiønt Haar, oc fordriffver Ormen som Haaret afæder, om Hofvedet hermed toes.

Siud Fenum Græcum udi Vand oc toe Hofvedet hermed.
Senip smaa støt, oc med Honing blendet, Hoffvedet hermed smurt, Sinapium
fordriffver Ormen som Haaret affæder.

Det 24 Capittel. Haar at fordriffve.

Vilt du fordriffve Haar, saa at det skal icke vope igien, da giør denne Smø-
-relse. Tag uslucter Kalck et Lod Auripigmentum et halff Lod, siud dem i Cals viva
Edicke, oc lad der siden noget vop udi, oc giør heraff en Smørelse, gnid oc vrid Aurig pigmentum
steden vel med denne Smørelse, der som Haaret sidder, som du fordrifve vilt saa Acetum
at steden vel svider, brug dette saaleedis tre gange, der efter gack i en Badstue
at du kand vel svedis, da kant du uddrage det Haar som du vilt uddrage uden Succus hoddræ arboreæ
all Pine, smør saa steden igien, der som Haarene ere uddragne, med Osen af
Vedbende som vover op til Træ.

Det 25. Capittel. For et bullet oc skurffvet Hoffvet.

Er Hoffvedet bullet, eller skurfvet, da lad afrage Haaret, saa at Hoffvedet
bløder, tag saa tyck Flød aff sød Melck, smør oc gnid Hofvedet vel hermed Aften
oc Morgen, toe saa Hofvedet hver tredie dag, med god varm Lud, saa at Hoff-
-vedet vel værmis, lad siden kold Lud i Nacken oc skyl Hoffvedet vel, oc lad det saa
tørris, derefter smør det igien, ligesom førre, det skal saaleedis brugis i tre uger
da lægis det, udi hvor skurffvet oc bullet det er.

Om nogens Hoffvet haffde været lægt, oc der vopte hvit Skab paa, saa
at mand redis, at det skulde udslaaes, oc opbrydis igien, da skal mand
smøre Hofvedet med Linolie, saa bliffver Huden slet oc fast, oc opbrydis icke
igien.

Tag Hotzurt oc siud den i god sterck Edicke, sie og kryst det siden igiennem Enula campana
en Klud, oc til hver fire Lod af samme Edicke saaledis saaden, skal mand ta- Arungia
ge et halfft Pund Svine ister, oc tu Lod Viinsteen smaa støt til Pulver, oc et Porina
Lod Qvigsølff, disse skulle blendis tilsammen, oc heraff skal giøris en Smørelse, Tartarum Argentum vivum.
hermed skal Hoffvedet smøris.

Kalck oft saaden vdi Pis, oc Hofvedet hermed toet, læger saare vel. Mand maa oc tage her til Svine ister, oc giøre heraf en Smørelse, oc hermed stal Hofvedet smøris.

Calx viva Auripigmentum.

Tag vslukter Kalck tu Pund, Auripigmentum citrinum tu Lod, lad hermed tu Pund vand, siud disse tilsammen, sting en steer herudi, gaar det saame af steren, da er det nock saadet, sie det ma igiennem en Klud, toe steden hermed, da falde de onde Maar vd, siden smør Hofvedet med denne Smørelse.

Mel de ungia porcina et Arsenico

Tag Honning, Svine ister, Baasister, af hvert fire Lod, giør heraff en Smørelse, oc brug hende som sagter. Denne Smørelse kommer Haaret vel til at voxe.

Axungia porcina Hellebori albi Sulphur. Alumen. Sulphur grana iu piper. Mel

Tag reent afflart Svineister et halff Pund, lad derudi fire æg, oc en god Haandfuld aff Salt, sat det saa vaa en Ild, indtil Øgene blifve aldeelis sorte, tag det saa fra Ilden, oc lad det tøbis, rør der i fire smaa Vsselurts Roser som vdi Kraamen stal sall findis, Svogel tre Lod, alun et halff Lod smaa stødt, smør Hofvedet hermed, da lægis det uden en stuelet tid.

Axungia porcina viridis eris. Aretum oleum lini. Sapo piper.

Tag Honnig Svineister, Svovel, Ireber, vsaltet Smør, Spansgrønt, Brendevin, af hvert et Lod, giør heraf en Smørelse, smør Hofvedet hermed. Tag Edicke, Linolie, eller Lisseboms Olie, sort Sæbe, af hvert en steefuld, Peber et Quintin smaat stødt, rør disse tilsammen, oc brug det som sagter, det fordriver Lusene.

Sapo Alba Staphisagria. Axungia porcina Argentum vivum Tartarum Radix Lilii. Mel Chamomilla.

Tag hvid Sæbe, Lusegrut, Svineister, oc lidet qvicksolff, giør heraf en Smørelse, oc brug den som sagter.

Naar som unge oc smaa Børns Hoffvet vdslagne ere, da toe dem vel med Olie eller Laverente, strøe saa derpaa Vinsteen smaa stødt til Pulver. Eller strød hvid Lilie rod med Honning, oc leg heraf paa Hofvedet. Naar som knaarter oc knuder opløbe paa Hofvedet, da toe Hofvedet offte med Edicke, hvorudi Camilleblommer saadne ere.

Axungia porcina Argentum vivum Tartarum Radix Lilii. Mel Chamomilla.

Tag Honning, Vslurt, oc Spansgrønt, ligemeget aff hvert, tag og saa her tillige aff hvert Svine ister som det andet er, giør heraf Smørelse.

Tag Edicke, Linolie, eller Lissabons olie, sort Sebe, aff hvert en Skeefuld, Peber et Qvintin smaatstøt, rør disse tilsammen, oc brug det som sagt er, det fordrifver Lusene.

Det 26. Capittel. Lus oc Gnedder at fordrifve.

Tag Sæbe, Svine ister, Luse urt, smaastøt af hvert fire Lod, Linolie tre Lod, Qvegsølff som dødet er med fastendis rege, et half Lod, giør heraf en Smørelse, denne Smørelse læger det bulne Hofvet, oc døder Lusene allesteder paa Legemet. Sapo Axungia porcinæ. Staphisagriæ. Oleum lini, Argentum vivum.

Tag Luseurt, alun, Linolie, giør heraf en Smørelse, smør Hoffvedet dermed. Staphisagria. Alumen.

Stød Aloes til Pulver, blende den med Edicke, smør Hofvedet dermed, da dø Lusene inden en stacket tid. Oleum lini Aloes.

Tag Lissebons olie tre Lod, Voy et halft Lod, qvigsølff et Lod, giør heraff en Smørelse, brug den som sagt er. Oleum olivarum. Cera. Argentum vivum.

Om mand tager et linet bendel, bret som halffanden finger, oc smør dermed denne forskrefne Smørelse, oc binder det inde paa sin bare Krop, da flij Lusene fra hannem.

Hoffvet aff Rytter brende til Pulver, oc samme Pulver blendet med Svineister, Hoffvedet hermed smurt fordrifver baade Lus oc Gnedder.

Roden af dansk Saffran støt oc Ossen udkryst, oc med den Vess paa Hoffvedet eller Klæder smurt, døder Lus oc Gnedder, oc saa fladlus. Succus carthaniæ

Tag Rude, Malurt, hvid Nyseurt, Lauerbær, Luseurt ligemeeget aff hvert, stød disse smaa, giør heraff en Smørelse med Svineister, eller bint disse udi en Linet Klud, oc suud dem udi Lud, oc brug det som sagt er. Ruta Absynthium. Helleborus albus baccæ Lauri. Staphisagria. Succus Alii Agrimoniæ.

Hoffvedet smurt med Ossen aff Hvideløg, døder baade Lus oc Gnedder.

Agrimonie saaden i Lud, Hoffvedet dermed toet, døder baade Lus oc Gnedder.

Alun smelt i Vand, oc Hoffvedet hermed toet, giør det samme. Alumen

Lavendel saaden udi Lud eller Vand, Hoffvedet hermed toet, giør det samme. Lavendule

Senip støt til Pulver, oc blendet med Honing, Hofvedet hermed smurt giør det samme. Sinapium

Den lin Klud som Guldsmeder bruge, naar som de noget forgylde, tien saare vel for Lus oc seerdeelis for Fladelus naar som de side udi Øynene, om mand gnider steden som de side paa med et stycke aff samme Linklud. Men et lidet stycke kunde tyffve Menniske hielpis med, aar oc dag er samme Linklud lige god.

Qvigsølff blendet med Laurolie, Hoffvedet hermed smurt, døder Lus oc Gnedder.

Abrød oc Kørrel saadne udi Lud, oc der siden nogen Ødicke udi lat, Hofvedet hermed toet, giør det samme. Fortalen.

Øynene ere giorde aff siu Hinder, den ene er omkring den anden, ligesom der er omkring en Løg, samme Hinder kaldis paa Latine af Lægerne, Corna, Coniunctiva, Viora, Seliretica, Secundina, Aranea, Retina, oc imellem samme Hinder ere trende vædsker, kallede Cristallinus Vitreus, Albugeneus. udi disse Hinder oc Vædsker komme atskillige Siugdom oc Breck, Thi Øynene ere tilbundne Hiernen, med mange aarer oc Sener, igiennem hvilcke aandsens siun gaar i Øynene, oc at Øynene faa Breck, kommer almindelige gierne af de fure Lomplevier, hvilcke af Hiernen nedfalde i Øynene. De faa oc stundem Breck aff udvortis ting, ligesom af Støff, Væder, Røg, etc.

Ordinantz oc Skiek som holdis skal, aff dem som Øynenis Breck haffve.

de som haffve ont i deris Øyen, de skulle icke gaa imod skarpe Væder eller Vind, de skulle eÿ heller være udi dampige Stuer, oc eÿ heller baade udi Svedbad, oc eÿ heller bruge noget varmt til deris Øyen, de skulle icke heller æde Løg, Hvide Løg Sennip, Peberrod, Nødder, Ost, oc eÿ heller den Mad som meeget Salteter, de skulle icke soffve efter Middag, icke see imod Solen, oc eÿ dricke dem druckne, oc de skulle flÿ alt fraatzeri, de skulle icke græde, oc dem vel vocte for Hastighed oc fortørnelse, de skulle eÿ heller lide for stor Hunger, aff alt dette foreskreffne faa Øynene stor Skade oc Breck. De som Øynenis breck haffve, de skulle ofte æde Fennickefrø, oc efter Maaltid Coriander frø,

som er beredt oc tilgiort, som det bør at være.

Det 27. Capittel. Øynenis Breck aff Blodet.

Om Øynenis Breck oc brøst kommer aff Blodet, det kand mand saa-ledis forfare oc vide. Øynenis aarer ere røde, opblæste oc bulne, oc det som aff den udrinder er saare ureent, oc aarerne i Tindingerne de giøre han-nem ont. Oc hvo som denne Breck hafver, hand skal lade sla sin Hoffvet aare, paa samme side der som Pinen mest er.

Øynenis Breck aff Cholera.

Kommer Øynenis breck aff Cholera, da klø de saare, oc den Siugis siunis, at mand stinger udi dem med Naale, oc hafver stor Pine, de ere røde oc fulde af hede, oc disse tvende haande slags Øynenis breck, de hielpis fuldnær med en haande slags Lægedommer. Lægedom.

Den Siugis Hoffvet skal rensis med Pillulis de Hierapicra. den første aften skal mand tage fem Pillulas til sig. den anden aften siu, oc den tredie ni. Pillulæ Cochiæ ere oc gode for denne Breck, men mand skal icke tage meere til sig end tre tillige aff dem paa en tid. Pillulæ sine qvibus esse noli, eller Pillulæ lucis, disse Piller ere oc gode for samme breck, de rense Hiernen, oc styrcke Siu-nen.

Hede udi Øynene.

Denne er en god Lægedom for onde Øyen som hede udi er, oc den maa mand bruge om mand er paa nogen sted, der som mand icke kand bekomme anden Lægedom.

Den Siuge skal dricke en god drick ferskt Kildevand, oc siden derpaa faste udi fiire Timer.

Eller tag det hvide af et ferskt æg, sla det saa lenge indtil du kant sætte et lidet Halmstraa offver ende der udi, saa at det icke falder omkring, holt saa Karet hvor i det hvide aff ægget er paa den ene side, sie oc klare det rene der-fra, oc blende det med Qvindemelck, som gifver et Drengebarn at dii, oc med lidet ferskt Vand, rør dem vel tilsammen, vaadgiør heri en Linklud, oc

Albumen ovi

krijst dem lit ud, leg hannem offver Øijnene, indtil hand tørris, heraff le-
-skis heden strap, saa forgaar Piinen oc vercken, heraff skal oc strijgis om aftenen,
naar mand vil sig nedlegge til Søfns nogit i Øijnene, med en Feer, oc saa
skal Linkluden vaadgiøris oc leggis paa dem lige som førre.

Hoffvet oc Øijneverck tillige.

Hafver nogen stor svar Hofvet oc Øijeverck tillige, med hannem skal mand
saaledis handle: Mand skal sætte den Siugis Been eller Fødder i en Balie med
varmt Vand, intit Knæene, oc dem vel tæt omkring teppe med Klæder,
saa at den Siuge kand vel værmis oc svedis, Benene oc Fødderne skulle vel
klaaes ned at, den Stund hand saaledis i Vandet sidder, oc naar som de ta-
-gis af Vandet, oc ere bleffne lit tørre, skulle de sættis i kalt Vand offver anckel-
-koden, oc strap uddragis igien, derefter skal den Siuge nedleggis udi en Seng,
oc Fødderne skulle ligge bare udenfor Klæderne. Mand skal oc tage det hvide
Albumen ovi aff et æg, ferskt Kildevand oc Edicke, disse skulle slaes oc røres vel tilsammen,
aqua fontis Actium herudi skal vaadgiøris en Linklud, lang som en Spand, oc bred som en Haand,
den skal du legge i Nacken, den Linklud som offvenfor omtalet er, hannem skalt
du legge ofver Øijnene, dette skal saaleedis brugis tre gange om dagen, Mor-
-gen, Middag, oc om aftenen, oc hver sinde skal den Siuge tijgge paa et stijcke
Perethrum Sinapium Bertrum, eller paa nogen Sennip, oc hvergang hand dette saaledis bruget
hafver, skal hand skylle sin Mund med Vand oc Edicke tilsamenblendet, heraff
dragis heden nedaff Hoffvedet oc aff Øijnene udi Munden oc forgaar, oc
denne er en forsøgt Konst oc Lægedom.

Rode udi Øijnene.

Aqua Vitis Albumen ovi. Om der bleffve igien nogen Rødde i Øijnene, da tag af det Vand som drijppe
aff Vintræ, naar som de skæris i Tormaanet, oc trediedeelen saameegit aff
det hvide aff ægget, rør oc sla disse vel tilsammen, lad saa heraff udi Øijnene.

Blod udi Øijen.

Om der vaare noget Blod udi Øijne, være sig kommet aff Stød Slag, eller
aff andet.

Tag en ung Drie stirig hende under Vingen med en Naal, oc lad aff
saamme vorent Blod som aff Dien kommer udi Øyen, brug dette to eller
tre gange, da faar du bedre.

Ellertag Øsen aff Fennert, oc aff Malurt, ligemeget aff hvert, vaadgiør
en linet Klud derudi, leg hammere som sagt er.

Eller mand maa stride Rosen, oc Fenum Græcum udi Vand, oc der udi
vaadgiøre en linet Klud, oc bruge hammem som sagt er.

Smuld vaad giort udi Øsen aff Sanct Peders urt, oc offver Øyene
lagt, fordriffver det lefrede blod.

Denne Smørelse er saare god til de Øyen som Blod er i om den leggis offver
Øyerne.

Tag Vox 4 Lod, Episecommen stødt til Pulver fem Lod, Campher et Quintin, Cera 2
smelt dem tilsammen, oc giør heraff en Smørelse. Ceminam
Amphora
Aloe Suc
cotrini.

Om Øyerne haffve længe været rødt aff Blodet, da tag aloe Socotrini
saa meget som tiffve Byggkorn kunde veie, leg det paa en Kld, oc lad det smeltis,
siden lad Campen eller Røgen heraf opfare udi Øyerne.

Mand maa oc om mand icke haffver Campher, tage Vox oc Episecommen,
oc smelte dem tilsammen, oc bruge det saa, som tilforn sagt er.

Folia Ro
sarum.
Salvia
Ruta. Che
lidonia.
Feniculũ
Sal aqua
Ruta.
Verbena.

Eller tag røde Rosenblad, Salvie, Rude, Chelidonie, Fenickel, oc lit Salt,
brent heraff Vand, lad saa af samme Vand om Morgenen, oc om aftenen
en Taar eller to udi Øyene.

Eller mand maa tage Rudevand, Fennertvand, oc Rosenvand, oc blen-
de dem tilsammen, oc dem bruge som sagt er.

Om mand vaare paa den Sted, saa at mand kunde icke bekomme
oc saa nogle aff forstrefne Sagedomme, da maa mand tage Øyen som sidder
inde udi æggeblommer, oc heraff udi Øyene lade aften oc Morgen. Electrum
Karaffe.

Eller mand maa tage hvid Brensten eller hvid Kaf saa stort som en
Ært saa maa stød til Pulver, oc lad det i et halft Lod Regenvand, oc brug det
som sagt er.

Øyenvært aff Phlegma.

Hvo som haffver ont i Øyene af Phlegma, det er af kaald vædske, kand

mand forfare af disse Tegn. Hans Hofvet er fult af vædske Øynene rinde
oc flyde, oc Ørnene susse, hand kand oc Stundem ey vel høre, oc soffver bedre
end den som Øyneverck haffver aff hede, der flyder aff hans Øyen en sey slimactig
vædske, de bage icke heller saa saare tilsammen, som de giøre paa den som
ont i dem hafver af hede, de ere ey heller saa meeget røde, hvo som saadan
Breck haffver, hand skal saaledis hielpis.

Lægedom oc Purgatz.

Mand skal giffve de Siuge aarle om Morgenen paa det lag, at Klocken
er ved Tre, Diachartanum tre qvintin, oc lade hannem saa gaa inde udi
Huset, at spatzere bort oc igien i to eller tre Timer, da faar hand Løsen oc
Stolgang, oc den onde Slim oc vædske som er udi Maffven, hvoraff Hoffve-
-det er forkølet, uddriffvis.

Diachartanum.

Mand skal oc lade udi den Siugis Næse noget af de Lægedommer, som
komme hannem til at nyse eller at pruste, om hvilcke offvenfore skreffvet
staar. Oc om de icke ville hielpe, da maa mand kiøbe udi apotecken
Nasalia, oc stinge aff dem udi Næsen aarle om Morgenen.

Nasalia Succus betæ.

Eller mand maa lade udi den Siugis Næse, tre eller fiire taare aff
Bedcoes, da obnis Næseborrene, oc den onde vædske udflyder.

Øyen som rinde.

Om nogens Øyen stedse rinde oc ere fulde aff Vand, da skulle de saaledis
hielpis.

Tag Mastix, Røgelse, Bolas, oc den Gummi Dragantum, lige meget af
hvert, stød disse til Pulver, oc blent dem med det hvide af et æg, oc giør Plaster
heraf, oc leg det udi Tindingerne hos Ørnerne.

Mastix Thus album bolas Dragantum.

For denne breck maa mand oc vel lade sætte Kopper bag paa Halsen,
men der skal ingen Hull huggis paa steden med aare Fernet.

Eller tag Thuciam som er beredt udi apotecken, oc Blodsten, af hvert
et halfft qvintin, aloes, et halfft qvintin, Campher, Perler, af hver trediedæ-
len aff et Qvintin, stød disse til et reent Pulver, oc blent dem med Rosen-
-vand, strijg heraff udi Øynene. Oc om mand lader dette forskreffne

Thucia. Hematites. aloes. Camphora. Viones.

Pulver udi Vand, hvorudi hvid Kogelse saadanner, da stiller det alle haande slags Øjens flydelse, om deraff lodis i Øjnene. olibanum

Dra mand binder dette efterfølgendis fore udi Panden, da stiller det Hiernens oc øjnenis flydelse.

Tag Mirrhe, Spisecommen, hvid Kogelse, aloes, Mastix, bolas, den gumm Armoniacum af hvert et lod, Saffran et halft lod, stød disse til Pulver, oc blent dem med det hvide af egget. Myrrha Cerminium Thus alb. eller ell. tyk bolus Armoniacum crocus Cryentum

Eller lad en Guldsmid slyge et stycke Sølf ofte udi god klar Vin, oc toe ofte Øjnene hermed, saa stillis saadan Øjnenis flydelse. Folia hedera vel Ruta Folia arboris Anglan. Bid.

Eller tag et eller tre Vedbende blad, smør Honning paa den, oc strø saa paa Honniget Rude, stød til Pulver, oc leg dem ofver Øjnenis Ledemod, da stilles rindelse inden faa dage.

Eller tag Blad aff Valnødetree, oc leg dem uditalt Vand, oc om aftenen naar som mand vil sig nedlegge til Søfus, da skal mand ryste Vandet aff samme blad, oc legge dem ofver de rindende Øjen indtil de tørris, oc naar som de ere blefne tørre, da skal mand legge andre saadanne Valnøde blad paa steden igien, da vddragis Heden, oc Øjnene blifve klare.

Eller mand maa lade sætte Kopper paa Brystet ofvenfore Pattene.

Eller mand maa stære den Syge udi hans Prelepper med et aareiern, oc det saa paalegge det hvide af et æg.

Aff Melancholia.

Kommer Øjnenis brect oc bryst aff Melancholia, det er aff kold oc tør Natvre, da er Blodet sort, oc der voxer bylder oc Kertler paa Øjnenis Ledemod, oc hvo som saadan brist oc brect hielpe vil, hand skal vissige oc stricteligе derved handle saaledis.

Lægedom.

Mand skal oplosse den Syges Øjens Ledemod oc affskære Bylden eller Kertelen, oc naar som saa skeet er, da skal mand tage Bolus oc Aloepaticum, aff hvert et Quintin, smaa stød til Pulver, oc strø der aff udi Saaret, oc binde saa steden til med en linet Klid, som forre vaadgiort er udi varmt

Viindg hver dag skal Saaret saaledis forbindis engang, da lægis det inden en stacket tid, om den Siugis ellers er rolig oc stille. Men om der blifver noget af Kertelen igien sidendis effter at det er lægt, da skal derpaa leggis et Plaster aff den Smørelse diaquilon giort. Hvo som saadan breck haffver, hand skal icke dricke Viin, eller nogen andet sterck Drick, oc ey heller det som formeeget køler, hand skal æde Kiød af unge Øven, oc unge Høns.

diaquilon.

Om nogen er Starblind.

Hafver nogen faaet den Øyen breck, at hand er bleffven Starblind, kand her aff forfaris. Den Siugis Øyne ere skøne oc klare, saa at mand nøye kand see at de haffve nogen breck, men den Siuge seer føye eller oc intet med dem, om hand end noget seer, da siunes hannem det at være dobett, denne breck oc brøst forøger sig dag fra dag, oc de Qvindfolck, som hafver et kalt væskagtigt Hofvet faa almindelige gierne denne Bræck, oc særdeelis om de miste deris Tid oc blomster, førend dem bør med rette at miste det.

Lægedom.

Hvo som denne Bræck hafver, hand skal saaledis hielpis. Først skal mand rense hans Hoffvet med Piller de Hierapricra, eller oc med nogle aff de andre som her ofvenfore førre sagt er. Dereffter tag et qvintin ret god Theragelse, søndergnid hende udi god klar Viin, lad heraff udi Øynene to gange om dagen.

Pillulæ de Hierapicra. Theriaca.

Hinde

Vover der nogen Hinde ofver Øynene, oc mand hafver icke lenge hafft den, men er nyligen voxen, da fordrifvis den med Lægdom paa somme, men blifver hun gammel oc tyck, da kand hun icke hielpis med Lægedom. Men der ere nogle Læger til, som kunde den subtilige oc konstelige afskær.

Lægedom.

Først skal Hoffvedet rensis saasom offvenfore sagt er, sammeledis skulle de badis oc røgis med dette effterfølgendis Bad.

Tag Chamilleblommer, amur, Chelidonie blad, siud dem udi Vand, lad saa dampen oc røgen heraf, naar som de ere saadne, gaa op udi Øynene heraf blødis Hinden. Siden lad af dette efterfølgendis Pulver udi Øynene saaledis beredt.

Chamomilla Melilotum Chelidonia.

Tag Sneter Sandi Salgemme brende aegge skaler tilgemeget aff
hvert, giør dertil et skiøbteliget Pulver, oc bryg det som sagt er. Maand
skal oc lade med en Spyyte saadan som Vaffere bruge, i Øynene, Vand
hvorudi Fenum Græcum saadet er, oc øyen med Øyedrevelt bleredet.

Eller tag hvid Kaaberrog, Sneter Sandi, Rosenvand, det hvide aff et hart
saadet aeg, lad det tilsammen oc trøsk det saa igiennem en skiøret Linet Klud,
lad herat om Morgenen, Middag oc om afftenen lidet i Øynene.

Dette er et dyrebare Øyenvand, for dumme oc mørcke Øyen, for Maal, oc
for den Minde som ofver Øynene voxer, om Nofvedet først vensis som ofvenfore
forne sagt er, oc om maand siden om Morgenen oc afftenen lader deraff ridi
Øynene, oc det skal saaledis giøris oc beredis.

Tag Myrrhater, Roglicter, Galiga, Ingefer, aloe, Thucia, som beredet Nux Mi-
er ridi apotecken, aff hvert et quintin Camfer, et halft quintin, stød dertil restica.
Pulver, oc lad hertaa en halff Potte af den beste hvide Vin, som maand kand Gariophili
betomme oc saa, ridi et Glas, oc sat det med Solen i vil fiorten dage eller oc Galangi
længer, ryr det omtrent en gang, eller tosser hver dag, sie saa Vinen her Zinzeber
fra og giem hannem, oc bryg hannem som sagt er. aloe
Thucia
Camphora

Et andet for dumme oc Mørcke Øyen.

Tag Ysop af Fennicke, af Rude, af Ysclidonia, af Eyphrasia, af hvert Summs
fire lod, Aloes, Thucia, den Grønne Sarcocolla, aff hvert et lod, Galden Fenicki
aff en Kapone, Nøtte oc Nons, et halft lod af alle disse, Myrrhater, Rutæ
ster, Safran, af hvert et quintin, Sneter Sandi halfandet lod, lad dem Chalido-
alle ridi et Glas, Kolve som maand brender Vand med, oc brent Vand her- nie.
af, om maand tager Lessiven af en Sed herfil, da bliffver samme Øyenvand Euphra-
dis bedre, herat skal ladis ridi Øynene, ligesom ofvenfore sagt er. sie
Aloes
Thucia
Sarcocolla
Fel Capone
Nux Muscati
Gariophili
Crocus.

Dulne Øyen.

Ere Øynene dulne, da tag hvid Koberrog, alun aff hvert et halft
lod, Spansgrønt et quintin Camfer, Sneter Sandie, af hvert et halft quintin,

siud dem udi en Potte god Rinsker Vin udi en Kande, som skal sættis udi en Kædel eller Gryde med Vand, naar som det saadet er, skal det afklaris oc giemmis udi et tet, Glas brug her som ofvenfore sagt er.

Blegner i Øynene.

Vover der nogen Blegn i Øynene, da tag reent Papir brent det udi et rent Messings Becken, da blifver heraff en Olie, smør heraf paa Blegnen.

Eller tag nyt rent Læret brent det paa et rent Sverd, eller paa en rent Øve eller et Becken, saa findis her oc en Olie, brug den som sagt er.

Grand udi Øynene.

Er noget Grand eller Støf blæst eller kommet udi Øynene, da skal den som det vederfarit erlegge sig ned paa Ryggen, oc lad udi Øyet tre eller fire Korn aff Skarlagis urtis Frø, oc tillucke Øynene, da løbe samme Frø, omkring Øyet, oc udtage med dem den u-renhed som udi dem er.

Semen Hormiæ

Det 28 Capittel. For Døfvelse.

Haffver nogen Breck oc Brøst paa sin Hørelse, saa at hand blifver døf, oc kand icke vel høre, da skal mand forfare aff den Siuge, om hand saadan Breck lenge hafver haft, hafver hand lenge haft den, da kand hand icke vel hielpis, oc serdeelis om samme Menniske er gammelt, men er det ungt, oc haffver icke lenger haft den Breck, da kand det hielpis.

Hvoraf Døfvelse kommer.

At nogen vorder Døf, oc mister sin Hørelse, kommer af atskillige ting. Stundem vover bylder eller Blegner udi Ørnene. Stundem falder der nogen Vædske for dem. Stundem kryber der Orm i dem. Stundem af indvortis Væder, som indelyckis udi dem, siunger oc piber derinde, oc lader som derinde vaare Vand Møller eller Klocker. Oc saadan breck kommer stundem aff Niernen, oc af Mafvens onde Damp som op udi Hofvedet far.

Ordinantz.

De som Breck paa Hørelsen haffve, skulle icke bruge hed oc dampactig

Mad, oc eij heller ofte bade, oc de skulle intet bruge til deris Øyen det som kalt er, oc flij Fraadseri oc Druckenskaf, de skulle icke heller ligge høyt med deris Hofvet.

Merck her, at om nogen lader sla sin Hofvet aare i et ont Tegn, hand blifver døf.

Lægedom.

Hvo som breck paa sin Hørelse hafver, hand skal saaledis hielpis. Først skal den Siugis Hofvet rensis oc purgeris med Piller Cochiæ, eller med Hieraprica, eller oc med nogle af de andre som ofvenfore omtalet er.

Derefter skal mand tage Chammilleblommer, Katteost, Isop, Meyran, Rosmarin, aff hvert en Haandfuld, salt to Henderfulde, disse skulle siudis i Vand i en leer Potte under lucter sød, siden skal mand sætte en Trægt paa samme Leerpotte med en lang Pibe, oc tiltecke Leerpotten vel offven til, oc lade den Damp oc Røg opfare i Hofvedet eller Øret, oc det saaledis røge oc bade, oc naar som dette skeet er, da skal mand lade i Øret, aff dette efterfølgendis

Tag Husiløge Oes, Qvindemelck, hvid Viin, aff hvert et Lod, hvid Nyseurt, bibergel, Bertrum, Salpeter, aff hvert et qvintin, disse skulle stødis til Pulver, oc saa blendis tilsammen, siden skal det staa tilsammen en Dag oc Nat, derefter skal det sies igiennem en Klud, oc brugis som sagt er.

Mand skal oc tage frø aff Klinte, Piber, Nyseurt, oc støde dem til Pulver, oc lade heraf i Næsen, oc komme den Siuge til at nyse eller at pruste, oc hand skal holde Næsen vel tæt til, saa at der kand intet komme af hende, saa abnis Øret igien, oc der ere mange hiulpne med denne Lægedom.

Eller smelte aloes udi Viin eller udi Vand, oc drøp heraff udi Ørnene, mand skal oc komme den Siuge til at nyse med lidet Euforbium, som oc førre sagt er.

Denne er oc en god forsøgt Lægedom, med hvilcken mange ere hiulpne, oc hafve faaet deris Hørelse igien.

Tag aloes et Qvintin Mastix, Rudefrø, Senip, Safran, Neglicker, af hvert et halft Qvintin, vel reent skummet Honning, saa meeget som mand hertil

Pillulæ Cochiæ. Pillulæ de Hieraprica. Chamomilla. Malva Hyssopus. Maioranum. Rosmarinus. Sal. Succus Semper Vine Lac Mulieris Vinum Helleborus albus Castoreum Pirethum Sal Nitri

Semen Zizaniæ Piper Haleborus

Aloes Euforbium Aloes Mastix. Semen Rutæ. Senapium Crocus Cariophili Mel.

behøfver, herudi skal vaadgiøris en vaske af Bomuld, oc hand skal stinges
udi Øret.

Oleum Liliorum — Eller tag Giedtommen, Olie aff de beste Mandele, aff hvert et halff Lod, hvid Kiøsevet
Terebentina — halfandet quintin, bibergel tre quintin, Vinaædike, saameget som hertil behøf giøres,
Helleborus albus — disse skulle blendis tilsammen, heraf skal lades udi Øret tre eller fire taare, oc
Castoreum — denne er oc en forsøgt Lægedom.

Succus barba Iovis — Eller, tag Hussøge Oes, Øsen aff Kødlog, Lissebons Olie, lidet smaa stødt Irga-
Cyper. — tær, oc Hvedemeelet, blend disse tilsammen, oc lad heraf udi Øret.

Oleum Olivarum — Øsen aff Kude blendet med Biørnegis, oc udi Øret lat, hielper oc saare vel.

Cinabar — Ynebær Olie udi Øret lat, hielper oc saare vel for døfvelse.

Lac Mulieris, Sauer — Øsen af Vedbrende som voxer op til Træe, blendet med Mare Galde, oc udi
Øret lat hielper oc saare vel.

Rutæ oleum — Ynebær Olie. eller Lavrer bær støt til Pulver, oc saadne udi Lilie Olie,
Iuniperi — heraff udi Øret lat, det geedeste mand tralle kand, hielper oc for Døfnelse.

Hedera arborea — Naar som Hofvedet renset eller vrengeret er, maa mand sætte en toppe
Sel Ligoris. — paa Øret, oc dermed uddrage den onde Vædske.

Baccæ Iuniperi
Oleum Liliorum

Det 29 Capittel. Vrenerck, som kommer aff Hede, aff Kuld, eller aff nogen Vilde.

Udi Vrenene kommer ofte brøst oc brect, stundem aff Hede, Stundem aff Kuld, oc stundem aff Blod, stundem aff nogen Vilde som der inde voxer.

Aff Hede.

Kommer saadan brøst oc brect aff Hofvedens oc Hiernens hede, da hafver den Siege stedse oc udelige Pine udi Øret, oc hand er rød under ansigtet, oc der skal saa hielpis.

Lægedom.

Oleum Rosarum — Tag Rosen olie, oc lidet Vinaædike, blende dem vel tilsammen, lad
Acetum vini. — heraf udi Vrenene, mand skal oc legge en varm Rose offver Panne, udi hvilk
Chamamilla. — eller Hammille blommer, oc anner legge.

Melilotum — Eller mand maa skrede Kattost udi varm, oc lade nogen Viole Olie derudi,
Malva — og saa her aff giør Plaster, oc det offver Vrenene legge.

Oleum violarum

Ellertag Olen aff Nerssløg, Rosen olie ot Vinderemelck, blend disse tilsam-
men, saadgiør Bommild herredi, ot leg den offver Ørrene. Succus semper Vera. oleum Rosarum

aff Kuld.

Men kommer saadan brøst ot breck af Kuld, da hielp den Cirurge saaledis.
Tag en Kødlog ud hulden, ot lad deri olie giort aff Nygder, stillert hullet
igien, ot steg saa samme Log ud ved ilde, Kryst siden Olen derat igiennem
en linet klud, lad den i Ørrene, det hielper saare wel. Sal Armo. Cepe oleum Nucis.

Bylde udi Øret.

Vogser der nogen Bylde udvortis udi Øret, oder vil icke gaa hul paa sammen
af sig self. da tag det Sal Armoniacum, Olen af Kødlog, ot Honning, blende disse
tilsammen, lad deraff udi Ørrene, da gaar der hul paa sammen. Sal Armoniacum. Succus Cepe. Mel

Lede udi Øret.

Om der vinder eller flyder Lede af Øret, da skal man ved tage Myrrha, hvid Ko-
gelse, ot stød dem til Pulver, ot derpaa Vin lat, naar som det hafver nogen stund
staaet, skal det drysses igiennem en lin Klud, ocsaa deraff lades i Øret toe eller
tre taare. Myrrha Thus album

Nerlurt saaden i Vand ot Honnig, deraff i Øret lat, renser ot lauger hulden. Urtica lochia ut supra.
Kniis stødt til Pulver, ot blendet med Rosen olie, deraf udi Øret lat, lauger hvis Mel Amissum. Mel
der inde hullet eller saargiorter. Succus Lupula.
Olen af Brunle lidet kunchet giort, ot i Øret lat, renser ot lauger
Ørrenis Bylder.

Om nogen Bylde voxte udvortis paa Øret eller
hos Øret.

Tag Honning, Sigen, Hvedemel, ot Smør, giør deraff en Smørelse, Mel ficus Farina Tritici butyrum Ficus. Passule. Mel. Axungia porcina
leg deraf paa steden.
Eller tag Sigen, Rosiner, Kiernene ud tagne, Honning, Svine Ester,
giør deraf en Smørelse, leg aff den paa Hulden, ot denne Smørelse bløder
allehaande slags Hulder, ot giør dem mode.

Det 30. Capittel. Om noget er faldet eller trøbet i Ørrene.

Det skeer ofstendem at noget falder eller trøyber i Ørrene, ot giør da

Mennisket stor Pine, bider oc killer hannem idelige, er det nogen Orm eller Steen, det kand mand see i Øret om mand holder det mod Solen.

Lægedom.

Semen Hyosciani. Cera Succus absynthei oleum Amigdalarum. amarum, æleopaticum

Er der nogen Orm eller Loppe i Øret, da tag Bulmefrø oc Vox, giør heraff et Lius, tend det, oc lad røgen deraf opfare i Øret, da giffver det som der inde er, sig ud, være sig Orm eller Loppe.

Maleurte Ves i Øret lat, døder Orme, oc driffver hannem ud.

Olie af de beske Mandele, oc Aleopaticum tilsammen blende, oc i Øret lat, døder Ormen.

Seminis Rutæ acetum Heleborus albus.

Rudefrø støt til Pulver, oc med Edicke blendet, oc udi Øret lat, døder Ormen.

Hvid Nyseurt støt med Edicke, oc i Øret lat, døder Orme.

Marubium vinum

Marubium i Vin saaden, oc i Øret lat, døder Ormen, oc kommer hannem til at hand giffver sig ud, saa at hand kand udtagis.

cotum Terebinthena

Er der nogen Loppe eller Lus krøbet i Øret, da giør en Vege af Bomuld oc sting hannem i Øret, ville de icke krybe der i, da vaadgiør samme Vege i Terpentin, og sting hannem i Øret igien, oc rør den bort igien, da henge de ved samme Vege, saaledis kand Sten uddragis som deri falden er.

Er der Steen, Træ, eller andet faldet i Øret, da smør trint umkring Øret med den Smørelse som kaldis Dialthea, eller med den som kaldis Marciaton, siden skal mand lade i Næsen hvid Nyseurt, oc holde hende vel tæt til, saa at hand kand nyse eller pruste, da udfalder det som i øret er.

Er der Orm i Øret, da maa mand holde et stycke Surdey op til øret da gifver Ormen sig frem oc vil æde aff Surdeyen, oc da kand hand udtagis med en Tang.

Men om saa skede, at forskreffne Lægedomme ville icke hielpe, da skal mand den uddrage med et subtilige Redskaff, som Badskerne dertil besynderlige haffve.

Det 31. Capittel. For Ørnernis suselse.

At det suser oc Piber for Ørnene, det kommer aff Væder som sig i Hofvedet forsamlet hafver aff Phlegma, oc den Siuge skal saaledis hielpis.

Purgere oc rense den Siugis Hofvet med et Qvintin Pillulis Cochiis eller Aureis eller med Fetide, eller med Hierapicra. Oc naar som Hofvedet renset er, da skal mand dricke udi fire eller fem Dage fastendis, hvergang sex Lodt Fennickel Vand, oc derpaa faste udi tre eller fire Timer. Oc naar som dette saaledis skeet oc fuldkommet er, da skal mand vaadgiøre en vege udi Rude olie, eller udi olie af bebergel, eller udi Olie Spica, til disse Olier skal mand oc tage Osen, af Rødløg, oc den med Olie blendet, oc stinge saa Vegen udi Øret.

Mand skal oc ofte om Morgenen fastendis nedbøye Hoffvedet, oc holde øret offver en Potte med Vand, hvorudi Meyran, Rude, Malurt, Chamilleblommer, oc amur saadne ere, oc hermed skal mand handle, lige som offven fore om Døfvelse sagt er. Det er oc got, at mand hopper oc springer op oc ned paa det ene Been, paa den side som Pinen mest er, thi af saadan hoppelse nedfalder det som for Øret er.

Med denne efterfølgendis Konst ere oc mange hiulpne, som føre mange Penninge hafve kostet paa Lægedom.

Tag et Handfad eller Løvkar som haffver en liden Koberhane, oc opfyld samme Løvkar med varmt vand, vrid hannem lit op, saa at en taar efter den anden kand dræppe derud, holt Hoffvedet her under, oc lad det varme Vand dræppe ned udi Nacken, oc naar som Vandet uddræppet er, fyld saa Løvkaret igien, oc brug dette ofte.

Eller bor et hul paa et asketræ udi Maymaanet, oc sæt en Pibe der Fraximus udi, oc det under et Kar, oc lad det saa staa udi fem eller sex Dage, saa dræpper der et Vand udi, tag samme Vand, oc lad det udi en Gryde eller Leerpotte, verm det, holt Øret der offver, saa at Røgen oc dampen kand gaa udi Øret, giør saa en Vege, aff et stycke aff en Svamp som Badskere bruge, vaadgiør hannem i samme Vand, oc toe Øret hermed vel indvortis.

Somme faa oc denne breck om Sommeren af stor hede, de skulle saaledis hielpis.

Tag olie giort aff Hampefrø, oc qvindemelck, blend dem tilsammen, oc lad deraff udi øret.

Ordinantz.

Hvo som Ørnenis suselse haffver, hand skal holde sig med Mad oc dricke sparsommelig, den Stund hand end fastendis er, skal hand arbeyde lidet, oc røre sit Legeme, hand skal oc bade, saa at hand vel kand svedis, tit oc ofte nyse eller pruste, hand skal icke æde Rødløg, Hvideløg, Erter, Bøner, Roer, oc ey heller dricke Viin, eller anden sterck drick.

Det 32. Capittel. For snue oc Hofvedens flydelse.

Fra Hiernen kommer trende flod, det første flyder igiennem Næsen oc kaldis Coriza. Den anden igiennem Halsen, oc nedflyder paa Lungen oc i Brystet, oc det kaldis Catarrus. Den tredie flyder ned udi Munden, oc udi Struben, oc kaldis Branchus. Stundem kommer saadan Breck aff heed vædske oc damp, som i Hofvedet opfar, hvoraf Hiernens vædske flyder. Stundem kommer den aff Hiernens Skrøblighed, som icke kand holde vædsken hos sig. Fordi at Hiernen er en blød flydendis Materie. Stundem kommer den oc aff Væder oc aff tidens Leylighed, aff hvilcke Hiernens vædske at skillis, oc det kand mand heraff mercke, at den meere flyder en tid meere end en anden. Stundem kommer den aff Mad oc Dricke, oc aff Fraadseri. Stundem deraff, at mand soffver efter Middag. Stundem aff alder, thi gammel Folck faa saadan breck meere end de unge Folck, oc dem kand mand icke vel hielpe. Stundem aff Bad, naar som mand aff Badet udgaar udi Kulden med bart Hoffvet. Stundem kommer den aff Blodet.

Lægedom.

Kommer denne Breck af Blodet, da lad sla Lefveraaren, oc rens Hofvedet med nogle aff de Piller, om hvilcke du ofte offvenfore hørt haffver.

Pillulæ de Cinoglossa Tinus album.

De Piller som giøris af Cinoglossa brugede, de stille allehaande slags Hofvedens flydelse.

Hvid Røgelse saa stort som tre Erter nogen stund i Munden holdet,

oc saa heelt nedsencket, tørrer saare vel Hiernens vædske.

Aff Kuld.

Kommer denne breck aff Kuld, da giff den Siuge it halfft Qvintin Theragelse, med en drick Regnvand, oc smør hans Pande med Laurolie, eller Chamilleblommers olie, eller oc med Dialthea. Theriaca oleum laurine Chamomille.

Nigelle frø bundet i en linet Klud, oc ideligen det tilluctet, styrcker oc renser Hiernen underlige. Seminis Nigelle

Basilicon ædt, eller oc Osen aff den udi Næsen opdragen, renser Hofvedens forstoppelse oc fordrifver Snue. basilicon.

Rudefrø støt til Pulver, oc opdraget udi Næsen, renser Hofvedet, oc fordriffver Snue. Seminis Lini.

Hørfrø lagt paa gløer, oc heraff en Røg giort op udi Næsen giør det samme. Seminis Rutæ

Polleye saaden udi Vin, oc den drucket fordriffver Snue.

Spisekommen oc Laverber støtte til Pulver, oc dem lagde udi en linet Pose giort af smaa Lærit, oc den paa Hoffvedet lagt, fordriffver Snue. Cumenum baccæ lauri

Fortalen om Næsen.

Næsen er it subtilige Aandsens redskaff, igiennem hvilcket mand forfarer hvad god eller ont luct haffver.

Den er oc it redskaff, igiennem hvilcke Hiernen rensis aff den offverflødige vædske som omkring hannem er kommet fra de andre Lemmer. Næsen faar oc stundem atskillig Breck oc Siugdomme, om hvilcke ieg her nu handle vil.

Det 33 Capittel. Om Næsen bløder.

Det kommer aff atskillige ting, at Næsen bløer, Stundem aff Hofvedens ofverflødige Blod, hvilcket Naturen uddriffver. Stundem oci nogen Siuge, naar som den sig forvandle vil, oc da skal hun icke stillis, uden saa skeede, at hun for saare bløder, saa at den Siuge bleffve saare vanmectig, oc skrøbelig deraff. Stundem kommer Blodet fra Leffveren, oc da

haffver den Siuge ont i den høyre Side. Stundem kommer det fra Milten, oc da er Blodet almindelige gierne fortactigt, oc den Siuge haffver ont i den venstre Side. Avicenna siger at hves Næse tit oc offte bløer, er befrijctendis at samme Menniske faar Vatersot eller oc Leversot. Næsens bløelse komme sig hvor aff den komme kand, da skal hun stilles i tide, paa det at der skal icke komme verre aff, hvilcket saaledis skeeskal.

Lægedom.

Først skal mand giffve act derpaa, aff hvilcket Næsebor Blodet kommer. Kommer det aff den høyre Haand hos Tommelfingeren. Kommer det aff den venstre, da lad Miltaaren paa samme side hos den lille Finger, oc bind saa ofven for Knæene, med it sterckt Bond, da gifver Blodet sig med udi Beenene, oc den Siugis lønlige Lem skal hengis udi kalt Vand, hvilcket som blendet er med Edicke. Eller vaadgiør en lin Klud i Edicke, oc vint den deromkring. Er det et Qvindekiøn, da leg den fore paa hendis lønlige sted, eller vint den omkring hendis Brøst, Mand skal oc vinde en omkring om Panden, oc en om Halsen vaadgiørde udi forsagde Vand oc Edicke, oc naarsom, de ere tørre, da vaadgiør dem igien, oc brug den som sagt er.

Kommer det fra Lefveren eller fra Milten, da leg oc en Klud der offver, og giff den som bløer denne Drick saaledis tilgiort.

bolas aqua Rosarum. Tag Bolas it Qvintin, toe oc smelte det udi Rosenvand eller udi Veybrede Vand, oc giff hannem den.

Aqua plantaginis. Testa ovi. Eller tag aff de Eggeskaler, som Kyllinge hafve ligget udi, om mand kand faa dem, da ere de best, Kand mand icke, da tag andre Eggeskaler, oc stød dem til Pulver, lad heraff udi Næsen, da stilles hun.

urtica græca Agrimonia. Eller giør en Vege aff de smaa Eder neller, oc sting den udi Næsen, oc faa saa den som bløer udi sin Haand argrimonie med Rod oc alt, da stilles hun.

Radices urticæ et Rutæ. Eller tag Nælleyøder, oc Rødderne aff Rude, toe dem reene, oc heng dem om Halsen, paa den som bløer.

Hyldeløff eller Blad tiurde oc til Pulver støtte, oc udi Næsen lat, stiller hendis bløelse. Folia Sambuci.

Eller stød Mynte med Edicke, oc lad den som bløer lucte dertil. Mentha.

Vaadgiør en Vege i Osen aff Hønsebane, sting den udi Næsen, Mand skal oc faa den som bløer samme urt udi sin Haand at holde indtil hun værmis, Mand skal oc binde aff den om hans Hals, oc paa hans Puls, da stilles hun. Acetum bursa pastoris.

Paa den side som Blodet udløber, bint den Finger som sider næst den lilde Finger hart, saa at hand hoffnis, da stilles Blodet.

Tag en Bøn som er it aar gammel, fleck den mit udi tu, holt den for Næsen, eller stød den til Pulver, oc sting deraff op udi Næsen. Faba

Tag en varm Swine Lort, helst aff dem som gaa udi Marcken, bind den udi en linet Klud, holt hannem op under Næsen, er hand icke varm, da verm hannem, det hielper. Stercus Porci.

Tag brent Leer aff en gammel bage Oen, eller af en Aern, stød det smaa oc blend det med Edicke, oc giør heraf en deij, oc sting heraf op udi Næsen.

Leg den som bløer udi en kaald Keldere, oc før hannem aff alle sine Klæder, Tag saa to Kamperstene, oc leg dem, udi en ballie med kaald vand, Oc om Næsen bløer paa den høyre Side, da leg den samme Steen paa Leffveren, udi den høyre Side, Kommer Blodet, af den venstre Næsebor, da leg Stenen offver Milten, paa den venstre Side.

Docter Hieronimus Brunsvick skriffver, hvorledis at hand vaar en tid kaldet til en, hves Næse ofvermaade blødde, saa at ingen kunde stille hende, oc der vaar intet andet for haanden end Døden, oc det vaar om Vinteren om S. Mortens Dags tid, der dette skeede. Da tog samme Docter Hieronimus it Sengelagen, oc giørde det vaat udi kalt Vand, oc vant samme vaade Lagen omkring hans Krop som saa blødde, oc nedlagde ham saa udi et Tru, oc øste kalt Vand paa hannem indtil alt hans Blod bleff kalt oc leffret, siden vant hand

hannem udi et luncket Sengelagen, oc lagde hannem saa ned udi en luncket Seng, og lit derefter lagde hand hannem udi en varmere, oc lodsaa hølle paa hannem med Tiden, io meere oc meere, saa lenge indtil hand kom til sin naturlige verme igien, saaledis stillede hand Blodet, oc den Siuge kom til sig igien, leffde siden mangen god dag.

Merck her, om nogen er befengt med Pestilentze, oc hans Næse bløer, oc vil icke stilles, da er det dødsens visse Tegn.

Ordinantz.

Naar som nogens Næse bløer, da skal hand løse Beltet aff sig, Sammeledis oc Klæderne opløse, hand skal icke heller helde eller bucke ned med sit Hofvet, men skal sidde ret ofver ende, og alt hvis som røt er skal tagis fra hannem, være sig Sengeklæder, Sperlagen, eller andet.

Det 34 Capittel. Om Luctelse.

Mennisken faar oc stundem breck i Næsen oc paa sin luctelse, saa at det føije, eller oc aldeelis intet lucter, hvilcket som kommer aff Hiernens onde Complexie, som varm oc kaalder, men almindelige gierne stoppis hun aff Kuld. Stundem oc aff den vædske Cholera, naar som den faar megen opfart udi Hofvedet, oc da siunis den Siuge at alt hves hand tager udi sin Mund at det er beskt. Stundem kommer oc saadan breck aff Slag eller aff fald. Hvo denne Breck hafver, hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Kommer saadan Brijst oc Breck aff nogen Vædske, da skal den Siugis Hoffvet rensis, med nogen aff de Lægedomme, om hvilcke ofte offvenfore sagt er. Mand skal oc lade udi den Siugis Næse aff dette efterfølgendis Pulver.

Seminis Nigellæ. Helleborus albus Zinziber Piper.

Tag Nigellefrø, hvid Nijseurt, hvit Ingefær, Peber, ligemeeget aff hvert.

Det 35 Capittel. For Næse Bijld, oc det onde Kiød som voxer i hende.

Der vaaxer stundem udi Næsen en bijld eller it stycke Kiød af Lægerne kaldet Polippus, hvilcket Kiød stundem er røt, stundem hvit, oc hænger indvaartis vædske Næsebørernis Been, det henger oc stundem ned paa Læberne. Stundem gifver det sig op udi det hul igiennem hvilcket Aanden af Næsen udi Struben gaar, oc det blifver stundem saa stort, at mand kand see det udi Halsen hos Drøbelen, oc hvo som denne Breck hafver, hand haffver stor Plage oc Pine deraf, oc serdeelis naar som Østen, eller Vesten væder blæser, oc almindelige gierne er samme Kiød bløt, sielden hart, oc det tillijcker Næsen, saa at aanden kand icke hafve sin rette gang, oc giffver en ond Luct fra sig, oc det lægis med stor nød. Badskerne de vide best hvorleedis de her med handle oc omgaa skulle, dog vil ieg herom oc noget skriffve.

Lægedom.

Først skal samme Kiød uddragis med en Tang, oc affskæris med en Nagekniff. Siden skal mand tage trint Hulurt, Aleopaticum, u-slucter Kalck, oc stød dem til Pulver, dem med Honning blende, oc en Vege herudi vaadgiøre, oc den udi Næsen stinge.

Aristolochia rotunda Aleopaticum. Calx viva.

For den onde luct. Tag Kalmus oc Myrrhe, ligemeeget aff hvert, stød dem til Pulver oc blæs heraff op udi Næsen.

Calmus aromaticus Myrrha.

Tag victril oc Spansgrønt, ligemeget aff hvert, oc stød disse till Pulver, strijg heraff udi Næsen som før sagt er.

Fistel.

Om der voxer nogen Fistel hos Næsen, da tag Slijm aff Svijne Tarme, brent det til Pulver, lad heraff udi Saaret, da lægis det, oc denne skal være en vis Lægedom.

Bijld.

Udi Ansictet eller hos Næsen, voxer stundem en haard trind Bijld, oc er fuldnær lig en Vaarte, oc den er blegagtig, oc vercker saare, oc bliffver

samme Bijld omsier til en Krefft, oc kaldis aff Lægerne noli me tangere, oc den skal saaledis hielpis.

Caphora unguentum album Succus plantaginis Thutia.

Tag Lampher, unguentum album, aff hvert sex Lod, Veijbrede oes tu Lodt, Thutia som er beredt, lidet meere end en halff Gijlden veijer, blend disse tilsammen, oc smør steden hermed. Badskerne vide oc best, hvorledis hermed handlis skal.

Det 36 Capittel. For ansictens u-reenhed.

Mig siunis gaat at være, at ieg oc noget skriffver om ansictens u-reenhed, oc om røde Blegner som derudi vope, for atskillige Sagers skijld, endog at saadan Breck er ingen Siuge, men dog kommer der offte meget ont aff.

Lægedom.

Succus Aroniæ.

Naar som mand faar røde Blegner paa ansictet, eller oc anden Hudens u-reenhed, da skal mand afften oc Morgen smøre steden med osen aff Arons urt, hvilcken aff somme kaldis Munckefantz, mand skal oc vaadgiøre en linet Klud i samme oes, oc legge den paa steden.

Tartarus

Eller tag Viinsteen, stød hannem til Pulver, oc bind hannem i en linet Klud, heng hannem saa i en væskactig Kieldere, oc sæt it Kar der under, da drijpper der it Vand aff Kluden, strijg aff samme Vand paa den u-reene sted, da bliffver Huden hvid oc skøn, men see vel til, at der kommer icke aff samme Vand i dine Øijen.

Aqua vitis

Ansictet smurt med det Vand som drijpper aff Viintræ naar som de skæris, det fordriffver all ansictens u-reenhed.

Succus grioniæ

Det samme giør oc Osen aff Valske Roer, om ansictet ofte smørris hermed.

It kaasteligt Vand for ansictens røde Blegner, oc for Hudens u-reenhed, oc det skal saaledis giøris.

Lac Caprinum Albumen ovi.

Tag Giedemelck halffandet Pund, Krummen aff to eller aff tre varme hvedeleffve eller aff varme Semler, det hvide aff sex æg, Lampher it halfft Lod, Osen aff sex Citrinatres Ybler, blend disse forsagde vel tilsammen,

tag saa aff bygge Veÿbrede, gack dem smaa, oc brend af alt forsagde it Vand, oc naar som det brend er, tag saa atter en god Hob Veÿbrede, smaa gack dem, oc lad dem i det Vand som brender er, oc brend det end en gang, med en sacter Ild, lad det siden vdi it Glas vel tett tilstoppet, oc sat det mod Solen vdi femten dage eller lenger, oc naar som mand her aff bruge vil, skal mand giøre en linet Klud vaad vdi samme Vand, oc den paa steden lagt, da bliffver ansictet skiønt oc klart.

Camphora Citrum Plantage.

Eller tag Natanne Vand, blend det med Qveblod, oc lit Camyher, oc brend heraff it Vand, brug det som sagt er.

aqua Nymphæa Sanguis Tauri Camphora.

Dette giør oc en skiøn reen oc klar Hud, oc renser Ansictet om der hermed toes.

corun Cervi.

Brend Hiorte Horn vdi en Degel til it hvid Pulver, blend det med Vand brend af Bønneblomster.

Aqua Floris Fabarum

Eller tag det hvide aff æg sønderslaa det vel, oc Gummi Arabici Dragantum, amedam eller Steffvelse, blihvide, ligemeget af hvert, giør her aff smaa Kager oc lad dem tørris, oc naar som du vilt bruge nogen aff dem, da læg den vdi Rosenvand, riff eller gnid dem vel sønder derudi, oc toe saa ansictet med samme Vand, oc lad det tørris aff sig selff, dereffter skal ansictet gnidis med Hvedekleed.

Albúmen ovi gummi Arabici Dragantum. Amidum Cerisa Aqua Rosarum

Her vil ieg oc bestrive en taalelig Smørelse for de Qvindefolck som haffve it vreent Ansict, hvilcket Ansictet renser, fordriffver vnyderne oc giør det klart, saa at de stedse synnis at vare runge, paa det at de skulle icke foractis eller forsmaas aff deris Mandsbonder, oc miste deris rettighed, oc den skulle de lade giøre vdi Apotecken saaledis.

Recipe Cerussæ, frument. Lib. 1. avenæ uncias ii. Margaritarum Cristalli combusti, Coralli albi. Ana uncia semis, nitri albi, drach. ii. Marmoris gypsi, & Temperentur cum aqua Rosarum, & aromatizetur cum moscho.

Cum num.

Cristallommen stødt til Pulver, oc blendet med Vinedicke, ansictet dermed toet, fordriffver alle gaande ansictens vreenhed.

Sulphur Thus album Myrrha Camphora

Eller tag Svogel it halft Lod, hvid Røgelse tu Lod, Myrrhe it qvintin, Lampher it halfft Qvintin, stød dem til Pulver, oc lad det udi otte Lod Rosenvand, oc rør dem vel tilsammen, hermed skal ansictet smøris Afften oc Morgen, oc siden skal det afftoes med rindende Vand.

Bullet Kindbeen.

Om Kindbeenene ere bulne, udslagne oc skabbede, da tag Rødløg, oc hvid Lilierod, aff hvert ligemeeget, steg disse udi heed aske, oc giør dem siden reene, oc kryst dem igiennem en linet Klud, blend det som ukrystet er, med Rosenolie, smør her aff paa steden.

Det 37 Capittel. Om Mundens Suugdomme.

Hereffter vil ieg skriffve oc lære om Mundens Suugdomme oc Breck, hvilcken som er Smagelsens og Talens redskab.

For reffne Læber.

Læberne de reffne offte baade ofven oc næden, oc det kommer aff en heed Vædske, som i dem flyder. Stundem vaaver der en Roe paa dem, ligesom paa en byld, oc hvo som heraff breck haffver, hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

oleum Rosarum violarum cerusa.

Mand skal sætte Kopper bag udi Nacken, oc saaleedis drage vædsken, fra Læberne, oc Læberne skulle smøris med Rosenolie, eller med Fiole Olie, oc siden lægis med Rosenolie, oc blie hvit tilsammen blendet.

vnguentum album Camphora. Alumen aqua plantaginis aqua plantaginis. aqua Herdie.

Eller mand maa tage den Smørelse Vnguentum album kaldet, oc blende den med lit Lampher, oc dermed Læberne smørie. Men er der nogen Nøde eller anden u-reenhed udi Læberne, da skal mand smelte lit Alun udi Veybreff Vand, oc det lit varmt giøre, oc steden dermed toe, oc der effter smøre dem.

Eller mand maa blende Veybreff Vand oc Bygvand tilsammen, oc steden dermed toe.

Thutia blendet med Eggeolie, oc steden dermed smurt læger oc saare vel.

Eller tag Hvedekled oc Heste Haar, aff hvert en Haandfuld, brend dem til Pulver udi en Jernsked, oc giør der saa af en Smørelse med Honnig, smør steden hermed.

Tag Gallas, Blihvit, aff hvert tu Lod, den Gummi Dragantum. Amedum, eller Stiffvelse, aff hvert it Lod, blend den med Hønse Ister, oc giør heraff en Smørelse.

Læberne smurde med Enebær Olie, læger oc saare vel.

Mand maa oc toesteden med Vand eller med Viin. Hvor udi Salvie saaden er, oc siden legge der paa aff denne Smørelse, saaledis tilgiort.

Tag Sølff Glæde, Myrrhe, Ingefær, stød dem til Pulver, oc giør heraff en Smørelse med nyt vox, Honning oc Olie, smør heraff paa en Klud, brug den som sagt er.

Eller tag Bucke Telle, Hiorte. Telle, Gaase Ister, Harpex, Terpentin, oc Vox, giør heraf en Smørelse.

Denne er en god Smørelse for reffne Læber, Hænder eller Fødder.

Tag hvid Røgelse, Mastix, aff hvert tu Lod, hvid Ingefær et quintin, stød dem til Pulver, Rosenolie, Hønse Ister oc vox, aff hvert tu Lod, giør heraff en Smørelse.

Thutia
Oleum de ove
Fur fur Tritici.
Crines Equi.
gallas cerusa
Dragantum
Amidum.
Oleum Juniperi,
Liturgirum argenti
Myrrha
Zinziber.
Cepum.
Hircinium
Cervinum.
Olibanum
Mastix
Zinzeber.
Oleum Rosarum
Pingvedo gallinacea.

Det 38 Capittel. For Tandverck.

Tenderne ere aff Been, oc de lide Pine igiennem de aarer som udi dem gaa, oc saadan Pine kommer aff atskillige Ting. Stundem aff Hiernens ofverflødige vædske som udi dem flyder, Stundem aff Hede, oc stundem aff Kuld.

Tegn.

Kommer Tendvercken aff Hede, da kand mand det af disse Tegn vide oc forfare, den Siuge hafver svare Sting Verck eller Pine udi dem, oc om hand holder noget det som kalter udi Munden, da siunis hannem at det giør got.

Men kommer hand aff Kuld, da er Pinen eller Vercken icke saa stor, Ansictet, Tendernis Kiød oc Kindbeen, ere hoffne oc vyblæste.

Tendverck kommer oc stundem af Maffven, aff den onde Røg oc damp som udi dem far, oc aff disse Tegn kand det forfæris. Om Pinen oc vercken forminskis eller sactis den stund mand er fastendis, eller om den forøgis oc bliffver større effter mand haffver ædt.

Ordinantz.

De som Tendverck haffve, de skulle icke æde figen, Dadeler, raa Æble eller Pærer, Melck, oc eÿ heller bide paa det som hart er, eÿ heller bruge det som surt er, eÿ spÿ, om Morgenen den stund de fastendis ere skulle de toe deris Mund, og gnide Tenderne vel med Salvie, eller med Skaler aff Pomeranser, med Neglicker oc Muskateblommer. Oc hvo som Tandverck haffver, hand skal saaleedis hielpis.

Først skal mand giffve act paa, aff hvilcken vædske den kommer, siden skal Vædsken fordriffvis med Piller, Purgatz, aareladelse oc Koppesættelse, saaleedis skal Pinen med det første stilles (thi de som heraf plagis hafve sandelige føye Glæde) oc siden med disse Lægedomme.

Lægedom.

Oleum Rosarum vinqventum Populeonis. Succus Endiviæ Succus Portulaca Rosa Radix Malva gallus Camphora. Radix Hyosqvieni.

Kommer Tandvercken aff hede, da skal den Siugis Kindbeen smøris med Rosenolie, eller med Populeons smørelse, oc hand skal holde udi sin Mund Endivie oes, eller Portulace urtis Oes.

Eller siud Rosen, Katteoste Rødder, oc Gallas udi Vand, holt heraf udi Munden.

Lampher smeltet i Vand, eller oc saadet udi Edicke heraff udi Munden holdet stiller Vercken oc Pinen.

Eller mand maa siude Bulmeurtis Rod i Rosenvand, oc heraff udi Munden holt.

Slaan tørne Rødder udi Viin saadne, oc dem udi Munden holdne stille oc saare vel Tandeverck.

Naar som Tendernis Pine oc Verck-kommer aff Kuld, kand mand forfare af disse Tegn, den Siugis Mund er stedse vaad oc fuld af Vædske, oc den Siuge skal saaledis hielpis, hand skal rensis eller purgeris med Pillulis Cochiis, eller med nogen aff de andre Lægedomme som purgere, om hvilcke offvenfore offte sagt er. Derefter skal mand smøre Kindbeenet med Olie aff Chammille blommer, eller Olie af Mastix, hand skal oc holde udi sin Mund aff dette efterfølgendis Lægedomme.

Tag Bertram, Mynthe oc Rude, ligemeeget aff hvert, siud disse udi Viin, holt heraff varmt udi Munden.

Eller siud Salvie oc Bertram udi Viin, holt heraf varmt udi Munden Denne Lægedom stiller Pinen oc Vercken, om heraf leggis paa Tenderne der som Pinen staar.

Tag Peber, Bibergel, Myrrhe, den Gummi Azefetida, ligemeeget af hvert, stød dise til Pulver, oc blend dem med Honnig, oc handle dermed som sagt er.

Om mand legger paa den onde Tand, it stycke af de gule Lilie rødder som vove udi Vand, stiller oc Pinen.

It stycke Bebergel paa Tanden lagt, giør det samme. Denne er oc en forsøgt Lægedom.

Tag Ingefær, Zedefær, Bertram Neglicker, Femfingris urt, Rude, Salvie, Bethonie, Hiorte Horn smaafillet, aff hvert it Lod, siud disse udi hvid Vin indpaa helfften, sie det siden igiennem en linet Klud, oc naar som mand vil holde heraf i Munden, da skal mand tage lidet Theragelse hertil, da stillis Pinen oc Vercken visselige.

Eller tag Nelderødder, toe dem reene it Lod, Bertram it Qvintin, Ingefær it halfft Qvintin, siud disse i Viin, holt heraff i Munden, oc leg samme Rødder udvortis paa Kindbeenet, eller tag Luseurt, lang oc trint Peber ligemeget af hvert, Muskateblommer, Galiga, helften saa meeget stød disse til Pulver, oc blent dem med Viin, oc gnid Tænderne hermed.

Radix prunæ
Sylvestris
Pillula
Cochiæ
Oleum
Chamomillum
Oleum
Masticium
Pyrethrum
Meatha
Ruta.
Vinum.
Salvia
Pyrethrum
Piper
Castoreum
Myrrha
Azaferitida
Radix
Aceri
Castoreum.
Zinziber
Zeduaria
Pyrethrum
Gariphili
Pentaphilon
Ruta
Salvia
Betonica
Cornu
Cervi
Theriaca
Radices
Urticæ
Pyrethrum
Zinziber
Staphi
Sagria
Piper
Macis
Galanga.

Men kommer hand aff Kuld, da er Pinen eller Vercken icke saa stor, Ansictet, Tendernis Kiød oc Kindbeen, ere hoffne oc opblæste.

Tendverck kommer oc stundem af Maffven, aff den onde Røg oc damp som udi dem far, oc aff disse Tegn kand det forfæris. Om Pinen oc vercken forminskis eller sactis den stund mand er fastendis, eller om den forøgis oc bliffver større effter mand haffver ædt.

Ordinantz.

De som Tendverck haffve, de skulle icke æde Figen, Dadeler, raa Æble eller Pærer, Melck, oc ey heller bide paa det som hart er, ey heller bruge det som su[illegible] om Morgenen den stund de fastendis ere skulle de toe deris [illegible] Pome [illegible] haffve [illegible] Først [illegible] Vædsk[illegible] dis [illegible] søje [illegible]

Kom[illegible] med [illegible] M[illegible]

VI Christian den F[illegible] mark og Norge, ꝛc. Giøre all[illegible] Vi af stedshavende Omsorg for Vores kiære og troe Undersaatters Velfært, intet heller have ønsket, end at de for nye Paalæg fremdeeles maatte vorde forskaanet, saa dog alligevel foraarsages Vi i henseende til disse Tiders vanskelige Tilstand og farlige Conjuncturer, samt den extraordinaire Krigs-Armatur, som rundt omkring Os i Naboelauget allerede er foretagen, og endnu daglig ifrigst fortsættes og formeeres, at være betænkt paa Vore Riger og Landers Sikkerhed, og hvorledes ald uformodentlig Tilfald, næst den Høyestes Bistand, best kunde forekommes og afverges, og saasom til saadan høy nødvendig Defensions-Verk, langt større Midler ud

oleum. Rosarum vinqventum Populeonis. Succus Endi[illegible]

[illegible] af udi [illegible] udi Mun-

Radix Malvagallus. Camphora. Radix Hyosqvieni.

Eller mand maa siude Bulmeurtis Rod i Rosenvand, oc heraff udi Munden holt.

Slaan tørne Rødder udi Viin saadne, oc dem udi Munden holdne stille oc saare vel Tandeverck.

Naar som Tenderuis Pine or Verck-kommer aff Kuld, kand mand for-
fare af disse Tegn, den Syngis Mund er stedse vaad or fuld af Bedske, or den
Syuge skal saaledis hielpis, hand skal rensis eller purgeris med Pillulis
Cochis, eller med nogen aff de andre Lægedomme som purgere, oue
Gerlede offuerfore offte sagter. Dereffter skal mand smøre Lindbeenet med
Olie aff Chamille blommer, eller Olie af Mastix, hand skal or holde
udi sin Mund aff dette efterfølgendis Lægedomme.

Tag Bertram, Myrrhe oc Kude, ligemeget af huert, siud disse udi
Vin, holt heraff varmt udi Munden.

Eller siud Salvie oc Bertram udi Vin, holt heraf varmt udi Munden
Denne Lægedom stiller Pinen or Verchen, oun heraf leggis paa Tenderne
der som Pinen staar.

Tag Feber, Bibergel, Myrrhe, den Gummi Assefetida, ligemeget af
huert, stød disse til Pulver, or blend dem med Honnig [illegible] 1683 Aar, udi deres
[illegible] være vildet ansee, end hvis udi nær-
værende 1682 Aar haver været paabudden, at udgive, efter
Vores sub Dato den 26 Februarii sidst forleden udgangne
Skatte-Brevs videre Indhold. Thi byde og befale Vi alle og
enhver Vedkommende hermed naadigst, at de ufeylbar skal
være tilsinnet, bemeldte Skatter i alle Maader, saasom de ef-
ter hver Steds Leylighed og Lighed, som forskrevet staar, ha-
ver været satte og taxerede, til rette Tiid og Terminer ufeyl-
bar og rigtigen at clarere og betale, som enhver der til agter
at svare, efter de Omstændigheder bemældte Vores Skatte-
Breve og andre derom udgangne Forordninger og Befalin-
[illegible]r tilsiger, hvilke, saasom de her udi Ord fra Ord vare indfor-
te,

Radix
prunæ
Sylvestris
Pillula
Corticis
oleum
Chamomillæ
oleum
Mastichium
Pyrethrum
Mentha
Ruta.
Vermin.
Salvia
Pyrethrum
Piper
Castoreum
Myrrha
Asa-fœti-
tida

Radix
Asari
Castoreum.
Tormentill
Tormentilla
Pyrethrum
Galipilli
pentaphil
lon
Recta
Salvia
betonica
cornu
Cervi
Theriaca
Radicis
Cortica
retten
[illegible]

Oleum de Spica. En Vege vaadgiort udi Olie aff Spica, oc den paa Tanden lagt, stiller Piinen oc Vercken.

Allium Tag en Hvideløg oc skale den reen, stød den lidet udi en Mørtere, saa at hand bliffver væskagtig, bint den paa armen ved Haanden paa den samme side, som Vercken oc Piinen er, dog saa at den icke rører Musen, leg en Valnøde-skal offver Løgen, saa at hand icke breder sig formeeget ud, lad den saaleedis ligge en Nat, da voper en Blegn eller Blere der under, brøster den icke aff sig selff, saa sting hul paa den, da stilles Tandevercken, oc om du vilt at der skal flyde meegen Vædske af den, da leg der paa it Blad af den urt Sommer hyld kaldet, oc nedvent det laane, da flyder den, men vilt du tillæge Blegnen, da vent den slætte Side aff samme Blad ned til Blegnen, da lægis den snart.

Folium Ebuli.

Om disse forskrefne Lægedomme ville icke hielpe, da skal mand gifve act oc grandgibelige vel tilsee, om Piinen oc Vercken er i Tanden, eller i aa-rerne, er hun i Tanden, da skal den udbrydis, men er hun i aarerne oc Tanden udbrydis, da hielper det intet.

Her vil ieg sætte nogle Lægedomme, med hvilcke mand kand udbryde den onde Tand foruden Jern, oc de skulle giøris udi apotecken saaleedis. Recipe pirethri, Coloqvintidis, Corticis radicum Capparis, Cortices radicis Mori, Almezereon, Arsenicæ citrini, Lactis Esulæ, tereantur cum aceto, & stent per tres dies, Deinde proiiciantur super ea Bedelli Ase. ana Par. et fiant trochisci. Lad heraf iblant med paa den onde Tand, da falder hand ud, og see vel til at du icke rører nogle af de gode Tender med denne Lægedom, ellers falde de ud.

Eller du maat lade giøre denne Lægedom i Apotecken, oc om mand lader heraf i Tanden, da falder hand ud, uden all Pine. Recipe Baurach, Corti. Moti. ana. partes, æqvales. Arsenici citrini, partes. ie con-fice cum melle.

Det 39. Capittel. Om Tenderne ere løse.

Acetum squilliticum udi Munden holdet, stadfester Tenderne oc kommer dem til at side fast.

Tag Gallas tu Lod, Myrrhe it Lod, Egebarck it Lodt, blaa Lilierod it halft Lod, siud disse udi Edicke, oc holt af i Munden, da blifve de fast siden-dis.

Brent Alun blendet med Honning oc Edicke, Tenderne hermed gnedne kommer dem til at side fast.

Bertram oc Rogelse saadne i Edicke, og den udi Munden holdne, hiel-per oc saare vel.

Luseurt oc hvid Nyseurt i Edicke saadne, oc af den udi Munden hol-det, kommer dem til at side fast.

Galla Myrrha Cortex quercii ireos. Alumen combustum Mel. Acetum Pyrethrum Thu album Staphis Sagria Helleborum albus. acetum

Det 40. Capittel. For Orm som er udi Tenderne.

Udi Tenderne vover oc Orm af den onde fule Vædske, som udi dem flyder, thi skal mand vædsken rense oc fordrifve, med en aff de Lægedomme som ren-se oc purgere, om hvilcke du ofvenfore ofte hørt hafver, Naar som det skeet er, da skal mand bruge nogen af disse Lægedomme.

Lægedom.

Tag Spansgrønt it qvintin, Honning it Lod, blend dem tilsammen, smør heraf paa Tanden som Ormen udi er, da døer hand strax.

Aloes støt til Pulver, oc udi Tenderne lat, døder Ormen.

Tag Bulmefrø, eller Olie aff Bulmefrø, blent dem med Vox, oc giør heraf it Liuß, tend det, oc lad Rogen heraf gaa paa Tanden, holt her under it Becken eller Mulln med Vand, da falder Ormen der udi.

Viridis æris Mel Aloes. Seminis Hyoscyami.

Det 41. Capittel. Hvorleedis Tenderne skulle giøris hvide.

Tag hvid Pomissten, it Lod Bertram blaa Lillierod, hvid Vinsteen, af hvert it halft Lodt, stød dem til Pulver, oc gnid eller vrid Tenderne her-med.

Tag hvid Malmersten, Fisteben, hvid Korrelsten, Salgemme, brent Salt, ligemeeget af hvert, stød disse til Pulver, oc gnid Tenderne hermed hver Morgen, siden toe Munden med blanck Vin, hvorudi Kanelbarck saadener.

pomphelix. pyrethri Tacturum Marmor. os Cæpie Corallium. Sal gemmæ.

Acetum Squilliticum. En linet Klud vaadgiort i den Edicke (Acetum Squilliticum kaldet) Tenderne hermed gnedne, giør dem hvide, oc kommer dem til at sidde fast, oc giør en god velluctendis aande.

Aqua fortis. Tag Skedevand, oc blend det med ferskt Vand, saa at skarpheden af det noget fortagis, strijg heraf med en feer paa Tenderne, oc gnid dem derefter vel med en ulden Klud, da blifve de hvide.

Os Caepae Mastix. Stød Fiskebeen oc Mastix tilsammen, oc gnid Tenderne her udi.

Det 42. Capittel. Om Tendernis Kiød er Bullet.

Er Tendernis Kiød bullet, da gif act paa om det er af Blodet, eller af nogen anden Vædske. Kommer det af Blodet, da lad sætte Koppe bag paa Skulderne. Kommer det af nogen Vædske, da uddrag hende med disse Lægedomme.

Lægedom.

Pyrethrum. Siud Bertram i Vin, holt her aff i Munden det hedeste du taale kand, oc spijt det saa ud, og tag meere igien i Munden, da uddragis den onde Vædske.

Tormentilla Rosa Verbena. Tag Tormentilla Rod, Rosen, aff hvert it Lodt, Siud dem i Vin, oc holt heraff i Munden.

Radices urticae. Zinzeber. Siud Fernurt udi Vin, oc holt deraff i Munden. Er Tendernis Kiød hart oc hoffvet, da tag Nelderødder it Lodt, Ingefær it halft qvintin stød dem til Pulver, oc siud dem i Viin, holt heraff i Munden.

Pyrethrum Aristologia Alumen Mel. Tag Hulurt, alun, aff hvert it Lodt, Honning tu Lod, giør heraff en Smørelse, oc smør steden hermed.

Det 43 Capittel. For Bulde paa Tungen.

Faar mand nogen Blegn eller Bulde paa sin Tunge, da skal mand lade sla de to aarer som sidde under Tungen, eller oc Hoffvet aaren hos Tomelfingeren Cephalica af Lægerne kaldet. Mand maa oc for denne Breck lade sætte Kopper under Kindbeenet.

Lægedom

Tag Rosenvand, Edicke, ligemeget aff hvert, Natskade oes, helfften saa meeget, blend disse tilsamen, holt heraff i Munden, oc spyt det siden ud igien.

Naar som mand formercker, at Bylden er moet, da skal mand holde udi Munden Electuarium giort aff Morber søndergneden med Edicke.

Eller mand skal holde udi Munden Rosen Honnig, vel søndergneden med Vand oc Edicke.

Oc naar som Bylden saaleedis vel renset er, da tag Tormentillæ Roed, Salvie, Jordhumle, Slaantorne Rod, aff hvert it Lodt, siud dem i Vin, holt heraff i Munden, da lægis hun snart.

Om Tungen hoffven er, oc samme Menniske ingen anden Siugdom eller Nede haffver, da skal hand holde i sin Mund denne efterfølgendis Lægedom, oc dermed klucke op oc ned, da uddragis den onde Vædske aff Hoffvedet oc aff Tungen.

Tag Sal armoniacum, Peber, Ingefær, Sennip, Bertram, Luseurt, vild Meyran, ligemeget aff hvert, siud dem i Vand, oc brug det som sagt er.

Eller tag Sal armoniacum, Bertram, Luseurt Peber, Sennip, ligemeeget aff hvert, Stød dem til Pulver, oc gnid Tungen hermed.

Moe støt til Pulver, oc med Vin oc Honning blendet, oc den i Munden holdet, hielper oc saare vel.

Om Tungen bliffver Lam.

Tungen bliffver oc stundem lam oc forstiffvis, hvilcket heraff kommer, at de aarer som hende røre skulde, ere skrøbelige oc forbløde, oc om saadant lenge varer oc blifver gammelt, da kand hand icke hielpis. Oc denne breck kommer almindelige gierne aff Blodens onde Vædske, hvilcken som aff Hoffvedet nedfalder udi Tungens aarer oc Sener. Hvo som denne breck haffver, hand skal hielpis med de Lægedomme, som offvenfore om Poplesie skreffne staa.

Aqua Rosarum
Acetum
Succus Solatri
Diamorum
Mel Rosarum
Radix Tormentillæ
Salviæ
Hypericon
Radices prunæ Sylvestris
Sal armoniacum
Piper.
Zinziber
Senapium
Pyrethrum
Staphisagria
origanum
Sal armoniacum
Pyrethrum
Staphisagria.
Piper.
Senapium
Moe.
Gummi Arabic.

Det 44 Capittel. For en ond aande.

At Munden eller aanden lucter ilde, det kommer aff atskillige ting. Stundem aff Næsens, Tendernis, eller oc aff Mundens bylder, som ureene oc fule ere. Hvorleedis disse skulle hielpis haffver ieg førre her tilforn sagt. Stundem kommer saadan breck af Lungen, oc da hafver den Siuge en stacket aande, oc Hoster meeget. Stundem kommer hun fra Leffveren, oc da haffver den Siuge stor Hede oc Pine udi den høyre Side. Saadan breck kommer oc offte af Maffven. Om den Breck vil ieg herefter handle. Men her vil ieg alleeniste sætte nogle Lægedomme, som giøre en god Velluctendis Aande.

Lægedom.

Mastix Semen Anise gario phile. Først skal Munden vel skyllis med vand, oc Edicke tilsammen blendet. Siden skal mand tygge Mastix vel lenge, og stedse udspytte vædsken som kommer udi Munden, derefter skal Munden toes igien med Vin, hvori anis og Neglicker saadne ere.

gario phili Aloe Neglicker oc aloe Træ tygde udi Munden, giøre en god aande, oc det gandske Legeme velluctendis.

aromaticum Rosarum Aromaticum Rosarum gabrielis, udi Munden holdet, giør Aanden velluctendis, oc fordriffver Tendernis onde Luct.

diamuscum dulce Diamuscum dulce, udi Munden holdet, giør det samme.

Zeduaria Zedefær nogen stund udi Munden holdet, oc siden nedsiuncket giør en god aande.

Coriandrum Coriander tygde, oc siden nedsiunckne, giør en god aande.

Fenum græcum Fenum Græcum saadet udi Vand, oc Munden her med toet, giør det samme.

Salvia Myrrha. Kommer saadan ond Luct aff Mundens ureenhed, da maa mand toe Munden med Vin, hvori Salvie saaden er, oc siden

skal mand holde nogen Myrrhe udi Munden nogen stund, oc saa atter skylle Munden igien som før, oc derefter tage et stycke Galliga udi Munden.

Krusemynte saaden udi Vin oc den drucket, fordriffver Mundens onde luct, oc giør en god aande.

Kommer Mundens oc aandens onde Luct deraff, at mand haffver ædt Hvidelog, da skal mand æde Rude, og derpaa dricke lit Ꝑdicke.

Herefterfølger om Halsens oc Brystens Siugdomme fortalen.

Menniskens Legeme delis aff Lægerne udi trende deele. Den første er Hoffvedet, oc kaldis Venter superior, om hvilcket du her tilforn hørt haffver. Den anden part kaldis Venter medius, oc den gaar ned at Struben udi Brystet ved det Garn som Lungen oc Hiertet, oc de andre ting tilhenge. Den tredie part er det næderste Garn, til hvilcket Leffveren, Maffven, Milten, Tarmerne oc Blæren henge oc tilbundne ere.

Det 45 Capittel. For den Byld som voxer udi Halsen Squinanica kaldet.

Er nogens Hals eller Strube hoffven, saa at hand kand intet nedsiuncke eller svelge, da haffver hand en Byld udi Halsen, hvilcken Lægerne kalde Squinanica. Stundem kand mand den see udvortis, oc det er it ont Tegn, thi hvo som saadan Byld faar, døer almindelige gierne heraf. Men seer mand den icke, da er det disbedre. Oc samme Byld kommer aff Blodens offverflødige flydelse, eller aff Ꝑhlegmatis eller Cholere offverflødige Vædsker, Om det saa er, kand du forfare aff de Tegn som ieg tilforn lært haffver om samme Vædske.

Kommer denne Byld aff Blodet, da er den Siugis Legeme vel

skicket, hans ansict er røt, oc Munden indvortis vædskagtig, oc siunes hannem, at den Vædske er lig Vin udi hans Hals, aarerne de ere fulde, hans Vand er røt og noget blegactigt.

Kommer den aff Cholera, det er aff Hede oc tør Vædske, da er hans ansict røt oc blendet med Guld, hand haffver stor Hede oc Tørst, oc i hans Hals opfar en sur Vædske, oc hans Vand er røt oc tønt, oc den Lægedom som er aff heed Nature, skal icke brugis til denne Breck.

Kommer den aff Phlegma, da er hand bleg under ansictet, hand haffver icke stor Pine, oc hans Tunge er stor oc blød, hans Vand er hvid oc blegactigt, oc hand haffver ont fore udi Panden. Men kommer den aff den salte Phlegma, da er det som udi hans Mund oc Hals er beskt, oc er lige som det vaare saltet med Salt, oc hans aande piber lige som en Kielling.

Denne Breck oc Siuge kommer icke aff Melancholia.

Lægedom.

Denne Bijld kommer sig hvoraff den komme kand, naar som mand den føler eller fornemmer, skal mand strap lade sla Hoffvet aaren, om alderen, Tegnet, oc Tiden, sig saa skicke vil. Oc den Siugis Bug, skal smøris med den Smørelse Vnguentum Agrippæ, saa kaldet udi apotecken. Mand skal oc lade hannem nedsiuncke ni eller ti Piller Cochiæ. Den Siuge skal oc klucke med dette efterskrefne Vand, oc det igien udspytte.

Tag Jordhumle, Rude, Salvie, Raels urt, af hvert en Haandfuld, siud dem udi tre Potter ferst Vand, oc naar som det saadet er, siu det igiennem en Klud, oc lad i det som er afsiuet otte Lodt Morbere oes, oc brug det som sagt er.

Salvia brunella

Eller den Siuge skal offte klucke med Electuario, gioct aff Morbere oes, vel søndergneden i Vand hvor udi Raels urt oc Salvie saadne er.

Dyamorum brunellæ Salvia

Om mand kand icke faa oc bekomme forsagde Lægedomme, da

Lac

maa mand ædi den sted brügge sød Melck, som warmet er, heraf
bliffis oc moes Bylden.

Eller den Sürge maa klucke med Vand, hvor ædi den ürt dreffvelis Morsus
bid saaden er. Diaboli

Eller mand maa tage, Ester sød smaa större fire Lod, Sücker tü Lod, oc glyci
skiød disse ædi ferst Vand, oc det brügge som sagter. riza.
Sacchá
rum.

Mand skal oc gjøre Plaaster aff dette efterfølgendis, oc det ædvortis paa Album
Halsen varmt legge, oc der ere mange hielpre med samme Plaaster. Tag Græcum
hvid Mandelort smaa stöt sex Lodt, Gyrsecommen tü Lodt, ferskt oc grön Cüminum
Malürt til moes stöt it Lod Bygmel it Lodt, giør heraff en Smørelse med Absynthium
Honning, oc brüg hende som sagter, Om mand saaledis med den Sürge Farina
handler; da bedris det med hannem, eller hand dør oc paa den femte daa. hordia
Mel.
Folia
Malva
Semen
Malvæ
Oleum
Violarum
Oleum
Chamo
millæ.
Folia
Sambuci
Folia
Campho
ræ
Nidus
Hirundi
nis.

Men kommer denne Bylde af Cholera, da skal mand siide Bladene aff Hatteost, oc samme ürtis Frø ædi Vand, oc dem siden blende med fiole Olie, oc med Camille blommers Olie, oc det saa varmt paa Halsen legge.

Eller mand maa tage Hyldeblad, røde Kaalblad, aff hvert en Haand fuld, dem smaa hacke, oc dem siide i Smør oc Honning, oc Plaster heraff giøre, oc det paa Halsen varm legge, med denne Lægedom er mange hielpre.

Denne er oc en god Lægedom med hvilcken mange ere hielpne. Axungia
Tag en Svalerede med Straa, Fiere, Jord, oc alt hvis i hannem er, porcina
smaa stød hannem, oc siide det igiennem it grofft Saald, eller hvor Mel.
igiennem du kand, giør heraff en Smørelse med Svine Ister oc Hon-
ning, Smør heraff paa en Skred, oc vind hannem om Halsen.
Somme siide denne Rede saaledis smaa stöt ædi Vand, oc brüg
hannem som sagt er.

Ferner saaden ædi Vin, oc hermed klucket, hielper saare vel. Verbena

Eller tag Katteost oc Bede, aff hvert en Haandfuld, siud dem i Vand, stød dem siden oc giør heraff Plaaster, brug det som sagt er.

Mand skal oc ofte giffve den Siuge aff denne Lægedom saaledis tilgiort.

Tag Skersøde smaa skaaren, anis, Figen, Rosiner, aff hvert tu Lod, siud dem i tre potter Vand, heraff lægis Halsen oc Bylden.

Althee Rod oc Hørfrø i Vand saadne, oc Plaster heraff giort oc om Halsen bundet, blødner Bylden.

Naar som Bylden brøsten er, skal mand giffve den Siuge Eggeblommer aff blødsaadne æg, oc Bygvelling at æde, oc Bygvand at dricke, heraff rensis oc lægis Bylden.

Det 46. Capittel. Om Drøbelen.

Drøbelen bliffver stundem lang, oc nedfalder paa Tungen, saa at mand kand icke tale, oc ey heller drage sin aande, hvoraff mange qvellis oc tagis aff dage, uden saa er at de hielpis i tide. Oc denne Breck kommer stundem aff kaald slimactig Vædske, stundem aff det offverflødige Blod.

Tegn oc Lægedom.

Kommer det af Blodet, da er Drøbelen rød, lang oc stor, aarerne for i Panden de ere oc store. Kommer denne Breck heraff, da skal Hoffvetaaren hos Tommelfingeren ladis.

Men kommer det aff kaald Vædske, da brug denne Lægedom.

Salustum Album Grecum — Tag brent Salt, oc hvid Hundelort som vel tør er, stød dem til Pulver, oc blend dem tilsammen, oc opløst Drøbelen hermed.

Thus album — Eller tag hvid Røgelse, leg det paa Gløer, Lad røgen heraff opgaa igiennem en Trægt til Drøbelen, med denne Lægedom er mange hiulpne.

Alumen Zinziber Pyrhetrum — Tag alun it Qvintin, Ingefær, Bertram, aff hvert trediedeelen aff it Qvintin, stød dem til Pulver, oc løst Drøbelen hermed op.

Sinapium Pyrethrum Zinziber — Tag Sennip, Bertram, Ingefær, ligemeeget af hvert, Stød disse til Pulver, oc blende det med Honnig, holt heraf i Munden, oc spyt saa ud igien

Tag Salt, Honning oc Edicke, Lad disse lidet siude tilsammen, kluck oc sqvalse hermed. Mel Sal. Acetum

Tag Peber, Ingefær, Bertram, Celedonie, Muskaleblommer, Neglicker aff hver it halft Qvintin, Rosiner halfandet Qvintin, femten Figen, siud disse i Vin oc sqolpe hermed. Piper Zinziber Pyrethrum Chelidonias gariophile

Slaantorne blad saaden udi Vin, oc udi Mundene holdne, hielper saare vel.

Electuarium aff Morber giort, hielper oc saare vel for denne Breck, om mand heraf udi Munden holder. Diamorum.

En læt Konst til at opløffte Drøbelen med, naar som hand er nedfalden: Mand skal tage den Siugis begge Øreleppper oc drage dem hart ned at, med begge Hænder tillige, da gaar hand op igien, dette er it forsøgt oc forfaret stycke.

Men om Drøbelen er saa ildefaren, at hand skal afskæris, da skal hand icke afskæris fornær Gummen, men mit udi mellem, naar som hand er afskaaren, da skal den Siuge holde udi sin Mund hvid Røgelse, da lægis hand snart igien. Thus album.

Det 47. Capittel. Om nogen er Hees.

At mand blifver Hees oc faar Breck paa Røsten, det kommer aff atskillige ting. Stundem aff Halsens tørhed. Stundem aff Lungens Fistel, oc det Menniske som heraff Breck haffver er maffvert oc tørt, haffver oc sting for Brystet. Stundem aff ofverflødig Vædske som blandet er med stor Heede. Stundem aff Blodet, som formeget er udi Halsens Narer, hvoraff Struben blifver trang oc snefver, om det saa er, kand mand forfare af Blodsens ofverflødige Tegn. Om alle disse vil ieg herefter ydermeere handle.

Ordinantz.

Hvo som Hese haffver, hand skal icke æde den Mad som hedmer, oc eij heller den som med Edicke redt er, oc eij heller æde eller dricke det som kalt er, oc eij æde Ebler eller Pærer, hand skal holde sig varm, om dagen

skal hand icke sofve, oc eÿ heller formeget vaage, hand skal eÿ heller tale oc snacke formeeget tillige, og eÿ heller raabe høÿt. alt hvad som søt er tiener vel udi denne Breck, saadne oc stegte Æble med Sucker, Rosiner, Figen, Mandel-melck, Sucker Landie, Skersøde, oc andre ting som disse lige ere, tiene saare vel udi denne Breck.

Lægedom.

Passula Tag Rosiner, oc udtag Kiernerne aff dem, Figen, Skersøde, aff hvert trÿ
Ficus Qvintin, siud dem udi sex Pund ferskt Vand, indsiud det paa helfften, lad
Liquiritia. saa ligesaameget reent skummet Sucker herudi, oc fire Lodt Mandele
Amigdali smaa støtte, hvid Valmue frø tre Qvintin, hørfrø it halft Lod, siud det saa
Seminis at det blifver til it Electuarium, heraf skal mand tage til den Siuge Aften
papaveris. oc Morgen, hvergang saa meget som en føÿe Valnød, da rensis Brÿstet oc
Seminis Hesen forgaar.
lini

Passula Eller tag Rosiner, oc udtag Steenerne, Figen, Kanelebarck, Negli-
Ficus cker, Sucker, ligemeget aff hvert, siud disse udi god Vin, heraf skal mand
Cinamomum dricke Afften oc Morgen, hvergang fire Lod, om det saa er at mand icke
gario hafver den Kaaldesiuge, denne Lægedom renser Brÿstet oc fordriffver
phile Hessen.

Sacharum. Varm Melck Afften oc Morgen drucket, hielper oc saare vel for
Lac. Hese

oleum Eller tag Lissabons Olie, oc ligesaa megen Viin, verm dem, drick
olivarum heraff om aftenen, naar som du vilt dig nedlegge til Søfns, hafver
vinum mand icke Olien, da maa mand tage i den sted, helfften saa meget
Smør, som Vinen er, oc er denne en god forsøgt, oc vel forfaren Læ-
gedom for Hese.

Ficus Eller tag Figen, Skersøde aff hvert tu Lod, anis, Fennickelfrø, aff
liquiritia. hvert it Lod, Isop en half Haandfuld, siud disse udi halfanden potte
Anisum Vand indtil trediedeelen indsaaden er, lad saa herudi reent skummet
Seminis Honning eller Sucker, oc giør heraff en Syrup, drick heraf Afften
Feniculi. oc Morgen.
Hyssopus.

Med denne Bonde Lægedom ere oc mange hiulpne. Steg en Roe udi heed aske, eller oc paa en Røst, skale hende reen, oc æd hende om afflenen naar som du dig vilt nedlegge til Søffns, det hedeste du taalle kand, Sammeledis oc en om Morgenen, tag saa en linet Klud, vaadgiør hannem udi kalt Vand, oc krijst Vandet aff hannem, oc vint hannem om Halsen, Verm saa en anden linet Klud, oc vint hannem der ofven paa.

Diairis simplices it Qvintin til sig tagen hvergang Morgen oc aften, er oc god for Hese.

Det 48. Capittel. Om mand spytter Blod.

At mand spytter eller spyer Blod, er en farlig Siugdom, men dog stundem meere end stundem, fordi det kommer af atskillige Lemmer. Stundem kommer det af Hofvedens ofverflødige Blod, oc mand kand føle det hvorledis det nedflyder, oc hvo som denne breck vederfaris, hans Legeme er røt oc er vel skicket, aarerne de ere store oc fulde, hans Næse bløer oc stundem. Stundem kommer det der aff, at nogle aarer i Halsen ere sønderbrødne, aff stor svar Hoste, eller mand haffver saare spyt, oc det er farligt. Stundem kommer det fra Lungen, det er oc farligt, thi herefter følger almindelige Døden. Oc om denne breck heraff kommer, kand forfaris aff disse Tegn. Den Siuge haffver en stacket aande, oc en svar Hoste, oc Blodet som udspyttis er skiønt, oc haffver en hvid Skum paa sig. Stundem kommer denne breck af Brystens aarer, det er oc farligt, men dog icke saasom det fra Lungen kommer. Stundem kommer denne breck fra Lefveren, da er Blodet sort, den Siugis ansict er røt, oc hand hafver ont i den høyre Side. Stundem kommer denne breck aff Maffven, da spyer den Siuge offte, oc det som hand udspyer hafver atskillig Farffve, det er grønt oc blandet med sort. Stundem kommer det aff Fald og Slag, eller mand haffver løfft noget som tungt haffver været, eller mand hafver raabt for høyt. Stundem oc deraff, at mand haffver hafft formeget legemlig Samqvem med Qvindfolck. Qvindfolck spy oc

ofte Blod, naar som de icke hafve deris rette Tiid. At mand spytter Blod, det komme sig hvoraf det komme kand, da er det stedse farligt, almindelige gierne faa de som spy Svindesot (Petisis af Lægerne kaldet) oc døe saa.

Ordinantz.

Hvo som denne Siuge oc breck hafver, hand skal icke gaa formeget imod Solen, oc icke heller faste forlenge, oc hvad som surt oc beskt er skal hand icke bruge, hand skal oc fly Fraadseri oc Druckenskab, hand skal oc ey formeget soffve tillige, Høns, Lam oc Kalfvekiød maa hand æde.

Lægedom.

Den Siuge skal saa leedis hielpis: Mand skal gifve act paa, aff hvad Lem saadant Blod kommer, oc kommer samme Lem til hielp med Lægedomme som dertil høre saaledis: Om det kommer aff Leffveren, da skal mand lade Leffver aaren paa den høire Haand. Kommer det aff Lungen, da skal mand lade Lungaaren paa den venstre Haand om Tiden, tegnet oc alderen sig saa skicke vil, oc siden skal mand giffve den Siuge denne Lægedom.

Lac caprinum — Tag Gedemelck, slyck ni gange gloendis Staal udi hende, giff den Siuge heraff Aften oc Morgen at dricke.

Eller giff den Siuge Aften oc Morgen tørre Morber støtte til Pulver.

Plantago Proserpinata. bursa pastoris — Eller tag Veybrede, Hønsegræs, Hønsebane, ligemeeget aff hver, siud dem i Regenvand, stød dem siden vel, oc kryst det saa igiennem en linet Klud, heraff skal mand giffve den Siuge at dricke tre gange om dagen, oc hvergang en god drick.

Stercus porci — Eller tag en fersk Svinelort aff en Aarne, oc bint hannem i en linet Klud, oc leg hannem i en Potte med varmt Vand, kryst hannem vel ud, oc giff den Siuge det at dricke fastendis, saa stillis Blodet.

bolus armenus Gummi Arabici. Mastix. — Om mand legger dette Plaaster paa den Siugis Bug, det hielper oc saare vel. Tag Bolus Armenus, Gummi Arabici, Mastix

hvid Røgelse, ligemeeget aff hvert, stød dem til Pulver oc blend dem med Rosenvand oc det hvide aff ægget.

Tag Gummi Arabici, oc Drageblod, ligemeeget aff hvert, stød dem til Pulver, giff den Siuge heraff med Rosenvand at drucke.

Hvid Røgelse støt til Pulver, oc med Vin drucket, stiller Blodspyelse.

Eller mand maa gifve den Siuge it Qvintin tillige aff de smaa Kager udi apotecken kaldede Trochisci de Spodio.

Eller Trochisci de Terra Sigillata med Vand af Portulake urt brend.

Eller mand maa gifve den Siuge it Lodt af Electuario dia papaveris.

Osen aff Krusemynte med Vin drucket, stiller Blodspyelse.

Lorelsten til Pulver støtte oc den Siuge gifvet med Regnvand stiller oc Blodspyelse.

En Velling giort aff Stifvelse oc Gedemelck, den ædt stiller oc blodspyelse.

Det 49. Capittel. For Hoste.

Hose er intet andet end en naturlig rørelse, hvilcken som uddrifver brystens ofverflødighed, ligesom Næsen uddrifver Hofvedens, oc denne breck kommer aff atskillige ting. Stundem aff Kuld, af ont oc tørt Væder, af Støf, af den Søfn som om dagen skeer, af grof slimactig Mad. Stundem af Hofvedet, Stundem af Halsen, Stundem aff Lungens bylder, eller oc aff hendis forstoppelse. Stundem aff nogen byld som vover i brystet, Pleuresis af Lægerne kaldet. Stundem aff den Hinde Diafragma, at den krumpis tilsammen, eller om der vover nogen byld paa hende. Stundem aff Mafven, stundem aff Lefveren, Stundem aff Milten, af hvilcken sted denne breck kommer, kand saaledis forfaris.

Kommer Hosten af Hofvedens flydelse, da føler mand i Halsen en skarp heed slimagtig Vædske, som nedflyder af Hofvedet, den Siuge hafver oc breck paa Siunen oc Hørelsen, disligeste oc Hofvetverck.

Kommer Hosten af Mafven, da hafver den Siuge ont i hannem, oc Mafven opstoder eller opfar, oc bryder sig meeget, ligesom hand vilde spy.

olibanum
aqua Rosarum
Albumen ovi
gummi Arabici
Sanguis Dragonis
olibanum
Succus Mentha
Trochisci de Spodio
Trochisci de terra Sigillata
aqua Portulacæ
Dia papaveris
Corallum
Amilum

Kommer Hosten af Lefveren, da hafver den Siuge ont i den høyre Side.
Kommer Hosten fra Milten, da hafver den Siuge ont i den venstre Side under Riffbenene.

Kommer hun af Hede, da er den Siugis Strube eller Hals indvaartis meget tør, oc giør hannem ont, hafver stor tørst, oc er trangbrystet, oc naar som hand gaar udi Lucten eller imod kalt Væder, da siunis hannem at hans Hierte vederqvægis, oc aff hede ting faar hand ont, hans Vand er røt.

Om Hosten kommer aff udvaartis ting, kand lettelige forfaris aff den Siuge, naar som mand spør hannem, at hvad før it Embede eller Haandverck hand hafver brugt.

Om Hosten kommer aff Kuld, kand forfaris aff aarens oc Tidens Leylighed.

Merck oc her, om nogen bliffver hoffven, oc faar saa Hoste, det er dødsens Tegn.

Den Hoste som gammelt Folck faa, oc lenge hafft haffve, hun fordriffvis icke lættelige, thi de faa almindelige gierne Svindesot Ptisis aff Lægerne kaldet.

Ordinantz.

Hvo som Hoste haffver hand skal intet æde det som surt eller meget saltet er, eij heller urter eller nogen Raa, eller u-moder Fruct, eller nogen slimactig Fisk, oc eij æde formeeget tillige, hand skal ingen Vin effter Maaltiid dricke, eij heller soffve om dagen, Kuld oc Væder skal hand flij, hand skal eij heller meget tale oc snacke, det hand dricker skal være luncket oc icke kalt, hand skal oc icke lenge være fastendis, oc hand skal indeholde sin aande det lengste det hannem mueligt er.

Lægedom.

Hvo som Hoste haffver, hand skal saaledis hielpis. Kommer Hosten aff Heede, oc om den Siuge saa sterck oc helbrede er, at hand kand aareladis, da skal hans Lever aareladis. Er hand icke saa sterck, da skal mand giffve vel act der paa, hveden vædsken kommer oc flyder, oc sætte Kopper paa samme sted, oc siden giffve den Siuge aff disse Lægedomme.

Giff den Siuge Bygvelling at æde, Bygvand med Skersode saadet at dricke.

En Kaal giort aff Lectyge, oc vel fed giort med Smør, den ædt fordriffver Hosten uden alle Pine.

Eller giff den Siuge offte om dagen Fiol Syrup blendet med Bygvand eller med andet saadet Vand, denne drick styrcker det Nede oc tørre Hierte, slycker Tørsten, køler Blodet, oc sønderbryder Bylden, oc giør vel ud at spytte.

Eller mand maa giffve den Siuge Afflen oc Morgen, hvergang it Quintin Diamargaritum, med en god drick Bygvand.

Kommer Hosten aff kald Vædske, oc er tør, saa at mand kand intet udspytte.

Tag Katteurt, aff somme Marru kaldet, saa meegen som en god Valnød er stor til, skær hende smaa, oc stød hende vel, tag oc hertil tu æg, oc bag heraf en Kage, æd hende naar som helst dig selff lyster. Nepeta

Eller tag Lissebons Olie oc Vin, lige meeget aff hvert, siud dem tilsammen under lucker sod, giff den Siuge heraff aften oc Morgen, det hediste hand taale kand, oc denne Lægedom skal brugis, udi tre samfelde dage, da sønderbrydis skarnet oc flyder uden all fare. Same Legedom er oc god for Hese. Oleum Olivarum.

Om mand kand icke faa Lissabons Olie, da maa mand tage reent, afklaret Smør oc Honnig, oc den som sagt er bruge. Bytyrum Mel.

Om den tørre Hoste kommer aff dampuren oc sey Vædske, som hos Lungen, oc udi Lungens rot sig forsamlet haffver, oc udi Halsen opfar, oc derinde sey bliffver, saa at den kand icke udspyttis, saa bliffver heraf en Byld, hvilcken som er saare farlig, oc naar som mand saadan byld føler oc fornemmer, da skal mand giffve god act derpaa, hvoraf hand kommen er, paa det at mand kand med Lægedom, dis bedre hannem hielpe, oc saa bruge af disse efterfølgendis Lægedomme.

Saar der torre Hoste oc for Brystens Bylder.

Vaadgior it Qvid lin Klade vdi talt Vand, tryst Vandet vel af Hannem, oc vint Hannem om Halsen, tag saa en anden linet Klud, verm den vel, oc vint den tre eller fyre gange omkring Halsen, ofven oyvaa den vaade Klud, oc dette skal brugis, om Morgenen, Middagen, oc om Aftenen. Siden skal mand giffve den Syge aften oc Morgen, oc saa ofte som mand vil aff denne efterfølgendis Lægedom, den blødner Bylden, rømmer Brystet, lægger Halsens Saar, oc gior vel vd at syylle.

Tag it Lod fuldtaff reent Vyg, sønderstød det, Loff Igen reene toene i varmt Vand, Rosiner, Kiernerne aff dem vdtagne otte Lod fire potter ferskt Kildevand, Kvid dem i en ny Leerpotte vnder luckt Laag, indtil en Potte eller meere ind saaden er, dereffter sie det igiennem en Klud, Lad saa det som offsiet er i en Potte igien, oc tolff Lod Sucker, lad det atter Kude Kvide igien tag det saa fra Ilden, oc lad det kølis, bliffver det formeeget tyckt, da lad meere Vand dervdi, oc lad det Kvide ligesom forre.

Denne efterfølgendis, er oc en god Lægedom for den torre Hoste, lesker Lyrsten, lægger Halsens Saar, oc mand maa bruge denne Lægedom naar mand vil dricke aff den, hvormeget mand selff vil. Tag tu Lod Sucker, Kvid dem i en Potte ferske Vand ind paa trediedeelen, sie det igiennem en lin Klud, oc lad det kølis.

Sacharum ?

Diapyrethrum ? Spicanardus Anisum Fenículum Spica-narta-ms Hysopus Vnd passa Frug-li-pi-tia Semina

Electuarium Diapyrethrum, er saare god for den Hoste, som kommer aff kald Vadske, det fordriffver alle haande Brystens, Miltens oc Lendenis Sygdom, bryder steden, oc det bereedis saaledis: Tag Bertram sey Lod, Spicanardus, anis, Fenickel, Spinantum, aff hvert halffandet Lod, stød disse til Pulver, oc gior heraff et Electuarium.

Eller mand maa tage Hyssop, Rosin Igen, aff hvert en Haandfuld, Ebersode tu Lod, anis Fennickelfro, Meldefro, aff hvert it Lod, oc Kvid

disse udi Vand, oc heraff skal den Siuge dricke afften oc Morgen. Anisi, et Feniculi Diairis
Mand skal oc giffve den Siuge, naar som hand aff denne Lægedom drucket haffver, et Qvintin Diairis, eller Diapenidion. diapenidion.

Om den Siuge daglige nedsiuncker i sig et stycke Myrrhe saa stor som en Bøn, hielper oc vel for denne Noste. Myrrha

Eller mand maa tage Diairis simplicis, Skersøde, Peber, af hvert et qvintin, Sucker otte Lodt, giør heraff et Electuarium, heraff skal den Siuge offte æde om Morgenen oc om afftenen. diairis simplicis

Mand maa oc giffve den Siuge Loch sanum et expertum med Vand, hvor i Skersøde saaden er. Loch sanum.

Loch de Pino brugt, er oc gaat for denne Breck. Loch de Pino.

Et Electuarium giort aff Holtzurt eller S: Elline Rod, heraff til sig tage, hielper oc saare vel. Electuarium Enulæ.

Mand maa oc smøre den Siugis Bryst afften oc Morgen med Lilie Olie, eller med Mandel Olie, haffver mand icke disse, da maa mand bruge udi deris sted Maymaanet Smør, som usaltet er. Oleum de Lilio de amygdalis butyrum May

For den tørre Noste som icke flyde vil, maa mand gifve den Siuge et Lodt Sucker Penidiarum tillige, oc haffver den Siuge icke god Stolgang da skal mand giøre hannem Stolgang med de ting som Stolgang giøre, oc den Siuge skal bade i dette bad saaledis tilgiort. Sacharum penidiarum.

It Bad.

Tag try Bond aff et Kramfad, eller af et Vinfad, saa at det ene er større end det andet, bint det ene offver det andet, ligesom det skulde henge offver et Badekar, bint saa samme Bond med en Snor under Lofftet i en varm Stue, heng der trint omkring Sengeklæder, dog saa at de komme icke nærmere Jorden end en Fod er høy til, sæt under samme tecke en Stoel med et hul, oc sæt den Siuge paa samme Stoel nøgen, saa at hand sidder ræt offver ende med sit Hoffvet. Tag saa Valerianam, Katteost, valeriana Malva Stramen Avenæ.

Haffrestraa, aff hvert en Haandfuld, siud dem i en Kiedel med Vand under lucter Saad, lad saa dette i tvende Kar eller Ballier, sæt det ene under Stolen med hullet, oc den anden for den Siuge, saa at hand sætter sine Fødder i hende, oc Vandet skal være saa het, som den Siuge det heedeste taale kand, oc skal den Siuge saaledis bade oc svedis det lengste hand taale kand, oc naar som Vandet offver hvilcket hand sidder bliffver kalt, da skal mand kaste i det gloendes Steene. Oc om den Siuge vare for Skrøbelig oc forsotet, da skal hand icke forlænge saaleedis bade, paa det at hand icke blifver for saare mactløs, oc naar som hand saaledis hafver badet oc svet, skal hand nedleggis i en Seng i samme varme Stue, oc skal saa bliffve liggendis om Natten, paa det at hand icke forkølis igien, oc naar som hand saaledis ligger, kunde hand end da svedis igien, det giorde hannem saare got, dette Bad skal brugis udi tre dage effter hinanden, oc da forgaar Hosten uden all Pine oc Fare. Oc om der staar nogen Vædske i Hoffvedet som icke vil flyde, da flyder hun aff dette Bad. Thi maa samme Bad brugis til dem som nogen ond Vædske i Hoffvedet haffve som icke flyde vil. Den Siuge skal offte tygge paa Bertram, eller paa Sennip, oc dette udspytte igien. Oc om den Siuge saa sterck er at hand det taale oc fordrage kand, da skal mand komme hannem til at nyse med Nyseurt, eller med andre ting som giøre at nyse.

Om Hosten icke vil flyde, da skal mand siude Eble, Pærer, eller oc Roer, i Vand, udi en Leerpotte, offver samme Potte skal den Siuge holde Munden oben, saa at den Damp eller Røg som aff samme Saad gaar, kand komme i hannem, oc Hoffvedet kand vel svedis.

Eller mand maa giøre aff Svoel ni smaa Liis, oc legge dem i en Leerpotte, oc tende dem, oc vinde en Kaabe eller Kiørttel om Hoffvedet, oc holde saa Munden oben ofver Potten, oc lade samme Røg indgaa udi Halsen, da løsnis Hosten, om mand det bruger Morgen oc afften.

Kommer Hosten af Lungen, da skal mand giffve den Siuge at æde Melgrød, giort aff Hvedemel, red med Vand oc Smør, udi hvilcken mand skal lade lit Krusemynte støt til Pulver.

Eller mand maa tage et lidet Jad fult aff Hvede, oc toe hannem reen, oc der paa lade fem Potter ferst Vand, oc lad det saa siude indtil trediedeelen indsaaden er, aff dette Saad varmt drucket, renser Lungen, oc Lungens Rør, oc fordriffver Hosten.

Kommer Hosten aff Hoffvedens eller af nogen anden Vædskis flydelse, som udi Brystet nedfalder, da brug denne Lægedom.

Tag saa meeget Honning som et Hønse æg kand være, søndergnid det udi varmt Vand, oc drick heraff Morgen oc aften, det heediste du taalle kand. Mel

Eller mand maa stege en stor Roe blød udi heed aske, oc hende æde om Morgenen oc om aftenen det heediste mand taalle kand. Rapa

Blaa Lilierod udi Vin saaden, oc af hende om Morgenen, oc om aftenen drucket, renser Brystet, oc giør aanden lang. Ireos

Er Hosten aff Veder, da maa mand giffve den Siuge Diacimunum heraff styrckis Hoffvedet, Maffven oc Brystet, oc Hosten forgaar.

Du skalt oc her mercke, at Hosten kommer almindelige gierne aff kaald Vædske som falder ned paa Lungen, thi tiene her til alle søde oc varme Lægedomme, som giøre vel at spytte oc opkaste.

Det 50. Capittel. For en stacket oc trang Aande.

At nogen er Trangbrystet, oc haffver en stacket aande, det er aff Lungens Siugdomme, oc den kommer almindelige gierne aff den slimagtige vædske Phlegma Viscosum kaldet, hvilcken som sig haffver forsamlet udi Lungen. Stundem kommer den aff Snue, eller aff anden Hoffvedens vædsker, som aff Hoffvedet nedfalder paa Lungen oc udi Brystet, hvor aff mand bliffver trangbrystet oc faar en stacket aande,

oc denne Breck oc Siugdom kaldis af Lægerne Dyspneam. Men naar som Aanden svarlige inddragis kalde de Asthman. Oc naar som den svar=lige ind oc uddragis, kalde de Orthophneam. For alle disse trende haande slags vil ieg herefter sætte gode Lægedomme. Oc paa det at mand dis bedre kand komme den Lem til hielp, aff hvilcket denne Breck oc Siugdom aff Lun=gen, eller aff nogen anden Lem kommer.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare hvor aff denne Breck oc Siugdom kommer, kommer denne breck af Lungens Rørs forstoppelse, da blifver aanden stacket inden faa dage, oc hand føler ont eller pine hos steden som forstoppet er, oc hand kand icke vel udspytte.

Kommer den af nogen Vædske fra Hofvedet, da drager den Siuge sin Aande fast og hastelige.

Kommer den af Lungens, oc Hiertens Rør, da bæfver oc skælfver Puls Aaren, oc Hiertet rystis stundem, endog at Pulsen almindelige gierne skelffver oc rystis paa den som ere trangbrystige, oc haffve en stacket Aande.

Kommer den aff nogens Bylds røde som udi Brysteter, oc samme Røde sig sæt hafver udi Lungens rør, det kand forfaris aff den sted som mand Bylden for følde.

Kommer den aff Lungen, oc hendis indvaartis tørhed, da hafver den Siug stor tørst, oc udspytter intet.

Kommer den aff Lungens kaalde Lomplep (hvilcket som almindelige gierne vederfaris gamle Menniske) da kommer den langsommelige oc fordrifvis intet.

Du skalt oc vide, at denne Siuge oc Breck fordrifvis snarlige paa de unge Menniske, om de den nogenstund haffve hafft, oc nøie hielpis de gamle.

Ordinantz.

Hvo som denne Breck haffver, hand skal sig saaleedis skicke oc holde, hand skal hafve sin bolig oc værelse, udi en tør sted, langt fra Vand oc væskagtige stæder, hans Kammer udi hvilcket hand sin Seng hafver, skal oc være tiurt oc icke væskagtigt, hand skal oc hafve om Vinteren en god Skorsteens Ild for sig,

oc om Sommeren, naar som det kalt Væder er, det Brød som hand skal æde skal være lit saltet, surt, og vel baget, oc om mand bager udi det anis oc Fennickelfrø da er det disbedre. Men Kager, Paasteeg, oc alt andet hvis saaleedis baget er, skal hand icke æde, oc ey heller det som opblæser oc meeget Vær giør, saa som Ærter, Bønner, Lastanier, etc. Giøre Velling som aff Risengrøn reed er, maa den Siuge bruge, disligeste Høns, Laponer, æg som tilrede ere med Rosiner, Figen, Mandele, Isop, oc Saffran, tien hannem saare vel. Hand maa oc æde den fisk som skel haffver, oc udi ferske Søer tagen er, hand skal intet æde, uden hand ret hungriger, oc ey formeeget tilliige, men dog maa hand æde meere om Middagen end om Aftenen, hand maa oc dricke god klar Vin, men føye tilliige, om dagen skal den Siuge icke sofve, oc særdeelis effter Middag, men vil hand sofve, da skal hand sidde ret ofver ende udi en Stoel, hand skal oc tage sig vare for Hastighed, Vrede oc Fortørnelse, oc om Middagstide førend hand æder noget, skal hand gaa oc spatzere lit bort oc igien, oc sig saaleedis røre, men naar som Middags Maaltiid skeet er, skal hand aldeelis være stille, hand skal oc icke bade, men skal lade gnide sit Bryst vel med Varme lin Klude.

Du skalt oc vide at Lægedom som tiene for Hoste, de ere oc gode for denne Breck oc Siugdom, endog vil ieg her sætte nogle forsøgte oc forfarne Lægedomme for denne breck.

Det Electuarium som kaldis udi Apotecken Loch de Pulmone Vulpis hielper underlige for denne Siugdom.

Diapenidion, disligeste oc Diadragantum, de ere oc gode.

Mand maa oc gifve den Siuge it Qvintin aff en tør Reffvelunge til Pulver støt, med Fiole Syrop.

Denne Lægedom renser Brystet, oc giør Aanden lang, om mand tager aff hannem til sig om Morgenen, oc den skal saaleedis giøris. Tag Marubium, Steenrude, Isop aff hvert en Haandfuld, Skersøde eller søt Træ, Dadelen, Steenene udtagne, Figen anis, Fennickelfrø, aff hvert it Lod, siud dem udi halffandet pund Vand indtil fuldnær helff-

Pulmo vulpis. Syropus violarum Marubium Capillus veneris Hyssopus Liquiritia Dactuli Ficus.

Seminis Anisi et Feniculi. Centaurea. Oleum Amigdalis, dulcibus bytyrum Maij Crocus. dialthea Chamomilla Pulegium Melilotum Hyssopus Enula campana Chamomilla Lupulus

ten indsaaden er, oc brug det som sagt er. Ugerum saaden udi Vand eller Vin, oc den drucket, er god for en stacket aande.

Denne er en god Smørelse til dem som trang brystige ere, oc hafve en stacket aande, om mand smør brystet hermed afften oc Morgen. Tag Olie aff de søde Mandele fire Lodt, Maij maanets Smør som er u-saltet it Lod, lit Saffran oc Vox, smelt dem tilsammen, oc giør heraff en blød Smørelse.

Eller mand maa smøre Brystet, med den Smørelse Dialthea kaldet.

Mand skal oc tage Chamilleblommer, Polleie, amur oc Isop, ligemeeget aff hvert, oc legge dem udi en lin Pose, oc saa siude dem udi Vand, oc Brystet hermed saa varmt bade.

Holtzurt eller S: Ellinerod i Vin saaden, oc den drucket er god for en stacket aande, men tager mand noget Sucker hertil, da er denne Lægedom dis bedre.

Chammilleblommer saadne udi Vin, oc drucket ere oc gode for denne breck.

Humle saaden i Viin, oc drucket er oc god for denne breck.

Det 51. Capittel. Om nogen spijer eller spytter Røde.

Empema kaldis aff Lægerne den Siugdom, naar som mand spytter Røde. Oc samme Siugdom oc Breck kommer aff Hoffvedens Vædskis flydelse, hvilcken som nedflyder i Lungen, oc bliffver til Røde. Denne Breck kommer oc stundem deraff, at Lungen eller andre indvortis Bylder ere sønderbrødne, aff hvilcke Røden flyder i Lungens Bryst. Denne Breck oc Siugdom komme sig hvor aff den komme kand, saa kand mand forfare oc vide aff det som her efterfølger, om den Siuge staar til at hielpis eller ey.

Naar som nogen spytter Blod oc Røde, er et ont Tegn.

Haffver nogen Svindesot, oc hafver megen Stolgang, oc kand icke vel udspytte Røden, da er det befrygtendis at hand døer aff samme Siuge.

Om det som udspyttis, er grønt eller sort, oc lucter ilde, da er det Dødsens Tegn.

Om den Siuge icke haffver nogen svar Kaaldesiuge, oc hans Legeme er vel skicket, og gider æt, oc det som udspyttis er hvit oc klart, da staar hand til at hielpis.

Ydermeere skal mand vide, at det offte skeer, at nogen grof Phlegmatiske Vædske sætter sig i Lungen, om saa er, det kand mand saaleedis forfare: Leg af det som udspyttis, paa gloendis Gløder, giffver det en ond Luct aff sig, da er den Siugdom aff Phlegmatis Vædske. Eller mand kand det oc saaleedis forfare oc vide: Mand skal lade de Siuge spytte paa Vand, oc om det nedfalder paa Bonden, da er det icke aff Phlegmate. Oc om den Siuge blifver mafver, da er det icke heller.

Lægedom.

Det gioris intet behoff at ieg her nogle besynderlige Lægedomme sætter, thi de Lægedomme som tienne for Noste, de ere oc gode for denne Siuge oc Breck. Oc den Siuge skal holde samme skick oc Ordinantze som holdis aff dem som Noste haffve. Oc om Tiden Tegnet, oc alderen sig saa skicke vil, skal den Siuge aareladis. Siden skal mand gifve den Siuge at dricke Byg=vand, blendet med Rosen Honnig. Ptisana Mel Rosarum.

Eller mand maa giøre en Syrup som hereffterfølger, oc deraff giffve den Siuge Afften oc Morgen, hvergang sex Lodt. Tagrene Byg en half haand fuld, Steenrude, en Haand fuld Fenum Grecum, tu Lodt, Figen, Rosiner aff hvert fiire Lodt, siud disse vel udi Vand, oc sie dem siden igiennem en Klud, siden lad her udi halffandet Pund reent skummet Honnig, oc brug den som sagt er. Hordeum Capilli veneris. Fenum Græcum Ficus vuæ passæ.

Den Siugis Bryst skal oc smøris med nogen aff de Smørelser, om hvilcke ofvenfore sagt er.

Et Electuarium giort aff Hulurt, oc deraff ædt, er oc got, for denne Breck, om saa er at den Siuge icke haffver den Kaaldesiuge. Electuarium Aristologiæ

Det 52. Capittel. for Brystens Bylder som vove udi Siden.

Pleuresis er en heed Byld, hvilcken stundem kommer af det hede

Blod, som blandet er med Cholera, oc sætter sig udi den Hinde som skiuler Riffbeenene. Oc denne Siugdom er af tvende haande slag. Den eene kaldis Pleuresis vera, oc den anden Pleuresis non vera, Pleuresis vera, den er indvaartis udi Hinden. Men Pleuresis non vera, den er udi Riffbeenenis Kiød, oc gaar stundem ned under den Hinde Diaphragma kaldet. Oc saadan Byld vaaver stundem yaa den høyre Side, oc stundem yaa den venste Side, oc den som er i den venstre Side, er verre end den som er udi den venste Side. Saadanne Byld komme oc vel stundem aff de andre Vædsker, som ere aff Phlegma aff Blodet, oc Melancholia, naar som de sætte dem udi forsagde Sted oc det raadne.

Tegn.

Denne Byld kiendis af disse Tegn: Den Siuge haffver stor Hede, oc faar almindelige gierne den Kaaldesiuge, hand haffver oc svar Pine oc Sting i siden, oc stinger derinde ligesom mand stunge derinde med en Naal, hand hafver oc en stacket aande oc stor Hoste, oc disse ere den rette Pleuresis Tegn.

Men den Byld Pleuresis non vera, er icke saa ond oc farlig som den anden, oc hvo som den haffver, hand haffver icke den Kaaldesiuge, oc icke heller saa stor Hede, som den anden.

Ordinantz.

Hvo som denne Byld haffver, hand skal intet Kiød æde, oc eij heller dricke nogen Viin, uden at hand er vel blandet med Vand, men hand skal lade sig nøye med Byggrod, Bygvelling, Mandelmelck, stegte Eble, Rosiner, Bygvand, eller Vand saadet med Sucker, skal være hans Drick, om hand haffver den Kaaldesiuge, oc yaa det at hand kand dis bedre udspytte, da skal mand bruge de Lægedomme til hannem, hvilcke som ofvenfore om Hoste skrefne staa.

Lægedom.

Hvo som haffver denne Byld Pleuresis aff Lægerne kaldet, hand skal saa leedis hielpis: Naar som mand fornemmer denne Byld, da skal mand strax lade slaa Medianen eller Lefveraaren yaa den Siugis

Arm, tvert offver paa den anden Side som Pinen er. Oc om det sig skicke vil, at den Siuge det taale oc fordrage kand, da skal hand inden faa Dage atter aareladis, paa den Side som Pinen i er. Siden skal der sættis paa steden der som Pinen er, et Steenkrus eller en Leerpotte, som nedentil slet er, med varmt Vand, oc steden saaleedis værme. Oc samme sted skal siden smøris Aften oc Morgen med Olie af Chammilleblommer, eller med den Smørelse Dialthea, oc med Fiole Olie. Oc derefter skal mand legge dette Plaaster paa steden, saaleedis tilgiort:

Oleum Chamomillæ Dialthæa Oleum Violarum

Tag Chamilleblommer, Bygmel aff hvert en Haandfuld, blend disse med Rosen Olie, oc brug det som sagt er.

Flores Chamomillæ Farrinæ Hordei.

Mand skal oc vel tilsee, at den Siuge haffver god Stolgang, haffver hand icke, da skal mand giøre hannem den med de ting som god Stolgang giøre.

Denne er oc en god Lægedom forsamme Breck. Tag Vand brent af Geniste blommer, Scabiose Vand, Cardebenedicte Vand, ligemeeget aff hvert, her aff skal mand giffve den Siuge hver Morgen en passelig Drick, steden hvorsom Pinen staar, skal oc smøris med Olie giort af Geniste blomster.

Aquæ Geniste Scabiosæ Cardebenedictæ.

Eller mand maa tage Cardebenedicte Vand sex Lod, oc to Skeder fulde aff god vid Viin, og det hvide aff sex ferske Hønse æg, oc disse skulle røris vel tilsammen oc værmis, ocsaa skal den Siuge det dricke.

Aqua Cardebenedictæ vinum Albumen ovi.

Eller mand maa tage Hestemog, aff de Heste som æde Hafre, to Hænderfulde, oc et halft Lodt Ingefær, eller lit meere, støt til Pulver, oc disse binde udi linet Klud, oc saa dertil tage tre Potter god Viin, oc det saa siude indtil tredie deelen indsaaden er, heraff skal mand giffve den Siuge hver Morgen en god Drick luncket, siden skal hand nedleggis i en Seng, oc vel hølis paa hannem, saa at hand kand svedis, da bedris det med hannem.

Eller mand maa tage ni Figen Skersøde eller søt Træ tu Lod, Rosiner, anis, Fennickelfrø, aff hvert et Lodt, Hoy en halff Haandfuld, disse

Ficus Liquiritia vul passæ.

Seminis Anisi Seminis Feniculi Hyssophus. skulle skæris i stycker, oc siden siuds udi otte Potter ferskt Vand, indtil tredie deelen indsaaden er, siden skal det sies igiennem en linet Klud, oc der saa Sucker udi ladis, oc saa det op siude igien, heraff skal den Siuge ofte dricke.

u saltet Smør blendet med Honnig, oc det ædt, er gaat for Brystens Bylder.

Pleuresis non vera

Der kommer stundem Sting i siden, af Væder oc opblæselse, hvilcken Bræck Lægerne kalde Pleuresis non vera, eller Mendosa Pleuresis, oc hvo denne Breck hafver, hand skal saa leedis hielpis

Lægedom.

Mand skal tage Skaarpen, aff et stort trint Rugbrød, oc den skal stegis paa en Rist, oc saa varm leggis paa steden dersom Pinen staar.

Auenæ Sal Eller mand maa tage Haffre oc Salt, oc dem udi en Pande verme, oc legge dem saa varmt i en Linen Pose, oc dem paa steden legge.

Mel Eller mand maa giøre Plaaster af varm Honnig, oc det paa steden legge.

Marubium Ruta Hyssopus Maiorana Chamomillæ. Eller mand maa tage Marubium Rude, Isop, Meyran, Chammilleblommer, oc siude dem i Vand, oc dem legge paa steden, den stund de varme ere.

Eller mand maa støde forsagde urter med Vin, oc kryste dem saa igiennem en Klud, oc giffve den Siuge heraff fastendis en god drick, oc siden skal hand der paa faste, udi tre eller fiire Timer.

Det 54. Capittel, for Lungens Bild

Peripleumonia kaldet.

Det vaaver udi Lungen en heed Bild, aff Hoffvedens, eller

aff anden Vædskis flydelse, oc allermest af Pregmatis Vædske, oc denne Bÿld kaldis aff Lægerne Peripleumonia, oc aff disse Tegn kiendis den.

Tegn.

Hvo som haffver denne Bÿld, hans Puls aare sidder dÿbt, oc haffver en svar Kaaldesiuge, oc naar hand drager sin aande, siunes hannem at hand skal qvælis, hans Kindbeen de ere røde oc Øÿnene hoffne, oc haffver Pine udi Verderne eller imellem Skulderne.

Om denne Bÿld staar til at hielpe eller eÿ, kand mand saaledis forfare oc vide: Er denne Bÿld kommen aff Pluresis Bÿld, da døer samme Menniske inden siu Dage, eller hand faar Ptisim, det er Svindesot. Men om mand seer udi den Siugis Vand at Materien rensis, det er it got Tegn. Er den Siugis Tunge sort oc tør, oc hand hafver lÿst til Viin, da døer hand.

Denne Siuge oc breck fordrifvis med stor nød, oc helst paa gammelt Folck, thi at Lungen røris stedse, oc tacker icke gierne ved nogen Lægedom. Men dog skal den som denne Bÿld haffver, holde den Ordinantz, som ofvenfore skrefven staar, om den Bÿld Pleuresis, oc sammeledis bruge de Lægedomme som brugis til samme Bÿld. Mand maa oc vel her bruge sterckere Lægedomme end hine er.

Lægedom.

For denne Bÿld er denne en god Lægedom, oc mand skal giffve den Siuge aff den tøsser om Dagen. Tag Isop, agermoniæ, Marubium, aff hvert en halff Haandfuld, Skersøde halffandet Qvintin, rent skummet Honning et pund, Sucker it halfft Pund, heraff skal giøris en Syrop.

Hyssopus
Agrimonia
Marubium
liquiritia
Mel
Sucharum

Derefter skal mand legge det Plaaster paa steden. Tag Fenum Græcum oc Nørfrø ligemeeget aff hvert, siud disse i Vand, oc brug det som sagt er.

Fenum
Græcum
Seminis
Lin.

Eller mand maa suide Katteost, oc den Katteost Altea kaldet, sameledis Biørne kløfvisurt i Vand, oc siden skulle de vel stødis oc blendis med Smør oc paa steden leggis.

Eller mand maa smøre steden med Olie af Spica, sammeledis skal mand oc giffve den Siuge aff samme Olie at dricke med Vin.

Om den Siuge hafver icke god Stolgang, da skal mand giøre hannem den med Lægedom som Stolgang giør.

Det 54. Capittel. For Svindesot, Ptisis kaldet.

Den Siugdom at Mennisken borttørris, oc forsvinder, ligesom hand visnede bort, saa at derer intet meere igien end Hud oc Been, kaldis af Lægerne Ptisis. Oc den kommer aff den Byld som vaaver stundem aff Heede, stundem aff Kuld, af stor Storm oc v. veder. Stundem deraff, at mand haffver hafft sin Bolig oc Værelse i de Bierge som Malm i er. Stundem vaaver den af Legemens ofverflødige Vædske, hvilcken uddrifvis skulde, oc icke uddrifvis. Stundem vover den af Hofvedens flydelse, som er aff Blodsens, aff den salte Phlegma, aff Cholera, eller aff nogen indvortis Byld, som sonder brøden er, disse vædsker nedfalde oc dryppe paa Lungen, oc giør hende saar.

Tegn.

Denne Siugdom kiendis oc forfaris af disse Tegn. Denne Siugdom forøgis Dag fra Dag, io lengre oc meere borttørris, oc forsvinder den Siuge, hans Haar de falde af, oc hoster, oc det som hand udspytter, det er blegt, oc blandet med røt, ligesom derlaa røde traade i, oc naar som den Siuge spytter i et Becken, etter i et andet Kar med Vand, da falder Spyttet need paa Bonden, eller om mand legger aff samme Spyt paa gloendes Gløer, da lucter det ilde. Den Siuge kand icke heller ligge paa nogen Side, hand haffver oc Pine i det venstre bryst,

oc bag i Skulderne. Den Vise oc Høylærde Læge Galenus siger, at
Gard kunde aldrig skielve nogen som haffde denne Syge, men dog haf-
ver Gand nogenstund med Lægedoms kraaft holdet dem i Liffve. Ca-
gen hoorfaare de icke kunde skielvis er denne: Thi ingen Vild kand lægis
uden saaer at Gand er stille, oc icke røris, saaledis er det icke med Lungen,
thi hun rørir stedse. Lungens Vild bliffver almindelige gierne Vib oc til
en Fistel, der ere oc vdi samme sted mange store aarer oc Sener, denne Vild
kand ey heller vensis uden alenliste ved Noosten, oc aff Noosten bliffver Saaret
dag fra dag større oc større, oc om Noosten forgaar, da døer den Syge. Disli-
geste kand ey heller Lægedommen komme til Saaret, for Saarens dybhedz
skyld. Gand kand ey heller vel faa oc bekomme nogen Lægedom som tien
til saadant Saar. Ey Lægedomme aff Geed Natur, da forrøris den gode
Kaaldesyge, oc det syge Menniske døer deraf. Ey Gand oc Kaald Natur,
da kand Gand icke komme ind, oc om Lægedommen er aff tør Natur,
da forbeerer Gand Legemet meere, giviftet som før skrifter er. Ey Lægedom-
men vaadagtig, da forrøris Kogen io meere oc meere.

Ordinantz.

Hvo som denne Sygdom haffver, Gand skal holde denne strift oc Ordi-
nantz: Gand skal haffve sin bolig oc vaarelse vdi tørre steeder langt fra
Vandet oc dampagtige steder om Vinteren, disligeste oc om Sommeren
naar som det er kalt, skal dergiøris en god Ild aff tør Ved vdi der
Syges Bolig eller Kammer, Gand maa æde skalfvetiød, samme-
tiød, ymse Kiød, oc Gryssetiød, disligeste vilde Fugle, men de Kule
som deris vaarelse paa Vandet haffve, aff dem skal Gand intet æde.
Gand maa oc æde den Grød oc Velling som redis aff Byggryn, Risen-
gryn, oc aff Hvedemel. Gand maa oc æde den Kaal som kraftis oc
beredis aff Spinas, bede Lertige, aff Portulacke urt, oc af Borras.
Gand maa oc æde figer, Mandele, Rosiner, Dadeler, oc slodsaadne æg.
Alle de urter, som ere aff Geed Natur oc Dyrdne, aff dem skal Gand

icke ede, oc eij heller det som surt er. Hand maa oc æde den fisk som
stel noa sig hafver, oc tagen er vdi fest Vand. Krabber som tagne ere
vdi ferske Soer, ere ferdeelis gode vdi denne Siugdom. Hand maa oc
bruge Honning oc Miød, men den Siugis almindelige Drick skal vere
Biggvand saadet med Rosiner. Om den Siuge bliffver forsolet oc maatlos
da maa hand dricke lit klar Vin. Den Siuge skal eij heller æde formeeget,
oc eij heller lide formeeget Hunger, oc hand skal stedse vere glad, og eij Sorge-
fuld oc bedrøffvet, saameeget som mueligt er. Hand skal eij heller bruge
nogen Lægedom som Løsen oc Stolgang giør, vden saa stede, at hand
saare forstiffver, eller forstoppet blefve. God Melck aff de Kior som gaa der
som god Græsgang er, er saare god vdi denne Vreet oc Siugdom.

Endog mand kand icke fordriffve denne Siugdom, alligevel skal mand
den Siuge opholde, oc til gielp komme med Lægedom, saaledis som her nu
efterfølger.

Lægedom.

Lac caprę. Mand skal giffve den Siuge hver Morgen en god Drick nys-malcken
Sacharum Rosarum Bedemelck, oc siden derpaa noget Rosen Sucker.

Diapenidion Diacalamentum Diaprassium Diadraganteum Diacalamentum Diapraſſium Diadraganteum Den Siuge maa oc bruge iblant med Diapenidion eller Diahyſſopum, Diacalamentum, Diaprassium, eller oc Diadraganteum, hvilcken af disse hand faa oc bekomme kand.

Diapraſſium Diadraganteum Jenne er oc en god forsøgt Lægedom for denne Vreet. Lag Hvesenrøde Rod
fire Lodt, stød hende smaa til Pulver, oc giør deraff it Electuarium
med Sucker, aff dette Electuario skal den Siuge tage til sig et halfft Lod
Aqua Vinpinella hver Morgen, med sex Lodt Vand som brent er aff Hvesenrøt Rødder.

Oleum Amigdalarum dulcium Vinpinella Mand skal oc smørre den Siugis Bryst med Olie, giort aff de søde
Mandele, eller med vdsaltet Maimaanets Smør.

Oleum Amigdalarum dulcium Vinum Malvaticum Creticum Mej Vne den Siuge hafver den heede kaalde Siuge, da skal hand icke
bruge Vin eller Melck, men de Electuario oc Siuger som beroffven fore
skreffne staa, vdem skal mand bruge med Endivie, eller med Lectuge Vand.

Dm den Siuge tand icke losse, da stal mand gifve ganem Dia papa
uer eller oc Syrupũ de Papauere.

Dm den Siuge blisser saare forstiffet, oc tand icke gaa til Stols, da stal mand gifve ganem Hole Siuy, med Cassia Fistula.

Dm den Siuge er formeeget løs i Lisset, oc gaar osse til Stols, da stal den stilles i tide, med Trochisci de Spodio, oc dem stal mand gifve med Hegnaand, som Veibrede løb er saadet i, eller den Siuge dyer.

Diapapa
ver
Syrupũ
de
papauere
Syrupũ
Violarũ
Cassia Fi
stula.
Torchisci
de Spodio.

Det 60 Capittel. For Hiertens Vee oc Sting.

Hiertet er stabt oc giort af sterckt kiød, og subtilige bevaret, saa at det stal icke kasse nogen kød aff de andre indvortis lemmer, oc i det Lissens begyndelse oc ende, oc det er flettet med mange aarer, oc Sener, Somme tre i Længden, som tilsammen drage, somme i Midtgeden, som ud-drisse, somme ere tvert, til at beholde. udi Hiertet ere oc tvende Kam-mer, store, oc et lidet, i hvilcket Lissens aand sin begyndelse kasser, Puls aa-rerne de komme oc fra Hiertet. De Menniskens Hierte tand icke taale eller lide nogen stor eller lang Siugdom.

Men det saar dog tit oc ofte Vryst oc Brect, af den Vondste som sig forsam-let kasver i den Minde, som gaar omkring Hiertet, saa at det besmer oc rysses, saa at Menniskets tycker at det skar bort oc igien, oc saadant vederfares vel karske, sunde oc velbrede Menniske, hvilcket stundem steer af stor Nedsel, oc Soerig, oc stundem af stor Gastighed aff stor Vede, aff kaalde siuge, oc af anden indvortis siugdom, af hvilcke der kommer svare Sting til Hiertet, saa at mand tycktis at mand stal dø deraf, stundem oc naar som nogen bidis aff noget forgifftigt Diur.

Legedom.

Er den Vondste som omkring Hiertet er aff Cholera, det er, af ofverflødig Vrede, da besmer oc rysses Hiertet, oc Øyncken forgaar, oc den Siuge lider stor Tørst, oc drager aanden med stor Nød, oc hvo denne Brect kasver, hand stal saaledis hielpis. Mand stal lade den Siugis Lesver aare, oc ganem

siden gifve Cassiam fistulam, med Vand af Borase urt, eller med Vand aff Opetungis urt brent.

Er den Vædske blandet med det Melanckoliske Blod, da beffrer oc rystis Hiertet, men den Siuge tørster intet, oc den skal saaledis hielpis. Mand skal gifve den Siuge aarle om Morgenen tre Quintin Diacarthanum, oc siden skal den Siuge gaa oc spadsere derpaa nogen stund. Oc paa den tredie Dag derefter om afftenen naar som den Siuge vil sig udlegge til Søffns, skal mand gifve hannem siu Piller de Hierapicra, da rensis Vædsken fra Hiertet. Det giør den Siuge oc meget gaat, at hand bader i Karbad, dog skal det icke være for het, paa det at hand skal icke daane eller besvime.

Pillulæ de Hierapicra.

Hiertet lider oc stundem Pine af det onde Blod oc hede Vædske, oc da svedis den Siuge meeget, oc den Siuge skal saaleedis hielpis: Mand skal lade sla Miltaaren paa den venste Haand, oc saa giffve den Siuge Rosen Sucker, oc smørre hannem med Populeons smørelse oc med Fiole Olie.

Saccharum Rosarum Unguentum populæ. Oleum Violarum

Ellertag en god fed Høne oc død den, oc lad hende ligge i to Dage at hun bliffver mør, tag saa fierde Parten aff hende, oc siud hende med Vand i en Tinkande som offventil veltæt er, saa at ingen Damp eller Røg kand komme aff hende, oc naar som den saaleedis er saaden, skal mand holde samme fierde Part for den Siugis Mund oc Næse, aff den luct styrckis Hiertet saare vel. Mand skal oc giffve den Siuge lidet aff Saaddet oc sube. Men er den Siuge forkølet, da skal der ladis lidet Kaneelebarck udi Kanden til Hønset, naar der siudis, oc denne Kande skal staa i en Kiedel eller Gryde med Vand, den stund at det saaleedis siudis.

Aqua Pimpenellæ. Aqua boragenis.

Er Hiertens Vee oc Sting aff Blodet, eller aff nogen heed Vædske, eller aff Fald oc slag, da skal mand giffve den Siuge Qveseurte Vand, eller Borasis urtis Vand.

borrago.

Eller mand maa smaa hacke Borras urt, oc giøre aff hende en Kaal.

vred Ginger, ot den ode fastendis, ot denne Kaal er særdeelis god til
dem som Hoffve faldet ot slaget dem, fordi den fordrisser Hiertens Vee ot
Sting, ot det onde Blod vreder ud ved Svedgang.

Saa ofte som nogen føler ot fornemmer Hiertens Vee ot Sting, da
skal mand bruge Hvrase Monsters Sucker, eller mand maa ride Saccharum boragenis.
gende udi Vin, eller brende Vand af Gende, ot dricke det, thi hun styrcker
Hiertet, ot giør Menniskit letsindigt ot glad.

Kommer Hiertens Vee ot Sting aff Maffvens Vædske, det kand mand
gerad forfare, den Singe raber meeget, brider sig eller spyer, ot Hafver Hofvet-
verck, ot Gand skal saaledis hielpis: Mand skal giffve den Singe Ysten ot
Morgen, Hvergang et Hafft Lodt Sereblad stodt til Pulver, med Leuctet Ed-
-tesaad, udi Hvidtet inttet Sut eller Salt er kommet, da vensis Maffven,
ot den onde Vædske udrisses. Dg om den Singe saa sterckt, at Gand det
kaale ot fordrage kand, da skal Gand anden Dagen herefter saaledis i et Harbad
som tilreedt er med Vand, Hvori udi Valeriana, Kalost, ot Hafre Straa saad-
-ne ere. Mand skal ot gifve den Singe Higgvelling at æde, tilredt med lit Gaff-
-ran, deraff styrckis Hiertet. Mand maa ot komme den Singe til ot spy, om
Gand det kaale ot fordrage kand.

Hiertet lider ot stundem Vee ot Sting af Legemens kommed, saa som skeer,
naar som mand Hafver formegen Ysen ot Svedgang, eller meget spyer, eller
ot at Maven formeeget Hoer, at Hvindfoldis tid formeeget flyder aff meegen
Kareladelse, aff alle forsagde Hvert-krenckis Legemet, bliffver sundt, ot dem
naturlige varme forgaar ot redskyldis, ot Hiertet faar deraff Vee ot Sting.
Lige saaledis skeer det ot aff Legemens ofverflødige fuldhed.

Dilligeste lider Hiertet Vee ot Sting, naar som Gand svedis, ot kolis Hasteli-
-ge, fordi at Swede Hullerne tilligelis, ot den onde Vædske bliffver derinde, ot slar
til Hiertet.

Hiertet lider Vee ot Sting af forfærdelse, aff stor Vedsel, aff Hastig Glæde,

oc saadant vederfaris gammelt folck mest. Af forfærdelse, Sorg oc Modgang gifver Hiertet sig tilsammen. Men af stor Glæde obnis Hiertet vit, saa at den Naturlige Værme viger fra det oc forkølis, saa at mangen døer af stor Glæde.

Hiertet lider oc stundem Vee oc Sting aff Legemens tomhed som ofvenfor sagt er. Da skal den Siugis Ansict kølis med kalt Vand, oc hans Næsebor skulle lit tilholdis, oc hand skal klaaes omkring Maffvens Mund eller indgang. Oc om tomheden kommer af de offverste Lemmer, da skulle de nederste ofte bindis med et Bond, oc strax opladis igien. Er den af de nederste, da skulle de øffverste tilbindis.

Crocus Denne er en god Lægedom for Hiertens Vee oc Sting, at mand bruger idelige Saffran udi sin Mad, oc at mand henger ustøt Saffran udi sin Mad eller Dricke, heraf værmis det Menniske som er oc kølet, oc Hiertet styrckis.

Aqua vitæ. Brendeviin hvor udi noget ustøt Saffran ligget haffver, oc af den drucket, forvermer Legemet oc styrcker Hiertet.

Denne Lægedom styrcker det gandske Legeme oc Hiertet. Man skal tage hver Dag efter Middag, naar Klocken er ved it eller tu, et ferst æg, oc legge det hos en Ild, saa at det hvide blifver lit hart, saa skal mand sla hul paa samme æg, oc lade Blommen løbe deraff udi et Kar, oc lade saa til samme Blomme en god Skeefuld aff Qvckiøds Saad, oc lit støt Saffran, oc lit Salt, rør disse vel tilsammen, oc drick den saa.

Om den som Hiertens Vee oc Sting hafver, hafde stor Hofvetverck saa at hand meen, at hand skal blifve fra sine Sind, den skal saaleedis hielpis: Den Siuge skal bade lit udi Karbad, oc hans Fødder skulle sættis udi varmt Vand, oc klaaes vel ned at, oc naar som de tagis af det varme Vand, siden skal den Siuge nedleggis til Roe, oc needen paa hans Fødder skal intet leggis, men de skulle ligge bare, saa giffver sig den onde hede ned af Hofvedet. Mand skal oc iblant med smøre den Siugis Hofvet med denne Lægedom.

Tag Rosen Olie tu Lod, Edicke et Lodt, rør disse tilsammen, oc brug dem som sagt er. Mand skal oc offte giffve den Siuge noget at æde, hvoraff hand kand styrckis, men føie tillige. Oc om det er en Mands Persone, da skal hand ingen Legemlig samqvem med Qvindfolck haffve, thi hand faar deraff stor Skade.

Oleum Rosarum Acetum.

Kommer Hiertens Vee oc Sting aff Hede, da er den Siugis Bryst saare het, oc hand lider stor tørst, oc hvo denne Breck haffver, hand skal saaleedis hielpis: Mand skal tage Rosen Sucker, Fiole Sucker, aakandeblomsters Sucker, ligemeeget aff hvert, oc blande dem tilsammen, med Vand af Surer brent, heraff skal mand giffve den Siuge at dricke, mand skal oc tage Rosen Edicke, oc Rosen Vand, ligemeeget af hvert, oc blende dem tilsammen, hermed skal den Siugis Næse smørris indvaartis.

Saccharum Rosarum Violarum Nenupharis. Aqua Acetose. Acetum Rosarum Nenupharis. aqua Rosarum.

Om Hiertens Vee oc Sting kommer aff Kuld oc tør Vædske, oc den Siuge hafver icke den Kaaldesiuge, men stor Redsel oc Sorrig, da skal denne Lægedom brugis.

Tag Saffran, Kanelebarck, Neglicker, aff hvert it Qvintin, Sucker fire Lodt, Brendevin it Lodt, Opetungis urtis Vand, tu Lodt, hvid Vin, it halfft Lod, lad disse udi et Glas, lad dem saa staa Nat oc Dag, heraff skal mand giffve den Siuge tresamfelde dage efter hver andre, aarle om Morgenen, oc om Aftenen at dricke, heraff styrckis Hiertet oc Marren udi Beenene. Den Siuge skal oc holde sig varm, saa at hand icke forkølis.

Crocus Cinnamomum. Cariophili Saccharum aqua vitæ aqua buglossæ

Om mand gifver den Siuge hver Morgen it Qvintin aff Electuario Diamusoi eller Diapliris, eller Diamargariton, hielper saare vel for denne breck.

Diamuscium. Diapliris Diamargariton.

Om den Siuge tager til sig engang hver uge it Qvintin Theragelse, eller oc Metridatum, med Vin hvor udi Mastix saaden er, hielper oc saare vel for Hiertens Vee oc Sting.

Theriacæ Metridatum. Mastix.

Eller mand maa tage Neglicker, Kanelebarck, Muskateblommer, Zedefoer, ligemeeget aff hvert, heraff maa mand giffve den Siuge offte oc lit tillige.

Cariophili. Cinnamomum. Macis Zeduaria cor porci.

En god oc underlig Lægedom for allehaande Hiertens Vee oc Sting. Tag Hiertet aff et Svin, saa blodige som det tagis aff Svinet, sting det

fult aff Neglicker oc steg det, oc giff siden den Siuge heraff at æde, giff hannem hertil Vin som blandet er med Opetungis urtis Vand at dricke.

Merck her oc, at alle Diurs Hierter ædne, ere gode for denne Breck.

Det Qvindfolck som icke haffver sin rette tid, men er forstoppet, hun haffver offte Hiertens Vee oc sting, thi Vædsken gifver sig op til Hiertet, oc hun bliffver deraff aldeelis mactløs. Den beste Lægedom for denne Breck er, at hun lade slaa en aare paa den høyre Fod neden for Anckelen, oc at hun siden bruger de Lægedomme som komme hendis tid til at flyde, saa faar hun bedre igier. Men hielpis hun icke i tide, da følger her meeget ont efter. Det er hende oc saare nytteligt oc gaat, at hun haffver legemlig samqvem med sin kiære Husbonde, oc bedrifver Naturens Leeg med hannem.

Det 56. Capittel. For Daanelse oc Besvimelse.

Danelse eller Besvimelse kaldis aff Lægerne Sincopis, oc det er ingen besynderlige Siugdom for sig selff, men den kommer aff andre Siugdommer tilfald, oc gaar til Hiertet oc til den aand som til oc fra Hiertet gaar, hvoraff Lemmers rørelse oc følelse forgaar, oc saa daane oc besvime, oc blifve lige som de vaare døde, thi kalde Philosophi oc Lægerne denne Breck, den lilde Død, oc denne Breck vederfaris Mennisken aff meegen Sved, oc at mand bader for het, aff ond forgifftig Drick, oc aff offverflødig Mad oc Dricke, oc saa deraff at nogen bliffver beden eller stungen aff noget forgifftig Diur. Stundem aff stor Glæde, eller forfærdelse; Stundem; Stundem aff stor Hofvetverck; Stundem aff Maffvens fuldhed, eller tomhed. Stundem aff Moderens opstødelse, oc aff den onde luct oc stanck som opfar til Hiertet, hvoraff Lifsens aand giøris siug.

Haffver nogen hafft nogen stund Hiertens bævelse oc rystelse, oc samme Menniske hastelige daaner eller besvimer, oc blifver sort under ansictet, da døer samme Menniske.

Daaner nogen hastelige uden nogen obenbare Aarsage, oc samme Daanelse varer lenge, da døer den oc.

Er nogen Daanet eller besvimmet, da skal mand sla under hans ansict kalt Vand, som med Rosenvand blandet er, om mand det hafver, mand skal oc med en skarper lin Klud, eller oc med Hænderne vel gnide den Siugis Lemmer eller Ledemod med Salt oc Edicke tilsammen blandet, oc mand skal raabe i den Siugisøern oc nefne hans Naffn.

Kommer Daanelsen eller Besvimelsen aff ofverflødig Kuld, da skal mand lade i den Siugis Næse velluctendis Lægedomme, ligesom aff disse Neglicker, Lubeber, Paradise træ oc aff andre saadanne. Cariophile Cubeba Lignum Aloes

Men kommer Daanelsen aff hede, da skal mand lade Lampher, eller Sandel i Næsen. Camphora Sandalum

Mand maa giffve den Siuge en god drick Vin at dricke, deraff styrckis Hiertet. Mand skal oc opbryde den Siugis Mund, oc gnide hans Tunge vel med Vin oc Theragelse tilsammen blandede. Mand skal oc komme den Siuge til at nyse, med Nyseurt, med Euphorbio, med Peber, eller med Bebergel, nyser eller pruster hand deraf, da bedris det med den Siuge, men om hand icke nyser da døerhand. Theriaca Helleborus albus. Eyphorbium. piper Castoreum.

Naar som den Siuge kommer til sin Forstand igien, oc Siugen hannem forlat hafver, da skal mand fordrifve det med Lægedom hvoraf Daanelsen sin begyndelse hafver.

Kommer Daanelsen aff Moderens opstødelse, da skal mand holde for Næsen, alt hvis som en sterck oc ond luct gifver fra sig, ligesom disse, Bibergel, Asa fœtida, fiere af agerhøns.

Mand skal oc vide, at om nogen Daaner elle Besmimer, fordi at hand haffver taget nogen sterck Lægedom til sig som purgerer oc renser, eller at hand haffver svet formeeget eller blødt, eller aff megen Bugløb oc Stolgang. Hvo som her aff Breck haffver, til den skal intet kalt Vand brugis, men hand skal være rolig oc stille, mand skal giffve hannem at æde den Mad

som lettelige fortæris eller fordøfvis, ligesom aff disse: unge Høns, Kaponer, Agerhøns, Kalfvekiød, Lammekiød, unge Kid, oc aff Saaddet skal hand oc sube. Mand maa oc gifve den Siuge god Vin at dricke, eller oc Vand som aff gode urter brent er, som styrcker oc krafft giffver.

Det 57. Capittel. For Vansmectighed.

Denne Siuge kommer almindelige gierne effter, at naar som nogen hafver hafft den Kaaldesiuge, eller oc nogen anden langvarendis Siuge, hvor aff Mennisket bliffver forsotet, oc vansmectigt oc Mactløs.

It gaat Bad til dem som forsorede, oc vansmectige ere bleffne udi nogen Siug=dom, oc til dem som Marren indvortis udi Beenene, eller oc Blodet i aarerne forderfvet er aff Kuld, det styrcker alle Lemmer. Tag Salvie, Rude, Malurt, Bethonie, Mynthe, Rød Byncke, Jordberreurt, Nellerøder, oc Nellefrø, Loesticke, Enebær Riss, paa hvilcke Berrerne end sidde, af hvert en god Haandfuld, disse skulle hackis smaa, oc leggis i tvende Linposser, oc hertil skal mand tage et halfft Pund støtte Lauerber oc et Pund Svogel smaa støtte, disse skulle siudis udi Vand, oc den Siuge oc forsottede skal bade udi samme Vand udi tre samfelde dage fastendis, det lengste hand taale oc fordrage kand.

Mand skal oc giffve den Siuge aff denne efterfølgendis Lægedom. Tag den beste Brendevin som mand kand faa oc bekomme, slyck et stycke gloendis Guld ni gange udi den, io oftere det skeer, io bedre er Brendevinen, sammeledis oc Guldet, lad saa udi samme Brendevin et halfft Qvintin Safran, oc et Qvintin Kanelebarck, alt dette forskrefne skal ladis udi et Glas, oc stoppis vel tæt til, oc skal det saaleedis staa udi fire Dage, oc mand skal hver Dag omkring røre samme Glas, med Vinen oc urterne to eller tre gange, men hvilcken Dag naar mand vil bruge aff samme Viin, da skal Glasset icke omkring rø=ris, men det skal være klart som den Siuge dricke skal.

Crocus Cinamomum.

En anden Lægedom som oc vel styrcker det forsottede oc vansmectige Legeme.

Tag aff den Brendevin som ni gange er brent, leg udi hannem nogen

Chelidonie, oc lad hannem staa udi et Glas vel tæt tilstoppet udi sex Dage eller lenger, heraff skal mand giffve den Siuge afften oc Morgen hvergang saa meget som der kand gaa udi en half ægge skal, med tysser saa meegen god hvid Viin.

Denne Lægedom styrcker oc renser Legemet saare vel. Tag Brendevin fire Lodt, hvid Nyseurt smaastøt et Qvintin, lad disse udi et Glas, oc lad det saa staa udi fiorten Dage vel tæt tilstoppet, men hver Dag skal det røris bort oc igien, siden skal hand krystis igiennem en hvid filt, heraff skal den Siuge giffvis hvergang et halfft Lod, men tu Lodt god hvid Vin.

Eller mand maa tage Hieram Picram et Qvintin, oc legge den udi bren-devin udi et Glas, lige som før sagt er udi fiorten Dage, siden skal mand gifve den Siuge hver Dag fastendis tre Taare at dricke. Aff samme Læ-gedom skal mand oc lade lit udi Haanden, oc opdrage den udi Næsen, saa at lucten deraff kand komme opi Hoffvedet. Hiera picra

Qvetungis urt saaden udi Vin oc drucken, styrcker oc saare vel, dislige giør oc det Vand som aff hende brendis.

Gamle Høner saadne udi Vand, oc det Vand drucket Morgen oc Afften styrcker oc saare vel den som forsotet ere.

Om disse Diurs fødder, som ere Hiortefødder, Raafødder, Tiure eller Qvefødder siudis i Vand, indtil Kiødet falder fra Beenene, oc om samme Kiød siden tilredis med støt Saffran, oc den forsottede oc vansmegtige æder aff samme Kiød, da styrckis hand saare vel, oc io ældre disse Diur ere, io bedre er deris fødders Kiød.

Et Bad hvilcket saare vel styrcker forsottede Menniske, oc uddrager den onde hede. Tag Pors, Poleie, Malurt, Salvie, Fenickel, aff hvert een Haand-fuld, leg disse udi en lin posse, oc siud dem udi Vand, oc lad den Siuge sidde paa hannem udi Baddet. Mirtus Pulegium Absyn thium Salvia Feniculu

Er nogen bleffven vansmectig oc mactløs udi nogen Siuge som aff

Kuld kommen er. Da skal mand tage en gammel Høne, oc siude hende udi Vand indtil Kiødet falder fra Beenene, saa skal den Siuge æde aff samme Høne, oc dricke aff Saaddet. Men om saa vaare at den Siuge vaare saa forsotet oc mactløs, at hand gade intet ædt, da skal samme Hønis Kiød oc Been stødis i en Mortere, oc siden krystis igien nem en sterck linklud, saa skal mand lade udi det som udkrystet er Amilus Umedam eller stiffvelse, oc siude det paa Ilden igien, saa at det bliffver som en tynd Velling, oc stedse skal det røris, paa det at det icke tilbrendis, heraff skal mand giffve den Siuge.

En anden for den samme Breck som aff Kuld kommen er. Tag en gammel Høne eller en Due, vrid Halsen sønder paa hende, oc lad hende henge med Fiære, oc alt (om det er om Sommeren) i tre dage, er det om Vinteren, da maa hun vel lenger henge, siden skal hun skaaldis oc reengiøris, oc naar som hun er renset, skal der strøis lidet Salt paa hende, saaledis skal hun staa en Dag eller to, indtil hun bliffver vel mør, derefter skal hun siudis i Vand, indtil Kiødet gaar fra Beenene, oc saa stødis i en Mortere, som ofven-fore sagt er, naar saa skeet er, skal hun atter siudis igien, oc mand skal lade noget støt Saffran i Saaddet, oc giffve den Siuge det at sube.

Risengryn smaa støtte, oc en Velling aff dem giort med Melck, oc den ædt styrcker saare vel.

En Kaal giort aff Persille oc saaden i ferskt Opekiøds Saad, oc den ædt styrcker oc saare vel.

Er nogen vansmectig oc forsotet, saa at hand icke taale eller fordrage kand nogle haande slags Mad, da skal den Siuge, den Stund hand fastendis er, dricke eller self di Qvindemelck, Hiertet oc alle Lemmer styrckis heraf un-derlige, oc giør got Blod.

Mand maa oc tage en gammel Høne, oc naar som hun er rensit, som det sig bør, skal mand legge hende i en stor Linkande som ofven til vel tæt

er, oc lade Vand paa den, oc et Glas Vin Disligeste oc et halfft Qvintin støt Saffran, siden skal den sættis i en Kiædel eller Gryde med Vand oc siudis indtil Kiødet falder fra Beenene, heraf skal de Siuge æde oc dricke.

Om nogens Lemmer være sig arm Been, eller Fod aff Siugdom forkølet vaare, da skal mand tage en Otting af en Skeppe, eller oc lidet meere Haffre oc siude hannem udi fire Potter Vand oc i en Pott Vin, oc det skal stedse røris, paa det at det skal icke tilbrendis, naar som hand vel saaden er, skal hand leggis i en Lin-Pose, lang oc bred effters Lemmens Leylighed, oc skal hand vindis om den Lem som forkølet er, saa heed som den Siuge hedist taale kand, oc dette skal brugis tre gange om Dagen udi tre samfelde Dage effter hinanden, da vermis Lemmen igien uden all Fare oc skade.

Om Vansmectighed er kommen aff Kuld.

Tag Kanelebarck et Lodt, Muskateblommer et halfft Lodt, Coriander som ere beredde, Qvesurte Rod, Neglicker, røde Rosen, eller oc aff de hvide, aff hvert it Lod, Ingefær it halfft Lod, stød disse til Pulver, oc blande dem med fire Lod Sucker, heraff skal mand giffve den Siuge at æde med et stegt Eble, men gider hand icke ædt, da skal mand giffve den Siuge heraff, med Vin at dricke.

Cinamomum
Macis
Corian drum.
Pimpenella
Curiophile
Rosa pur purea.
Zinziber
Flores borraginis

Høns eller oc andet ferst Kiød, saaddet med Blomsterne aff Borras det ædt styrcker oc saare vel.

Her effterfølger alle de Lemmers Siugdomme som ere under Panicus lo oc Diaphragma.

Fortalen.

Hertill haffver ieg handlet om Menniskens Legemis øverste parter, Venter superior kaldet, oc om deris Lemmers Siugdomme: Herefter vil ieg handle oc lære om den nederste Bugs de merckeligste Lemmes Siugdomme, oc den part kaldis aff Lægerne: Venter inferior, oc udi den skeer oc fuldkommis den største oc den anden digestio, oc ieg vil først begynde om Strubens vør, hvilcket Meri aff Lægerne kaldis, oc den er Maffvens Port

eller Indgang. Oc Struben er lang oc indvortis hul ligesom et Rør, oc tilsam-
-men sæt af tvende Hinder, oc de nedgaa hos Lungens Rør, oc i den kommer stun-
-dem atskillige Siugdomme oc Breck, om hvilcke ieg nu her nogle sætte vil.

Det 58. Capittel. Om Strubens onde Complexie.

Struben lider stunden indvortis Breck af en ond Complexie, uden nogen
u-reen Materie, eller anden Vædske, oc naar som saa skeer, da føler samme
Menniske ingen u-reen Vædske paa Lungen eller udi Struben, ligesom
det skeer, naar som mand haffver Hese. Stundem lider hand Breck aff nogen
heed eller kaald Vædske, som nedfalder i hannem aff Hoffvedet, eller aff nogen
anden Sted, oc da føler mand udi struben meegen u-reenhed, disligeste paa
Lungen. Hvad for en Vædske det er, kand mand forfare aff den Siuge, naar
som mand spør hannem ad, hvad for en Smag hand udi Munden føler. Er
hand sød, da er det Phlegma. Er hand salt, da er det Phlegma salsum. Er
hand best, da er det Cholera.

Er Strubens onde Complexie allene aff Hede uden nogen anden Vædske,
da hafver den Siuge stor Hede udi Halsen, oc tørster saare.

Er den af Kuld, det kand lettelige forfaris af de Legn som Kuld med
sig haffve, om hvilcke offvenfore offte sagt er. Hvorleedis mand med den Siu-
-ge handle skal oc hannem hielpe, vil ieg hereffter skriffve, der som ieg handler
om Maffvens indgang.

Struben blifver oc stundem sneffver, saa at mand kand icke vel svelge
eller nedsiuncke, oc saadan Breck kommer stundem aff Bijld, eller aff
noget andet som vover inde i Struben. Stundem af Hofvedens Vædske,
eller af Næsens Blod, som nedfalder udi Struben. Stundem aff de Bijlder
som vove i Aarer eller Seenerne, hvor aff Struben tilsammen dragis oc
bliffver sneffver, oc hvo som her aff Breck haffver, hand skal saaleedis
hielpis.

Lægedom.

Lag amur, Katteoft, Mercke, Fenum Græcum, ligemeeget aff hvert

siud dem i Vand, oc lad saa den værme Røg oc Damp heraf indgaa udi Halsen. Siden skal mand smøre Halsen, baade bag oc for med Olie aff Chammilleblommer, eller med den Smørelse Dialthea, oc dersaa paalegge et Plaster af Diaqvilon, eller oc Cerotum de Hyssopo. Den Siuge skal spisis med Mad som værmer, hand skal oc nedsluge store stycker Kiød eller Brød, oc drage Vanden ind ad sig.

Fortalen om Maffven.

Du haffver nu hørt aff Maffvens Indgang, som er Stuben: Nu vil ieg oc noget handle om Mafven, som er bunden til alle Lemmer, ligesom Roden aff et Træ til alle Greene. Mafven hand er oc alle Lemmers tienere, med rette maa hand kaldis alle andre Lemmers Madfader, thi at hand annammer først til sig all Føde, oc uddeeler den siden iblant alle Lemmer, ligesom en Madfader giør ved alle sine Tiennere eller Tiuend. Gud hafver giort hannem med besynderlige Flid. Først er hand trind, paa det at hand dis bedre til iefns annamme Mad oc Dricke, oc haffve dis bedre Samqvem med de andre Lemmer. Hand er oc giort aff sterck Hud oc Sener, paa det at hand, dis bedre kand beskiærmis for Brøst oc Breck, som hannem kunde vederfaris, oc samme Mafvens Hud er indvaartis fuld aff Kiød, oc holder dis bedre Wærmen, saa at hves der kommer i hannem, kand dis bedre fortæris eller fordøves, hand lider dog iblant med nød aff atskillig breck oc Siugdomme, om hvilcke ieg nu hereffter skriffve vil.

Det 59 Capittel. For Maffvesot som kommer aff u-naturlig heed Wædske.

Maffven lider stundem Breck aff u-naturlig Wædske, hvilcken deraf kommer, at mand idelige bruger heed Mad, Stundem oc deraf, at mand noget giør oc handler, den stund. Maden er end u-fordøfvet, eller oc om der er udi Maffven den Mad som hand icke fortære eller fordøfve kand, men ligger oc raadner derudi. Stundem oc af Soelens eller anden udvortis Hede. Stundem lider hand breck aff de andre Lemmer, saasom aff Hiertet, aff Leffveren, oc aff sterck oc stor Kaalde Siuge.

Tegn

Aff disse Tegn kand denne Mafvens Siugdom oc Breck kiendis oc forfaris. Den Siuge hafver stor Heede oc Tørst, oc ingen Hunger, aff de Ting som heede aff Naturen ere, faar hand ont, aff de kaalde faar hand leskelse, hand hafver oc Hofvetverck, oc Lefverens store Heede, disligeste oc den Kaalde Siuge udi atskillige Tider, hans Vand er røt oc klart, oc Stolgangen tør, Legemens farfve er Gulactig, hans Blod er føie, oc lucter ilde, oc det er forstoppet udi aarerne, oc hvo denne Breck hafver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Radices Feniculi Capillus veneris buglossa borrago.

Tag reen Byg it halfft Pund, siud det udi tre Potter ferskt Vand, indtil fier de deelen indsaaden er, siud det igiennem en lin Klud, tag saa Fenicke rødder Steenrude, aff hvert tu Lod, Opetungis urt, Borases urt, aff hvert it Lodt, leg dem udi forneffnde Vand, siud det atter indpaa fierde parten, siu det igiennem en lin Klud, ligesom føre, der skal oc udi ladis to eller Lodt Sucker, heraff skal mand gifve den Siuge aften oc Morgen en passelig drick, heraf løsis Mafvens Vædske. Oc siden skal den Siuge rensis oc purgeris med denne Lægedom.

Purgatz.

Electuarium de Succo Rosarum Diaprunis laxativum Cassia Fistula Mel Rosarum Aqua bugglossæ borraginis

Tag Electuarium de Succo Rosarum tre Qvintin, Diaprunis laxativum it Qvintin, Cassia Fistula extracta to Qvintin, Rosen Honnig it Lodt, Opetungis urtis Vand, Borrase urtis Vand, aff hvert tre Lodt, giff den Siuge helfften heraff aarle om Morgenen, oc lad hannem der paa faste udi fem eller sex Timer, oc den anden deel aff samme Purgatz skal mand gifve hannem om Afftenen, naar som den Siuge vil sig nedlegge til søfns, oc naar som hand tager denne Purgatz til sig, være sig Morgen eller afften da skal hand icke legge sig strax need, men hand skal gaa oc spatzere bort oc igien, om hand eller saa sterck er at hand det giøre kand, da uddrifvis Vædsken lettelige.

Eller mand maa gifve den Siuge lysser om Dagen aff den Syrup som giøres aff Surer.

Eller mand maa gifve hannem af Electuario Triasandali.

Den Siugis Maffve skal oc smøris med Rosen Olie, eller med Populeons Smørrelse.

Hvo som denne Breck hafver, oc fornemmer meegen Vædske i Munden, hvilcken som offven ud vil, hannem skal mand gifve, halfandet Qvintin Hierampicram med Ertesaad, eller med Malurte Vand. Den Siuge skal føie dricke, oc ey sofve effter Middagen, hand skal oc bruge Loriander som ere beredde. Mand maa giffve den Siuge at æde Bygvelling som med ædicke er tilrede.

Syrupus Acetosus. Electuarium Triasandali. Oleum Rosarum. Unguentum Populeonis. Hierapicra

Det 60. Capittel. For Mafve sot aff kaad Vædske.

Maffven lider oc stundem Breck aff kaald Vædske, hvilcken stundem kommer aff Kuld, stundem aff Kaalder Mad, stundem aff ørckesløshed, stundem aff Hoffvedens kaalde flod som ned i Mafven falder, stundem oc aff Leffveren. Denne Breck kiendis aff disse Tegn.

Tegn.

Hand haffver lit ont, oc føler kuld omkring Maffven, oc kand icke fortære eller fordøffve Maden, oc æder hand det som kaalt er, da giør det hannem ont, hans Vand det er hvit oc tynt, eller oc lit Gult, hand er bleg under ansictet, Puls aarenslaer langsommelige, der opfar i hans Hals, oc udi hans Mund en Røg oc Vædske, aff den Mad som i hans Maffve u-fordøffvet er.

Ordinantz.

Hvo som denne Breck oc Suigdom haffver, hand skal bruge den Mad som lættelige fortæris eller fordøffvis, oc aff varm Complexie er, ligesom ere Caponer, Høns, ungt Oxekiød, æg Honning, Ingefær, Neglicker, Kaneelebarck, Galliga, Zedefær, Muskater. Den Siuge skal icke æde Fisk, ey heller Ædicke, eller det som surt er, hand maa dricke god Viin, oc hvo som denne Maffve sotis Breck oc Siuge haffver, hand skal saaleedis hielpis:

Lægedom.

Pillulæ de Hiera Simplici. Først skal mand rense oc purgere den Siugis Maffve, saa at mand skal gifve hannem aarle om Morgenen tre Piller de Hiera Simplici.

Radices Feniculi Radices Apii Seminis Petroselini. Seminis apii Pillulæ Aureæ. Eller mand maa tage Fenickel Rødder, Mercke Rødder aff hvert et Lodt, Persilie Frø, Mercke Frø, aff hvert et halfft Lodt, disse skulle siudis i to Potter ferskt Vand indtil fierde deelen indsaaden er, oc saa sies igiennem en lin Klud, heraff skal mand giffve den Siuge en passelig drick at dricke, denne Lægedom bløder oc løser den kolde Vædske. Oc naar som den Siuge hafver taget til sig denne Lægedom, skal mand gifve hannem i tre dage om aftenen, naar som hand vil legge sig ned til Søffns, hver afften et Qvintin aff de Piller Aure kaldede.

Oc naar som Mafvens onde oc kolde Vædske formindsket er, skal mand giffve den Siuge af dette Electuario saaleedis tilgiort.

Mentha crispa. Syrupus absynthi Syrupus de Mentha. aqua Feniculi. Tag Krusemynte tre Lodt støt til Pulver, oc fiire Lodt Honnig, giør her af et Electuarium.

Eller mand maa siude Krusemynte i Vin oc giffve den Siuge deraff at dricke.

Eller mand maa gifve den Siuge Malurte Syrup, eller Syrup aff Mynte, bland med Fenickel Vand.

Dialanga. Diaciminum. Diacinimomum. diatrion peperion Mastix. Mand maa oc vel giffve den Siuge Dialangam, Diaciminum, Diacinamomum eller Diatrion peperion, hvilcket af disse Electuariis mand faa oc bekomme kand.

Om mand støder Mastix smaa, oc strøer deraff paa et støcke Brød, hvilcket som førre bløt er i Vin, oc æder det da styrckis Mafven.

Aqua vitæ crocus. Eller mand maa giffve den Siuge tillige saa megen Brendevin, som der kand gaa i en halff Eggeskal, med lit Saffran.

Calamus aromaticus. Syltet Kalmus Morgen oc aften ædt, renser oc styrcker Maffven.

Zinziber conditum urtica. Syltet Ingefær ædt, er oc got for samme Breck.

En Kaal giort aff unge Nelder, oc den ædt, værmer Maffven oc fortærer den onde Vædske.

Mand maa oc blöde et stycke Brød udi Vin, oc deryaa strø anis ot det ade, heraf renses oc styrckis Maven.

Anisum
Fenedikum
Oleum de
Spica
Oleum Cha
momilla.
Oleum Da
stilum.

Anis oc Fenickel esser Maaltid ædt, heraff renses oc styrcker Maven.

Maven hand skal oc vdvortis smøris med Olie af Spica, eller med Hammille blommers Olie, eller med Olie af Mastix.

Mand skal oc tage Hammilleblommer, Rolleie, Myrthe, Fenickel, Rude, Dil, Meyran, oc dem siide i Vin, oc legge dem vdvaartis yaa Maffven.

Mand maa oc vel giøre en Smørelse aff forsagde vrter med Hønse Ister oc Voxs, oc Mafven skal der med smøris.

Eller mand maa tage Storven af et trint Rugbrød, oc varme hende yaa en Kiist, oc strø yaa Storven nogen Vin, saa at hun blifver lit blød, oc gnide derudi Muskater oc Negleter stødte til Pulver, oc legge den saa varm yaar Maffven.

Mer tag Mastix, Gvid Kogelse, aff hvert tit Lodt, Myrthe, Malurt aff hvert et Quintin, stød disse til Pulver, oc giør heraff en Smørelse med Terpentin, smør heraff yaa et stycke Leer, oc læg det vdvaartis yaa Maffven.

Eller mand maa tage Ingefær, Galliga, Lauerbær, Cigemeeget aff hvert, oc stød dem til Pulver, oc lad dem vdi et Glas, oc deryaa lade god Brendevin, oc lade det saa staa udi tre Dage vel tæt tilstoppet, oc hver Dag skal Glasset en gang eller tysser omkring vrris, oc siden skal mand giffve den Syge heraff Afften oc Morgen, hver gang en skee fuld, heraff renses Maffven aff told Vredske.

Nuces
Muscate
Chariophil
Zinziber
Macis
galanga
Calamus
Aromati
cus.
Cinamomum.
Semins
anisi.
Semins
Fenicüli

Denne Lægedom styrcker den talde Maffve saare vel. Tag Muskater, Negleter, Ingefær, aff hvert et halfft Lodt, Muskatte blommer tre Quintin, Galliga, Calmus, Kaneellebarck, aff hvert et Quintin, anis, Fennickelsæd, aff hvert et halfft Lodt Krvander som ere bereedde, tre Quintin, stød alle disse til Pulver, oc blande dem vel tilsammen med et Pund saat Eddicker, dryp et stycke Brød udi Vin, oc strø aff forskreffne Pulver, yaa samme blødte Brød, oc giff den Syge det at ade afften oc Morgen.

Denne Lægedom styrcker Maffven, fordriffver Steen, oc giør vel at visse, om den Suuge bruger den Afften oc Morgen, ligesom om den anden her offvenfore sagt er. Tag Krusemynte, Muskater, Kaneelebarck, Ingefær, Spisecommen, Persiliefrø, Fenickelfrø, Loestickefrø, Veybredefrø, Neglicker, ligemeeget aff hvert, brug denne som sagt er.

Eller mand maa tage Ingefær tre Lodt, Zedefær, Calmus, Galiga, aff hvert et Lodt, Neglicker tre Qvintin, anis tu Lodt, Skersøde tu Lodt, Rosemarinus urtis Blomster, aff hvert et Lodt, disse skulle stødis til Pulver, oc blandis med otte Lodt gaat Sucker, oc heraff skal brugis, aften oc Morgen paa et stycke bløt Brød, som førre sagt er, oc saa skal mand derpaa faste i tre eller fire timer. Mand maa oc vel, om mand vil, lade paa forskrefne urter to Potter god Brendevin i et Glas, oc lade det saa staa udi fiorten Dage, vel tæt tilstoppet, men samme Glas skal røris hver Dag tre eller fiire gange bort oc igien, da drager Brendevinen urternis Kraft til sig. Dereffter skal det sies udi et andet Glas, eller mand maa brende den end en gang, in Balneo Mariæ per Alembicum.

Eller mand maa tage Ingefær, Neglicker, Kaneelebarck, Zedefær, aff hvert et halfft Lodt, Paradisekorn et Qvintin, Sucker tu Lodt, disse skulle stødis oc blendis tilsammen, heraff maa mand giffve den Suuge et Qvintin, med en drick luncket Vin, eller hand maa giøre en Vinsube, oc lade udi den af forskrefne urter.

Abrud saaden udi Vin oc med Sucker, oc den drucket, vermer den kolde Maffve.

Bethonie saaden udi Vin med nogle faa Neglicker oc Sucker, oc den drucket, giør det samme.

Meyran oc Krusemynte saadne udi Vin, oc den drucket, vermer den kolde Mafve.

Det 61. Capittel. For Vemmelse til Maden, aff Lægerne Fastidium cibi kaldet.

Corian
drum
Zeduariæ
Saccharum
Mentha
Crispa.
Nuces
Muscatæ
Cinamomum
Zinziber
Cuminum
Seminis
Petrosillini
Seminis
Feniculi.
Seminis
libystici
Seminis
Plantagi
nis.
Cario=
=phile
Zinziber
Zeduaria
Calamus
aromaticus.
gilanga
Cariophile
Seminis
Anisi
Liquirisia
Flores Ro
ris, Marini.
Cubeba.
Zinziber
Cariophil
Cinamomum
Seduaria
Cardamomum
minus.
Abrothanum
bethonica
Cariophile
Saccharum
basilicon
Majorana Mentha Crispa.

Maffven faar oc stundem saadan Breck, saa at mand faar stor Vemmelse til Maden, oc hader den, saa at mand hvercken gider seet eller lucte den, oc saadant kommer deraff, at Maffven er fuld af Cholera, eller Phlegmatis grofve Vædsker. Oc aff disse Tegn kiendis denne Breck.

Tegn.

Den Siuge tørster saare, oc hans Tunge er tør, oc Vædsken udi Munden er best, stundem udspyer hand den gule Galde, oc hvo som heraf Breck hafver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Forst skal mand rense, purgere oc uddrifve Cholere Vædske, saaleedis som offvenfore offte sagt er, oc om den som denne Breck haffver er fuld aff Blod, da skal Leffver aaren paa den høyre arm ladis, oc mand skal lade den Siuge æde, hvad som helst hand lyster at æde (paa det at hand kand faa lyst til Mad) endog at allehaande slags Mad, hannem icke tien, oc ere ret imod hans Siugdom, mand skal oc lade nogle som karske oc Sunde ere oc gide vel ædt, staa hos hannem, oc lade dem der giøre deris Maaltid, paa det at den Siuge kand saaleedis lockis til Maden.

Mand maa oc vel rense oc purgere den Siuge, saa at mand gifver hannem et Qvintin Skideurt, som er blendt med en drick Vin at dricke. Esula

Denne Lægedom gifver lyst til Mad, om den Mad dyppis herudi som mand æde vil. Tag Krusemynte, Kaneelebarck, Peber, ligemeeget af hvert, stød disse til Pulver, oc bland dem med god sterck Edicke, oc brug den som sagt er. Mentha Crispa Cinamomum Piper

Eller mand maa tage Galliga, Zedefær, oc støde dem til Pulver, oc lade herpaa god Edicke, oc heri dyppe Maden, som mand æde vil. galunga Zeduaria

Vor danske Nardisfrø, af somme siu tider kaldet, saadet udi Vin oc den drucket, gifver lyst til Mad. Trifolium acutum.

Sirup giort aff Ribes, oc af den til sig taget, slycker Tørsten, oc gifver lyst til Mad. Syrupus de Ribes.

Det 62 Capittel. For den u-naturlige lyst oc begie-ring til Mad, aff somme Hunde lyst kaldet.

Madens u-naturlige begierelse, er aff trende haande slag. Den forste kaldis appetitus Caninus. Den anden Bolismus, oc den tredie Fames Syncopalis. Appetitus Caninus, den lignis ved en Hund, thi ligesom Hunden stedse oc idelig haffver lyst til at æde, meere end hans Nature fortære eller fordøfve kand: Lige saaleedis skeer det oc stundem med somme Menniske, io meere de æde io meere begiere de at æde, at dette saa skeer det kommer aff en ond Heede oc sur Bædske, hvilcken som er udi Maffven Munds indgang, hvoraf Mafven siunis stedse at være tom. Saadant kommer oc stundem aff heed Bæder, disligeste oc aff stort svart arbeyde, oc aff meegen Bect. Stundem kommer det af Orm, som ere udi Mafven, oc udi Tarmerne. Stundem oc aff Maffvens Munds indgangs Kaaldhed, hvoraff hand tilsammen krystis, saa at der blifver intet udi hannem, oc her af forøgis da den u-naturlige lyst, io meere oc meere. Hvoraf denne Breck kommer, kand forfaris aff disse Tegn.

Kommer Siugdom oc Breck aff Heede, da tørster den Siuge saare, hand haffver oc de andre Tegn som Hede med sig haffver, hand er Maffver, oc hans Stolgang er føie.

Er denne Breck oc Siugdom aff Kuld, da er hand løs udi Liffvet oc gaar offte til Stols, oc Maden gaar oc stundem u-fordøvet eller u-fortæret fra hannem.

Om denne Breck kommer aff Orm, da hafver hand de Tegn som de hafve, som Orm i dem hafve, om hvilcke du end herefter skalt høre.

Oc om mand kommer icke den Siuge til hiely i tide med Lægedom som der til høre, da gaar den bolissimum i Sincopalem, oc saa døer samme Siuge.

Kommer denne Breck oc Siugdom af Heede, da skal mand gifve den Siuge groff Mad at æde, ligesom denne er: Bønner, salt Fisk, Ove Kiød, haard saadne æg, usuret Brød, fødder oc indvaaler aff Diur, rød oc tyck Vin maa hand dricke, den Siugis Mafve skal oc udvaartis smøris med Rosen Olie. Oleum Rosarum.

Men kommer denne Breck oc Siugdom aff Kuld, da skal mand gifve den Siuge feed Mad at æde, stegte Gies tien hannem vel, mand maa oc gifve hannem god klar Vin at dricke. Mand skal oc gifve den Siuge aff disse Electuariis, hvilcket aff dem mand kand faa oc bekomme, som ere, Diacalamentum, Diaphrasium, alipta Muscata, Pliris cum Musco, eller oc syltet Ingefær.

Hafver den Siuge nogen Phlegmatiske Vædske udi sig, da skal mand gifve den Siuge at æde Rødløg, eller Hvideløg med Salt, heraff fortæris Mafvens onde Vædske, fordi er Hvideløg dog til dem som svart arbeyde giøre, oc stedse kaalder Mad oc Drick bruge.

Den Phlegmatiske Vædske skal blødis med Drick oc Lægedom, hvor udi vor Frouis Sengehalm, Polleie, anis oc Fennickelfrø saadne ere. Oc siden skal mand Vædsken uddriffve med Hiera picra, eller med andre Piller, om hvilcke offte offvenfore sagt er. Oc effter denne Purgatz skal den Siugis Maffve styrckis med Diaciminum. Digestium Serpillum Pulegium Anisum. Seminis Feniculi Diaciminum.

Men kommer denne Breck aff Melancholies eller aff Miltens Vædske, da skulle de Lægedomme brugis, hvilcke saadanne Vædsker fordrifve, om hvilcke offte føre sagt er, oc ieg end her effter ydermeere sige vil, der som ieg handler om Miltes breck oc siugdom.

Den anden Madens u-naturlige begiering kaldis aff Lægerne bolismus, oc den er intet andet, end at alle Lemmer lide Hunger, Mafven aleniste undertaget, hvilcken som intet begierer, for sin offverflødige fuldheds skyld. Hvo som denne Breck hafver, hand skal rensis oc purgeris som førre sagt er,

oc mand skal giffve den Siuge velluctendis Lægedomme, som gifve god luct aff dem.

Den tredie Madens u-natürlige begiering oc lyst, Syncopalis fames aff Lægerne kaldet, er en Siugdom, hvilcken som er udi Mafvens Munds indgang, oc naar som Maffven tom oc uden Mad er, da daaner eller besvimer den Siuge, oc det skeer for den store heedis skyld, som er udi Mafvens Mund. Hvo som denne Breck hafver, hand skal hielpis med de Lægedomme som offvenfore skreffne staa om Daanelse eller Besvimelse, udi det halftrediesinds tive oc siette Capittel.

Det skeer oc stundem oc somme Menniske hafve lyst til at æde Tiære, Kul, oc andet saadant, oc saadant hender de fede Qvindfolck ofte, heldst naar som de ere blefne Siuglige oc hafve undfanget Foster, fordi at deris tid oc Legemlige Blomster stoppet er, thi naar som hun undfanger da stoppis det, men stundem skeer det vel, at de det hafve, oc da er samme Qvindfolck icke karske oc helbrede. Oc naar som deris tid saaleedis forstoppet er, da opfar der en ond Vædske udi Maffven, aff hvilcken atskillig lyst oc begiæring kommer til atskillige underlige ting.

Det 63. Capittel. For Tørst Sitis aff Lægerne kaldet.

At et Menniske lider stor Tørst det kommer stundem aff Soelens store Heede, oc deraff, at mand haffver løbet eller gaaet fast. Stundem aff stort arbeyde, stundem kommer den aff heed oc tør Mad, eller at nogen bidis aff noget forgifftigt Diur, stundem aff Maffvens heede Complexie, som plagis aff Cholera, eller af Phlegmate salso, stundem aff andre Lemmers Hede, som er af Struben, Lefveren, Lungen, Hiertet, eller aff Tarmerne, stundem oc aff svart Bugløb, hvoraff Vædsken gaar fra Lemmerne.

Merck her at tørsten udi sig self er ingen Siugdom, men er en begyndelse til andre Siugdomme. Fordi skal mand stedse komme den Lem til hielp med Lægedom, hvoraff Tørsten kommer, oc sin begyndelse haffver.

Lægedom.

Disse Syrupper slycke Tørsten, om mand tager en Skeefuld eller to til sig. Syrupus de Pomis, Syrupus de Ribes, Diaprumis Oxizachara, Fiole Syrup.

Ferskt Kildevand saadet med lit Ædicke, oc heraf om Morgenen, den stund den Siuge end fastendis er, tre eller fire Skeeder fulde gifne, slycker Tørsten saare vel.

Anis saaden udi Vand oc den drucket, slycker Tørsten.

Det 64. Capittel. For Ræbelse.

Denne Siuge Eructatio aff Lægerne kaldet, er intet andet end Mafvens opblæsde Væder, hvilcket som uddriffvis af Munden, oc det kommer af Mafvens kolde Complexie oc onde Vædske, eller aff det Væder som er i Mafven, oc den Siuge skal holde denne Ordinantze.

Ordinantz.

Den Siuge skal fly allehaande u-saadne urter oc fruct, hand skal icke heller æde, Ærter, Bønner, Roer, Hvideløg, Rødløg, Purløg, Redicke, Lastanier, oc ey heller saltet eller røget Kiød, hand skal ey heller æde formeeget tillige.

Lægedom.

Mand skal giffve den Siuge aff denne Lægedom, paa et stycke Brød som udi Vin bløt er fastendis.

Tag anis, Fenickel, Danskkommen frø, Kanelebarck, ligemeeget aff hvert, stød dem til Pulver, oc bland dem med Sucker.

Seminis Anisi Feniculi Carvi. cinamomum. dianisum diasiminum.

Eller mand maa giffve den Siuge, hver Morgen fastendis et Qvintin af Electuario Dianisi, eller aff Diacimino, eller oc Aromaticum Rosarum, oc siden maa hand dricke lit Vin herpaa.

Mand maa giffve den Siuge et Qvintin Galiga støt til Pulver, med Vin, eller mand maa giffve hannem et Qvintin Kanelebarck, støt til Pulver, ligesom sagt er.

aromaticum Rosarum galanga cinamomum bacce lauri. Seminis anisi.

Eller mand maa tage Lauerbær, anis, oc Danskkommen, ligemeeget

Seminis Carvi. Chamomilla Ruta. Absynthium Majorana Oleum laurini Oleum Absynthi Oleum Rutæ. Oleum de Spica Oleum Mastiches.

aff hvert, oc siude disse i Viin, oc af samme Vin, skal mand gifve den Siuge hver Morgen fiire Lodt.

Det er oc gaat at mand giør en Linpose oc legger udi hannem Chammil leblommer, Rude, Malurt, oc Meyran, oc at mand den siuder i Vin eller i gaat Øll, oc bader Maffven dermed udvaartis, oc naar som det er skeet, skal hand oc smøris med en aff disse Olier, hvilcken aff dem mand kand faa oc bekomme, som ere: Lauer Olie, Malurte Olie, Rude Olie, eller med Spicanardi Olie. Olie aff Mastix oc Olie aff Lilier ere oc gode.

Det skeer oc stundem at en Ræber den stund hand endnu fastendis er. Oc det kommer af den seye Phlegma. eller af anden ond Vædske, som i Mafven er, hvad det er for en Vædske, kand mand forfare aff den Vædske som de Siuge føle udi Munden, oc hand skal saaleedis hielpis.

digestivum Syrupus absynthij Syrupus de Mentha Pillulæ Cochiæ. diachartanum. Hiera Simplex Pillulæ Elephagine.

Mand skal gifve den Siuge i tre eller fire Dage, aarle om Morgenen, to Skeeder fulde aff Malurte Syrup, eller Syrup aff Mynthe. Siden skal den Siugis Maffve rensis med Piller Cochie, eller med Electuario Diachartanei. Det hielper oc saare vel for denne Breck, at mand bader oc smør Maffven udvortis som offvenfore sagt er. Maffven skal oc siden styrckis med nogle aff de Lægedomme som offvenfore skreffne staa.

Men om saa skeede at nogens Maffve vaare saa fuld aff ureenhed, saa at hand icke kunde taale oc fordrage forskreffne Purgat, da skal mand sette den Siuge bag ind et Clistere, oc saa gifve den Siuge effter afftens Maaltid lit aff Hiera Simplici, eller oc nogle af de Piller Elephangine kaldet.

Føler nogen ont i sin Maffve den stund hand fastendis er, da maa hand bruge aff forsagde Piller, oc derpaa faste udi tre eller fire Timer.

Det 65. Capittel. For Hickelse.

Hickelse kaldis aff Lægerne Singultus, oc er intet andet end Maffvens naturlige rørelse oc uddriffvende Krafft, hvilcken som vil uddrifve det som hannem er skadeligt, ligesom Hosten giør ved Lungen, oc saadant kommer aff Maffvens tomhed, stundem aff lang Sot oc Siugdom, stundem kommer

den af Blodsot, eller noget anden Bugens sygdelse. Stunden deraf, at Maven er opfyldt med ofverflodig Mad og Drycke, stunden ass den ofverflødige Vedste, som i Maven er forsamlet.

Vnde Tegn.

Vm nogen hafver spyet, og saar dereffter Kielelse, og om den vil rense og holde eller forgaa, det er Vdsens Tegn. Vm der vorer eller oplober nogen Byld paa den høgre eller venstre axel, effter at mand hafver faaet Kielelsen, doer det Menniske inden en skicket tid. Saa gior is nogen og saar saa Kielelse, hand doer og. Saar nogen Kielelse effter at mand hafver taget nogen Purgatz, eller Lægedom til sig, det er og saare farligt.

Lægedom.

Kommer Kielelsen aff Mavens tomhed, da skal mand giffve den Syge den Mad som hannem styrcke kand, og lettelige fordøffvis eller fortæris, saasom blødsudne æg, Mandelemelck, Byggvelling, Vons, Kayoner.

Mand skal siide en gammel Høne i Vand, og idi Saaddet skal ladis Messkateblommer et Quintin, Kanelebarck et halfft Quintin, Mastix et halfft Lod, den Syge skal æde aff Kiødet, og sibe aff Saaddet.

Gallina Mairi cinamomum Mastix

Mand maa og vel giffve den Syge et Quintin af Electuario Resumptiuo.

Electuarium Resumptiuum

Kommer Kielelsen aff Mavens kuldhed, da skal mand giffve den Syge den Lægedom hvoraf hand kand spy, om hand ellers saa sterck er, at hand det taale kand fordrage kand, og hand skal idelige bruge Jedefor, og holde sig vel sammeledes med Mad og Drick. Mand maa tage Rosen Eddicker og Malurt, og den siide med Vin, og dem nedvortis paa Maven legge, og siden skal hand smøris med een aff disse Olier, hvilcken aff dem mand vil kand. Olie aff Dild, aff Mynte, aff Malurt, Olie aff Bibergel.

Zedoaria oleum de Aneto oleum Mastiches oleum Absynthii oleum de castoreo.

Kommer Kielelsen aff Mavens ofverflodige Vedste, da skal mand tørre og tørrere den Syges Mave med Hierapicra, og den skal mand giffve hannem aarle om Morgenen, den stund hand endaa fastendis er, og skal derpaa taste idi fire eller fem Timer.

Hierapicra.

Electuarium Deanisi, eller Diacimini, hvergang et Qvintin gifvet den Siuge, styrcker Maffven saare vel, oc serlestis udi denne Breck.

Saccharum Rosarum Violarum Diadragantum. Haffver den Siuge Hede, da skal mand giffve hannem Rosen Sucker, Fiole Sucker, eller oc Diadragantum. Men hafver hand icke Heede, da maa mand gifve hannem Diamargariton, Diacitoniton, eller oc syttet Ingefær.

Diamargariton. Diacitoniton. Zinziber conditum. Seminis aqvalegij Maus Crocus. Anisum carvi. Denne er oc en forsøgt Lægedom for denne Breck: Tag ackaleye frø, Muskatteblommer, Safran, lige meeget aff hvert, stød dem til Pulver, oc giff den Siuge heraff et Qvintin med en Drick luncket Vin, om hand haffver icke Heede, men hafver hand Hede, da gif hannem den med Rosenvand.

Anis eller Danskekommen brugt, ere oc gode for denne Breck.

For allehaande slags Hickelse, skal mand indeholde Aanden det lengste mand kand oc det mueligt er, oc mand skal komme den Siuge til at nyse eller at pruste, oc hand skal sig vel røre, oc lide Tørst oc soffve lenge. Det giør hannem gaat, at mand slar kalt Vand under hans Ansict, oc at mand hastelige fortørner, eller forfærder hannem, heraf gifver sig den naturlige Hede til Hiertet oc styrcker det.

Det 66. Capittel. Hvo som hafver stor Vemmelse i Maffven oc bryder sig meeget, oc kand icke spy.

For end ieg noget skrifver om Spyelse, vil ieg end noget handle om den Mafvens breck som kaldis Vemmelse, oc den er aff tvende haandeslag. Den

Nausea

første kaldis Nausea, oc den er Mafvens Vemmelse oc rørelse, kommendis af Maffvens onde Vædske, eller oc aff den Vædske, som er bleffven i Maffven igien efter at en hafver spyt. Den anden Vemmelse kaldis Subversio, oc er

Subversio

den, at naar som der er noget nedre i Mafven, oc mand vil det ofven uddrifve, oc mand kand det icke giøre, fordi det falder ned tilbage igien i Mafven.

Disse tvende Mafvens Breck oc Siugdomme komme stundem deraf, at mand gaar Ørckeløs oc intet arbeider eller sig rører. Stundem af Madens oc Drickens ofverflødighed, eller mand holder sig uskickelige dermed, saa at mand æder grof eller usaaden Mad, oc siden derpaa æder den Mad, hvilcken som lættelige fordøfvis eller fortæris, eller mand æder noget, førend Maden fortæret er udi Mafven. Stundem deraff, at mand æder den Mad, hvilcken hand icke gider ædt. Stundem kommer den aff Maffvens, eller aff de andre Lemmers onde Vædske, som i Mafven flyder. Oc det kand mand forfare oc vide, aff Maffvens Pine oc Sting, oc aff hans tørhed, aff Tørst, aff Heede, af den urolige Søffn oc Drømme, oc af Skuldernis pine. Oc om mand icke kommer den Siuge til hielp udi tide, da blifver alt hans Legeme fuld, af u-naturlig Vædske, hans Ansict oc Been hefvis, eller hand blifver Vatersottig. Oc hvo som denne Breck hafver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Den Siuge skal holde sig skickelige udi alle ting som ofvenfaare sagt ere. Siden skal hand rensis eller purgeris, med en aff de Lægedomme som offvenfore skreffne staa, oc dereffter skal Maffven styrckis med en aff disse efterfølgendis Lægedomme.

Mand maa giffve den Siuge om Morgen fastendis, it halfft Lodt Diambre, Dianisum, eller Diacitoniton, hvilcken mand kand faa aff disse. Diambræ Dianisum Diacitoniton.

Eller mand maa tage Kanelebarck oc Mastix, ligemeeget aff hvert, oc støde den tilsammen, heraff skal mand giffve den Siuge offte. Cinamomum Mastix.

Det 67. Capittel. Om Spyelse, aff Lægerne Vomitus kaldet.

Somme Menniskis Mafve er saaleedis aff Nature skicket, at den lættelige uden all pine oc farlighed ofven udkaster oc spyer all Choleræ oc Phlegmatis ofverflødige onde Vædsker, oc renser oc purgerer sig oc alle øfverste Lemmer saaleedis. Saa at spyelsen loffvis aff Lægerne, om den

saa skeer en gang eller tysser hver Maanet, oc derfaare skal icke forhindris med nogen Lægedom.

Men spyer nogen idelige oc offte af Maffvens onde Breck, da skal den hielpis med Lægedom, fordi at her af forderfvis Siunen, munden indvortis, Tænderne, Brystet, Lefver oc Lunge, oc det gandske Lægene forsvinder oc bort, tørris:

Spyer nogen for den skyld, at Mafven er for heed, eller af den røde Cholera, det kand mand forfare aff Farffven oc beeskheeden, oc aff de andre Choleræ Tegn, oc hvo denne Breck hafver, hand skal saaleedis hielpis:

Lægedom.

Syrupus Rosarum Syrupus de Cydoniis Syrupus de Ribes. Electuarium de Menthæ. Oleum Rosarum. Oleum de Cydoniis. Succus Menthe Rosa Mentha oleum Rosarum. Thus album Mastix.

Mand skal giffve den Siuge, afften oc Morgen, Rosen Syrup, eller Syrup aff Qveer, eller oc aff Ribe, mand maa oc giffve hannem Fiole Syrup, med saadet Vand.

Eller mand maa giffve hannem aarle om Morgenen Electuarium, som giort er aff Krusemynte.

Den Siugis Maffve skal oc smøris afften oc Morgen med denne Smørelse. Tag Rosenolie, Olie af Qveer, Osen af Mynte, ligemeeget af hvert, oc lit Vox, giør heraff en blød Smørelse.

Eller mand maa giøre Plaaster af røde Rosen, Mynthe oc Rosenolie, oc dette legge paa Mafven.

Eller mand maa tage hvid Røgelse, Mastix, aff hvert it Lodt, oc støde dem til Pulver, oc blande dem med lit Bygmel, oc det hvide aff ægget, oc herudi skal mand vaadgiøre lit Hør eller Hamp, oc det paa Maffvens indgang legge.

Holder mand en kaald Kampersteen paa Struben, da stillis Spyelsen.

Om mand legger Ild i et Kar, oc kaster der paa en Haandfuld af Feire, oc lader Røgen deraf indgaa i Munden da stillis Spyelsen.

Spyer nogen aff den sorte Cholera, da skal mand lade sætte en Koppe paa hver side aff Halsen.

Spyer nogen aff Pleymate, eller af Mafvens kaalde Vædske, hand skal saaleedis hielpis. Mand skal tage Spicanardi Olie, oc Olie aff Mastix ligemeeget aff hver, hermed skal Mafven smøris fire Finger bret ofven for Nafflen. Phleymate Oleum de Spica Oleum Mastiches.

Eller mand maa giøre en Smørelse af forskrefne Olier, med lit Mastix oc Korrelsteen smaa støtte, hermed skal Maffven smøris afften oc Morgen.

Eller mand maa tage Malurt, Meyran, tør Mynthe, aff hvert en Haandfuld, Neglicker, Galliga, Muskatter, aff hvert it halfft Qvintin, oc støde disse smaa, saa skal mand tage en Linpose, oc spre Bomuld udi den, oc forskreffne urter skulle strøis paa Bomulden, oc siden skal samme Linpose syis med Traad her oc der, bort oc igien, ligesom it Sildegarn er bundet, oc saa leggis paa Mafven. Absynthium. Majorana Mentha Cariophil Galanga Nux Mirifica.

Eller mand maa tage Rubrød oc stege det vel paa en Ryst, oc bryde det siden sønder oc legge det saa i Osen af Mynthe, oc nogen Mastix smaa støt, disse skulle stødis oc eltis vel tilsammen, oc deraf giøris en Kage, hvilcken som skal leggis varm paa Mafven.

Eller mand maa tage stegt Rubrød fire Lodt, oc bløde det i Viin, oc elte det iblant nogen Mastix, oc giøre en Kage heraf, oc den bruge som sagter.

Eller tag Mynthe to Hænder fulde, Rosen en Haandfuld, siud disse udi Viin, oc leg disse varme paa Maffven.

Eller mand maa tage Malurt, byncke, Hirsegryn af hvert otte Lodt, oc legge dem i en Linpose, oc sye den bort oc igien, ligesom førre sagt er, siden skal mand tage Vin oc Vand ligemeeget af hvert, oc siude Posen derudi med urterne, oc hannem lit udkryste, oc legge hannem paa Mafven. Denne Lægedoms Konst maa oc brugis til de Siuglige Qvindfolck, som med Foster ere, naar som de haffve meegen Nemmelse oc Spyelse, disligeste oc til unge Børn, naar som de icke kunde holde Maden i dem.

Eller mand maa giøre fire Linposer, hver en spand lang oc bred, oc i hver legge tu Lodt Spisecommen, oc saa hver Linpose sye bort oc igien Cuminum

som før sagter, oc siden skal hand siudis i Ædicke, oc en aff dem skal leggis paa hvert Haandled, oc de andre to nedre paa Fødderniß Ledemod hos anckelen, saa varm som den Siuge det heediste taale kand, oc naar som de blifve kaalde, skulle de værmis igien oc brugis som førre.

Eller mand maa giøre en Linpose en halff alen lang oc bred, oc i den legge Spisecommen, oc saa Posen sye med Traad bort oc igien som sagt er, oc siude hannem i Ædicke, oc legge hannem saa varm paa Nafflen. denne Linpose maa oc brugis saaleedis til dem som plagis af Tarmernis vred.

Folia arboris. Citonij Cicer Cuminum Crocus

Bladene af Qvæetræ paa Handledene bundne stille væmelse oc spyelse.

Eller mand maa giffve den Siuge Saaddet aff de Ærter Cicer med Spisecommen oc lit Saffran smaa støtte.

Electuarium giort aff Bethonie, heraff om Morgenen fastendis ædt, stiller Væmmelse oc Spyelse.

Lingua Aloes. Cardomonum. Mastix.

Denne Lægedom gifver lyst til Mad, oc stiller Vemmelse oc spyelse. Tag Aloestræ, Cardamomer, Mastix, aff hvert et Qvintin, Sucker tu Lodt, Vand aff Surer brent, oc aff Scabiosa, eller aff Malurt sex Lodt, siud disse oc giør heraff en Drick, oc giff den Siuge af den aften oc Morgen.

Den Vellærde Mand oc Læge, Doctor Hieronimus Brunßvig skriffver, at aff hans Hustrues Mund løb daglig dags ved to Æggeskaler fulde u reen Phlegmatiske Vædske, da vaar hende lært, at hun skulde æde hver Morgen et støcke varmt Brød, gnedet med Salt, hvilcket hun oc giorde, oc fick deraf bedre.

Det 68. Capittel. Om nogen vil spy.

Jeg haffver lært hvorleedis vemmelse oc spyelse stillis oc fordriffvis: Nu vil ieg oc lære, hvorleedis mand skal komme en til at spy, fordi det skeer offte, at Naturen vil driffve noget ofven ud, som hende er skadeligt, oc kand det icke giøre, thi skal mand komme hende saaleedis til Hielp, som hernu efter følger.

Vil mand komme nogen til at spÿ, da skal mand gifve hannem en føye Drick lüncket Band blandet med lit Salt, oc med en Skeefuld aff Lissabons Olie, oc siden skal hand stinge en Fier vaadgiort udi Lissebons Olie udi Halsen, oc kilde dermed, bort oc igien, da spÿer hand lettelige. Olium olivarum.

Eller mand maa tage en Roeredicke, oc stinge den alle steder fuld aff hvid Nÿseurt smaa skaaren, oc siden legge den udi en Bæskactig Kieldere en Nat, om Morgenen skal mand tage Nÿseurten aff Roeredicken, oc siude Roeredicken udi Bin, oc af den Bin skal mand gifve den som spÿ skal, lit eller meeget, efter som mand selff vil, da spÿer hand. Somme legge samme Roeredicke saaleedis med Nÿseurten specket, udi fire Nætter udi ferskt Kildevand, siden udtage de Nÿseurten, oc siude Roeredicken udi samme Band, oc giffve saa den som spÿ, skal aff samme Band med Oximelle squillitico. Raphanus minor Helleborus albus. Oxinel Squilliticum. Radix Sambuci.

Eller mand maa tage Hÿlderod, oc to den reen, oc skaffve den ÿderste barck derfra, oc tage saa imellem barcken smaa skaaren, oc støde den udi en Mortere, oc krÿste Osen derfra, igiennem en sterck lin Klud, aff samme Des skal mand giffve den som spÿ skal, saa meget som en Balnød kand være stor til, med Ertesaad, udi hvilcket intet Fet eller Salt kommet er, io meere Saadet er, io lættere spÿer hand. Haffver mand icke Ertesaad, da maa mand giffve den med Øll, somme siude denne Barck udi Band, oc dricke det Band. Paa denne Drick oc Lægedom skal mand faste udi fem eller sex Timer, oc gaa oc spatzere bort oc igien, da drifvis den onde Bædske baade ofven oc neden ud.

Eller mand maa siude Frøet aff Milder udi vand, oc giffve deraff at dricke, oc mand skal stinge en Fier udi Halsen, oc handle dermed som førre sagt er. Semen atriplicis

Eller mand maa giffve den som spÿ, skal trediedeelen aff et Qvintin hvid Nÿseurt med Ertesaad. Helleborus albus.

Hvo som vil bruge oc tage til sig af den hvide Nyseurt, hand skal icke tage meere til sig end som tyfve Bygkorn veye til.

Haffver nogen taget til sig formeget aff den hvide Nyseurt, oc hand for nemmer at den er hannem skadelig, da skal mand gifve hannem strax et Qvintin Bibergel, med tu Lodt Vin førre lit varmt giort.

Castoreum Eller mand maa giffve hannem en aff disse Lægedomme som findis udi apotecken, Vomitivum Nicolai, eller Vomitivum Scharpellæ, eller oc Vomitivum Patriarchæ, disse alle giøre at spye.

Hafver mand noget udi Mafven, hvilcket hand icke fordøffve kand, oc mand vil driffve det offven ud, da skal mand tage et grønt og ferskt Eggeløf, om mand kand det faa, kand mand icke faa det som grønt oc ferskt er, da maa mand tage det som tiurt er, oc legge det nogen stund udi Vand, siden skal det vel tyggis udi Munden, dette skal saaleedis brugis tre eller fire gange, da kommer der meegen Vædske oc Slim aff Maffven.

Eller mand maa tage Viinædicke, oc ferst Vand, ligemeget aff hvert, oc dricke heraf en Eggeskal fuld.

Det 69. Capittel. Hvorleedis Maffven skal styrckis efter at mand hafver spyet.

Syrupus absynthii, Syrupus de Mentha, Cario philum. Succus Mentha Ruta. aloe. Cario philum dialanga diacinamomum.

Mand skal giffve den Siuge om Morgenen Malurte Syrup, eller Syrup af Mynthe. Eller mand maa giffve den Siuge afften oc Morgen, to Neglicker støtte til Pulver, med en Skefuld aff Krusemyntis Oes, eller med Vin, hvor udi Krusemynte er saaden.

Eller mand maa gifve hannem en half Skeefuld aff tør Rude, støt til Pulver, med Vin at dricke.

Eller mand maa giffve den som spyet haffver, et Qvintin aloes oc Neglicker, støtte til Pulver med Vin at dricke.

Electuarium Dialanga, eller Diacinamomi, hver gang et Qvintin til sig taget, styrcker Maffven saare vel.

Det 70. Capittel. Naar som Maffven er hoffven eller opblæst.

Maffven hoffnis ot opblæsis, stundem aff Weder, som udi hannem forsamleter, for fordøfvelsens strøbeligheds skyld, hvilcket som heraf kommer, at mand bruger usticteligе den Mad som gior Weder, saasom Øster, Bønner, Roer, etc gjøre. Stundem hofner hand aff Maffvens strøbeligheed, som er med Wede, aff hvilcken Wede en dampy kommer udi Maffven, ot hand er icke saa sterck at hand den fortære kand. Stundem hoffnis hand aff grøff Phlegmatis gede Wadske, hvilcken Maffven icke fortære kand, ot saa kommer det af et Wader, hvilcket sig indsetter i Maffvens Muller, hvoraf hand da hoffnis eller opblæsis.

Tegn.

Denne Maffvens breck ot hoffvelse kand mand forfare aff disse Tegn. Den Stugis Maffve er opblæst, ot hand hafver svar Pine udi hannem, stundem kand mand idvortis see at hand er hoffven, hand føler ot saa Tarmenis lvid ot bulder, hand hafver ot Pine eller Sting imellem Skulderne, ot saadan Pine kommer af den forenelse, som Maffven ot Ryggen tilsammen hafve. Dc hvo som denne Breck hafver, hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Forst skal hand icke bruge den Mad som gior Weder. Siden skal mand gifve den Stuge, aftten ot Morgen af denne Lægedom.

Lag anis, fenickel, mercke, persiliefrø, af hvert et Lodt, Spicanardus et halfft Lodt, Negliche, Galliga, Ingefær, af hvert et Quintin, stød dem til Pul-ver, ot siid dem udi Mand, lad saa Honnig herudi, ot gior deraf en Syrup.

Mand skal ot purgere eller rense Maffven, med nogle af de Piller, som offte ren sagt er.

Mand maa ot siide Rude ot Chamilleblommer i Øll, herudi vaadgiøre en Svamp, ot legge den saa varm paa Maffven.

Eller mand maa siide Mejran, Rude, Chamilleblommer, vild Mejran, Lauer bær, af hvert en Handfuld udi Øll, ot det bruge som for sagt er.

Semin. anisi. Fenicul. apii. petrosillini Spicanar. Dēs Charioph. galanga Zinziber Rute Chamomill. Majorana Rute. Chamomill.

Maffven skal oc smøris med Olie hvorudi Malurt, Rude, oc Chammille blommer saadne ere.

Mand maa oc vel gifve den Siuge hver Morgen et halfft Lodt Diacimium. Eller mand maa gifve den Siuge hver Morgen et Qvintin aff denne Lægedom med en drick luncket Viin. Tag Kanelebarck et Lodt, Muskatter, Muskateblommer, Neglicker, Ingefær, Zedefær, Galliga, Cardemomer, af hvert tu Lodt, Spicanardus et Qvintin, Spisecommen, anis, Fennickelfrø, af hvert it Lodt, Safran, et Qvintin, disse skulle stødis smaa, oc saa heraf giøris et Electuarium med Sucker eller med Honning.

Origanum
baccæ
lauri
Absynthium
Ruta.
Chamomilla
Diaciminum.
Cinamomum
Nux Muscata
Macis
Cariophi-
lum
Zinzeber
Zeduaria
galanga
Cardamomum
Spicanardus
Cymium
Anisum.
Feniculum
Crocus.

Det 71. Capittel. For en bullen Maffve.

Der vover mange steder Bylder paa Mafven, stundem nedre paa Mafvens Baand, stundem udi den yderste Hud stundem udi den inderste, stundem bag i Mafven, stundem faare, stundem alle steder paa Maffven, oc naar saa skeer, da er det Dødsens Tegn, oc af disse Tegn kand mand forfare oc kiende disse Bylder.

Tegn.

Den Siuge hafver stor u afladelig Pine paa en sted udi Mafven, oc dertil oc saa den Kaaldesiuge. Er Bylden indvaartis i Mafven, da hafver den Siuge svar Pine, naar som hand æder oc faar sig Mad, men er hun udvortis, da hafver den Siuge icke saa stor Pine naar som hand faar sig Mad, som hand siden faar. Er Bylden faare i Mafven, da seer mand Mafvens hefvelse, eller mand kand oc føle Bylden, oc saadanne Bylder de komme stundem med Heede, oc stundem med Kuld, oc hvo som denne Breck hafver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Først skal mand vel tilsee oc agt der paa gifve, om den Siuge hafver meeget Blod eller anden Vædske udi sig, hafver hand meget Blod, da skal mand lade slaa Lefver aaren paa den høyre Haand, eller oc den aare under Anckelen af Lægerne Saphena kaldet.

Kommer den aff nogen ofver flødig Vædske, da blød giør den med en aff de Lægedomme som der høretil, om hvilcke offte førre sagter, oc driff den siden ud med Hiera picra, ellermed Hiera picra simplex, eller med de Piller Stomatica, beskrefne. Hiera picra.

Hafver den Syge hede, da skal mand give hannem Mandelmelck, oc udvaartis skal mand steden smøre med Rosen Olie, eller med Viole Olie, oc siden legge paa steden dette Plaaster saaledis tilgiort: Tag Rosenvand, Lectygevand, Øsen aff Portulake ært, aff hvert it Lodt, disse stycke blandis med Viole Olie, oc lit luncket giøris, herudi skal vaadgiøris Bomuld, oc leggis paa steden. Oleum Rosarum. Violarum aqua Rosarum. Lactuca Succus portulacæ Cassia-fistel cigora Endivie Althea Fenum græcum Semen Lini aranginorum Pomorum Cydonis Butyrum Oleum Chamomillæ Oleum Lilij Dialthea

Mand maa oc vel rense oc purgere de Syge med Cassia Fistula extracta, blandet med Endivie Vand.

Men er Bylden aff Kuld, da skal mand tage den Katost Altheam Fenum græcum, oc Dorsrp, ligemeeget aff hvert, oc siide dem udi Vin, oc siden tage hertil Svine Ister, ande Ister oc Smør, heraff skal giøris en Smørelse, oc smøre steden hermed. Mand maa oc smøre steden med Olie aff Hammilleblommer, eller med Lilie Olie, eller oc med den Smørelse Dialthea.

Det 72. Capittel. For Mavesot aff Cholera.

Mafven leder oc stundem Vreck oc Pine af den Vædske Cholera, oc stundem aff den salte Phlegma, denne Vreck forfares aff Mafvens store Pine, oc af Mundens spyt eller Vædske, om den bese eller salter, oc om den Syge torster saare oc hafver Hede, oc det graafver udi hans Bug, oc hvo denne Vreck hafver hand skal saaledis hielpis.

Lægedom

Først skal Vædsken blødis saaledis: Mand skal giffve den Syge Oxizachram simplex, eller oc Rosen Syrup, blandet med fersk saadet Kildevand. Oxizachra simplex. Syrupus Rosarum aqua Endiviæ Cichoreæ acetosæ absinthij

Eller mand maa giffve den Syge udi deris sted, Endivie Vand aff den store blaa Bønne, eller Vand aff Ører brent, blandet med Maluerte Vand.

Sidenstaal mand yrgere ot uddrifve Choleram, med de Lægedomme som staa strefne udi det Capittel om Hoffvetverck som kommer aff Cholera.

Syrupus acetosus.

Dm den Suge stercker, da maa mand gifve hannem Sÿroy af Eddicker giort, blandet med en drick kunckel Vand, ot hemmed komme hannem til at spÿ, Hand skal ot stinge en finger eller en fier som vaad giort er udi Lissebons Olie udi Halsen, ot saaledis fremlaacke Voedsten.

Det skeer ot stundem at mand saar svarlige ont udi Maven, ot mand kand icke vide hvor aff det kommer eller sin begÿndelse hafver, ot da skal mand saaledis handle med den suge.

Chamomilla Melilotum. absynthium Malva. Paritarea pulegium. Seminis Lini. Fenum graecum Seminis Anisi Seminis Feniculi oleum Chamomille.

Mand skal tage Hammilleblommer, anur, Malurt, Katost med Rødder, den urt dagot nat kaldet, Pollerie, af hvert en Haandfuld, hvete it Pund, Fenum Graecum it halft Pund, anis, fenickelfrø, aff hvert it Lodt, alle disse stulle vel tilsammen, ot stridis udi Vand, heruti skal en Svanne vaadgiøris, ot lit udtrÿst, ot leggis saa varm paa Maffven, ot naar som kand tolner, skal den dÿppis ot vermis igien, ot saa brugis som sagt er. Dereffter skal Maffven smøris med Olie aff Hammilleblommer, eller med Olie aff Dild.

Eller mand maa tage en Svine Blære, ot fylde den fuld af forskrefne saadne Vand, ot vinde hende udi lin Klude, ot den legge paa Maffven, ot naar som Vandet udi Blæren tolner, skal det udtadis, ot andet varmt igien deruti lodis, dereffter skal Maffven smøris med en af forskrefne Olier.

Maffven lider ot stundem Brect, ot Pine aff Vader, ot da er Pinen stundem paa en sted, ot stundem paa en anden sted, ot den skal mand saaledis hielpe.

Sal. Mel. oleum Chamomille de Spica.

Mand skal tage Salt ot Honnig, ot røre dem vel tilsammen, ot stege disse udi en Pande, ot legge dem siden i en Lienyose, ot den skal leggis saa varm paa steden.

Dog krummen aff it nÿbaget Rugbrod, saa varmt som det tagis aff Vagerofnen, dyb den udi Olie aff Hammilleblommer, eller udi Spicanar

Die, vint saa Krummen ūdi en lin Klūd, oc leg dem vaa steden.

Eller mand maa lade sætte en stor Kogge ofver Nasslen, oc lade den sidde deruaa en Time, men der skal ingen Gūl kuggis.

Eller mand maa tage Krusemynte, Cyisecommen, hvid Kogelse, oc stode dem smaa, oc siide dem ūdi Vand, heraff skal mand giffve den Siuge at dricke, den stund hand fastendis er, oc heruaa skal hand faste ūdi tre eller fire Timer. *Mentha crispa Cāminum Dhs album Sāuās Mentha absynthi Cariophile Lignum aloes Zelobalsam?*

Eller mand maa tage Vsen aff Mynthe it Lodt, Malurte Vds it halfft Lod, Reglicker, alvestue, Balsentue, aff hvert saa meeget som ti Byggorn veye, disse skulle stodis til Pulver oc siiddis med Vsenne, heraf skal mand giffve den Siuge it halfft Lod, med en drict lunckot Vin, den stund hander fastendis, siden skal hand deruaa faste i tre eller fire Timer.

Eller mand maa giffve den Siuge it Quintin Galiga til Pulver stødt, med en drick varm Vin. *galanga*

It Quintin Bibergel drucket med en drick varm Vin, fordriffuer alle vaarde Mafvens veder. *Castoreum?*

Eller mand maa giffve den Siuge it halfft Lod Diacimium, med en drick Vin, oc lad hannem deruaa faste ūdi to Timer. *Diacimium Dialanga Dianisum aromaticum gallipiloum.*

Eller mand maa giffve hannem Diagalangam eller Dianisum.

Eller Aromaticum Cariophyllorum it Quintin hver Morgen.

Fortalen om Lessveren.

Jeg hafver forre sagt at Lessveren er en aff de øverste Lemmer, oc er en begyn-delse oc tilde, aff hvilcken all naturlig Kraafft oc aand udflijder, fordi at ūdi Mafven giøris, oc beredis alt Blod oc Vædske. De Lessveren er intet andet end liffret Blod, hvilcket er offverdraget med Sener oc aarer, oc med et subtilige Garn, oc hun hafver sin Legersted i den høyre Side under reeden de smaa Riff-ben. De Lessveren er en Lem, hvilcken som arbeijder oc subtilige Dirtter icke alleeniste ūdi Blodens oc andre Vædsters Efterelse, men hun renser oc føder den saaledis. at naar som Maden i Mafven er vel saaden eller fordøfvet, da drager Lessveren det beste deraff til sig, igiennem fem Kar eller aarer, som gaa fra Mafven oc til Lessveren, oc der giøris det til Blod, oc

naar som det er bleffvet Blod, da lignis det ved ferskt nij Vin, udi hvilcken trende ting ere, nedre paa Bonden er Bermen, mit i er Vinen, oc offverst Skummen. Ligesaaleedis adskil Lefveren ocsaa Blodsens ofverflødighed fra hin anden, førend det deelis i blant de andre Lemmer, først er der Skum, det er Cholera, den gaar ned til Galdens hinde, Bermen det er, Melancholia til Milten, oc siden det beste til Hiertet, oc der effter annammer hver Lem sit, hver efter sin Stick oc Stat. Oc Leffveren lider stundem Breck oc nød aff offverflødigt blod, stundem aff Cholera, hvoraf hun saare hed vorder, sammeledis af Phlegmate, hvoraff Heden bliffver svag oc skrøbelig.

Det 73. Capittel. For Leffverens Hede.

Er Leffveren Siug aff det Hede oc offverflødige Blod, det kand mand forfare oc vide aff disse Tegn.

Tegn.

Den Siugis Vand er røt, Puls aaren slarfast, oc hand er gulagtig under ansictet, ligesaa er oc hans Stolgang, hand tørster saare, spijer oc stundem, oc det som hand udspijer, haffver atskillige Farffver, stundem er det gult, graat eller grønt, hans Næse er forstoppet, oc der flijder ingen Vædske af hende, Madens Lijst forgaar, oc hand hafver ont udi den høyre Side.

Ordinantze.

Hvo som denne Breck haffver, hand skal holde denne skick oc Ordinantze. Den Siuge skal intet saltet eller røget Kiød æde, eij heller saltet Fisk, men unge Lamme Kiød, unge Kid, oc Kalfvekiød maa hand æde. alt hvis som hedmer skal hand flij. Hand skal icke bruge noget som er beredt med Honnig, hand skal oc icke æde Melck, æg Rødløg, Purløg, Hvideløg, Sennip, Meyran, eller andre saadanne hede urter. Men aff disse maa hand bruge til Kaal, som ere: Spinas, Lectijge, Surer, Portulace urt, Bede, Milder, oc dem tilrede med lit Edicke, uden saa er at hand er før saare skrøbelig, hand skal ingen Vin dricke, oc eij heller hafve Legemlig Samqvem med Qvindfolck, oc skal vel vorte sig for hastighed vrede oc fortørnelse. Oc hvo denne Lefverens Hede haffver, hand skal saaleedis hielpis.

Først skal mand lade Leffver aaren (om tiden oc alderen sig saa skicke vil) paa den høyre arm, eller oc den aare nedre hos den lille Taa, paaden høyre Fod.

Siden skal mand giffve den Siuge om Morgenen oc om afftenen naar hand vil sig nedlegge. Endivie Syrup tu Lodt, eller oc Fiole Syrop med en Drick Bygvand. Eller aff den Syrup som giøris aff den store blaa Byncke. Syrupus Endivia Syrupus Violarum

Eller mand maa tage Endivie Vand, Vand, aff den store blaa Byncke, oc Sure Vand, aff hvert sex Lodt, disse skulle blandis tilsammen oc gifvis den Siuge. Syrupus Cichoræe

Eller mand maa tage reent Byg et Pund, oc siude det i Vand, udi en ny Leerpotte, indtil det er vel saadet, mand skal oc tage en ny Tegelsteen, oc gnide hannem, med en anden Tegelsten, indtil hand bliffver slet, oc samme Steen skal værmis hos en Ild, oc asken aff den blæsis, oc paa samme steen skal mand legge forskreffne Byg indtil det tøris, oc det siden til Pulver støde, oc saa rent sicte, aff dette Pulver eller Mel skal mand tage sex Lodt, Sucker trij Lodt, Sandel til Pulver støt et Lodt, Bygvand saa meeget som hertil behoff giøris, heraf skal giøris en Deij, giør saa her aff Kager hver saa tyck som en Finger, oc lad dem vel tørris, oc skeer samme Kager i stycker, aff disse Kager maa mand giffve den Siuge at æde udaff om Morgenen, Middagen, om afftenen, eller oc om Natten naar som mand vil, denne Lægedom styrcker, køler oc ledsker Tørsten. aqua Cichorea. Hordeum Sacharum Sandalum.

Eller mand maa tage aff forsagde Bygmel, som er tilgiort som sagt er, oc hvid Valmuefrø af hvert en haandfuld, Bygvand en half Potte, Edicke en halff Eggeskal fuld, heraff skal mand giøre Kager, oc af dem bruge som sagt er, da slyckis heden oc tørsten. Farrina Hordei Seminis papaveris.

Denne Lægedom lesker Lefverens Maffvens, oc den Kaalde siugis hede, oc giffver lyst til Mad: Mand skal tage gaat reent Byg ti Lodt, stød det til Pulver, Loriander som er bereedde trij Lodt, anis it halft Lodt, Sucker otte Lodt, oc dem blande med Endivie vand, siden skal mand bløde Farrina Hordei Coriandrum Seminis Anisi.

et støcke Brød udi Vin, oc mand skal strø aff dette forskreffne paa samme Brød, oc det æde, oc dette skal brugis om Morgenen, Middagen oc om aftenen.

Folia querni. Eller mand maa giøre en Kost aff grøne oc ferske Egeløff, ligesom en Baekost, oc den legge paa den høyre Side, oc naar som hand bliffver heed, skal hand borttagis, oc en anden leggis i steden igien, denne Kost offte brugt, uddrager Heden, oc køler Leffveren saare vel.

Eller mand maa vaadgiøre en lin Klud, som er veffvet aff Hampegarn, i Endivievand, hannem lit udkryste, oc legge hannem offver Leffveren.

Cassia Fistulæ. Rhabarbarum. Spicanardus Syropus Violarum. Den Siuge skal oc rensis eller purgeris fiire eller fem Dage effter at mand haffver bruget nogen aff forskreffne Lægedom, hvilcket saaleedis skee skal. Tag Cassiam Fistulam som nyligen udtagen er aff Skalen, Rhabarbarum et Quintin, oc lit Spicanardi. leg disse en Nat i blød, udi Endivievand, tag saa her til tu Lod Fiole Syrup, rør dem vel tilsammen med Bygvand giff den Siuge denn Purgatz aarle om Morgenen, førr lit luncket giort, denne Lægedom uddrifver Choleram.

Prunæ damascen diaprumis Iaxativum aqua Cichorea Electuarium de Succo Rosarum. Eller mand maa giffve den Siuge denne Purgatz: Tag sex Lodt Vand hvor udi Blommer Damascene saadne ere, oc et Lodt Diaprumis Iaxativum, rør disse vel tilsammen, oc giff den Siuge den aarle om Morgenen førre lit luncket giort.

Eller mand maa giffve hannem et Lodt Diaprumis Iaxativum, med Vand af den store blaa Byncke brent.

Eller mand maa giffve hannem et Lodt Electuarium aff Rosens Oes giort, med forskrefne Vand at dricke, som sagt er.

Men om saa er, at den Siuge er forsotet oc Mactløs, eller oc om hand aff sig selff læt Stolgang haffde, da skal mand giffve hannem dismindre aff forskreffne Purgatz.

Naar som den Siuge er renset eller purgeret, da er det gaat at mand legger udvaartis paa Leffveren neden under de smaa Riffbeen udi

den høyre Side, en aff de Lægedomme som offvenfore skreffne staa, eller oc en af disse efterfølgendis.

Udi apotecken er en Smørelse Cerotum sandalium kaldet, af den skal smøris paa et stycke Leer, eller paa en linet Klud, fire finger bred, oc leggis paa steden. Cerotum Sandalium

Eller mand maa tage Endevie Vand, Vey bredevand, Rosenvand, lige meeget aff hvert, oc lit Edicke, disse skulle lit værmis, oc lin Klude derudi vaadgiøris, oc paa steden leggis. aqva Endivie. Plantaginis Rosarum.

Eller mand maa tage Husløge Oes, oc Rosenvand, aff hvert fire Skeeder fulde. Lampher et Qvintin, disse skulle blendis tilsammen, oc herudi skulle linklude vaadgiøris oc leggis paa steden. Succus barbaloci aqva Rosarum Camphora.

Mand maa oc smøre steden med Fiole Olie, eller med Populeons Smørelse. Oleum violarum Oleum populeonis Tria Sandali.

For Lefverens Hede maa mand giffve den Siuge hver Morgen et Qvintin, Triasandali, blandet med sex Lodt Endivie Vand.

Eller mand maa gifve den Siuge Ozizacram, hvergang tre Skeeder fulde, med Endivie Vand, eller oc med Vand brent af den store blaa bynke. aqva Endivie Oxizachra

Eller mand maa gifve hannem Diarodon Abbatis, hvergang it Lodt. aqva Endivie Cichoreæ diarodon abbatis.

Eller mand maa tage Rosenvand et halft Pund, Endivie Vand otte lodt, Sucker ti Lodt, disse skulle blendis sammen, oc siden staa oc klaris, da bliffver det en subtilig oc lystig Drick; heraff skal mand giffve den Siuge, men om den Siuge vil bruge af denne Lægedom, oc dricke af hannem imellem Maaltiderne, oc dermed slycke sin tørst, da skal hand tage heraf, en deel oc tysser saa meeget ferskt Kildevand. oc det saa dricke. aqva Rosarum aqva Endivie.

Det 74 Capittel. Om Lefveren er forkølet.

Om Leffveren er forkølet aff Phlegmate, som hafver indsæt sig i Lefveren, kand forfaris aff disse Tegn.

Tegn.

Den Siugis Vand er hvit oc tyckt, ansictet er hvit, Munden oc Læberne de ere blege, hans Puls slar Langsomt, hans Stolegang er

som Slim, oc Blodet formindskis i den Siuge, hand gider noget bedre ædet, end den som hafver en heed Lefver, men hand kand dog icke fortære eller fordøffve Maden, oc hand hafver ont i den høire Side, oc hvo heraff Breck haffver, hand skal holde denne Ordinantz.

Ordinantz.

Den Siuge skal æde den Mad som lettelige fortæris eller fordøffvis udi Mafven, oc maa dricke god Vin, oc bruge udi sin Mad, Ingefær, Kaneelebarck, Paradisekorn, anis, Fennickelfrø, oc skal æde den Kaal som redis aff hede urter, ligesom aff Salvie, Isop, Limian, Meyran, Persilie, hand skal ingen raa Fruct eller urter æde, som ere aff kaald Nature, hand maa æde Risengrøn oc Hvedemelbrød som bløt er i Hønsekiødsaad, oc alt hvis som søter skal hand icke bruge, oc den Siuge skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

digestivum oximel diureticum — Først skal den Vædske Phlegma, blødis saaledis, mand skal gifve den Siuge udi fiire eller fem dage aarle om Morgenen, aff den Syrup Oximel diureticum kaldet, med Vand, hvor i Persilie oc Persilierødder saadne ere. Siden skal mand Vædsken saaleedis uddriffve.

diaphenicon petosillium Feniculum — Er den Siuge aff sterck Nature, da skal mand giffve hannem halffandet Lodt Diaphenicon, men om hand Siug vaare, da skal mand giffve hannem it Lodt, aarle om Morgenen, med Vand hvor i Persilie oc Persilierødder oc Fennickel saadne ere, førre lit luncket giort.

Agarici trociscati — Eller mand maa giffve hannem i den sted, it halfft Lodt Agarici trociscati, med Fennickel Vand derudi vel sønder gneden.

diacharthanum — Eller mand maa giffve den Siuge it Lodt Diacharthanum, oc hannem dermed rense.

diacitoniton laxativum. Electuarium dulce — Eller mand maa purgere hannem med it Lodt Diacitoniton Laxativum. Eller med Electuario Dulce.

Mand maa rense eller purgere den Siuge med en aff forskreffne Purgatzer, hvilcken mand aff dem kand faa, oc de skulle gifvis med sex

Lodt Persilievand, Isopevand, eller Fenickelvand, oc den Siuge skal faste derpaa i sex Timer.

Eller mand maa rense oc purgere, den Siuge med en aff disse efter-følgendis.

Mand maa giffve den Siuge it Lodt Hiera picra, med en drick varm Vin, oc tredie dagen herefter skal mand gifve den Siuge Auream Alexandrinam, hvergang it Qvintin.

Eller mand maa giffve den Siuge it Qtin Rhabarbarum met et halfl qtin støt Ingefær.

Eller mand maa gifve hannem Diaturbit med Rhabarbaro.

Oc naar som den Siuge renset eller purgeret er, maa mand gifve hannem Dialangam, Diaciminum, eller Diamuscum dulce.

Udvaartis paa Lefveren skal dette Plaaster leggis. Mand skal stöde Malurt oc Spicanardus tilsammen, oc blande dem med Olie aff Dild, oc legge det paa steden.

Eller mand maa tage Spicanardi Olie, oc Olie aff Dild ligemeeget aff hvert, oc hermed steden smørre. Eller smøre steden med Laur olie.

Syrup aff agermonie bruget, er oc god for denne breck.

Malurte Syrup, er oc god for denne breck.

Den Læge Macer siger, at Malurt bruget, styrcker oc værmer Maffven, giffver lyst til Mad, obner den forstoppede Lefver, thi er hun god for den Gulesot, oc for Vatersot, mand skal støde hende til Pulver, oc bruge aff hende Morgen, Middag, oc om Afftenen, hvergang lit tillige.

Den Aare neden under anckelen (Saphena kaldet) lat, er god for allehaande Leffverens, Miltens oc Lendernis breck oc Siugdomme.

Hiera picra
Aurea Alexandrina
Rhabarbarum
diaturbit
dialanga
diaciminum
diamuscum
Absynthum
Spicanardus
Oleum Aneti
Oleum de Spica
Oleum de Aneta
Oleum Laurinum
Syrupus de Agrimonia
Syrupus de Absynthio
Absyntium

Det 75. Capittel. For Lefverens forstoppelse.

Lefveren forstoppis stundem, saa at den naturlige Vædske forhindris,

oc hafver icke sin rette gang effter Naturens skick, oc denne Breck kom-
-mer stundem deraf, at mand bruger groff oc sod Mad, ligesom naar mand
æder Pærer, eller anden saadan frugt, stundem deraff, at mand dricker
meere end Naturen taale oc fordrage kand, stundem af Lefverens eller
aff de andre Lemmers onde Complexie, stundem aff Tarmernis snefver-
-heed, stundem aff sey groff tyck Vædske, hvilcken er blandet med Veder,
stundem deraff, at nogen Lem er affhuggen eller Lytter, om saa er da
blifver det Blod udi Lefveren, som skulle gaa tilsamme Lem. Oc naar
som Lefveren forstoppis, da er hun en Moder, oc en Begyndelse til alle
Siugdomme, oc hun gifver tilkiende, at mand skal faa Vattersot, eller
oc den Gulesot, Bylder, Tarmernis vred, Colica oc Iliaca kaldede.

Tegn.

Af disse Tegn kand Lefverens forstoppelse forfaris: Den Siugis ansict
hafver en ond farfve, hans Vand er klart oc tynt, hand hafver ont udi den
høyre Side, paa den sted der som Lefveren ligger, oc hand hafver en svar
aande, oc serdeelis om hand skal gaa høyt op at en Trappe.

Stundem er Lefverens forstoppelse aller øfverst udi hendis aarer, det
kand mand forfare af disse Tegn: Den Siuge hafver svar pine udi
Ryggen, oc hos sine Nyrer, oc hand skal hielpis med de Lægedomme,
som kraftige ere til at obne, ligesom disse ere:

Syrupus de Radicibus, Syrupus de bizanziis, Syrup aff Steer-
-rude, disse Syruper skulle gifvis med Vand, hvor udi Persilie med
Rødderne, Fenickelrødder, eller rødder aff den store blaa Byncke saa
der ere. Vand aff samme urter brent oc det drucket, obne Lefverens
forstoppelse.

de Capillis veneris petrosilium Radices Feniculi. Cichortæ

Lefverens forstoppelse kommer oc stundem aff det groffve Melanckoli
Blod, hvilcket som haffver sæt sig udi Leffverens aarer, hvor aff de da for-
-stoppis, oc da er den Siugis Vand klart, oc hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Den Siuge skal bruge den Lægedom som forstoppelsen obner, oc den grofve Vædske subtilig giør, ligesom disse efterfølgendis giøre.

Ozirachra composita, Syrup aff Fordegods urt, Endivie Syrup, aff disse skal den Siuge tage til sig med Ertesaad som udi Salt er kommen udi. Oc naar som den Siuge hafver brugt, oc til sig taget aff forskreffne Syruper, da skal hans Lefver aare paa den høyre arm ladis, oc den ottende Dag derefter skal den aare ladis som sidder imellem den lille Finger oc den anden Finger dernæst. Oc siden skal mand gifve hannem hver Morgen et Qvintin Triasandali.

Giffver mand den Siuge et Lodt Diarodon abbatis, da obnis Lefverens Aarer, oc det gandske Legeme forkølis.

Lefveren maa rensis med Piller de Hiera picra.

Eller mand maa tage Rhabarbarum et Qvintin, Ingefær støt til Pulver et halfft Qvintin, oc giffve den Siuge det med saameget Endivie Band, som der kand gaa udi en æggeskal, heraff rensis den forstoppede Leffver.

Kaal aff Persilie giort oc den ædt, renser Leffverens forstoppelse, oc fordrifver Lendeverck.

Malurt saaden udi Bin, eller udi Band, oc drucket renser den forstoppede Leffver.

Agerum saaden udi Bin, oc med Sucker sødgiort, oc den drucket renser den forstoppede Leffver.

Loestilcke saaden udi Bin, oc den drucket, giør det samme.

Rødderne aff Asperaga brugede, som sagt er, giør det samme.

Eller mand maa tage af de søde Mandele, oc legge dem udi varmt Band, oc skale dem reene, oc naar som de ere rensede, skulle de leggis atter udi varmt Band, oc der udi skulle de saa ligge udi tolff Timer, da bliffve de ferske igien, ligesom de vare nytagn, aff Træet, aff disse Mandele skal mand giffve den Siuge om Morgenen, Middagen, oc om aftenen hvergang tolff at æde, da obnis den forstoppede Leffver udi all Fare.

Orizachra composita
Syrupus de Fumo terræ.
Syrupus de Endivie
Triasandalum.
Diarodon abbatis.
Purgat
Pillulæ de Hiera picra
Rhabarbarum
Zinziber
Petrosilium
Absynthium
Centhaurea
Lybisticum.
Asperragus.
amigdali

Leffveren forstoppis oc stundem paa de Qvindfolck, som icke hafve deris rette tid, som de med rette hafve skulde hver Maanets tid, oc om saa er, kand mand forfare af disse Tegn.

Tegn.

Hun haffver stor oc svar Noffvetverck, thi Vædsken opdrager sig udi Noffvedet, hvor aff hun saar en flydendis Nede, Ansictet blifver fuld aff Plette oc Spinckler, hun hafver oc Pine udi Bugen oc udi Lenderne, oc omsier sætter sig Pinen udi den høyre Side, oc faar saa mange sting udi den, Madens lyst forgaar, oc hun tyngis saare, oc faar et leet ansict, ia det blifver aldeelis blaat Øynene tyngis saa at hun nøye gider oplat dem, Næsen giør hende ont, oc naar som hun disse tegn fornemmer, oc hun da icke hielpis i tide, da faar hun store oc svare Siuger, saa at hun mister sin tid, oc faar den aldrig igien, oc blifver saa ufrugtsommelig oc faar Vattersot, oc hun skal saaleedis hielpis:

Lægedom.

Mand skal slaa den aare som sidder neden for Anckelen (Saphena aff Lægerne kaldet) med det allerførste, siden skal mand giffve hende den stund Maanen tendis oc nyer, udi siu eller otte dage, hver Dag et Lodt Triphora magna, med sex Lodt Vand som aff Byncke, Isop, oc Fenickel brent er, eller oc Vin, eller Vand hvor udi samme urter ere saadne.

Triphora magna aqua de arthemisio. Hissopi Feniculi

Eller mand maa rense oc purgere Qvinderne med de Piller de Hiera picra, første Nat skal mand giffve hende tre, anden Nat fem, den tredie siu

Pillulæ de Hiera picra.

Er nogen vant til at hafve de Gyldene aaris flydelse, hvilcke som bag arhen hos ende Tarmen ere, om de forstoppis, da hoffnis Leffveren, oc følger der saa effter store oc svare Siugdomme, uden saa er, at der brugis Raad til i tide, oc mand kommer dem til at flyde igien, hvilcket saaleedis skee skal

Først skal mand lade sla Leffver aaren, oc siden skal den Siuge rensis eller purgeris med de Piller de Hiera picra, som ofvenfore sagt er.

Det 76. Capittel. Om Leffveren er bullen.

Paa Leffveren vaaver Bylder udi atskillige steder, somme inde udi Leffveren, somme udvaartis, somme i Lefverens Sener oc aarer. Oc saadanne Bylder de komme stundem aff fald, Slag oc Stød, aff Mad oc Dricke, naar som den u-skickelige brugis. Stundem aff Leffverens egen Skrøbelighed, stundem aff den offverflødige Voedske, som udi hende forsamlet er, stundem oc aff Galdens, Miltens, oc Nyrernis forstoppelse, aff disse Tegn kunde saadanne Bylder forfaris oc kiendis.

Tegn.

Den Siuge hafver daglige Dags den Koldesiuge, oc stor Pine udi den høyre Side, oc hoster iblant med, bryder sig offte, hans Vand er røt, oc Puls aaren blød.

Er Bylden indvortis paa Lefveren, da seer mand en hefvelse ligesom det vaar en ny Maane, oc der er saadan Skilsmisse imellem denne oc Maffvens Byld, Maffvens er lang oc gaar ned at, ligesom det vaare en albue, oc den Siugis Vand er blegt.

Men er Bylden udi Lengden oc udi de Hiørner som gaa tvert offver Leffveren, da er heffvelsen ligesom er Kaarss.

Er Bylden i Leffveren, oc er brøden, kand forfaris aff Stolegangen, om den er blandet med rødde.

Men om saa skeede, at nogen finge Leffverens Byld oc Blodsot til lige, da er det saare farligt. Oc om Lefverens Byld er haarder, oc den Siuge icke hielpis i tide, da faar hand Vattersot.

Er Bylden udvaartis paa Leffveren, kand oc forfaris af disse Tegn. Naar som den Siuge noget æder eller nedsiuncker, eller oc drager sin aande, da haffver hand stor Pine imellem Leffveren oc Skulderne.

Er Leffverens Byld aff Hede, da haffver den Siuge en svar Koldesiuge, oc tørster saare, hans Tunge er først røt, oc siden bliffver hun sort.

Først skal mand lade sla Leffver aaren vaa den høyre arm, eller oc Hoffvet aaren vaa samme Side, oc siden skal mand giffve den Siuge aff denne Lægedom, hvilcken som tien foc allehaande Leffverens Bylder, oc den skal saaleedis giøris:

Tag fire Rødder aff den store blaa Byncke, ere Rødderne meget store, da tag to Rødder, oc toe dem reene, oc skær dem smaa, siud dem i halffanden Pot ferskt Vand, indtil trediedeelen eller lit meere indsaaden er, lad det saa blifve kalt, aff denne Lægedom skal mand giffve den Siuge den stund hand fastendis er en lempelig drick at dricke, da rensis Leffverens Bylder oc lægis.

Pillulæ de Hieræ picra Epatica Succus apii Succus apii et Feniculi. Oleum amigdalarum Oxizacharum. Absynthium Scalopendria. Endivia.

Er Bylden nedre vaa Leffveren, da skal den Siuge rensis eller purgeris med viller de Hiera picra, oc mand skal vel tilsee, saa at Bylden bliffver icke haard, ellers faar den Siuge Vattersot som førre sagt er.

Haffver den Siuge icke Hede, da maa mand siude Leffver urt oc Vsen aff Mercke i Vin, hafver hand Hede, da skulle de siudis i Vand, heraff skal mand giffve den Siuge at dricke.

Er Leffverens Byld med Hede, da maa mand giffve den Siuge Vsen aff Mercke oc Fenickel Des, blandede med Mandele Olie, oc med Oxizacara.

Er Bylden brøden, hvilcket forfaris kand aff forsagde Tegn, da skal mand giffve den Siuge Morgen oc afften aff denne Syruv saaleedis tilgiort: Tag Malurt, Hiortetungis urt Endiviam, ligemeeget aff hvert, siud disse udi Vand, lad Sucker her udi, oc giør heraff en Syruv.

Rhabarbarum Succus absynthi Plantaginis portulacæ apud Rosarum Acetum.

Er Leffverens Byld kommen aff Slag eller Fald, da skal den Siuge rensis eller purgeris med it Qvintin Rhabarbare.

Er Bylden med Hede, da skal mand legge udvaartis vaa steden dette Plaaster. Mand skal tage Malurte Des, Veybrede Des, Portulacke Des, af hvert et Lodt, Rosen Vand, oc Edicke, af hvert halfandet Lodt, disse

skulle blandis vel tilsammen, oc herudi skal vaadgiøris en linet Klud, oc den leggis lit luncket offver steden.

Det 77. Capittel. For Blodsot som kommer fra Leffveren.

Naar som Blodet flyder fra Lefveren igiennem Tarmene eller udi nogen anden sted, det er saare farligt, oc er Naturen saare imod, thi at alle Lemmers Føde berøfvis heraff. Oc saadan Blods flydelse kommer stundem af Slag, Fald oc Stød, stundem aff Leffverens Siugdom oc Breck, naar som hun icke kand rettelige skicke oc fuldkomme Blodet, da annamme Lemmerne det icke, stundem aff Lefverens forstoppelse, saa at Blodet iche haffver sin rette gang til de andre Lemmer som det skulde, stundem kommer den deraff, at aarerne ere sønder gnaffvede eller sønderskaarne, eller oc om de anderledis ere obnede.

Saadan Blodens flydelse skeer mangelunde: Stundem flyder der meget Blod, stundem føye, stundem er det klart, stundem er det som Rødde, stundem lucter det ilde, oc stundem icke.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare oc vide, hveden saadan Blodens flydelse kommer. Kommer den af Slag, Fald, eller aff stød, det ved den Siuge best. Men kommer den aff nogen udvortis Breck, da haffver den Siuge Pine hos Leffveren, oc hand er gul oc bleg under ansictet! Om den kommer deraff, at Blodet udi Leffveren er icke ret skickeligt, da er det som gaar fra den Siuge, ligesom det Band, udi hvilcket Kiød haffver ligget. Men kommer den aff Leffverens forstoppelse, da er Blodet sort oc leffret.

Kommer den aff nogen aaris breck, da er Blodet klart oc skiønt. Kommer den fra nogen Byld, da er Blodet farfvet som rødde.

Kommer saadan Blodens flydelse foruden nogen anden Sot oc Siugdom, da skal den icke strax stillis, men langsommelige. Oc om det behofgiøris, skal Legemet rensis eller purgeris.

Hvo som heraf breck hafver, hand skal holde denne skick oc Ordinantz, hand maa æde steegt Kiød, oc serdeelis Duer, oc æg saadne udi Edicke, oc mand skal strø paa dem lit Sandel Træ, støt til Pulver. Oc hand skal dricke rød Vin eller Regnvand hvorudi gloendis Staal sluct er.

De andre Lægedomme hvilcke som til denne Siugdom oc Breck tiene findis herefter, udi det Capittel der som ieg ydermeere handle vil om Blodsot.

Det 78. Capittel. For Vattersot.

Vattersot kommer oc aff Lefverens Breck, naar som hun icke fortære kand Blodet oc Vædsken som flyder til hende, oc kand icke for hendis Skrøbelig heds skyld, skicke hver Lem, det som dem bør af Naturen at hafve med rette. Oc er Vattersotten af trende haande slags.

I. Hypasarca

Den første kaldis Hypasarca, oc er den Siuge som vi her udi vore Land kalde Skørbøg, oc den kommer af Phlegmatis Vædske, hvilcken sig udspreder ofver det gandske Legeme, oc aff disse Tegn kand den kiendis: Den Siugis Ansict, Bryst Bug, Fødder eller Been ere hofne, Pulsaaren sidder dybt indkrøben, den Siugis Vand er hvit som Melck, oc hans Stoelgang er hvit som Slim, oc om mand tager med en Finger paa Neffvelsen, da bliffver der en Mule sidendis igien.

II. Ascites

Den anden Vattersot kaldis Ascites, oc den er en Vædske, hvilcken sig hafver sæt nederst i Legemet, oc den kiendis af disse Tegn: Bugen er saare hofven hos Nafflen, oc er alligevel blød.

III. Timpanites

Den tredie kaldis Timpanites, oc den er aff Veder, hvilcket som indeluct er nedre udi Lifvet, i de steder som gaa omkring Tarmene, oc den kiendis aff disse Tegn: Bugen oc Nafflen de ere hoffne, oc intet andet meere, oc naar som mand slar paa Bugen med en Finger, da liuder den som en Tromme, oc den Siugis Vand det er almindelige gierne klart, oc hans Stolegang er housomt farfvet, oc Pulsaaren er haard, oc slar hastelige.

Oc disse forskreffne trende haande slags Vattersot, de komme stundem aff offverflødig Heede, stundem aff Kuld, stundem aff Fald, Slag og Stød, stundem aff ond væskactig Mad, stundem aff svart Bugløb, stundem, aff Lompleviens onde Hede, hvilcken som offvergaar den naturlige Hede, stundem aff Lefverens forstoppelse, oc aff Lefverens Bild, stundem aff Kuld oc kaald Vædske, hvoraf Lefverens digestio oc fortærelse forhindris, deraff kommer da heffvelsen.

Hvo som Vattersot haffver med disse efterfølgendis Tegn, hand kand icke hielpis med Lægedom.

Faar nogen Vattersot, oc der til en tør Hoste, den kand icke hielpis. Disligeste oc om der vaare Bylder paa den Vattersotigis Legeme, eller der gaar rødde aff det, til den er it føye Haab, at hand hielpis kand. Sammeledis oc om hand hafver en stenck oc svar Kaaldesiuge. den Vattersot som er med Lefverens Bild, hielpis oc neppelige, uden saa er, at hand hielpis strax med det første hand den fornemmer. Om den Vattersottige faar Bugløb, oc om den icke stillis oc forgaar, da er det Dødsens Tegn. Disligeste oc om hans Vande, oc det gandske Legeme lucter ilde, da døer hand oc. Om den Vattersotigis Stolgang er som det vaare leffret Blod, oc hans Vand hafver tvende Farfver, neden røt oc offven til sort, mercker oc Døden. Om den Vattersottige bliffver trangbrystet, oc der til med hafver megen Bugløb, da døer hand inden tre dage.

Ordinantz.

Den Siuge skal holde denne Ordinantz oc Skick, hand skal hafve sin Bolig oc Værelse langt fra Vandet, offte paa et Løfft, som ligger mod Østen, eller mod Sønden, som aff Nature tørt er, eller med Kaanst tiurt giort, hand skal oc offte lade giøre en god Røg udi samme Sted saaleedis. Mand skal tage Kanelebarck, Neglicker, den fremmede Spicanardus, som findis i apotecken, aff hvert halfandet Qvintin, Styrax Calamita, it halfft qtin, disse skulle stødis til Pulver, oc blandis med god Terpentin, saa at det vorder

Cinnamomum. Cariophillum Spicanardus

Styrax Calamita. Sandaraca Laudanum Colophonia Lignum Aloes.

som en Deÿ, heraff skal mand giøre smaa Kager, oc lade dem tørris, oc naar som mand vil giøre en Røg, da skal mand legge en aff samme Kaager paa Gløÿer. Mand maa oc vel røge med Sandaraca, Laudano, Colophonia, oc med Aloes træ. Den Siuge skal oc vel vaacte sig for Lucten eller for Veder, om den Siuge saa sterck er, at hand gider gaat, da skal hand gaa om Morgenen den stund hand fastendis er, oc spacere bort oc igien en Time, hand skal oc lade vel gnide sine Lemmer med varme Linklude vel ned at oc først Leggene siden Rÿggen, dernest armene, oc siden den hoffve Bug. Om Dagen skal hand icke sofve, oc om Natten icke lenger end udi sex Timer. Hans Mad skal være Harer oc Caponer, oc god Gedemelck, Rosiner oc Mandele maa hand oc bruge, oc hand skal icke æde formeeget tillige, hand maa oc vel dricke Vin oc Miød, men føÿe tilliige. Oc hvo denne Breck haffver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Om alderen, tiden oc leÿligheden sig saa skicke vil, skal den Siugis Lefveraare ladis.

Radices Feniculi Petrosileni Valeriana Seminis Feniculi et Anisi Ebulus.

Derefter skal mand Vædsken saaleedis bløde med denne Lægedom. Mand skal tage Fennickel rødder, Persilie rødder, af hvert en Haandfuld Romske Nardus med urt oc Rod, tu Lodt Fennickelfrø, anisefrø, aff hvert it Lodt, Sommer Hÿld med urt oc alt, disse skulle stødis oc leggis i blød, udi tre Potter ferskt Kildevand en Nat, derefter skulle de siudis indtil trediedeelen indsaaden er, heraff skal mand giffve den Siuge at dricke afften oc Morgen, hvergang sex Lodt med Vand som brent er aff Hÿldeblomster.

Eller mand maa gifve den Siuge, aff denne Lægedom Afften oc Morgen, hvergang en god drick, heraff rensis oc Brÿstet.

Hyssopus Majorana Mellisa. Radices Feniculi Petrosilini

Tag Isop, tre Hænderfulde, Meÿran, Hiertens frÿd, aff hvert en halff Haandfuld, Fennickel Rødder, Bassilie rødder, af hvert en halff Haandfuld, anis tu Lodt, fennickelfrø et lodt, smaa skær det som skiæris skal oc stød det som stødis skal, oc siud disse i tre potter ferskt vand

indtil en pot indsaaden er, sie oc kryst dem siden igiennem en Haar-
dug, eller igiennem en Linklud, lad det saa udi otte Skeeder fulde aff
reent skummet Honning oc trij Lodt Sucker, Ingefær et halfft Lodt Peber,
Canelebarck, Neglicker aff hvert et Qvintin, Muskatteblommer et halft
Qvintin, alle disse skulle oc være støtte til Pulver, oc lad det saa siude igien
tilsammen, derefter skal det end engang affklaris oc sies igiennem en
Haardug, oc brug heraff som sagt er.

Seminis Anisi et Feniculi. Zinziber Piper Cinnamomum. Cariophili Macis

Dereffter skal mand rense eller purgere den Siuge saaledis, at mand skal
giffve hannem om Midnats tid, et Lodt Diaprimis Laxativum. oc Hand
maa vel herpaa soffve.

Eller mand maa giffve hannem denne Purgatz, hvilcken oc god er til
dem som ere befengde med den Hede Kaaldesiuge, oc med Lefverens Hede.
Tag Electuarium de Succo Rosarum halftredie Qvintin, Cassia fistula
extracta et halft Lod, Vand som brendt er aff Steenrude halftredie Lodt,
blende disse tilsammen, oc giff den Siuge hannem aarle om Morgenen,
paa denne Purgatz skal hand icke soffve.

apoa Capilli veneris.

Derefter skal den Siugis Hierte styrckis med Diarodon Abbatis.
Mand maa oc giffve den Siuge hver Morgen Osen af Hotzurt.
Denne Lægedom er saare god for denne Breck, oc loffvis saare aff Læ-
gerne, om den brugis to eller tre gange om ugen, oc den skal saaledis
giøris: Mand skal tage Osen af de blaa Lillie Rødder et Lodt, reent
skummet Honnig et Lodt, oc dette skal mand blande med en Drick
Valde, oc gifve den Siuge hannem at dricke.

Diarodon Abbatis Succus Enulæ Campanæ Succus iridis Mel Serum lactis

Eller mand maa siude blaa Lillie Rødder i Vin, oc giffve den Siuge
aff den at dricke aften oc Morgen, denne Lægedom renser Brystet, oc den
trange Aande, de som denne Sot hafve, de ere almindelige gierne trangbrystige.

Ireos

Dioscorides siger, at den urt Ebulus, det er, Sommerhyld, med Rod oc alt,
saaden udi Vin, oc den drucket, er den beste Lægedom som mand kand faa for
denne Siuge.

Ebulus

Eller mand maa tage Persilie rødder, oc mellem Barcken aff Hylderod, aff

Radices Petrosilin.

Radix, Sambuci. hvert en Haandfuld, oc dem støde oc udi Vin siude, oc af samme Vin skal den Siuge dricke udi ni samfelde Dage, oc den stund skal hand ingen anden Vin dricke.

Cortex Sambuci Semen Raphani. Er den Siuge saa sterck at hand det taale oc fordrage kand, da er det got at mand kommer hannem til at spy med Vand hvor udi mellem barcken aff Hyld, oc Roeredicke frø saadne ere.

Den Siuge skal oc hver uge bruge tørre Karbad, to eller tre gange, efter som hand taale oc fordrage kand.

Dette Plaaster skal leggis paa den siugis Bug, det fordrifver hefvelsen.

Mand skal siude Figen udi Vin, oc siden støde dem, oc dem blande med Byg-mel oc Malurt, oc saa Plaaster heraf giøre, oc det bruge som sagt er.

Det 79. Capittel. For den Gulesot Ictericia aff Lægerne kaldet.

Der henger en Blære ved Lefveren, hvilcken som til sig drager den beske oc skarpe Vædske Cholera kaldet, oc den flyder snart i Mafven, oc derfra ind udi Tarmerne, renser oc lætgiør Stolegangen. Denne Blære faar stundem Breck ret faare i indgangen, paa den Sted der som Vædsken skulde gaa udi hende. Stundem oc udi den sted, der som hun skulde giffve Vædsken fra sig igien, oc naar som samme Blære saadan Breck faar, da flyder den Vædske Cholera tilbage igien ind udi Leffveren, oc blander sig udi samme Sted med Blodet, oc giffve sig siden hen udi alle Legemens aarer, oc saa kommer heraf den Gulesot. Oc denne Siuge er af trende haande Slag. Den første kaldis ictericia citrina oc er den naar som det gandske Legeme er gult. Den anden kaldis den sorte Gulesot, oc den kommer af den sorte Cholera, hvilcken som oc kaldis Melancholia. Oc denne hafver sin begyn-delse af Milten. Oc ved disse Tegn kiendis denne Siuge.

Tegn.

Kommer denne Breck oc Siugdom fra Leffveren, da er den Siuge mafv oc hand hafver ont udi den høyre Side.

Kommer den fra Milten, da faar mand denne Breck hastelige oc snart.

Kommer den fra Tarmernis forstoppelse, da er den Siugis Stolegang hvid, hand tørster saare, oc det som udi hans Mund er det er beskt.

Onde Tegn.

Hafver nogen den Gulesot, oc hans Legeme hofner, det mercker Døden. Sammeledis om Leffveren blifver haard af Byld, eller af andet ont mercker oc Døden.

Haffver nogen hafft den Kaaldesiuge, oc handfaar den sivende Dag derefter den Gulesot, da er det befrygtendis at den Siuge døer. Om de Gyldene aarer som bag hos artzen side, begynde at bløe, det er et gaat Tegn.

Lægedom.

Haffver den Siuge den Kaaldesiuge icke, oc om Tiden oc Leylig heden sig saa begiffve vil, da skal mand lade Lefver aaren, oc hannem siden gifve nogen aff disse Lægedomme.

Mand skal giffve den Siuge aarle om Morgenen udi fem Dage effter hinanden, hvergang otte Lodt Vand, som brent er af Peberod eller oc aff Roeredicke. aqua Rhaphani.

Eller mand maa giffve den Siuge otte Lodt Vin, hvor udi Marubium saaden er. Eller oc den Vin hvor i Rødderne af Asperage saadne ere. Marubium

Eller mand maa tage Regnorme, oc toe dem rene i Vin, oc dem siden tørre, oc til Pulver støde, oc aff dem skal mand gifve den Siuge en half Skefuld med Vin at dricke. Radices Asperagæ. Lumbrici terrestres.

Somme siude Regenormene udi sød Melck, oc kryste dem siden igiennem en linet Klud, oc gifve den Siuge dem at dricke.

Eller mand maa tage Blad af Kirsebær Træ to Hænder fulde, oc siude dem udi to Potter sød Melck, oc siu Melcken derfra, oc gifve den Siuge den aften oc Morgen, da gaar den gule Vædske neden ud ved Stolegangen. Folia Cerasiæ

Chelidonia saaden med Vin oc anis, oc den Vin drucket, fordrifver den Gulesot. Chelidonia Anisum

Mand maa oc tage Chelidonie, oc hacke den smaa, oc siude hende udi Vand under lucter Sød, oc sætte den i et Kar, oc lade den Siuge sidde der-

ofver, saa at handkand vel svedis, da gifver den gule Vædske sig ud.

Eller mand maa tage akaleyefrø et Qvintin, Saffran fierde var-
ten aff et Qvintin, Edicke tu Lodt, Chelidonie Vand fire Lodt, disse
skulle blandis tilsammen, heraf skal mand gifve den Siuge aften oc
Morgen at dricke, da uddrifvis det gule igiennem den Siugis Vand,
mand maa oc (om mand vil) tage hertil noget Sucker, oc er denne
en god ofte forsøgt Lægedom.

Seminis aqveleyi Croci Acetum

Eller mand maa tage Blomsterne oc Rødderne af den store Blaabyn-
cke, oc dem siude i Vin oc vand, tilsammenblandet, heraf skal mand
gifve den Siuge aften oc Morgen at dricke.

cichorea

Eller mand maa støde Persilicke Kierner smaa, oc lade derpaa Edi-
cke, saa at det blifver som en Velling, her af skal mand gifve den Siuge
aften oc Morgen at dricke.

Nuclei persicariæ.

Eller mand maa tage de Skind som sidde i Krafven paa Høns, som
mand pleyer, at skale aff dem, oc tor dem reene i Vin, oc tørre dem, de
skulle stødis til Pulver, mand skal oc bløde et stycke Brød udi Vin, oc strø
saa aff samme Pulver paa Brødet, oc det skal mand giffve den Siuge aften
oc Morgen, oc denne Lægedom er særdeelis god for den Gulesot som kommer
af Mafven.

Haffver den Siuge Hede, oc kand icke heller gaa til Stols, da skal mand
gifve hannem om aftenen et Lodt Fiole Syrup, med tu Lodt kalt Vand
at dricke. Om Morgenen skal mand giffve hannem Electuarium
de Succo Rosarum et Lodt, med Ertesaad, eller med Hønsekiødsaad,
vel der i søndergneden, oc saa derpaa, en god Drick af samme Saad.

digestivum Syrupus Violarum Purgat. Electuarium de Succo Rosarum.

Eller mand maa gifve den Siuge et Qvintin Rhabarbarum
med try Lodt Vand, som brent er af Morber.

Rhabarbarum aqua Morecelsi Scolopendria

Eller mand maa siude Hiortetungis urt i Vand, om Siugen er
med Hede, oc giffve den Siuge det at dricke. Denne Lægedom er oc

for Lefverens Hede. Er den Siugis Tunge heed oc tør, da tag Psilium, saa stort som en Hasselnød, bint det udi en linet Klud, oc leg hannem udi varmt Vand i tre Timer, heraf skal mand stedse smøre lit paa Tungen, da uddragis Heden.

Om mand legger Salvie i kalt Vand, oc legger saa den paa Tungen, da uddragis den onde Hede. Kand mand icke faa fornefnde Lægedomme, da maa mand holde varmt Vand i Munden, oc den siden skylle med kalt Vand.

Hafver nogen denne Sot oc Siugdom, saa at hand gider hvercken ædt eller drucket, da skal mand gifve hannem Bygvelling at æde, som tilredt er med Smør, oc Bygvand at dricke, heraf fordrifvis Heden oc Soten.

Eller mand maa giffve den Siuge denne Lægedom om Morgenen, Middagen oc om afftenen, hvergang en god drick, thi hand ledsker Heden. Tag den store blaa Byncke, Endivia, Leffverurt, Hiertetungis urt, aff hvert en Haandfuld, Skersøde smaa støt tu Lodt, Filsbeen it Lodt, siud disse udi tre Pund Vand oc ladder siden Sucker i, oc brug hannem som sagt er.

Malurte Syrup, disligeste oc Endivie Syrup, loffvis saare aff Lægerne udi denne Siugdom.

Vand aff Lilier, aff Isop, eller aff Oxetungis urt brent oc druckne, de re oc gode for denne Breck.

Denne er oc en god forsøgt Lægedom, om mand gifver den Siuge her Morgen oc afften, hvergang sex Lodt at dricke. Mand skal tage sød Kemelck oc Vin, aff hvert it Pund, heraf skal brendis Vand, oc det skal giemmis udi et Glas en Maanet, oc siden skal det brugis som sagt er.

Om den Siuge hafver den Kaaldesiuge, stor Tørst oc Hede, da skal mand blødgiøre Choleram med Fiole Syrup, eller med Endivie Syrup, oc dem blande med Vand som brent er aff Suier, eller aff Endivia eller med nogle aff de andre Vand, som ofvenfaare skreffne staa. Derefter skal mand purgere oc rense den Siuge, med en aff forskreffne Purgatzer,

Cichorea
Endiviæ
Hepatica.
Scolopendria
Liquiritia.
Ebur.
Syrupus absynthij
Syrupus Endiviæ
aqua Lilij
Hyssopi
buglossæ

Syrupus Violarum
Syrupus Endiviæ

eller oc med en aff dem som skreffne staa, udi det Capittel om Hoffvetverck, som kommer af Cholera, siden skal mand gifve den Siuge hver Morgen fastendis, hvergang it Qvintin, aff de Kager Triasandali kaldede, eller oc Trocisci de Rhabarbaro, vel sønder vredne udi Endivie Vand, eller med Vand aff den store blaa Bijncke brent. Mand skal oc legge udvaartis paa Leffveren, en aff de Lægedomme som offvenfaare skreffne staa om Lefversot. Det er oc got at den siugis Øyen toes med Qvindemelck, oc Ædicke tilsammen blandede.

Trocisci Triasandali. Trocisci de Rhabarbare. Lac Mulieris. Acetum. Oxizachara. Composita. Piper. Crocus. Caca lauri. Mel. butyrum. Acetum. Pediculi.

Om det saa skeede, at Kaaldesiugen forlode den Siuge, oc den Gulesot vilde icke forgaa, da skal mand giffve den Siuge Oxizacharam Compositam at dricke, blandet med Fenickel Vand, eller med Serevand. Denne efftersølgendis Lægedom brugis almindelige her udi disse vore Land aff den menige Mand, oc med hannem ere mange hiolpne, oc den giøris saaleedis: De tage Peber, Safran, Lauerbær, Honnig, Smør, Ædicke, ligemeeget af hvert, oc nogle lefvendis Lus, heraff giøre de it Electuarium, oc smøre det paa it stycke Brød, oc gifve den Siuge det at æde.

Om Siugen hafver forlat den siuge, oc Øynenis gule farfve vil icke forgaa, da skal den Siuge bade, oc vel svedis, som ofvenfore sagt er, oc naar som hand haffver svet, skal hand toe sit ansict med Rosenvand, oc med Vand som brent er aff Bønneblomster, da forgaar den onde farfve inden en stacket tid.

Lupulus. Humle saaden udi Vin, oc den drucket, giør løsen oc fordriffver den Gulesot.

Nepeta. Maru eller Katteurt saaden udi Vin oc den drucket, obner Leffveren, oc fordrifver den Gulesot.

Det 80. Capittel. For Miltens Siugdom.

Milten er en lang Lem, oc er blød som en Svomp, oc hafver sin værelse udi den venstre Side, den inderste deel aff Milten ligger paa.

Mafven, oc den anden Side paa Riffbenene, oc der ligger oc en part aff den paa Ryggen. Miltens art oc Natüre er, at hun drager til sig det üreene sorte Melancholiske Blod, oc renser samme Blod fra den Melanckoliske Vædske, oc giør det subtiligt klart, oc rent, saa at det blifver beqvemt til Legemens Lemmer, oc dette skeer igiennem de aarer, hvilcke som gaa udi hende fra Lefveren oc Galdens hinde, af saadan Blodsens renselse blifver Mennisket letsindigt oc glat.

Det hender sig i blant med, at Milten faar den Breck, at hun stoppis, ligesom om Lefveren sagt er, oc aff hendis forstoppelse faar mand den sorte Gulesot, hofner oc opblæsis, aff den Melanckoliske Vædske, som formeegen er udi den sted, hvilcken som hindrer oc fordriffver det gode Blod, saa at det bliffver icke gaat, hvoraff Lemmerne da indtørris oc krumpis, fordi at de faa icke gaat Blod til dem. Oc de som denne Breck hafve, kaldis aff Lægerne Splinetici.

Tegn.

Denne Siuge oc Breck kiendis aff disse Tegn, den Stund den Siuge er fastendis, da hofner hand i den venstre Side, hand er oc sorgefuld oc bedrøfvet, hans ansictis farfve er saa gaat som sort, hans Vand det er hvit oc klart, oc naar mand tager oc føler paa Milten, da føler mand hendis haardhed, den Siuge spyer oc stundem Melancholisk Vædske op, oc alt hans Legeme det er svart, tungt, oc hand drømmer underlige ting, oc hafver ingen lyst til Mad, hans Stolegang er sortactig. Disse ere den sorte Gulesotis visse Tegn.

Ordinantz.

Denne Ordinantz skal holdis aff dem som Miltens Siugdom hafve. Hand skal bruge den Mad, hvilcken som lettelige fortæris, eller fordøfvis, oc hand skal æde lit tillige, oc Brødet skal være vel baget oc surt. Hand skal intet æde aff det som udi nogen Pande baget er, ey heller Kager eller Paasteeger, saltet Kiød, røget Kiød, Flesk, Bønner, Erter, Melck, Ost, hand skal intet dricke effter afftens Maaltid, hand maa icke heller dricke

Æble eller Pæremost, fordi alle disse forsaade giør grøffve oc ürent Blod.

Asperagus cicer. Semen Petrosilina Nasturtium Salvia Hyssopus Menthæ Feniculum Petrosilli ane. beta. cichorea Scolopendria Picus Viridis Hyssopus Piper.

Vand skal ey heller stray effter Maaltid arbeyde formeeget eller sig røre. Den Syge skal ock stedse bruge aff det Saad, hvorüdi Asperagi urtis vodder; oc de røde Cicer Ærter, oc Persilie frø saadane ere. Vand maa ock saa. dele, ürige Kid, ürige Høner, Duer, agerhøns, fisk som skel hafver, oc saadan ere üdi rindende eller flydendis Spor, som tillvedt er med Persilie oc Endicke. Kerske æg slagne paa Vand, de ere serdelis gode üdi denne Breck. aff disse ürter maa Vand oc bruge, som ere Karse, Salvie, Hysop, Mynte, Fenickel, Persilie, Bede, den store blaa Pynete Cichorea kaldet Vand skal oc dricke en fryetime imellem begge Maaltid. Den Syge skal stedse drikke god Vin hvorüdi Nortetungis ürter saaden. Det er ock gaat at den Syge ader aftten oc Morgen, hvergang tri Ligen med lit Ingefær, Hop oc Peber stødt til Pulver. Vin den Syge vil blande sin Vin, da skal Vand det giøre med Vand, hvorüdi gloendis Staal slucket er. Hvoraff Breck hafver, Vand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Saluatella

Miltens forstoppelse kan komme sig aff Hede, Kuld eller Pyld, eller oc hvoraf den komme kand, da skal mand lade Miltaaren, hvilcken Saluatella aff Lægerne kaldis, oc den sidder imellem Lægefingeren oc den lille finger oc mand skal lade üdløbe en god deel aff Blodet.

Vm saa er at den Syge hafver stor Hede i den venstre Side, oc stor Tørst, oc hans Tunge er meeget tør, oc hafver ingen lyst til Mad, da ere disse visse Tegn, dertil at denne breck kommer aff heed Vædske, oc da skal mand den Syge saaledis hielpe.

Digestivum Syrupis. Endivie Syrupis Scolopendrie. Electuarium

Mand skal ock giffve hannem i fire eller fem Dage om Morgenen aarle Endivie Sirop, Sirop aff Nortetungis ürt, blandet med Endivie Vand. De dereffter skal den Syge saaledis rensis eller purgeris.

Mand skal giffve den Syge et Lodt Electuarium de Succo Rosar

med sex Lodt Vand, hvori Hortetrøgis rødder saaden at drikke, oc
gerpaa skal Vandfaste vdi sex Timer.

de Succo Rosarum.

Eller mand maa rense eller vørgere den syge saaledis, mand skal
give den Syge saaledis, mand skal give den Syge Cassium fistulam
som nylige vdtagen er, et Lodt, oc Diasene tre qvinter, med sex Lodt, Horte-
trøgis rødis Vand.

Cassia Fistula. Diasene Aqva Scolopen dria.

Mand skal oc smøre steden vdvortis, der som Pinen staar med Rose
Olie, eller med Lilie Olie.

Oleum Violarum oleum Lilii.

Eller mand maa tage Rose Olie, Roserolie, oc den smørelse Dialthea
kaldet, oc blande disse tilsammen, oc steden hermed smøre.

oleum Violarum Oleum Rosarum. Dialthea.

Det gender sig oc stundem, at den Syge Gaffer stor attraa oc Lyst til
Mad, oc tager saa meere til sig, end Naturen taale oc fordrage kand, thi
vorder kand ofte, oc der oppar i hans Mund en Vondske, ligesom det var
re Dricke, oc naar saa sker, da er det visse Tegn der til, at den Miltens
Brect kommer aff kaald Melancholis Vandske, da skal den Syge saa-
ledis gielpis:

Mand skal give den Syge Syrup aff Hortetrøgis rødder, eller
Oximel Diureticum, eller Syrup de Stecade, med Vand hvor i
Hortetrøgis rødder, Morerødder, Persilierødder oc Mynthe saadne
er. Dereffter skal den Syge rensis eller vørgeris saaledis.

Syrupus Scolopendriæ Oximel Diureticum Syrupus de Stecade. diacatholicon. Aqva Absynthii et Scolopendria, oleum de lilio. Oleum de ætneo. butyrum Medulla Cruris tauri dialthea Sal. Stercus vaccæ piper.

Mand skal tage Diacatholicon tre Lodt, Diasene et halfft
Lodt, disse skulle vel sønder gnidis i sex Lodt Malurte Vand, eller
Hortetrøgis Vand:

Mand skal oc smøre steden vdvortis med denne Smørelse,
mand skal tage Lilie Olie, Olie aff Dild, ferst vi saltet Smør, Mar-
ren aff Hvebeen, Mouse Ister eller Hunde Ister, af alle disse skal
mand giøre en Smørelse, oc den Syge som sagt er.

Eller mand maa smøre steden med denne Smørelse Dialthea
kaldet.

Mand maa oc legge dette Plaaster ofversteden, som saaledis er tilgiort: mand skal tage Salt oc ferst Koemøg, af hvert et Pund, Peber smaa støt tu Lod, disse skulle siudis i god sterck Edicke, oc brugis som sagt er.

Fortalen om Tarmene.

Hertil haffver ieg handlet om de Lemmer, igiennem hvilcke det gandske Legeme sin Føde annammer: Nu vil ieg fremdeelis handle oc skriffve om de Lemmer, igiennem hvilcke Legemens ofverflødighed uddriffvis, som ere, Tarmene oc Blæren, etc. Oc de samme Tarme de ere sex, tre smaa som ligge nest oy til Maffven oc Nafflen, de andre tre de ere større oc videre, oc de ligge vundne omkring hverandre indtil bagenden.

Den første Tarm som ligger nest Maffven, kaldis Duodenum, hand er bred oc vid, tolf Fingre lang.

Den anden Tarm kaldis Jeiunum, det er tom, oc holder intet udi sig, oc hand kaldis tom, fordi at hand holder icke lenge Maden udi sig, men er stedse tom.

Den tredie kaldis Ileos, oc den rører ved Bommen yaa begge sider, oc hand er fuld sex alne lang.

Den fierde Tarm, er den første som er under den store Tarm, oc den kaldis Monoculus, oc den er lige som en Pose, eller som en Pung, oc hand er til at see lige som hand haffde icke uden et hul, oc derfore kaldis hand Monoculus, det er Enøyet, oc udi denne Tarm ere stundem orme eller oc Bæder, hvoraff der kommer svar Pine udi Bugen oc udi den høyre Side, oc denne breck kaldis aff Lægerne Colica non vera.

Den femte Tarm kaldis Colon, oc den kommer fra den høyre Side ud med Lefveren, oc slar sig derofver hinanden, oc ned bøyer sig til den venstre Side, udi hvilcken sted den Siuge, Colica passio, det er Tarmernis vred, mest er, hvilcken sig udspreder, udi den hele Bug ydermeere end nogen anden Siuge oc giør der Pine.

Den siette Tarm kaldis Intestinum rectum, saaledis kaldet, fordi at han gaar ret ned at Rygbeenet ved Nyrene indtil enden at Liffvet.

De første tre Tarme kaldis af Lægerne, Intestina gratialia, oc den Pine som udi dem kommer, kaldis iliaca passio, oc det er en stor svar Pine, fordi at alt hvis som skulde gaa hag ud igiennem Tarmen, det gaar offven ud igiennem Munden. Fordi kalde somme denne Siuge ocsaa Miseremei Deus, det er, Gud forbarme dig ofver mig.

Men den Pine oc Sot, som udi de andre tre Tarme kommer, oc serdeelis udi Cola, kaldis Colica passio, oc disse tvende forneffnde Siugdomme, de ere Brødre oc Søstre tilsammen, fordi at de haffve begyndelse fuldnær af en ting, som er, af Tarmenis forstoppelse, eller tilsammen dragelse.

Det 81. Capittel. For Tarmenis vred Colica oc Iliaca pasio kaldet.

Tarmenis vred oc Pine Colica pasio kaldet, er intet andet end en svar pine udi den Tarm Colon kaldet. Galenus siger at naar som hand haffde denne Breck, da siuntis hannem, ligesom der haffde været en der haffde boret hans Indvaaller igiennem med et Bor. Oc denne Tarm er en aff de nederste Tarme paa en nær, som førre sagter, oc udi samme Tarm skabis Stolegangen saasom hand udgaar fra Mennisket.

Men det Tarmenis vred oc pine Iliaca passio, er udi den lille Tarm ilia, hvilcken som er hos Naflen under Riffbeenene, oc den pine er fast større end den udi Colica passione, oc det skeer for den skyld, at samme Tarm er fuld aff aarer oc Sener, oc det som skulde gaa neden ud, det gaar mest ofven ud aff Munden.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand kiende Colicam passionen. Den Siuge haffver stor Pine oc svar Sting, oc den gaar fra Nafflen ind paa begge sider, oc haffver indtaget en stor deel faare aff Bugen, oc den Siugis Vand er stedse røt i denne Siugdom oc Pine.

Onde Tegn.

Hafver nogen denne Siuge oc Breck, oc hans Skel oc forstand mindskis, oc daaner eller besvimer, om Krampe drager hannem, sveder kald Sved, oc spyer stedse, da døer den Siuge aff denne Breck. Item om der vaave

nogle sorte Blegner paa den Siugis Bug, da dør hand den neste Dag dereffter.

Lægedom.

Malva viola brama ursina Seminis Feniculi et Anisi. Fænum græcum casia Fistula. Mel oleum absynthij

Om Colica passio, det er, Tarmenis vred kommer aff Bugens forstoppelse, da skal mand sætte den Siuge et Clistere bag ind saaledis tilgiort.

Mand skal tage Katost, Fiols urt, Biørnekløffves urt, Fennickelfrø, anis, Fenum Græcum, disse skulle siudis udi Vand, oc siden sies igiennem en Klud, oc derudi ladis Cassia fistula, som nylige udtagen er, rent skummet Honnig, oc nogen Malurte Olie, alt dette skal ladis i Posen, oc bag indsættis.

Merck her, at naar som mand vil bruge noget Clistere bag ind, da skal det icke indsættis eller brugis, den stund Maffven end fulder, men sex Timer efter Maaltidet, oc naar som det indsættis, skal den Siuge ligge paa sine Knæ, oc nedbøye sit Hofvet, oc holde Artzen høyt op, oc naar som det saa skeet er, da skal den Siuge sig sagtelige nedlegge paa den høyre side.

Forskrefne urter som ere saadne til Clisteret, de skulle stødis oc leggis imellem tvende Linklude, oc leggis varme paa den Siugis Bug.

Om Pinen icke stilles oc forgaar aff forskreffne Lægedom, da skal mand siude forskrefne urter udi Vand, oc giøre et Karbad aff dem, oc den Siuge skal settis udi samme Vand indtil Nafflen, oc effter hand saaleedis haffver badet, skal hans Nafle smøris med Smør, eller oc med den Smørelse Dialthea. Oc om Clisteret vilde icke vircke, oc det vil icke gaa bag ud saa som sig bør, da skal den Materie dragis tilbage igien med Alene Tappe, eller med Tappe, giorde af Honnig oc Sul gemmæ, eller oc med andre Tappe, hvilcke som skulle stingis bag ind.

butyrum dialthea

Om Tarmenis vred kommer aff væder, som udi Liffvet indeluct er det kand mand saaleedis vide oc forfare. Om pinen er icke stedse paa en sted, men er nu her, oc siden udi en anden sted, eller oc at mand fornemmer Bulder udi Liffvet oc udi Tarmene, oc hvo som heraff Breck haffver hand skal saaledis hielpis.

Malva crambre.

Mand skal tage Katteost, blaa Kaal, Biørnekløfvers urt, aff

hvert en god Haand fuld, Meyran Rude, Lauerbær-Træis blad, Chammilleblommer, aff hvert en Haandfuld, anis Spisecommen, aff hvert tu Lodt. Alle disse forskreffne urter skulle siudis udi Vand, siden skal mand tage af samme Vand halffandet Pund, oc lade derudi Cassia Fistula, tu Lodt, oc Theragelse it Lodt, Rude Olie, eller Olie aff Chammilleblommer, aff hvert sex Lodt, heraff skal giøris it Clister, oc det skal indsættis lunckt, som førre sagt er.

Eller mand maa tage i forskreffne Clisters sted, et Pund Linolie, oc den indsætte som sagt er, denne Olie er saare god for denne Breck, oc for alle andre Bugens Breck oc Pine.

Olie aff Hampefrø giort, saaledis brugt som sagt er, er oc saare god for Tarmenis vred oc Pine.

For denne Breck maa mand oc vel giøre Clistere aff Vin oc Olie, aff Chammilleblommer, eller Olie aff Dild.

Om pinen vilde icke stillis aff forskreffne Clistere, eller om den Siuge kunde icke taale eller fordrage saadanne Clistere som saa bag indsættis. Da skal mand tage Chammilleblommer, Meyran, anis oc Spisecommen, oc siude disse i Vin, i samme Vin skal mand vaadgiøre en stor Badskers Svomp, oc legge den paa den Siugis Bug saa heed som hand heedist taalekand, oc dette skal saaleedis brugis, fire eller fem gange om Dagen.

Mand skal oc giffve den Siuge Vin at dricke, hvori Rudefrø, Danskekommen oc Spisekommen ere saadne, oc hand skal ingen anden Drick dricke uden alleeniste denne.

Tappe som oc ere gode for denne Breck, oc de skulle stingis bag ind. Mand skal tage Spisecommen tu Lodt, oc Rude sex Lodt, disse skulle stødis til Pulver, oc blandis med Honnig som reent skummet er, oc saa heraff Tappe giøris.

It Plaaster hvilcket som oc tien for denne Breck. Mand skal tage Rude to Hænder fulde, Myrrhe, oc Spisecommen aff hvert it Lodt, oc støde disse til Pulver, oc siden røre derudi fire Æggeblommer oc Honnig, heraff skal

branta ursina. Majorana Ruta. Folia lauri. Seminis Anisi Cumini Cassia Fistula. Theriaca Oleum de Ruta Oleum Chamomillæ Oleum Lini.

Oleum canabi Oleum Chamomille Oleum de Aneto Chamomilla Majorana Anisum Cuminum.

Seminis Rutæ Caroi Cuminum

Cuminum Ruta

Ruta Myrrha Cuminum

giøris tvende Plaaster, det ene skal leggis paa Bugen om Morgenen, oc det andet om aftenen.

aqva Chamomilla. Vand brent aff Chammilleblommer, eller oc Vand hvor udi de ere saadne drucket, det er oc saare got for denne Breck.

Gamle oc tørre agerne støtte til Pulver, oc med Vin druckne, de ere oc gode for denne Breck.

Om Tarmenis vred oc Pine kommer aff Veder, eller aff nogen Vædske, det kand mand saaledis forfare oc vide: Mand skal sætte paa den Siugis Bug en stor Koppe (men der skal ingen hul huggis) stillis da icke pinen, saa er der visselige nogen Vædske derhos, hvoraff Tarmenis vred, eller Colica sin begyndelse hafver som er Phlegma eller Cholera.

Absynthium Ruta. Majorana. centaurea. Seminis Anisi et Fenicule Hiera picra. diaphenicon oleum de Lilio oleum de aneto. Mel virginum Sal. diaphenicum aqva Absynthij

Er den Pine af den Vædske Phlegma, da skal mand tage Malurt, Rude, Meyran, agetum, anis oc Fennickelfrø, ligemeeget aff hvert, oc siude disse udi Vand, oc siden skal Vandet sies derfra, oc udi samme Vand skal ladis et Lodt Hiera picra, eller oc et Lodt Diaphenicum, oc sex Lodt Lilie Olie, eller Olie aff Dild, oc sættis bag ind som et Clistere skal sættis, oc urterne skulle leggis varme paa Bugen som før sagt er.

Eller mand maa røre Jomfru Honnig oc Salt tilsammen, oc disse udi en Pande verme, oc paa Bugen legge.

Om saa skeede, at Pinen aff forskreffne Lægedomme icke forgaar, men sig forøger, da skal mand bruge denne Purgat. Mand skal giffve den Siuge aarle om Morgenen fem Qvintin Diaphenicum, med sex Lodt Malurte Vand, oc der paa skal hand faste udi fem Timer.

Om Tarmenis vred oc Pine kommer aff Cholera, det kand mand saaledis forfare oc vide. Om saa er at Pinen bliffver større oc forøgis, naar som mand legger paa Bugen en Pose, med forskrefne varme urter. Oc om saa skeer, da skal mand giøre til den Siuge dette Clister.

viola Malva oleum violarum. oleum altea.

Mand skal siude Fioleurt oc Katost udi Vand, oc derudi lade Fiole Olie (naar Vandet er siet fra urterne) oc Olie aff altea, oc siden dermed handle som ofvenfaare sagt er.

Eller mand maa giøre den Suge, saa at mand giffuer hannem et Lodt Electuario de Succo Rosarum, med Øygvand, oc med Endivie Vand tilsammen blandede. Den anden Dag dereffter om Morgenen, skal mand giffue den Suge at dricke Øygvand, eller oc Vand hvor udi Kommer oc Violeblomster saadane ere. Oc hans Øye skal smøris oc gnides med Violie Olie.

Eller mand maa vade en Linklud udi kalt Vand oc legge den paa Øyen.

Om Pinen icke forgaar af forskrefne Lægedomme, da skal den Suge sættis udi et Kar med kuncket Vand indtil ofver Nasen.

Om denne Breck oc Pine kommer aff Veder, da maa mand oc vel giøre et Klister aff sød Melck, lit Olie, oc aff en Æggeblomme, oc det dag indsette som ofvenfaare sagt er.

Lac oleum olivarum vitellum ovi.

Mand maa oc giffue den Suge et Quintin Hieram simplicem maa stod, med fire Lodt Cardobenedicte Vand, ocsaa legge dette Plaaster paa hans Øye, hvilket saaledis skal giøris. Mand skal tage Muslog, Olie oc Dricke oc stege disse udi en Pande, oc det saaledis bruge som sagt er.

Hiera Simplex barba jovis oleum olivarum Acetum Succus Emulæ campanæ Aloe. Hofnerium Mel

Ysen aff Hoffurt dricket, er saare got for denne Breck, eller oc Øgruy aff den giort er oc god.

Mand maa oc giøre Plaaster aff aloe, Malurt oc Honning, oc det paa Øyen legge.

Semen thuis Fenugræci Cuminum polipodium Semini Carthami Gene Agarici Chamomillæ.

Dette er oc et gaat Klisteer for alle haande Tarmens vred. Mand skal tage en gammel Løyne, jo ældre jo bedre den er, den skal vel skrabes oc slaas med Kis, den stund den ond leffvendis er, alle steder offver det hele Legeme, oc saa skal Hofvedet bliffue aff den, oc Løyonen skal leggis udi en Gryde med Vand, oc lade den saa bløi i Vandet, siden skal Vand vrenges, lægesom Vand skal suddis og kogis. Saa skal mand tage Anis Fennickelfrø, Gyldenkommen, Engelsode, dansk Safransfrø, aff hvert et Lodt Sene, agaricum, aff hvert it halft Lodt, Chamilleblommer en haandfvld, alt dette forskrevne skal stingis udi Løyonen, oc Vand skal suddis indtil Kiødet falder fra Beenene. Siden skal mand tage et Pund aff samme Saad, Olie aff Egern.

wille blommer, otte Lodt, fire eller sex Eggeblommer, disse stülle saaes oc rørre
tilsammen, saa at det bliffver til et Klister, oc det stal mand indsette ocrle
om Morgenen, den stund den Syge fastendis er.

Pellitorium cochia

Dm saa stede, at forstreffne Klister vilde icke hielpe, da maa mand bruge
ydr den sted de Peller Cochie kallede.

Dianisum diacimmum.

Dianisum eller Diacimium, et Quintin om Morgenen fastendis til sig
taget, hielper oc saare vel for denne Brect.

Metridatum et Quintin til sig taget med Vin, eller med Vand hoor ydr
Hammille blommer ere saadne, hielper oc saare vel, oc hergaa stal mand
faste ydr ifire eller fem timer.

Leg et lidet Voxlius, ster det vaar i tre, leg det saa ofver hinanden, saa
at det bliffver som et haarstrin det saa gaa et stycke Papier saa stort som
en fire hoid eller lit större, vent enderne ret op aff Linssene, saa at de
runde tendis, leg Papiret med Linssene gaa Bergen, at tend Linssene,
sat saa et Glas offver samme Lius, ligesom mand setter Laager, da dragis
det oncke til den sted, oc denne Kaarsk er sardeelis god for Fluxa passio,
det er, naar som Maden gaar offven ydr, som skylde gaa neden ydr, som
for sagt er.

Eller mand maa tage Hampegarn, oc smide det vel med en god
Lob aske, oc legge saa samme saadne Garn saa vaarmt gaa Bergen.

Cor Lupi.

Mand maa tage Hiertet oc Tarmene aff en ulff, oc dem törre, oc
til Pulver stode, oc det saa legge ydr en Ilde eller Bredict, da vasper
ydr samme Pulver saa Dynne, de stülle bliffve ydr samme Pulver
oc mand stal giffve den Syge heraff et Quintin med Vin at dricke
om det er en Mands Persone som denne Brect haffver, men er det en
Qvindis Persone, da stal mand giffve hende offen Vlffinde.

Eller mand maa stode en hoid Kattelort til Pulver, oc giffve den Sy-
-ge aff den med Vin at dricke, aften oc Morgen.

Oleum benedicte Melissa Camomille.

Eller mand maa tage Oleum benedicte et Lodt, Olie aff Hiertens
Freid, Olie aff Kammille blommer, af hvert et halft Lodt, disse stülle

blandis tilsammen oc vermis, saa skal mand nedlegge den Siuge paa Ryggen, oc lade udi hans Nafle fem eller sex taare med en Fier, det hediste hand taalle kand, oc saa skal mand legge der paa varme Linklude, da stillis Pinen.

udi den lilde Tarm Ilia kommer oc stundem vred oc Pine af Mafvens slimactige Vædske, hvilcken som icke gaar sin rette gang bag ud som hand skulde, men ofven ud igiennem Munden, oc saadant kommer stundem aff nogen Bijld, stundem oc aff en kaalder slimactig Vædske, hvilcken udi Maffven er forsamlet.

Kommer denne Breck aff nogen Bijld, da er Bugen hoffven, oc den Siuge haffver oc den Kaaldesiuge, oc tørster saare.

Men kommer denne Breck af nogen kaald Vædske, da er Bugen icke hoffven, oc haffver icke heller den Kaaldesiuge, oc eij heller tørster, hans Hænder oc Føder ere kaalde, oc haffver stor angist oc Banghed, oc kand icke soffve, haffver ingen Roe, nu vil hand være her oc der, nu vil hand hafve det, oc saa hint, oc hvo som denne Siuge oc Breck faar, hand døer almindelige gierne den tredie Dag effter hand haffver den faaet, dog er det mueligt, at hand kand hielpis, hvilcket saaleedis skee skal.

Først skal mand giffve act der paa oc vel tilsee, hvoraff denne breck kommer. Kommer den aff nogen Bijld, om tiden oc den Siugis leijlighed sig saa skicke vil, da skal hans Leffveraare ladis, oc mand skal sætte hannem et af forskrefne Clister bag ind, oc hans Bug smøre med Lin Olie.

Men kommer denne breck af nogen kaald Vædske, da skal den Siuge rensis eller purgeris med Benedicta, oc med Hiera picra, oc siden med dette Clister bag ind, oc saaledis tilgiort. Benedicta. Hiera picra.

Mand skal tage Fenum Græcum, ligemeeget aff hvert, oc siude dem udi Vand, siden skal Vandet sies derfra, oc saa der i ladis Olie aff Chammilleblommer, oc Olie af Hyldeblomster. Anetum Fenum græcum.

Eller mand maa tage Fenum Græcum, et Lodt, oc støde det til Pulver, oc blende det med et halfft Lodt Honnig, heraf skal mand giffve den Siuge afften oc Morgen at dricke med varmt Vand, da rensis Maffven oc Tarmene, oc pinen forgaar. Fenum græcum.

Denne er oc en god forsøgt Konst for Iliaca passio. Mand skal tage en Svine Blære, oc fylde hende fuld af heed Vin, oc legge den paa Naflen, saa heed som den Siuge heedist taale kand, oc dette skal oc offte brugis oc fornyes.

Abrød saaden udi Vin eller udi Vand, oc det drucket, renser Tarmene, oc uddriffver den offverflødige Vædske, hvoraff Tarmenis vred kommer.

Polleye saaden udi Vin, oc den saa varm paa Bugen lagt, stiller Tarmenis vred.

Qveseurt saaden udi Vin oc den drucket, stiller oc Tarmenis vred.

Det 82. Capittel. Om Stolgang oc Løsen.

Jeg haffver offvenfaare tit oc offte, udi atskillige Capitler sagt oc lært, hvorledis mand skal giøre Stolgang oc atskillige onde Vædsker uddrifve, men her vil ieg lære oc handle, om saadanne Lægedomme vil icke vircke oc fuldkomme det som dem bør at giøre, eller oc om de virckede formeget, hvorleedis mand da handle skal, paa det at den Siuge skal ingen skade faa aff saadanne Lægedomme. Og først vil ieg her sætte oc beskrive nogle Tappe, hvilcke som Vædsken neddrage oc komme dem til at flyde, om den icke flyde vil, oc samme Tappe maa mand ocsaa bruge til at giøre Løsen oc Stolgang med, om mand paa den sted vaare, som mand icke kunde faa oc bekomme nogen Lægedom, som Stolgang skulde giøre, oc de Tappe skulde saaleedis giøris.

Alumen Mand skal tage alun, oc giøre en Tap aff det, en halff Finger lang, oc saa tyck som den lille Finger, den skal smøris vel med Smør, oc stingis bag ind udi artzen vel dybt, oc deryaa et støcke raadt flesk, saa langt oc tyckt som om almuet sagt er, saa skal mand nedsætte sig paa artzen en halftime, oc om mand siuntes at mand skulde faa Løsen, da skal mand icke strax gaa til Stoels, men holde sig det lengste mand kand, maadmaa oc vel gaa oc spatzere deryaa, da faar mand Løsen.

Eller mand maa giøre saadanne Tappe aff Sal gemmæ, oc bruge den som sagt er, oc de ere de beste som hertil tienne.

Sal gemmæ Tappe giorde aff hvid Sæbe, oc smurde med lit Smør, eller med lit

Sal Gæmme, eller oc med almindelige Salt gnedne, og bag indstungne giøre Stolgang oc saa Løsen. Sapo

Eller mand maa vride en Bederod med Salt, oc den bruge som sagt er. Radix betæ.

Eller mand maa siude Salt oc Honnig til det bliffver hart, oc heraff giøre Tappe, oc lade dem tørris, oc naar som mand vil bruge nogen aff dem, da skulle de dyppis i Lissebons Olie, eller udi Linolie, oc saa brugis som sagt er. Sal Mel. Oleum Olivarum Oleum Lini Mel Axungia porcina.

Eller mand maa tage Honnig oc Svineister, oc verme disse udi en Pande, oc dyppe herudi et stycke raat Flesk saa tyckt oc langt som ofvenfaare om de andre Tappe sagt er, oc det bruge.

Eller mand maa tage Rugmel oc Salt, lige meget aff hvert, oc Vand saa meget som her til behoff giøris, heraff skal giøris en Dey, oc aff samme Dey skal giøris Tappe, oc de skulle tørris mod Solen, eller i en anden sted, oc naar som mand vil bruge nogen aff dem, da skal den dyppis udi afklaret Svine Ister. Farrina Siliginis Sal.

Mand maa oc giøre saadanne Tappe aff Figen saaledis, mand skal flecke et Figen op paa den ene Side, oc vende det saa omkring, saa at det inderste kommer ud at, saa skal det gnides imellem Henderne med lit Salt, oc saa bruge det som førre sagt er.

Eller mand maa tage en Æggeblomme, oc sla den vel med Salt, oc binde saa her aff i en Linklud, saa at det blifver saa stort som en Haselnød, oc den bruge som sagt er.

Eller mand maa tage et stycke aff et Tallelius, saa langt som offvenfaare sagt er, oc holde det lit mod Ilden, oc vride det imellem Hænderne fuld af Salt, oc bruge det som sagt er. Vitellum ovi.

En Regel.

En almindelig Regel som skal holdis udi alle Lægedomme, som skulde giøre Løsen oc Stolgang. Naar som mand tager nogen Purgatz oc Lægedom til sig, som nogen ond Bædske uddrifve skal, da skal den hvercken være for heed eller for kaald, paa det at den icke skal giøre nogen skade, om den for heed eller for kaald er, oc naar som mand hafver den til sig taget, da skal mand icke strax gaa til Stols, naar som mand fornemmer at den vil vircke, men mand skal holde sig med det første, det lengste som mueligt kand være.

Haffver mand taget nogen Lægedom til sig som Stolgangen oc Løsen stulde gjøre, oc den fordrager sig ind til om aftenen, oc eij vilde gjøre Løsen, da stal mand stride Ligvir tia Mel. Sem lactis. Ølersyde oc Honnig udi Vand, heraff stal mand drike en god drict om aftenen, naar som mand vil legge sig ned, oc saaher naa en god drict Walde, da bliffis den Gaarde Vedste, oc mand faar da Løsen oc Stolgang uden allfare.

Dm nogen faar Vammelse eller vil syg, efftersom at Hand Haffver taget nogen Lægedom til sig, da stal mand Holde et stycke steegt Brod for Munden, saa heed som mand heedist taale kand, oc naar som Maffven saadan Lugt fornemmer, da stiller Hand sig tilfreds, oc Vammelsen forgaar.

Haffver mand taget nogen Lægedom til sig, oc den Hafde vaaret for sterck, saa at mand finge for megen Løsen oc Stolgang, da stal mand verme et blot Sengelagen, oc winde det om den Syuge Bug Lender, saa heed som Hand heedist taale kand, oc saa stal Hand nedlegges paa Rygen, oc saa bliffue liggendis nogen stund, da faar Hand bedre rygen.

Eller mand maa giffve den Syuge noget Rosensucker, oc derpaa en god Saccharum Rosarum. drict Regnvand, eller ferst Kildevand, da stillis flydelsen.

Eller mand maa tage to Hyldeblommer, oc gnide dem vel sønder udi Vin, oc dem stal mand giffve den Syuge at dricke, oc den Syuge stal Holde sig vel sig oc stille, da stillis flydelsen uden all Sorg oc fare. Men om saa skeede, at der kommer Blod ud med Stolgangen, da stal mand derfore icke forfærdis, thi saadant skeer for den skyld, at Lægedommen Haffver vaaret for sterck.

Dm nogen bleffve Syug oc Mactløs aff megen Stolgang. Da stal mand stride en gammel Hone eller en Due udi Vand, oc lade derudi Gummi gummi arabicum Dragantum, aff hvert et Quintin, oc det stal mand giffve den Syuge dragantum at dricke, oc kiødet at æde, heraff styrckis Hiertet saare vel. Denne Lægedom trin oc dem som Dicteise hafve.

Dm nogen vemmer efter at Hand Haffver taget nogen Lægedom til sig saa at den vil ofven udgiven. Da stal mand stride udi en halff Potte gummi arabicum Mastix. ferst Vand Gummi Arabicum oc Mastix, aff hvert et halfft Quintin, oc lade det tøris, oc saa giffve den Syuge det at dricke, oc saa derpaa

lit Sucker, eller aff Electuario, som giort er aff Vveer, da forgaar Dem- Electrium? de Citonia
meelser.

Dm maand hafver taget Lagedom til sig, oc den vil icke vircke, da skal Furfures
maand tage Hvedekled oc Hatoste meed vod oc alt, aff hvert tre eller fire Der- tritici
der fulde, Hatteosten skal smaa skeris, oc disse skulle sydis vdi Vand, oc saa Malva
ladis vdi et Kar, vdi hvilket den Suge skal sættis offver Naslen, oc Van-
det skal vere saa het som hand kand lide taale kand, da blødis den onde Vodste oc
vdgaar.

Men om saavaare, at den Suge gad icke sidt vdi forskrefne Vand, da skal
maand tage to Linyoser, oc legge Kluderne oc Hattosterne vdi dem, oc synde dem
vdi Vand, oc den ene skal leggis offver hans Bug oc Nasse, oc den anden offver
lenderne, det heedisse hand taale kand, dafaar hand Løser, vden all pine oc
fare.

Saar nogen Sicktelse efter at maand hafver hafft meegen Stolgang oc Lø-
ser, det er saare farligt, oc almindelige giorre Vodsens Vegn. Vc hand skal Altea
saaledis hielpis: Maand skal synde den Hatost altsam vdi Vand, oc samme dialthea
Vand skal ladis vdi en Balie, vdi den skal den Suge sætte sine Fødder, oc diamar
siden skal hans Bug oc alle Lemmer smøris meed den smørelse Dialthea, oc gariton
maand skal giffve hannem lit Diamargariton.

Det 83. Capittel. For Blodsot.

Der ere trende haande Blodsot til. Den første kaldis Disenteria, oc den er
blandet meed Blod, eller meed Blod oc Kødde tilsammen, oc den kaldis den røde
Blodsot, oc er den verste aff disse trende, oc om den vil ieg først handle. Vc
denne Blodsot kommer stundem aff den Vodste Cholera, oc stundem aff
Cholera prassina, stundem aff Lefverens Brøst oc Vreck, thi naar hun faar
Vreck, da kand hun icke sende Kodet til de Lemmer som hun skulde, men
det vedstunder til Artens gort.

Kommer Blodsotten aff Cholera, da er den Suris Stolgang blandet
meed Blod, oc er der til gul.

Kommer den aff Phlegmate, da er Stolgangen gvid, oc blandet meed Blod.

Kommer Blodsotten fra Lefveren, da kommer der meeget Blod, som er røt oc klart, oc leffris snart, thi naar som Blodet kommer fra Leffveren (hvilcken som aff Naturen heeder) ned udi Tarmene, som icke ere saa heede, da bliffver det blegt, tyckt oc leffret. Somme uforstandige Læger siger, naar som de saadant Blod see, at det er et stycke af Lefveren, hvor udi de fare vild, oc sige icke sandingen. Oc den Blodsot som saaleedis fra Lefveren kommer, den hielpis med stor nød oc neppelige.

Er Blodsotten udi de øffverste Tarme, da haffver den Siuge stor Pine hos Naflen, oc ofven for Naflen, oc Stolgangen er blandet med Blod, eller hand er klart Blod.

Men er Blodsotten udi de næderste Tarme, da haffver den Siuge stor Pine neden for Naflen, udi Lenderne, eller hos Lenderne, oc Stolgangen er sort oc blandet med Blod, eller er grøn, stundem gul oc bleg.

Om Blodsoten kommer fra Leffveren, da haffver den Siuge stor pine udi den høyre Side.

Unde Tegn.

Den Blodsot som kommer aff Cholera, oc om Stolgangen leggis paa Jorden, oc dem bliffver sur som Edicke, eller oc om der flij Myg aff hannem, det er Dødsens Tegn.

Faar mand Blodsot eller Bugløb udi nogen Siuge, oc Siugen icke forgaar men forøgis, der er oc Dødsens Tegn.

Om den Siuge haffver stor tørst, oc der vover nogen Blegn bag hans Ørne, da døer hand.

Ordinantz.

Den Siuge skal icke æde saltet eller røget Kiød, eij heller saltet Fisk, oc eij heller aff mange atskillige Nætter, oc det som stegt er tien hannem bedre end det som saaden er, stegte Duer oc andre stegte Fule maa hand æde, stegte Fiske som fangne ere i ferske Søer oc Skel paa dem haffve, oc ere inden til fylte med æg, maa hand oc æde, hans Brød skal icke være for meeget surt, oc eij heller nij baget. Hans drick skal være rød Vin, eller oc Regnvand, hvorudi gloendis Staal ni gange sluct er, om affenen skal hand icke nedlegge sig til Søffns, førend to Timer ere forløbne efter hans aftens Maaltid, hand skal icke heller soffve om Natten lenger end i siu eller otte Timer, men dog

maa hand vel bliffve liggendis nogen stund, udi Sengen, om Dagen skal hand icke heller soffve. Oc hvo som denne breck oc Siuge haffver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Først, om tiden oc den Siugis Leylighed sig saa vil begiffve, skal mand lade sla Leffver aaren, eller oc Milt aaren, oc dereffter den offverflødige Nædske, hvoraff Blodsotten kommer, saaleedis rense oc uddrifve.

Mand skal tage Myrabolaner try Lodt, oc støde dem til Pulver, oc der paa lade Rosenvand, oc lade det saa staa en Nat, om Morgenen skal det krystis igien-nem en Linklud, oc gifve den Siugde det at dricke. Myrrhabalani.

Eller mand maa tage Myrabalaner Kebuli, et Lodt tiurde eller stegte paa en heed Tegelsteen, Agaricus trosiscatus, et halfft Qvintin, Syrup af Mynthe et Lodt, Vand af Viertens fryd fire Lodt, heraf skal giøris en drick, oc den skal mand gifve den Siuge om Morgenen, oc der paa skal handfaste i fire eller fem Timer. Myrrabalani. Agaricus trosiscatus Syrupus de Mentha aqua Melisse Viola. Prune dancasene. Cassia Fistula Tharmarinde.

Eller mand maa rense Tarmene, med denne Lægedom. Mand skal tage Fiole, tørre Blommer Cassia fistula, Tharmarinde, af hvert tu Lodt, oc siude disse udi tu Pund Regnvand, indtil trediedeelen indsaaden er, saa skal det sies igiennem en Klud, oc der udi tadis et halft Pund Sucker, saa skal det siudis igien, saa at det blifver til en Syrup, derefter skal mand tage Rhabarbarum, oc Myrabolani citrini, aff hvert et Qvintin, støtte til Pulver, aff denne Syrup skal den Siuge dricke afften oc Morgen, hvergang tre Skeeder fulde, med varmt Vand vel tilsammen rørt. Rhabarbarum. Myrrhabalani citrini.

Men om saa er at den Siuge haffver hafft Blodsoten lenger end udi sex eller siu Dage, da skal hand icke saaleedis rensis eller purgeris som herfaa-re sagter, men hans Tarme skulle saaleedis rensis oc lægis. Mand skal siude Bygvand oc Honnig tilsammen, oc det vel rent skummet, oc saa der udi lade Gedemelck, oc den der udi vel røre, oc lade det saa kolne, heraff skal mand giffve den Siuge at dricke, om Morgenem, Middagen oc om aftenen med anden luncket Melck.

Eller mand maa tage Hørfrø, Fænum Græcum, af hvert et Lodt, disse skulle siudis udi fire Pund Regnvand indvaa helften, siden skal der udi ladis rent skummet Honnig, oc det skal end da lit siudis, heraf skal mand giffve den Siuge hvertredie Time om dagen, tre Skeder fulde, af denne Lægedom rensis oc lægis Tarmene.

Semen Canabi.

Kommer Blodsoten af de øfverste Tarme oc Indvaaler. Da skal mand støde Hampefrø smaat, oc lade Vand deryaa, oc saa krijste det igiennem en linet Klæde, oc giøre heraff en Melck, mand skal oc stege tu æg vel haarde, dog saa at de icke brendis, saa skal mand tage aff samme Hampemelck, ligesaa meeget som æggene kunde veije, oc de skulle stødis vel tilsammen, heraff skal den Siuge gifvis den stund hand fastendis er, da stillis Blodsotten oc Pinen forgaar.

Sepum Hircinum Resina Cera Ciminum

Kommer Blodsoten af de middelste Tarme, da er Stolgangen sort, eller grøn, oc er blandet med Blod, oc da skal den Siuge sættis paa en Stol med et Hul, oc vel om hengis med Klæder, oc mand skal giøre en Røg under op saaledis: Mand skal tage Bucketel, Harper, Vow, Spisecommen, ligemeget aff hvert, disse skulle leggis i en nij Leerpotte, oc der skal leggis et Laag paa hende saa at hun blifver vel tæt, saa skal hun sættis paa en Ild, at hun bliffver vel heed, oc siden sættis under den Siugis Stol, saa at Dampen eller Røgen af hende kand gaa op til den Siuge.

Kommer Blodsotten aff de næderste Tarme, da er Stolgangen gul. sort eller grøn, eller oc bleg, da skal mand giffve den Siuge gamle saadne Hønner, oc stegt Kiød aff en Væder at æde, oc Bijgvand at dricke, disligeste oc Mandelemelck blandet med Rosenvand, heraff styrckis Hiertet oc Blodsotten stillis.

Lac cupre.

Giffver mand den Siuge Gedemelck at dricke, hvor udi gloendis Staal ni gange er sluct, da stillis Blodsotten.

Eller mand maa slycke gloendis Staal ni gange udi Regnvand, oc saa der i rede en Grød af støtte Risengrijn, eller Bijggrijn, oc giffve den Siuge heraff at æde, Morgen oc aften, mand skal oc giffve hannem

rød Vin, som med samme Vand blandet er, da stillis Blodsoten baade
vaa gamle, oc unge Menniske.

Eller mand maa støde et halfft Lod Drageblod smaat, oc giffve den Siuge dermed Ertesaad, eller med et blødt æg at æde. Sagvis draconis.

Hafver den Siuge Veede, da skal mand giffve hannem denne Lægedom, hvilcken som stiller Blodsoten, styrcker Hiertet, køler Lefverens Veede, skierer Torsten, oc giør en god Vædske udi Munden.

Mand skal tage Rosensucker, saa stort som en Valnød, Drageblod smaastødt et Quintin, oc giffve den Siuge denne Lægedom, med Hegnvand, eller Øllvand at dricke. Hafver mand icke Øllvand, da maa mand tage Støvven aff Rugbrød, saa stort som en Næffve, oc siide det udi en Potte Vand, oc det skal stedse vrides, vaa det, at det icke skal tilbrendis, heraff skal mand giffve den Siuge Morgen oc aften. Det er oc saare gaat, at mand giffver hannem Mandel at æde, hvilcke som hafve liget uditalt Vand, oc ædet, det støyver oc køler. Saccharum? Rosarum Sanguis Draconis. bolus et vermin. Ematitis Mastix.

Eller mand maa tage Rosen Sucker, Drageblod, Bolag, Blodsten, Mastix, af hvert et halfft Quintin, oc støde dem smaa, oc blande dem med Succkeret, heraff skal mand giffve den Siuge saamegit som en Valnød kand rumme, med vinen af Veibrede, oc samme Lægedom stiller allegaande slags Bugløb.

Eller mand maa siide en ferske Gedeost eller Faareost udi Hegnvand oc Honning, udtil Vandet er udsaadet, heraff skal mand giffve den Siuge saa meeget som en Valnød kand sie til, Morgen, Middag oc om aften. Caseus agnæ pluralis. Mel

Eller mand maa tage en Mælcke, oc støde eller skiære den smaa, oc røre den udi en Æggeblomme, oc saa tage en Dage af den vaa en heed Tegelsteen, aff den skal mand giffve den Siuge at æde Morgen oc aften. Nux Mirystica

Eller mand maa tage Filing eller Skaffvelse aff Hiorte Horn, trii Lodt, Stiffvelse eller anneders, saa meegen at mand kand giøre en Grød aff med Melck, heraff skal mand giffve den Siuge at æde Morgen oc aften. Rasura cornu cervi.

Hører saadne udi Vand, oc det Vand drucket, stiller blodsot oc brugens Ugelelse. Pira.

Cancri Mand maa oc siüde Krabber udi sød Melck, oc saa udtage fisken aff Skalerne, oc støde samme Skaler til Pulver, oc siüde samme Pulver oc Melcken tilsammen igien, mand skal lade derudi et Qvintin Drageblod, støt til Pulver, heraff skal mand giffve den Siüge afften oc Morgen.

Sangvis dragonis

Vitellus ovi. Eller mand maa tage to Eggeblommer, oc rent Kugmel saa varmt som det kommer af Møllen, io varmere det er, io bedre det er, saameeget aff samme Mel som et Ey kand være, oc tu Muskatter, eller oc noget Valmue frø, heraff skal giøris en Dey, oc aff samme Dey Kager, oc de skulle bagis paa en hed Tegelsteen, eller paa en heed Aern, aff disse Kager skal mand giffve den Siüge at æde, den stund de ere varme.

Nux unguentaria. Seminis papaveris.

Eller mand maa tage Hestelorte, oc krijste saa megen Oes aff dem, som der kand gaa udi en Eggeskal, hertil skal mand tage Hvedemel, oc to Muskatter smaa skaarne, oc heraff giøre en Dey, oc samme Dey skal vindis omkring en Hyldepibe som er reen skalet, saa skal det vendis hos en god Ild, indtil det bliffver vel baget, heraff skal den Siüge æde om Morgenen helften, oc om afftenen den anden Part, oc hand skal dricke deryaa rød Vin, eller oc Regenvand, hvorudi gloendis Staal ni gange er sluct.

Eller mand maa lade sætte en stor Koppe paa Bugen, men der skulle ingen hul huggis.

Eller mand maa brende en Turteldue med Fiere oc alt til Pulver, udi en nij Leerpotte, som offventil vel tæt tilklinet er, heraff maa mand giffve den Siüge saa meeget som en Bøn kand være, med hvad Vædske mand selff vil.

Turtus Eller mand maa tage en Turteldue, oc fylde hende indvortis fuld med nijt Vov oc den stege, oc hende udvortis vel drijppe med nijsmeltet Vov, siden skal mand gifve den Siüge den at æde, da stillis Blodsotten.

Perdix Eller mand maa tage it Agerhøns, oc dermed handle ligesom om Turteldueen sagt er.

Galina nigra Eller mand maa siüde en sort Høne, udi Sverte som Staal udi ligger, indtil Kiødet falder fra benene, oc det Kiød skal mand giffve den Siüge at æde.

Eller mand maa tage it Eble, oc udskiære Kiærnehuset, oc opfylde steden igien med nyt Vox, oc binde det tilsammen igien, oc steg det hos en Ild, saa at Voxet kand vel inddragis udi Eblet, oc det Eble skal mand giffve den Siuge at æde; da stillis Blodsotten strax. Poma

Eller mand maa tage Tormentillam, Veybredefrø, Drageblod, ligemeget aff hvert, Mandele smaa støtte, oc Stiffvelse eller amedam, saameeget som hertil behoff giøris, heraff skal giøris en Grød med Melck, den skal mand gifve den Siuge at æde. Tormentilla. Semen plantaginis Sanguis Draconis Amigdali Amilium

Eller mand maa tage Veybredefrø smaa støt til Pulver fire Lodt, Drageblod et Qvintin eller lit meere, Stifvelse eller amedam, disse skulle blandis tilsammen med Veybrede Vand, oc heraff giøris en Dey, oc aff den Dey skulle giøris Kager, oc de skulle bagis paa en heed Tegelsten, eller paa en heed aern, oc mand skal giffve den Siuge at æde aff dem. Semen plantaginis Sanguis draconis Amilium

Eller mand skal tage Hvedemel en Haand fuld, Veybredefrø en Skee fuld, en Mustate smaa skaaren oc lit Saffran, heraff skal giøris en Grød, med Melck, eller mand maa bage Kager heraff. Farina tritici. Semen plantaginis

Eller mand maa tage Egebarck, støt til Pulver, fem Lodt, Bolas tu Lod, to Eggeblommer, lit Hvedemel oc Vand; heraff skal giøris en Dey, oc deraff Kager bagis, oc de skulle brugis som sagt er. Nux Meristica. Crocus. Cortex querci. bolas. Vitellum ovi.

Tormentillerod til Pulver støt, oc aff den hvergang et Qvintin drucket med rød Vin, hvor udi gloendis Staal ni gange slucter, stiller Blodsotten. Tormentilla.

Eller mand maa tage en Svinelort, oc støde hannem smaa, oc lade Miød eller Øll paa hannem, oc kryste den saa igiennem en Lin Klud, oc giffve den Siuge den at dricke. Stercus Porci

Eller mand maa legge Liusebrantzurt udi en Linpose, oc siude den udi Vand, oc paa samme pose skal den Siuge sidde med sin bare artz, det heediste hand taale kand, hand skal oc toe samme sted vel med Vandet. Taxpsus barbatus.

Om nogen finge Blodsot, oc hand vaare paa den sted, som hand ingen Lægedom kunde faa eller bekomme, da skal hand æde æg som ere haardsaadne eller stegte, oc derpaa dricke kalt Vand.

Om mand idelige æder varme Bønner, som udi Smør stegte ere, oc ingen anden Mad udi tre dage, da stoppe de Blodsotten.

Det 84. Capittel. For Bugløb Linteria aff Lægerne kaldet.

Linteria kaldis aff Lægerne den Bugløb naar som Maden oc Dricken gaar bag ud u fordøfvet, ligesom de ere offventil indgangne, oc denne Bugløb kommer almindelig af Mafvens skrøbelighed, i det at hand saa skrøbelig er, at hand kand icke holde Maden udi sig. Oc om nogen faar denne Breck oc Siuge, effter hand haffver hafft Blodsot, da døer hand heraff. Men saaleedis kand hand hielpis.

Lægedom.

Syrupus absynthij Mel Rosarum

Mand skal giffve den Siuge udi fire eller fem dage Malurte Syrup, oc Rosenhonnig, med Bethonie, Fenickel, eller med Malurte Vand blandet, hvergang en Skeefuld.

Eller mand maa gifve den Siuge it Lodt Hiera simplex, med fire Lodt Malurte Vand blandet, men er den Siuge af sterck Natur, da maa mand tage hertil et halfft Lodt Diaphenicon.

diaphenicon oleum Mastiches. oleum de Spica de Mentha de Absynthio. Absynthium Mentha Majorana Aromaticum Rosarum. Electuarium de Cydoniis.

Siden skal den Siugis Maffve smøris med Olie aff Mastix, eller med Spicanardi Olie, eller med Olie aff Mynthe eller aff Malurt, mand skal oc smørre paa et stycke Leer, Cerotum Galeni, oc legge det paa Mafven.

Eller mand maa legge udi en Linpose, Malurt, Mynthe oc Meyran, som ere tørre, oc legge hannem paa Maffven.

Mand maa oc giffve den Siuge hver Morgen it Qvintin Aromaticum Rosarum.

Electuarium aff Qveer idelige ædt, er oc got for denne breck.

Det 85. Capittel. For den Bugløb Diarrhea kaldet.

Diarrhea er den Bugløb, naar som Maden oc Dricken som er fordøfvet udgaar uden Blod, oc kaldis almindelige paa vort Tungemaal, med Forloff sagt, Rendeskide, oc denne Bugløb kommer af Tarmene, oc aff de

andre Lemmer, ligesom Blodsoten giør. De Syo som denne Dreck oc Siruge
faar, oc om hans Natur icke for saare heraff fortrenckis, da skal den icke skillis
eller stoyris forend paa den fierde Dag.

Denne Dreck oc Syglok kommer stundem aff den Vædske Cholera, oc af
andre gede Vædsker, thi skal mand giffve den Siruge imellem begge Maaltid, Syrupus de Ribes.
Syrup aff Ribes, aff Rosen, eller aff Dveer, med Vand, hvorudi gloendis Rosarum
Staal nogange slucket er. De Cytonijs

Eller mand maa giffve den Siruge i Syruyernis sted denne Lægedom Myra.
saaledis tilgiort. Mand skal tage Rosenvand, Vand aff Dvetunsis vel Rosarum
Berbrede Vand, aff hvert et halfft Pund, aff de trende haande slags Sandel træ Buglossa
et halfft Lodt, Sucker sex Lodt, disse skulle smaa stødis, oc smeltis tilsammen, oc Plantag.
lade siunckis til bunden, siden skal mand giffve den Siruge heraff at dricke. nis
Sandelum

Mand skal oc giffve den Siruge om Morgenen fastendis, Rosen Conserva Conserva
som noget gammel er, oc icke er nyslige giort, oc deryaa skal hand siden Rosarum.
dricke en aff forskrefne Syruyer, eller oc aff den Lægedom som her næst ofven
saare skrefven staar.

Dra den Siruge føler Sting oc graavelse udi Tarmene, da skal mand toe Hordeum?
oc reense Tarmene med dette Klister, oc sette hannem det hos ved som for lavt Rosa
er. Mand skal tage Byg, røde Rosen, Berbrede aff hvert en Haand fuld, citrina.
disse skulle siudis vel vedkrystis, udi samme saadane Plantago
Vand skal ladis fire Lodt Rosen Olie, Rosen Honning tre Lodt, en Eggeblom- oleum
me, disse skulle røris vel tilsammen, oc lit lunckett giort, oc saa indsattis. Rosarum
Mal
Rosarum

Eller mand maa giffve den Siruge denne Lægedom ofven ved, hand Myrabo
renser oc saa Tarmene saare vel. Mand skal tage Skalerne aff de gule Myra- lani.
bolaner et Qvintin, Rhabarbarum, et halfft Qvintin, Myrabolanerne Rhabar
skulle stegis eller tørris paa en heed Tegelsteen, oc siden stødis til Pulver, barum.
hertil skal mand oc tage Syrup aff Dveer tre Lodt, Berbrede Vand sex Lodt, Syrupus
disse skulle blandis vel tilsammen, oc mand skal giffve den Siruge hannem om de Cydonijs.
Morgenen varm at dricke, oc deryaa skal hand faste udi fire eller fem Timer.

Dereffter skal den beholdende Krafft skrectis med dette Klister. Mand skal tage Rosen Olie, Olie af Qveer, Olie aff Mastix, aff hvert sex Lodt, Bolus smaa stødt et halff Lodt, alle disse skulle blandis tilsammen, oc bag ind saltis, som vore tit kuncket giorde.

Eller mand maa tage Olen aff Hørsebane, aff Vejbreeder, aff Portula-ca, aff hvert sex Lodt, Olie aff Qveer oc saa sex Lodt, disse skulle vorris vel til-sammen, oc bag ind saltis som vore sagt er.

Eller mand maa tage et halfft Pund sød Melck, udi hvilcken glødis Staal er ni gange slucct, Vand som er under en Slibesteen, Vejbrede Dess Olie aff Qveer, aff hvert fire Lodt, Bolus et Quintin, Bucketalle tre Lodt, dette skal saltis bag ind.

Eller mand maa giffve den Syge hver dag tre Skeeder fulde af denne Sÿrup, hvergang maand giffve den med kuncket Vand hvor udi glødt des Staal er slucct. Mand skal tage Cassiam Fistulam, Thamarinde, Mirabolani citrini, Engelsød, aff hvert et Lodt, Rebule halfandet Lodt, disse skulle stødis smaa oc sildis udi tre Pund ferst Vand, siden skal mand tage Sucker hertil oc giøre heraffen Sÿrup, disse forskreffne Lægedomme skulle brugis udtil den onde Vædske aldeelis ude er, oc Tarmene ere rensede. Dereffter skal mand bruge aff de Lægedomme, hvilcke som skreffne staa om Blodsoten at fordriffve oc stille.

Cassia fistula. Sÿrupus Tharma rinde. Mirabolani. Pole po deum Rebuli.

Det 86 Capittel. Hor Bagtarmens vred kaldet aff Lægerne Thenasmon, kaldis oc aff somme paa vort danske Lungemaal, Darcke.

Thenasmon, er stor vred udi den store Bagtarm, som kaldis intestinum rectum, eller longum, saa at mand hafver stor attraa oc begierring at vilde gaa til Stols, oc hand kand dog der intet giøre, oc hvo som saadan Vreet faar, oc hielpis icke udi tide, da faar hand Blodsot. De denne vreet kommer stundem deraf, at mand hafver badet udi kalt Vand eller oc siddet nogen paa en kold Sten. Stundem kommer den oc deraf, at

vædsken indvaartis blifver heed oc forbrendis, oc nedgiffver sig udi Bagtarmen. Stundem aff kaald slimactig Vædske. Stundem aff nogen Byld eller Vaarte som vaaver udi den. Oc hvo denne Breck haffver, hand haffver Pine hos den lønlige Sted eller Lem, oc saa Sting udi Bagtarmen, oc Stolgangen som kommer fra den Siuge, den er blandet med blodige Strige. Oc den Siuge skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Mand skal legge Katteost udi en Linpose, oc siude den udi Vand, saa skal mand giøre et Karbad med Vand, udi hvilcket den Siuge skal sættis, oc Posen skal hand sidde paa saa het som hand heedist taale kand, heraf vermis hand oc faar Løsen. Efter Baddet skal hans Bug oc Lender vel smøris med den Smørelse Dialthea, oc Lauer Olie tilsammen blandede. Oc om tiden, oc den Siugis Leylighed sig saa begiffve vil, da skall den aare som sidder neden for Anckelen ladis. Dialthea oleum laurinum.

Eller mand maa siude Katteost oc Fioler udi Vand, oc sætte samme Vand under en Stol med et hul, oc lade den røg oc damp gaa under op, paa den Siuge. Malva Viola

Eller mand maa siude Liusebrand udi Vin, oc lade den Siuge sidde paa den. Tapsus barbatus

Denne er oc en forsøgt Lægedom, oc stiller Pinen inden en time: Mand skal legge Hvedekled udi en Linpose oc siude den i Edicke, oc paa den skal den Siuge sidde.

Eller mand maa siude Basilicon udi Vin med Lissebons Olie oc dricke den. basilicon oleum olivarum.

Eller mand maa gifve den Siuge et Qvintin Myrrhe med en drick Ostevalde. Myrrha Serum casei.

Eller mand maa siude den store Rølicke (af somme Gaaseurt kaldet) udi Vin, oc legge den paa Bugen. Protentilla

Eller mand maa giøre en røg under op, aff den Gummi Sarcocolla. Sarcocolla.

Det 87. Capittel. For Spolorm udi Bug oc Tarme, Lumbrici aff Lægerne kaldet.

Udi Tarmene vaave mangehaande slags Orme, somme de ere brede, somme de ere lange, oc de vaave aff ond Bædske, oc serdeelis aff Phlegmatis. Oc naar som den Bædske Phlegma, raadner udi de øverste Tarme, da vaaver aff den lange Orme, Lumbrici paa Latine kaldede. Oc naar som de vaave imellem Tarmene, da ere de stackede oc brede, oc kaldis Ascarides, eller oc Cucurbutini.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare om nogen haffver Orm udi Tarmene: Naar som den Siuge soffver, knapper hand Tendene tilsammen, oc hans Læber gaa, lige som hand haffde noget udi Munden at tygge, oc drømmer underlige ting, der bider hannem oc noget hos Næseborene, hand faar oc et underligt Sind, oc Tungen er tør.

Der gaa oc stundem Orme udaff Næsen, stundem aff Munden, stundem med Stolgangen. Hvo som denne Breck haffver, hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal giffve den Siuge at dricke udi tre samfelde Dage fastendis, sod Melck, eller Miød, eller oc Band som er saaddet med Sucker, da druckne de, derefter skal mand giffve hannem oc udi tre Dage denne Lægedom, da dø de.

Mand skal tage en æggeblomme, lidt Kridt, oc god sterck Binædicke, eller oc anden god Edicke, disse skulle røris vel tilsammen, oc giffvis den Siuge.

vitellum ovi creta Acetum vini

Oc naar som Ormene ere saaledis dødede, da skulle de uddriffvis, ellers kommer der meeget ont deraff, om de raadne udi Tarmene. Oc om de ere døde af Lægedommen, det kand mand saa forfare oc vide. Den Siugis Bug dragis haardelige tilsammen aff en sterck rørelse, tørsten oc de

andre tegn om hvilcke førre sagt er, de forøge dem oc bliffve sterckere end de førre vaare, Madens oc drickens lyst forgaar, oc om de med Lægedom uddrifvis, da forgaar disse Tegn oc de skulle saaleedis uddriffvis.

Mand skal giffve den Siuge et Qvintin Esulam som er beredt, da driffvis de ud, oc all anden ond vædske. Denne urt vaaver mange steder udi Norgis Rige, oc kaldis aff dem Skideurt. Thi vil ieg her lære dem hvorledis den skal beredis, oc hendis udyd fra hende tagis, hvilcket saaleedis skal giøris. Mand skal tage den yderste Barck eller Skal aff Roden, oc legge den udi Endivie Vand, eller oc udi sød Melck, en Dag oc Nat, oc siden skal den tørris igien oc brugis, de som aff sterck Nature ere, maa mand giffve et Qvintin, oc hvo som icke sterck er, et halft Qvintin, eller trediedeelen aff et Qvintin. Men lærde Mænd udi Lægedoms Kaanst bruge denne urtis Rod, naar som de ville nogen rense eller purgere med hende, saaleedis.

De tage Esule Rod tre Qvintin, Canelebarck et halfft Lodt, anis oc Fenickelfrø, af hvert et halfft Qvintin, Sucker et Lodt, disse blande de tilsammen, oc giffve heraff et Qvintin med Øll eller med Vin, eller hvor med mand selff vil.

Esula
Cinnamomum
Seminis
Anisi et
Feniculi.

Eller mand maa uddriffve de døde Orme med et Qvintin Diaturbit.

diaturbit
Rhabar
bara.

Eller mand maa uddriffve dem med Rhabarbara.

Denne Lægedom døder Ormene, om mand smør Bugen hermed.

Succus
absynthei.
Fel Tauri.
Aloe Gaba
linum.

Mand skal giøre en Smørelse aff Mallurte Oes, Tiure Galde, oc aff Aloe Cabalino.

Dette Plaster paa Bugen lagt, uddriffver Ormene, hvilcket saaleedis skal giøres. Mand skal tage Malurte Oes fire Lodt, Euforbium, brent Hiortehorn, Hare Galde, aff hvert et Lodt, disse skulle blandis med Honnig oc brugis som sagt er.

Succus
Absynthei
Euphorbium
cornu
cervi
Fel Leporis
Mel
Ruta
Mel.

Eller mand maa giøre et Plaster aff Rude oc Honnig, oc legge det paa Nafflen.

Usen aff Malurt blandet med Fiole Olie, oc Bugen hermed smurt, døder Ormene oc uddriffver dem.

Succus
Absynthei.
Oleum
violarum.

Succus abrothani — Osen af Abrød blandet med Melck, oc den drucket, døder Ormen.
Succus ceri — Matrum frø ædt, døder Ormene. Krusemynte støt til Pulver, oc det drucket med Melck døder Ormene.
Folij — Regnfan blandet med Honnig oc ædt, døder Ormene.
Semen Matricaria — Karsefrø støt til Pulver, oc med Edicke drucket, døder Ormene.
Menthae — Victril støt til Pulver, oc blandet med Honnig, oc et Qvintin til sig taget, døder Ormene oc drifver dem ud.
Tanacetum — Semen Nasturtij.

Det 88 Capittel. Om de Aarer som sidde bag udi Artzen, Hemoroides kaldede.

Nu vil ieg handle om den sidste Tarm, oc først om de Aarers flydelse som er i den, hvorledis mand skal komme dem til at bløe, oc hvorledis de skulle stillis. Oc paa det, at mand kand dis bedre forstaa dette, da skal mand vide, at udi den sidste Bagtarm ere fem aarer, aff Lægerne Homoroides kaldede, det er paa vort danske Tungemaal saa meeget sagt, Blodsens aarer. Fordi at igiennem dem, gaar meget ont Blod fra Mennisken, ligesom der gaar oc fra Qvindfolck, naar som de hafve deris naturlige tids flod. Disse Aarer kaldis aff somme Læger, venæ aureæ, det er de gyldene Aarer, thi aff deris flydelse (om den rettelige skeer) bestermis Mennisket fra meget ont, oc fra atskillige Siugdomme, som ere, Battersot, Spittals Sot, oc andre saadanne, fordi haffve mange storlige behoff, oc naar som de ere fulde, oc de icke obnis aff dem selffve, at mand da veed hvorleedis de skulle obnis, hvilcket saaledis skal skee.

Lægedom.

Mentha aquatica panis porcinus. — En Røg under op giort med Horne Mynthe, oc Fordeble obner disse aarer. Denne Tap obner de gyldene Aarer visselige, om den indstingis bag udi Artzen, oc hand derinde bliffver sidendis om Natten, oc den skal giøris udi Apotecken saaledis:

Recipe succi squille drag i Succi Cicute drag ii. Succi Mercurialis drag iii Serpentarie, Salis communis, ano drag i. Mellis drag ii fiat Suppositorium.

Om mand haffver stor Pine aff disse Aarers flydelse, da skal mand smøre Tarmen med Linolie, da sactis Pinen.

Om mand væder Bomuld udi Osen aff Løg, oc stinger den bag ind, da abnis de gyldene Aarer.

Eller mand maa tage det som mit inde udi Løgen sidder, oc giøre en Tap deraff, oc sting den bag ind.

Eller mand maa væde en Bege aff Skafvelse udi Ove Galle, oc stinge den bag ind.

Det 89. Capittel. For de gyldene Aarers flydelse.

Ligesom der kommer meeget gaat, af de gyldene Aarers flydelse, saa kommer der og meeget ont aff den, om de flyde formeeget, thi vil jeg her lære, hvorleedis deris offverflødige flydelse skal stillis, hvilcket saaleedis skal skee.

Lægedom

Mand maa giøre Hare Haar til Pulver, oc strø det paa de Gyldene Aarer, da stillis deris flydelse. Pili leperis

Om mand strøer paa dem Bolas til Pulver støt, da stillis deris flydelse. bolas armenus

Terra sigillata saaleedis bruget, giør oc det samme. Terra sigillata

Aloes smeltet udi sød Vin, oc de gyldene Aarer hermed tone, oc heraf paa dem lagt, læger oc stiller, de gyldene Aarers flydelse.

Aurigpigmentum, blandet med Rosen Olie, oc de gyldene aarer dermed smurt, læger oc stiller deris flydelse. Aurigpigmentum. Oleum Rosarum.

Eller mand maa støde Gallas til Pulver, oc blande det til Pulver med Lisbons Olie, oc giør Plaster heraff, da stillis deris flydelse, oc de lægis. Galla Oleum oliarum.

Eller mand maa tage Aloes, hvid Kogelse, Drageblod, bolas Armenus, Hare Haar, vel smaa skaaret, aff hvert et halfft Lodt, Spindelveff som findis udi Møller, alle disse skulle blandis med det hvide aff æg, oc h heraff skal smørris paa steden, da stillis flydelsen, oc Pinen sactis. Aloes Thus album. Sangvis draconis. bolas aranea molendini Millefolium.

Kølicke saaden udi Vin, oc den drucket, stiller de gyldene Aarers flydelse.

Det 90. Capittel. For de Bylder eller Vaarter som vaave paa Endetarmen Fiius kaldet.

Paa enden aff den sidste Bagtarm, eller ret ved artzens indgang, der vaave stundem Bylder som ere skabte ligesom Vaarter, oc disse komme stundem aff offverflødigt Blod, oc hvo denne Breck hafver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Mand skal lade sla den aare som sidder indvaartis paa Foden neden for Anckelen.

Oleum olivarum oleum Vitelli.

Om disse bylder eller Vaarter ere nylige vovne, da skal mand verme Lisbons Olie, oc herudi væde en blaa ulden Klud, den skal leggis offver steden, denne Lægedom hielper, om den ofte brugis.

Men ere saadanne Bylder eller Vaarter store som Nødder, da skulle de brendis indtil grunden med et gloendis Jern, oc siden lægis med Olie giort aff Æggeblommer.

Succus Cepa Mel. Cerusa Thus Sepum hircinum Vitelle ovorum oleum Chamomille Sulphur Vitella ovorum oleum Rosarum. de exitu Ani.

Denne er oc en god Smørelse, for saadanne Vaarter store som Nødder, da skulle de brendis. Mand skal tage Osen aff Løg, Honnig, Blyhvit, Røgelse, Bucketelle, ligemeeget aff hvert, heraff skal giøris en Smørelse, oc den skal vermis, naar som mand aff den bruge vil.

Eller mand maa tage to æggeblommer, Olie aff Chammilleblommer et halfft Lodt, Svogel smaa støt et Qvintin, heraff skal giøris en Smørelse.

Eller mand maa tage to Æggeblommer, Rosen Olie, oc hvid Vin, oc blande disse tilsammen, oc smøre deraff paa steden med en Fier.

Det 91. Capittel. Om Bagtarmen udgaar.

Det skeer tit oc ofte, at Bagtarmen udgaar, baade paa Mænd oc Qvindfolck, naar som saa skeer, da skal dermed saaledis handlis.

Lægedom.

Mand skal vel verme Hænderne udi varm Vin, oc subtilige indsætte Tarmen udi sin rette sted igien. Men er Tarmen hofven, da skal mand verme Vin oc usaltet Smør tilsammen, herudi skal Bomuld vaadgiøris oc den skal vindis om Tarmen, oc saaledis dermed badis, indtil heffvelsen forgaar.

Eller mand maa vaadgiøre Bomulden i varm sød Melck, oc dermed handle som sagt er. Om mand haffver icke Bomuld, da maa mand tage en blød Klud, oc legge hannem ofte omkring Tarmen oc paa Artzen, da forgaar hefvelsen.

Eller mand maa siude Katteost i Gedemelck indtil hand bliffver velblød, Malva
oc saa skal den leggis varm om Tarmen, da forgaar Hefvelsen oc Tarmen indgaar igien.

Eller mand maa siude et halft Pund Hvideløg i Vand, saa at Røgen kand Alium
gaa under op til Tarmen, heraf blødnis hand, saa at hand kand indsættis.

Røg bag under op giort af Liusebrands urt, oc aff Hønsebane, som ere Tapsus barbatus
saadne udi Vand, hielper saare vel, naar som Tarmen ude er. bursa pastoris.

Eller mand maa siude Æggeløff, eller Ægebarck udi Vand, oc lade den Folia
Siuge sidde deroffver, eller mand maa legge disse udi en Linpose, oc lade den Querni
Siuge sidde deryaa.

Karsefrø støt til Pulver, oc paa den udgangne Tarm strødt, kommer ham indigien. Semen Nasturtij

Eller mand maa tage brent Hiortehorn, Røgelse oc Mastix, ligemeeget af hvert, Cornu cervi.
oc støde dem til Pulver, oc strø deraff paa Tarmen.

Mand skal oc tilgiøre Vox med hvid Røgelse oc Mastix, heraf skal giøris en Olibanum
trind Bold, den skal indstingis paa Tarmen, oc saa forbindis, dette skal saaledis Mastix.
brugis, saa ofte som mand haffver været til Stols, oc indtil Tarmen sidder Cera
fast oc icke udgaar. Olibanum Mastix.

Er Bagtarmen ude, da maa mand siude Kongelius, eller Liusebrands Tapsus
urt oc Byncke udi Vin, oc sætte den Siuge deryaa, den Stund det end barbatus.
varmt er, da gaar hand ind. Arthemisia

Eller mand maa smørre Tarmen med Osen aff Slaan, da gaar hand ind acatia.
igien.

Det 92. Capittel. For Nyrernis Breck.

Den almectigste Gud, hafver skabt tvende Nyrer udi Mennisken, et paa hver Side hos Lefveren, saa at de drage til dem den offverflødige Vædske, som kommer fra Blodet, oc samme Blod kaagis oc siudis udi dem, oc vorder til Pis, oc nedsiunckis fra dem til Blæren. Oc samme Nyrer faa

stundem breck oc Pine aff Hede, oc stundem aff Kuld. Hvor aff den kommer, kand mand af disse Tegn forfare.

Tegn.

Kommer Nyrernis Siugdom oc breck aff blodet, da er den Siugis Vand farffvet som Blod, oc Pulsaaren slar fast, hand hafver oc de andre Blodsens Tegn.

Lægedom.

Saphena oleum violarum unguentum Populionis Oxisacra Electuarium de Succo Rosarum Scamonea Mentha Origanum Dialthea oleum Chamomille

Kommer Nyrernis breck af blodet, oc om tiden oc Alderen sig saa skicke vilde, da skal mand sla Lefver aaren, eller oc den aare paa Foden neden for anckelen, Saphena, aff Lægerne kaldet, oc den Siugis Lender skulle smøris med Fiole Olie, eller med Populeons Smørelse, mand skal oc giffve den Siuge afften oc Morgen Oxisacram, hvergang tre Skeeder fulde aff varmt Vand. Oc siden skal den Siuge rensis eller purgeris med Electuario de Succo Rosarum, oc med lit Scamonia, tilsammen blandede med varm Vin.

Men er Nyrernis breck af Kuld, da skal mand tage Mynthe, oc vild Meyran, oc siude disse i Vand, hermed skal mand Lenderne bade, derefter skulle de smøris med den Smørelse Dialthea, eller oc med Olie aff Chammilleblommer.

Det 93. Capittel. For Lendeverck.

Lendeverck er en stor svar Pine, oc giør Mennisket saare skrøbeligt, oc tager dem stundem aldeelis aff dage, oc samme Breck kommer stundem aff Hede, oc stundem aff Kuld.

Kommer Lendevercken aff Hede, da forsvinder Vædsken paa den Siuge, oc hans Vand er røt, eller oc gult, ligesom et Pomeransie Eble, oc hvo denne breck hafver, hand skal saaleedis hielpis:

Lægedom.

Malva dragantum. Triasandalum.

Mand skal giøre en Kaal aff Katteost, oc siude den i Gedemelck, oc udi den skal ladis lit Dragantum, oc den skal mand gifve den Siuge at æde, oc alt hves som hedmer det skal hand flij. Hand maa æde Bygvelling som tilredt er med Smør, fordi at den køler oc blødner saare vel. Mand maa oc gifve den Siuge Triasandalum.

Lendeverck oc Rygverck de komme oc stundem heraff, at mand haffver for meeget bedreffvet Naturens Syil oc Leg med Qvindfolck, oc haffver haft legemlig samqvem med dem, hvo som heraff hafver faaet Breck, hand skal udi den maade intet bevare sig med Qvindfolck. Oc om hand, haffver heede eller stor tørst, da skal mand giffve hannem Sucker Penidiarum, eller oc Sucker Landie, hand skal oc flij alt hves som hedmer. Men haffver hand icke heede, da skal mand giffve hannem det som hannem yasselige verme kand, oc den Mad som lætteligе fordøffvis eller fortæris. Den Siuge skal oc badis udi Karbad, om saa er at hand haffver icke breck yaa sin Leffver, haffver hun nogen Breck, da skal hun førre rensis, oc hendis hede leskis, førend den Siuge bader.

Er Lendevercken aff Kuld, da hafver den Siuge ingen lijst til Qvindfolck, men hand haffver svar Pine udi Ryggen, oc udi sine Punge, hans Vand er lige som andet Vand, oc hvo som denne Breck haffver, hand skal icke æde Olie, eller anden feed Mad, være sig Kiød eller anden Fisk, oc ey bruge noget som Mafven kand forkøle. Mand skal giøre Plaster af denne Smørelse, oc det yaa Lenderne oc Ryggen legge, saa heet som den Siuge det heedist taale kand, oc det skal saaledis giøris:

Mand skal tage Fennickel oc Melck, saa meeget som helften kand være af et Menniskis Hofvet, disse skulle skæris eller hackis vel smaa, oc siden stødis udi en Mortere, saa skal mand tage hertil Dillefrø, Olie aff Mastix, Qvetalg, aff hvert fem Lodt, disse skulle smeltis udi en Pande, oc naar som de ere smeltede, da skulle forskrefne uter ladis herudi, oc siden skulle disse leggis imellem tvende linet Klude, oc brugis som sagt er. Oc naar som det bliffver kalt, da skal det vermis igien, oc brugis som førre. Brugis dette Plaaster saaledis udi tre dage, da bedris det med den Siuge uden all Fare oc Pine.

Feniculum
Apium
Seminis
Anete
Oleum
Mastichi

Denne er oc en god vis Lægedom for Lendeverck som kommer af Kuld. Mand skal tage Chamilleblommer, saa mange som der kunde gaa udi en Kande yaa en Paat, oc dem siude i Vin oc helfften Vand, oc naar som

Chamomilla

Deere vel saadne, skulle de tages aff Graadet, oc stødis vdi en Mortere, saa at de bliffve som en Grød eller Velling, saa skal Graadet ladis paa dem igien oc siidis vidtil Graadet ladis paa dem igien oc er vidsaaden, siden skulle de leggis i en Linpose, som er en halff alne bred, oc halff anden alen lang, oc den skal leggis offver Lenderne saa heed som den Kuge heedest trale kand, oc naar som Lenderne ere saaledis igien forvermede, da skal Posen tages fra dem, oc Lenderne tvris med en Klud, oc siden smøris med denne Smørelse saaledis tilgiort.

Oleum benedicti Chamomilla Spicanardi Lauri Dialthea Oleum Coriandrum.

Mand skal tage Oleum benedicti, Olie af Chammilleblommer, oc Spicanardi Olie, aff hvert et halft Lodt Lauer Olie, den Smørelse Dialthea, aff hvert et Lodt, disse skulle ladis vdi et Stentøy, oc sættis paa en Ild, at smeltis oc vermis, hermed skulle Lenderne smøris, oc for strøene Pose skal bruges som forre staar vdi sex Dage Morgen oc aften, oc naar som Posen er bleffven told, skal hand vermis igien i Vin oc Band som vormet er. Eller mand maa tage Kvidelyg oc Koriander, aff hvert fire Lodt, oc dem siide vdi halff anden Pact Vin, vidtil tredie deelen indsaaden er, heraff skal mand give den Kuge, aften oc Morgen at dricke.

Sinapidium

Eller mand maa tage Kørel, oc den hacte eller smaa støre, oc siide hannem vdi Miød, heraf skal den Kuge dricke om aftenen, oc om Morgenen skal hand aide aff vrterne fastendis.

Verbena Salvia Laven dula Mentha

Eller mand maa tage Jernurt, Salvie, Lavendel oc Myntue, aff hvert to Neder feilde, disse skulle siidis vdi fire Pacter Vin vnder luter Laag, dereffter skulle disse ladis vdi en Balie, oc offver den skal den Kuge sættis, oc vel omgerdis trint omkring med Klæder, saa at Røgen eller Damyen heraff kand komme til Lenderne oc Liggen, saa at hand kand vel sveddis, oc sveden skal siden aftørris med en Linklud, dereffter skulle Lenderne oc Roggen smøris med smeltet Marre aff Qvebeen, oc vdi tre Dage skal dette brugis, oc serdeelis om aftenen, naar som den Kuge vil sig nedlegge til sofvis, dafor gaar Viren, besynderlige om Vin er kommen aff Kuld.

Mel Lac.

Eller mand maa tage Honning oc sød Melck, ligemeeget aff hvert, oc siide disse vdi en ny Leerpotte, heri skal vandgøris en Linklud, oc den

skal leggis paa Lenderne saa heed som den Kiuge heedist taale kand, oc naar som den bliffver kaald, skal den vermis igien, oc brugis som førre, heraff iddrogis Kuren.

Med denne Lægedom ere oc mange Hielpere som hassve hosst paa Lenderne: idi ni samfelde Dage skal mand om Morgenen, Middagen oc om aftenen vel gnide oc vride Lenderne med Vand, som brent er aff Kongelius, eller Kiselbrands urt, med en god Kl.

Det vaaver oc stundem Bylder i Lenderne, oc Lenderne bliffve tunge, oc synis den Kiuge at de henger paa hannem, hand faar oc en stor svar Kaaldesiuge, oc naar som Bylden bliffver blod eller moder, da flyder den lættelige. Er saadan Byld paa den høyre Side, da skal den Kiuge ligge paa den venstre Side. Er hun paa den venstre Side, da skal hand ligge paa den høyre. Mand skal oc vel tilsee oc forsaare, om saadan Byld er aff heed eller kaalder Vædske, hvilcket mand aff disse Tegn kand mercke.

Er Bylden aff heed Vædske, da tørster den Kiuge saare, hans Vand er rødt, oc Vædsken er sterck, oc hand svimler saare.

Men er Bylden aff kold Vædske, da er Kaaldesiugen icke saa svar, som den er som aff heede tommer, oc den Kiugis Vand er lige idi farven som andet Vand.

Lægedom.

Er Bylden aff heed Vædske, da skal mand tage Ysen af Natskade oc Jenickel Jus, Ligemeeget aff hvert, oc siide dem vel tilsammen, oc siden sie dem igien nem en Haarduug eller igiennem et andet Linklade, heridi skal mand lade Mandele Olie oc Cassia fistula, oc giffve den Kiuge heraff at dricke. Men hafver den Kiuge Bygvred, oc kand icke vel gaa til Stols, da skal mand sætte hannem dette Klistere hag ind, saaleedis tilgiort.

Succus Solatri et Fenicüli.

Oleum Amygdalarum.

Mand skal siide Byg oc Kattost idi Vand, oc siden sie Vandet derfra, oc idi samme afsiede Vand lade Kiole Olie oc Rosen Olie, ligemeeget aff hvert. Oc heraff giøre Klister.

Klistere Malva

Mand skal oc giffve den Kiuge den Mad som er aff Naturen vædskactig oc tyder. Alt hvis som hedner skal hand flye, oc skal ey heller bevare sig med Vindfolck, som førre sagt er.

Mand maa oc vel støde Kørel oc Fenum Græcum tilsammen, oc blande disse med Honnig, oc legge heraff over Lenderne som et Plaaster.

Foenum græcum.

Eller mand maa tage en Otting affen Stenye Byg, ot en god Hob Kalleost, oc stride disse udi Vand, oc lade den Kuge bade derudi, da blødris Bylden oc brøster dis lettere.

Zt bad Hordeum Malva

Dun Bylders Vandske vaaretict oc ey vilde flyde, da skal mand tage ferniel Bey, mercke Bey, Malterte Bs, ligemeget affGvert, oc stride dem vel tilsammen, oc siden strille desies igiennem en lin Klud, heraff skall mand gifve den Kuge om Morgenen et halfft Lodt med Morsemelck oc dricke, saa blødris Bylden oc flyder vel.

Sulphur Fenicüli Apii Absynthii

Der kommer ot stundem en geed Vandske udi Lenderne, oc sætter sig der inde, indtil Kun bliver til slim oc stor Lenderne saare, saa at den Kuge Vand bliver som Blod, hvo denne Breck haffver, hand skal saaledis hielpis.

Mand skal tage Olie affRødder et halfft Pund, oc ligesaa meget ferst Vand, disse strille vel blandis tilsammen, derudi skal en Svamp som Badstenne bruge vaadagiøris, oc leggis paa den sted der som Pinen er.

Mand skal oc lade Rosenblad støde til Pulver udi forsagde Olie, oc af den skal smøris paa en Klud, oc hannem paa steden legge. Mand skal oc gifve den Kuge, den stund hand fastendis er, affdenne Lægedom at dricke, hvilcken saaledis skal giøris.

Nuclei cucumeri Cuminum Semen Malva affkuld oleum Chamomille Violarum Rosarum Mastiches Tera. Vitellum ovorum

Mand skal tage Kierne af Græskar, Gyldecommen, oc Kalleostefrø, af hvert et halfft Lod, oc stride disse udi sød Melck, oc hannem bruge som sagt er.

Dun Lendeverck er affkuld, da maa mand tage Olie affKammille-blommer, affVioler, Rosen Olie, affMastix, affhvert it Lodt, hvis smeltet tre Lodt, disse strille vermis tilsammen, oc naar som de begynder at tøis, skal mand derudi lade to æggeblommer, oc røre disse vel tilsammen, saa at det bliver en Smørelse, med den skal mand tysse om dagen smøre Lenderne, oc gnide dem vel med en varm Haand ned at.

Hvidsaadne æg, Melck, diligeste oc saa Mandelmelck, tien dem vel som Lendeverck gifve.

Det 94. Capittel. For Nyrenis oc Blærens Steen.

Der vaaver Steen udi Menniskens Lægeme udi fem steder, som ere: udi Lungen, udi Tarmene, udi Nyrene, udi Blæren, oc udi Ledemodens Lemmer, ieg vil lade alle disse fare, aleniste her tale oc handle om Nyrenis oc Blærens Steen, hvilcken stundem vaaver udi Blæren, oc stundem udi Lenderne, oc den hafver sin begyndelse aff kaalder slimactig Vædske oc Materie, hvilcken som Maffven icke fortære eller fordøfve kand, men nedsætter sig hos de varme Nyrer, oc bagis der tilsammen til en Steen, eller oc til Sand, oc giør Mennisken ont oc plager hannem saare.

Ordinantze.

Hvo som hafver breck aff Steen, hand skal holde denne Ordinantz, hand skal icke æde røget Kiød, eller det som lenge haffver været saltet, ey heller Gedekiød, Svinekiød, Gaasekiød, ey heller aff de Fule som deris Reder oc Værelse hafve paa Vandet, oc ey heller den Fisk som icke hafver skel, oc icke heller det som er baget eller stegt udi nogen Pande, men den Pandekage som er baget med Malurt, oc icke er baget for hart maa hand æde, oc det for Malurtens skyld. Alt det som bagis aff Dey oc er usuret skal hand icke æde, oc disligeste det Brød som udi Vand er saadet, ligesom det Hvedebrød er, som her udi vore Land bagis, hand skal ey heller æde Melck, oc særdeelis sur Melck, ey heller gammel Ost, oc ey heller det som stopper, ligesom Risengryn, amedam eller Stiffvelse, Hvedemel giøre, hand skal ey heller æde raa Æble, Perer, Castanier oc andre saadanne. Men hand maa æde oc bruge til sin Mad, unge Høns, Haner, Kapponer, Kallekiød, unge Kid, Lam, Harer, oc serdelis deris Nyrer oc Hiernen, oc allehaande smaa Fule, æg blødsaadne, forlorne æg tilredde med lit Edicke, Kaal som er reed aff Persilie, aff Fenickel, aff Kørel, aff Dild, den maa hand æde, Olieurt oc Leppers maa hand oc æde, oc naar som den Siuge æder, da skal hand æde offte, oc føie tillige.

Hvorleedis mand kand kiende Lendernis Steen fra Blærens Steen.

Er Steenen i Nyrene eller i Lenderne, da er Sanden rød, oc den Siuge haffver ont i Lenderne oc i Ryggen, oc hand lader sit Vand uden Pine.

Men om den er i Blæren, da er Sanden hvid, or den Singe haffver Pine hos sin Lønlige Lem, eller or fare udi Lugen, or hand lader sit Vand fra sig med stor Pine or Nød, stundem kand hand icke lade sit Vand fra sig.

Steren vaaver stundem aff Hede, da er den Sinkis Vand røt, or der ligger megen Sand nedre i det Kar som hand lader sit Vand i, or naar som det haffver staaet stille i en time, da er Sanden rød or haard, or den grudis imellem Tingrene, hvo som denne Breck haffver, hand skal ingen heed Lægedom bruge.

Er Steenen aff Kuld, da sygjer den Sinke ofte, or Sanden er hvid som ligger nedre paa Bunden, i det Kar hand lader sit Vand i, or hans Vand det er stundem klart, stundem gulactig, eller or farvet som Østervalde, de Lægedomme som ere aff heed Natture tiene hammem best.

De som haffve Steen de gielpis i tvende maade, først at den udsteeris, hvorledis det gaar til, kand icke vel beskrifvis, or hvo som vil bruge den Kaanst, hand skal baade see or lære den aff en god forstandig Mestere or Læge, thi vil jeg her om intet mere handle eller skrifve, men hvorledis den sandactige Steen, eller den som brydis eller smullis, skal uddrifvis uden all Pine or farlighed, vil jeg her skrifve or lære.

Først skal mand vel tilsee, at den Sinke haffver god Stolgang, dereffter skal den slimactige Vædske saaledis renvis med denne Sjeny saaledis tilgiort.

Radices Apii. Petroselini Fenicull. Sideum Scolopendria Capillus Veneris Polypodium

Mand skal tage Mercke Rødder, Persilie Rødder, Fennickel Rødder, aff hvert fire Rødder, or aff samme urters frø, aff hvert tu Lodt, hvid Steenbrude frø, halff tredie Lodt Hiortetungis urtig Blad, Steenrude som vaaver paa Mure, Engelsode, sex Lodt, alle disse urter or Rødder skulle stødis maa, or de skulle sydis i halfanden potte Vin, or udi lige saa meget Vand tilsammenblandede, indtil helsten ind saaden er, siden skulle de sies or trykkis igiennem en Haardug, eller igiennem et andet stercht Linklade, or det som offrit er, det skal deelis udi tvende parter, udi den ene deel skal ladis et Pund Honnig, or udi den anden deel et Pund Eddicker or halff andet Quintin Cantarides, aff hvilcke Bisvederne aff staar.

ne ere, oc siden støtte til Pulver, derefter skulle disse siudis igien ind
til trediedeelen indsaaden er, oc af denne Lægedom skal mand giffve Camarides.
den Siuge hver fierde Dag tre Lodt, med sex Lodt Vand, hvor udi Mercke oc
Persilie Rødder ere saadne, oc aff den anden Syrup som med Honnig til-
giort er, skal mand giffve den Siuge hver Dag tre Lodt, med otte Lodt Vand,
hvor udi forsagde urter ere saadne. Om Stenen icke heraff bryster, da er
hand saa stor oc haard, at hand icke uddrifvis med Lægedom, men skal skæris
ud.

It Bad hvilcket som løser Stenen, oc kommer hannem til at flyde, dog skal
icke saadant Bad brugis for tit, fordi det løser vel Steenen, men offte bru-
get, giør det skrøbelige Nyrer, oc dette skal saaleedis giøris, mand skal tage Arthemisia Chamomillæ Melilotum Salvia Malva.
Byncke, Chammilleblommer, amur, Salvie oc Katteost, disse skulle siu-
dis udi Vand oc brugis som sagt er.

Et Pulver hvilcket Steenen sønderbryder, oc det skal saaleedis giøris oc
beredis: Mand skal tage een Gedebuck, oc holde hannem reen, oc giffve
hannem at æde udi een Maanet fenickel, Dil, Persilie, Vedbende, oc Feniculum Anetum Petrosilium Hedera Arthemisia
andre saadanne urter, saa skal hand i hielslais, oc naar hand stingis, da
skal mand lade lit aff Blodet bortløbe, men mellem Blodet skal tagis oc
sættis mod Solen i et Glas, til at tørris, oc naar som det er tiurt, skal det
stødis til Pulver, oc blandis med nogle støt Kaneelebarck, heraff skal mand Semen Petrosilinum Milina Solis
giffve den Siuge lit om Aftenen, med en drick Vin, oc om Morgenen skal
mand giffve hannem lit Persiliefrø, oc hvid Steenbreckefrø støtte til Pulver,
paa et støcke Brød, som udi Vin bløt er, at æde, da forgaar Stenen oc vaaper
icke meere.

Denne er oc en god vis Lægedom for Steen, oc er offte forsøgt. Mand skal
tage Bærene som vaape paa den Vedbende som vaaper op med Mure, grana Hederæ Capillus veneris Meleum Solis Sabina unio.
eller op til Træ udi Skoven, Steenrude oc Steenbreck, af hvert et Lodt
Sevenbom, Perler aff hvert et halfft Lodt, disse skulle stødis til Pulver, heraff
skal mand giffve den Siuge Aften oc Morgen, et halft Lodt med Miod at
dricke.

Lepus

Denne Lægedom loffvis oc gos Lægerne. Mand skal tage en ung Hare oc ægfelsa Hannem, oc straa ret tage Indvolden aff Hannem, den stund Gand ere varm er, oc lægge Hannem, ind i en ny Leerpotte, oc kline den vel til, oc sætte saa Potten ind i en heed Bagerouen, oc brende Hannem der til aske eller Pulver, heraff skal mand giffve den Siuge Aften oc Morgen et Quintin med Mjød at dricke.

Somme bereede forstrefne Lægedom saaledis. De dricke Haren lefvendis i Edicke, oc brende den siden som sagter, med Hud, Haar, oc med alle Indvoller, saa tage de til hver tre Lodt aff samme Pulver tolff Lodt Honning, oc giør heraff en Sirup, oc giffve den Siuge Morgen oc aften aff den, Hvergang saa meget som en Valnød kand være stor til, heraff bryder Stenen vdi Blæren.

Andre tage alleeniste Hareskind, der til ti eller tolff Ægerne, oven Haand fuld aff Hvid Steenbreek, oc brende disse til Pulver som sagter er, oc naar som Maanen aftager, da bade de den Siuge ind i det Bad som offven saare skrevet staar, oc giffve saa den Siuge aff dette Pulver, et halft Quintin, tillige med ferskt Kildevand at dricke, eller med Mjød.

Renes leporis.

Andre dricke Haren ind i Edicke, oc tage saa alleeniste Blodet aff Hannem oc tørre det, oc de giffve den Siuge heraff med Vin at dricke.

Hare Mjer brende til Pulver, oc straa stotte, heraf Aften oc Morgen et Quintin dricket med Vand, brent af Persilie, eller af Peberrod, bryder Steinen veldelige.

Denne Lægedom bryder Mjerenis oc Blærens Steen uden all Fare, oc stiller Vemmelse oc Gyselse, oc den giøris saaledis. Mand skal tage

Lupheus major.

Peberod otte Lodt, oc straa skære den, oc lægge den ind i halffanden Potte aff den beste Vin, som mand kand faa oc beforme, oc den skal saa stoa Dag oc Nat, siden skal mand giffve den Siuge aff samme Vin Aften oc Morgen, hvergang otte Lodt at dricke. Somme graffve Kanden med Vinen med ind i Jorden en Alen dybt, oc lade den saa stoa Dag oc Nat, forend de her aff giffve.

Eller mand maa tage de Bær som vaave paa Vedbende, oc støde dem til Pulver, oc heraff skal mand giffve den Siuge aften oc Morgen, hver gang et halft Lodt, med tre Lodt Vin at dricke. grana Hederæ.

Eller mand maa tage skalerne som Bønner udi vaave, oc brende dem til Pulver, oc legge det udi en Pose, giort som den mand lecker Clarete igiennem, oc lade der saa Vin paa oc lade den løbe der igiennem, lige som Clarete leckis, heraff skal mand gifve den Siuge Aften oc Morgen, hver gang tu eller tre Lodt, samme Lægedom er viss, oc ofte af lærde Læger forsøgt.

Eller mand maa giøre et Electuarium med Sucker eller med Honnig af disse efterfølgendis urter, oc heraf skal mand gifve den Siuge Morgenen oc Aften hvergang et Qvintin med Vin at dricke, da brydis Steenen oc Pinen sactis, oc giør vel at visse. Mand skal tage Neglicker, Galiga, Steenbrecke, Lauerbær, Persiliefrø, Spisecommen, aff hvert et Lodt, lang Peber, Saffran, Nellefrø, aff hvert et Qvintin, Ingefær, Halsel Løf, Kirsebere Kierne, aff hvert et halfft Lodt, Cardamomer, Cobeber, aff hvert halff andet Qvintin, Skersøde Polleie, Veybrede frø, aff hvert fire Lodt, Krabbe Øyen, Loestøcke frø, Engelsøde, aff hvert et Qvintin, disse skulle stødis til Pulver, oc dermed handlis som sagt er, somme tage her til et halft Lodt brent Hiortehorn. curiophile galanga Melium Solis bacce lauri Seminis petrosilini et Feniculi Cuminum Piper Crocus Seminis Urtiæ Zinzeber.

Electuarium Justini Imperatoris, om Morgenen, oc om Aftenen et Lodt til sig taget, med Vin hvor udi Persilie er saaden, bryder Steenen, det samme giør disse Electuaria, Electuarium ducis, Philantrophus, Diatrepiperion, Licutripon.

Hvid Raff eller Brendesteen støt til Pulver, oc heraff den Siuge giffvet et Qvintin, med Vand som brent er, af Peberod at dricke, bryder Steenen. Karabe

Kørvel oc Steenbreck saaden udi Vin, oc den drucket, bryder Nyrenis oc Blærens Steen. cerifolium Melium Solis.

Om nogen haffver været Siug en lang tid aff Steen, eller aff Blæ-

=rens u-reenhed, hvoraff hand ont haffver, offver den lønlige Lem, eller no=
=gen Bÿld der haffde, da skal hand saaledis hielpis, først skal hand bade udi
Karbad, tilred med urter som ofvenfaare for sagt er, derefter skal mand
gifve den Siuge udi tetten Dage hver Morgen oc Aften, Melck som
med æg velt er, hvilcken vi her udi vore Land kalde Æggemelck, da faar
mand at see hves u-reenhed fra den Siuge ved Stolgangen gaar, oc ved
hans Vand.

Det 95. Capittel. for Kaaldepiss.

Nu vil ieg skrifve oc handle om Vandsens oc Pissens Breck, oc først om
Kaaldepiss, det er, naar som mand pisser udi droppetal. Oc saadan
Breck kommer stundem deraff, at mand idelige bruger den Mad som
af naturen heed er, stundem deraff at mand haffver taget nogen Læ=
=gedom til sig, som Steen skulde bryde, stundem kommer den oc aff Leff=
=verens, Nÿrenis oc Blærens Bylder, stundem aff den store heede eller
kuld, som er udi den sted som Menniskens Vand igiennem gaar,
stundem deraff, at mand dricker tvende haande slags drick. Oc hvo
som heraf Breck hafver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Malva Allium

Mand skal tage Katteost, Hvidelog, aff hvert en Haandfuld, disse
skulle skæris eller hackis smaa, oc siudis i halffanden paatte Vin, indtil
trediedeelen indsaaden er, heraff skal mand giffve den Siuge at dricke
tre gange om dagen.

Eller mand maa tage Kierner aff Persicker oc agerne, ligemange
aff hver, oc støde dem til Pulver, heraff skal mand giffve den Siuge at
dricke med Vin, faar hand icke heraf bedre, da hafver hand Steen.

Chamomilla Nasturtium aquaticum Malva

Ik gaat bad faar denne Breck. Mand skal tage Chammille blommer,
Vandkarse, Katteost, Bethonie, Femfingris urt, oc den Katteost althea,
aff hvert en Haandfuld, disse skulle siudis udi Vand under lucter

sod, oc deraff giøris et Karbad, oc ædi det stad den Siuge saltis offver Natten, oc ete dybere, oc saa stal mand giffve hannem af denne Lægedom saaledis tilgiort.

Mand stal tage aff de syrske Nejbrede oc Folleie, aff hvert een Haandfuld, oc dem siide ædi Vin, oc af den stal mand giffve den Siuge at dricke.

Eller mand maa tage Lactygefrø et halfft Lodt, Ekersøde smaa stødt et Lodt, Hiortetungis ætis blad, en Haandfød, disse stulle siides ædi to paatter Vand, om den Siuge hafver Hede, hafver hand ickte Hede, da stelle de siides ædi Vin, deraff stal mand giffve den Siuge at dricke.

Er denne Dreck aff Hede, kand mand saaledis forfare, den siuge hafver for Hede Gos oc omtrent den samme Lem, disligeste hvor Linie oc tarst. Men hvo som denne Dreck aff Kuld hafver, hand hafver ickte disse forsagde Tegn.

Mand maa tage Mercke, Loestocke, Persilie, Fenichel, Follerie, Malurt, Bigncle, Benedicta, hegnneslet aff hvert, disse stulle siides ædi Vand vnder ofter saad, oc siden leggis paa den samme sted, saa het som mand heedist kand taale, mand stal oc siide en dricke aff Vin med forsagde ofter, deraff stal mand giffve den Siuge at dricke.

Spruta. Lilium. Petroselinum. Fenicolum. Pulegium. Absynthium. Pulegium

Tarst eller for Follerie adt, oc der paa en god dricke Vin drucket, fordriffver Saaledyr.

Abrotha num. Apium. Sabina.

Abrod oc Mercke saaden ædi Vin, med noget Suckker den drucket, fordriffver Saaledyr.

Sevenbond ædi Vin saaden ædi Vin drucket, fordriffver Saaledyr.

Scoria ferri.

Vnredsinder gloendis giorde oc der offver sliddet, oc veltet omtrent sigtedet, saa Edicte paa Sinderet lat, oc den dampe eller røg vnder optagen, fordriffver Saaledyr.

Det 96. Capittel. Om mand kand icke prisse.

Det skeer tit oc ofte, at mand faar den Dreck, at mand vilde gierne lade sit Vand, oc kand det icke giøre. De denne Dreck kommer stundem deraff, at mand ofte oc meget sveds. Stundem af megen Suglob. Stundem deraff, at mand

haffver badet udi kalt Vand, eller oc aff anden udvortis Kuld. Stundem aff Moderens oc andre indvaartis Bylder. Stundem deraff, at Stolgangen er forbrent i Tarmene, oc kand icke udgaa. Men denne Breck kommer dog allermest aff Blærens skrøbelighed. Stundem oc deraff at mand sit vand forlenger hos sig holder, hvoraff Blæren blifver fuld, oc deraf blifver hun ofven til vid, oc neden til sneffver, saa at Vandet kand icke faa sin gang oc udkomme for snefverhedsens skyld.

Tegn.

Om nogen icke kand pisse oc det varer nogen stund, oc kommer den Breck oc Siuge Thenasmon dertil, da døer den Siuge, inden den siette dag.

Om denne breck af Blærens skrøbelighed er, kand mand forfare oc vide aff disse Tegn. Den Siuge hafver ingen lyst til Mad, men hannem siunis at hand er mæt, oc Maden opfar oc vil ofven ud, stundem er hand forheed, stundem forkaalder, sofver icke heller rolige, oc plagis aff sit Vand Bugen hoffnis, oc haffver Pine udi den, oc hvo denne Breck hafver, hand skal saaledis hielpis:

Semen Feniculi Nuclei persici. Raphanus major Petrosilium Lybisticum Pastenaca.

Mand skal tage Fennickelfrø, Persicketierner, Peberrod, Persilie, Løbestock, Morerødder, ligemeeget aff hvert, disse skulle siudis i Vand, oc siden skal Vandet derfra sies igiennem en linet Klud, oc i det Vand som er afsiet, skal ladis god hvid Vin, oc saa siudis igien, saa at det faar en opsød, mand skal oc ladelit Peber herudi, den Siuge skal heraff dricke om Morgenen fastendis i siu Dage, da rensis Blæren, oc hand faar bedre.

Eller mand maa tage Peberrod, saa megen som tu æg kunde sige til, oc hacke den smaa, oc siude dem saa i halff anden paatte ferskt Vand, oc sies igiennem en Klud, oc udi det aff siede Vand skal ladis saa meget Honnig som tu æg kunde være, oc siudis igien, heraf skal mand gifve den Siuge at dricke, naar som mand self vil, da lader hand lætteligi sit Vand fra sig.

Eller mand maa tage Peberrod saa megen som to Hender kunde

vorre, den skal staris oc stedis smaa, hertil skal tages tre gange saa
meegen Hvedekled som foreroden er, disse skulle sindis ved siden vaatter
ferst Vand, vridtil Vandet indsaadet er, saa skal det leggis paa Brygen
saa het som den Syge det heedist taale kand. Mand maa vel legge for-
skrefne vrter ved en Linpose, oc den bringe som sagter, oc naar som den kø-
lis, skal den vermis igien ved Vandet oc bruges som førre.

Eller mand maa brende Vand af de skaler som Bønner vdi vaage, den
samme de ere grøne oc ferske, deraff skal mand giffve den Syge aften oc Mor-
gen en vasselig drick dette Vand giør icke alleeniste at gisse, men det drif-
ver oc Lenderuis oc Blæren Steene.

Knabbe ogen til Pulver stødte, oc med Vin drickne, giøre vel at gisse. oculi canerí

Eller mand maa tage Mercke, Persilie, Fenickel, ligemeeget aff hvert, disse Aspium
skulle skaris eller hactis smaa oc lit sindis, oc ladis noget Smør deriblant, petrosilium
disse skulle leggis offver Lenderne, oc den synlige Lem det heediste mand taa- Fenículum.
le kand.

Eller mand maa tage saa meegen Mercke, som to Hender kunde vare, oc
lige saa mange Hvedekled, disse skulle sindis vdi Vand vridtil Vandet er Aspium
vedsaadet, saa at de begynde at tørris, dereffter skal mand legge disse offver Brygen,
so en synlige Sted, oc denne Lægedom eller Plaster ere serdeelis god ons
Syngen er Gosseen.

Denne Lægedom giør vel at gisse vensker Blæren, oc vddriffver hendis, u-reen-
hed oc Steenen. Mand skal tage to Hvideløge, oc skale dem reene, oc dem vel
støde, saa skal mand oc hertil lade en god Haand fuld Kattesot, den reent oc
maa hacke, oc legge disse vdi en vij Leerpotte, oc dersaa lade halffanden
potte god Vin, oc disse sinde, oc naar som disse vel saadne ere, skal Vinen sies
derfra, oc ladis vdi hannem fire Lodt Sucker, oc lit opsindis igien, heraf
skal mand giffve den Syge Aften oc Morgen en god Drick, oc lade hannem
holde et stycke steegt Brød for Munden, saa det at Vand gaar icke ofven
vdigien.

Om nogen hafde icke lat sit Vand fra sig vdi nogle Dage, oc hans

Bug hofnedis, eller hand finge Tarmenis vred, den skal saa leedis hielpis.

Mand skal giøre en Pose af smaa Læret, en halfalen bred, oc saa lang at hand kand gaa omkring den Siugis Lif. Saa skal mand tage en god hob Vand Karse, oc den saa skære eller hacke, oc saa megen Hvedekled som Karsen er, oc disse skulle ladis udi Posen, oc Posen skal syes med Traad bort oc igien, saa at urterne løbe icke tilsammen, oc samme Pose skal siudis udi en Kædel, med Vand, siden skal hand optagis, oc lade Vandet rinde fra hannem, oc saa skal hand leggis ofver Bugen oc Lenderne, saa heed som mand heedist taale kand, om mand kand icke faa Vand Karsen, da maa mand bruge Kledene allene.

Eller mand maa tage tu stycke Garn oc siude dem vel udi aske oc Vand, oc legge dem varme ofver Bugen oc Lenderne. Eller mand maa siude et bløt Sengelagen udi Vand oc aske, oc dermed handle som sagt er.

Cuminum Eller mand maa siude Spisecommen udi Vin, tage saa en ny Tegelsten, paa hvilcken intet Vand er kommet siden hand bleff brent, oc giøre hannem gloendis, oc sætte hannem under en Stoel med et hul, paa hvilcken den Siuge skal sidde, vel omkring teckt med Kleder, saa skal der ladis af Vinen, paa den gloendis Tegelsteen, saa at dampen eller røgen deraf kand vel opfare til den Siuge, da lader hand sit Vand uden all Pine eller Fare.

Eller mand maa sætte Vandkarsen, som saaden er udi Vin, under Stolen, oc lade den Damp eller Røg opfare til den Siuge.

Eller mand maa siude fem eller sex Lodt aff de sorte Licer Erter, udi halfanden paatte Vand, indtil tredie deelen indsaaden er, mand skal giffve den Siuge af samme Vand at dricke med lit Spisecommen, da lader hand sit Vand inden tre eller fire timer.

Den inderste Kierne aff en Løg, stungen ind udi Mandens lønlige Vandgang, giør at pisse.

Eller mand maa tage den inderste Hud aff en Løg, oc giøre den som en Vege, oc indstinge den udi den lønlige Vand aare.

Om mand æder om Aftenen, naar mand vil legge sig til Søfns, tre eller fire Jødekirsebær, da giøre de vel at pisse.

Eller mand maa tage Muskater oc Lauerbær, ligemeeget aff hvert, oc støde dem til Pulver, oc giffve den Siuge heraff med Vin at dricke. Nux miristica bacc lauri.

Om nogen finge denne Breck, oc hand vaare paa den sted, der som mand ingen Lægedom kunde faa eller bekomme, da maa mand tage to eller tre store Lus, oc indsætte dem udi den lønlige Vand aare, oc stinge saa en liden Væle derfaare, saa at de kunde krybe ind udi Lifvet, da lader den Siuge sit Vand.

Eller mand maa siude hvid Steenbreck udi Vin, oc giffve den Siuge den at dricke. Mileum Solis.

Det 97. Capittel. Om mand pisser om Natten udi Sengen.

Somme pisse om Natten udi Sengen, hvilcket stundem skeer, fordi at de Sener som skulle lycke Blæren, ere bleffve for saare bløde, saa at de kunde icke fuldkomme deris Gierning oc indeholde Vandet. Stundem skeer det oc aff Imaginerelsens Kraft, saaledis at mand siunis udi søffne, at mand er paa den sted der som mand vel pisse maa, oc saa pisser. Oc om denne Breck kommer aff Blærens Seners Skrøbelighed, da kand mand lettelige hielpe den Siuge, men kommer den af Imaginerelsens Kraft da hielpis hand med stor Nød, fordi at aarsagens begyndelse fordrifvis neppelige, oc serdeelis paa gammelt Folck. unge Menniske faa denne Breck udi deris ungdom, naar som deris Moder er lad, oc icke opvæcker Børnene, oc lader dem pisse, saa faa de deraff en Sædvane, at de stedse pisser under dem, oc saadan sædvane fordriffvis neppelige, oc hvo som her af breck hafver, hand skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Mand skal brende Blæren aff en Ged til Pulver, heraff skal mand giffve den Siuge at dricke, hvormed mand self vil. Vesica Nirci.

Agerne støtte til Pulver, oc heraff drucket med Øll eller Vin, hielper oc saare vel.

Eller mand maa brende, en Svineblære, eller aff en Vildbasse, eller aff en Ove, til Pulver, heraff skal mand giffve den Siuge med Edicke at dricke, om aftenen naar som hand vil sig nedlegge til Søfns.

Eller mand maa brende en Hanekam til Pulver, oc bruge den som sagt er.

Eller mand maa støde Lectygefrø, oc Dillefrø til Pulver, oc giffve den Siuge heraff.

Eller mand maa tage den Sand som findis under en Slibesteen, oc blande den med Ovegalde, oc dermed smøre den lønlige Lem.

Det 98. Capittel. Om nogen idelige pisser, oc Vædsken er ufordøfvet, oc er ligesom Rødde.

Hvo denne Breck hafver at hand stedse pisser, oc det hand pisser er ufordøffvet, oc udseer ligesom det vaare Rødde aff en Byld, eller som Vand hvor i Kiød haffver liggit. Saadan brøst oc Breck den kommer almindelige gierne aff Nyrenis offverflødige Hede, fordi de drage meget blod fra dem til Leffveren, oc de kunde icke holde det saa lenge hos dem at det rettelige fordøffvis, som det med rette burde, men flyder stedse fra dem i Vandens eller Pissens sted, oc de pisse stedse som den Breck haffve, oc tørste meeget, de haffve, oc ont i Nyrene, oc om nogen haffver haft denne Breck nogen stund, oc den icke stillis oc ophører, da udtørris oc forsvindis samme Menniskis Legeme, oc døer saa.

Ordinantze

Hvo som denne breck haffver, hand skal bruge den Mad som icke snarlige fortæris eller fordøffvis, ligesom disse ere: Ovekiød, Ovefødder den Fisk som i Edicke er saaden, Faaremelck som er saaden, oc hvilcken som er disse lige. Hans drick skal være Vin som blandet er

med Bygvand, oc hvo denne Breck hafver, hand skal saaledis hielpis.

Oc esterdi at denne Siugdom oc Breck kommer almindelige gierne aff Hede, da skal den Siuge forstrensis med et læt Clistere, oc siden skal mand lade sla den Aare som sidder neden for Anckelen paa Foden, oc derefter skal hand atter rensis med Cassia fistula, eller med Rhaburbaro, eller med nogen anden læt Purgatz. Mand maa oc vel gifve den Siuge Diaprumis, eller Diafandali eller nogen anden som disse liger.

Eller mand maa tage Skauegres, oc Vedbende som ligger paa Forden, af hvert en Haandfuld, agerne støtte til Pulver fire Lodt, agerne hatte et Lodt, disse skulle siudis udi tre potter Vin, oc udi tre potter vand tilsammen blandede, indtil fierde parten indsaaden er, heraff skal mand gifve den Siuge at dricke om Morgenen, Middagen, oc om aftenen hvergang saa meeget som der kand gaa udi to æggeskaler. Oc denne Lægedom skal den Siuge bruge ind til hand faar bedre. Men hafver den Siuge oc saa Breck af Steen, da skal mand tage til disse forskrefne urter, sex Lodt Licer Erter, naar som denne Lægedom siudis.

Det 99. Capittel. Om nogen pisser Blod.

Stundem sætter sig i Lenderne en heed Vædske, hvilcken derinde ligger indtil hun blifver til Slim, oc skær Lenderne, saa at Menniskens Vand vorder som Blod. Oc hvo som denne Breck hafver, hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal tage Olie giort af Nydder, oc varmt Vand, af hvert et halft Pund, disse skulle slaes, oc røris vel tilsammen, herudi skal vaadgiøris en Svomp som Badskerne bruge, oc den skal leggis offver Lenderne der som Pinen staar.

Derefter skal dette Plaaster, hvilcket [illegible] være en halff alen bret oc langt, leggis paa samme sted, oc det [illegible] giøris. Mand skal

tage Rosenblad oc Mel aff de Erter, Linsen kaldede, disse skulle røris oc blan-
-dis med Olie aff Nydder, oc her aff Plaaster giøris, oc naar som det er tiurt
skal det atter vaadgiøris i forsagde Olie, oc paa steden atter leggis, heraff
stillis Pinen.

Mand skal oc giffve den Siuge at dricke aff denne Lægedom saaleedis
lilgiort. Mand skal tage Kiernerne aff Greskar, Spisecommen, Katte-
ostefrø, af hvert it Qvintin, disse skulle stødis smaa oc siudis udi Melck.

Det skeer oc stundem, at it Menniske visser klart Blod, oc den Breck
kommer stundem aff Blæren, stundem aff Lefveren, stundem aff de
Aare som ere udi Ryggen.

Tegn.

Aff disse Tegn kand forfaris hveden denne Breck kommer, at mand
visser klart Blod.

Kommer den Breck fra Blæren, da lucter Vandet ilde oc er u-klart,
oc Blodet er som rødde, oc den Siuge haffver Pine hos oc omkring den
lønlige Lem.

Kommer denne Bræck fra Lefveren, da er Blodet tynt, oc den Siuge
hafver ont udi den høire Side.

Kommer denne Breck aff Lenderne, da haffver den Siuge ont udi
Ryggen oc udi Lendene.

Kommer denne Breck af det ofverflødige Blod, da ere den Siugis øy-
-en store, oc hand skal hielpis med Aareladelse, saa at mand skal lade
Lefveraaren paa hans høyre Arm.

Lægedom.

Kommer denne Bræck af Blæren, da skal mand giffve den Siuge
hver Morgen it halfft Lodt Diacodion.

Det skeer oc stundem, at de Aarer som ere imellem Lenderne oc Blæren
opbryste, oc da visser mand ocsaa Blod, oc hvo den Breck faar, hand
skal saaleedis hielpis.

Først skal Lefver Aaren ladis paa den høyre arm. Oc derefter skal mand giffve hannem den Mad som køler, oc alt hvis som hedmer skal hand fly, oc icke bruge, hand skal ey heller hafve legemlig Samqvem med Qvindfolck, thi deraff kand handfaa stor skade oc forderfvelse.

Den alsombeste Lægedom til dem som pisse blod, er den, at mand gifver den Siuge Osen aff Portulake urt.

Eller mand maa siude Hønsebane, udi rød Vin, eller i Regn Vand, hvor gloendis Staal ni gange sluct er, oc giffve den Siuge heraff at dricke.

Det er oc gaat, at den Siuge bruger stedse oc idelige Spisecommen.

Det skeer tit oc ofte at mand pisser blod, naar som mand tager nogen Lægedom til sig, som Steen driffver. Hvorom ieg vil sætte oc beskrifve her en liden Historie.

Det skeede paa en tid, at der laa en Læge som icke hafde mange Penninge, til Herbergis med en rig mand, hand tog aff de Orme Cantarides kaldede, oc støtte dem til Pulver, oc sagde dette Pulver nogen stund udi Vin, oc syede Vinen siden derfra, oc da vaar hand klar ligesom anden Vin, oc samme Læge sætte sig ved Bordet oc lod hente sig en potte Vin, oc som Husbonden gick op oc ned paa Gulffvet oc spatzere, kalde Lægen hannem til sig, oc sagde: Kiære Hosbonde, dricker engang med mig, oc smager min Vin, oc gaff hannem den Vin, som hand haffde førre tilgiort, anden dagen derefter pissede Husbonden blod, oc hand kom til Lægen oc klagede sin nød for hannem, oc sagde til hannem, at der som hand kunde raade hannem bod, da vilde hand skencke hannem alt hvis hand hos hannem fortæret haffde, oc derforuden vilde hand oc giffve hannem aff sine Penninge. Lægen svarede at hand ville giøre sit bæste dertil, oc hielpe hannem, saa tog Lægen færske agerne oc støtte dem til Pulver, oc gaf Hosbonden dem at dricke med Vin, oc hand fick bedre, oc Lægen fick med sit skalckhed baade Kaast oc Penninge. Denne Historie haffver ieg oc saa derfor skrefvet at mand disbedre skulde mercke, at Agerne ere gode til dem som pisse Blod.

Mand visser oc stundem Blod, naar som mand haffver formeeget bedreffvet bedrefvet kierlighedsens oc Naturens leg med Qvindfolck, oc haft Legemlig Samqvem med dem, oc hvo som denne Breck vederfaris, hand skal aldeelis intet i saadan maade handle med Qvindfolck, fordi at Lefveren bliffver heraff Skrøbelig, saa at Blodet gaar oc bag ud ved Stolegangen, oc da kunde den Siuge icke hielpis, men maatte dø aff denne Breck, hvo som saadan breck faar, hand skal saaledis hielpis.

Mand skal giffve den Leffverurt, som vaaver udi Brønde, at æde, oc aff den at dricke.

Hepatica Steenrude, som vaaver paa gamle Mure, er oc god for denne Breck. Mand skal oc gifve den Siuge, den stund hand fastendis er, Honnig smurt paa Brød, oc naar som hand tørster, skal mand giffve hannem Melck som vellet er med æggeblommer. Til en paat Melck skal tagis en æggeblomme.

Capillus veneris.

Det 100. Capittel. Om mand mister sin Mandhed oc kand icke bevare sig med sin Hustru.

Kierlighedsens Gierning oc legemlige samqvem, som Husbonden oc Hustru en bedrifve oc hafve tilsammen, formindskis i mange atskillige maade, oc stundem aldeelis forgaar, for hvis skyld somme Hustruer blifve saare utaalmodige, oc maa icke lide deris Hosbonde. At Husbonden faar saadan Breck, det skeer for atskillige Sagers skyld; Stundem for den naturlige heedis Brøst skyld, stundem for den naturlige Bædskis Brøst skyld, herom ydermeere at tale giøris intet behoff, fordi at denne Snack oc Tale hafver udi sig nogen besynderlig lønlighed. Derfor vil ieg her alleeniste lære, hvorleedis mand skal Naturen hielpe, saa at Husbonden maa komme til sin Mandhed igien, om hand den hafver mist.

Ordinantze,

Først skal hand holde en god oc skickelig Ordinantz med Mad oc Drick oc hand skal bruge den Mad hvoraff hans Nature oc Sæd kand forøgis,

Lige som disse ere. vnget ferskt fet Svetiod, Sammetiod, Fule Diesner, Blodsaadrie oeg, Melck, god Fisk. af vrter Asparagus, Morre Rodder, de Vrter Licer kaldede, Violete som serdeelis hertil gode ere, Jngefer, Kanee Sebarck Karse, Neldefrø, Stærlagenfrø, Hvid Senip, søde Mandele, Sadeler, Pinie.

Lægedom.

Electuarium Diasatyrionis, et Lodt til sig taget, om Aftenen, med en driet Vinket Vin, hvilcket saare vel. Hvorledis dette Electuarium skal giøris oc beredis, findis beskrefvet, vdi min anden Urtegaards Bog.

Vller mand maa lade giøre vdi Apotecken, denne efterfølgendis Lægedom, heraff skal mand tage til sig, om Morgenen fastendis, eller oc om aftenen for Affens Maaltid, et Qvintin eller to Qvintin, med en driet Vinket Vin, oc den skal saaledis giøris aff Apotecken.

Recipe Antidoti Dianton, Pleres satyrion, Archi, Dialange, ana drag. iii Diasatyrion, drag IIII. Nucum pinearum, Amigdalarum dulcium & Pistatiorum, ana drag. ii Satiry drag. I. Radicis Ari, Scrupus i, Seminum Erucæ, urticæ, Nasturtij hortensis, ana drag. Se. Nucis Indicæ drag. i Piperis Longi Zinziberis drag. Se Scobis pudendi cervini Scrup: i Serapi ementa. & Zaccari, quantum ad excipiendum satis est. Fiat Andidotum ligridum.

Det er vdgaat, at mand skuer den Lovlige Lem, med denne Skrivelse, hvilcken oc skal giøris vdi Apotecken, saaledis.

Recipe Olei Liliacei, Olei Castoreo, ana unci. Se. Piperis, Nigellæ, Mitrhæ Singulorum Scrupi. Euphorbij, gra. iii Cera quod satis est. Fiat unguentum.

Disse tvende forskrefne Lægedomme haver ieg icke forduristet, fordi den Meenige Mand kand dem icke vel selff giøre oc berede, endog der ere mange som den behøfve, et serdeelis de som Syge oc vel formuendis ere, thi kand Apotecken dem best berede.

Vller mand maa tage Hvid Senip, et Lodt. Muskatblommer, Kanelbarck, aff hver et halff Qvintin. Safran saa meget som tre Bygkorn veye.

Steerenne aff Stinci Marini, et halfft Lodt, disse stycke stødis til Pulver, heraff skal mand gifve om aftenen et Quintin eller tu, med en drick tuncket Vin.

Agrimo Lini. Dorfso støt til Pulver, oc et Electuarium heraff giort med Honning oc lit Peber, heraff daglige dags oedt saa meget som en Valnød, giffver lyst til Quindfolck.

Testiculi Vulpis Matris Leporis, Castoreum Euzeber Galanga piper Longum. Eller mand maa tage Steerene aff Refve, Moderen aff Hare, som vel tørre ere, oc Beberget. aff hvert et halfft Lodt, Ingefær et Lodt, Galliga, lang Peber, aff hvert et halfft Lodt, oc ligesaa meget Sucker som alle disse forskrefne vege, disse stycke stødis, oc blandis tilsammen, heraff skal mand tage til sig hver dag, om Morgen oc aften, en Skeefuld, med den beste Vin mand kand faa.

Det 101. Capittel. Hvorledis u-lystighed skal bortagis oc fordrifvis.

Der ere oc mogle Menniske til som saare u-lyste ere, hvilcke som dog begiere at lefve lystelige, saa som de der ere indgifne udi Klaaster, disligeste Vidner ellex Enker, derfor vil jeg her oc skrifve mogle Lægedomme, hvilcke som u-lystedens begiering bortage oc formindske. Men jeg forseer mig dog, at det forskrefne Capittel skal vere tecteligere, oc bedre annammis, end dette maa vere redis.

u-lystheds begiering oc gierning formindskis oc bortagis mange lunde.

Først, med de ting hvilcke som bortage den onde sieds Hede, ligesom disse gifve: Edicke, Lamyger, oc hvilcke disse af nature lige ere.

Andet, med de ting som Varet fortere, ligesom Ris oc Kommen de gifve.

Tredie, med de ting som Menniskens Sæd oc Nature fortere oc uddøre, ligesom Agnus Castus gifver.

Fierde, at mand idelige oc stedse tencker paa Guds Ord, oc den hellige Skrifft, daglige beder Gud om lystheds Gafve, oc at mand legger Hden langt fra Straaene.

Femte, med Arbeyde oc Faste, hvoraf vil jeg skrifve et fore Exempel. Der vaar en ung Person, som hafde stor attraa oc begiering til ung Qvinde, oc tenckte derpaa Dag oc Nat, hvorledis hand maatte komme

vdi Handel med hende, at fuldkomme sin Villie, hand gik til hende at
beviste stor Kierlighed med hende, men Hun vaar from at dydelig, at vilde
forvare sin ære, at vilde intet gaat Vaar giffve hannem i den maade,
at den tid Hun forvaar, at hand vilde icke aflade, bad Hun hannem til
sig vdi et lønlige vaa at Sted, at der hand kom, sagde den unge Kvinde til
hannem: Min Ven, du siger at du elsker mig at haffver mig kier, jeg
vil nu forsøge om saa er, vilt du at jeg skal fuldkomme din villie at be-
gierring, da begierer jeg af dig, at du vilt vaare min gange vdi tre dage,
at du skalt intet andet aede vdi samme tre dage, vden Vand at brød, om
du vilt det giøre for min skyld, da loffver at tilsiger jeg dig, at jeg vil fuld-
komme din Villie. Den unge Persone vaar glad at sagde strax ia, at hand
vilde det gierne indgaa. Da indelucte Hun hannem vdi tre dage, at
gaff hannem intet andet end Vand at Brød i samme dage. Dis imellem
tilredde Hun en stoor Seng, sammeledis lod Hun tilredde et Bord, at lod
sætte derpaa atskillige gode Retter, at atskillige kaastelig Drick, at vdlod
den unge Persone efter de tre Dage, at ledde hannem derind som disse vaare
saaledis tilrede, at sagde til hannem: vdvel nu et aff disse, hvilket dig
helst lyster, tag at handle med mig, at fuldkom din villie, eller sæt dig ned
til Bords ad at drick. Den unge Persone vaar glad, at sætte sig til bords,
at fyldte sin Øyne igien, at skiøtte intet om Kvinden. Med saadan Lage-
dom fordriffvis u-lyksalged best, Eller lad dig giøre til en Layone, da est
du at fri.

Her vil jeg skrive en forsøgt Lagedom, som fordriffver u-lyksalheds begierring,
om mand tager et Lodt tilsig om Aftenen. Mand skal tage Ameden, Portu-
lacteso, skraf Agno casto, af Hvert et Quintin, disse skalle smides vdi Vand,
at heraff giøris en Sirup med Edicke at Honning.
Mand skal at smøre Kyrene, at den lønlige Sted med Edicke, hvor vdi Lam-
pyer at Ilden aff Portulake ikke ere blandede.
Men det er vaadeligt, at mand bruger icke formeget disse Lagedomme, thi
disse bruges icke foruden stor Fare, at der kand komme meget ont heraff.

Lens palustris. Semine Portulaca Semine Agni casti. Acetum Camphora Succus Portulacæ

Det 102. Capittel. Om Menniskens Nature oc Sæd gaar fra nogen, imod hans villie.

Gomorrhea er saa meget sagt, som Menniskens Naturis oc Sædis (Sperma kaldet) flydelse imod Menniskens Villie. Oc denne Breck kommer stundem deraff, at mand haffver siddet paa en kaalder Steen. Stundem deraff, at mand haffver siddet paa en kaalder Steen, eller at de Kar (Vasa spermatica kaldede) hvor inde den Vædske forvaris, ere for Heede, eller oc Senerne oc Aarerne ere forbløde, eller Krampe drager dem. Stundem kommer denne Breck oc af andre Lemmer, som er, fra Hofvedet, ligesom det skeer med dem som hafve den Faldendesot. Det er obenbare, at denne Vædske oc Sæd kommer fra Hofvedet igiennem de aarer som dertil ere skabte aff Gud. Stundem kommer den fra Nyrene.

Tegn.

Aff disse Tegn forfaris hveden denne Breck kommer. Kommer denne Breck aff Senernis, eller Aarernis Breck, da haffver den Siuge ont hos den lønlige Sted.

Kommer den aff Sædsens eller Naturens offverflødighed, da udtørris Mennisket, oc bliffver maffvert.

Kommer den aff Hede, da haffver hand stor oc svar Pine, naar som Sæden gaar fra hannem, skelver oc rystis, ligesom hand hafde den Kaalde siuge hand hafver stor Hoffvetverck, oc Pine udi alle Lemmer. Om denne breck varer lenge, da kommer der meget ont aff, thi Mennisket forvisner og bortsvinder. Mange forderffvis aff denne Breck oc Sot, fordi at de ere saa blue, oc tørre icke obenbare det for dem som her om forstand hafve, oc hertil Raad vide.

Lægedom.

Syrupus Rosarum. [illegible] Ne[illegible]pharis [illegible]

Er denne Breck aff Hede, da skal mand lade sla en aare, oc giffve den Rosen Syrup, med Vand som brent er, af Aakande blomster, oc hans Mad skal være Byggvelling oc Lactyge. Den Siugis Lender oc lønlige Lem skulle smøris med Rosen Olie blandet med lit Opium.

Hgaat Plaster, Gvilcket som skal leggis offver den kønlige sted.
Mand skal blande Bønnemel med det gvide aff eggget, oc det bruge som
sagter.

Men er denne Brect aff Vild, da skal mand skiide Jernurt udi Vand, oc
røge oc bade den Siuge underop dermed, hans Bug oc kønlige sted skulle smø-
ris med Olie aff Myrthe.

Det 103. Capittel. Om den kønlige Lem er bleffen eller Saar.

Udi Mennisckens kønlige Lem kommer adskillige Brect oc Pine, som ere disse:
Bylde, Saar, Hudde, Hefvelse, Hede, Fistel. De saadanne Brect de komme
stundem aff Slag, Fald, eller oc at mand hafver haft legemlig samqvem med ro-
gen Qvinde, hvis Moder vaar u-reen, skild aff Bylder, aff Kode, eller at
mand er indvaartis skild af nogen anden forgiftig Vædske, Gvilcken som
sig nedgiffver til den kønlige Lem, oc giør der Pine. Denne Brect er ond at
kielge, fordi all Vædske giffver sig ned til denne Lem, hvorcaf Pinen forgaar. De
denne Lems Pine er større end nogen anden Lems, for de aarers skyld, som gaa
til denne Lem. De tvo som saadan Brect haffver, bund skal saaledis kielgis.

Lægedom

Hafver nogen brect paa sin kønlige Lem, da skal mand, om tiden oc Leji-
ligheden sig saa giffve vil, lade den Siuges aare neden paa fodderne.

Om der nogen Bylde med Hede vaare, da skal mand giøre en Pibe aff Bolff,
oc stinge den ind ædi den kønlige Lem, paa det, at Vædsken kand dis bedre
redskiide ossaa skal dette Plaster leggis derofver.

Mand skal skiide Bælmeurt, udi Vand, oc støde den siden med Svine Ister, Hyoscia-
oc legge den derofver som sagt er. mus.

Eller mand maa giøre en Smørelse aff Portulake vs, med Voy oc Olie,
oc den bruge som sagt er.

Sacrad por-
tulace cen
oleum oli
rarum.
Fænum
græcum

Vden kønlige Lem hafven, da maa mand tage Fenum Græcum, oc Norfve,
da skiide disse i Vand, oc legge derafoffver Lemmen. Mand maa oc vel blande
Fænum Græcum, oc Norfve med Lisbons Olie, oc dermed handle som sagt er.

218.

Seminis lini
Seminis lini
Malva
Sucus
Solatri
Althea
Malva
Folia lilÿ
Chamomilla
oleum
de lilio
Dialthea.
Fabæ
coctæ.
Sterc⁹
bouis.
Caly
viva
oleum.
Rosarum
oleum
violarum
Aqua
Lactuca.
Tartarum
album.
Caly
viva
Farrina
Hordeÿ
Sabarum
Vitellum
ouÿ.
Mel Rosarum
Sucus
Fumeteris
Chelidonia

Sellerirod maa siudes Hørfrø oc Kattefot udi Vand, oc dermed handle som sagtes.

Dsen aff Kattefade saaden med Byggmel, oc ofverlagt hielper oc saare vel.

Ex Bylden af Kuld, da skal mand bruge dette Plaaster.

Mand skal tage den Kattefot Althea kaldet, oc den almindelige Kattefot, Lilieblad, Hammilleblommer, aff hvert en Haandfuld, heraff skal giøris en Smørelse med Svine Ister.

Udi denne Brect maa mand vel bruge Olie aff Lilier, eller den Smørelse Dialthea.

Dm der ingen Bylde paa den sørlige steder, men er dog soffvet med stor Pine oc Vede, da skal mand bruge dette Plaster, da stilles Pinen inden en skaffet tid, oc det skal saaledis giøris.

Mand skal tage saadne Bønner oc skrue Koernge, aff hvert fire Lodt, reenscher Kalck et Quintin, disse skulle blandis med Rosenolie, eller med Violeolie, eller med Lactugevand, heraf skal leggis paa steden.

Dm der er Saar, Sul, oc døt Kiød i den sørlige Lem, da skal mand tage Vinsten aff hvider Vin, reenscher Kalck, Sebe, ligemeget aff hvert, oc giride disse vel sønder udi god Lud, som er giort aff god aske, som brent er aff Bønnestraa, hermed skal Saaret toes. Dc Saaret skal leggis med denne Smørelse saaledis tilgiort.

Mand skal tage Byggmel oc Bønnemel aff hvert et Lodt, Blommen aff et eg, Rosenhonning tre Lodt, Dsen aff Jordrøgis rodt oc Chelidonie Dc, saa meget som hertil behoff giøris.

Sellerirod maa siudes et eg hart, oc giøre det rent oc udtage Blommen oc lade saa udi det hvide, Spansgrønt maa skal eller malet, oc lade det saa ligge i to eller tre Timer, siden skal det trøstis igiennem en skaret Klud, oc det som udtrøstet er skal gemmis i et Glas, heraf skal ladis udi Saaret.

Sellerirod maa siudes Salvie udi Vin, oc dermed toe den sørlige Lem, oc denne Lægedom er god for alle gaande Sags Brect, som denne Lem kand nederfaris.

Binsten stødt til Pulver, oc ridi den lønlige steds Saar lat, fortærer det onde Kiød oc læger Saaret.

Aleopaticum ridi Saaret lat, den læger oc tørrer.

Mulurt ridi den lønlige steds Saar lat, læger oc tørrer. Saaret tøet med varm Ædicte, oc derridi Gallas lat tørrer oc læger.

Hafver nogen den Breck som kaldis Gnerling, da stal mand sirde Kude ridi Vand, oc lade derridi alun oc Honning, oc deraf stal sprøttis ridi den lønlige Lem med en Sprøtte som Barbererne bruge.

Om nogen Qvindis Persone fange brøst eller Breck i sin lønlige sted, fordi at Gun gaffue gaff legemlig Samqvem med en vreen Mand, da stal Gun tage Rosenvand, oc lade der ridi noget Sucker, oc røre disse vel tilsammen, oc her ridi stal Gun vaadgiøre en Linklud, oc toe sig dermed, dereffter stal Gun oc vaadgiøre en Linklud ridi Høeden aff sød Melck, oc legge den paa steden. Mand maa vel vaadgiøre en lin klud ridi Rosenolie, oc legge den paa steden.

Er det Mand eller Qvinde, da maa de straw to, deris lønlige Lem oc sted med deris eget Vand, eller det maa blandis med Ædicte, som ere tre sinde saa megen som Vandet, oc det bruge som sagt er.

Dragehlod oc Kogelse til Pulver støtte, oc ridi den lønlige steds Saar lat, rense oc læge saare vel.

Det 104. Capittel. For Podagel oc Lemmernis Sygdom.

Lemmernis Pine oc Sygdomme, de ere aff mange haande slag, hvilke alle almindelige kaldis aff Lægerne, Gutta arthetica, det er saa meget sagt, en Saar som ridi Lemmerne nedfalder. De denne Sygdom oc Pine gaffue aff skillige Natur efter Lemmers Leylighed, hvor ridi den falder. De denne Sygdom oc Pine kommer aff afskillige ting. Stundem aff offverflødig Mede. Stundem aff stor Kuld, aff Prestelighed, aff Fraadseri, oc Drickenskaff, oc serdeelis om mand dricker fastendis, af re Lystighed, oc saa deraff at mand giør noget stort oc swart Arbeyde straw efter Maaltidet. Stundem kommer

Ex Aurum

Ex Leopatico Arriste Lepigallus

Ruta Blumen

Fœnum Rosarum

Suampis Dracontis.

Den aff de fire Vædskers ofverflødighed. Stundem deraff at Ledemodet er udi sig selff for kølit eller for svagt oc skrøbeligt, saa at naar som nogen Vædske sig derudi sætter eller forsamler, da kand det icke for sin skrøbeligheds skyld saadan Vædske fortære. Men denne Siuge, haffver sin rette begyndelse udi Hiernen, naar som hand plagis aff megen groff Vædske, oc samme Vædske flyger ned igiennem Ryggen udi Beenene, oc udi Fødderne, oc denne Siugdom begynder almindelige gierne, først i Tommeltæerne, oc faar da det Naffn, at hun kaldis Podragra. Men om samme Vædske flyder ned udi Lenderne, da hafver hun et andet Naffn, oc kaldis da Sciatica. Men naar hun falder udi armene oc udi Hænderne, da kaldis hun Chiragra.

Podragra
Sciatica
Chiragra

Tegn.

Af disse Tegn kiendis denne Siuge. Aff Ledemodenis store Pine, om hun varer forlenge, vaaver der knuder paa.

Kommer denne breck oc Siuge aff Hede, da er Ledemodet røt, at den Siuge haffver stor Pine derudi, oc hans Vand er røt, oc der siunis at være meegen Støff udi.

Er denne Breck aff Kuld, da hafver den Siuge icke saa stor Pine, Ledemodet er icke heller anderledis farffvet, end som Legemet er, men hans Vand det er lit farfvet. Mange Læger bedragis her udi, naar som de see den Siugis Vand at være røt, da mene de, at det er saa aff Hede, hvilcket dog er aff Kuld, oc aff den svare Pine.

Ordinantze.

Udi denne Siugdom skal holdis et gaat oc skickeligt Regimente med Mad oc dricke, oc skal bruge den Mad som tørrer oc den offverflødige Vædske borttager, hand skal fly all Fraadseri oc druckenskaff, oc alt det som opfar oc damp i Hofvedet giør, være sig Vin, oc anden sterck Drick. Alle Læger sige, at den Siuge skal ingenlunde dricke Vin, men tynt Øll. Hand skal icke heller æde aff mange haande slags Rætter,

men rørijs med en eller to Natter, oc skal icke ædæ det som meget smør
ergiort med Ædicke, Gaard skal ey Geller ædæ den Kaal som aff Hede eller
Grimas redder, oc ey Geller bruge Peber, Saffran, Kanelbarck, Nøg Nyi-
delog. Men hvad som redis aff Byggrijn, Hirsegrijn, det maa Gaard ædæ
ædaff, dilligeste den Kaal som er redt af Gjæs, aff Hejbrede med Salvie
den maa Gaard ædæ. Men anijs, Fennickel, eller Gjesecommen skal Gaard
icke bruge. Sedder som saadne ere ædi Gelsten Vin, oc Gelsten Vand, aff
den maa Gaard ædæ, aff Kayoner, oc af ringe Høns, Lammetjød maa
Gaard ædæ, Husmer maa Gaard bruge til sin Mad. De hvo som denne
Brect Hafver Gaard skal saaledis Gielgis:

Sagedom

Efterdi at forsagde trende Gaarde slags Fodagel komme oc flyde aff en
Gilde, da skal Herren først Gielgis at Gaard kand bliffve af med den ofver-
flødige Kædske, oc det skal saaledis skee.

Den første Aften ædi hver nij Maanet, skal den Giugis Hofvet oc Hier-
ne rensis eller purgeris, med Piller Cochiæ, oc med Aloes, af hver skal
tagis et halft Quintin, oc tilsammen blande. Men om Sommeren, medde
Piller Sine quibus esse nolo, oc imperiales, disse stille oc blandis tilsammen
oc bruges.

Den damy oc Nøg som oysar ædi Hofvedet efter mand ædt Hafver, den
skal nedtrøgis med Koriander, som er bereet med anijs. Disse skal mand
ædæ aff efter Maaltidet.

Det Herberge som den Giuge Hafver sin Barelse ædi, skal vare oyve paa
et Loft fra Jorden, ædi det skal gjøris en god Nøg, oc serdeelis om aftenen,
oc naar som det Vaastagtige Veder er, eller det regner, oc det skal saaledis
skee.

Mand skal tage god Nøgelse, Mastix af hver fire Lodt, Frebar et Lodt
Paradise Kræ, et Quintin, disse stille stødis, dog icke for smaa, derat skal
leggis paa Gløer, oc dermed røge.

Mand maa oc gjøre en sticket Hufve aff Silcke at bære paa det bare

Pulfuet or stycke forstrøsse Pulver imellem Puffuen naar den sÿges.

Suffitus boni olibanum cinnamomum Nux Muscata Macis. Styrax ligvida.

Eller maand maa giøre en Rog saaledis. Maand skal tage hvit Rogelse, Kanelebarck, Muskater, Muskatblommer, Negliker, aff hvert et lodt, oc støde dem til Pulver, i en varm Mortere, dertil skal maand tage den bløde Gummi, Styracis ligvidæ, oc blande disse gemmed, saa at de henge tilsammen, gerne skulle giøris smaa Pillinge, oc maand skal legge en af dem alletillige paa Gløer.

Efter alle disse skal maand vel tilsee, at maand vand fordrifue den Vædske, som sig udi Lemmerne hafue sat, oc det skeer udi trende maade.

conserva acori conserva roris marini Nux mistica. Mastix

1. først skal Legemet besørnis for saadan Vædske oc Materie, derfor skal den Syge tage til sig hver Morgen, Conserva Acori, oc Conserva roris marini, tilsammen blandede, med lit Muskater oc Mastix, smaa stødte til Pulver, med en drick Vinckel Øll, eller med nogen anden Vædske.

2. Anden maade er, at maand tørrer om Varet skal rense eller giørgere Legemet. Men for at maand tager Purgatz tilsig, skal Vædsken bløddis oc beredis, saa at hun vand vidgaa, oc det skal saaledis skee.

Syrupus de Stecade Syrupus de radicibus agni Salvie, primule veris Majorana Purgatz Pillula artetica Pillula de Hermodactilis. Diachartanicum.

Maand skal giffve den Syge om Morgenen udi fem dage fastendis Syrup de Stecade, med Syrup de radicibus, tilsammen blandede med Salvie Vand, Vaare aff Isop til Liffs, oc med Meyron Vand, dertil skal oc tagis noget stødt Kanelebarck. De siden skal Vand derpaa faste i tre eller fire timer.

Dereffter skal den Syge rensis, eller giørgeris saaledis. Maand skal giffve hannem et Quintin Piller Artetice, eller oc de Hermodactilis eller oc disse begge, saa at maand tager et halfft Quintin aff hvert Slag. Eller maand maa giffve hannem et lodt Diachartanicum, to timer efter Middags tid.

3. Tredie maade er, at maand stiller ginen med Lægedom, hvilcken maand udvaartis bruge skal maa paaleggelse eller Smørelse, hvilcket skal skee med disse efterfølgendis.

En dyrebar kaastelig Smørelse, aff Lægerne kaldet den Gyldene smørelse, hvilcken saare god oc nyttelig er til alle dem som med Podagel, oc Lemmernis Pine plagis, være sig udi Henderne, Lenderne eller udi Beenene, om saadanne Lemmer hermed smøris førend der vaaper Knuder eller Knorter i dem, oc med denne ere mange hiulpne, som aff saadanne Lemmers Breck hafve ligget til Sengs nogen stund, oc hun skal saaledis giøris oc beredis.

Mand skal tage en gammel fed Gasse, hand skal plockis oc rensis baade uden oc inden til, oc skal inden til fyldis saaledis. Mand skal sønderhacke det fediste aff en Kat, oc hertil skal mand tage Svine Ister, Røgelse, Vox Smør giort aff Faaremelck, om mand kand faa det, da er det beste, kand mand icke faa det, da maa mand tage andet Smør, Salt, Bønnemel, oc Bygmel, ligemeeget af hvert, siden skal Gassen syes vel tæt til, oc sættis udi en heed Bageroun, oc stegis derinde, oc der skal sættis under hannem et Kar, saa at hves som drypper aff hannem kand drypye udi samme Kar, oc det som saaledis af Gassen drypper det skal giemmis, oc hermed skulle Lemmerne smøris, da faar mand at see det som er underligt.

Cattus
Axungia
porcina.
olibanum
cera.
butyrum
Farrina
Fabarum
Farrina
Hordei.

En anden dyrebar Smørelse.

Mand skal siude allehaande Diurs Been (som mand kand faa oc bekomme) udi Vand, oc tage et Pund aff samme udsaadne Fet, Bebergel oc Euphorbium aff hvert et halfft Lodt, disse skulle stingis udi en Kæff som reen er giort, oc skal stingis paa et Spid oc stegis, oc hvad som aff hannem drypper, det skal forvaris udi it Kar, hermed skulle Lemmerne smøris, naar som de haffve værit bait udi Vand, hvor udi Salvie, Rude, Malurt, Lauerbær, Sevenbom, Chammilleblommer, Mynthe, ere saadne, da bedris det med den Siuge inden en stacket tid.

Castoreum
Euphorbium
Salvia
Ruta
Absynthium
baccæ
Lauri.
Sabina.
Chamomilla
Mentha.

Denne Lægedom stiller Podagelens Pine, som med heede er. Mand skal tage Rosenvand fire Skeder fulde Husløgevand, eller Os fire Skeder fulde, Edicke to Skeeder fulde, noget usictet Bugmel, to Eggeblommer, oc lit Safran, disse skulle røris tilsammen, oc Plaster heraff giøris, hvilcket der skal leggis varmt paa steden.

Aqua
Rosarum
Semper
vivum
Acetum
Farina
Hordei
vitellum
ovi crocus.

Folia quercus Salvia Pulegium Ruta Hyssopus Castoreum. Mand skal tage Egeloff, Salvie, Pollerie, Rude, Hyr, aff hvert en Haandfuld, disse stulle skeris eller hackis smaa, oc derpaa kodis tre Paatter god Vin, oc saa skal dette saaledis staa udi forbemelte Dage, derefter skal det brendis to gange igiennem en Helm som mand brender Band med, oc naar som det brender, skal derudi kadis et halfft Lod Bebergel. Deraf skal mand gifve den Syge om Morgenen en Skeefuld eller to at dricke.

Lubrici terrestris. En god Smørelse, hvilcken som Ledemoderne vel skyer, om de med. hannem smøris oc vel gnides, efter at Pinen er skillet. Mand skal tage Regnorme, oc legge dem paa et linklade, da rense de dem seff, i det at de skylle bort ocrigien, oc de stulle sidis i Lauerolie, indtil de blifve huarde, saa stulle de tryckis igiennem en klud, oc siden borttastis, oc Olien saa gemmis, oc bruges som sagter.

Flores Chamomillæ Therebinthina Hyperi comis Dialthea Arungia Vulpina. Disse Dier ere gode til dem som aff Podagel oc Lemmernis Pine ylegris. Olie aff Hammilleblommer, Olie aff Terpentin, Olie aff Jordhumle, den Smørelse aff Dialthee, oc Kaffve Ester.

Cornelius Celsus skriffver, at naar som mand tryste gang føler oc fornemmer at Podagelen vil komme, da skal mand strax lade sla en aare, da er mand fri for denne Syge et aar omkring. Det kand oc vel skee, at hand bliffver aldeelis af med hende.

Det 105. Capittel. For Ichf or Gerck.

Denne Sygdom kommer alvindelige grevne af ont grofft Blod, hvilcket som er stoppet udi aaverne, saa at den Naturlige Varme som kommer fra Hiertet, kand icke haffve sin rette gang til de Lemmer or steder, som det med rette burde, oc derfoare lide saadanne Lemmer stor oc svar Pine. De hvo som her aff Brect haffver, hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Haffver mand Pine paa den høyre Side, da skal mand kareladis paa den venstre Arm. Er pinen paa den venstre Side, da skal mand kareladis paa den høyre Arm, om Liden, Lejlighæden or alderen sig saa skicke vil.

Dereffter skal mand giøre et Karbad til den Syge saaledis. Mand
skal tage Enebær, oc Linsebrantz urt, oc dera skude udi Vin, oc den Syge
skal sættis udi et Kar paa en Stol med et Hul, oc vel omkring tækis, saa
skal mand lade aff Vinen paa gloendis Steene, saa at den Syge kand vel
svedis. Men førend den Syge gaar udi saadant Bad, skal mand giøre hannem
et Smitin Smørgelse, med-varm Vin, giør udi Bebergel, Salvie oc Rude ere
saadre.

Jen subtilig og kaarstig Smørelse for alle haande Skrt. Mand skal ta
ge en fed Kep oc saa Skindet aff hannem, og tage Indvolderne aff hannem,
oc tøste dem bort, dereffter skal mand tage Galbanum, Armoniacum, bidelleum
Røgelse, Mastix, aff giørt et Lodt, Tænem Græcum, Bønner, Altærod, aff
giørt tre Lodt, Biørne Ister, Hønse Ister, Gaase Ister, aff giørt et halft Lod,
disse skulle mengis tilsammen, oc stoppis i Kaffuen, oc tøst tilsiøes, oc sættis
paa et Spid, oc skal stegis saa lenge som der dryppe noget aff hannem, oc der
skal sættis en Bradpande under hannem, som fettet skal dryppe udi. De naar
som hand er saa aldeelis tørstegt, saa tast hannem bort, oc forvar fettet vel, oc
smør aff det som Skrten er, det giælper med Guds giely som du skalt befinde.

Eller mand maa tage en paat Brendevin, Ysen aff Holtørt fire Lodt, Spid
kenedisse Sebe oc saa fire Lodt, disse skulle vermis i en reen Paatte, oc siden grem-
mis udi et Glas eller Krus, hermed skal steden smøris, der som Skrten staar,
gos en Fld. Mand maa oc vel tage hertil som mand vil) fire Lodt Enebær smaa
stødte.

Eller mand maa tage Febberod, Holtørtrod, Hundetungerod, Hop, Colsicter,
Polleye, Hyldeknopper, Natskade, Lemnicke, arue, Kabel, Kaarsenrt, Slagtorne-
Kofligemeget aff giørt, disse skulle smaa støris oc stødis udi en Mortere, hertil
skal oc tages gammel Karsker aal, oc gammel Svine Ister, oc Marren aff
Svineben, alle disse skulle stødis udi to Paatter gammelt Øll, oc udi en
paat Vin tilsammen blandede, imidtil disse ere vel saadne. Dereffter skulle
de trøstis oc persis igiennem en Filed oc giemmis. Hermed skal steden
smøris, der som Skrten staar.

grana Juniperi
Fagus
barbarea
Theriaca
Laborum
Salvia
Ruta

galbanum
armoniacum
bdellium
Thus
Mastix
Fœnum græcum
Semmis Lini
Radix Althææ
Asungia
ursina
gallinacia
Anserina

Raphanus
Enula campana
Cynoglossa
Hyssopus
Calendula
Pulegium
ocilis
Samabucus
Solatrum
Anagalis aquatica
Neerstil
gallmed
brunella

Aceßum Siemen Linie axungie porcinalyvert

Aller vaand maa siide udi Ediche, Norfre, oc gammel Swine Ister, oc heraff gjøre en Smørelse, oc steden gjennem smøre, da sactis vinen.

Aller vaand maa tage Seenbom, Rude gule Skreppe blad, Calveter, aff en Haandfuld, Lauerbar fire Lodt, Karelebarck oc saa fire Lodt, disse

Sabina Ruta. Folia lapaty Nitrum.

stulle staris oc stødis smaa, oc siides udi Maj maanet Smør, oc strigjennem en Klud, oc steden skal gjennem smøris oc vel gnides hos en god Ild.

Denne Lægedom er besynderlige god til den som Jcbt oc Verck aff Paacker

Chomomilla Anetum Salvia Absyn Theum.

gaffve. Maand skal tage Hammilleblommer, Dild, Salvie, Malurt, disse stulle siides udi Vin, oc udi den skal en Svamp vaadgjøris, oc leggis varm vaa steden, oc det skal offte brugis.

Farfares Tritici Chamomilla.

Aller vaand maa siide Hvedeklid oc Hammilleblommer udi Vin, oc det bruge som sagt er.

For denne Breck maa maand ocsaa bruge de Olier oc Smørelser, som offvenfoare for Podagel oc Lemmernis Ine stræfne staa, disligeste oc æg-

Myrrha

geblommers Olie, hvilcket saaledis skal gjøris: Maand skal tage fem oc tive æg, oc siide dem haarde, saa skal maand udtage Blommen, oc gnide den vel sønder imellem Hænderne, hertil skal maand oc tage to Lodt Myrrhe smaa støt til Pulver, oc stryd den udiblant æggeblommerne, oc stege disse i en Pande, oc alt stedse skulle de røris omkring, da kommer heraff en Olie, den skal gjemmis, oc hermed steden smøris, dersom Vercken staar.

Det 106. Capittel. Om Paacker eller Krantzoser.

Fortalen.

Anno Christi 1494. indtog Carolus Gibbosus, Konge i Francke-

rige, det Kongerige Neapolis fra Kong Alphonso, oc hand fordreff samme tid Kong Alphonsum oc hans Søn Ferdinandum. Kong Al-

phonsus flyde samme tid ind udi Sicilien, oc hand døde der. Men hans Søn Ferdinandus flyde ind til Keyser Maximilianum, oc søgte Hielp, trøst oc Bistand aff hannem. Hvi optoge oc annammede

Keyser Maximilianus samme tid, det re-nyttelige, stadelige oc forderf-
-velige Folck, Gvilcke kaldis Landstrecte, som selgis deris Helbrede, Liff oc
Giæl saar Pennunge. Med deris Hielp oc Bistand indsatte Hand Ferdinan-
-dum, Kong Alphonsi Søn ūdi sit Kongerige Neapolis igien. anno Christi
1495. De der samme Landstrecte komme tilbage igien, fra Neapolis oc ind
ūdi Tydskland, da førde de samme tid først den Syge hiem, Gvilcken som
kaldis Pracker. De denne Syge er nu saare almindelig ūdi adskillige Land
oc Riger, oc besynderlige her ūdi vore Lande, saa at mand seer stor ynck saa
mange, oc maa vel skee, at saadant sker for vore store u-tallige Synders skyld,
thi Gud hafver truet sine hellige Ords oc Guds foractere med saadan straff,
som vi maa see ūdi den femte Mose Bog, ūdi det 28. Capittel. De efterdi
at det er en besynderlig Guds straff oc gesta, daer det vrdeligt, at de som
med denne Brect oc Sygdom ere beteagede, først for alt bekiende deris
Synd, oc bede Gud om Hielp oc Trøst thi hand er den ypperste Læge, som
ocsaa Johannes Mesue siger) oc siden bruge sig rogen af disse efterfølgen-
-dis Lægedomme.

For Pracker.

Pracker de hafve almindelige gierne deris begyndelse aff det forgiftige
onde forbrende Melancholiske Mod de komme oc vel iblant med aff de
andre Mod steer) Gvilcket som giffver sig til Lefveren, oc hun driffver det fra
sig veldelige, ind imellem Huden oc Kiødet, oc først til den lønlige Lem,
oc fori Pulsen, nest op til Haaret, oc der giffve de den almindelige gierne
først tilkiende.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare at mand hafver Pracker. Mand saar
stor Hofvetverck, oc ont ūdi Hallen, Pine ūdi Skulderne, Gvilcken med tiden
giffver sig med ūdi armene oc ūdi Benene, oc omsier ūdi alle Lemmer, oc
saar saa saar Pine at mand gider icke rørt dem, Huden svier saa der,
ligesom hun vaare brent med Nelder, oc om Natten hafver mand større
Pine end om Dagen. De maae som rogen føler oc fornemmer saadanne Tegn
paa sig, da skal hand straxen lade hielpe sig med det første, førend de aldelis tage
offerhaand, fordi de hielpis da best.

Mad oc Drick.

Jeg vil her oc lære hvad mad oc Drick de som denne Sycge hafve, bruge oc icke bruge skille. Den Sycge skal intet saltet eller røget kiød æde, eij Svine-flesk, Gaasekiød, eller aff nogen fugl som sin Reede paa Vandet hafver. Oxekiød aff ungе Øxne, Kalfvekiød, Hører, Lapører, Lam kid, rå-hører, agerhøns, vilde Dyrer maa gand æde. Byggrød eller Melling, Hafre-grød oc Melling som kaaget er udi Vand, maa gand æde, oc ferske æg. Erter, Melck, eller Ost, Kabusekaal, Løg Peber, skal gand eij heller æde. Men kaal som er giort aff disse efterfølgendis urter maa gand æde, som ere: Spinas, Persilie, Borras, Fennickel, Dierters frøj, Endivia, Purre, Cicoria, det er, blaa Bynete, eller den store Fennikel. Vand skal icke heller æde Indvolerne af noget Dyr, undertaget alleniste Lefve-ren oc Nyrene aff ungе Hører. Vand skal eij heller æde Æble eller Pærer eller anden saadan frugt. Veij heller dricke Vin, førend gand bliver helbredet igien.

Den Sycge maa bruge Canelebarck paa sin Mad. Eller gand maa bruge dette efterfølgendis, hvilcket som styrcker Maffven, oc den kaalde Lifvene, opvecker Sinderne, oc giør en god Ditkommelse, oc det skal saale-dis beredis.

corni, cúminum, Ameos. Tag Danisk kommen, Spiskommen, Ameos, Persilie frø, Mercke frø, Fennickelfrø, Polleie, Hoy, Spicanardus, Peber, aff hvert tre Lodt: Senonis, Petroselinum, Apij, Fœniculj, Pulegium, Hyssopus, Spicanar, Calamus aromaticus, Majorana, balsamitæ, Mejran, Blade af den slette Salvie, Basilicon, Cardamomer, galliga, Ostersøde eller Liqvirit, aff hvert et Lodt, stød oc giør disse til Perlver, Heraff maa den Sycge bruge udi sin Mad, oc den dermed rede oc forbedre.

Søffn.

Den Søffn maa den Sycge icke efter Middag soffve, uden saaer, at gand icke hafver kundet soffvet om Natten for svar Fine. Eey timer bekvemmelige er naturlig Søffn.

Olivum, Cardamomum, galanga, Liquirit. Dim den Sycge icke soffve kand for stor oc svar Fine, da giør hannem aff dette efterfølgendis et Æble eller Paald, oc lad hannem dertil bruge sin faar gand Søffn.

Tag opium thebaicum, Saffran, Barcken aff Mandragora, aff hvert opium
et Quintin, stød disse til Pulver, tag ocsaa hertil et halfft Lodt Bly, oc hand- Croci
le hermed som sagt er. Mandr.

Lægedom.

Denne Sygdom gielpis med drick, Bad, Smørelse oc Røgbad. Jeg vil her først
begynde med de ringeste oc lettiste Lægedomme, som skee uden Smørelse, med
hvilke mange ere hiulpne.

Først skalt du give den Syge vdi fem eller sex dage, eller oc lenger om du
vilt, Morgen oc aften, en drick aff en aff disse efterfølgendis Syruper, hvil-
cken som du selff vilt oc bekomme kand, førre lit kruchet giort.

Tag Vsen aff Fumo terræ, fire Pund, oc siud oc klar den, oc lad derudi halff Syrupus
tredie Pund Sucker, oc giør heraf en Syrup. Fumæ
terræ.

Eller mand maa tage Endiviæ Vs som saaden, oc klaret er, otte Pund. Syrupus
Sucker halfsiette Pund. Disse stille siudis oc gioris til en Syrup. Endiviæ

Eller mand maa tage Vsen aff Nesle, ti Pund. Vsen aff Fordrogis art,
et Pund. Sucker, trij Pund. De heraff skal siudis en Syrup. Syrupus
Lupulis

Derefter skal den Syge rensis, eller purgeris, med de gyldene Piller aureæ. Pillulæ
kaldede, de rense Phlegma oc Cholera, oc styrcke Hofvedet, Maven oc Lefve- aureæ.
ren, oc atstille Varet.

Eller mand maa rense den Syge med Piller aff Fumo terræ, de rense oc
ud drifve det forbrende onde Blod, oc anden ond Vædske, hvor aff Kraeter oc
anden Vreders vi-reenhed kommer.

Mand maa oc bruge denne Purgatz, at den Syge hermed rense. Folia
Mand skal tage Senesblad fire Lodt, oc legge dem i blød Vog oc Salt i Senæ.
halftredie Pund Valle aff Melet, siden stille de vel siudis tillsammen,
oc trijstis igiennem en skiært linet Klud, heraf skal den Syge gioris
sex Lodt tillige.

Med denne Lægedom ere mange Hiulpne, saa at de kaffue icke ladet
smaart derom, oc den skal saaledis gioris oc bruges som hereffter følger.

Tag ferske Lauerbær vel rent skallede tolff Lodt. Hulurt, tretten Lodt Holtzurt, siu Lodt. Stød alle disse et reent Pulver, heraf skal mand giffve den Siuge aarle om Morgenen, naar Klocken er fem eller oc førre, om Aftenen to timer efter mand æt oc drucket haffver, saameeget som mand den Aften æde oc dricke vil, et Qvintin med en drick varmt Øll, oc hver gang naar hand haffver det taget til sig skal mand legge sig ned udi en Seng, oc hølle vel Klæder paa sig, oc aff forskrefne Pulver skal mand saaleedis bruge udi sev uger, lenger eller steckere, efter Siugens Leylighed, oc den Siuge skal bade hver anden, tredie eller fierde Dag, efter som hand det taale oc fordrage kand, udi et aff disse efterfølgendis tørre Bad. Men er det saa, at den Siuge saa siug oc skrøbelig er, at hand gider icke badet, da skal hand sætte sig hos en god varm Kackelofn, oc saa dricke aff forneffnde Pulver. Oc all den stund den Siuge bruger denne Lægedom skal hand dricke gaat Øll aff en Kande allene, oc udi samme Kande som den Siuge dricker aff, skal hengis en Pose med rød eller brun Kaal som er sønder plocket, mand skal oc henge udi samme Kande en Pose med et Qvintin Svogel smaa støt til Pulver. Oc den siuge skal all den stund hand bruger denne Lægedom, lade det saaleedis henge udi Kanden, men dog skal Kaalen oc Svogelet forferskis hver fierde eller femte Dag, oc det som udi Kanden hengde borttagis, oc de andre hengis udi steden igien, oc den Siuge skal intet andet Øll dricke den stund hand bruger denne Lægedom, oc dersom den Siuge Xig oc formuendis er, da maa hand oc vel tage hertil et Lodt Muskater, oc et halfft Lodt Muskateblommer smaa støt, hvert serdeelis bundet udi en liden Lin Pose.

Aristologia rotunde Enula Campana

En anden Lægedom for den samme Siuge.

Tag Lauerbær, Holtzurt, Hulurt, aff hvert et Lodt, Malurt, laaden Salvie, rød Byncke, vild Rude, aff hvert en Haandfuld, Seeneblad, tu Lodt,

baccæ lauri Enula Campana.

Anis, Fennickelfrø, aff hvert et halfft Lodt. Siud disse udi fiire Paatter gaat Øll under lucter, Sød fire Fingre bred ind, giff den Siuge heraff Morgen oc afften hvergang en passelig drick, oc handle med hannem med Bad oc andet, ligesom her nest ofvenfaare staar.

Aristolochia
Absyntium
Salvia
Arthemisia
Ruta agrestis
Sene
Anisum
Seminis
Feniculi
Agrimonia.
Verbena

Jeg hafver kient en ærlig Qvindis Persone udi Malmø (hvilcken som nu i Guds Volder) som hialp mangen, med denne efterfølgendis Drick oc Lægedom, oc med de Bad, hvilcke ieg end her efter beskriffve oc sætte vil.

Tag Agrimonie oc Fernurt, siud disse udi gaat gammelt Øll under lucter Sød, som her offvenfaare sagt er, giff den Siuge heraff, afften oc Morgen, hvergang en passelig drick, førre luncket giort.

Med denne Lægedom ere ocsaa mange hiulpne uden Smørelse, oc ere komne til deris Helbrede oc Sundhed igien, men der skal brugis nogen stund. Siud Malurt under lucter Sød, oc brug det som her ofvenfaare om de andre sagt er.

Absyntium

Sammeledis ere der oc mange hiulpne, med denne efterfølgendis Lægedom. De haffve drucket med en Drick luncket Øll, Morgen oc afften, et halft Lodt Svogel, hvergang smaa støt til Pulver.

Somme ere oc hiulpne med denne Lægedom. De haffve tre gange om ugen drucket aff hannem aarle om Morgenen, oc skal den saaledis giøris. Tag aloes et Lodt, Honnig tolf Lodt, ferskt Vand, fem Pund, siud disse paa en sacter Ild, oc skumme det stedse, saa at det blifver rent uidtil fierde deelen indsaaden er.

Bad som brugis til dem som Kopper haffve.

Paa det at Naturen kand dis bedre driffve den onde Vædske fra sig, da brug et aff disse efterfølgendis Bad, hvilcket som du kant bekomme.

Tag Enebærris, oc hug dem smaa, tag saa en stor Kædel paa en halftønde, med god skarper Lud, oc leg det hugne Ris derudi, oc lad det vel siude udi samme Lud, med lucter sød, giør saa et Karbad, sæt saa Kædelen med Lud oc Ris (saasom det sødet hafver) udi Karbadet, Tæck det vel tæt til, oc giør it sæde

offver Kædelen, saa at der er et stort hul i samme sæde oc andre smaa hul, sæt den Siuge paa samme sæde offver Kædelen nogen, saa at all Lucten som kommer aff samme Kædel, slar op omkring hannem, lad hannem der i side (om hand ellers saa sterck er at hand det taale kand) saa lenge der er nogen verme udi Kædelen, oc hand skal være vel beteckt omkring, saa at lucten oc vermen kommer ingensteds ud. Men ofven paa samme beteckelse skal være et Hul, der skal den Siuge hafve sit Hofvet udsæt eller udholdet, den stund hand saaledis bader, oc skal vel teckis omkring som forskrefvet staar, dette skal saaledis brugis to eller tre gange om ugen, efter Personens styrcke oc leylighed, som mand seer oc formercke kand, at behoff giøris, da kommer den Siuge (om hand bruger nogle aff forskreffne Lægedomme oc dette Bad) næst Guds hielp til sin Helbrede oc Styrcke igien, oc skal hvercken fornemme Saar eller Berck derefter, oc naar hand saaledis Bader, skal den Siuge vaacte sig, saa at der kommer intet Band paa hannem.

Absynthium Arthemisia. Malva. Chamomilla. Agrimonia.

Om du icke hafver eller kand faa Eneber Riis, da brug dette efterfølgendis Bad. Tag Malurt, Byncke, Katteost med rødderne, Chammilleblommer, Agrimonie, Enebær, to eller tre Hender fulde, siud oc brug disse, ligesom ofvenfaare om Enebær Riis skrefvet staar.

Smørelse.

Her vil ieg sætte oc beskriffve nogle gode oc besynderlige Smørelser, som brugis for Paacker aff lærde oc velforfarne Læger, oc først vil ieg sætte nogen som tilgiøris oc beredis udi Qvigsølff, oc siden de som sterckere ere oc med Qvigsølff beredis.

Oleum lauri Thus album Cera. Axungia porcina Sal.

Tag Lauerolie, hvid Røgelse, nyt Bov, aff hvert tu Lodt, Svine Ister som hvercken for gammel eller for ferske er, et Lodt oc et Qvintin. Salt tu Lodt. Fume terræ oc Beybrede Os, aff hvert otte Lodt. Giør heraf en Smørelse.

Succus Fumi terræ, plantaginis.

Tag ferskt Smør, Terpentin, Hønse Ister, Fiole Olie, aff hvert fire Lodt.

Guldglæde, brent blÿ, Blÿgvit. Aloes epatici, aff hvert tre Lodt.
Giør heraff en Smørelse.

Her efterfølge mange adstillige Smørelser, aff lærde oc forfarne Læger, offte forsøgte.

Tag Svine Ister oc rense det smucke rent, fra hud oc skind, oc læg det udi en Stenmortere, oc stød det vel med en Træstødere, kniÿst det saa igiennem en Haardug, saa at det icke smeltis paa Ilden, heraff tag et Pund, Qvigsolff et halft Pund, hvid Røgelse tre Lodt, Guldglæde et Lodt, Blÿgvit tu Lodt. Først skalt du støde Isteret oc Qvigsolffvet vel tilsammen udi Stenmorteren med Træstødren eller Kÿllen, oc siden lad først det ene der udi oc stød det vel, oc siden hver serdeelis, oc stedse skal det stødis indtil det bliffver en Smørelse, hermed skal den Singe smøris som det sig bør hver dag, indtil mand fornemmer at Munden vilstÿde paa den Singe, siden skal hand icke lenger smøris. Vr den skind hand saa smøris, skal hand være udi en varm Stue, oc skal hand dis med hannem, ligesom mand vand er at handle med dem som nÿdsmøris. Mod aftenen skal den Singe smøris, oc icke om Morgenen.

Tag Svine Ister tolff Lodt, Ande Ister sex Lodt, Mørke Ister fire Lodt, Rosenolie hvid Liljeolie, aff hvert et Lodt, Qvigsolff tu Lodt, Guldglæde, hvid Røgelse, aff hvert tu Lodt, Myrrhe et Lodt, stød disse udi en Stenmortere med en Træstÿlle, oc handle dermed lige som her offvenfraare sagter, saa at det bliffver en Smørelse.

Tag Svine Ister saaledis renset som offvenfraare sagter, Qvigsolff af hvert seyten Lodt, Lauerolie tu Lodt, Terragelse Andromachi eller Galleni, Mastix Røgelse, Myrrhe, aff hvert tu Lodt, Fumæ terræ Oes tre Lodt, Guldglæde, Blÿgvit, aff hvert fire Lodt, stød oc blende disse tilsammen udi en Stenmortere som offvenfraare sagt er, saa at det bliffver en Smørelse.

Tag Svine Ister, Mørke Ister, renset som sagter, otte Lodt, Qvigsolff fire Lodt, hvid Røgelse tu Lodt, Enebærolie tiue Lodt aff træet, brent Brendevin tu Lodt, stød oc blende disse udi en Stenmortere ligesom sagt er, saa at det bliffver en Smørelse.

Tag Svine, Mørke, oc Ande Ister, aff hvert tolff Lodt. Hvid Liljeolie,

Lilÿ. bitÿrum. Therebinthinæ ãquingia gallinæ Oleum, Violarum Litharginiũ aurei. Plúmum usum. Cerisa Aloes. Axungia porcina. Argentum vivum Thús album Litharginium aurei cerisa. Axungia porcina. Anatis. gallinæ Oleum Rosarum. oleum Lilÿ Argentum vivum. Litharginium Thús album Myrrha. Axungia porcina. Argentum vivum oleum Lauri. Theriaca. Mastix Thús album Myrrha Sinus Fumi terræ. Litharginium Cerisa. Axungia porcina. Argentum vivum. Thús album Oleum Ju niperi

Rosenolie, Lauerolie aff hvert tu Lodt. Hvid Røgelse, Mastix, Myrrhe, aff hvert tre Lodt. Salvie, Stichados, aff hvert et Lod oc try Qvintin. Guldglæde tu Lodt. Dialthe Smørelse fire Lodt, Brendevin tu Lodt. Stød oc giør heraff en Smørelse ligesom sagt er. Med denne Smørelse maa mand oc smøre Paackernis haarde Knuder saavel som Ledemodene.

En velluctendis Smørelse faar de rige oc kræsne Menniske.

Tag Muskateblommer, Kanelebarck, Neglicker aff hvert et Lodt. Paradisekorn sex Lodt. Røde Rosen, Citri Barck, af hvert et Lodt, oc et Qvintin. Muskater tre Lodt. Stød alle disse til Pulver, leg dem saa i blød udi ferst Vand Dag oc Nat, lad saa udi samme Vand fem Pund ferst Svine Ister, renset som ofvenfaare sagt er, lad det saa siude indtil Vandet bortsaadet er, kryst det igiennem en Haardug, tag saa aff samme Ister, som saaledis udsaadet oc udkryst er, tu Pund, oc lad derudi Qvigsølf fiorten Lodt. Hvid Røgelse, fire Lodt. Blyhvit, Guldglæde, af hvert tre Lodt Stichados, Myrrhe, af hvert tre Lodt. Desmer en half Scrupulum, vel sønder gneden udi Rosenolie. Stød oc rør disse vel tilsammen udi en Steenmortere som ofte sagt er.

Her efterfølger nogle besynderlige Smørelser hvilcke som atskille oc bløde Paackernis haarde Knaarter oc Knuder, om de hermed smøris.

Tag Hønse Ister, aande Ister, Gaase Ister, af hvert tu Lodt. Marren aff Kalffve Laars Been, oc aff Svine Laar, aff hvert et Lodt. Olie aff Chammilleblommer, halff andet Lodt. Bland disse tilsammen, saa at det vorder en Smørelse, smør steden ofte hermed.

Tag den Smørelse Dialthea kaldet, tu Lodt. Hvid Lilieolie, Hønse Ister, usaltet Smør, aff hvert et Lodt. Bland disse tilsammen oc smør steden hermed.

Tag Roden aff den Katteost, Althea kaldet, smaa skaaren tolf Lodt, siud hende vel udi Vand, oc stød hende, tag siden dertil lige saa meeget Svine Ister, stød dem udi en sten Mortere, saa at det bliffver en Smørelse, smør oc leg heraf paa steden.

Aquavitæ
Axungia
porcina
gallinæ
Anatis
oleum Lilij
oleum Rosarum.
Oleum
Lauri Thus
album Mastix
Myrrha.
Salvia
Stichados.
Lithargirium
dialthea
Aquavitæ
Macis
Cinamomum
Cariophili
grana paradisi.
Rosa purpurea Cortex
Citri.
Nux Mus.
Argentum
vivum
Thus album
Cerusa
Lithargirium
Stichados.
Myrrha
Muschus
oleum
Rosarum.
Axungia
gallinæ
Anatis
Anseris
Medullæ
cruris vituli et
porci. oleum
Chamomillæ
dialthea.
oleum Lilij.
Axungia
gallinæ
butyrum
Althea.

Tag Roden af de Valste Roer, steg hende udi en hed Jdmørre eller Aske, tag saa dertil lige saa meget Grine Ister, stød dem tilsammen udi en Steenmortere, tryst det siden igiennem en Haarding, smør heraf paa steden.

Radix brionie

Aff disse Smørelser skal gioris Plaster oc leggis paa Saarene, den stund den Cure smøris.

Tag hvid Rogelse, Mastix, Guldglade, aff hvert et Lodt, Blyhvit ti Lodt. Terventin fem Lodt. Grine Ister, eller Lisbons Olie, saa meeget som mand dertil behøfver.

Olibanum Mastix Litargirium Cerussa Arungia porcina, Resina cera. Thus album Myrrha. Mastix ana triticum oleum Hirci

Tag Grine Ister, Harper Vox, aff hvert otte Lodt. Smelt disse tilsammen oc tryst dem igiennem en steent Linklud, tag saa dertil hvid Rogelse, Myrrhe, Mastix, Opanogront, aff hvert fire Lodt. Giør heraff en Smørelse, oc leg herat paa Saarene.

Serapium Oleum Rosarum Album ovi oleum Rosarum cera, oc risa Camphora Myrrha Sulphur Cocce Lauri cpeta

Tag Bucketalg eller Ister, Serapium, aff hvert otte Lodt, smelt oc blande dem tilsammen, med nogen Rosenolie, oc med det hvide af tu æg, saa at det bliver en Smørelse.

Tag Rosenolie fire Lodt, Vox et Lodt, Blyhvit fem Lodt, Camfyer et halft Quintin, det hvide aff tu æg, Mal oc gnid disse paa en Malere Steen, saa at det bliffver en Smørelse, smør heraff paa Linklude, oc giør Plaster heraf.

Tag Myrrhe, Svogel, Lauerbar, Krid, ligemeeget aff hvert. Giør heraf en Smørelse, oc brug hende som her ofven sagter.

Rogbad.

Jeg sagde tilforn, at Paacter fordriffvis oc med Rog, hvorledis detsteer, vil jeg herlære.

Den Cure skal sættis udi et tørt Kar, dog saa at hand hafver Hoffvedet uden for det saa skal det vel til tætis med Kloder, oc udi samme Kar skal sættis et Secten med glovendis Jld, som vel tender, oc er uden Rog, paa samme vel tende Jld skal ladis et aff disse efterfølgendis Pulver, saa at Rogen heraf kand komme omkring den Cure, oc den Rog skal saaledis brugis udi tre eller fire Dage, indtil mand seer at Vædsten begynder at flyde,

thi den Siugis Mund flyder paa somme ligesom det giør paa dem som nedsmøris, oc mand skal handle med den Siuge ligesom hand vaare nedsmurt.

cinabrium Aurigpigmentum. olibanum Myrrha. Sandalum rubrum.

Røg Pulver giøris saaledis: Mand skal tage Senober stot til Pulver, tolff Lodt. Aurigpigmentum fire Lodt. Røgelse, Myrrhe, rød Sandel, af hvert et Lodt. Disse skulle stødis til Pulver, oc blandis vel tilsammen, oc hvergang mand heraff bruge vil, da skal mand tage heraf tu Lodt, oc lade dem paa Gløerne som før sagt er.

cinabrium Aurigpigmentum Marcha Sitta Olibanum Myrrha Aloe. Cinabrium Mastiches olibanum gallia muscata Cinabrium Mastiches olibanum Anthemorium Angelica grana Juniperi. Aqua plataginis. Mel Rosarum. Syrupus Violarum Dyamorum.

Eller mand maa tage Senober sex Lodt. Aurigpigmentum, tu Lodt. Vesemund, Røgelse, Myrrhe, aloetræ, af hvert et Lodt. Hermed skal handlis som sagt er.

Eller mand maa tage Senober fire Lodt, Røgelse et Lodt. Galliemuskate et halfft Lodt. disse skulle deelis i fire deele, oc mand skal dermed handle som sagt er.

Eller mand maa tage Senober tu Lodt, Mastix, hvid Røgelse, af hvert et halfft Lodt, Spisglas et Lodt. Angelica oc Enebær, af hvert tu Lodt. Disse skulle giøris til Pulver, oc dermed handle som sagt er.

Mundvand.

Mand skal tage Veybrede Vand et pund, Rosenhonnig sex Lodt, hermed skal Munden ofte toes.

Eller mand maa siude Byg udi Vand, oc toe Munden ofte hermed.

Men er den Siuge Saar udi Munden, da skal mand tage hertil Fiole Syrup, eller Dyamorum.

Eller mand maa skylle Munden, med varm Faaremelck, eller oc med varm Komelck. Om den Siuge haffver stor pine, oc Vee udi Munden, da skal mand stinge udi hans Mund, et stocke Saltet smør, da sactis Pinen.

Naarsom den Siuge er bleffven Helbrede, da skal hans Maffoe oc Leffver styrckis, med en aff disse efterfølgendis Lægedomme, som ere:

Diarodon abatis, Aromaticum Rosarum, Triasandali, Diamuscum, dulce, Lætificans Almaseris vel galeni, Confectio hameck. Confortativa.

De som icke saa formuendis ere, at de kunde kiøbe udi apotecken nogen af foreskrefne Lægedomme, de skulle bruge de som offvenfore skrefne staa, hvormed de deris Mad bereede oc forbedre skulle.

Det 107. Capittel. For Ringorm.

Ringorm eller Spyorm kaldis Mentagra paa Latine, oc er en aff Hudens u reenhed, hvilcken som kommer, af det onde Melanckoliske blod, oc de ere almindelige gierne Paackernis forløbere, eller Sendebud, thi vil ieg oc her om noget handle oc lære, hvorleedis de fordrifvis, om mand bruger dertil Raad med det første, førend de tage offverhaand.

Lægedom.

Først skal mand giffve den som heraff Breck haffver udi nogle Dage, en aff de Syruper som her offvenfaare udi det Capittel om Paacker skreffne staa, oc hannem siden purgere med en af de Purgationibus, som der oc hos skrefne staa, siden skal steden smøris, med en aff disse efterfølgendis Lægedomme.

Tag Brendevin, Vinedicke, eller anden god sterck Edicke, aff hvert en halff Paat, lad her udi tre Lodt Spansgrønt, alun, smaa støt til Pulver tu Lodt, lad disse udi en nij glassuret Leer paatte, sæt hende paa Ilden, oc lad hende suide en føie stund, under lucter sød, tag det saa fra Ilden oc giem det, giør saa en liden Pensel aff træ oc en linet klud, dyp samme Pensel udi forskreffne Vand, oc strijg paa Ringormen, holt den saa mod en god Ild, at det kand tørris, oc dette skal brugis tre eller fire gange om dagen, indtil at hand forgaar, mand skal oc vel tilsee, saa at der kommer intet andet Vand paa Ringormen, førend hand er lægt. Aqua vitæ. Acetum vini viride en Alumen.

Tag Guldglæde, Svobel, brent alun, Kaaberrøg ligemeeget af hvert smør saa meget som her til behoff giøris, oc giør heraff en Smørelse. Lithargirium aurei Sulphur Alumen victriolum.

Tag Enebær, tu Lodt. Lauerbær, Ingefær, Neglicker, Raf eller Brendesteen

baccæ ju-
niperi.
baica
lauri
Zinzeber.
cariophilæ
Cubebæ.
viride æris.
Flumen
Atramen-
tum Sute-
rium. Zin-
ziber Alu-
men Sul-
phur ver-
miculares
rubigo.

Gyandgrout, alun, af hvert et Lodt. Stød disse til Pulver, oc siid en Smørelse heraff med gammelt Smør, oc smør Steden hermed. Denne Smørelse er oc god for Stab oc Klaade.

Tag Victril eller Kaabervog, Ingefer stødt til Pulver, alun aff hvert tre Quintin. Voogel Gyandgrout, aff hvert et halft Lodt. Tiære oc Smør af hvert en Skeefuld. siid disse tilsammen oc giør heraff en Smørelse.

Det 108. Capittel. For Stab oc Klaade.

Herer en aff Menendz reenhed til, hvilcken paa Latine kaldis Scabies, oun den vil ieg her oc noget handle, oc denne kommer almindelige gierne af den onde Vædske som sig udi Lefveren forsamlet haffver, oc omvendis dertil en ond Vand oc Vog, hvilcken den uddriffvendis Kraft uddrifver til de øderste Lemmer. Stundem kommer saadan Stab aff Blodet, oc da er samme Stab rød oc Vædfoctig, oc de som denne Brect haffve svedis meget oc samme Sved lucter ilde, oc klaaer sig stedse, oc da bløer Stabben. Stundem kommer Stabben af Cholera rubea, oc da er Stabben gulact tig, reiner oc brender saare. Stundem kommer hand oc aff Melancholia, da er Stabben tør oc sort. Stundem kommer hand aff Phlegmate salso, da brender oc bider hand saare, effter hand haffver klaaet sig faar hand stor Pine.

Lægedom.

Kommer Stabben af Blodet, eller aff Phlegmate, da skal den Syge dis Lefveraare ladis, dereffter gick hannem Morgen oc aften en god Drick aff denne efterfølgendis Sijrup, eller oc en aff de som herofven saare i det Capittel om Paracter skreffven staar.

Succus
Epuli.
Campana
et Absyn-
thei.
Spongia
porcina.
Sepum
cervinum.

Tag Vsen aff Boltzurt, oc Vsen af Malurt, ligemeeget aff hvert, siid oc rense disse, oc tryst dem siden igiennem en Linklud, lad Sucker her udi oc siid det saa, at det bliffver en Sijrup.

Brug siden et aff de tørre Bad, som offven saare i det Capittel om Paracter skreffne staa, oc smør dig saa i Badet meden aff disse efterfølgendis Smørelser, da tøris Stabben oc lagis.

Tag Svine Ister, Hiortetallig, aff hvert to Lodt. Lauerbær, et Lodt. Vinsteen aff hvid Vin, hvid Nyseurt, Salt, aff hvert et Qvintin. Giør heraff en Smørelse, oc smør dig hermed.

Den Smørelse som giøris af Blyhvit er saare god for denne Breck, om mand sig dermed smør.

Tag Rude, Rosenolie, Blyhvit, oc Edicke, giør heraff en Smørelse, smør dig hermed udi Badet.

Skrepperødder, Salt oc Edicke, støtte tilsammen, oc hermed Skabben gneden som sagt er, læger hannem.

Neller støtte med Salt oc Edicke, oc bruger som sagt er, læger oc fordriffver Skabben.

Det 109. Capittel. For Vaarter.

Agrimonie støt med Edicke, oc lagt paa Vaarterne som et Plaster, fordrifver dem.

Basilicons frøstøt til Pulver, oc paa Vaarterne strødt, fordrifver dem.

Løg stødt med Salt, oc paa Vaarterne lagt, fordrifver dem.

Sker en rød Hane i sin Kam, oc lad det varme Blod komme paa Vaarterne, da forsvinde de.

Gnid Vaarterne paa en heed Egekoest, med hvilcken mand hafver feyet en Bageron, naar som mand vil bage Brød.

Det 110. Capittel. Om Spedalsk Soet.

Den spedalske Siugdom er en forgiftig Siugdom, hvilcken som sig udspreder offver det gandske Legeme, oc forderffver alle Lemmer. Oc denne Siugdom kommer aff atskillige ting, som ere, aff Leffverens onde Complexie, som er heed oc tør, eller aff Leffverens oc Miltens forstoppelse, disligeste oc af svedehullernis, stundem aff ont væder oc Luct, stundem aff Mad oc Drick som aff heed Nature er, hvor aff Blodet forgifvis. Oc serdeelis faar mand denne Siugdom, om mand æder Svinekiød som er tintet, stundem bliffver mand født med denne Siuge, oc der skeer fordi at en spedalsk Mand haffver hafft legemlig samqvem med en helbred Mand, hvad som af disse undfangis, det fødis med den Spedalske Siuge.

Tegn.

Ved disse Tegn kiendis den Spedalske Soet. Hvo som den haffver, seer ilde ud

bacce lauri, Tartarum, Helleborus albus, Sal unguentum, Cerusa, Rutæ Oleum, Rosarum, Cerusa, Acetum, Radices Lapacij, Sal Acetum, Urtica, Sal Acetum. Agrimonia. Semen basiliconis.

under Ansictet, oc i det er røde eller hvide Plette, Øyenbrynerne hoffne oc bliffve store, oc Øynene trinde, i Øyensteenene seer mand røde Taare, oc Øynenis Haar udfalde, Næsen hofnis, udvaartis er hun vid, oc indvaartis er hun snefver, oc tal igiennem Næsen, indvaartis udi Munden, hos Drøbelen oc paa Tungen, seer mand smaa Korn store som Hirsegryn aff adskillige farffver, ligesaa som mand seer paa de Svin som tintede ere, saadanne Korn seer mand oc under Tungen, naar som mand opløfter hende, Tendernis Kiød oc struben ere saare, Aanden oc det gandske Legeme lucter ilde, Neglene de ere farfvede som Bly oc reffne, Kiødet imellem Tommelfingeren oc Pegefingeren forsvinder eller borttørris, disligeste oc saa Leggene oc Knæene, alle Lemmer ere Tunge oc sofve, oc kløstedse gruselige oc forfærlige Drømme, hans Vand er klart oc skiønt oc lit gult, oc er ofventil at see som en Olie, oc mand seer deri mange Blærer, oc nedre paa Bonden sand. Oc om den Siugis Leffveraare ladis oc mand lader Blodet løbe i et Kar, oc om mand lader nogen Edicke paa samme Blod, oc det begynder da at siude, oc giffve Bobler aff sig, da haffver den Siuge Spedalsk Soet. Oc om mand lader Salt paa samme Blod, da smeltis icke Saltet, oc om mand lader samme Blod udi en linet Klud, oc toer det, da findis udi Kluden Sand, eller oc smaa støcker Kiød, ligesom det vaare Sand.

Af disse efterfølgendis Tegn kand mand forfare, at mand skal faa Spedalsk Soet. Om mand stedse oc idelige haffver svare oc forfærdelige Drømme, oc øynene bliffve trinde, oc Neglene paa Henderne reffne, om mand bliffver hes, oc om Lemmerne stedse soffve, disse ere den tilkommendis Spedalske Sotis Tegn.

Der ere fire haande slag aff Spedalsk Soet til. Den første kaldis Tyria, aff den Hugorm Tyro, oc hvo som hafver denne Sot, hans Hud er

blød, oc iblant med affskalis den udi stycke tal, oc sidder der paa samme Hud mange Smitter oc hvide Vaarter.

Den anden Spedalske Soet kaldis Alopitia, aff en Reff, hvo som den haffver, hans Ansict er røt, hans Skeg oc Øyenbryners Haar falde ud.

Den tredie Spedalske Sot kaldis Elephansia, aff Elephanter, hvo som denne Sot hafver, hans ansirt, oc det gandske Legeme er fult af Knorter oc Knuder indvaartis udi Kiødet. Elephansia.

Her vil ieg nu lære hvorleedis mand kand forfare, om nogen hafver Spedalsk Soet. Den Siuge skal Aareladis, saa skal mand legge udi Blodet et ny giort ferskæg, haffver hand Spedalsk Soet, da blifver samme æg hart ligesom det haffde været sødet paa en Ild.

Eller mand maa tage en Synaal, oc stinge den Siuge med hende udi en Aare under Knæene, føler hand det icke da haffver hand Spedalsk Soet.

Eller mand maa Aarelade den Siuge, oc naar som Blodet er blefvet kalt, skal det ladis udi en Leerpose, eller i en lin Klud, oc toe det udi Vand ligesom førre sagt er, blifver der da Sand eller Kiød udi Posen, da haffver hand Spedalsk Sot.

Lægedom.

Denne Siugdom kand icke vel hielpis, oc fordrifvis neppelige, uden saa er at mand bruger gode raad oc Lægedomme dertil, med det første, førend Siugen befestis formeeget i Mennisken oc faar ofverhaand, hvilckes saaledis skee skal.

Mand skal tage Jordrøgis urtis Des tre Pund, den siude oc klare, oc lade der saa udi saa meeget Sucker, som dertil behoff giøris, oc saa giøre heraff en Syrup. Aff denne Syrup skal mand gifve den Siuge Aften oc Morgen hvergang en passelig drick. Succus Fumi terræ.

Der efter skal den Siuge purgeris med Piller af Fumo terræ, aff disse skal mand gifve den Siuge et Quintin eller halfandet tillige. Pillulæ de Fumo terræ.

Fumus terræ. Scabiosa, Melilotum Chamomilla.

Derefter skal mand tage Jordrøgisurt, Scabioseurt, amur, Chammille-blommer, oc andre saadanne urter, oc heraf skal giøris tørre Svedbad, oc mand skal gifve den Siuge før hand gaar udi Badet, et quintin Teragelse.

Vinum Sulphur lithargirium aurei.

Derefter skal den siuge smøris med denne Smørelse som saaledis er bered oc tilgiort. Mand skal tage Vin et Pund, Svogel sex Pund, Sølfskum et Lodt, heraf skal giøris en Smørelse, oc med denne Smørelse skal den Siuge smøris, strax efter hand haffver badet.

Mand maa oc giøre en Smørelse aff Svine Ister, Svogel oc Smør, oc her med ofte smøre den Siuge.

Det III. Capittel. Om nogen brender sig.

Brender sig nogen aff Ild, het Vand, gloendis Jern, eller aff andet, da skal mand bruge denne efterfølgendis Smørelse, hun lesker oc uddrager heden. Mand skal tage ferst Rosenolie fire Lodt, Blommen af sex ferske Hønse æg, disse skulle røris oc blandis vel tilsammen, saa at det vorder en tynd Smørelse. Men haffver hand som brent er, stor oc svar Pine, da maa mand lade herudi lit Saffran smaa støt til Pulver, heraff skal smøris paa en Linklud, oc den skal leggis paa steden. Til saadan Smørelse maa mand oc vel iblant med tage lit Bolum Armenum.

Fernitze smurt paa den brende sted ledsker oc saare vel.

Aqua verbenæ

Haffver nogen forbrent sit ansict, oc reddis at Øynene skulle lide skade deraff, eller om de deraff ere hoffne. Da skal mand tage Vand som brent er aff Fernurt, oc legge derudi Fuerner af Qveer til at blødis, da giffve de en tyck Slim fra dem, saa skulle de krystis igiennem en Linklud. Heraff skal mand smøre paa Ansictet, oc paa de andre Lemmer.

Cerusa

Om mand villøsen den forbrende Noe som fast sidder, da skal mand tage

Blyhvit, tre Lodt. Campher, et halft Qvintin. Rosen Vand, halfandet Lodt. Det hvide aff et æg. Disse skulle røris vel tilsammen, udi en Steenmortere, saa at heraf vorder en tynd Smørelse.

Camphora. Aqva Rosarum Albumen ovi.

For den Kaaldesiuge. Fortalen.

Den Kaaldesiuge er intet andet, end en u-naturlig Hede, optent udi Hiertet, hvilcken sig udspreder ved Aanden oc Blodet, igiennem Aarer oc Sener udi det gandske Legeme.

Hver Kaaldesiuge hafver fire Tider, som ere: Begyndelsens, forøgelsens, stillestaaendis, og tilbøyelsens tid.

Kaaldesiugens begyndelsis tid er, naar som den naturlige Hede begynder at gaa vild, for den onde Vædske skyld som er indplantet udi nogen Lem.

Forøgelsens tid er, naar som Heeden begynder at staa imod den indplantede onde Vædske.

Stillestaaendis tid er, naar som Naturen, oc den onde Vædske stride veldelige imod hinanden, oc mand seer da Naturen faar ofverhaand.

Tilbøyelsens tid er, naar som Naturen haffver fuldkommet striden med den onde Vædske, oc hafver faaet ofverhaanden, oc den u naturlige Hede forgaar oc Siugen lættis.

Nogle Regle.

Disse Regle skulle holdis udi alle Kaaldesiuger. Den første om den som Kaaldesiuge haffver, haffver store Aarer, gider ædt, er løs udi Liffvet oc hafver ingen Bevindelse, oc er ey formeeget mactløs, eller forskrøbelig, da skal hand aareladis.

Anden Regel. Er Kaaldesiugen aff den Vædske Cholera, da skal mand føye Blod udlade tillige, fordi at Blodet er Cholere Bitzel. Men er Kaaldesiugen af nogen anden Vædske, da skal, her lige tvert imod handlis.

Tredie Regel. Mand skal hafve act paa den Siugis Brøst, om Aanden dragis svarligen, eller lætteligen, om den Siuge hoster, oc mand skal icke gifve den Siuge hvis surt er, som mand van er at giøre, udi saadanne Siugdomme, paa det at den Siuge, skal icke faa Skade heraf.

Fierde Regel. Udi Siugens begyndelse eller ende, skal mand icke gifve nogen sterck Lægedom som purgerer, fordi at den onde Vædske eller Materie som siuder ind i Aarene, røris saare heraf, oc dereffterfølger Døden. Men sacte oc bløde Lægedomme maa mand giffve, oc de skulle stedse giffvis, to timer førend Siugen tager nogen.

Femte Regel. Om mand seer en Sky udi den Siugis Vand, da skal mand icke meene at det er fordøffvelsens Tegn, fordi før end fordøffvelsens Tegn suunis, skal Vandet være klart, oc Vædskens offverflødigheds Tegn skal icke være der udi, oc naar som det sønderbrydis, da seer mand først de rette Tegn derudi.

Siette Regel. Naar som mand haffver Aarelat i begyndelsen effter mand haffver først faaet den Kaaldesiuge, sammeledis oc purgeret, oc den Siuge siden finge Hoffvetverck, da skal mand strax sette for paa hans Næse en Ægel oc for paa hans Pande to eller tre.

Om den som haffver den Kaaldesiuge, finge Bugløb eller Løsen, da skal hun icke strax stillis, uden saa vare, at den Siuge bleff formeeget skrøhelig deraf.

Ottende. Mand skal oc vel tilsee, at den Siugis Tunge icke forbrendis oc bliffver sort, derfore skal mand giffve den Siuge Blommer som haffve ligget udi ferst Vand, eller oc Electuarium som giort er af Blommer, eller andre saadanne, som hertil tiene, oc køle.

Det 112. Capittel. For den Kaaldesiuge Effimera kaldet.

Den Kaaldesiuge Effimera kaldet, den varer udi tre Dage udi det lengste, oc udi det steckiste udi fire oc tyffve timer. Oc denne Kaaldesiuge haffver sit Naffn af en Fist, som saa kaldis, om hvilcken Plinius, udi sin niende bog skriffver, at den samme Dag, som hand fødis paa, da døer hand, oc saa om hand leffver lenger, da leffver hand icke offver tre Dage, saaledis gaar det oc til med denne Kaaldesiuge, hun varer icke uden i tre Dage, oc siden faar

mand effter hende, Svinesot Eticha kaldet, eller oc andre onde Kaalde-
siuger.

Denne Kaaldesiuge kommer aff afskillige ting, stundem aff stor Hede, saa-
som all Soelsens eller anden Hede, eller at mand bader for het, hvoraf Svede-
hullerne tilstaappis oc lyckis. Kommer den aff Hede, kand forfaris aff disse
Tegn.

Er denne Kaalde kommen aff Soelsens eller aff anden Hede, da er den Siu-
gis Hoffvet heet oc vercker saare, sammeledis det heele Ansict er røt Der flyder
oc stundem en heed Vædske ned aff Hoffvedet udi Næsen, oc brender derinde,
hans Pulsaare slar føie.

Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem aff stor Kuld, oc da er Ansictet
farffvet som Bly, oc hans Legeme er udvaartis kalt, oc Hofvedet tynges saare
paa den Siuge.

Denne Kaaldesiuge kommer stundem deraff, at mand haffver brugt offver-
flødighed i Mad oc Drick, eller oc at mand haffver taget til sig nogen Lægedom,
som haffver været aff heed oc tør Complexie, ligesom aff disse: Gammel sterck
Vin, Rødløg, Hvideløg, Peber. Euphorbium, oc de som ere lige, naar som
mand saadanne u-skickelige bruger. Oc ved disse Tegn kiendis denne
Kaaldesiuge: Den Siugis Vand er røt, oc hafver stor Hede, oc svar Pine udi
den høyre Side hos Leffveren.

Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem deraf, at en rører sig formeget,
saa som naar en løber saare fast, eller saare arbeyder, oc af disse tegn kiendis
hun: Den Siuge haffver al stedse paa sit Legeme stor Hede, hans Lemmer
eller Ledemod de vercke saare.

Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem, aff Sorge, Angest, oc Mod-
-gang, oc hun kiendis aff disse Tegn: Den Siuge er bleg under
Ansictet, Øynene de krybe dybt ind i Hoffvedet, Puls aaren
slaer sactelige oc føye.

Lægedom.

Kommer denne Kaaldesiüge aff Soelsens Hede, oc hun icke forgaar
paa den anden eller paa den tredie Dag, da skal den Siüge sættis udi
et lüncket Karbad, saa at hand kand svedis, efter at hand hafver saaledis
Oleum Violarum oleum Rosarum Acetum vini. badet, skal hand sættis paa en kolder sted som strøt er med Pileløff, oc saa
skal den Siügis Næse smøris med Fiole Olie. Derefter skal mand tage
Rosen Olie oc Vinedicke, ligemeget aff hvert, disse skülle blandis vel
tilsammen, hermed skal mand smøre Panden, Tindingerne, Hendernis
oc Fødernis Leder. Mand skal oc gifve den Siüge om Morgenen, Midda-
gen oc om Afftenen, naar som hand vil nedlegge sig til Søfns, Melck
som er giort aff Valmuefrø oc aff Vand, hvergang en god Drick.
Mand skal oc iblant med giffve hannem, naar som hand tørster, et
støcke Brød som bløt er udi kalt Vand, oc alt hvis som hedmer skal hand
flij. Hand maa vel dricke sur Vin, som er blandet med Vand.

Chamomilla Anetum basilicon. Om denne Kaaldesiüge er kommen af Kuld, oc om Siügen hannem
noget forlader, da skal mand tage Chammilleblommer, Dil, oc Basi-
licon, oc siüde dem vel i Vand, saa skülle disse urter oc Vand ladis
udi en Balie, offver hende skal den Siüge sættis, saa at Røgen eller
dampen, deraff kand vel komme op omkring hannem, disligeste udi
hans Mund. Eller mand maa giøre et Karbad, af forskreffne urter
oc Vand. Oc efter samme Bad skal den Siügis Pande, Tindinger
oc Handleed vel smøris med Olie aff Dill.

Er denne Kaaldesiüge kommen af Sorrig oc Modgang, eller aff
Chamomilla Anetum. Tørhed, da skal den Siüge saaledis hielpis. Mand skal tage Chammil-
leblommer oc Dil, aff hvert to Hænder fülde, oc siüde dem udi Vand,
oc siden ladis udi en Ballie, udi hvilcken den Siüge skal sætte sine
Fødder eller Been indtil Knæene, oc hand skal vel tæt tiltæckis, saa at
Røgen heraff kand komme omkring den Siügis Legeme, oc udi hans

Mund, den Siugis Been skulle vel gnidis ned at, det giør hannem gaat. Derefter skal den Siuge gaa oc syatzere oc sig saaledis røre, oc hand skal tage sig saaledis vare for Kuld, saa at hand icke forkølis. Oc hand skal æde den Mad som maadelige vermer, oc vel fordøfvis, hand skal oc lefve syarsommelige med Mad oc Drick.

Er denne Siuge kommen aff heder Mad oc Drick, da skal mand gifve den Siuge Oxisacarum, med Melck som giort er aff Valmuefrø, oc om Siugen hannem forlader yaa den anden, eller tredie dag, da skal mand gifve hannem aarle om Morgenen fastendis at dricke Veybrede Vand, hvergang tre eller fire Lodt. Mand skal oc tage Endivie Vand fire Lodt, Vand aff den store Jernurt, eller blaa Byncke, tu Lodt, ferst Kildevand et Lodt, disse skulle røris vel tilsammen, oc herudi skal vaadgiøris ren Hør, oc skal leggis offver Leffveren.

Oxisacarum? Aqua plantaginis Aqua Endiviæ Cichorea

Ordinantz.

Den Siuge skal æde den Mad som lættelige fortæris eller fordøffvis, saa som disse: unge Kid, unge Høns, Svinefødder vel saadne. Ingen salt Mad skal hand æde, hand skal oc leffve syarsommelige med Mad oc Dricke, oc naar hand hafver faaet sig Mad, skal hand gaa oc syatzere yaa den sted som god luct er, da bliffver hand, næst Guds Hiely, helbrede igien.

Men kommer denne Kaaldesiuge aff Sorg, Angist, Modgang eller Nød, da skal den Siuge saaleedis hielpis. Mand skal handle med hannem venlige oc kiærlige, oc giffve hannem, gode oc venlige Ord, oc komme hannem til at lee. Mand skal oc bruge Harpeleg, Trompeleg, eller andre saadanne, hvoraff hand kand glædis. Hand skal icke heller være lenge yaa en sted, men yaa den sted som lystigt er. Hand skal oc stundem bade oc svedis, men dog skal hand icke bade for het, oc naar som hand nogen stund haffver hvilet sig efter Badet, da skulle alle hans Lemmer eller Lede-

Oleum Rosarum Oleum violarum

moder smøris med Rosen Olie, eller Fiole Olie. Det giør den Siuge saare gaat, om hand tois med varmt Vand, den stund hand udi Badet er, oc naar som hand skal iføris udi sine Klæder, skal hand atter smøris lige som tilforn. Hand skal oc leffve reenlige oc kyskelige, oc hand skal bruge den Mad som køler, oc velfordøffvis, oc serdeelis skal hand æde Bygvelling oc mod aftenen dricke Bygvand, heraff kølis hand vel, hand skal ingen Vin dricke, oc ey heller bruge den Mad som hedmer.

Det 113. Capittel. For den hedebrendendis Kaaldesiuge causon eller Sinochus aff Lægerne kaldet.

Den hede oc brendendis Kaaldesiuge, hvilcken nu i dette aar 1606. her udi Danmarckis Rige saare regeret hafver, kommer alt stedse med heede, aff den Vædske Cholera, naar som den indplanter sig i de aarer, som ere hos Hiertet, Maffven, eller Leffveren. Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem aff den røde Cholera, som er blandet med den salte Phlegmate, oc ved disse Tegn kiendis hun.

Tegn.

Hoffvedet oc det gandske Legeme er het, Øynene ere røde, hand kand icke soffve, Tungen er tør, oc tørster saare, Hiertet rystis eller skiælver iblant med daaner eller besvimer hand, hans skel oc forstand formindskis, hand kand icke gaa til Stoels, eller oc haffver megen Løsen, oc en tør Hoste, Pulsen er liden oc slar fast, hans Vand er røt oc subtiligt, oc hvo som denne Kaaldesiuge hafver, faar oc almindelige gierne den Gulesot.

Hvorledis den Siuge skal holdis med Mad, giøris føye behoff at skriffve, fordi at hvo som denne Kaaldesiuge hafver, hand vil fast heller dricke end æde, dog maa mand giffve den Siuge Høns, som saadne ere indtil Kiødet salder fra Beenene, oc siden støt i en Mortere oc

krÿft med Saaddet igiennem en Haardug, oc siden samme Saad tilred med lidet Safran. Ingen hede urter skal den Siuge bruge, oc icke heller nogen sød Melck, men Velling eller Grød som red er udi sur Melck med Byggrÿn, Haffregrÿn, eller Riesengrÿn, maa mand giffve den Siuge, oc all den stund Kaaldesiugen holder den Siuge, da skal mand icke gifve hannem at æde, men naar som Siugen hannem noget forlat hafver.

Lægedom.

Hvo som denne Kaaldesiuge hafver, hand skal saaleedis hielpis. Først om den Siuge saa sterck er, oc tiden, leÿligheden oc Alderen sig saa skicke vil, da skal den Siugis Lefver Aare ladis. Do siden skal Vædsken blødis med Electuario de succo Rosarum, eller med Diaprumis laxativo, eller med Fiole Syrup blandet med Endivie Vand, oc med et Lodt Cassia fistula, som nÿlige uddragen er. Derefter skal den onde Vædske uddriffvis med Piller eller andre laxativis, om hvilcke offte offvenfaare sagt er.

Electuarium de succo Rosarum diaprumis Syrupus Violarum

Eller maa maa purgere oc rense den Siuge med denne Purgat, hvilcken som borttager Cholere mact, oc forandrer Siugen, oc holder Bugen oben saa at den Siuge haffver god Stolgang.

Mand skal tage Seneblad, tu Lodt. Skersøde smaa skaaren, halffandet Lodt. Engelsøde, et Lodt, oc smaa skaaren. Rødder aff den store Fernurt, et halft Lodt. Blommer damascene, fire Lodt, eller sex Lodt. Aff de smaa Rosiner et Lodt. Hiortetungis urtis Blad, tre Lodt. Alle disse skulle siudis i halff anden paat ferst Vand, indtil tredie delen er indsøden, siden skal det sies en Linetklud, oc i en mindre Leerpaatte, oc saa skal der udi ladis Sucker fire Lodt, oc lit Tormaanedz Fiols blomster, oc lade disse saa siude igien, oc siden atter igiennem sies. Aff denne Lægedom skal mand giffve den Siuge et lidet passeligt Glas fult til lige, føre varmt giort, herpaa skal den Siuge faste en, to eller tre Timer. Men om den onde Vædske vaare saa forbrendt at hun icke aff denne Lægedom flÿde vilde, da skal mand lade udi forskreffne udkrÿste Vand et Lodt Cassiam fistulam, eller oc et Qvintin Rhabarbara, hvilcken aff dem mand selff vil.

Sene glyciriza. Polipodium Cichorea. Pruma damascena. Passulæ Corinthiæ Scolopendria.

For den store oc svare Tørst, som den Siuge haffver, maa mand giffve hannem, om Morgenen, Middagen, oc om aftenen, Fiole Syrup, eller Rosen Syrup, blandet med tøffer saa meget Vand som tørre Blommer eller Svetsker ere saadne udi. Mand maa oc gifve den Siuge Rosen vand, Sure Vand, Borase Vand, Opetungis urtis Vand, Portulacke vand, Aakandeblomsters Vand, Endivie vand, Jordberevand, hvilcket som mand kand faa oc bekomme. Indsyltede Kirseber, Ribes, sure oc søde Pomerantzer, Morber, Jordber, oc sure Kirsebær, maa mand giffve den Siuge med Rosen Vand som med Sucker er blandet, sure Eble de ere oc gode. Mand maa oc giffve den siuge Bygvand at dricke, oc om mand legger udi samme Vand to eller tre Stilcke af Blaabers urt, da ledsker det dis bedre Tørsten.

Syrupus violarum et Rosarum pruma damascena

Mand maa oc giffve den Siuge iblant med udi Munden at holde, Rosensucker, Syrup aff Blommer, aff Kirseber, aff Aakande blomsters alle disse ere oc gode, thi de køle, oc slycke Tørsten.

For den store oc svare Hofvetverck, som den Siuge haffver, skal mand tage Rosen Olie, Osen aff Portulake urt, oc Edicke, aff hvert tu Lodt. Disse skulle blandis vel tilsammen, herudi skulle Linet Klude vaadgiøris, oc leggis lit lunckede paa Panden oc udi Tinningerne.

oleum Rosarum Syrupus portulacæ

Eller mand maa tage Rosen Olie, det hvide aff æg oc Edicke, oc røre dem tilsammen, oc bruge dem som sagt er.

oleum Rosarum Albumen ovi Acetum.

Eller mand maa tage Rosen Olie, rød Sandel, oc Bygmel, ligemeeget aff hvert, oc røre dem tilsammen med Rosen Vand, oc giøre heraf en Deij, oc legge den paa Panden, oc udi Tindingerne som sagt er.

Eller mand maa gifve den Siuge, om aftenen imod Natten, at drie Valmuefrø smaa støt, blandet med Vand. Mand skal oc herudi vaadgiøre Linklude, oc dem bruge som sagt er.

Semen papaveris.

Eller mand maa støde Valmuefrø smaat, oc lade der paa et aff disse

efftersølgendis, hvilcket som mand kand faa oc bekomme, som ere: Rosen-
-vand, Lectijgevand, Hyldeblomsters vand, Jernurte Vand, Natskade vand,
Nakandeblomsters vand, oc siden skal det krijstis igiennem en Linklud, oc
her udi skulle Linklude vaadgiøris, oc vindis varme omkring Hofvedet,
da stillis Pinen oc den Siuge faar Ro. Rosen Edicke, Fiole Edicke, Rosen-
-Vlie, Fiole Vlie haffve samme Dijd oc Krafft som før sagt er.

Om den Siuge kand icke soffve, da skal mand tage Lectijgefrø, oc Mandele
smaa støtte, oc Lectijge Ves, aff hvert tu Lodt, disse skulle blandis med Rosen-
-Vand oc Rosen vlie vel tilsammen, heraff skal giøris Plaaster oc bindis om
Hoffvedet, oc naar som det bliffver tørt, da skal det vaadgiøris igien, oc brugis
som førre, da stillis Pinen oc den Siuge faar Søffn.

Eller mand maa tage Vedbende, som vover ud med Jorden, oc støde den vel Hedera Terrestris.
med Edicke oc Rosen vand, oc binde den om Hofvedet, da stillis Pinen, oc den
Siuge faar Søffn.

Mod Natten naar som den Siuge vil sig nedlegge til Ro oc hvile, da skal
hans Fødder eller Been sættis udi varmt vand, gnidis oc klaaes ned at, siden skal
den Siuge leggis til Søffn, oc hans Fødder skulle ligge bare neden til. Oc
om hand bleff om Natten meget skrøbelig oc mactløs, oc vilde daane eller
besvime, da skal mand tage Rosen vand, oc helten saameeget Edicke, oc blan-
-de dem tilsammen, herudi skulle vaadgiøris to Linklude, hver saa stor
som en Nefve, oc mand skal faa den Siuge en aff dem udi hver sin Haand
at holde indtil de bliffve varme oc tørre, disse Linklude skulle offte bru-
-gis oc fornijis, da uddrage de Heeden aldeelis, oc stijrcke den Siuge
saare vel. Med dette forskreffne skal oc den Siugis Fødder smørris under-
-neden. Eller mand maa vaadgiøre reen Hør herudi, oc binde den un-
-der Fødderne. Om nogen Siugelig Qvinde som er med Foster finge den-
-ne Kaaldesiuge, oc om det end vaar mod hendis ijderste Fødsels tid, da
maa mand bruge til hende denne forskrefne Lægedom, uden all Sorg
oc Fare.

De som haffve denne Kaaldesiuge, de faa oc ont udi Munden oc udi Halsen, aff den store Hede, oc de skulle saaledis hielpis: Mand skal tage et aff disse efter-skreffne Vand, hvilcket aff dem maa faa oc bekomme kand, som ere: Bey-brede Vand, Rosen Vand, Kahels vand, Katteoste vand, eller oc vand som brent er aff den store Katteost, hvilcken vi her udi vore Lande kalde Rosen, oc mand skal legge af samme Katteoste Rosen som tiurde ere, i et af forskreff-ne Vand indtil Vandet blifver brunt, med samme Vand skal Munden offte tois, oc disligeste hermed klucke udi Halsen. Eller mand maa lade udi forsagde vand, Osen aff Morber, eller Syrup som aff Morber giort er, oc dermed handle som sagt er.

For Mundens oc Halsens reffner eller Saar, skal mand tage Kierner aff Qveer, eller Basilicons Frø, eller det Frø Psilium, som findis udi apotecker aff disse skal leggis udi forskreffne Vand, saa bliffver der en slim paa Vandet, med den skal mand smøre den sted som sagt er.

Hiertet det pines oc aff den store Heede, thi skal mand tage rød Sandel, lit Saffran oc Cardamomer, oc støde dem til pulver, oc blande dem vel med et aff forskreffne Vand, oc udi samme Vand skulle Linklude paad-giøris, oc lit vermis, oc leggis offver Hiertet, da styrckis oc kølis Hiertet.

Haffver nogen denne Kaaldesiuge, oc faar hertil Hickelse, som varer udi fire oc tyfve Timer eller lengre, det er Dødsens visse Tegn.

Det 114. Capittel. For den daglige Kaaldesiuge

Amphemerina Febris, eller Quotidiana Febris, det er den daglige dags Kaaldesiuge, oc hun kommer aff den Vædske Phlegma, hvilcken som indvaartis, eller oc udvaartis, udi aarerne raadner, oc kommer denne Kaaldesiuge almindelige gierne deraff, at mand gaar Aarckeløs, oc stedse bruger udi u-tide den Mad oc Drick, som den kaalde Phlegmatis Vædske føder oc forøger, hvilcken offte nedflyder aff Hoffvedet ind udi Maffven oc lige med udtørrer. Børn de faa offte denne Kaaldesiuge, oc serdeelis om

Vinteren, oc mest herudi vore Lande, som ere saare kaalde, frem for an-
-dre Land oc Riger, oc om denne Kaaldesiuge er indvortis udi aarerne,
da haffver den Siuge stor kuld, oc Siugen rijster hannem saare. Men er
Kaaldesiugen uden for Aarerne, da fryes den Siuge saare, oc haffver sted-
-se stor Kuld, oc naar som Kulden forlader hannem, da rijster Siugen
hannem icke saa saare. Oc denne Kaaldesiuge faar gammel Folck
allermest, oc serdeelis de som ere kaalde aff Naturen, oc haffve en Vædsk-
-actig Lomplex.

Tegn.

Denne Kaaldesiugis Tegn ere disse. Naar som denne Siuge nogen
først tager, da tager hun hannem med stor Vede, hans Puls aare er liden,
oc sidder dijbt inde, hans Vand er hvidt eller blegt. Oc esterdi at denne
Kaaldesiuge er aff Phlegmatis vædske, da brugis oc til den atskillige
Lægedomme, fordi at der ere atskillige slags Phlegmatis Vædsker til.

Ordinantz.

Er denne Kaaldesiuge aff den naturlige Phlegmatis Vædske, da skal den
Siuge holde en god skickelig Ordinantz, baade med Mad oc Drick, gaat ungt
ferskt Opekiød maa hand æde, disligeste Høns, blødsaadne æg, oc aff disse
urter maa hand bruge, som ere: Fennickel, Galliga, Neglicker, Canele-
-barck, Ingefær. Hand skal ingen Vin dricke, uden hand med Vand blan-
-det er.

Lægedom.

Mand skal stedse, ihukomme den første Regel som offvenfaare skrefvet staar
om Aareladelse, siden skal mand tage Chammilleblommer oc Dil, oc dem
siude ud ferskt Vand, her udi skulle den Siugis Fødder vel badis oc toes, klaais
oc gnidis vel ned at, oc naar som hand haffver saaledis toet oc badet dem, oc de
ere torre, skulle de vel gnidis under nedentil, med Salt oc Fiole Olie tilsammen
blandede.

Deresster skal den Siuge, om hand er aff sterck Natur oc Lomplex (hvilcket
mand stedse acte skal) saaledis rensis eller purgeris, oc denne Lægedom maa
brugis til allehaande slags Kaaldesiuger, oc skal saaledis giøris. Mand skal

tage Hylderod, oc toe hende reen, oc skaffve den øffverste sorte Barck derfra, oc siden tage den hvide Mellembarck, aff samme Mellembarck skal mand tage et halft Lodt, oc støde den vel udi en Mortere, siden skal hand leggis udi saa megen Brendevin som der kand gaa udi to Eggeskaler, derudi skal hand saa ligge udi tre timer, eller oc lenger, om mand vil, siden skal hand krystis igiennem en Linetklud, oc giffve den Siuge deraff at dricke med Brendevin. Oc om den Siuge gider icke drucket Brendevin, da maa mand udkryste aff Hylderødderne saa megen Des som en føye Valnød kand være, oc giffve det den Siuge med Ertesaad som intet Salt eller Fæt er udi kommet, eller oc med en drick Øll. Somme siude denne Hylde=barck udi Vand oc giffve den Siuge dette Vand at dricke. Denne drick uddriffver den onde Vædske, hvoraff Kaaldesiugen kommer, oc naar som den Siuge haffver taget denne Drick til sig, da skal hand gaa oc spadsere bort oc igien, oc derpaa faste udi sex timer, da uddriffvis den onde Vædske baade offven oc neden ud. Oc om Kaaldesiugen icke forlader den Siuge, da skal mand atter paa den siette dag giffve hannem forsagde Drick, da forlader Siugen hannem, oc hand bliffver næst Guds Hielp helbred. Denne samme drick er oc god til dem som hafve ædt noget som usunt haf=ver været, oc Naturen det icke taale oc fordrage kand, om de hannem til sig tage, samme dag som de saadan u=sund Mad ædt hafve.

Eller mand maa rense oc purgere den Siuge med et halt eller Qvintin Rhabarbara (effter Personens styrcke oc Leylighed) smaatstøt til Pulver, med saa megen god Brendevin som der kand gaa udi en Eggeskal.

Her skal mand mercke, om saa skeede, at den Siuge spyde oc finge Løsen oc Bugløb aff sig selff, paa den sivende dag, effter at Siugen hannem først tog, da er det et gaat Legn dertil at Kaaldesiugen vil forlade den Siuge.

For denne Kaaldesiuge, maa mand giffve den Siuge om Morgenen, den stund hand fastendis er, oc før end Siugen hannem tager, et halt Qvintin Euphorbium støt til Pulver med en æggeskal fuld aff Brendevin.

Oc denne Lægedom skal brugis hver tredie dag, indtil Siugen forlader den Siuge.

Eller mand maa tage et Lodt Asam fæditam, oc siude den i Vin, oc siden sie oc kryste den igiennem en lin Klud, oc lade udi det som udkryster, Sucker oc Honnig, oc lade det saa faa en opsødigien, heraf skal mand gifve den Siuge en god drick, førend Siugen tager hannem.

Regenfan, eller oc hendis frø oc Blomster, saaden udi Vin, oc den drucket, fordriffver allehaande slags Kaaldesiuger.

Mand maa tage Mesterurt en eller to Hender fulde, støde dem vel, oc lade deryaa halff anden yaat Vin oc lade det saa staa en nat, siden skal Vinen sies derfra, oc mand skal saa lade anden Vin yaa urterne igien, lige som førre, aff denne Vin skal mand gifve den Siuge mod Natten en god drick at dricke, oc denne Vin skal saaleedis brugis udi fire eller fem aftene, eller oc lengre om behof giøris.

Eller mand maa tage Agaricum (det er en liden hvid Rod, som vaaver nedre ved Roden aff Granetræ) et Lodt, oc Fordurtis Des tu Lodt. Disse skulle blandis tilsammen, oc denne Lægedom skal mand giffve den Siuge tre timer førend Siugen tager hannem. Agaricus. Succus. Fumæ terræ

Eller mand maa gifve den Siuge hver Morgen et Qvintin aff Quesurte Rod, støt til Pulver, med Vand som brent er aff Fernurt. Eller mand maa siude samme Rod i ferst Kildevand, oc giffve den Siuge det varmt at dricke. Radix pimpenelle Aqva verbenæ.

Eller mand maa gifve den Siuge Senep støttil Pulver med Miød at dricke, en time førend Siugen tager hannem. Senapium.

Eller mand maa gifve den Siuge, to timer førend Siugen tager hannem et Qvintin Andromachi eller Galleni Theragelse med varmt Vand at dricke, oc denne Lægedom skal gifvis hvert fierde dag. Theriaca.

Det 115. Capittel. For den tredie dags Kaaldesiuge.

Den tredie dags Kaaldesiuge kaldis aff Lægerne Febris Hemetriteus, eller Febris tertiana, for den skyld, at naar som mand haffver hafft hende en dag, da er mand den anden dag fri for hende, oc for hende igien den tredie dag, saa at

mand er fri for Gende en Dag. De denne Kaaldesiuge kommer almin-
delige gierne aff den Vadske Cholera, or hun er af tvende Haande slag.
De ere kaldis Tertiana vera, or hun kommer aff den rode Choleriske Vadske,
or samme Kaaldesiuge holder den Siuge almindelige gierne udi tretten
timer, or den Siuge tørster saare, kaster or dertil med stor Kuld or stor
Veede, hans Vand det er gult or skiønt, Pulsaaren er liden or slet fast.
Den anden Kaaldesiuge kaldis Tertiana nota, or hun er ligesom Tertiana
vera, undertaget alenis te, at den Choleriske Vadske er blandet med Phlegma-
tis Vadske, thi bruger mand til den Lægedom hvilke som vense Cholera or
Phlegma, saasom disse giøre, Mercke, Fenichel, anis, Asperagus, or andre
saadanne.

Ordinantz.

Udi denne Kaaldesiuge maa den Siuge ede Lammekiød, Kalfvekiød,
unge Kayoner or Høns, unge Kid, Agerhøns, Due or Kalfvefødder,
saadene vidtil Kiødet falder fra Benene, Blodsaadne eg maa hand or
ede, sød Melck skal hand icke bruge, men sur Melck som er saaden med
Calvie maa hand iblant med bruge, Mandelmelck, eller den som giøris
af Valnuer maa hand bruge. Vand som med Sucker saadet er, eller
or Bigvand maa hand dricke, thi disse kole, or slijcke tørsten.

Lægedom

Først skal mand, om tiden, alderen or leilighed en sig saa begisse vil, da
skal mand lade sla Lessen aaren, eller Medianen, or paa tredie dagen
der efter Milt aaren.

Dereffter skal mand giffve den Siuge ofte aff denne Lægedom, saa ofte
som mand selff vil, or den skal saaledis giøris. Mand skal tage den store
Cicorea Fennetis Blomster or rødder, aff hvert en Haandfuld. Du Blad aff
Violopen Viorteungis vertis Blad, disse skulle siudis udi tre paatter vand, indtil
dria. en paat er medsaaden, or saa skal det sies igiennem en Klud, or derudi
kaldis tre Lodt Sucker, or det skal giemmis udi et Kruus. Denne Læge-
dom renser Blodet, slijcker Tørsten, or kloder den heede Choleriske Vadske.
Tormen tilla. Tormentilla udi vin saaden, or den drucket, fordriver den tredie dags Kaaldesiuge.

Jernurt med rod oc alt, Vin eller Vandsaaden, oc det dricket, fordriffuer verbena.
alleghaande slags Kaaldesiuge.
Jeg haffuer seet oc udi Sandhed forfaret, at der ere mange Hiulpne med denne
Lægedom, endog at ieg om Sommeren udi store Moends Høyer intet best haffuer,
oc hand giøris saaledis. Mand skal tage ti Hoffveder aff Tydeløse som oc tal-
dis Kaaste Lilier, oc dem siude udi Øll under lucter saad, heraf skal mand
giffue et sterckt Menniske en god drick luncket, oc unge Øxn en Steefuld
eller to, effter som mand kand formercke at detaale oc fordrage kunde, da ud sqÿ
de den onde Vædske, hvoraff denne Kaaldesiuge sin begyndelse haffuer.

Tredie Lægedom til dem som aff sterck Nature ere. Mand skal tage Vine- Acetum
dicke oc røre der udi en god hob Salt, oc giøre hende luncket, heraff skal mand vini
giffue den Siuge tre eller fire Steder fulde at dricke, sqÿer hand den straxs igien, Sal
da forlader Siugen Sammen.

Eller mand maa tage Menniske Mog, oc tørre det vel, heraff skal mand ? Stercus
giffue den Siuge udi tre samfelde Dage, hver Dag et Quintin blandet med Ci- hominis.
-cter, eller med vent skummet Sønnig, eller med en drick luncket Vin.

Eller mand maa siude femfingris urt udi Vand oc Sønnig, oc lade der lit Pentha
Peber udi, oc giffue det den Siuge at dricke, det fordriffuer alleghaande slags Kaal- phylon.
-de siuger.

Eller mand maa siude Nardus, eller Siutiders urt oc Fro udi Vin, Trifolium
eller udi Miod, oc giffue den Siuge det at dricke. Denne Lægedom fordriff- acutum.
-uer tredie Dags oc fierde Dags Kaaldesiuge.

Hoffver mand den tredie Dags Kaaldesiuge, da skal mand tage Borras borrago.
urt, som Haffue tre stilcker, med Rod urt oc Blomster, eller med Frøet, oc stode
Gerde oc tryste Øxn derud, den skal mand giffue den Siuge at dricke.

Hoffver mand den fierde Dags Kaaldesiuge, da skal mand tage den som Centaurea.
Haffuer fire Stilcker, oc handle med Gerde som sagt er. Eller mand maa siude sam-
-me urt i Vin, oc giffue den Siuge det at dricke.

Eller mand maa giffue den Siuge et halfft Lodt Agerum stottil fulder, forend gentiana
Siugen tager sammen, oc derpaa en dricf Vin, for Gendis bestheds skyld.

Oc udi de andre Dage den stund Siugen haffver forlat hannem, skal mand giffve hannem om Morgenen den stund hand fastendis er, aff Andromache eller Galleni Theragelse, saa stort som en Ert, oc dertil en halff Valnød rentskallet, oc tre Rude blad, hertil skal mand giffve hannem fire Lodt Chelidonie Vand, oc den tredie Dag hereffter, om Siugen hannem forlat haffver eller oc eij, skal mand atter gifve den Siuge et halft Lodt Agerum ligesom førre. udi otte Dage skal der handlis med den Siuge som her nu sagt er, da vorder hand helbrede næst Guds Hielp.

Eller mand maa giffve den Siuge Aarle om Morgenen et Qvintin Entzian, støt til Pulver, med Byg Vand at dricke.

Somme bruge denne Lægedom saaledis: De tage Entzian Calmus, Ingefær, ligemeeget aff hvert, oc skære dem i smaa stycker, oc legge disse i blød udi god Vinedicke. Heraff giffve de aarle om Morgenen, en liden skee fuld. Samme Lægedom fordriffver allehaande slags Kaaldesiuger, oc renser den onde Slim af Mafven.

Er Kaaldesiugen aff den Choleriske Phlegmatis Vædske, da skal mand gifve den Siuge, om hand saare skrøbelig er, et halft Qvintin Rhabarbarum, er hand sterck, da maa mand gifve hannem et helt Qvintin støt til Pulver, med Ertesaad, udi hvilcket intet Salt eller Fet er kommet.

Eller mand maa giffve den Siuge om Morgenen, et halft Lodt Diasene, oc et halft Lodt om afftenen med Ertesaad, som ofvenfaare sagt er.

Hordeum Cicer. Liqvirizia. Feniculum Fama Scolopendria. Absynthium Primpenella.

Aff denne Lægedom skal mand giffve den Siuge at dricke. Mand skal tage fire Lodt Byg oc toe det rent, oc aff de sorte Licer Erter tu Lodt, Skersøde smaa skaaren et Lodt Fennickel, den som tør eller grøner, en Haand fuld, Hiortetungis urtis Blad, tre eller fire smaa skaarne Malurte Stilcker tre eller fire, to eller tre Qveseurte Rødder, disse skulle siudis udi fire paatter ferst kildevand, indtil en paat indsaaden er, saa skal det sies igiennem en linklud oc giemmis, af denne Lægedom skal den Siuge dricke dag oc Nat, saa ofte som hannem lyster at dricke, men naar som Kulden drager hannem, eller hand venter

hannem, da skal hand hvercken æde eller dricke, førend Siugen hafver forlat hannem.

Mand maa giffve den Siuge tre eller fire Taare, Enebær Olie med Fern-urte Vand, eller med Cordo Benedicte Vand, da forgaar den tredie Dags Kaal-desiuge, haffver ieg offte forsøgt. oleum Juniperi

Vand brent aff Hvidved, oc heraff den Siuge tre eller fire Skeeder fulde giff-vet, effter Personens Leylighed oc styrcke, fordriffver visselige den Kaaldesiuge: unge Børn gifvis en Skeefuld. Aqua pestologix

Vand aff den urt Flammula brent, oc bruget som det hernæst offvenfore skrefvet staar, fordrifver oc den Kaaldesiuge, oc er en vis forsøgt Lægedom.

Eller mand maa tage Entzian, hvid Røgelse, oc Bibergel, oc siude dem udi Vin, eller udi gaat gammelt Øll, oc hermed skal mand gifve den Siuge at dri-cke, paa det lag som Siugen vil tage hannem. gentiana Thus albi Castoreum

Det 116. Capittel. For den fierde Dags Kaaldesiuge.

Den fierde Dags Kaaldesiuge aff Lægerne Quartana Febris kaldet, den for-drifvis med stor nød, som det almindelige Ordsyrog liuder: Læger indlegge sielden ere aff de Vattersottige, oc aff dem som haffve den fierde Dags Kaaldesiuge. Dog hielpis de vel ofte med Lægedom, naar som de holde dem skickelige oc tilbørlige, som dem bør.

Den fierde Dags Kaaldesiuge er aff tvende haande slags. Den ene kaldis Quartana Febris vera, oc hun haffver sin begyndelse, aff det u-reene Melan-ckoliske Blod, oc naar som Røgen aff samme u-reene Blod gaar til Hiertet, da fordriffver det Hiertens naturlige Hede. Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem aff en ond Maffve, udi hvilcken saadan ond u-reene forbrende Vædske hafver lenge legget, hvilcken som opfar til Hiertet, oc fordriffver det gode Blod derfra. Oc aff disse Tegn kiendis denne fierde Dags Kaaldesiuge.

Tegn.

Naar som denne Kaaldesiuge tager nogen første gang, da tager hun hannem med stor Kuld, oc ryste hannem saare, saa at hans Been skelfve oc ryste, hans Pulsaare ere liden, oc ere dybt indkryben, oc naar som Siugen

tager hannem, da slar Pulsaaren hastelige, hans Vand det er hvit klart oc skønt, men stundem er det oc velfarffvet som Blij, oc naar som Siugen lader aff at rijste hannem, da forvandlis hans farffve, oc bliffver under Ansictet, som Blij, oc Læberne farffvet som Nødeskaler, oc denne Kaalde=siuge holder en almindelig gierne udi fire oc tijffve timer, oc siden forlader hannem igien, oc staar stille udi fijrretijffve oc otte timer.

Spaadoms Tegn.

Haffver nogen den fierde dags Kaaldesiuge, med Leffverens haardhed oc for=stoppelse, det er Vatersottens oc andre onde Siugdommers Tegn. Haffver nogen haft den fierde Dags Kaaldesiuge udi nogen stund, oc finge hastelige stor svar hede, eller oc hickelse, oc varede udi to Dage, da ere disse Dødsens visse tegn.

Den anden fierde dags Kaaldesiuge Quartana nota af Lægerne saa kaldet, hun kommer af den sorte forbrende Cholera, naar som den formee=get udi Aarerne er. Oc den kiendis af disse Tegn.

quartana nota.

Tegn.

Denne Kaaldesiuge tager en med stor hede oc rijstelse, oc den Siuge haffver stor tørst, Pulsaaren er stor oc slar fast oc hastelige, hans Vand er røt oc klart som rød Vin, oc stundem er hand sort.

Ordinantze.

De som haffve den fierde Dags Kaaldesiuge, almindelige gierne gide de bedre ædt, drucket oc soffvet, end de som haffve de andre Kaaldesiuger.

Den Siuge maa æde Lammekiød, unge kid, unge Høns saadne med Persille, blødsaadne æg, Lectijge, Ges, Ender, Harer, oc alt hves som Bugen stopper, skal hand flij, hand skal eij heller æde nogen Fruct, være sig Æble, Perer, Nydder, eller nogen anden Fruct, hand maa æde lit aff den Kaal aff Bede eller Borras saadan er. Ingen Vin skal hand dricke, uden saa er, at hand blandis med Bijgvand. Denne Kaaldesiuge kommer paa u=lige tider, stundem formiddag, oc stundem efter Middag, oc stundem haardere end stundem. Om Siugen tager nogen for Middagen, da skal den Siuge in=tet æde, førend Siugen hafver hannem forlat. Men tager hannem effter

Midd dagen, da skal hand ikke æde, førend om Morgenen, naar Klocken er sex.

Lægedom.

Naar som den Syge først fornemmer denne Syge, da skal hans Medican Nareladis, oc venis eller vergeris med Rhabarbarum, eller med den Purgatz som om Hylderod skrefven staar. Derefter skal mand giffve den Syge om Morgenen Rasle, Quer gang et Quintin Angelica, stødt til Pulver, med Bygvand, eller med Vand som brent er af Jernfingris urt.

Angelica

Feniculum

Absynthium.

Mel Rosarum

Eller mand maa, paa det lag som mand formercker at Sygen vil tage den Syge, giffve hannem aff denne Lægedom. Mand skal tage Fennikel en halff Haand fuld, tre eller fire Stycker af Malurt, disse skulle siides ædi en Paat Vin, paa en sagter Ild, indtil trediedeelen indsaaden er, siden skal hand sies igiennem en Linklid, oc derudi ladis et Lodt Rosenhonnig, oc naar som Syigen vil tage den Syge, da skal mand giffve hannem heraf et lidet Vinglas fult, førre vannt giort, at drikke. Dc om hand saa sterck er at hand ider gaar oc spadseret, da skal hand gaa bort oc igien, ider hand icke gaaet alleene, da skal hand lade sig lede af tvende Personer, indtil Kulden formindskis, derefter skal hand nedlegges, oc skal hollis vel paa hannem, saa at hand kand svedis, saadan Vede skal den Syge taale oc lide, kand hand sofve, da maa hand sofve, oc naar som Veden hannem forlat hafver, da maa hand staa op oc æde noget om hand ider ædt, oc om den Syge tørster den stund Syigen hannem end holder, da skal hand intet andet drikke end aff forskrefne drick oc Lægedom. Det skeer oc almindelige gierne, at naar som den Syge første gang dricker af forskrefne Drick oc Lægedom, da tager Syigen hannem fast haardere end tilforn, herfaare skal hand icke forfordis oc forlade samme drick oc Lægedom. Men hand skal bruge den sex eller sex gange, da formindskis Syigen dag fra dag, oc hand blifver reest Guds Hielp helbrede, om hand holder sig tilbørlige med Mad oc Drick.

Hordeum excer. Feniculum capillis vene

En anden Lægedom oc drick for samme Syge. Mand skal tage rent Bygk et halff Pund. Licer Urter et Lodt, Fennikel, Steenrude, aff hvert et halff Pund. Hiortetungis urtis blad, Rude Malurt, af hvert et

Scolopendria. Ruta Absynthium. Liquiritia.

Qvintin. Skersøde eller søt træ, et halfft Lodt. Disse skulle siudis udi tre paatter ferst Kildevand, indtil en paat indsaaden er eller lit mere, siden skal det sies igiennem en Linklud, oc heraf skal mand gifve den Siuge at dricke, saa ofte som hand tørster. Disse forskreffne urter, maa mand vel to gange siude, oc da skal mand icke lade meere paa dem end halffanden paat Vand, oc saa bruge denne Drick som sagt er.

centaurea Myrrha.

Eller mand maa gifve den Siuge udi nogle dage Agerum støt til Pulver, blandet med lit Myrrhe oc Sucker med Vin at dricke.

Eller mand maa giffve den Siuge et Qvintin eller tu ret Theragelse, med et Lodt Brendevin, som er blandet med Vin, hvor udi Mynthe saaden er, oc denne skal være varm, naar som den gifvis, oc den Siuge skal nedleggis, oc høllis vel paa hannem, at hand kand svedis.

gentiana

Eller mand maa gifve den Siuge Entzian, støt til Pulver, med en drick varm Vin, somme siude Entzianen udi Vin, oc gifve den Siuge hende, andre tage her til hvid Nøgelse oc Bebergel, ligesom ofvenfaare udi den tredie dags Kaaldesiuge sagt er.

Semen Hypericonis, oleum de Spica.

Jordhumlis frø, til Pulver støt, oc det gifvet med Vin, fordrifver oc denne Kaaldesiuge.

Mand maa giffve den Siuge udi nogle dage, aarle om Morgenen tre eller fire taare Spick Olie, hvilcken oc kaldis aff somme Balsem Olie.

Eller mand maa giffve den Siuge tre eller fire taare Enebær Olie, med Vin at dricke.

Jeg haffver kient en som haffde denne Kaaldesiuge, ved halfandet aar, oc haffde kaastet paa Lægedom meere end tre hundrede Marck Danske om sier bleff hannem raadt aff en frommer Mand, at hand skulle bruge denne Enebær Olie, oc at hand skulde tage til sig hver gang et Qvintin, hvilcket hand oc giørde, oc der hand haffde taget de tre Qvintin til sig, da bleff hand aff med denne Siuge, oc vaar aldeelis fri for hende, all den stund hand leffde.

Det 117. Capittel. Om Graderne.

Der findis ofte i Lægebøger at den urt, Gummi, oc andet saadant som brugis til Lægedom er heed, kaald, eller tør udi den første, anden, tredie, eller fierde grad, hvorleedis det forstaaes vil ieg her forklare oc lære, hvilcket saaleedis skal skee.

Smager mand noget som føye bider paa Tungen, saa at mand det nøye føler, da dømmis det at være i den første Grad, saasom naar mand smager nogle aff de søde Mandele, aff deris sødme føler mand en føye værme, hvilcken Smagen icke saare forvandler, thi dømmis de at være heede i den første Grad, det som er i den første Grad, det haffver tvende parter aff Heeden, oc en part aff Kulden.

Smagis noget som Smagen mere forvandler, oc er dog icke for saare het eller beskt, saasom naar mand smager anis, eller Fennickel, de dømmis at være i den anden Grad. Oc det som het er i den anden Grad, det haffver tre deele aff Heden oc en deel af Kulden.

Smagis noget som Smagelsen saare oc merckelige forvandler, saasom naar mand smager Neglicker eller Ingefær, da dømmis de at være udi den tredie Grad, det haffver fire deele aff Heeden, oc en deel aff Kulden.

Smagis noget som Smagen saare forvandler, oc saa gaat som Smagen forderffver, saasom Peber gior, naar den smagis, det dømis at være udi den fierde Grad. Det som het er i den fierde Grad, det haffver fem deele aff Heeden, oc en deel aff Kulden.

Det som meddelmaadeligt er, som er tillige varmt, kalt, væskactig, oc tørt, det sættis i ingen Grad.

Paa det mand disbedre dette forskrefne kand forstaa, saa merck denne lignelse. Om mand tager en Pot het Vand, oc lader der i en Pot kalt vand, da blifver det meddelmaade varmt og kalt, oc sættis da icke udi nogen Grad, men om mand lader der udi end en Pot heet Vand, da er det icke lenger meddelmaade varmt, men er varmt i den første Grad, oc om mand lader end der udi en paat het vand, da bliffver det merckelig varmt, oc er da varmt i den anden Grad, oc om mand lader end en paat heet Vand der udi, da bliffver det saa heet, at mand nøye taale, at mand holder Haanden

der udi, oc da er det varmt i den tredie Grad. Men lader mand der end en Pot heet Vand udi, saa blifver det saa heet, at mand kand ingen-lunde taale det at mand føler det i med Vaanden, oc da er det varmt i den fierde Grad.

Til Læseren.

Fromme Læsere siden det Capittel om Vattersot vaar prentet, er denne efftersølgendis Lægedom mig kommen til haande, aff en from Christen Mand med hvilcken nogle ere hiulpne som Vattersottige vaare, thi vilde ieg icke iorde oc nedgraffve hannem, men dele hannem med dem som hannem behof hafve, hvilcken saaledis skal giøris oc beredis.

For Vattersot oc et hoffvet Liff.

Mand skal tage Meÿran, blaa Lilierod, af hvert et Qvintin Hvid Nÿse-urt, saa megen som ti Bÿgkorn veÿe. Fiole Blomster, et halft Qvintin, disse skulle stødis til Pulver, oc skulle giffvis den Siuge med varmt Ærte-saad, udi hvilcket intet Salt eller Fet kommet er, det heediste den Siuge taale kand. Men haffver Siugen storlige taget offverhaanden, da maa mand tage hertil lit Bebergel oc noget Hvalsrod. Er den Siuge saa sterck, at hand forskreffne Lægedom taale, oc fordrage kand, da skal mand giffve hannem den paa en tid, er hand icke, da skal den deelis i tvende parter, oc saa giffvis. Denne Lægedom skal brugis tre, fire, eller fem gange, effter den Siugis Leÿlighed. Mand skal oc siude Figen i Vin, oc støde dem til en Oes, oc blande der udi noget Bÿgmel oc Malurt støt til Pulver, oc giøre heraf Plaaster oc legge det paa den Siugis Bug, paa den sted der som hand mest Pine føler.

Majorana
Ireos
Helleborus
albus
Flores
violarum.

der da paa samme Naal mange smaa røde Øyen, eller smaa Plette, da er hun Siuglig med Foster, men røstis Naalen, da er hun icke Siuglig.

Det 3. Capittel. Om nogen Qvindis Persone er med Dreng, Pige, eller med Tvillinge, hvorleedis det kand forfaris.

Er Qvinden Siuglig med Drengefoster, da haffver hun en skøn oc smuck lyd, eller farfve under Ansictet, det høyre Kindbeen er fast rødere end det venstre, hun er lætsindig oc venlig at omgaaes med. Og naar som hun haffver siddet paa nogen sted, oc hun vil reyse sig, da tager hun oc hielper sig meere med den høyre Haand end med den venstre, oc naar som hun gaar aff sted, sætter hun stedse den høyre Foed først frem. Det høyre Brøst bliffver haardere oc større end det venstre, oc Vaartens farffve forvandlis, der gaar oc Melck af det før end af det venstre, om mand lader aff samme Melck udi et Glas, oc sætter det mod Solen, da løber hun tilsammen, oc blifver ligesom en trind Bold, oc klar som en Perle, oc om mand lader aff samme Melck paa samme Qvindis Vand, da siuncker den ned til Bonds. Den høyre Side aff hendis Bug er høyre oc spidsactigere end den venstre, oc et Drenge Foster rører sig almindelige gierne i den høyre side den 60. Dag efter at det er undfanget, men et Pige Foster icke før den 90 Dag, oc det skeer udi den venstre side mest.

Men seer mand paa nogen siuglig Qvindis Persone de Tegen som ere lige imod disse forsagde, da er hun siuglig med Pige Foster.

Er nogen Qvindis Persone siuglig med Tvillinge, eller med tvende Foster, da er hendis Bug fuld aff Knorter oc Kyncker, hun haffver en ond oc slem farffve under Ansictet, oc seer ilde ud. Om hun er tillige med Drenge oc Pige, da leffver Pigen nøye lenge.

Aristoteles skrifver, at en Qvindis Persone haffver født tvende karske oc sunde Tvillinge, oc den femte Maanet dereffter, fødde hun atter et Foster, men det vaar døt.

Det 4. Capittel. Hvorledis mand kand vide oc forfare om Fosteret er Helbrede eller Siugt, oc om Qvinden skal føde fleere Foster.

Er Qvindens Brijst haarde, oc der flijder ingen Melck af dem, som er vandactig, da er Fosteret udi Moderens Liff karsk oc Helbrede. Men flijder saadan Melck aff dem som er vandactig, da er Fosteret siugt, thi det skulde haffve saaden Melck til sin Føde oc ophold. Om Fosteret rører sig offte i rette tid, da er det helbrede oc karskt. Bliffver nogen Qvindis Persone Siuglig, oc undfanger Foster, førend hun haffver hafft sin tid, oc den haffver icke hafft sin rette gang som sig bør, det Foster som saa undfangis, det blifver u. reent oc svedalskt. Hvilcket Foster som fødis i den tiende eller elleste Maanet, det er almindelige gierne siugt oc skrøbeligt.

Men om saa skeer, at nogen ung Qvindis Persone undfinge oc blefve siuglig med Foster, førend hun hafde haft sin tid førstegang, det Foster som saa fødis, bliffver et skiønt oc fuldkommet Foster.

Vil mand forfare oc vide, om en Qvindis Persone skal føde fleere børn, efter hun hafver født sit første Foster, da skal mand giffve act paa Fosterens Nafle, saa mange Knuder eller Knaarter som den haffver, fra Barnsens Lif ud at, saa mange Børn skal hun siden føde, men haffver det ingen; da skal hun icke heller føde fleere Børn. Oc om samme Knuder eller Knaarter staa nær hos hver andre, da føder hun inden en stacket tid igien. Men staa de langt fra hinanden, da skal der oc være langt imellem før hun føder igien. De sorte eller røde Knuder, merckt Drengebørn, de hvide Pigebørn.

Det 5. Capittel. Om Husbonden eller Hustruen er u. frugtsommelig, hvorledis det kand forfaris.

Majora
Ireos
Helleborus
albus
Flores
violarum

At Husbonden oc Hustruen afle icke Børn tilsammen, det skeer for atskillige Sager skyld. Stundem er det Husbondens, oc stundem Hustruens skyld. Hves skyld det er, det forfaris af somme saaledis.

De tage en Leerpotte fuld aff Byg, oc derpaa lade de det Menniskis Vand hves u-frugtsommelighed de ville forfare, om Bygget giffver sig ud oc spirer paa den tredie Dag, da er den Persone fructsommelig, men om der icke saa skeer, da er den u-frugtsommelig.

Andre de tage Bønner oc handle med dem lige saaledis som sagt er om Bygget.

Andre de tage Hvedekled, oc lade derpaa Menniskens Vand, oc vaaper der Orme i dem, da er samme Menniske u-frugtsommeligt.

Somme forsøge det saaledis. Husbonden slar sit Vand eller Pis paa en sted der som Neller eller Katost vaape, oc Hustruen slar oc sit i en anden sted paa samme urter, oc hves urter først bortvisne eller tørris, den skal være u-frugtsommelig.

Hipocrates lærer hvorledis mandkand forfare oc vide, om en Qvinde eller Jomfru er u-frugtsommelig, oc det skeer saaledis.

Qvinden eller Jomfruen skal sættis paa en Stoel, som haffver et hul mit udi, oc skal hun nedentil tættis vel med Klæder, oc skal giøris en Røg under op aff gode velluctendis ting, være sig aff Neglicker, Meyram, aloes Træ, Storax Calamita, eller oc aff andre saadanne, føler hun at saadan god velluctendis Røg gaar ud af hendis Mund oc Næse, da er hun icke u-frugtsommelig, men Husbonden.

Her vilieg sætte nogle Lægedomme, hvilcke som Moderen rense, oc giøre Qvindfolck frugtsommelige, oc de skulle brugis naar som Qvinden haffver hafft sin tid udi tre eller fire dage.

Byncke saaden i Vin eller i Øll, oc drucket driffver Qvindernis tid, oc renser Moderen. Arthemis

Mesterurt, Hiertensfryd, oc byncke saadne i Vin eller Øll, oc deraff drucket giør det samme. Ostruction Melissa Arthemis

Melissa. Vierbens frijd saaleedis brugt som sagt er, giør det samme. Mand skal oc siude aff hende i Vand, oc dermed sig under op røge oc bade.

basilicon Basilicon saaden i Vand, oc dermed under op røget oc badet, oc paa Qvindens Bug lagt, giør det samme.

balitricum Siuder mand Skarlagis urt i Vand, røger oc bader sig under op med hende, da rensis Moderen, oc Qvinden bliffver frugtsommelig.

Det samme giør oc Maru eller Katteurt, om den bruges som ofvenfore sagt er.

Nepeta

Majorana Meyran saaden i Vand oc den brugt under op som sagt er giør det samme.

Majora Ireos Helleborus albus Flores violarum Tormentilla saaden i Regnvand, hermed badet som sagt er, giør Qvinden fructsommelig. Mand skal oc stode aff hende med Honnig, oc deraf Plaster giøre, oc legge det paa Qvindens Bug.

Regnfan tørt oc støt til Pulver, heraf et halft Lodt til sig taget med Vin, renser Moderen, oc giør Qvinden frugtsommelig.

Det 6. Capittel. Hvorleedis de siuglige Qvindfolck, som ere med foster skulle skicke oc holde dem, efter de haffve undfanget.

Jeg haffver sagt oc lært hvorledis fosterer undfangis, oc hvorledis mand kand vide oc forfare om en Qvinde er med foster ellerey, oc om hun er med Dreng eller Pige, disligeste oc om Husbonden eller Hustruen ere ufrugtsommelige: Men nu vil ieg lære de siuglige Qvindfolck som Gud hafver begafvet med foster, hvorledis de ret skickelige skulle holde dem, paa det at den dyrebare Guds gaffve som de ere begafvede med, skal icke vederfaris nogen skade, hvilcket saaledis skal skee.

Qvinden skal haffve sin værelse oc omgengelse paa de steder som god luct er, oc der haffve glædskaff med høfvisk skempt, suack oc anden tid køring, hun skal vocte sig for graad, gremmelse, vrede hastighed oc fortørnelse, hun skal

oc være stille, oc holde sig tuctelige, i all hendis handel, hun skal icke dantze, Springe, Hoppe, Løbe, Ride, icke heller sig hastelige nedsætte, oc heller opløfte noget som er tungt, eij heller giøre svart Arbeijde, oc eij raabe høijt, paa det at den Vare som gaar fra Qvindens Brijst, oc ind udi Fosterens Naste (igiennem hvilcken Fosteret den stund det er i Moderens Liff, sin næring oc føde haffver) skal icke sønderbrøste, hvilcket lættelige skeer, om den siuglige Qvinde icke holder sig skickelige oc tilbørlige, som sagt er.

Den Mad som lættelige fordøfvis, eller fortæris skal den siuglige Qvinde bruger, ligesom disse oc deris lige ere: Gaat ferskt Qvekiød, unge fede Høns, Giedekiød, Kalffvekiød, vilde oc tamme Fule, Blødsaadne æg, Bijgrød oc Velling, oc anden saadan Mad. Den siuglige Qvinde skal icke nijde eller bruge, røget eller saltet Kiød, Bønner, Hirsegrijn, Melck Ost, eller raa Fruct, være sig Æble, Pærer, eller anden saadan fruct.

Hipocrates lærer oc siger, at intet siugligt Qvindfolck, som med Foster er begafvet, skal icke udi de fire første Maaneder, efter at hun haffver undfanget, bruge nogen Lægedom som stolgang giør, oc eij heller Vareladis eller Koppe sættis, uden saa er at det skeer med en god viis, oc velforfaren Lægis Raad.

Om siuglige Qvinder forstoppis, oc kand icke gaa til stols, oc haffve sit mag, da skal hun bruge den Mad hvilcken som Bugen bløder oc obner som denne efterfølgendis giør.

Hun maa æde aff unge Høns som saaden ere med Bede.

Eller hun maa æde den Kaal som er giort oc beredt aff Spinas, oc med Smør vel fed giort.

Eller hun maa tage Lectijge, oc lade den faa en opsod, oc heraff giøre en Salat med Vinædicke oc Salt, oc den æde om aftenen naar som hun vil sig nedlegge til Søffns.

Stegte Æble ædne om Morgenen med Sucker, oc derpaa drucket en god drick Vin, eller Æblemost som er giort aff søde Æble, obner bugen oc giør Løsen.

Figen saadne oc ædne giøre oc Løsen.

Dm den siuglige Qvinde vaare saa haardelige forstoppet, saa at hun icke
Folia Sene finge Løsen oc Stolgang aff forestrefne Lægedom, da maa hun bruge den
Senæ effican drine. nytgaty oc Lægedom som giøris aff Seneblad.

Eller hun maa bruge en af de tayye, som bag indstrings oc Løsen giøre.
clistere. Eller mand maa sætte herde bag ind iden all Sorg oc fare et Klister,
som giøris aff ferskt Qvegiodsaad, eller aff Hønsekiodsaad.

Electuarium de gemmis Diamargariton Laticia galeni. Dm nogen siuglig Qvindis Persone bleffue stobelig oc maatløs, oc hendis
stiercke forsvinder, da maa mand giffue hende af Electuaria de Gemmis,
eller Diamargariton, eller aff Laticia galeni, hvergang et quintin med
Vand af Rosen, oc aff Suver brent, vel tilsammen blende. Disse Electuaria
stiercke Hiernen, Hiertet, Maffven, Lefveren, oc Qvindeleetens fødsels
Lemmer, oc fordriffue Melancholiam, oc de som ere halfdøde saa deris stiercke
igien.

Mayorana Ireos Helleborus albus Flores viola Mand maa oc vel giffue den siuglige Qvinde et gelt, eller et halfft quintin
Theriaca Andromachi galeni. aff andromachi, eller aff Galeni Theriagelse, efter Personens stiercke oc leyg-
ligged, aff disse stiercke Qvinders Moder oc fosteret i Moders Liff.

Theriaca Diatessaron Men den Theriagelse Diatessaron, eller den som Kremmerne i Krambodes
rne sal gaffue, skal den siuglige Qvinde i denne tid ingen lunde bruge, thi at
hun oc fosteret kunde forgiffuis aff dem.

Cinamomum cariophile crocus. Mand maa oc vel saaledis stiercke Hiertet. Mand skal tage Rosenvand,
Qvetunsis ertis Vand, disse tilsammen blende, oc herudi vøre nogen Kane-
lebarck, Negelicker, oc Safran saa stoffe til Pulver, herudi skal vaadgiøris
en Linklud som fire gange er lagt tilsammen, oc det vaade udkryst oc den
skal ofver Hiertet legges.

Thus album Dm nogen siuglig Qvinde finge Ilde oc stor Vee udi Liffvet, saa at hende
synatis at hun skulde føde fosteret før end hendis rette tid kommer, da skal
der giøris en Log under og aff saat hvid Rogelse, aff saadan Log stiercke
Moderen oc fosteret.

Enula Galla Consolida Mand skal oc siude Meltzurt, Gallas, oc Consolidæ maioris Rod, i Vand,
Vin oc Edicke, hermed skal den siuglige Qvindis Veg tois efter at hun
er saaledis veget som sagt er.

Dersom nogen syyglig Qvinde finge Vemmelse til Mad oc Dricke, da skal
mand gifve hende hver Morgen at dricke aff denne Lægedom, først vel
varmet giort.

Mand skal tage Gyldne aff Granate Æble et halft Quintin, Desmer, Mus-
cus kaldet, Aloes Træe, aff hvert trediedeelen aff et Quintin, Canelebarck, saa
meeget som ti Bygkorn veye, disse skulle blendis med sex Lodt Rosevand.

Mand skal oc gifve den syyglige Qvinde om Morgenen, Middagen oc om
Aftenen, hvergang efter hendis Maaltid, en aff de smaa Lager som stedse fin-
dis beredde i Apotecken, oc det kaldis Confectio Diambræ, heraff skyldis Hoff-
vedet, Hiernen, Hiertet, Maffven oc alle indvaartis Lemmer, dissigeste for
Ophvelsen oc Fødselens Lemmer.

Mand skal oc tage Mastix, Myrrhe, oc hvid Røgelse, oc dem støde til Pulver, oc
blende dem med Lissbons Olie, hermed skal Mavens Mund eller indgang ind-
vaartis smøris.

Saar nogen syyglig Qvindefolck, som er med Fosser sin tid, for hun Gafver født,
da skal mand klicke glendis Staal ofte i sød Melck, oc gifve hende den at
dricke, Eller mand maa rede Grød eller Velling af samme Melck, oc gifve
hende den at æde.

Eller maa man gøre et Karbad til den syyge Qvinde, med disse efter-
følgendis urter sønderne udi Vand, oc sette hende der i at hun kand vel svedis.

Mand skal tage aff den store Vejbrede, Fenfingris urt, Holtrut, Duemoy,
Bynne Straa, Hafrestraa, aff hvert en Haandfuld, disse skulle brugis
som sagter.

Der ere oc nogle Qvindefolck til, hvilcke sielden gaa deris rette tid ud, men
føde deris Foster for tillige, de skulle saaledis handle. Den stund de ere syyglige
skulle de tage, Steenrude, Hammilleblommer, Dil oc Salt, aff hvert en
Haandfuld, disse skulle sendis i Vand, oc heraff gøris et Fødevand, hvoraf skal
den syyglige Qvinde hver Dag bade sine Fødder, om Aftenen før end hun gaar
i Aften Maaltid, dissigeste saaledis tre timer efter sin Nadere, siden skulle
hendis vel gnidis, oc tørris med varme Linklude, hvergang de saaledis ere tvne
de.

Syrupus violarum granatarum. Muscus linum aloes Cinnamomum Myrrha Thus. Confectio diambræ

Mastix Mentha Oleum Oleum

Plantago Menta pertagi Ruta Camphora Limones Cardum benedictum Capillus veneris. Chamomilla Anetum. Sal.

Denne er oc en god forfaren oc ofte forsøgt Lægedom for forsagde Breck. Mand skal tage det Skind eller den Hud som sidder i Maffven paa Høns, den skal tørris oc stødis til Pulver, heraf skal Qvinden, udi nogle Dage om Morgenen tage til sig, saa meeget som en Gylden veyer, med en drick Vin.

Det 7. Capittel. Nogle tegn af hvilcke mand kand forfare, at Fødselens tid tilstunder.

Her vil ieg lære de unge Qvindfolck nogle Tegen, af hvilcke de kunde vide oc forfare at Fødselens tid tilstunder, oc nogle Tegn af hvilcke mand kand forfare, om Fosteret skal fødis.

Første tegn, Naar Fødselens tid kommer oc tilstunder, da faar Qvinden Pine nedre i sin Bug under Naflen, disligeste i Ryggen, i Rørerne, oc den lønlige Lem hoffnis, hun fornemmer oc nogen Vædske som nedrinder. Aff disse efflerfølgendis tegen kand forfaris oc vidis om Fosteret skal fødis oc komme til Verden: Om Fosteret rører sig i Moderens Liff, om Pinen nedsættis til den lønlige Lem, om Qvinden er helbrede oc før, oc haffver en sterck Aande, saa at hun kand arbeyde oc nedkryste Fosteret.

Men disse ere onde Tegen om Qvinden sveder kaalder Sved, oc hendis Aarer sla saare fast oc hastelige, om hun daaner, besvimer, oc vorder Mactløs, disse ere dødsens Tegen.

Det 8. Capittel. Om Qvinden pinis med Fosteret oc kand det [illegible] føde.

I den Niende Maanet er Fosteret aldeelis fuldkommet oc vover sterckt, oc kand da icke lenger faa sin Næring oc Føde nock aff den aare som gaar fra Moderens Bryst indi Barnsens Nafle, oc da rører sig Fosteret saare i Moderens Liff, oc vender sig om til sin udgang, hvilcket vel ofte forhindris aff atskillige ting. Stundem aff Qvindens Moder, som er forsneffver, eller forliden, eller er oc bullen, oc med Vaart eller andet ombeset, for hves skyld hun kand icke obnis nock oc skicke

sig til Fosterens udgang. Stundem er det hendis Blæris skyld, eller de Gyldene aarers, hvilcke som sidde bag i Achen, oc ere besætte med Vaarter eller Gylder. Stundem er det Fosterens skyld, hvilcket stort er, saa at det icke kand igiennem gaa Moderens Laase. Stundem oc for den Skyld, at fosteret er suugt, lidet oc læt, saa at det kand sig icke selff vende oc hielpe til sin udgang. Stundem oc fordi, at der ere flere end et Foster, eller om det haffver flere Lemmer, end som et Naturligt Menniske bør at haffve. Sammeledis oc, om det kommer førend den rette tid er, den stund baandene ere endfaste i Moderens Liff. Eller oc om det kommer for silde, for Sot oc Siugdoms skyld. Stundem oc, at Fosteret er døt i Moderens Lif. Eller oc om den Hinde, i hvilcken Fosteret ligger, er for sterck, eller oc for blød, oc brøster sonder, før end Fosteret haffver vent oc skicket sig til sin udgang. Stundem oc for den store Kuld eller Heede skyld, aff hvilcke baade Moderen oc Fosteret faa stor skade. Stundem oc deraff, at den suuglige Qvinde haffver ædt oc brugt den Mad som tilsammen drager, sneffver giør eller oc stopper, ligesom disse efterfølgendis giøre: Castanier, Agerne, Slaan, Hirsegryn, Risengryn, æg saadne haarde eller stegte, rød Vin. Stundem skeer det oc af megen Vect, Angest, Sorrig, Bedrøfvelse, af megen Faste, tørst, oc for andre saadanne Sagers skyld for hindris ofte Fødselen.

Oc efterdi at her i vore Lande ere mange u-forstandige Jordemodre til, som ieg i Sandhed forfaret hafver, hvilcke som skulde giffve de unge suuglige Qvindfolck gode Raad, da vil ieg dem her lære, hvorleedis de lætteligе med Guds hielp, skulle føde deris Foster til Verden.

Tolf eller fiorten Dage før end Fødselens tid tilstunder, oc Qvinden nogen Vee oc Pine føler, da skal hun lade siude i Vand Katteost, Lammilleblommer, Amur, Steenrude, Hørfrø, Fænum Græcum, oc andre saadanne urter, som bløde oc smidige giøre, heraf skal giøris et Karbad, i hvilcket Qvinden skal offte oc idelige bade oc skal side der i, saa at Vandet gaar offver hendis Nafle, dog skal hun icke forlenge side der i tillige, paa det at hun skal icke bliffve for skrøbelig oc Mactløs.

Malva
Chamomilla.
Melilotum
Cappillus
Veneris
Pementini.
Fænum
Græcum

Men vaare det saa, at den siuglige Qvinde vaare siug oc stryglig, oc
haffde høye stycke, eller oc vaar maatløs, saa at hun icke kunde taale
oc fordrage saadant et Karbad, da skal mand vaadgiøre en Svamp
eller en vlden Klud i forskreffne Vand, oc dermed bade hendis Lender,
Fødder, begge Kører, oc den lyslige Lem. Men saadanne siuglige Qvind-
folck de skulle icke bade vdi Badstue, eller i noget Svedebad. Dog naar
som Qvinden er saaledis badet som sagt er, da skal hendis Kige, Lender,
Bugen vnder Naflen, begge Kører oc den lyslige Lem, vel smøris oc
gnidis med Lilieolie, eller med Mandeleolie. Dafver vaand icke disse
Vlier, da maa mand bruge i deris sted god klaret Saaseister, Mørse-
ister, eller Vrdeister, hvilcket mand aff disse kand faa oc bekomme.
Den siuglige Qvinde skal oc vaadgiøre et stycke affen Svamp, eller
nogen Dorvild i forskreffne Vlier, eller i Fettet, oc den stryge i den
lyslige Lem. Saadanne Bad oc Smørelser skulle besynderlige de vnge,
raffre oc tørre Qvindfolck bruge.

Dog naar som Fødselens Tid kommer, skal Jordemoderen være tilstede,
med hvis hun skal vaa holde, oc besynderlige med den Olie, vaa hvilcken
den siuglige Qvinde skal sidde, som dertil serdeles skal være giort, hun
skal oc have tilstede med sig Svamp, Saw, Naal oc Traad, disligeste
de Vlier, eller Fet, som offvenfaare omtalet er, med hvilcke hun skal
smøre sine Hender saa tit oc ofte som hun handler oc tager vaa den
siuglige Qvinde oc Fosted. Jordemoderen skal trøste, hvsvale, bede oc
formane den siuglige Qvinde, oc de andre Jammerqvinder som der
tilstede ere, at de falde med hende vaa deris Knæ, oc vaakalde Gud oc
Jesu en Fader vor, etc oc bede hannem inderlige aff hiertens Grund,
at hand vil være tilstede, med sin Hellig Aand oc Naade, oc giøre den
Hielp oc Bistand, saa at det maa faa en lycksalig fremgang som nu for-
handler er. Dog naar som dette vder skeet, skal Jordemoderen sætte den siug-
lige Qvinde vaa Stolen, trøste oc hvsvale hende, som oc før er sagt, oc bede
hende arbeyde trolige, om saa er, at Moderen formercker, at Fosteret

vil giffve sig aff sted, arbeyder hun ellers, da skeer det forgieffvis, oc Qvinden
trætgiøris, saa at naar som hun med rette skulde arbeyde, oc giøre sin beste,
da er hun forskrøbelig, oc hafver ingen Mact dertil, at hun kand giøre
det.

Fordemoderen skal oc hafve tilstede hos sig de Vlier som offvenfaare skreffne
staa, hun skal blende nogen af dem med god Hønseister, oc om hun vil, maa
hun lade det i en Eggeblomme, eller det hvide affet æg, oc hermed skal hun
smørre den siuglige Qvindis Bug.

Oc om fosteret vilde icke komme aff sig selff, da maa Fordemoderen gifve
den siuglige Qvinde en aff disse efterfølgendis Lægedomme, hvilcke som hun
kand faa oc bekomme, thi de lætgiøre fødselen.

At mand kommer den siuglige Qvinde til at pruste eller nyse med de ting
som giøre at nyse, være sig Bertram, Nyseurt, Peber, eller andre saadanne
smaa støtte til Pulver, oc udi Næsen lat, hielper saare vel, oc giør fødselen
læt. Pieretrum Helleborus piper.

Tager mand en Skee fuld aff Honnig, oc to Skeeder fulde aff Vand, oc
værmer disse tilsammen, oc giffver den siuglige Qvinde det at dricke, da føder
hun lættelige. Mel

Giffver mand den siuglige Qvinde lit Lauerolie med varmt Vand
at dricke, da føder hun lættelige sit foster. oleum lauri.

Ieller tu Peyerkorn ædne giøre fødselen læt, oc uddrifver den anden
fødsel. piper

Steenrude som vaaver paa Mure smaa støt oc blandet, med Rosen Syrup
den siuglige Qvinde heraff giffvet, giør fødselen læt. Polleye saaden i Edicke
oc Honnig, den siuglige Qvinde heraff giffvet, giør fødselen læt. Capillus veneris. pulegium

Eller mand maa giffve Qvinden Polleye støt til Pulver, blandet med Rosen
Syrup.

Cologvint smaa støt, oc blandet med Osen aff Rude, bugen hermed smurt,
giør fødselen læt. Cologvinthida

Eller mand maa giøre en Tay aff Silcke oc fylde den inden til med Bom-
uld, oc vaadgiøre saa samme Tay udi Osen aff Rude, hvor udi nogen Sca-

mercia er blandet, oc stinge den ūdi den kønlige Lem. Eller
mand maa siide Løbepint ūdi Vand, oc tage saa aff samme vand,
oc røre derūdi lit Myrche, Bygmel, oc Øxen aff Hūde, oc giøre Plaster
deraff, oc legge det paa den synglige Qvindis Bryst fra Navlen, oc ned
paa hendis kønlige Lem, da føder hun snart.

Succus Ruta — Eller mand maa vraadgiøre Bomūld i Øxen aff Hūde, oc stinge den
ūdi den kønlige Lem.

Oppopona cum Helleboro. — Lægger mand den Gummi Oppoponacum oc hvid Nyseurt ūdi
Bomūld, oc stinger den ūdi den synglige Qvindens kønlige Lem, da giff
ver sig fosteret ned, være sig lefvendis eller dødt.

Cortex Cassiæ Fistulæ. — Barcken aff Cassia fistula smaa stødt, oc deraff med Vin drūcket
Coctgiør fødselen.

Castoreum Assa Fœtida — Giffver mand den synglige Qvinde Vin som med Vand blandet er
Gvorūdi et Qvintin Bebergel, oc aff den Gummi Assa Fœtida, saa stort
som en Ært vel sønder gneden er at dricke, da føder hun strax.

Cinamomum — Canelebarct smaa stødt oc med Vin drūcket giør oc fødselen Coet.

Myrrha — Om disse forstrefne Lægedomme ville icke hielpe, da giør en Røg
under og saaledis. Tag Myrche Bebergel, oc aff den Gummi galbano,
Castoreum galbanum — Ligemeeget aff hvert, oc stød dem til Pulver, rør disse tilsammen med
Dvegalde, oc giør deraff tvende smaa bløde Piller, tag saa deraff et Qvin-
Stercus columbarium — tin tillige, oc læg det paa Blæder, oc lad Røgen gaa op i den kønlige
Lem, da giffver fosteret sig frem til fødselen.

Semas &c. cipetris. — Giør mand en Røg under og aff Dueeпøg, eller aff Høgeпøg oc
oppopona cum. — aff den Gummi Oppoponaco, hielper oc saare vel.

Aristolochia rotunda. — Tvind Mulurt svøbt ūdi Bomūld, oc den stungen, ūdi den
kønlige Lem, giør fødselen Coet.

Staphisagria. — Det samme giør oc Lusurt, om den brugis som om Mulurten
sagt er.

Flos Lilij albi. — Vand aff de hvide Lillier brent, tre Lødt deraff drūcket drifver

Fosteret ud af Moderens Liff, oc alt andet hvis inde i Moderen
Jordemoderne i andre Land oc Rige bruge almindelige gierne dette va
til at uddrifve Fosteret med.

Vand af Bijncke brent tre Lodt af det drucket giør Fødselen læt oc uddrif-
ver Fosteret.

Det 9. Capittel. Hvorleedis den anden Fødsel skal uddrifvis.

Den Hinde, udi hvilcken Fosteret laa i Moderens Liff, kaldis Secundina
paa Latine, oc aff Qvindfolckene, den anden Fødsel, hun kommer stundem
ud med Fosteret, oc stundem blifver hun inde, oc kommer icke ud, fordi at
Qvinden er Siug oc Skrøbelig, oc er icke sterck, oc før at hun den uddriffve
kand, eller at samme Hinde er fest ved Moderen, eller oc fordi, at Vandet er
udløbet, oc hun er blefven tør inde i Moderen. Stundem oc fordi, at Qvin-
dens Moders udgang er tilsammendragen af svar Vee oc Pine, oc er saa
blefven snefver, eller hofven. Naar som denne Hinde inde bliffver, oc icke
udkommer, da raadner hun inden faa dage, oc giffver en ond luct aff
sig, hvilcken opfar ind udi Maffvens Mund eller indgang, oc til Hiertet
til Leffveren, oc udi Hofvedet, oc til den Hinde Diaphragma kaldet, paa
hvilcken Hiertet oc Lungen ligge. Saa vorder den siuglige Qvinde trang-
brystet, hun faar en stacket oc trang Aande, Svimelse, sveder kold Sved, oc lig-
ger offte ligesom hun vaar død, om sier raadner den siuglige Qvindis Moder
heraff, oc saa døer Qvinden.

Først skal den siuglige Qvinde styrckis med god Mad, mand skal gifve hen-
de Vinsuppe, som redt er med idel Eggeblommer, foruden det hvide aff Egget,
oc herudi skal ladis lit Canelebarck, Saffran oc Sucker.

Eller mand maa gifve hende Hvedebrød som bløt er udi Saaddet aff Capu-
ner, eller udi Hønse kiøds Saad, paa hvilcket mand skal strø støt Canelebarck,
Saffran oc Sucker.

Herefter skal Jordemoderen tage Bebergel, Myrrhe, Canelebarck oc Saff-

ran, støtte til Pulver, saa meget aff hvert som en Bøn eller to kunde være,
Cum. heraff skal hun legge paa Gløer, oc giøre en Røg under oy, den stund Qvinden
end sidder paa Stolen, oc hun skal tette hende neden til vel med Klæder, paa
det at samme Røg kand gaa vel ind udi hende.

Derefter skal mand komme den siuglige Qvinde til at nyse, eller pruste
med nogen aff de ting som pruste eller nyse giøre, om hvilcke herofven faare
udi det næste Capittel skreffne staa. Hun skal holde sin Aande vel inde,
arbeyde oc krysse vel ned at.

Oc om den anden Fødsel eller Hinde vilde icke giffve sig ud aff for-
Cassia Fistula cinnamomum Crocus. skreffne Lægedomme, da skal mand tage et Lodt af Cassia Fistulæ Rods-
skal, Canelebarck oc Saffran, aff hvert saa meeget som en Bøn, disse
skulle stødis smaa, oc giffvis Qvinden med Vin, som med Vand blandet er,
eller med Øll at dricke.

Helleborus albus Oppoponacum. Eller mand maa tage hvid Nyseurt, oc den Gummi Oppoponacum,
oc handle dermed, som heroffvenfaare udi det næste Capittel staar, da
gifver den anden Fødsel sig visselige ud.

Unguentum Basiliconis, som findis i Apotecken, i Moderen lade ud-
driffver den Hinde, udi hvilcken fosteret laa.

Abrotum Myrrha Abrød saaden udi Vin med lit Myrrhe, oc den drucket, uddrifver den
anden Fødsel.

pulegium Polleye brugt ligesom om Abrød sagt er, giør det samme.

Sal Armoniacum Sal Armoniacum, et Qvintin med Vin drucket, uddrifver den anden
Fødsel.

Calendula Solsickers urt oc Blomster tørrede, oc Ild udi dem sæt, med et Voxliuss,
oc den Røg under oy lat, drifver den anden Fødsel veldelig.

Aristolochia Myrrha piper Vulurt, Myrrhe, oc Peber saadne udi Vin, oc aff den drucket, uddriff-
ver den anden Fødsel, all uhumskhed som i Moderen er, oc de Qvinder
hvilcke som ligge udi Barselseng skulle ofte bruge aff denne Drick, paa
det de kunde desbedre rensis.

Dra alle disse forskrefne Lægedomme ville icke hielpe, da skal mand tage
det lette grøde Æble Coloquint kaldet, findis i Potteeken, oc hos somme Kræ-
mere fal, det skal findis i vand, oc derifra dis 2 Skeer aff Rude, Myrrhe, Kor-
sis, Tanum Græcum, oc Bygmeel, aff hvert en Skeefuld, naar som disse ere
vel tilsammen saadne, skal det strygis saa varmt paa en Linklud, som er
dobbelt tilsammen lagt, denne Klud oc Plaster skal leggis, paa den smitzige
Hvridis Brog under Naflen, indtil kendis lønlige Lem. Samme Plaster
oc Lægedom er ofte brugt af vise oc forfarne Læger oc Jordemødre.

Sinapis
Ruta
Myrrha
Semen
Lini,
Tanum
Græcum
Farina
Hordei.

Det 10. Capittel. Hvorledis der skal handlis med det nyfødde Barn.

Naar som Barnsens Nafle er afskaaren saa vaar, som ved fire Fingre
bred, oc er tøet oc renset, oc tørret, da skal Jordemoderen gifve tilstede et sub-
tiligt Pulver, aff hvilket hun skal strø paa den afskaarne Nafle, hvilket
Pulver saaledis skal gipris oc beredis. Mand skal tage Bolus Armenus,
drageblod, oc Myrrhe, oc støde dem til Pulver. Mand skal oc legge paa
Naflen en liden linet Klud, som giort er aff Linklude nogle gange tilsam-
men lagde, oc derofver binde et lidet Bendel. Saa skiller Blodet oc Naflen
bestemmis, saa at hannem nedersaris intet ont. Dog naar som Naflen er
aff falden, da skal der allegievel strøes aff forskrefne Pulver paa den da lægis
Naflen inden en skicket tid oc bliffver skiøn.

Derefter at saa er handlet, oc det nyfødde Barn er lagt oc bundet i smøde Klæ-
der, fremd mand gifver det at æde eller at drikke, skal Barnet nedlegges i
Seengen til Moderens venstre side mod hendis Hierte, oc hun skal da gifve det
at die, da drager hun alt det ondskabelig som Barnet hafver i sig, hvilket siden
gaar fra hende igien, ved den Vaade som fra hende da skyder, uden all hendis
skade eller forderffvelse. Dog handler mand saaledis med det nyfødde Barn, da
kommer det aff Barnet til gode, saa at det faar icke den faldende Sot, eller
Gyedalske Sot, eller andre saadanne onde Sygdom. Naar som Barnet saaledis
hafver leget hos sin Moder en time eller meere, da maa mand tage det fra

hende oc nedlegge det i sin Rugge, oc dereffter skal det offte leggis til Moderen i ien, være sig dag eller Nat, all den stund det icke æder, men dier. Mand skal oc kiøbe i Apotecken røde Corelsten som ere beredde, oc blende dem med Sucker oc ferst u saltet Smør, heraf skal mand gifve Barnet, hver dag noget at æde, oc det skal strygis i Barnsens Mund med en finger, da beskærmis oc forvaris Barnet al den stund det lefver fra forsagde Suugdomme. Mand skal oc henge om Barnsens Hals oc Arme Keoni Steene, oc røde Corelsteene, heraff glædis Barnet oc beskermis.

Det 11. Capittel. Dødt Foster ud at driffve.

Førend ieg her nogle Lægedomme sætter, hvorledis skal det døde Foster uddrifvis, vil ieg her først sætte oc beskriffve tolff Tegn, aff hvilcke mand kand forfare oc vide, om noget Foster død er udi Moderens Liff.

Første, om Qvindens Bryst flagne oc bliffve bløde, hvilcket som førre haarde vaare.

Andet, om Fosteret hvilcket sig førre rørde, nu icke meere rører sig.

Tredie, om der falder bort oc igien udi Moderens Liff, som en Steen, naar hun sig rører eller omvender.

Fierde, om Qvindens Bug oc Nafte, som varme haffve været, bliffve kaalde.

Femte, om der flyder af Moderen nogen Rædske som ilde lucter, oc serdeelis, om Qvinden hafde førre nogen heed Suugdom.

Sette, om Qvindens Øyen krybe dybt ind udi Hofvedet, oc det hvide aff dem bliffver brunt, om de oc Næsen rinde, oc hendis Læber farfvis som Bly.

Sivende, om Qvinden hafver stor Pine under Naflen, oc udi sin lønlige Lem, om hendis Ansict forvandlis oc faaren ond farfve oc lyd.

Ottende, naar som Qvinden begierer at æde oc dricke, atskillige ting, hvilcke som ic[illegible]mmelige ere at brugis.

Niende, om [illegible] icke kand soffve.

Tiende, om hun stedse haffver Kaaldepis, haffver attraa oc lyst til

Stolgang, oc hun kand dog intet der giøre, eller giør oc føye.

Ellefte, Om Qvindens Aande begynder at lucte ilde. Oc det skeer paa den anden, eller oc paa den tredie Dag, effter at Fosteret er blefven døt.

Tolfte, Verm din haand udi varmt Vand, oc leg hende saa Varm paa Qvindis Bug, rører Fosteret sig icke af den verme, daer det døt.

Om Moderen skal lefve.

Om Moderen skal leffve eller ey som er med det døde Foster, kand mand forfare af disse efterfølgendis tegn.

Om hun daaner eller besvimer, oc bliffver mactløs, oc hun mister sin hukommelse, oc hendis Lemmer vorde lamme, saa at hun kand icke røre dem. Oc om mand taler eller raaber til hende, oc hun da føye eller intet svarer, eller om hun taler sact om mand raaber til hende. Om Krampe, tager hende, oc hun gider intet ædet, om hendis Aarer blifve smaa, oc de sla fast, oc Indvaalene i hende røstis, oc hun mister sit Skel, Vittighed oc Forstand, oc bliffver vitt. Disse forskreffne ere Dødsens Tegn, oc naar mand disse tegen seer paa Qvinden, da skal mand befale hende Gud i Himmelen. Men seer mand icke disse tegen, da skal mand giøre sin flid dertil med det første, at Qvinden kand bliffve aff med det døde Foster. Det døde Foster uddriffvis udi tvende maade, først med Lægedom, oc naar hand icke vil hielpe, da med Hager oc Tenger som dettil beqvemme ere.

Lægedom.

Tag den Gummi Assam fetidam, et halft qvintin, tør Rude tre qvintin, Myrrhe tu qvintin, stød disse smaa til Pulver, og gif Qvinden heraf, hvergang et qvintin med Vin at dricke, eller oc med Vand, hvorudi Sevenbom saaden er. Assa Fœtida Ruta Myrrha Sabina.

Siud Figen, Fænum Græcum, Rude, oc Kong, udi Vand, og giff Qvinden heraff at dricke, heraff bliffver Fosteret glet, oc gifver sig disnedre ned til udgangen. Ficus Fœnum Græcum Ruta Origanum.

Giør en Tap aff Bomuld saa lang som din lengste Finger, vaadgiør den udi Vsen af Rude som blant er med nogen Scamonea, sting den udi hendis lønlige Lem. Succus Rutæ Scamonea.

Aristolochia Clematitis

Lag tørred Mulürt, Eeverbom, Harse, ligerneeget aff hvert, stød dem smaa til Pulver, oc blande dem tilsammen med Hvegalde, vaadgior Hvidi en Lay, oc brug den ligesom her ofverstaare sagt er.

Sabina

Asparagi um

Giff Qvinden affen anden Qvindis Melck at dricke, da gaar Sofferet fra gerde.

Lac Mulieris

Giff Qvinden et Halfft Lodt Diptans Rod smaa stødt til Pulver, med vin at dricke, om Gün Gaffver iche Geede, gaffver Gün Geede, da gif Gende det med varmt Vand.

Diptan

Myrrha

Lag Myrrge et Lodt, Canelebarck, Galbanum, Beberoel, af hvert et halfft Lodt, Oppoponacum et qvintin, stød disse til Pulver, oc blande dem saa tilsammen med Hvegalde, giør Piller deraff, hver paa et Qvintin, leg aff dem paa Gloer, oc lad Røgen fare underoy paa Qvinden, denne Røg ud-driffver Sofferet, oc det forbrende Blod uddriffves aff Moderen.

Cinamo men

galbanum

Castoreum

Opoponacum.

Oppopona cum

Giør en Lay af den Gummi Oppoponaco, saalang som en finger, stung den ind udi Qvindens kiønlige Lem.

Galbanum

Giff Qvinden et Qvintin eller oc lit mindre, aff den Gummi Galbanum, med tre eller fire Lodt Gedemelck at dricke.

Theriaca Diatessa rum.

Giff Qvinden aff den Theriacale, Diatessarum et Qvintin, hvorledis den giøris oc beredis, findis udi min anden urtegaars Bog.

Cinnamomum

Stød Kanel i Vin, oc giff Qvinden den at dricke.

Centaurea

Agerum saaden udi Vin, eller udi Øll, oc den drucket, uddriffver det døde Softer.

Gentiana

En Vege eller Lay aff Enzians rod giort, oc stungen udi Qvindens kiønlige Lem, uddrager det døde Foster, oc den anden Sodsel.

Asthemisia.

Rod Bynche med nogle saa Mustateblommer saadne udi Vin, oc den drucket, uddriffver det døde Foster, oc all anden u-reenhed, som i Moderen er.

Ysilago

Hestehou, aff somme Coltblad kaldet, saadne udi Miød, eller udi vand oc Honning, oc det saa drucket, uddriffver det døde Foster.

Spondylium

Giff Qvinden Vin at dricke, giør i Mesterurt saaden er.

Giør en Vege af de valske Roer, sting den i Qvindens lønlige Lem.

Giør en Røg under op aff Svogel, da uddrifvis det døde Foster, oc Moderen rensis.

Giff Qvinden tre eller fire Lodt Vand, som brent er aff de gule Fioler, eller siud dem udi Vand, oc giff hende det at dricke, da uddriffvis det døde Foster, disligeste den anden Fødsel, oc all anden u-reenhed som i Moderen er.

Giff Qvinden tu eller tre Lodt Vand som brent er aff de hvide Lilie[illegible]

Vand aff Chammilleblommer brent oc drucket 3. eller 4. Lodt obner Moderens Laase, oc uddrifver det døde Foster.

Giff Qvinden Vand af Ønken Salvie brent at dricke.

Rudevand bruget, giør det samme.

Om det døde Foster aff forskrefne Lægedomme icke uddriffvis, da skal det uddragis med Hager oc Tenger oc andet Redskaff, som dertil besynderlige skulle være giorde, Gud giffve at alle Jordemodre vel viste hvorleedis de med saadan Redskaff rettelige handle kunde, da blefve der vel mangen erlig Qvinde som udi forsagde Nød kommer, ved lifvet, som ellers maa døe. Det giordis vel behoff, det vaare oc nytteligt, at ieg her skreff, hvorleedis, at Jordemøderne skulle handle med det døde Foster, paa det, at Qvinden som med Fosteret er, kunde bliffve leffvendis, men om ieg det giorde, maa vel skie, at ieg kunde skasnart fortiene u-tack, som tack, af det uforstandige Qvindfolck, thi vil ieg lade det fare, oc her sige oc lære, hvorleedis mand skal skiære det leffvendis Foster aff Moderens Liff, om hun død er.

Døer Moderen, oc Fosteret leffver.

Er Moderen død, hvilcket mand vel see oc forfare kand, aff de Tegn, som et døt Menniske hafver med sig, oc mand haabis at Fosteret end leffver. Da skal Qvindens Mund, Moder oc den lønlige Lem obne holdis, paa det at Fosteret kand faa luct saande til sig, som erlige fromme Qvinder vel selffve vide, hvorledis de hermed skulle handle, siden skal mand, med en skarp Ragekniff opskære den døde Qvinde langs at udi den venstre Side, thi denne Side er mere tom oc fri, end den øyre, for Lefverens skyld, som udi hende ligger, oc naar som Qvinden er opskaaren, skal mand indtage, med begge Hender, oc udtage Fosteret. Saaledis ere

mange udtagne, oc ere siden blefne merckelige Mænd oc Qvinder.
Herefter vil ieg handle om adskillig Breck oc Siugdomme, hvilcke som
Qvindfolck hender, effter at de hafve født deris Børn.

Det 12. Capittel. Om Qvindens Tid.

Om Qvindens Tid icke kommer effter hun haffver født Barn, saasom
hun bør at komme. Da skal mand komme hende til hielp med de ting
som komme den at flyde, hvorledis det skal skie, vide mange erlige Qvinder
vel selfver, være sig med Bad, Røg, offven eller oc neden till, med Plaaster
at legge paa hendis Bug, aff saadne urter, eller andet, eller oc med Smø-
relse efter Qvindens oc Siugdommens leylighed. Qvinden skal oc rensis med
varme ting, hvilcke som giøre at pisse. Thi, alt hvad som giør vel at pisse,
der driffver Qvindens Tiid, oc renser dem effter de haffve født, disligeste oc med
de ting hvilcke som komme Blodet til at flyde, oc rømme Aarerne, oc
Vædsken neddriffve. Ligesom disse giøre, Byncke, Sevenbom, Polleye, Kørel,
Anis Fennickel, Enebær, Lauerbær, Rude, Canelebarck, Spicanardus, oc
mange andre saadanne. Dog skulle de brugis med forstand, paa det at
Heeden icke forøgis.

Arthemisia
Salvia
Pulegium
Cerifolium
Anisum
Fœniculum
grana
Juniperi
Ruta
Cinnamomum
Spicanardus.

Naar som mand vil komme den siuge Qvindis tid til at flyde, da skal
mand komme hende til at nyse eller pruste, med nogle aff de ting som giøre
at nyse, hun skal holde for Munden oc Næsen, oc holde Aanden inde, oc
kryste vel ned at.

Hun skal oc lade sætte Kaapper inden paa Laarene, hart hos hendis løn-
lige Lem.

Eller mand maa oc giøre en Røg under op, aff en Hestehou.

Ungula
Equi

Om disse forskrefne vilde icke hielpe, oc om Qvinden saa stercker, at hun
det taale kand, da skal hun lade sla oc obne den Aare Saphena, som sidder
indvaartis under Anckelen paa foden, saa faar hun sin tid.

Det 13. Capittel. Om Qvinden finge den Kaaldesiuge

Dm Qvinden finge den Kaaldesiuge, det er u-naturlig Seede, esser
hun haffver født Barn, hvilcken de almindelig gierne saa, for dersis tids for-
hindrelsis skyld, da skal hun lade slaa og obne den Aare neden for Ancklen,
som her ofvenfore sagt er. De maand skal giffve Seede Bjørnvand at drycke, eller
og det Vand hvor udi de Ærter Cicer og Byg saadne ere. Maand maa og gif-
ve Seede gaat Mandskiød Saad at drycke. Deraff faar Qvinden sin tid, og
den u-naturlige Seede løbis, og Bugen som forstoppet er, bløduis og obuis.

Det 14. Capittel. Dm Bugen hoffnis.

Hoffnis eller opblesis Qvindens Bug, esser hun haffver født Barn.
Da skal maand giffve Seede Vand at drycke, hvor udi Ærter eller Cicer ere saad- Cicer
ne, med noget stødt Spisekommen. Spisekommen
Eller maand maa lade Seede i Klysticken Diamargariton, og giffve Seede Diamargariton
heraf et Qvintin tillige med en dricst Vin.

Det 15. Capittel. Dm ti Bugen, i Moderen, eller i den kønlige Lem.

Saar Qvinden ondt i Bugen, i Moderen, eller udi sin kønlige Lem, esser Malva
hun haffver født Barn. Da skal maand giøre Kog eller Bad til Seede med Althea
Seetning, hvilcke Urter sagte, som disse giøre, Katteost, den Katteost Althea Fricktum
kaldet, den ret som vi kalde Nardus eller Suutider, Fœnum Græcum, eborchum
Spisekommen, Anur, Hammilleblommer. Fœnum
Ærter og saa at maand smør Seede med Olie giort af de søde Mandele. græcum
Haffver hun icke for stor Seede, da maa maand giffve Seede aff den Cuminum
Vermelse, hvilcken som Andromachus haffver beskreffvet, et qvintin Mellotum
tillige med Vin, hvor udi Bjørcke eller Malrem ere saadne. Chamomilla
Tag Polleje, Pilurt eller Isopurt, og sex blad aff Lauerbær Træ, stød Oleum de
dem udi Vand, vask og bad Qvinden hermed, om hun haffver Ve udi sin malvaceum
tige Lem. Therica
Tag Rude, rød Bjørcke, Abrod, tigerreeget aff hvert, stød dem vel med Olie Andromachi
aff leje, og bind dem saa i en Linklud, og lad Qvinden finge disse udi sin Arthemisia
Matrichana
Pulegium
Pulicaria
Folia
Lauri
Rutæ
Arthe-

mange udtagne, oc ere siden blefne merckelige Mænd oc Qvinder.
Herefter vil ieg handle om adskillig Breck oc Siugdomme, hvilke som
Qvindfolck hender, effter at de hafve født deris Børn.

Det 12. Capittel. Om Qvindens Tid.

Om Qvindens Tid icke kommer effter hun haffver født Barn, saasom
hun bør at komme. Da skal mand komme hende til hielp med de ting
som komme den at flyde, hvorledis det skal skie, vide mange erlige Qvinder
vel selfver, være sig med Bad, Røg, offven eller oc neden till, med Plaaster
at legge paa hendis Bug, aff saadne urter, eller andet, eller oc med Smø-
relse efter Qvindens oc Siugdommens leylighed. Qvinden skal oc rensis med
varme ting, hvilke som giøre at pisse. Thi, alt hvad som giør vel at pisse,
der driffver Qvindens Tiid, oc renser dem effter de hafve født, disligeste oc med
de ting hvilcke som komme Blodet til at flyde, oc rømme Aarerne, oc
Vædsken neddriffve. Ligesom disse giøre, Byncke, Sevenbom, Polleye, Kørel,
Anis Fennickel, Enebær, Lauerbær, Rude, Canelebarck, Spicanardus, oc
mange andre saadanne. Dog skulle de brugis med forstand, paa det at
Heeden icke forøgis.

Arthemisia
Salvia
Pulegium
Cerifolium
Anisum
Fœniculum
Grana
Juniperi
Ruta
Cinnamomum
Spicanardus.

Naar som mand vil komme den siuge Qvindis tid til at flyde, da skal
mand komme hende til at nyse eller pruste, med nogle aff de ting som giøre
at nyse, hun skal holde for Munden oc Næsen, oc holde Aanden inde, oc
kryste vel ned at.

Hun skal oc lade sætte Kaapper inden paa Laarene, hart hos hendis løn-
lige Lem.

Eller mand maa oc giøre en Røg under op, aff en Hestehou.

Ungula
Equi

Om disse forskrefne vilde icke hielpe, oc om Qvinden saa sterck er, at hun
det taale kand, da skal hun lade sla oc obne den Aare Saphena, som sidder
indvaartis under Anckelen paa foden, saa faar hun sin tid.

Det 13. Capittel. Om Qvinden finge den Kaaldesiuge

Om Qvinden finge den Kaaldesiuge, det er u-naturlig heede, efter
hun haffver født Barn, hvilcken de almindelig gierne saa, for dersis tids for-
hindrelsis skyld, da skal hun lade sla or obne den Aare reden for Ancklen,
som her ofvenfore sagt er. De maand skal giffve hende Bygvand at dricke, eller
or det Vand hvor udi de Æder Cicer or Byg saadne ere. Maand maa or giff-
ve hende gaat Mandelig Saad at dricke. Deraff faar Qvinden sin tid, or
den u-naturlige heede bolis, or Bugen som forstoppet er, blødis or obnis.

Cicer

Det 14. Capittel. Om Bugen hoffnis.

Hoffnis eller opblæsis Qvindens Bug, efter hun haffver født Barn.
Da skal maand giffve hende Vand at dricke, hvor udi Æder eller Cicer ere saad-
ne, med noget stødt Spisecommen.

Cicer
Spicam

Eller maand maa lade hende i Apotecken Diamargariton, or giffve hende
deraf et Qvintin tillige med en drict Vin.

Diamargariton

Det 15. Capittel. Om ti Bugen, i Moderen, eller i den hvnlige Lem.

Saar Qvinden om ti Bugen, i Moderen, eller udi sin hvnlige Lem, efter
hun haffver født Barn. Da skal maand giøre Dyg eller Bad til hende med
efftig, hvilcke Vrter sacte, som disse giøre, Katteost, den Katteost Althea
kaldet, den urt som vi kalde Mandus eller Siuklider, Fœnum Græcum,
Spisecommen, Anniss, Kammille blommer.

Malva
Althea
Trifolium odoratum
Fœnum græcum
Cyminum
Melilotus
Chamomilla
Oleum de mandulis

Æder or saadt at maand smør hende med Olie giort af de søde Mandele.
Haffver hun icke for stor heede, da maa maand giffve hende aff den
Vercgelse, hvilcken som Andromachus haffver beskreffvet, et qvintin
tillige med Vin, hvorudi Pigncke eller Matrem ere saadne.

Theriaca
Andromachi
Artemisia
Matricharia
Pulegium
Pulicaria
Folia Lauri
Ruta
Artheticum

Lag Polleje, Pilleurt eller Løyeurt, or sey blad aff Lauerbær Træe, sied
dem udi Vand, vask or bad Qvinden hermed, om hun haffver Pine udi sin
hvnlige Lem.

Tag Rude, rod Pigncke, Abrod, Ligemeeget aff Vært, stød dem vel med Olie
aff leije, or bind dem saa i en Linklud, or lad Qvinden stinge disse udi sin

lønlige Lem, da forgaar den lønlige Lems pine som kommen er efter at Barnet vaar født.

Tag Chammilleblommer, Hørfrø, aff hvert fire Hænder fulde, stød vel tilsammen, oc leg dem i en Linpose, oc stød dem udi hvid Vin, leg d[illegible] paa Qvindens Bug, saa heed som hun heedist taale kand, dette vortta-ger oc den lønlige Lems Pine som kommer efter at Barnet er født.

Giffver mand Qvinden saa meget desmer som tu Hvedekorn veije med Vin at dricke, da stillis pinen.

Tag rød Løg, steg dem vel udi hed Ildmørre, skal dem saa reene, stød oc bland dem vel med Maymaanets Smør som u saltet er, giør heraff Plaster, leg det varmt paa Qvindens Bug.

Giør en Røg under op aff hvid Røgelse, oc af den gummi Storax.

Det 16. Capittel. Faar Qvinden Rygverck efter hun hafver født Barn.

Tag Chammilleblommer to Hænder fulde, Malurt, Abrød, aff hvert en Haandfuld, Byncke tre Hænder fulde, Canelebarck, Muskater, af hvert et Lodt, siud disse udi Vand, vaadgiør en Svomp herudi, oc bad hendis Ryg hermed, det heediste hun taale kand, mandmaa oc vel legge disse urter udi en Linpose, oc binde den paa hendis Ryg, saa heed som hun taale kand.

Om Pinen ucke heraff forgaar, da skal mand tage Balsomolie oc Olie aff hvide Lilier, aff hvert tre Lodt, Muskatter smaa støt til Pulver et Qvintin, disse skalle blandis tilsammen, oc hermed skal Ryggen smøris.

Eller mandmaa tage Olie aff Dild, aff Chammilleblommer, aff hvert tu Lodt. Olie aff hvide Lilier fire Lodt, Vaax et halft Lodt, heraff skal giøris en Smørelse, oc Qvindens Ryg skal hermed smøris.

Det 17. Capittel. Haffver Qvinden sin Tiid formeeget.

Haffver Qvinden sin Tid formeeget effter hun haffver født Barn, saa at hun deraff Siug oc skrøbelig vorder, da skal mand handle saaledis med hende.

Tag oc bint hart begge hendis Arme, saa hart som hun haardist taale kand, men hendis Been oc Fødder skulle icke bindis, sæt saa en stor Koppe eller et passeligt Vinglas under hendis Brijst, men der skal icke huggis hul paa den sted som Koppen staar, leg saa paa hendis Bug under Naflen, oc paa hendis lønlige Lem en Klud som vaadgiort er udi god sterck Edicke. Mand skal oc stinge udi hendis lønlige Lem af de ting som Blod stille, ligesom disse giøre, bolus Armenus, Terra sigillata, Drageblod, Blodsteen, hvid Røgelse, Gallas Eble, røde Rosen, aff disse skal mand tage, hvilcke mand af dem kand faa, ligemeeget aff hvert, oc støde dem til et smaat Pulver, oc blande dem tilsammen med rød Vin, oc legge udi en Linpose saa lang som en Finger, oc saa tyck som Tommelfingeren er, mand skal oc binde om den ene af samme Linpose en liden Snore eller Traad, oc stinge den ind udi den lønlige Lem.

Carabe bolas armenus. Terra sigillata. Hematites Thus album.

Giør Qvinden dette Bad, oc lad hende sidde herudi offver Naflen, det stopper saare vel. Tag Malurt, aff begge Veybred, unge spirer som først om Aaret udløbe paa Blaabers urt, u mode Slaaen, u mode Skou Pærer, aff hvert to Hender fulde, Røde Rosen tre Hender fulde, Egebarck fire Hænder fulde, Femfingris urt oc Rod, Tormentilla, aff hvert en Haand fuld, Agerne Hatte, et gaat Fad fuld, Agerne oc Gallas Eble, Hønsebane, bursa pastoris kaldet to Hænder fulde. Stød oc skær disse smaa, siud dem udi Vand, hvorudi tolff stycke gloende Smedesinder ere tre gange slucte, oc naar som Qvinden udgaar aff dette Bad, da giff hende et halfft Lodt Athanasia, med tre eller fire Lodt Veybrede Vand at dricke.

Absynthium plantago prumorum immaturorum. Accatis imma. pira agrestia. Rosa rubea. Cortices querci. penthaphilum Tormentilla calicum glandin glans gallæ bursa pastoris.

Ananasi
Trochesci
Carabe
Trochesci
boli armeni.

I Apotecken findis smaa Kager som ere giorde aff det gule Raff, giff Qvinden heraff et Qvintin tillige med Veybrede vand:

Eller giff Qvinden aff de Kager, som ere giorde aff bolo Armeno et Qvintin med Vand aff Veybrede Vand.

Det 18 Capittel. Byld, Saar, eller Røde i Moderen, eller i den lønlige Lem.

Saar Qvinden effter hun haffver født Barn, Byld eller Røde udi sin Moder, eller i den lønlige Lem, da skal mand dermed saaledis handle.

Lægedom.

Una vulpis
Succus
plantaginis
oleum
Rosarum
Albumen
ovi.
Lac Mulieris
Succus
portulaca
Rosa rubea
Calices
glandeum
gulla
Cortex
querci
Tormentilla
pentaphylon.

Tag Osen aff Natskadeber, Osen aff Veybrede, Rosenolie, blend disse vel tilsammen, tag saa Bomuld, vaadgiør den i forskrefne Lægedom, oc leg den paa steden der som skaden er, da rensis Bylden, oc Pinen stillis oc lægis.

Tag det hvide aff et æg, Qvindemelck oc Portulacke Oes, blend disse vel tilsammen, oc handle hermed som her ofven fore sagt er.

Tag Rosen, Agerne oc deris Hatte, Gallas Eble, Egebarck, Tormentilla Femfingers urt oc Rod, siud disse udi Vand, oc lad Qvinden sidde der i offver Nafflen, oc bade sig her udi, naar hun haffver saa badet, da smør hendis lønlige Lem oc Moder, med en aff forskreffne Smørelser, eller med nogen anden Smørelse, som køler.

Det 19. Capittel. Om Bagtarmen udgaar

Gaar nogen Qvindis Bagtarm ud, efter hun hafver født Barn. Da skal Jordemoderen verme sine Hænder udi varm Vin oc subtilige indsætte indsætte Tarmen med sine varme Hænder igien udi sin rette sted.

Er Bagtarmen hofven, da skal Jordemoderen tage u-saltet Smør, oc smelte det udi hvid Vin, her i skal hun vaadgiøre Bomuld, oc vinde den om Tarmen, oc bade hannem hermed, indtil hefvelsen forgaar, oc siden indsætte hannem igien.

Jordenmoderen skal tage et stycke sod Melk oc varm giøre den, oc handle med Barmen som sagt er.

Jordenmoderen skal tage et stycke Bøe oc smelte det, oc røre der udi noget giød Røgelse, som er got til Fødder, oc naar som det er blet-vet kalt, da skal hun tage heroff, oc giøre det trind, oc opstrige det paa Barmen, oc det forbinde, paa at det falder icke ud igien, oc saa offte som Qvinden gaar til stols, da skal der med handles som sagt er, indtil saa længe at Barmen aldeelis inde bliffver, oc er kaldet igien som hand forre gaar.

Vil mand icke bruge det Bøe som ofuenfaare sagt er, da maa mand tage udi den sted Bomuld, oc giøre den trind, oc vaadgiøre den udi Olie aff Mastix, eller udi Gyiste Olie, Hviden oc Balsam Olie tilsæs, oc den varm paa lægge, oc saaledis forbinde som sagt er. Oleum Mastiches oleum nardi Spicati

Mand kand oc saaledis hielpe samme Barn: Mand skal tage Barmen udi Vand, hvor udi der kog som torre, oc tilsammen drage saadne ere, legefaare disse giøre, Ballas, grett Kaff, Mastix, Røgelse, Drageblod, mand skal oc skiøb Hiortehorn paa Barmen, oc indsætte Barmen som sagt er. gallæ Tarabæ Mastix, olibanum Sanguis Dragonis Cornu Cervi Cornu Cervi

Det 20. Capittel. Om Moderen udgaar.

Gaar Qvindens Moder ud efter at Barnet er født, da skal hun bade udi varmt Vand, hvor i disse urter ere saadne.

Lægedom.

Tag alle disse, eller de Vilde som du kant faa oc bekomme kan ere, Eigresse Rodder, rode Rosen, Cycarnardus, Galeane, af Granate Æble oc Blomsterne, Agerne oc deris Balle, aff hvert lige Lod, urtede Skudbrædder oc Skiørpaver, urtede Blommer, oc urtede Slaa, af hvert en Haand fuld, hvad som stødis skal, det stød, oc hvad som skæres skal, det skær, siid disse udi Regenvand, oc lad Qvinden sidde derudi i et Kar indtil Maflen. Men er Qvinden seig oc skrøbelig, at hun icke kand taale oc fordrage nucas ei presså Rosa rubea Hedie gualterie Galicum glandis Sorbe, immature, prunæ immature

Scatio immatura

Bad, da maa mand vaadgiøre en Svamp, eller Bomuld herudi, oc bade Moderen hermed. Oc naar som Moderen er saaledis badet, skal hun tørris, med en blød Linklud, oc skal strøis paa hende af dette efterfølgendis Pulver, hvilcket som skal være smaat støt, oc sictet igiennem en Linklud.

Olibanum Carabe Gallas. Psidiæ Nuces Cipressæ. Alumen Antimonium Bolus armenus Mastix.

Mand skal tage af disse hvilcke som mand faa oc bekomme kand, som ere Røgelse, gult Raff, eller Brendesteen, Gallas Eble, Granate Eble oc deris Blomster, Cipresse Nødder, Alun, Spisglas, bolus Armenus, Mastix, heraf skal mand strø paa Moderen oc indsætte hende, oc den forbinde med varme Linklude.

Er Moderen haard oc hoffven, saa at hun kand icke indsættis, da skal det fordriffvis med Vin oc u-sattet Smør, lige som offvenfaare om Bagtarmen sagt er, oc saa indsættis igien, mand skal oc paa hendis Bug paa begge sider lit offvenfaare hendis lønlige Lemsætte Kopper. Qvinden skal oc ligge paa sin Rijg, vel høyt med Lenderne, oc dette Pulver oc Bond skal brugis indtil Moderen aldeelis inde blifver oc icke meere udgaar.

Lac Oleum Olivarum

Mand maa oc vel tage Melck oc Lisbons Olie, oc giøre dem varme bade Moderen hermed som før sagt er.

Olium Olivarum

Eller mand maa tage Lisbons Olie, oc giøre den varm oc bade Moderen hermed, men dog skal mand hafve god tilsiun at Olien blifver icke for varm paa det mand skal icke giøre Moderen skade.

Allium

Denne er en forsøgt Lægedom til at komme Moderen ind udi sin sted igien naar som hun ude er. Tag Hvideløg stød den vel smaa, oc rør den siden vel udi Vand, oc toe den udgangne Moder vel med samme Vand.

Det 21. Capittel. Om Naflen udgaar.

Udgaar Qvindens Nafle effter Barn er født, da skal mand hende saaledis hielpe.

Tag hvit Røgelse stød det smaat til Pulver, rør det saa med det hvide af et æg, saa at det blifver tyckt som Nønnig, vaadgiør herudi skafvelse af en

Linklud, leg det paa Naften, oc opfylt hannem hermed, bint saa en Linklud derofver.

Det 22 Capittel. Om den part imellem Fødselens Lem oc Stolgangens Lem brijster.

Det skeer oc stundem at Qvinden udi sin Fødsel lider stor Nød oc Pine, saa at den part som er imellem hendis fødsels Lem, oc hendis Stolgangs Lem brijster, den ene Lem udi den anden, oc Moderen udgaar, oc det skeer fordi at Moderens udgang er for sneffver, oc Fosteret er saare stort, thi brijster mellemparten ud. Naar som saa skeer, da skal Qvinden saaledis hielpis.

Er Moderen ude oc er hofven, da skal hun tvis oc badis, ligesom offvenfaare sagter, om den udgangne Moder, oc saa indsættis. Siden skal Saaret med fire eller fem sting efftersom behoff giøris, tilsijs oc hectis med en sterck Silcke traad.

Mand kand oc hielpe hende, saa at mand sijer icke Saaret eller Huden saa tilsammen, hvilcket saaledis skeer.

Mand skal tage stercke Linklude hver saa lang som udbrijstet er, oc hver saa bred som to fingre, oc der skal ingen sømme være paa disse Linklude, der skal smøris paa den god sterck Hefftesalve, som vel kleffver oc henger ved, oc mand skal legge et aff disse Plaster paa hver andre som et Straabret eller lit meere, siden skulle samme Plaster sijs tilsammen med en sterck Traad oc dragis tilsammen, dog saa at Huden røris icke med Naalen, hvilcket hver Læge bør at vide, da kommer saaret tilsammen, saa skal der leggis oppaa blot beg eller Tiære, af denne luct blifver Moderen inde oc gaar icke ud.

Mand maa tage Consolidam Majorem, oc tørre den vel, Spisekommen oc Kanelebarck, ligemeeget aff hvert, oc giøre dem tilet subtiligt oc rent Pulver, heraf skal mand strø paa Saaret. Consolida major ciminum cinnamomum.

Det 23. Capittel. Om Fødderne hoffne.

Tag Bin oc Edicke ligemeeget aff hvert, verm disse, herudi skal Qvinden bade sine Fødder tit oc offte, da forgaar Heffvelsen. vinum Acetum

Mand maa verme Salt, oc legge det udi en Linpose, oc den legge paa Beenene.

Om Qvinde Brÿst. Fortalen.

Den almectigste oc evige Gud hafver skabt Qvindens Brÿst dertil, at det nÿfødde Barn skal spisis igiennem dem, indtil det sterckere oc groff=vere Mad taale oc fordrage kand, de ere oc giørde aff Aarer oc Sener, iblan hvilcke er et rom eller hul, opfÿlt med bløt Kiød udi hvilcket Blodet omven=dis til Melck, ligesom Chilus i Leffveren giør Blodet røt. Brÿstene ere tilbundne Moderen, thi spisis Fosteret i Moderens Liff aff det beste Blod, oc naar som Fosteret er født til Verden, da flÿder Blodet til de Aarer, som der=til aff Gud ere skabte i Brÿstene, oc omvendis dertil Melck, som sagt er. Thi opammis de Børn lættelige, som Moderen selff opammer, og gif=ver di. Hermed vil ieg ende denne Fortale, oc vil begÿnde om Brÿste=nis Siugdomme.

Det 24. Capittel. Om Qvinden hafver icke at di.

Af mange ting forminskis Melcken i Qvindens Brÿst, stundem aff Blodsens store flÿdelse, ligesom skeer naar Qvindens tid flÿder formeeget stundem af stor Hunger oc Tørst. Stundem aff den Vædske Cholera, oc da er Qvindens Melck gul, stundem aff den Melancholiske Vædske, da er Melcken tÿck, oc haffver en graa farffve. Denne Breck at hielpe, skal mand først giffve act deryaa, hvoraff Melckens formindskelse kommer, oc den med Lægedom som der tilhører, forbedre.

Ordinantz oc Lægedom.

Qvinden skal bruge den Mad oc Lægedom, hvilcken som Naturen oc Melcken forøge, ligesom disse giøre, Høns, unge Kid, blødsaadne æg, de Ærter Cicer, Risengrÿn, Mandele, god Melck af sunde oc helbrede Diur, oc god ferst Øst.

Cinnamomum Macis Cardamomum

Qvindfolck som icke haffve at di, de skulle æde som sagt er, oc Sube aff Saadet hvilcket de skulle tilrede med Kanelebarck, Muskateblommer, Cardamo=mer, oc æggeblommer.

Helling eller Grød redt i Melck, Bønnemelck, Kiesergrün, reffet Hvedebrød, med Fenichelfrø oc Eyer, den ædt, giffver Qvindfolckene megen Melck.

Dette Plaster paa Qvindernis Bryst lagt forøger deris Melck. Mand skal tage Fenichel, eller Fenichelfrø, en Haandfuld, Anis två Lodt, ferske Græs sex Lodt, Saffran trediedeelen af et quintin, disse skulle siüdis vdi Vand, oc legges varmt paa Brystene. Fenicula Semen Anisi Saffran Gras. ? cummin

Eller mand maa tage Spisecommen smaa stødt, tre Lodt, oc siüde den vdi fire Pund ferst Vand i en nÿ Leerpotte, indtil trediedeelen indsaadet er, saa skal derudi ladis sex Lodt, reent skimmet Honning, oc opsiüdis igien, heraf skal Qvinden offte dricke, da forøges Melcken.

Det 25. Capittel. Om Qvindernis Brÿst ere hoffue.

Qvindfolckenis Bryst hoffnis offte af Melckens offverflødighed, oc af Melckens tilsammen løbelse, hvilcket stundem skeer, af Seede oc Torhed. Kommer denne Brect af Seede oc Torhed, da hafver hun stor Seede, oc den haalde siuge, oc de andre Deger, som Seede med sig hafver. Men kommer denne Brect af Fuld, da hafver hun icke saar Pine.

Om Brÿstene hoffne ere af Melckens offverflødighed, oc tilsammendragelse eller løbelse, eller af nogen Bÿld, kand saaledis forfaris. Kommer denne Brect af Melckens offverflødighed, da ere Brÿstene hoffne oc klare. Men er den af nogen Bÿld, da er vinen allenist paa en sted.

Lægedom.

Hvorledis mand skal fordriffve Brÿstens hoffvelse. Først skal mand ride oc forfare, hvoraff saadan hoffvelse sin begÿndelse hafver. Kommer den af Melckens oc Blodens offverflødighed, da skal Qvinden bruge den Mad oc Drict som gifver føye blod, hun skal oc lade sig aden Aare som sidder neden hos Knæleen Saphena aff Lægerne kaldet.

Om mand legger denne Lægedom paa Brÿstet som et Plaster, da stillis vinen oc fordriffver hoffvelsen inden en skicket tid, oc naar som det bliffver tort skal mand legge der et andet ferst Plaster paa igien, oc samme Plaster skal

saaledis giøris: Mand skal tage Bønner en god Haand fuld, oc støde dem til Pulver i en Mortere, Kalck saa meegen som en Valnød, Koemøg helten saa meeget som Bønnerne ere, Saffran et qvintin, Chammille blommer, Amur, af hvert en Haandfuld, disse skulle siudis udi Vand, oc siden vel stødis udi en Mortere, oc saa der udi ladis et halfft qvintin Campher, siden skulle alle disse vel tilsammen blandis med det hvide aff æg, oc leggis offver Brystet som sagter.

Om Melcken er tilsammen løben aff heede, oc er bleffven som Ost, kand mand saaledis forfare, er Melcken gul da er det aff hede, oc da skal dette Plaster brugis.

Mand skal tage Osen af rød Kaal, aff Coriander oc af Portulake urt, lige meegen aff hver, oc giøre Plaster heraf med Rosen Olie god Edicke oc Bygmel.

Kommer denne breck aff Kuld, da skal mand tage Regnorme oc støde dem smaa, oc blande dem med Rosen Olie, oc smøre Brystene hermed.

For alle haande Brysternis heffvelse.

Mand stal tage rent sictet Bønnemel, oc blande det med det hvide aff æg, oc det paa brystene legge.

Eller mand maa blande Edicke tilsammen, oc her udi vaad giøre en Svomp, oc legge hannem paa brystene.

Holtzurtis blad støtte, oc paa de hoffne Bryste lagde som et Plaster, fordrifver Pinen oc hefvelsen.

Fennickel støt med gammel Svineister, oc smurt paa en Klud, oc offver brystene lagt, at skiller Melckens tilsammen løbelse.

Den hvide Marubium støt med Svineister, oc paa Brystene lagt stiller pinen.

Geddemøg saaden udi gammel Vin, Plaster heraf giort, oc paa brystene lagt, stiller pinen.

Det 76. Capittel. For Byld i Qvinde Bryst.

I Brystene vaare stundem Bylder, lige som i Lungen oc i andre Lemmer.

Fabæ
Calx
Stercus bovis
Crocus
Chamomilla
Melilotum
Camphora
af hede
Succus
Cambræ
Coriandri
& Portulacæ
Oleum
Rosarum
Acetum
Farrina
Hordei
aff Kuld
Lumbrici
oleum
Rosarum.
Mel
Fabarum.
Albumen ovi
Acetum
Aqva.
Folia æruleæ campanæ
Feniculum
Arungia porcina.
Marubium
Stercus capre.

Stundem af Meletens ofverflødighed. Stundem aff anden Vædske, som der indflyder aff andre steder.

Lægedom.

Kommer saadan Vyld aff mogen heed Vædske, da er Brystet rødt, ot Hoved en hoffver er svar Kraadesyge, ot da skal hun saaledis hielpis: Dun tiden ot leylighed sig saa begiffve vil, da skal hendis Leffver rareladis, derefter skal mand giffve hende hver Morgen Exitachram, tre Lodt Endivie ot Vegbrede Vand, siden skal hun renssis ot gurgeris med et Lodt Cassia Fistula, ot med et halt Lodt Diacatholicon, vel tilsammen blandede.

Derefter skal dette Klaster leggis paa Vylden, da drifvis vædsken tilbage, hvilcket saaledis skal giøris. Mand skal tage Vygmel en Haandfuld, Edicte, Rosenolie, eller Vser af Kattade, eller ot aff Tingvre, disse stulle vøris vel tilsammen, ot deraff skal leggis paa Vylden.

Dg vra det at saadan Vædske skal icke indsla til Hiertet, stulle hertil brygis det ting som resolvere ot afstillie, ligesom disse giøre, Camille blommer, den Katteost Althea, anner, Norfre.

Dette Klaster stiller vinen, ot giør Vylden mod. Mand skal tage Fænum Græcum, Norfre, Chamille blommer, den Katteost Althea, aff hvert et Lodt, disse stulle sydis i Vand, indtil Vandet bliffver tygelt, siden skal det trysis igiennem en Klud, ot hertil skal tagis Morgen af kalffven tre Lodt, en æggeblomme, ot derudi ladis ot sydis til en Smørelse.

Er Brystens Vyld med heede, da skal Vædsken blødis med Malurte, Tyrvy, Jericke Vand, ot med Kolleye vand tilsammen blandet, deraf skal hun drikke hver Morgen.

Derefter stulle brystene vøris ot badis med Vin, hvorudi Chamille-blomster, vild Merian, Kolleye, ot rod Bynete ere saadne.

Naar som Brystene ere saaledis røgede ot badde, da skal dette Klaster leggis offver dem. Mand skal tage Lillie Kodder, Mercke, aff hvert tre Lodt Fænum Græcum, Norfre, Hvedemel, Mørcke, af hvert et Lodt Saffran et Quintin, ot blande dem tilsammen med Honning, ot giøre Klaster deraf.

Ori Sachri purgata, Cassiæ fistul. Diacatholicon.

Farina hordei Acetum oleum Rosarum Succus Solatri pene nigri Chamomilla Althea Abelmoschus Semina lini Fænum græcum Semina lini Chamomilla Althea Medulla cruris vitulini Syrupus Althææ Aqua fœniculi et pollegii Camomilla Origanum Artemisia Radices Lilii Hyacinthi Fænum græcum Semina lini farina tritici

Rute Folia per Sua vel tauri. Naar mand vil at der skal gaa hul paa Bulden, da skal mand tage Rude, Blad aff Persikie Træ, oc dem vel støde, oc siden blande dem med Oxe Galle, oc heraf paa Bylden legge.

Det 27. Capittel. Om Qvinde Bryst lucte ilde.

Somme Qvindfolck naar som de blifve varme eller de Naturens leg med Manden bedrifve, da kommer der en ond Luct aff deris Bryst oc armhuller, af den onde fule Vædske som er udi dem, hvoraff Mændene stundem faar stor vederstyggelighed til deris Hustruer, oc det Qvindfolck som saadan Breck hafver, det skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Letargirium Argenti Aqua Rosarum Camphora galanga, Rosa Nux mirestica. Mand skal tage Sølffglæde, oc den toe udi Rosenvand, hvor i lit Campher er smeltet, oc lade den igien tørris, saa skal mand tage Galliga, Rosen, Muskater, ligemeeget af hvert, oc støde dem til Pulver med forsagde glæde, oc naar som mand vil bruge heraff, da skulle de blandis med Rosenvand, hermed skulle Brysterne oc armhullerne smøris, eller mand maa smøre heraf paa en Linklud, oc legge hannem paa steden.

Spicanardus Cariophilus Cinnamomum Muscus Litargirium. Eller mand maa bruge denne Lægedom. Mand skal tage Spicanardus, Neglicker, Canelebarck, aff hvert et Qvintin. Desmer saa meget som tre Bygkorn veye, disse skulle blandis med Lavendele Vand, oc brugis som sagt er.

Succus Solatri. Sølffglæde blandet med Osen aff Natskade, eller med Rosenvand, eller med ferst Kilde vand, om mand kand icke faa oc bekomme de andre, hermed skal steden smøris.

Alumen. Alun blandet med Vand, Brystene, eller Armhullerne hermed tone fordrifver deris onde Luct.

Det 28 Capittel. At Brysterne skulle icke vaave store paa Jomfruer eller Piger.

Om nogen Jomfruis eller Pigis Bryst ville vaave for ston, da skal mand tage Edicke oc Vand, oc verme dem tilsammen, hermed skulle

de offte badis, oc derefter skal der leggis paa dem Blyhvit, Bolas oc, Terra sigillata tilsammen blandede.

Eller mand maa legge dette Plaster varmt paa Brystene, som er giort aff Qveer, Slaantorne Oes, Bolas, Beybrede frø, oc Beybrede Oes oc Edicke.

Eller mand maa tage, Figen, Rosiner, Spisecommen, dem støde oc blande med varm Edicke, oc legge dem ofver Brystene.

Ere Qvinde Bryst haarde, da skal mand siude Hvedekled udi Edicke, oc legge dem saa varm ofver Brystene en Nat ofver.

305.
Cerusa
bolas
Terra
Sigillata.
Citania
Acatia
bolas
Semen
Plantaginis et
Succus
Plantaginis
Furfures
tritici
Acetum

Det 29. Capittel. Om Qvindfolck icke hafve deris Tid.

Her indtil hafver ieg lært om atskillige Breck, Soter oc Siugdomme, som siuglige Qvindfolck tilkommer, som Gud med Foster begaffvet haffver, hvorleedis de skulle hielpis: Men nu vil ieg herefter lære de andre Qvindfolck, som icke ere begaffvede med Foster, hvorleedis de skulle oc hielpis udi deris breck Sot oc Siugdomme. Oc først vil ieg handle om deris Tid, om de icke haffve den som dem bør at hafve, fire eller fem Dage udi hver Maanet, oc denne deris Tid faa de almindelige gierne, naar som de ere fiorten Aar gamle, oc hafve den saa hver Maanet, indtil de blifve fyrretyve Aar, stundem lengre, oc stundem steckere. Unge Piger eller Jomfruer, faa den udi det første korter aff Maaneden. De som ere fuldvaapne, udi det andet korteer. De som ere tredive Aar gamle, faa den i det tredie korteer. Oc de gamle Qvindfolck, faa den i det sidste korteer. Oc efterdi saa er, at Gud hafver det saa skicket, at saaleedis udi hver Maanet rensis aff den offverflødige Bædske, om dem kand være skadelig, da er det icke raadeligt, at de lade dem Aare-lade, uden saa er, at nogen besynderlig Nød dem dertil storlige tynger.

Denne flydelse forstoppis offte aff atskillige ting, stundem deraff, at de holdem med Mad oc Dricke u skickelige oc leffve udi Fraadseri stundem

aff stor Kuld oc Vædske, aff Sorg, Drøffvelse, Hastighed, aff stor Hun-
ger, aff Saar oc bylder, som er udi Moderens indgang, stundem for-
stoppis den oc aff en ond Complexe, som kaal oc vædskactig er, eller
oc er kaal oc tør, stundem at Blodet er for tyckt, eller at udi Moderen
forsamlet er offverflødig Vædske, som der indfloden er aff de andre Lem-
mer, oc naar som deris Tid saaleedis er forstoppet nogen stund, følger
derefter store oc svare Siugdomme, som ere: stort Vee oc Pine hos Naff-
len, Miltens forstoppelse, Nyrenis Pine, Maffvens forderffvelse, vemmelse
til Mad, Hoffvetvenck, oc Hoffvet svimmelse, Moderens opstødelse, en
stacket oc trang Aande, Vattersot, Ledemoderne bortvisne, oc mange
andre saadanne Siugdomme, thi er det nytteligt oc gaffnligt,
at mand bruger her raad til udi tide.

Tegn hvorved denne Siugdom kiendis, ere obenbare nock af
dem selfve. Men kommer det aff Kuld oc Vædske, da hafver hun en
ond farfve, hendis Lemmer eller Ledemoder ere tunge, hendis Vand
er hvit oc blegt, oc nedre udi Bonden er stor hvid Sand, Puls aaren
er lang oc fuld. Kommer den forstoppelse aff Heede, da haffver hun
oc vee med sting, Puls aaren slar fast oc hastelige, Vandet er blegt, oc
nedre paa Bonden er en grof rød Materie.

Hvad Mad oc urter de skulle bruge, som heraff Breck haffve. Den
Mad som vel fortæris eller fordøffvis, ligesom disse ere: ungt Oxe-
kiød, Høns, æg oc andre Fule, ingen Hierne eller nogen Indvaa
skal hun æde, oc ingen Melck. Hun skal ey heller bruge Ædicke
paa sin Mad, Rosiner, Persilie, Ærter, Neglicker, Kanelebarck
Muskateblommer, Galliga, disse maa hun bruge, megen Sp
giør hende ont, det giør hende gaat at hun spatzerer bort oc ig,
oc arbeyder lit, om hun gider oc saa sterck er, om hun gider i
gaaet eller oc arbeydet, da skal mand gnide hendis Lemmer

Klude, sammeledis skulle begge hendis Arme offventill, or hendis Knæe bindis med et linnet Baand. Qvinden skal ock vel vocte sig saa hastig ged, vrede, forfærdelse, for Sorg oc Bedrøffvelse.

Lægedom.

Til denne Sygdom oc Brect, skal icke brugis nogen Lægedom førend den Tid udi Maaneden kommer, (hvilket hver Maaned en tid skeer) som hun er vaan at faa sin Tid udi. Naar den Tid kommer, er det saare gaat at Qvinden lader sig oc obne den Store Saphena kaldet, hvilcken som sider indvaartis paa hendis Fod neden for Knæskelen.

Om denne forstoppelse kommer af det tycke oc grosse Blod, da skal mand engang udi hver Maaned gifve Qvinden Gyldig gjort af Fordiertis vogsiert, med Vin eller Vand, hvorudi Boras urt oc hendis blomster saadane ere. Siden skal hun tage ved Bycke Ahrod, Kong Polleije, Lauerber, aff hvert en Haandfuld, oc siude disse udi Vand, heri skal hun bade. Dernaar som hun vil gaa udi dette bad, da skal hun dricke aff forneffnede Gyldig med Vand, eller med Vin, hvori Kodderne aff Rubea tinctorum, saadane ere.

Kommer denne forstoppelse heraff, at dette Phlegmatiske taalde slimagtige Blod er forstyckt, da skal mand gifve aff den Gyldig aff Steccade, oc aff Oximel diureticum, hvorvaung tre Skeeder fulde.

Hereffter skal hun rensis med Pillulis fœtidis. Eller med Piller aff Agarico. Mand skal da gifve hende, hver Morgen et Quintin aff de Kager som ere giorde af Myrrhe, med fire Lodt Vin, hvori Frøene saadane ere at dricke.

Eller mand maa gifve hende et halft Lod aff Triphora magna, med fire Lodt Vand af Bycke brent, eller med Vin, hvori Bycke saaden er.

Dette er it vist oc ofte forfarit stycke til, at komme Qvindelects Tid til at flyde med, tag af den Boras, hvilcken som Guldsmederne bruge, naar som de lode saa stycken sammen, et quintin, oc Cassia Lignea, oc et

Sy
Ahrt
Abrot
Orig
polej
bare
laur
Rube
tinct

Stycade
Oximel
diuretic
Pillulæ
fœtid
pillule de
agarico.
Troisi
de Myrrha

Triphora
magna

Cassia
Lignea

Quintin, disse tvende skal mand gifve Qvinden at dricke den
første nij Maanedis Dag, som hand tendis, med Vand af Murrude
brent.

Denne Tay kommer Qvindens Tid til at flijde om den siugis om
Natten i den lønlige Lem, oc den skal saaledis giøris. Mand skal tage
Galbanum, Armoniacum, Asa fœtida, Sevenbom, ligemeeget aff
hvert, oc støde dem til Pulver, oc giøre saa heraff en Tay med Voy, oc
den bruge som sagt er.

Eller tag Scamonea, hvid Nijseurt, Neglicter, stød det til Pulver,
oc leg disse udi en Linpose saa lang som en Finger, oc bint en sterck
Traad paa enden, paa det at Posen, gaar icke for langt ind i Liffvet,
lad Qvinden stinge den ind udi sin lønlige Lem, oc krijste den vel til sam-
men.

Blaa Lilie Rødder saadne oc Qvinden hermed under oy røget oc ba-
det, fordrifver Moderens haarde hefvelse, oc obner hendis forstoppelse.
Mand maa oc støde disse rødder oc legge dem saa varme paa Qvindens
Bug, da giøre de oc det samme.

Vand aff blaa Lillie Rødder brent, oc hvergang tre Lodt drucket, obner
oc Moderens forstoppelse, oc kommer Qvindens tid til at flijde. Eller
et Quintin aff Haselurt Rod støt til Pulver, oc drucket med Miød,
obner Moderen, oc kommer Qvindens tid til at flijde.

Vand aff Hasel urt brent, tu eller tre Lodt drucket, obner Moderen,
oc driffver ud hves der inde er, være sig leffvendis eller dødt Barn.
Thi skulle de som siugelige med foster ere, ingenledis bruge denne
urt, førend deris fødsels tid kommer.

De Bønner Lupini kaldet, saadne, oc det Saad blandet med Hon-
nig oc Myrrhe, oc herudi Bomuld vaadgiort, oc lagt offver Qvindens
lønlige Lem, driffver deris Tid, disligeste oc fosteret aff Moderens

Liff. Giør en Tay aff Malurt oc lit Myrrhe, med Honnig, sting den ind i den lønlige Lem.

Laaden Salvie saaden, oc den ædt, driffver Qvindens forstoppede Tid, oc fosteret aff Moderens Lif, thi skulle de Qvinder, som siugelige ere med Barn, icke bruge hende, maa mand oc siude Salvie, oc bade Moderen under op.

Vand aff Salvie tre eller fire Lodt drucket, driffver Qvindernis Tid, oc det døde foster aff Moderens Liff.

Tag Fennickel, Anis, Skersøde, Bibergel, ligemeeget aff hvert, siud disse udi Vin eller Vand, oc giff Qvinden heraf at dricke.

Tag Lanelebarck, Lardamoner, Cassiæ fistulæ Barck, Mynte, Polleye, Salvie, Fennickelfrø, ligemeeget aff hvert, siud disse udi Vin eller i Vand, oc gif Qvinden heraf at dricke.

Merck her oc, om forstoppelsen heraff kommer, at Qvinden er stor, fed oc sterck, da er her intet bedre raad oc Lægedom til, end at Qvinden leffver sparsommelige oc ædruelige, baade med Mad oc Drick, oc at hun meget oc vel arbeyder oc soffver føye.

Forstoppelsen kommer oc vel heraff, at Qvinden er maffer, skrøbelig, oc er udsottet aff nogen Siugdom, som hun nogen stund udi leget hafver, da skal mand ingenlunde komme hendis Tid til at flyde med Lægedom, men mand skal giffve hende den Mad oc Drick, hvoraff hun kand styrckis igien.

Stundem bliffver oc Qvindfolckenis Tid borte for den store naturlige heede skyld. Ligesom det skeer med de store stercke oc føre Qvindfolck, som ere saa stercke oc føre Qvindfolck, som ere saa stercke oc føre som Mænd. Kunde taale oc fordrage tungt oc svart Arbeyde, oc idelige røre dem, den naturlige heede er saa sterck udi saadanne Qvindfolck, at hand fortærer denne Qvindernis Tid oc flydelse. Da skal ey heller brugis Lægedom til saadanne Qvindfolck til at komme deris Tid til at flyde.

Fenicul
Anis
Liqvir
Castore
Omm
mon
Cas
mo
Cassi
Stula
Ment
pulegi
Salvia
Fenicul

Det 30. Capittel. Om Qvindfolcks Tid flyder formeeget.

Af den offverflødige oc u naturlige Qvindfolcks tids flydelse, faa de oc offte atskillige farlige Siugdomme, ligesom ofvenfaare sagter om de icke haffve deris Tid.

Denne Qvindfolckis Tids flydelse, skal icke stillis for tilige, den stund Qvinden end helbrede oc smuck er, men blifver hun skrøbelig, oc hendis farffve forvandlis, da skal mand giffve act deryaa, om hendis tids flydelse kommer aff Blodsens ofverflødighed, da skal mand strax lade sla Leffver aaren Epatica kaldet, oc Qvinden skal siden leffve sparsommelige med Mad oc dricke, oc fly de ting hvilcke Blodet forøge, ligesom ferst Oxekiød, Lammekiød, Hønss Æg, oc Vin giøre.

Men kommer denne flydelse af det heede subtilige Blod, da skal mand giffve hende Rosen Syrup, eller Syrup aff Ribes, hvergang to eller tre Skeer fulde med fire Lodt Beybrede Vand, vel tilsammen blandet.

Triphora Saracenica

Siden skal mand purgere eller bortdriffve Choleram, aff hvilcken Blodens skarphed kommer saaledis: Mand skal giffve Qvinden et Qvintin Triphoræ Saracenicæ, med fire Lodt Beybrede Vand, vel tilsammen blandet.

Triasandalum

Naar som Qvinden er saaleedis renset, skal mand giffve hende et qvintin Triasandali.

Trocisci de Rosis

Eller mand maa giffve hende af de smaa Kager som giorde ere af Rosen, Trocisci de rosis udi apotecken kaldede, at æde, oc giffve hende deryaa fire Lodt Beybrede Vand at dricke.

Kommer denne flydelse fordi, at Blodet er formeeget vandagtigt, da skal mand giffve hende udi fire eller fem Dage, aarle om Morgenen Rosen Hønnig, blandet med Malurte Vand at dricke.

Agaricus Troscatus Triphora Saracenica

Herefter skal mand purgere oc rense hende saaleedis: Tag halff andet qvintin Agarici Trosisci, oc et halft Lodt Triphoræ Saracenicæ, giff hende

det med Mynte Vand oc med Malurte Vand at dricke.

Aff disse Tegn kand forfaris, om denne flydelse er aff Vand, eller aff Blodet. Blod en tiner Klud i denne flydelse, oc lad gammen tørris, er gand rød, da er flydelsen aff det offverflødige Blod. Men er Kluden lidt galactig, da er formeeget subtiliat. De er gand farffuet ligesom Vand, hvorudi ferskt Kiød er toet, da er Blodet formeeget vandactigt.

Naar denne Qvindefolcks Tid begynder at flyde for fast, oc vaa det at Naturen skal icke faa offverhaanden, skal mand den tid saaledis stille. Tag aff de smaa Kager hvilcken som giorde ere aff den hvide Ambra, giør dem til Pulver, giff Qvinden heraff aarle om Morgenen et Quintin, med fire Lodt Vegbred Vand.

Eller tag Drageblod, bolus Armenus, røde Korelsteen, oc den hvide Ambra, stød disse til Pulver, oc giff Qvinden heraff aarle om Morgenen et quintin med fire Lodt Vegbred Vand.

Sangvis draconis bolus armenus. Coralli Ambræ.

Eller tag fire Lodt Conserva Rosarum, som saadane gammeler, Vegbred tre tu Quintin, Drageblod, bulus armenus, aff hvert halfvandet quintin, hvid ambra, Rød Korelsteen, aff hvert et halfft Quintin, oc oc blond disse tilsammen, med den Suury, Serupus Mirtilli kaldet, heraff skal mand giffve Qvinden Morgen oc Affren, hver gang saa meeget som en Valnød kand vare stor til.

Conserva Rosarum Semen Plantaginis Sangvis draconis bolus armenus Coralli.

Det er oc gaat at mand sætter en stor tue Kogge under Brystenne to gange om dagen, baade Morgen oc aften, men mand skal icke gugge nogle tal der som han sætis.

Det er oc gaat at Qvinden bar om Kring sin Hals, eller om sine arme, eller oc at hun bar udi sine Hoender røde Korelsteene, Jaspis, Lovrcol, Turetist, hver aff disse dyrebare steene, oc serdeles Turetisten, de holde det inde vaager de bares, eller oc at mand stoder nogen af dem, oc oc der med Vin.

Tag Egebarck oc Egeloff, gacke Barcken smaa, smid disse udi Vand, d Qvinden sidde derudi, offver Kaffen, oc naar hun af Badet kommer

sæt hende paa en Stoel med et hul, giør saa en Røg under op aff Egeløff
oc Tormentilla Rod støtte til Pulver, mand skal oc giffve Qvinden hver
Morgen oc afften halffandet Qvintin agerne støtte til Pulver med
Veybred Vand, eller med Vand hvor udi Veybred saadne ere.

Naar Qvinden saaledis haffver badet, maa mand oc vel giffve hende
bursa pastoris. Hønsebane saaden udi gaat Øll at dricke, da stillis flydelsen, eller stød oc leg
den paa Lenderne.

Siuder mand Risengryn eller Hvedemel udi Gedemelck, oc giffver Qvin-
den den at æde, da stillis flydelsen dis snarere.

Succus proserpinate. Bomuld vaadgiort udi Osen aff Hønse Tarm, eller Hønsegres, oc stun-
dem udi den lønlige sted, stiller flydelsen.

Tormentilla aqua bursæ pastoris Giff Qvinden et Qvintin af Tormentille Rod tillige med Vand
aff Hønsebane eller med Vand, hvorudi Hønsebane saaden er.

Pulegium Polleye saaden udi Edicke oc Honnig, oc det drucket stiller Qvin-
dernis tids flydelse.

Aqua Rosarum Rosenvand Morgen oc aften drucket, hver gang tre eller fire Lodt,
stiller Qvindfolcks u-naturlige tids flydelse, som af heede kommer.

Aqua Mori Vand af de gule Lilier hvilcke som vaave i Grafver hos Vand,
tre eller fire Lodt om Morgenen, oc om afftenen drucket, stiller Qvind-
folcks u-naturlige Tids flydelse.

Aqua Hisopi. Isop vand bruget, som her ofvenfaare staar, hafver samme dyd oc
kraft.

Millefolium Bomuld vaadgiort udi Osen af Rølicke udi Vand, af hende brent,
oc udi den lønlige Lemstungen, stiller den u-naturlige flydelse.

Vaadgiør en Linklud udi Osen af Natskade, sting oc leg den paa
den lønlige Lem. Mand maa oc gifve Qvinden Natskade Vand at
dricke, oc vaadgiør en Tap aff Bomuld, eller aff smaat Linet
Klæde giort, oc stinge den ind i den lønlige Lem.

gallas. Mand maa siude Gallas i Regenvand, oc blande der siden m

gen Veÿbrede Oes iblant, oc Lisbons Olie, herudi skal mand giø-
re en Tap vaad, oc stinge den udi den lønlige Lem.

Stød Sanguis Draconis til Pulver, oc bland den saa med Osen
aff Hønsebans Oes, giør heri en Tap, vaad oc sting den udi den løn-
lige Lem, oc lad den bliffve der inde om Natten. Sanguis Dragonis bursa Pastoris.

Den hvide Qvindfolckis Tid at stille. Maÿoran saaden udi Viin, eller
udi Vand, oc den drucket, stiller den hvide Qvindfolcks Tid, Maioran
Vand drucket tre eller fire Lodt, giør det samme.

Qvinden skal badis udi Vand, hvori Bÿncke saaden er, hun skal oc
siude Bÿncke udi Vin, Vand, eller oc Øll, oc blande saa samme drick
med støtte Muskater, oc dricke saa deraff. Arthemisia Nux Mi-ristica.

Det 31. Capittel. Om det stÿcke Kiød, hvilcket som i Moderen vaaver, aff Lægerne kaldet Mola Matricis, oc aff Qvindfolck Maanets Barn.

Det skeer til oc ofte at somme Qvinder mene, at de ere siugelige med
barn, efter siugelige Qvinders Tegn oc leÿlighed, oc de ere dog icke, men
der er alleniste voxet udi Moderen et stÿcke Kiød, aff Qvindens hede
Complexionis Sæd, som hun formeeget hafde, oc igien bleff i Moderen
ubeblandet med Mandsens Sæd, der de legemlige Samqvem tilsam-
men hafde. Eller som andre ville sige, at der vaaver aff Qvindens offver-
flødige Tids Vædske, hvilcken Tid oc Vædske tilsammen bagis aff den
heede Moder, oc blifver saa til et hart stÿcke Kiød.

Tegn aff hvilcken mand forfare kand, at saadant et stÿcke Kiød er
vaavet udi Moderen, de Tegn ere, ligesom den Qvindis Tegn ere som
med Barn siugelig er, undertaget aleniste, at det rører sig icke naar
den Tid kommer, at det skal røre sig, oc om mand tager, paa det med Haan-
den, da giffver det sig aff sted, oc naar mand tager Haanden derfra, da gif-
ver det sig tilbage igien, til den sted som det først udi laa, saaleedis steer

det icke med det natürlige foster, det viger icke bort, men bliffve stedse paa sin sted. Qvindens Bug er fast haardere end at hun vaar med Barn, hun føler oc sting i den, ligesom mand stunge der med Naa hun vorder bleg under Ansictet, hendis Øyen oc Læber hoffne, Brystene slagne, de bliffve icke trinde oc haarde, hendis Arme oc Laar forvisne, oc blifve blødere end de ere om hun vaar siugelig med natürlig foster. Oc dette stycke Kiød som i Moderen vaayet er, vil icke gierne lade sig fordrifve, men det bliffver almindelig gierne hos Qvinden udi fem, sex eller siu Aar, oc siden døer Qvinden deraff.

Lægedom

Skal denne Siuge Qvinde som med Maanet Barn er, hielpis, da skal hun aldeelis være udi Rolighed oc stille, oc intet Arbeyde giøre. da skal hun komme hende til at spy med Lægedom som giør at spy, hende purgere oc rense efter sagens leylighed, oc mand skal bruge til hende bad, Røg, Tappe, Plaster oc Drick, hvilcke offvenfaare skreffne staa, om døt Barn oc den anden Fødsel, udat driffve. Om disse icke ville hielpe, da skal Fordemoderen smøre sin Vaand med Peter olie, oc subtilige indtage med den udi Qvindens Moder, oc tilsee, at hun kand faa noget deraf, oc udtage det, kand det icke skee, da skal mand befale Gud sagen, oc lade hannem raade med hende efter sin Guddommelige villie.

Det 32 Capittel. Om Moderen opstøder.

Suffocatio Matricis, er Moderens qvellelse oc opstødelse mod Hiertens hinde Diaphragmo kaldet. Oc denne Siugdom kommer aff Moderens ureenhed, naar som Qvindens Tid er forstoppet, oc icke flyder som det sig bør. Eller oc heraff, at Qvindens natürlige Sæd, hvilcken som icke tien oc duelig er at affle foster med, indeholdis udi Moderen, oc der inde raadner, saadant vederfaris Encker

Jomfruer oc Nunder allermest. Oc naar som saadan Vædske i Qvindens Moder raadner, da opfar den onde luct som deraf kommer til de øverste Lemmer, som ere, Lungen, Hiertet oc Hiernen, thi Moderen er tilbunden disse Lemmer som førre sagt er. Oc da nedfalder Qvinden ligesom hun haffde den faldende Sot, oc kand intet røre sig. Men dog er her saadan skils misse imellem denne Sot, oc den faldende Sot. Der gaar ingen froe eller skum aff den nedfaldne Qvindis Mund, som der giort aff dem som den faldende Sot haffver, oc naar mand raaber til hende, da hører hun det vel, men hun kand intet svare dertil, oc naar hun kommer til sig igien, oc opstaar, da ved hun vel hvad hende hent oc vederfaret er, hun slar icke heller Henderne fra sig, som de giøre som den faldende Sot hoffve, men de ligge hart hos hendis brijst. Oc det Qvindfolck som denne breck hafver, oc saa nedfalden ligger, kand saaleedis ligge udi tre Dage oc Netter, ligesom hun vaar aldeelis død, før hun kand komme til sig igien, men det er sandelige vist, at hun kand saa ligge Nat oc Dag, som ieg forfaret haffver aff den som det med sine Øyen seet haffver. Paa det mand skal icke handle med saadanne nedfaldne Qvindfolck som mand her til Dags giort haffver, oc løbe til Graffven med dem, den stund der er end Liff udi dem, vil ieg her lære, hvorleedis mand kand forfare, om der er end Liff udi dem, eller oc eij.

At forfare om Qvinden er leffvendis eller eij. Mand skal legge for den Siugis Mund lit skafvelse, aff smaa Linklude, eller lit Bomuld, eller nogle smaa lætte Fiære, Røris disse, da er hun end lefvendis. Eller mand maa tage et Glas eller Begere, oc lade det fult aff Vand, oc sætte det paa den Siugis Brijst, røris da Glasset eller Begeret, da er der end Lif udi den Siuge. Eller mand maa tage en reen Stalsyegel, oc holde den for den siugis Mund oc Næse, af den Siugis aande svedis Syegelen, om der er end Lif udi hende.

Naar som den Siuge Qvindis Persone nedfalden er, da skal mand tage Salt oc Edicke, oc dem vel tilsammen blande, hermed skal mand vel gnie hendis Hænder udvaartis, oc Pulsaaren, disligeste hendis Fødder underneden. Siden skal mand binde begge hendis Arme oc legge, vel hart med Baand aff Linklæde giorde, oc saa giøre en Røg for hendis Næse of de ting som giffve en ond luct aff dem, ligesom disse giøre:

Assa fœtica

Den Gummi Diefvels møg kaldet, brent Horn, fiere aff Agerhøns, Svin børster, aff denne onde luct faar den leffvendis Aand til sig igien, oc Moren gifver sig ned. Mand skal underneden for hendis lønlige Lem giøre en Røg aff de ting som gifve en god luct aff dem, ligesom disse giøre

Ambra
Lignum
Aloes
Cariophili
Maiorum
Castoreum
piper
Sinapium
Helleborus
albus
Metridatum.

Ambra, Paradise træ, Neglicker, Meyran, mand skal oc komme den Siuge til at fnyste med de ting som giøre at fnyste, oc serdeelis tiende disse vel dertil, Bibergel, Peber, Seney, oc hvid Nyseurt, om de stødis til Pulver oc blæsis oy i Næsen.

Denne er en saare god Lægedom for forsagde bræck. At mand giffver den siuge Qvindis Person et Qvintin Metridatum, med tre Lodt Maurte vand, oc lade hende deryaa faste udi fire eller fem timer. Udi denne Sot oc Siugdom maa mand bruge de Lægedomme, som skrefne staa, udi min tredie urtegaards Bog om Poylesie, oc om Hiertens Siugdom oc breck.

Om disse forsagde Lægedomme ville icke hielye, oc er det en Jomfrue som denne breck oc Siugdom haffver, da skal Jordemoderen smøre sin Haand udi Spicanardi Olie, oc indtage med Haanden om Moderen oc ryste hende bort oc ud igien.

Kommer denne Siugdom oc breck af Qvindens Tids forstoppelse, da skal mand komme den til at flyde med de Lægedomme, som komme Qvindens Tid til at flyde, om hvilcke ofvenfaare sagt er.

Det 33 Capittel. Om Moderen løber fra en sted oc til en anden.

Jeg haffver nu handlet om Moderens qvellelse oc opstødelse: Nu vil ieg her handle om samme Moders Breck oc Siugdom, hvilcken aff Lægerne kaldis Præcipitatio Matricis, oc er den, naar som Moderen gifver sig af hendis rette naturlige sted, enten ned, eller hun løber fra en side oc til den anden, oc saadant skeer for atskillige Sagers skyld, stundem kommer saadan breck oc Siugdom aff Slag, Fald, Stød. Stundem aff de aarer, med hvilcke Moderen tilbunden er de andre Lemmer oc ere skrøbelige. Stundem aff Bær som i Moderen er, hvilcket som driffver hende fra en sted oc til en anden, oc da hører mand Bæret, hvorleedis det løber oc knurrer udi Bugen. Stundem aff den onde Bædske som udi Moderen er, oc hende neddrifver.

Hvo som denne Siugdom oc Breck haffver, hun haffver svar Pine udi Siderne, oc hos Naflen, oc offvenfaare, hun føler oc en ting ligesom det vaar en trind Bold, som løber fra den ene Side oc til den anden, thi lige somme Qvindfolck, at de haffve udi dem et lefvendis Diur, hvo som denne Siugdom haffver, hun haffver en ond Mafve, oc ingen lyst til Mad, hun kand ey heller fortære den, oc naar som hun end fastendis er, da siunis hende at hun vilde gierne spy, hun kand dog intet spy, hun haffver Hoffvetverck, Rygverck, oc ont udi alle Lemmer, oc stundem gifver Moderen sig ud for hendis lønlige sted. Denne Siugdom oc breck vederfaris ofte Qvindfolck, tager hun gierne ofverhaanden oc blifver gammel, da fordrifvis hun neppelige, oc med stor nød, hvo som denne Siugdom, oc Breck haffver, skal icke bruge udi sin Mad, Peber, Løg, Hvidløg, Edicke, men de urter maa hun bruge som giffve en god luct fra dem, ligesom Neglicker, Muskater, Muskatteblommer

Cariophili
Nux Miristica.
Macis.

giøre, hun skal idelige lucte til dem, oc til andre saadanne urte som gifve en god Luct fra dem.

Lægedom.

Er Qvinden sterck oc fuld aff Blod, da skal hun lade sla en Aare paa den anden side tvert imod Lefveren, oc derefter skal hun lade sætte Kopper paa samme side.

Dialanga
Diamargariton
Acorus conditus
Mel
Oleum olivarum.
Myrrha
baccae lauri.
Cornu cervi
galbanum
Armoniacum.
grana peoniae
grana Juniperi.

Mand maa oc gifve den Siuge Qvindis Persone af disse Electuaria som ere: Dialanga, Diamargariton, eller oc Acorus conditus.

Stød Spisecommen smaa, oc siud det udi Honnig oc Lisbons olie vaadgiør herudi Bomuld, oc leg den paa Bugen.

Tag Myrrhe, Lauerbær, oc brent Hiortehorn, ligemeeget aff hver siud disse udi Vin, oc gif den Siuge, heraff at dricke. Mand maa oc vel giøre en Røg under op af Galbano oc Armoniaco.

Hiertens Fryd saaden udi Vin, oc den drucket, stiller Moderens u-rolighed.

Femten Peoni Steene støtte til Pulver, oc drucket med Miød, stille den u-rolige Moder.

Enebær saaden udi Vin oc den drucket, stille Moderens u-rolighed.

Det 34. Capittel. Om Moderen er bullen.

Der vaave oc bulder i Moderen, ligesom paa andre Lemmer, stundem ere de indvaartis, stundem paa en Side, oc stundem i Moderens indgang. Disse Bulder komme stundem aff Stød, Fald, stundem aff Fosterens udgang, oc serdeelis om Fordemoderen icke rettelige handle med den siugelige Qvinde som hende bør at handle, herom haffver ieg offven faare handlet. Stundem komme de oc af den naturlige Sæds indholdelse, eller oc aff Qvindens Tids forstoppelse.

Moderens Bylders Tegn, ere lige som andre Bylders Tegn. Men dog besynderlige haffver det siuge Qvindfolck stor Pine oc vee hos den

lønlige Lem, Maffvens store Bemmelse, en tung svar Aande, de hafve oc Lendeverck.

Lægedom oc Raad.

Først skal mand lade sla lefver Aaren, oc siden den Aare som kaldis Saphena, hvilken Aare som sider neden for Anckelen, inden paa foden.

Ere disse Bylder aff Heede, da smør dem med Populeone Smørel. Men ere de aff Kuld, da smør dem med den Smørelse Dialthea kal. det. oleum populeonis. dialthea.

Her efflerfølger de unge oc Spæde Børns Urtegaard, oc først Tafflen til samme Urtegaard. Taflen.

Cap.
1. Barne Hofvet om det er for stort
2. For Tendernis Giugdom
3. For en stacket oc trang Aande
4. For Blegner som voxe udi Munden eller paa Tungen
5. Om Munden eller Læberne reffne
6. For Bulde som vaaxe i Barnsens Hals.
7. Om Ørnene flyde eller rinde
8. Naar som unge eller spæde børn kunde icke soffve
9. For den faldende sot som unge oc spæde børn faa
10. For Øynenis Breck.
11. Om noget Barn nyser eller prusker
12. For Hoste
13. For blegner som vaaxe paa Barnsens Lægeme
14. For den hvide Ild
15. For smaa Kopper.

16. For heffvelse hos den lønlige Lem.
17. For Nicke.
18. Om Børn offte spij.
19. For svare drømme.
20. For en trang oc stacket aande.
21. Om Barnet er løst i Liffvet oc faar Bugløb, eller Blodsot,
22. Om Barnet kand icke hafve sit Mag oc gaa til Stols.
23. Om Bagtarmen udgaar
24. Om Barnet hafver lijst til at giøre sit Mag, oc kand icke.
25. For Spolorm
26. Om Barnet udslas, oc vorder hudeløst,
27. Om Barnet faar udslæt, oc bliffver skabbet.
28. Om Barnet blifver maffvert.
29. Om Barnsens Lemmer visne, oc vorde Lamme
30. Om Børns Lemmer rijste, skelffve, eller beffve.
31. For Krampe oc Verck.
32. Faar Børn ont i Bugen.
33. Om Børn ere hoffne.
34. Om Nafflen hoffnis.
35. For den Kaaldesiuge.
36. For Steen.
37. For den Gule Sot.
38. Om Barnet kand icke lade sit Vand.

Hiprocrates, Galenus, Rasis, Auicenna, Averroes, oc andre Læger, de lære oc skriffve, om atskillige Soter oc Siugdomme, som unge oc spæde børn faa oc plagis med, hvilcke her alle at opregne oc forklare forlangt vaare. Thi vil jeg alleeniste herfor mig tage, de Sotter oc Siugdomme som saadanne Børn, almindelige vederfaris, paa det

at de ocsaa skulle hafve nogen hielp oc trøst, af denne min Lægebog.

Det 1. Capittel. Børne Hofvet som stort er.

Er noget nyfødt Barns Hoffvet stort eller lidet, aff ret Nature, det kand icke affvendis med nogen Lægedom. Men er det hoffvet, oc opblæst af nogen u-naturlig Vædske, som nogle Børn gierne vederfaris den sivende Dag effter at de til Verden fødde ere, da skulle de saaleedis hielpis, som her nu efterfølger.

Moderen eller Ammen skal holde sig ligesom hun haffde saadan brøst oc breck, oc hun skal lade rense, oc purgere sit Hoffvet, ved de Lægedomme som dertil høre, oc hun skal flij all den Mad hvilcken som Maffver opblæs, oc i Hoffvedet opfar.

Mand skal tage Salvie, oc legge den udi en Linpose, oc den siude udi det Vand som mand vil bade eller løve Barnet udi, oc samme Pose med Salvien skal bindis om Barnsens Hofvet. Barnet skal være fastendis, naar det badis, oc efter Badet skal mand smøre med en Fier ind udi Barnsens Næse, Olie aff de beske Mandele, blandede med Olie aff Dil, oc saa nedlegge Barnet til søfns, førend mand gifver det noget at æde eller at die. Salvia. Oleum Amig. dulcium. Oleum Aneti.

Tag Hvidløg, steg den udi een heed Ildmørre, skale hannem siden reen, oc stød den, oc bland der saa udi blandt et halft Lodt hvid Røgelse, saa at det vorder som en Smørelse, leg saa her aff paa Barnsens Hoffvet, oc bint det saa offver en Hufve eller Hyllicke, heraf uddragis det onde, oc Hoffvedet kommer til sin rette skick oc laue igien. Thus album.

Hoffvedet hofnis oc opblæsis stundem aff Vær, eller aff Vædske, aff hvilcket deter, kand mand saaleedis forfare: Er det af u-naturlig Vædske, da blifver der en hule igien, naar mand med fingeren der paa føler, men er det aff Vær, da bliffver der ingen.

Origanum Castoreum Ceminum. Er hoffvedet hoffvet aff Vær, da tag den vilde Meÿran, som oc kaldis Kong Bibergel, oc Spisekommen, ligemeeget aff hvert, stød disse til Pulver, oc giff Barnet heraff med Vand aff Meÿran brent, saa meget som tre Bÿgkorn kunde veÿe. Haffver mand icke Meÿran Vand, da maa mand blande forskrefne Pulver med Rosen Honnig, oc smøre saa deraff udi Barnsens Mund. Mand maa oc vel om mand vil, gifve Barnet den ene Dag denne forskreffne Lægedom, oc den anden Dag, lit god Therage.

Mel Rosarum

Thiriaca.

Personatia Er noget Barns Hofvet udslaget, oc flÿder saare, saa leg Hoffblad der paa.

Det 2. Capittel. Om Tendernis Siugdom.

Somme Børns Tender vaave lættelige uden stor Pine, oc de falde almi-delige gierne snart ud igien. Men faa de dem med stor Pine, da sidde de dis fastere. Oc naar som Tenderne først vaave, da faa Børnene atskillige Siugdomme, Tandgærren oc Halsen hoffnis paa dem, oc vorde løse udi Liffvet, oc faa andre saadanne. Oc med dem skal mand saaledis handle.

Naar mand Tanden seer eller føler, da skal mand gnide Tandgæren med Honnig oc Salt tilsammen blandede, da stillis Pinen, oc Tandgæ-ren styrckis.

Oc naar som Tenderne vaave, skal mand faa dem, noget som bløt er paa hvilcket de kunde stedse tÿgge, være sig figen, eller oc et stÿcke vaav, men det som hart er, derpaa skulle de icke tÿgge.

Om nogen Bulde vaaver paa Tandgæren, eller indvaartis udi Munden, da skal samme Bulde sartelige krÿstis oc tørris med en finger oc siden skal Tandgæren eller steden smøris med denne Smørelse saaledis tilgiort.

pinguedo gallinarum. Cerebrum leporis Oleum Chamomillæ. Mel.

Tag Hønse Ister, oc Hiernen aff en Hare, oc Olie aff Chammilleblom-mer, Honnig eller Terpentin, giør heraff en Smørelse, oc gnid Tandgæ-ren hermed, da stilles pinen.

Bland Smør oc Honnig tilsammen, oc gnid Tandgæren hermed. Terpentina butirum Mel cerebrum gallinæ.

Gnid Tandgæren med Hønsehierne, da vaave Tenderne uden all pine.

Henger mand Tender aff et ungt Føl, som aar gammelt er, om Barnsens Hals, da vaave Barnsens Tender uden all pine.

Mand skal oc siude Dil oc Chammilleblommer udi Vand, oc holde det to Spander høyt fra Barnsens Hoffvet, oc lade det saa sactelige rinde ned paa Barnsens Hoffvet. Chamomillæ Anetum.

Det skeer oc stundem, at Kindbeenene hoffne paa unge oc spæde børn, naar som deris Tender først vaave, da skulle Kindbeenene, smøris, med denne Smørelse saaleedis tilgiort.

Tag Rosen Olie, oc Fiole Olie, ligemeeget aff hvert, oc nyt Vaax, smelt disse tilsammen paa en sacter Ild, bint heraff paa med steden, varme klude, oc Steden skal varm holdis. Oleum Rosarum Oleum violarum cera. Furfures Oleum Laurini.

Eller blend Klid med Lauer olie, oc bint heraff paa steden.

Det 3. Capittel. For en stacket oc trang Aande.

Naar som Barnet faar en stacket oc trang Aande, da brug disse Læge-domme.

Giør Hørfrø til Pulver, oc bland det med Honnig, oc giff Barnet deraff. Semen Lini.

Mand skal oc smøre Barnsens Øre, oc bag Ørnene med Lisbons Olie.

Om det Barn som en stacket oc trang Aande haffver, bleff løst udi Liffvet, oc fick Blodsot, da stød Sadele, oc siud dem med Hvedemel oc Melck, saa at det vorder som en Grød, oc giff Barnet heraff. dacylos.

Det 4. Capittel. Blegner som vaave udi Munden eller paa Tungen.

Der vaave stundem i Munden, oc paa Tungen Blegner, paa unge oc spæde børn, hvilcke komne ere aff Moderens, eller af Ammens skarpe Melck, oc Barnsens Mund oc Tunge ere saare bløde oc subtilige, thi saargiøris de lættelige, oc naar som de ere saargiorde, giør det da Barnet

saare ont, oc om samme Blegner ere sorte, oc icke blifve vel mode, da ere de farlige, oc Barnet kand dø aff dem. Men ere de hvide eller gu[illegible] da ere de icke saa farlige oc onde. De som heraff Breck haffve, med dem skal mand saaledis handle.

viola. Stød Fioler, oc leg heraff i Barnsens Mund.

viola Rosa xylocaracta. Tag Fioler, Rosen, oc S. Hansis Brød, xylocaracta kaldet, stød disse tilsammen, oc leg heraff paa Blegnerne.

Succus lactucæ. Solatri. portulacæ. Tag Osen aff Lectyge aff Natskade, oc aff Portulacke, blend disse tilsammen, oc smør heraff paa Blegnerne. Men ere saadanne Blegner sorte oc icke mode, da tag til forskrefne Oes, Osen aff Skersøde.

Myrrha. galla. Olibanum. Mel. Ere Blegnerne fulde aff Vædske, da tag Myrrhe, Gallas Eble oc Røgelse, stød disse til Pulver, oc blende dem med Honnig, oc smør heraff paa Barnsens Tunge.

Agresta. Mand maa oc krijste Osen af de sure Vinber, som herudi Riget vove, oc smør heraff paa Tungen.

galla. Eller mand maa toe saadanne Blegner med Vin, oc tørre dem, oc siden strø paa dem Gallas, støt til Pulver.

Amedam. Succus Sitoniæ. Ere Blegnerne røde som vaape paa Tungen, oc udi Munden paa Barnet, da skal Moderen eller ammen øde den Mad som aff kaald Nature er. Og skal tage Amedam eller Stiffvelse, oc blande den med Rosen Vand, heraff skal hun smørre paa Barnsens Tunge.

Succus Malorum Mucianorum. Eller hun maa smøre den med Osen aff Qveer eller aff Skouff krabber Erter.

Succus Lactucæ et Portulacæ. Ere Blegnerne gule, da maa mand tage til forskreffne Oes, Osen af Lectyge oc Portulacke.

Crocus Myrrha Mel Rosarum. Ere Blegnerne hvide, da skal mand tage Saffran oc Myrrhe, aff hvert et Quintin, oc et halft Lodt hvit Sucker, blend disse tilsammen eller blend dem med Rosen Honnig, oc smør Blegnerne oc Tungen hermed

Det 5. Capittel. Om Munden eller Læberne reffne.

Børnenis Munde oc Læbe udslaaes eller refne, hvilcken kommer af Moderens Vaarters skarphed oc haardhed, da skal mand tage Osen aff Veÿbred, eller usaltet Smør, eller oc ferskt Hønse Ister, oc smelte disse alle tilsammen om mand vil, saa skal mand herudi vaadgiøre nogen Bomuld, oc legge den paa steden som saargiort er. Succus plantaginis. butirum pingvedo gallinæ.

Det 6. Capittel. Bylder som vaaxe udi Børnenis Hals.

For de Bylder som vaaxe udi Halsen paa unge oc spæde Børn, skal mand oc giffve Barnet Vand at dricke, hvorudi Fiole Blomster saadne ex. Plores violarum

Mand maa siude Figen udi Vand, oc lade Barnet hermed klucke udi Halsen.

Det 7. Capittel. Om Ørnene flyde eller rinde.

Ørnene rinde eller flyde stundem paa unge oc spæde børn, hvilcket som kommer aff Hoffvedens ofverflødige Vædske, oc serdeelis af Hiernens oc de som denne breck haffve, skulle saaledis hielpis:

Tag rød Vin, Honnig, lidt støt Alun, eller oc Saffran, bland disse tilsammen, oc vaadgiør Bomuld eller Skaffvelse aff en Linklud herudi oc sting den udi Ørnene, oc naar som samme uld er dragen fuld aff ond Vædske, da tag den ud, oc indsæt der en anden igien som vaadgiort er udi dette forskreffne. Vinum rubrum Mel. Alumen. Crocus.

Mand maa oc lade udi Øret rent skummet Honnig, blandet med Vand. Mel

Gallas Æble støtte til Pulver oc blandet med Edicke, heraff i Ørerne ladet, er oc gaat for saadan Breck. galla

Er saadan Breck aff Vær, eller aff Vædske, da maa mand siude Myrrhe udi Lisbons Olie, eller oc vild Meÿran, oc drÿppe saa af samme Olie, førre lidet lunckt giort, udi Ørerne. Myrrha Oleum olivarum Origanum.

Mand maa lade tre eller fire taare aff god Miød i Ørerne, ot vende saa Barnet ned at, saa at Miøden udrinder igien, dette skal brugis tre eller fire gange, indtil Miøden rinder smuct klart ud igien. Siden skal mand lade udi Ørnene tre taare Vin ot Miød tilsammen blandede, hvori Myrrha ot Gallas Eble støtte til Pulver, blandede ere.

Myrrha galla

Det 8. Capittel. Naar unge ot spæde Børn icke kunde soffve.

Naar som unge ot spæde Børn formeeget vaage, ot icke faa Søffn, deraff faa de atskillige Siugdomme, hvilcke alle søffnen, borttager ot fortarer. at de ot icke haffve deris naturlige Søffn, kommer almindelige aff Moderens eller ammens groffve ot onde Melck, hves onde damp opfar i Barnsens Hofvet, ot hvo som heraff Breck haffver, skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Lac Apiu dalarum Lac papa varis. Oleum Lactucæ. Oleum papaveris. Oleum violarum. Oleum Rosarum Succus lactucæ Syrupus ex papavere Oleum violarum. Crocus opium olium populeonis Semen papaveris Hyoscianus.

Moderen eller ammen skal dricke en god drick Mandele Melck, blandet med Valmue Melck, om aftenen, naar hun vil nedlegge sig til Søfns.

Blend Hoffvederne aff Valmuer med deris frø med Lectyge Olie, ot Olie aff Valmuer vel tilsammen, vaadgiør herudi Linklude, legdem fore paa Barnsens Pande, ot udi Tindingerne.

Blend Fiole Olie med lit Edicte, smør heraff udi Barnsens Næsebor.

Blend Rosen Olie med Lectyge Oes, hermed smør Barnsens Hoffvet ot Maffve.

Giff Barnet Syrup giort af hvide Valmue frø. Ot smør saa barnsens Pande ot Tindinger med Fiole Olie, hvorudi lidet Saffran ot Opium ere vel sønder gnedne.

Tag et Lodt Populeons smørelse, hvit Valmuefrø, aff hvert saameeget som ti Bygkorn veye, blend disse tilsammen, smør Barnsens Pande ot Tindinger hermed, ot bint saa en Klud der offver.

Tag Qvinde Melck som giffver et Pige Barn at di, oc bland den med det hvide af æg, oc med Lectyge Des, smør her aff paa Barnsens Pande oc udi Lindingerne, eller vaadgiør en Linklud her udi, oc bint paa Panden oc i Lindingerne. Lac Mulieris

Det 9. Capittel. For den faldende Sot.

Unge oc spæde Børn faa oc stundem den faldende Sot oc Siugdom, oc det skeer udi tvende maade. Først, somme børn fødis med denne Siugdom, hvilcket skeer for Hiernens onde Bædske oc Kaaldheds Skyld. udi anden maade kommer denne Siugdom efter at Barnet er født, af andre Siugdomme.

Haffver Barnet denne Siugdom, oc Breck aff naturen, da skal Moderen oc Barnet, holde dem skickelige, oc skulle de bruge den Mad oc dricke, som vermer oc tørrer.

Naar som den faldende Sot tager noget ungt oc spædt Barn udi sin Ungdom, da forlader hun det icke gierne, om det er et Drengebarn, førend det er sem oc tyve Aar gammelt. Oc om det er it Pigebarn, naar som hun først faar sin Tid. Oc om denne Siugdom icke fordriffvis, med det første med Lægedom, eller oc naturen, den icke self fordriffver, da beholde de den gierne, være sig Dreng eller Pige, all den stund de leffve her udi Verden.

Men er denne Siugdom kommen efter Fødselen, aff nogen anden Siugdom, da skal Moderen eller ammen giøre all sin flid dertil, at hendis Melck kand bliffve ret naturlig oc god. Oc om det giøris behoff skal Moderens eller Ammens Hoffvet rensis med Lægedom som dertil hør oc bequem ere. Moderen eller ammen skal flij all den Mad som aff nature kald oc vædskuren er, oc Barnet skal icke giffvis meere di til lige end det vel fortære oc fordøffve kand.

Lægedom.

Barnsens Næsebor skal smøris med Olie aff Euforbio, mand skal oc holde Rude eller oc den Gummi Asam fœtidam for Barnsens Næse, oc lade det lucte dertil. Oleum Castorei Oleum Euforbij Ruta Asa fœtida.

Grana peonia. Naar som Maanen aftager oc er udi Næerne, da heng om Barnsens Hals Peonie Kierner oc Peonie rod.

Coagulum Leporis Giff Barnet at dricke Løben aff en Hare, med Fiole Vand, oc samme Dag skal det icke di nogen Melck.

Flores Violarum. Siud Blomsterne aff Fioler udi ferst Vand, oc giff Barnet det at dricke.

Det 10. Capittel. Om Øynenis Breck.

Børn faa stundem ont i Øynene, oc de hoffne paa dem, hvilcket som kommer aff Hoffvedens Vædske oc flydelse. Stundem er der heede udi dem, oc da ere de røde, men om der er icke heede udi dem, da ere de hvide.

Lægedom.

Er der heede udi dem, da tag Vand som brent er aff Bonners Blomster, Rosenvand, oc Bethonie vand, ligemeeget af hvert, blend disse tilsammen, vaadgiør her udi en Linklud, oc leg den offver Øynene.

Camphora. Søndergnid lit Campher med Qvindemelck, heraff smør om Aftenen en taar udi Barnsens Næse.

Licium Ere Øynene hoffne, da tag den Des Licium, blande den med Qvindemelck, vaadgiør en Linklud her udi, oc leg den offver Øynene.

Chammomilla. Basilicon Der efter to Øynene med Vand, hvorudi Chammilleblommer oc Basilicon saadne ere.

Aloes Myrrha Rosa. Crocus. Ambra. Succus Solatri Aqua Selatri. Ere Øynene icke hoffne eller røde, oc Panden er eij heller heed, da tag Aloe, Mirrhe, Rosen oc Saffran, smaa stød disse, derefter blande det med en god Vin, vaadgiør en Linklud her udi, oc leg den ofver Øynene.

Lad udi Næsen om Aftenen en taar Ambram, vel søndergnedet med Qvindemelck.

Om Børne Øyesteene vaare røde deraf, at de hafde meget grøt, da lad Natskade Des udi dem, eller oc Natskade Vand.

Om Børns Øyne Laag vaave røde, hofne, eller udslagne oc skab-
bede, deraff at de hafde græt meeget, da smør Natskade Oes paa dem.

Det 11. Capittel. Om Pruster eller nyse.

Nyser eller pruster noget Barn formeget, hvilcket kommer aff en
Bulde som er udi Hiernen, det skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Mand skal smøre eller oc legge de ting paa Barnsens Hoffvet, hvil-
cke som køle, være sig smørelse, Olie eller Osen, oc saadanne andre ting.
Mand maa støde Basilicon, være sig grøn eller tør, oc lade heraff
udi Næsen.

Det 12. Capittel. For Hoste.

Hoster noget Barn saare, oc Vædsken aff Hoffvedet nedfalder i Munden,
i Næsen, eller udi Brystet, det skal saaleedis hielpis.

Lægedom.

Mand skal holde varmt vand ved tre korteer aff en Alen offven
offver Barnsens Hofvet, oc øse det med Haanden, ned at Barnsens
Hoffvet, hvergang mand dette giør, skal det giøris en half time, mand Mel.
skal oc smøre Honnig paa Barnsens Tunge, oc krystе saa sactelige
Tungen ned med en Finger, paa det at Barnet kand udspy den
onde Vædske, oc faa saa bedre igien.
Stød søde Mandele smaa, oc giff Barnet her Morgen or aften med Amigdala.
Fenickel Vand.
Eller gif Barnet Fenickel Vand, blendet med Melck. Aqva Feniculi.
Om Barnsens Tunge oc Halsen indvaartis ere saargiorde aff Semen
Hosten, da tag Kierne aff Qveer to Skeeder fulde, stød dem lit sønder, Gelony.
og dem saa udi sex Skeeder fulde af varmt Vand, oc lad dem saa lig-
ge derudi, i to eller tre Timer, krystdem saa igiennem en Linklud, Saccharum
saa udi det Sucker Pmidiarum, med lit Mandele Olie, oc giør pmidiarum
heraf et Electuarium, giff Barnet offte heraff.

Semen papaveris. Dragantum. grana. Curcubitarum. passula. Myrrha. Oleum Amigdali.

Haffver Barnet Hosten med Hede, da tag hvit Valmuefrø, oc aff den Gummi Dragantum, aff hvert et halfft Lodt, kierner som vaaxe udi Græskar et Lodt rene skalent, stød alle disse smaa, siud dem saa udi Vand, hvorudi Rosiner saadne ere, giff Barnet offte heraff.

Er Hosten kommen aff Kuld, da stød lit Myrrhe, oc bland det med Honnig, som vel saadet oc rentskummet er, oc med lit Mandel Olie, giort aff de søde Mandele, giff Barnet heraff.

Det er oc gaat at mand smør Barnsens Bryst med den Smørelse Dialthea kaldet, oc med Smør.

Moderen eller ammen skal flij de ting som giøre at Hoste, ligesom disse ere: Edicte, Nydder, salt Mad oc andre saadanne.

Det 13. Capittel. Om Blegner vaaxe paa Børnenis Legeme.

Der vaaxe stundem paa unge, oc spæge Børns Legeme mange atskillige slags blegner. Ere de sorte, oc der er rødde udi dem, da ere de farlige, oc Børnene kunde faa deris død aff dem, io fleere de ere, io verre de ere. Men ere saadanne Blegner hvide, eller oc røde, da ere de icke farlige, oc de som hermed plafvis, skulle saa leedis hielpis.

Lægedom.

Rosa. Mirtus. Tamariscus. Oleum Rosarum. Oleum Mirtinum. Oleum Tamarisci. Cerusa.

Mand skal siude Rosen, Mirtus oc Tamariscus udi Vand, herudi skulle Linklude giøris vaade, oc leggis paa Blegnerne.

Tag Rosen Olie, Oleum Mirtinum, oc Oleum Tamarisci, blend disse tilsammen, smør Blegnerne hermed.

Ere saadanne Blegner hvide eller røde, da lad dem modis, oc naar de ere obne, da smør Blyhvit paa en Linklud, leg dem paa dem.

Nitum.

Siud Honnig oc Vand tilsammen, smelt der udi siden nogen Salpeyter, toe Blegnerne hermed.

Det 14. Capittel. For den hvide Ild.

Unge oc spæde Børn faa oc den hvide Ild, naar som Naturen uddrifver det onde heede Blod, oc denne Breck kommer almindelige gierne under Ansictet, oc begyndis gierne paa Næsen først, oc udspreeder sig siden offver det gandske Ansict.

Lægedom.

Om Barnet end dier, da skal Moderen eller ammen holde sig med Mad oc drick, lige som hun haffde den Kaaldesiuge, hun skal oc lade sla Leffveraaren paa den høyre arm eller Haand, oc om det ydermeere behof giøris, da skal hun rensis af den offverflødige Vædske. Hun skal oc dricke Vand som brenter af den store Jernurt, eller vand af Rahelsurt. Aqua cicoræ

Naar som den hvide Ild, er vel udslagen, oc icke vil tørris, da skal den ofverflødige Heede udslyckis, oc pinen fordriffvis saaleedis: Mand skal vaadgiøre en Linklud udi kalt Vand, eller i vand som brent er af Chammilleblomster, eller udi Natskade Vand, oc deroffver legge. Men mand skal hafve god tilsiun dertil, at mand det icke for tilige udslycker, paa det at den skal icke indslas til de dyrebariste Lemmer. Mand skal oc giffve Barnet at dricke aff forskreffne Vand, paa det at de indvaartis Lemmer kunde deraff styrckis. Aqua Chamomillæ. Aqua Solatri.

Det 15. Capittel. For de smaa Kopper.

Børnene faa de smaa Kopper aff Moderens Heede forbrende Blod, hvilcken u-reenhed Barnet til sig tager, oc endogat Barnet i Moderens Liff spisis aff det reeniste oc beste Blod, alligevel bliffver Barnsens Blod u-rent, saa at hvert Barn skal engang udi det mindste rensis ved smaa Kopper før det døer. Men faa de dem meere end engang, da skeer det for den skyld, at Børnene holdis icke skickelige oc tilbørlige som dem burdis. Merck oc at smaa Børn faa almindelige gierne fra de

ere tu eller tre aar gamle, oc indtil de blifve siu aar disse Kopper.
de faa dem oc vel stundem førre, dislige oc seenere, efter hvers Natu-
-ris leijlighed.

Ved disse Zegn kand mand mercke, oc forfare at Børn skulle faa smaa
Kopper, men dog regere disse Zegen meere udi samme, end udi somme.

Naar de haffve stor Heede, tørst, en stacket oc trang aande, Hoffvetverck
kunde icke sofve, Øijnene vandis, hafve sting udi Lemmer, naar de staa
paa Beenene, da skelffve de oc rijstis, oc de spijtte meget.

Naar mand fornemmer at Børn faa de smaa Kopper, da skulle disse
fem Lemmer vel forvaris, førend de udslas.

aqua Rosarum Camphora.

Mand skal tage Rosen Vand, oc røre der noget Campher udi, her skal lade
en Taar i Øijnene.

Derefter tag Rosenvand, oc røre der noget tilsammen, med Bethonie
Vand, Bønneblomsters Vand, lige meeget aff hvert, vaadgiør Linklud
her udi, oc leg dem ofver Barnsens Øijen. Næsen skal oc offte baade ind-
vaartis oc udvaartis smøris med Rosenvand. Munden udvaartis
oc Halsen skulle beskermis, oc det skal mand giøre med den Oes som er
giort aff Skoubrabber.

Suum sorbæ.

Eller mand maa siude Rosiner udi Vand, oc lade der udi Osen aff de
u-mode Morbær, hermed skal mand klucke udi Halsen.

passula.

Lungen oc Brijstet skulle beskærmis med Sucker Landie, det skal
vidis udi Munden indtil det smeltis, saa skal det nedsiunctis.

Tarmene skulle oc beskærmis med Trocisci de Spodio, heraff skal man
gifve Barnet en gang om Morgenen saa meeget som tredive Bijg-
korn veije, med Rosenvand.

Du skalt vide, at de sorte, blaa oc mørckactige Kopper oc Blegner
ere onde, thi de Børn som dem faa, de døe almindelige gierne. Men de
som ere hvide oc røde, de lægis vel, naar som forsagde Zegn mindskis, oc
om saadanne Zegen icke mindskis, da er det et Zegen dertil, at de er

icke vel udslagne. Oc om de snart udslaes, effter at Barnet er bleffvet siugt, som er paa den anden, fierde eller sivende Dag, da er det et Legen dertil, at de lægis vel igien. Men udslas de først paa den sivende dag, da ere de farlige. Jo fleere der udslaaes, io bedre der er, om de icke henge udi hver anden, men hver sider for sig selff. Men udslas de, oc indslas siden igien, oc Barnet faar en stacket aande oc stor heede, de Børn døe almindelige gierne, uden saa er at de driffvis ud igien men med stor flittighed. Naar som de smaa Kopper først udslaaes, da blifver Legemet rødt, oc de siunis som det vaare smaa Hirsegrijn.

Med denne Lægedom uddriffvis Kopperne. Tag sev Figen, oc skær dem smaa, Fenickelfrø et Quintin, Saffran saa meeget som tre Bijgkorn veijer, eller lidet meere, siud disse udi fire potter fersk Vand, indtil helten indsaaden er, sie det saa igiennem en Linklud, oc naar som det er blefvet kalt, da giff Barnet heraff. Carice Semen Feniculi. Crocus.

Børnene skulle holdis varme, oc mand skal legge et røt Sengklæde paa dem, det giør dem saare gaat, oc naar som de ere, oc de ville icke forgaa oc lægis aff dem selff, da maa mand røge dem med tørre Rosen, mand skal oc strø paa deris Lagen Hirsegrijn smaa støtte som Mel, eller oc Bønnemel. Rosa Milium

Det 16 Capittel. For Heffvelse hos den lønlige Lem.

Det skeer oc stundem at Børnene faar nogen Hefvelse hos den lønlige Lem i Liusskierne, eller oc at der brijder noget hul udi samme sted, hvilcket deraf kommer at de meeget græde oc skrige, oc saaleedis skal der handlis med dem.

Lægedom.

Stød Ameos smaat til Pulver, blende det saa med det hvide aff æg, giør det Plaster udaff, oc leg det paa Hefvelsen, eller paa Hullet. Ameos

Tag Lupini amari, som brende ere, oc Mijrrhe, siud disse udi Vin, oc giør Plaaster heraff, oc leg det offver heffvelsen, eller offver Saaret.

Tag alun tre Lodt oc Gallas tre Lodt, stød dem vel smaa, oc siud disse saa udi rød Vin indtil det bliffver tyckt, leg saa heraf paa Saaret, vaadgiør oc saa en Svomp udi Edicke som med Vand er blandet, leg den derofver, oc fornij det ofte.

Det 17. Capittel. For Hicke.

Unge oc spæde børn faa oc stundem Hickelse, hvilcket stundem der aff kommer, at de haffve ædt eller diet formeeget, stundem kommer den aff stor Hunger oc Mafvens tomhed.

Lægedom.

Oleum laurinum. Kommer det aff Maffvens tomhed, eller oc at hand er forkølet, da smør Maffven med Lauerolie, eller med nogen anden Olie som vermer.

Seminis Aneti. Stød dillefrø til Pulver, blende det saa med Osen aff Myrrhe, leg her aff paa Maffven.

Oleum Violarum Oleum Rosarum. Kommer Hicken aff en tom oc hungrig Maffve, da tag Fiole olie eller Rosen Olie, blende det med Osen af urter som køle, oc med Qvinde melck, smør Maffven hermed.

Nux Indica. Tag den Nød som kaldis Nux Indica, smaa stød den, giff Barnet heraf at æde med Sucker.

Giff Barnet Melck eller nogen anden god drick at dricke, oc om det end igien udspyer, alligevel blifver der noget inde igien, saa at Maffven bliffver vod.

Det 18. Capittel. Om Børn offte spij.

At unge oc spæde Børn ofte spij, skeer almindelige gierne for disse sager skyld. Først om det dier formeeget, oc kand icke fordøffve eller fortære det som det saa dier. Anden, naar som Melcken tyndis, vaadactig oc formeeget vædskactig er. Tredie, naar som Melcken u-ren er. Oc seerdeelis spij de naar som de haffve en ond væskagtig Mafve, oc de skulle saaleedis hielpis.

Giff Barnet lidet at di, giff saa act derpaa, om det som det udspyer lucter effter Maden, oc om det er hvit da brug denne Lægedom.

Tag hvit Røgelse saa meeget som otte Hvedekorn kunde veye, Rude som tør er saa meeget som tyffve Hvedekorn veye, stød disse til Pulver, blende dem siden med Rosen Syrup, giff Barnet heraff. Moderen eller ammen skal tygge Spisekommen smaat, oc heraff skal hun smøre udi Barnsens Mund. Thus album Syrupus Rosarum Cuminum.

Giff Barnet Syrup som giort er aff Granate Æbler, med nogen støt Mynthe. Syrupus granatorum

Om det som Barnet spyer, haffver en sterck Luct, eller lucter surt. da gif Barnet Osen af de sure Vinbære, eller oc Osen aff Qveer. Agresta Succus Cydoniorum.

Tag Bygmel, oc de Spirer, som først udspringe aff Blaabers urt, oc Skalerne aff Granate eble, stød disse smaa, oc blend disse med Vand, leg heraff paa Barnsens Mafve som et Plaster. Cyntas Mori agrestis Psidia.

Haffver Barnet en vædskagtig Maffve, da smør Maffven med Rosenvand, hvorudi lidet Dæsmer søndergnedet er. Oc giff det Osen aff Qveer, oc lit støtte Neglicker blandet med Sucker. Muscus Succus Cydonij.

Giff Barnet trediedeelen aff et Qvintin Galla, Muskata, med Qveer Oes. Gallia Muscata.

Giff Barnet saa mange støtte Neglicker, som fire Bygkorn veye. Cariophilae

Tag Mastix, hvit Røgelse, oc tørre Rosenblad, stød disse til Pulver, oc blande med Osen aff Mynte. Men om saa er at Maffven opstøer meget, da tag lit Ædicke hertil, oc giør Plaaster heraff, oc leg det paa Barnsens Maffve Mund. Mastix Thus album Rosa

Tag Rude som tør er, hvit Røgelse helten saa meeget, blende disse med Rosen Sirop, eller med Vin, hvilcken som blendet er med Vand, oc gif Barnet. Ruta Thus album Syrupus Rosarum.

Det 19. Capittel. For drømme.

Det skeer oc stundem at Børn faa svare drømme den stund de soffve oc forfærdis i Søffne, hvilcket almindelige gierne skeer, naar som de di formeeget, eller oc ædt formeget, oc kunde det icke fordøffve eller fortære, de skulle saaledis hielpis:

Lægedom.

Naar som de haffve ædt eller diet, da skulle de icke strax nedleggis, men nogen stund oppe holdis, saa skal mand giffve dem lidet Honnig at licke, paa det at hvis i Mafven er, kand fordøffvis eller fortæris, oc neddriffvis til Stolgangen.

Theriaca. Giff Barnet lidt Theragelse blendet med Melck.

Djapliris diamus=cum. Giff Barnet hver Dag siette parten aff et Quintin Djapliris, eller Djamusco.

Det 20. Capittel. For en trang oc stacket Aande.

Det skeer oc stundem, at Børnene faa en trang oc stacket Aande oc naar som de sofve, da rangler hand udi Halsen, saa at mand kand høre den, oc de skulle saaledis hielpis:

Lægedom.

Stød Hørfrø til Pulver, blende det saa med rent Honnig, som vel saadet oc skummet er, heraff skal mand ofte smøre udi deris Mund.

Semen Lini.

Haffver Barnet stor heede, da giff det Spisekommen, beredt oc tilgiort, som om Hørfrøet skrefvet staar.

Cuminum.

Det 21. Capittel. Om Barnet er løst udi Lifvet, oc faar Bugløb eller Blodsot.

Denne Siugdom faa Børn almindelige gierne, naar som de først faa Tender, disligeste oc naar som de icke vel fortære eller

fordøfve kunde det de tære, sammeledis oc af den onde Melck, eller oc af Kaald, eller oc af anden ond Vædske.

Lægedom.

Moderen eller Ammen skal hver Dag fastendis dricke en god drick Gedemelck, i hvilcken gloendis Kampesteene slucte ere, oc derpaa faste udi tre timer. Hun skal oc æde det som sterckt er, oc det som tørrer. Hun skal oc dricke af det Øll, hvor udi gloendis Staal sluct er ni gange.

Tag Rosenfrø, Spisecommen, anis, eller oc Merckefrø, stød disse til Pulver, giør Plaster heraf, oc leg det paa Barnsens Bug. Anthera Cuminum Anisum Semen Petrosilini Coagulum bedi.

Om dette forskrefne icke hielpe vil, da gif Barnet løben af en Ged, saa meeget som siettepartten af et Qvintin Sandveye, eller lidet meere med kalt Vand at dricke, oc samme Dag som Barnet dette dricker, skal det icke gifvis nogen Melck, paa det at Melcken, skal icke løbe tilsammen udi Barnsens Mafve, men mand skal gifve det Blommen aff blødsaadne æg, eller refvet Hvedebrød saadet med Vand, eller oc Hvedemel saadet med Vand.

Er Barnsens Skarn eller Møg gul, da skal mand giffve det Rosen Syrup, eller Syrup giort aff Skoukrabber, eller af Granate Eble med lidet Mynthe Vand. Syrupus Rosarum Syrupus Sorbæ.

Tag Surdey, søndergnid den udi Vand, kryst det saa igiennem en Klud, tag hertil siettepartten, aff et Qvintin Fioler, oc tredie deelen aff et Qvintin brent Filsbeen, Gallas halftandet Qvintin, oc giff Barnet heraf at dricke. viola

Giør Gallas til Pulver, oc siud det saa udi Vand med noget Bygmel, eller Mel giort aff Hirsegryn støtte til Pulver, giør Plaster heraff, oc leg det paa Barnsens Bug.

Om disse forskreffne Lægedomme ville icke hielpe, da skal mand

Succus Accatis cerusa Opium — tage Osen aff Slaan oc Blyhvidt, aff hver et Qvintin, oc den Oes Opium, siettedeelen aff et qvintin, heraff skal mand giøre smaa Lap pe oc stinge en aff dem ind udi Barnsens artz.

galla Muscata Thus album Succus Cidonis. — Er det saa at det gaar hvit fra Barnet, da skal mand gifve Barnet ottendeparten aff et Qvintin Galla Muskate, oc hvit Røgelse tredieparten af et qvintin, med Osen aff Qveer.

crocus Myrrha. — Tag Saffran, tre gange saa meeget Myrrhe, stød disse oc blend dem tilsammen med rød Vin, giør Plaster heraf, oc leg det paa Barnsens Bug.

Siud Rosen udi Vand, oc bad Barnet derudi.

Slyck et stycke gloendis Staal udi sød Melck, giør saa en grød af samme Melck med Hvedemel, giff Barnet her at æde.

Saccarum Rosarum Syrupus Rosarum. — Tag gammelt Rosen Sucker, oc Mynthe smaa støt til Pulver, et halfft Qvintin, blend disse med Rosen Syrup, oc smør heraf i Barnsens Mund.

Ebur — Tag to Potter sød Melck, slyck gloendis Staal derudi, lad der saa udi et halfft Lodtbrent Philsbeen, eller Elephante Been, giff Barnet heraff at dricke.

vitellum ovi Nux Miristica. — Tag en Eggeblomme, oc en halff Muskate smaaskaaren, bag heraff en Kage paa en heed Tegelsteen, siud saa samme Kage udi to potter Melck, hvorudi gloendis Staal sluct er, giff Barnet heraff at dricke.

Merck oc, at mand skal icke for snart stille saadanne Bugløb oc flydelse uden saa vaare, at det varede for lenge, oc Barnet deraf blifve saare siugt.

Det 22. Capittel. Om Børn, kunde icke hafve deris Mag oc gaa til Stols.

Naar som unge oc diendis Børn kunde icke gaa til Stols, oc haffve deris Mag, da skal Moderen, eller ammen, bruge de ting som Løsen giøre, om saa er, at hun oc er forstifvet i Lifvet, oc kand icke gaa til Stols.

Mand skal siude Honnig indtil det blifver hart, oc giøre saa deraff Tappe, hver saa lang som en halff finger, oc saa tijcke som en Pen, de skulle vaadgiøris udi Olie, oc stingis bag ind udi Barnsens Artz. Mel

Tag Roden aff Bede, oc giør Tappe aff den, saa store oc lange som offvenfore sagter, vaadgiør dem udi Olie, oc sting dem bag ind. Radix betæ

Saadanne Tappe, maa oc vel giøris af blaa Lilie Rødder, oc saa brugis som sagter. ireos

Giff Barnet Honnig, lidt meere, end som en Ert kand være stort til, gnid saa Barnsens Bug med Bomuld, som er vaadgiort udi Lissebons Olie. Mel oleum olibanum

Vaadgiør Bomuld, eller oc anden reen uld udi Oye eller Koegalde, oc leg den paa Barnsens Nafle. Fel tauri.

Er Barnet offver tolff aar gammelt, da maa mand giffve det uden all fare tre Muselorte, vel søndergnedne udi sød Melck.

Tag Bladene aff Rosen, oc leg dem udi en firekant Linpose, siud den saa udi det Vand som Smedene slijcke deris Tenger udi, med lit Edicke, naar hun saaden er, krijst saa Vandet aff hannem, oc leg den saa varm paa Barnsens Maffve. Rosa

Tag Smør oc leg det udi en Valnødeskal, oc bint den paa Barnsens Naffle, oc smør oc saa Barnsens Bug vel med Smør, saa faar det Løsen.

Tag Katost, oc Bladene aff den Katost Althea kaldet Fænum græcum, oc Hørfrø, aff hvert en Haandfuld, alter rod fire Lodt, ti figen, siud disse vel udi Vand, stød dem siden saa, at det vorder som en Grød, tag hertil fire Lodt Smør, oc Hønse ister fire Lodt, Saffran trediedeelen aff et Qvintin, heraf giør et Plaster, oc smør heraff paa en Klud, saa tijck som en Pen kand være, oc leg det saa paa Barnsens Bug luncket, lad det saa der paa ligge Dag og Nat, oc om saa er, at Barnet faar icke heraf Løsen, da brug dette efterskreffne:

Aloe Helleborus.

Tag Aloe et Qvintin, Nyse urt, hvid oc sort, aff hvert fierde parten aff et qvintin, stød disse til Pulver, rør dette Pulver udi tre Skeeder fulde aff Ovegalde, vaadgiør herudi uld, oc leg den paa Barnsens Naffle, saa bret somen Haand.

Det 23. Capittel. Om Bagtarmen udgaar

Stundem udgaar oc Bagtarmen paa unge oc spæde Børn, stundem deraf, at de ere haarde udi Lifvet, at de saa arbeyde oc krysste, oc nøde dem til Stolgangen, oc de skulle saaleedis hielpis:

Lægedom.

Malva oleum violarum. Folia Rosa glandulæ Accatia. galla.

Siud Katteost udi Vand oc bade Barnet der udi, oc indsæt Tarmen vaadgiør saa en Linklud udi Fiole Olie, oc leg den ofver stæden. Det er oc saa gaat at mand binder ofte varme Linklude bag paa Barnsens Artz.

Bad Barnet udi Vand, hvor udi tørre Rosenblæd, agerne, Slaaen, Gallas saadne ere.

Det 24 Capittel. Om Barnet hafver Lyst til at giøre sit Mag oc kand dog icke.

Det skeer oc stundem at Børn faa den siugdom som kaldis paa Latin Tenasmon oc er den, naar som Barnet haffver lyst til at giøre sit Mag, krysster saare med stort arbeyde, kand dog intet eller foye giøre, oc denne breck kommer almindelige gierne aff kuld, oc de skulle saaleedis hielpis:

Lægedom.

Seminis Nasturtii Cuminum

Tag Karsefrø, oc Spisecommen ligemeeget aff hvert, stød disse til Pulver, oc blend det saa med gammelt Smør, giff Barnet heraff med kalt Vand at dricke.

Terpentina. Colophemia

Leg Terpentin paa Gløer, oc lad Røgen gaa under op paa Barnet.

Leg Grekes Beg paa Gløer, oc lad Røgen gaa under op.

Det 25. Capittel. for Spolorm.

Der vaaxe stundem Orme bag i Artzen, paa unge oc spæde børn, saa store som Madke eller oc smærre, stundem vaaxe de indvaartis i Liffvet, oc de skulle saaleedis hielpis:

Lægedom.

Ere Ormene bag udi Artzen, da giør Tappe aff Bomuld, vaadgiør dem udi Olie aff Malurt eller Olie aff Rude, eller udi Olie aff Persicke Kierner giort, eller udi Olie af de beske Mandele, oc sting den bag ind.

Spisecommen smaat støt oc blendet med Oxe galde, oc Plaster deraf giort, oc paa Barnsens Nafle lagt døder Ormene. Cominum Fel bovis.

Giff Barnet Lisbons Olie at dricke, da døe Ormene alle som ere i barnsens Liff. Oleum olivarum

Tag Malurte Ves Coloqvintida, smaa støt til Pulver, blend disse med Oxe Galde oc med lidt Rumel, oc giør saa Plaster heraf, leg det varmt paa Barnsens Nafle. Succus Absynthij Colocynthia.

Siud Malurt oc Gallas udi Vand, oc bad Barnet herudi, oc lad der sidde herudi offver Nafflen. Absynthium galla.

Tag aff de Bønner Lupini kaldede Lauerbær, oc Gallas, stød disse til Pulver, oc blende dem med Oxe Galde, oc giør Plaster heraff, bruge det som offven fore sagt er. Gif Barnet sex Mandele at æde. Lupini baccæ lauri. galli. Amigdal.

I Apotecken findis en Frugt Gebensten kaldet, siud den udi Melck, oc giff Barnet aff den at dricke.

Giff Barnet tre dage, om Morgenen fastendis, en god drick varm Melck at dricke, oc giff det paa den fierde Dag et halfft Qvintin Orme frø, oc lad det saa faste der paa udi tre timer.

Aff alle disse tegn kand mand forfare om Børn haffve Orme udi dem.

Naar de soffve dragis deris Bug tilsammen, oc naar de opvaagne, da kløer Næseborene paa dem, de hafve oc om Dagen stor tørst, oc deris Tunge er tørrere om Dagen, end om Natten, der gaar oc stundem Orme af dem, aff denne Breck døe mange Børn.

Det. 26. Capittel. Om Børn udslas eller vorde Hudis løse.

At Børns Hud vorder saar, paa Beenene, eller bag ved Artzen, det kommer, aff pissens skarphed, oc skulle de saaleedis hielpis:

Lægedom.

ircos. Giør blaa Lilie Rød til Pulver, oc strø det der som det Hudeløse er.

Oleum Rosarum Thus album Camphora. Tag Rosenolie tu Lodt, hvit Røgelse et Qvintin, smelt disse tilsammen, lad der oc udi Campher, saa meeget som otte Bygkorn kunde opveye, oc giør saa heraff en smørelse, oc smør den Hudeløse sted hermed.

unguentum album. Den Smørelse Unguentum album, disligeste oc den Smørelse unguentum rubium, eller oc den Smørelse som giøris aff Blihvit, ere oc saare gode til denne breck.

Unguentum rubeum unguentum ceruso. Naar som mand Barnet badet haffver, skal mand den sted, som Huden aff er, tørre oc legge skaffvelse aff Linklude deryaa.

Det. 27. Capittel. Naar Børn faa udslæt eller bliffve skabbede.

Børn faa almindelige udslæt, eller bliffve skabbede, naar som de affvennis fra Patten oc icke opfødis med Barne Mad, men mand giffver dem Fisk, Kiød, Vin, Øll, eller andet saadant u-skickeligt.

Naar som Børn ere saa udslagne, da skal det icke inddrifvis igien, Men mand skal saadan u-reen Vædske med stor-flittighed uddriffve, oc dem offte bade udi varmt Vand, oc dem siden vel varme holde, de skulle icke badis udi Badstue eller i Bager Oen, thi Svedebad er dem skadeligt.

Lægedom.

Saadanne Børn skal mand giffve at dricke, Vand hvor udi Figen saadne ere, oc Figen at æde.

Aqua feniculi. Mand maa giffve dem Fennickel Vand, Malurte Vand brent af den store Fernurt.

Absynthii cuorea. Naar som Skabben er vel udslagen, da skal Barnet hver anden

Dag badis udi varmt vand, hvor udi Katost saaden er, siden skal Barnet smøris med Fiole Olie, eller med Flød aff sød Melck. Malva oleum violarum.

Men om der vaaver Rødde under Skabben, da skal den icke opkrij-tis, men mand skal tage Diaqvilon simplex, oc giøre der Plaster aff, oc legge det paa den Skabbede sted, denne Smørelse bløder oc læger. diaqvilon simplex.

Det 28. Capittel. Om Børn bliffve maffre.

Bliffver noget ungt oc spædt Barn mauffvert, saa at der siunis icke paa det, uden Hud oc Been.

Lægedom.

Mand skal siude Hoffvedet oc Benene aff en Væder udi Vand, indtil Kiødet falder fra Beenene, oc udi samme Vand skal Barnet offte badis, oc effter at det badet haffver skal det vel tørris, oc siden skal det smøris med denne Smørelse, saaleedis tilgiort. Caput et pedes Arietis

Tag u saltet Smør, Fiole olie, eller Rosen olie, aff hvert tre Lodt, Svineister halfandet Lodt, Vox et halfft Lodt, smelt disse tilsammen, oc giør heraff en Smørelse, oc brug den som sagt er. butyrum oleum violarum oleum Rosarum Axungia porcina cera. Axungia porcina butirum.

Tag Vox, Svine Fster, Faaretelle, u saltet eller affklaret Smør, smelt disse tilsammen, oc sie det saa igiennem en klud, hermed smør Barnet.

Det 29. Capittel. Om Børns Lemmer visne oc Lamme vorde.

Vorder noget Barns Lemmer lamme oc nedhenge, saa at det hafver icke magt til at røre dem, eller om det kand icke gaa udi den tid som det skulde med rette lære at gaa. Om saadant Barn end diendis er, da skal Modeen eller ammen bruge den Lægedom som vermer oc tørrer, oc den Mad om lætteligen fortæris oc tørris. Oc mand skal bade Barnet fastendis udi Vand, hvor udi Chammilleblomster saadne ere, oc mand skal giøre en Smørelse, aff hvide Liliers olie, oc olie aff Bebergel, med lit vox, hermed skal mand smøre Barnsens Rygbeen langs ned at. Chamomilla oleum Lilii Oleum de Castorea

Cera Euphorbium. Oleum Oleum Olivarum

Ere alle Barnsens Lemmer lamme, da brug denne Smørelse. Tag Vox tu Lodt, den Gummi Euphorbium smaa støt til Pulver et quintin Lisbons olie saa meeget som mand hertil behøffver, giør saa Plaster her aff oc leg det langs ned paa Barnsens Rijg.

Oleum Olivarum Euphorbium.

Tag Lisbons Olie tu Lodt, Euphorbium et quintin, Vox et halft Lodt, smelt disse tilsammen paa en sacter Ild, smør heraff paa et stycke Gemisk Leder, leg det langs at Rijgbeenet.

Malva viola. Oleum Violarum Cera.

Vorder noget Barns Lemmer lamme effter at det haffver hafft den Kaaldesiuge udi nogen stund, oc det saare afftaget er, oc er bleffven maffvert, da skal mand siude Katost, oc Fioler udi Vand, oc her udi skal mand Barnetbade, mand skal oc giøre en Smørelse aff Fiole Olie oc Vaax, hermed skal mand smøre Barnsens Rijgbeen, oc Hoffvet Panden dersom hun tilsammen kommer.

Det 30. Capittel. Om Børns Lemmer rijste, skelffve eller beffre.

Naar som Børns Lemmer rijste, skelffve, eller beffre, da vorde de gierne lamme, eller de faa oc den faldende Sot, oc de skulle saaleedis hielpis.

Lemmer.

Oleum Rosarum Oleum de Spica

Tag Rosenolie, oc de Balsem Olie som oc kaldis Spica Olie, blend oc varm disse tilsammen, hermed smør Barnsens Rijgbeen, oc de Lemmer som skelfve oc rijste.

Oleum Laurini.

Eller tag Lauerolie, oc handle dermed som sagt er.

Det 31. Capittel. For Krampe eller Verck.

Unge oc spæde Børn faa oc stundem Krampe eller Verck, oc saadant vederfaris allermest fede Børn, naar de først faa Tender.

Lægedom.

Oleum Lilij

Barnet skal smøris med Lilie olie.

Om Krampen tager Barnet haardelig, at det udrecker sine Lemmer

fra sig, da skal mand bade Barnet udi Vand, hvorudi den urt Konge-
-lius saaden er. Tapsus barbatus.

Tag Fiole Olie, oc Olie aff de søde Mandele, blend disse tilsammen, oc smør
Barnet hermed. Oleum violarum Oleum de Amygdalis dulcibus.

Hafver Barnet stor heede, da smør det med Lisbons Olie, eller med
Fiole Olie, udi hvilcket lit Vaar er smeltet, mand skal oc smøre Barn-
-sens Hoffvet vel med Fiole Olie. Olium Olivarum Oleum violarum

Det 32. Capittel. Faar Børn ont udi Bugen.

Faar Børn ont udi sin Bug, oc det græder saare, da smelt Lissebons
Olie oc vaar tilsammen, vaadgiør saa Bomuld, først udi varmt Vand,
oc siden udi Olien, oc leg paa Barnsens Bug.

Det 33. Capittel. Om Børn ere hoffne.

Er nogen Barns Lægome hoffnet, eller oc nogen besynderlig Lem,
oc om det icke hede hafver, da tag den første grøe som paa Hyld først om
Aaret udsprungen er, disligeste oc saa det som aff den urt Sommer-
-hyld kaldit, udsprunget er, oc siud disse udi Vin, oc vind Barnet her-
-ud. Ebulus

Om noget Barns Bug vore hofvit, oc Barnet stor Hoffvetverck
hafde, da tag Myrrhe, Aleopaticum oc Saffran, blend disse tilsammen
med Osen aff Bønner, oc leg det paa Barnsens Hoffvet. Myrrha Aloe Epa-ticum.

Det 34. Capittel. Om Nafflen hoffnis.

Det hender sig ofte at unge oc spæde Børns Nafle hofnis, oc særdeelis naar
som hand er afskaaren, oc dem skal mand saaleedis hielpe:

Lægedom.

Tag Oleum Sisaminum, Terpentin, oc Spicanardus, siud disse til-
sammen, vaadgiør her i Bomuld, leg den paa Nafflen enfingers tyck. Oleum Sisaminum Terebin thina.

Er Barnsens Naffle deraff Hoffven, at det haffver grædt meget, aff
Hoste, Fald, eller aff Slag, tag rene Linklude, brent dem ligesom mand
brender Linklude til et Fyrtøg, tag saa der til de Bønner Lupini kaldede, Spicanar dus. Lupini

ot stød dem til Pulver, blend disse saa tilsammen med rød Vin, smør hen-
nad Barnets Blaar, ot læg det paa Barnets Nakke.

Det 35. Capittel. For den Kaldesyge.

Naar som unge ot syede Børn faa den Kaldesyge, da skal Moderen
eller ammen icke bruge Kiød, Fisk, æg, Vin, ot andre ting som gedne,
men de ting som vodskactige ere ot kole, giun skal dricke Byggvand, giun
skal ot aarelade sig, ot anden dagen dereffter skal giun tage til sig et giun-
-tin god Theriagelle, ot faste deri paa 7 dage.

Theriaca Taag Vsen aff Malurt, aff Vejbrede, aff Katost, aff Nesleg, smør
Succus Byggmel herudi, ot giør Plaster heraff, ot læg det paa Barnets Bryst.
absynthei
plantagi
nis.
Malva Taag Rosen olie, Viole olie, ot Popeleons, smør disse tilsammen, smør
Semper vive Barnets Pande, Tindinger, Armhullene, ot Nonderuis Tedemod, ot
Oleum Rosarum Sødderne under Knæleen herued, ot denne Smørelse skal være kaald,
oleum naar giun bruges.
Olivarum
oleum Taag tørre Rosen ot stød dem til Pulver, ot Byggmel, blend disse me
popúleo Rosen Vand, giør Plaster heraff, ot læg det paa Barnets Bryst.
nis.
Rosa. Maand skal sende de urter som ere aff kaald Nature, ligesom disse
Lactuca ere, Lectige, Portulacke, Vejbreder udi Vand, ot derudi skal Barnet
Portulaca
Plantagi badis.
nis.

Det 36. Capittel. For Sten.

Dun unge ot syede Børn hafve Sten eller kunde icke vel lade deris va
det kand maand forfare aff disse Tegen. Barnet pisser offte med stor Pine
lit tillige, hafver ot stor Pine hos den kønlige Lem, de hafve ot stedse Haar
-den paa den, tiger saare, naar det er et drenge Barn, da staar hans køn-
-lige Lem stedse, ot de skille saaledis helpis.

Tagedom.

Althea. Barnet skal badis udi Vand, hvorudi den Katost Althea, Horfrø ot
Semimi Linfrø, S. Peders urt saadane ere. Siden skal maand giffe Barnet nogen Tage-
lini -dom som lættelig giør at pisse, ot naar som maand vil redtegge Barnet
parieta
rea

til soffus, da skal den lønlige Lem oc der omkring vel smøris med Lissebons Olie, mand skal oc giffve det Melck at dricke som blandeter med Vand, brent aff Blaabærs urt. oleum olivarum

Tag Bucke blod oc brende Scorpioner støtte til Pulver, blend disse med Olie aff de hvide Lilier, giør Plaster heraff, oc leg det offvenfor den lønlige Lem.

Det 37. Capittel. For den Gulesot.

Børn faa ocsaa stundem den Gulesot, aff Moderens eller aff Ammens groffve oc tycke Melck, af hvilcken Leffverens oc Galdens vey forstoppes.

Lægedom.

Moderen eller Ammen skal lade slaa Aaren paa Haanden eller paa Armen, oc hun skal giøre hendis Melck god med de ting som Melcken god giøre, om hvilcken førre sagter. Mand skal oc bade Barnet i vand, hvor udi Fordbær urt med rod oc alt saaden er, oc om Morgenen efter at det hafver badet, skal mand gifve, det et Quintin, eller et halft Triasandali, vel sondergnedet udi Syrup Tistler, oc lad det faste der-paa udi to Timer, Moderen eller Ammen skal icke æde, Fisk, Ost, eller det som baget er, Barnet skal icke heller bæris udi Lucten. Hærba Fragæ. Triasandali.

Det 38. Capittel. Om Børn kunde icke lade deris Vand.

Om noget ungt eller spædt Barn faar Sten ellerfor Sand skyld, kand icke lade sit Vand, da skal mand tage en Haandfuld aff Ager-ne, oc siude dem udi halffanden Potte fersk Vand, indtil trediedee-len er indsaaden, saa skal det sies igiennem en Linet klud, oc naar som det er bleffvet kalt, da skal mand gifve Barnet heraf at dri-cke saa meget som det selffve dricke vil.

Giff Barnet lidet Krevittis Øyen støtte til Pulver, med god Melck at dricke.

Register eller Taffle offver denne Bog om Qvindfolckes Brÿst oc Siügdom.

Cap.		Folij:
1.	Om Qvinden er Siügelig med Foster	269.
2.	Hvorleedis mand kand forfare oc vide, om en Qvindis Persone er siügelig med Foster eller icke.	271.
3.	Om nogen Qvindis Person er med Dreng, Pige, eller med Tvillinge, hvorleedis, det kand forfaris.	273.
4.	Hvorleedis mand kand vide oc forfare om Fosteret er helbrede eller siüg, oc om Qvinden skal føde fleere Foster	274.
5.	Om Husbonden eller Hustruen, er u frugtsommelig, hvorleedis det kand forfaris	275.
6.	Hvorleedis de siügelige Qvindfolck, som ere med Foster skulle skicke, oc holde dem efter de haffve undfanget	276.
7.	Nogle Tegn, af hvilcke mand kand forfare, at fødselens tid tilstunder.	280.
8.	Om Qvinden pines med Fosteret, oc kand det icke føde	280.
9.	Hvorleedis den anden fødsel skal uddriffvis	285.
10.	Hvorleedis det skal holdis, med det nÿfødde Barn	287.
11.	Dødt Foster ud at driffve	288.
12.	Om Qvindens tid	292.
13.	Om Qvinden finge den Kolde siüge	293.
14.	Om Bugen hofnis	293.
15.	Ont i Bugen, i Moderen, eller udi den lønlige Lem	293.
16.	Faar Qvinden Rÿgverck, efter hun haffver født Barn	294.
17.	Haffver, Qvinden sin tid formeeget	295.
18.	Bÿld, Saar eller Røde i Moderen, eller i den lønlige Lem	296.
19.	Om Bagtarmen udgaar	296.
20.	Om Moderen udgaar	297.

Cap. Folij

21. Om Nafflen udgaar — 298
22. Om den part imellem Fødselens Lem, oc Stolgangens Lem brÿster. — 299.
23. Om Fødderne hoffne. — 299.
24. Om Qvinden haffver icke at die — 300.
25. Om Qvindernis Brÿst ere hofne — 301.
26. For Bÿld i Qvinde Brÿst — 302.
27. Om Qvinde Brÿst lucter ilde — 304.
28. At Brÿsterne skulle icke vaaxe store paa Jomfruer eller Piger — 304
29. Om Qvindfolck icke hafde deris tid. — 305.
30. Om Qvindfolcks tid flÿder formeeget — 310.
31. Om det stÿcke Kiød, hvilcket som i Moderen vaaxer, aff Lægerne kaldet Mola Matricis, oc aff Qvindefolck Maanets Barn — 313.
32. Om Moderen opstøder — 314
33. Om Moderen løber fra en side, oc til en anden — 317.
34. Om Moderen er bullen — 318.

En skiøn Nÿttelig Lægebog indeholden dis mange atskillige skønne oc forfarne Lægedomme, hvilcke som tienne Bartskærene, oc dem som ville læge færste oc gamle Saar. disligeste oc om Bad, Vareladelse, oc Koppesættelse, oc om de Lægedomme som findis i Apotecken fal. fordansket aff.

Henrick Smid udi Malmø.

Anno 1557.

Det 1. Capittel. Hvad den Læge som handler oc omgaaes med Saar, skal over-veÿe oc sig faaretage.

En Bartskærer eller Læge som handler oc omgaar med Saar være sig ferske eller gamle, hand skal bruge til dem, den Lægedom som vist oc offte forsøgt er, hand skal oc hafve stedse tilstede alle de ting som dertill tiene oc duelige ere, sammeledis oc vide, hvorleedis hand rettelige Smørelse oc Plaster, som tiene oc duelige ere til hans Konst, giøre oc berede skal, paa det at hand dis bedre kand læge Saarene. Hand skal oc med det første offverveÿe, hvorleedis hand Necterne rettelige bruge skal udi hugne Saar, saa at Saaret kommer igien til sin rette Nature, som der førre haffde. Hvilcket som dog icke Pel skeer, uden aleniste udi de Saar, som ere aleniste udi Kiødet. Thi de Saar som ere udi de andre Lemmer, være sig udi Been, Aarer oc Sener, Hinder som gaar til Hiernen, forenis aldrig, eller tillæggis uden Aar. Thi de deris begÿndelse aff Sædet haffve, hvilcket som en gang vorder udkastet, oc saargiort, kommer det aldrig til laue igien. Men udi samme sted vaaver noget andet, hvilcket som reffven opfylder udi den sted som det andet førre vaar. Enddog at nogle aff de lærde Læger herimod sige. Der ere oc nogle Læger som skrifve herimod, oc ville sige, at foresagde Lemmer vaare aldeelis tilsammen udi igien uden all fare oc skade eller Aar. Somme andre Læger necte det oc sige, at det er noget andet som steden opfylder, hvilcket ligt er det andet. Men herom er min Meening saaleedis, er Saaret stort, da er det allee-niste et skin aff en befæstelse eller stadfæstelse, det er en tilsammen sæt-telse. Men er Saaret lidet, da tillægis oc forenis det rettelig udi igien. det er oc vist, at Kiødet som Dag fra Dag aff Mad oc Drick vaaver oc forøgis tilhaabe vaaver ligesom det førre vaar, uden saa er at noget

t disse sui efterfølgendis det forhindrer, oc derimod staar, som ere
m nogen Aare vaare igiennem stungen, oc Saaret ginge ind paa Bee-
net, om nogen Bylde sloge dertil, eller Complexion det forderffvede, eller oc
m Saaret vaare hulstungen, eller sønderknuset, eller det vaare forgiffvet
med eder aff noget ont forgiftigt Diur, hver aff disse ville være seerdeelis
ægte oc hver med en besynderlig Lægedom, efter Saares Leylighed, som
du herefter skalt faa at høre.

Det 2. Cap. Om Saar som med Vaaben oc Verie stungen ere, være sig med Sverd, eller Pil.

Af de enfoldige Saar vil ieg begynde, som icke nogen aff foresagde
tilfald haffver. Først skalt du gifve vel act derpaa, om Saaret er stungen
med Kniff, Spiud, Pil eller med andre saadanne Verie, thi saadanne
Saar de vaape inden en stacket tid tilsammen oc lægis, saafremt at
saadanne sting haffve icke rørt nogen Aare, eller Sene, Hinde Mus,
om aldernæst Benet er, er det saa skeet, det kand mand forfare aff Pinen.
Til saadanne Saar tør mand intet andet giøre, end at mand legger
der udi en veyle som vaadgiort er udi Rosen Olie, oc Saaret saaledis oleum Rosarum.
obet holder en dag, oc samme dag skal den Saargiorde være aldeelis stille,
oc icke røre den Lem som Saar giort er.
Men hafver den som Saargiort er, stor oc svar Pine, da er det icke Te-
gen dertil, at nogen Sene eller aare Hinde eller Mus er stungen, er det
saa, da skalt du lade udi Saaret Rosen Olie som førre er varmet, oc vegen
som stingis udi Saaret skal ey være for lang eller for tyck, paa det at
Saaret skal ey deraff lide nogen tvang eller pine. Vegen skal oc stingis
udi Rosen Olie som blandet er med det hvide aff et æg, oc udvaartis paa
Saaret skal leggis et Plaaster, som tilbage driffver Repercussium, aff

Lægerne kaldet. Eller oc leg dette efterskreffne derpaa.

oleum Rosarum Acetum vini bolus Armenus.

Tag Rosen olie tu Lodt, Vin Edicke et Lodt, Bolas Armenus, saa meget som hertil behoff giøris, blende disse tilsammen, brug det indtil Pinen stillis, oc indtil Saaret begynder at giffve rødde aff sig, da tørt du icke frycte at nogen Apostema, det er Byld, eller Krampe dertil slaar. Naar som Saaret saa leedis renset oc beskermet er, siden leg der udi en tør blød Vege, oc aff det som renser, lige som dette efterfølgendis giør.

Mel Rosarum. Farrina Hordei Therepenthina.

Tag Rosen Honnig, hvilcket som rent oc klart er sex Lodt, rent Bygmel tu Lodt oc lit Terpentin, siud disse saa, at det bliffver en blød Smørelse, hermed skal du tillæge Saaret.

Merck at Terpentinen skal icke ladis herudi førre end Rosen Honnig oc Bygmelet vel tilsammen saadne ere, oc det er taget fra Ilden, da skal Terpentinen først derudi ladis.

Men om saa skeede, at forsagde Lægedom vilde icke hielpe, oc pinen ey heller forgaar oc stilles, da lad en aare tvert imod Saaret, om den siuge saa stercker, at hand det taale oc fordrage kand, men er hand icke, da sæt hannem Kopper, oc giør hannem hver dag Stolgang med en aff de tappe hvilcke som Stolgang giøre, hvilcke offvenfaare udi det Capittel som Stolgang at giøre skreffne staa, oc lad hannem holde en god Ordinantze udi Mad oc Drick, brug dette indtil du icke lenger seer eller formercker nogle onde Tegn, see oc vel til, at du hver dag smører Saaret med Bolo Armeno, Rosen olie, oc Edicke. Ingen anden ting skall du bruge til saadant Saar, hvercken Fedme, urter, eller varmt Vand, thi heraff raadner Saaret oc forderffvis.

bolas armenus. Oleum Rosarum. Acetum vini.

Det 3. Capittel. Om Saar som hugne oc skaarne ere.

Naar som Saaret er skaaret eller hugget med Kniff eller Sverd,

udi lengden, da see vel til med det første, om det giøris behoff at Saaret skal tilsammen sijes eller eij, giøris det icke behoff, at mand det tilsammen sijer eller hecter, da leg i Saaret skafvelse af en Linklud vaad giort udi det hvide aff et æg, oc forbint det, intet andet tør du hertil bruge. Men er Saaret saa stort, at der giøris behof at hectes eller sijes tilsammen, med en fire hiørnede sijnaal, oc med vevit Traadt, saa at hecterne komme lige tilhaabe eller tilsammens, oc lad hver hecte eller sting være en liden finger bred fra hinanden, men nederst udi Saaret skal et hul bliffve obit, oc udi samme hul skalt du legge eller stinge en Bege, paa det, at Saaret kand rensis derigiennem. Oc naar som Saaret saaleedis tilsammen sijet eller hectet er, strøsaa aff dette efterfølgendis Pulver derpaa.

Tag hvid Røgelse et Lodt, Drageblod tu Lodt, udslucter Kalck tre Lodt, stød oc blend disse tilsammen, somme tage alleeniste den uslucter Kalck, dereffter legge offver Saaret en Linetklud vaadgiort udi det hvide aff et æg, oc forbinde det, paa det at det icke atskillies som tilsammen sijet eller hectet, oc tillæge Saaret saaleedis. Plus album Sanguis draconis Calxvia

Men om saa skeede, at noget ont sloge til Saaret, som vel skee kand aff Luctens forandrelse, saa at der kommer rødde udi, eller oc hectelsen med hvilcke Saaret er tilsammen sijtt sønder ginge. Da tag rent Hvedemel et Lodt, Honnig tu Lodt, oc tre Lodt Vand, siud disse tilsammen, hermed rense Saaret, oc giør Plaaster heraff paa Saaret, naar som dette saa skeet er, da leg det paa rene Blaaer vaade giorde udi varm Vin. Farina Tritici Mel.

Det 4. Capittel. Om nogen Aarer sønderhuggen eller skaaret.

Det hender sig oc stundem, at Aarerne blifve Saargiorde, eller oc sønderhuggis, ligesom paa Arme, Been, Hals, Hænder, etc. Da skal mand subtigen begge ender aff samme Aarer igien tilsammen hecte eller sije, oc naar som saa skeet er, da skal mand derpaa smørie Rohn vlie, udi

hvilcken de røde Madke aff Jorden saadne ere, oc mand skal hafve god tilsiun at hecterne eller det som tilsammen sijet er, icke opbrijster igien, saadant skal icke skee alleeniste faar Aarens skijld, men oc saa for Saarens, saadan hectelse, eller tilsammen sijelse er god, oc offte aff forstan=dige Læger forsøgt, men der ere dog somme som herimod sige uden all skel. Om den Saargiorde haffver Pine, deraff skalt du icke forfærdis, fordi at saa=dan Pine stillis inden en stacket Tid, om saa er, at mand smører Saa=ret med Rosenolie, om du saaleedis handler, tørt du icke redis for verre om end saa vaare, at den heele aare vaare sønder.

Lumbriste terrestris

Oleum Rosarum

Det 5. Capittel. Blod hvorleedis det skal stillis.

Om saa skeede, at Blodet løbe formeeget udi saadan handling, da skal det saaleedis stillis: Tag Røgelse, oc aloe, stød dem til Pul=ver, oc blende dem med det hvide aff et æg, saa at det blifver som Hon=nig, rør her oc udi Harehaar smaa skaaret, leg heraff paa Saaret som bløder, sæt oc en finger paa den aare som saa bløer, oc lad dem staa der paa udi en Time, du skalt oc icke heller tage det Plaster som saa=leedis paalagt er, fortilige aff Saaret, saa fremt som du icke vilt giøre den Siuge stor skade. Oc om saa skeede, at samme Plaster vaar haardelig baget udi Saaret, da leg et andet fet Plaster der paa, saa at Plasteret heraf kand opblødis, at Aaren icke obnis igien, om du saaleedis med Saaret handler, da siger ieg dig forvist at dette er en skiøn Konst oc Lægedom hves lige nøije findis.

Olebanum Aloë.

Det 6. Capittel. Om de Saar som ere udi Kiødet oc udi Beenene.

Naar som Kiødet oc Beenene ere Saargiorde tillige, da skalt du icke tillæge Kiødens Saar, førre end du haffver hiulpet Beenet som hugget er. At saadanne Been skulle aldeelis lægis tilsammen igien som det førre vaar, er icke mueligt, men det vaaver vel ti

= sammen rigien, med it hart kiød, ligesom det vaare tilsammen
lægt, at saadant lægis tilsammen, det skal Naturen giøre, thi skal Saa-
ret icke tillægis førend du fornemmer at saa skeer, ellers skulle kiø-
dens Vædske forhindre det, at Beenet skulle icke lægis tilsammen, hvil-
cket Saare farlige vaare, oc kunde deraf dø, oc sardeelis om Hofvet panden
sønder vaar, oc kiødet tillægis.

Det 7. Capittel. Om Hofvet Saar, oc om Hofvetpanden sønder vaar.

Om der kommer noget Saar udi Hofvedet, oc Hofvetpanden vaar
sønder, da see vel til om stycherne aff Hofvetpanden gaa ind eller ud, hvil-
cket du kand mercke af disse Tegn, om den Qvinge hafver vemmelse, oc vil-
de grønne syg, om øynen er sløe, om Øynene ere fulde aff Vand, oc brende,
Ansictet er tilsammen draget, oc hand er ustadig. Eller du kand det saale-
dis forfare, hvilcket som er et vist forsøgt stycke:

Tag en dobbelt Traad, oc traaden som saargiort er, denne ende aff samme
Traad udi Munden oc bed hannem holde denne ende imellem hans Tæn-
der, holt du saa den anden ende med din Haand, oc naar som traaden saa-
ledis udraet hafver, da saa med din Nagel paa traaden, saa at hand smurrer,
giør dette offte, kand den Qvinge det taale, da er icke Hofvetpanden sønder,
men kand hand det icke taale at det saa smurrer, oc det giør hannem saare
ont, da er Hofvet Panden sønder.

En anden Konst til at forfare med, om Hofvet Panden sønder er eller ey.
Tag en liden Qvist aff et Pile Træ, eller aff Granne Træ, oc slaa dermed paa
Hofvet Panden, oc giff vel act derpaa, under lyder klart eller dorrt, giffver
det en klar lyd aff sig, da er Hofvetpanden hel, men giffver den lyd tra
sig, ligesom en bræden Klocke, da er Hofvetpanden sønder. Du maat forlade
dig ey vel disse Tegen, oc icke til de at hand sider vel sofvet, ædt oc druckit, de
Tegen, ere icke visse, men bedragelige.

Naar som du veedst forvist at Hofvetpanden sønder er, da giff act der
paa om Saaret udi kiødet er mindre end som Saaret i Hofvet Panden er,

er Kiødsens Saar mindre, da giør det saa stort som det andet indvaar-
-tis er, uden saa er, at du formercker paa den som Saargiort er, nogle Død-
-sens Tegen, formercker mand dem, da skal mand lade det saa bliffve som det er.
Naar som du haffver giort Saaret større, da see vel til, om Beenene gaa
ind, eller om nogle stycker af dem røre paa Hiernens grofve Hinde, dura
Mater kaldet, om saa er, da skalt du ieffne det som u-giefnt er, oc udtage sty-
-ckerne med det Instrumente eller Redskaff, som dertilhør, oc saaledis
skalt du handle. Førend du sætter Hoffvet Panden til laue igien, skalt
du lade udi Hoffvet Panden Rosenolie, oc den skal derudi blifve en Dag,
oc udi Saaret skalt du legge skafvelse aff Linklude vaadgiorde udi
Oleum Rosarum Rosenolie, oc udi det hvide af et æg, oc paa den anden eller tredie Dag
dereffter, da sæt til rette hvad som rettis skal, med de Instrumenter eller Redskaff
som dertil høre, oc borttage hvad som borttagis skal, det sactigste du kand, paa
det at du icke rører Hiernens groffve hinde, eller nogen anden aare. Oc
naar som du dette saaleedis giort haffver, tag saa Rosen Honnig en deel,
Mel Rosarum Oleum Rosarum. oc tøsser saa megen Rosen Olie, blende tilsammen, vaadgiør herudi en sub-
-tilig blød Linklud, oc nogen Lin Skaffvelse, oc leg den ind paa Hofvet
Panden, som sagt er. Du skalt oc forbinde det yderste Saar som udi Kiødet
er, med Linklude, vaadgiorde udi Rosen Olie, oc det hvide af et æg. Oc
er det om Sommeren, da skalt du vaadgiøre udi kalt Vand det yderste
Bond, oc om Vinteren udi varmt Vand, oc Vandet skal vel udkrystis,
Oleum Rosarum Acetum bolas armenus, Olibanum Oleum Rosarum. Mel Rosarum Mel Rosarum
før det paa bindis. Eller du maat tage Rosen Olie fire Lodt, Edicke et
Lodt, bolas Armenus tu Lodt, vaadgiør Vinen herudi, oc brug dette
al den stund at Saaret giffver rødde aff sig. Siden strø paa Hoffvetpanden
Røgelse, hvilcket som giort er til et rent subtiligt Pulver, leg derpaa et
Plaster, hvilcket som vaadgiort er udi Rosenolie oc Rosen Honnig, oc
dette Plaster skal icke være saa saare meeget vaad, som de andre, om hvilcke
forre sagt er. Men udi Kiødsens Saar, skalt du legge skaffvelse aff reene
Linklude, oc derpaa et Plaaster som renser, som skal være giort aff Rosen

Honnig oc Bygmel, oc trint omkring Saaret, strø Bolum Arme-
-num paa det, at Saaret skal icke tillægis, førend Hoffvetpanden lægt
er, derefter maat du Saaret tillæge. Furrina hordei bolas armenus.

Udi alle andre Hoffvet Pandens fare, eller sønderbrydelse, tørt du intet
andet giøre, end at du lader udi Saaret Rosen olie blendet med Rosen
Honnig, oc udi Kiødens Saar Rosen olie, oc det hvide aff et æg, oc uden
omkring Saaret Bolum Armenum indtil Saaret udrønder. Siden
skalt du der med handle ligesom ofvenfaare sagt er. oleum Rosarum Mel Rosarum. bolas armenus.

Det 8. Capittel. Om alle haande Hoffvet Saar, hvilcke som ere uden Hofvet Pandens sønderbrydelse.

Hvert Hoffvet Saar som er uden Hofvet Pandens sønderbrydelse,
med det skal handlis ligesom med et andet Saar. Mand maa Saaret
tilsy eller hecte, oc det læge ligesom ofvenfaare sagt er med Kalck, allee-
-niste undertaget, at mand icke skal bruge Rosenolie dertil, eller
Rosen Honnig, men alleeniste det hvide af et æg, indtil Saaret be-
-gynder at drage oc giffve rødde aff sig. Siden maat du vel rense med
Rosen Honnig oc Bygmel, oc omkring Saaret skalt du smøre Bolas
Armenus, paa det, at det skal icke hoffnis eller nogle Blegner opløbe,
oc om saa skeer, da er det farligt oc ont, thi det er dødsens Tegen, oc en be-
-gyndelse til aarernis Krampe, effter hvilcken Døden følger. Alt saa-
-dant kand Bolas Armenus affvende. Den Siuge skal oc holde en
god Ordinantz med Mad oc Drick saaleedis.

Er det om Vinteren, da skal mand tage Krummen aff Brød, oc der
paa skal mand lade femgange het Vand, oc siden tregange kalt vand,
derefter skal samme Krummer blendis med hvid Rosen Sucker. Men om
Sommeren skal mand lade kalt Vand der paa, hand skal oc æde Bygvel-
-ling oc Mandelmelck, tilredde med Rosen Sucker, oc med Sucker Penidi-
-arum. Men dog brugis icke Melck gierne, udi Hoffvet Saar, thi hendis Saccharum Rosarum Saccharum Rosarum Saccharum penidiarum.

Damp opfar i Hoffvedet. Men om den Saargiorde vaare saare siug, eller hand haffde en ond Maffve, da maa mand giffve hannem unge Høns tilredde med Agrest (der er en Ves som udpersis aff de u-modne Vinbær) ungt Gedekiød, Svine Fødder tilrede med Granaters Æblers Ves, eller med agrest, oc giff den Siuge at dricke aff denne drick saaledis tilgiort.

Tag Bygstøt, eller mal det smaa fire Lodt, Krummen aff Hvedebrød tu Lodt, Rosen Sucker tu Lodt, siud disse udi ti Pund ferst Vand indtil helfften indsaaden er, sie det igiennem en reen Linetklud, oc naar som det er bleffven kalt, da giff den Siuge heraff at dricke.

Om den som Saar er, er et ungt Menniske, oc fult aff Blod, da lad hannem en aare paa den anden side tvert imod Saaret, men er hand siug oc skrøbelig, da sætt hannem Kopper, oc kom hannem at gaa til Stols med de Tappe som bag indstingis udi artzen, alle disse faaresagde med bolo Armeno beskerme Saaret, saa at der ingen onde tilfald tilslaer, vare sig Bylder eller nogen vædskis tilslud, oc siden med tiden skal den Siuge vennis til sterckere Mad oc drick, men er den Siuge Saar udi Hofvedet eller indvaartis udi Indvollerne, da skal mand icke giffve hannem vin at dricke, uden det skeer for Mafvens skrøbeligheds skyld, eller oc hand bleffve for skrøbelig oc mactløs, da maa mand giffve hannem lit Vin, som med Vand blandet er, fordi at ingen ting fordriffver Hiernen snarere end Vinen, thi giffver mand dem ingen Vin, som udi Hofvedet ere Saargiorde, førre end Saaret er vel lægt.

Men om saa skeede, at der vaapte nogen Byld eller apostema paa Saaret, som du haffver icke kundet affvent, hvilcket stundem kommer af Luctens forvandelse, stundem oc deraff, at Saaret icke vel oc rettelig tilbindis, stundem oc aff Saarens Breck oc skrøbelighed. Er nu saadan heffvelse indvortis i Indvollene, hvorleedis du der med handle skalt haffver du hørt, men er den udi Kiødet, da giør et Plaaster saaledis:

Tag Lisbons Olie oc Bygmel endeel, oc fire sinde saa meget
færsk vand, giør heraff en Smørelse, oc leg heraff paa Bulden, dette
skal brugis indtil Heffvelsen forgaar oc pinen stillis, oc Saaret
rødder. Siden leg paa Saaret et Plaster som renser, giort aff Hon-
nig, Mel oc vand, indtil det er vel renset. Det skal icke heller tillægis
førend det vel renset er, oc Bylden oc pinen ere forgangne.

Men vore saadant Saar tilfald aff en ond Complexie, oc af naturens
forderfvelse, da skalt du hielpe den med de ting som ere derimod, det er,
kalt med varmt, oc det som varmt er med kalt etc. Indtil Naturen
kommer til rette laue igien.

Det skeer oc stundem, at Saaret hult oc dybt er, det Saar skal icke
tillægis, førend det ind vaartis af grunden lægt er, derudi voxer ellers
dødt Kiød oc Rødde, oc vil det siden opskæris, eller huggis igien. Men
leg udi Saaret Røgelse smaat støt til Pulver, eller andre ting som
komme Kiødet til at vaaxe, oc naar som Kiødet vel ud vaaxet
er, læg det saa.

Saar som faldne ere paa Stock eller Steen, eller oc støtte, de skulle
icke strax tillægis, thi der vaaxer ellers Rødde udi dem, oc de maa
siden opskæris igien, efter at det lægt er, oc saa haffver mand dub-
belt Arbeyde dermed. Men du skalt det førre mod giøre oc rense,
oc opfylde det med Kiød, om det dybt er, oc derefter det tillæge.
Men er Saaret lidet, da maat du smøre det med Rosen Olie, oc
med Pulver Mirtillorum, oc det rense med Rosen Honnig, oc det
saa tillæge.

Det 9. Capittel. Vorder nogen biden aff en gallen Hund.

Hunde vorder oc stundem galne, oc bide de da noget Menniske,
da kommer det fra sine Sind, oc bliffver galen, uden saa er, at
mand bruger der raad til udi tide, med Lægedom som dertil høre.

Vorder nogen biden aff en Hund, oc mand veed icke om hand vaa galen eller eÿ, da kand mand det saaleedis forfare. Tag et lidet stÿcke Brød, dÿp det udi Blodet som aff Saaret kommer, oc kast det for en Høne, æder hun det oc døer icke, da vaar Hunden icke gallen. Andre de forsøge det saaledis, de legge et stÿcke Brød nogen føie stund paa Saaret, oc giffve saa en anden Hund det at æde, æder hand det, da vaar Hunden icke gallen.

Aff disse Tegn kand mand forfare, om en Hund er gallen. Hand løber alene for sig selff, oc kiender icke sin Husbonde, hans Hofvet oc Øren hengened, hans Mund staar oben, oc der henger hvid skum for den, Øÿnene ere røde, oc gøer for sin egen skugge, oc andre Hunde skÿ oc flÿ for hannem.

Lægedom

Strax mand vorder biden, skal sættis en Koppe paa steden, oc der med uddrage forgifft oc Eder. Siden skal Saarens Læber brendis med et glvendis Jern. Somme brende saadanne Saars Læber med et stÿcke Guld. Dereffter skal mand giøre en Smørelse saaledis.

Tag aske affbrende Kreffverter, alterod, Mÿnthe, Entzian, tring Hulurt, aff hvert tu Lodt, Lauerbær, bolas Armenus, aff hvert et Lodt, stød oc blend disse tilsammen med Osen aff Mÿnthe, giør Plaaster heraff, med denne samme Smørelse ere mange hiulpne.

Somme Læger holde Saaret obet udi 11 dage, oc de giffve den Siuge hver Dag aff denne Lægedom saaleedis tilgiort:

Tag aske affbrende Kreffveter fem Lodt, Entzian fire Lodt, Terra sigillata sex Lodt, stød disse til Pulver, heraf giffver mand den Siuge hver Dag fire Lodt, udi en heel Maanet, oc siden tillæge de Saaret.

Det 10. Capittel. Om Bÿld eller Bulde, Apostema kaldet.

Bÿld eller Bulde komme aff tvende ting, somme ere aff udvaartis, oc somme af indvaartis, aff Slag, Fald, eller af Saarens forvandelse. Indvaartis aff Blodsens offverflødige Vædske, som er aff Cholera, Phlegma, oc Melancholia, Herom ÿdermeere at tale, giøris intet behof, men jeg vil herlære, hvorleedis mand skal handle med saadanne Bÿlder.

Det 11. Capittel. Hvorledis mand skal læge Bÿlder eller Bulde.

Er Bÿlden eller Bulden kommen af Slag, stød, eller Fald, da er det den beste Lægedom, om den Siuge ung oc sterck er, at mand lader en Aare sla tvert imod Saaret. Men er hand siug oc skrøbelig, da sæt hannem Kopper. Dereffter smør Saaret med Rosen Olie, oc strø deryaa Pulver Mirtillorum. denne er den beste Lægedom, om saa er, at det fald eller slag er icke for meget stort. Men om dette icke vilde hielpe, oc der er megen rødde udflÿder, da giør det moed, oc flaa hul deryaa, oc rense det med Honnig, Bÿgmel oc Vand, som offvenfaare førre sagt oc lærdt er, oc brug saa de ting, hvilcke som komme Kiødet til at vaaxe. Mand skal oc stedse smøre omkring Saaret, bolas Armenus, Rosen Olie oc Ædicke, yaa det, at det sunde oc gode Blod skal icke forderfvis.

oleum Rosarum pulveris Mirtillorum.

bolas Armenus oleum Rosarum Acetum

De andre Bÿlder eller Bulder som komme aff indvaartis Ting, førend de stadfæstis, skalt du slaa en aare lige tvert imod Bulden, eller sette Kopper. Oc giør den Siuge en god Ordinantz med Mad oc Drick, aff de ting som køle, thi alle indvaartis Bÿlder komme af den ofverflødige Vædske.

Naar som du Bÿlden renset haffver, saa driff Materien

eller Vædsken tilbage, oc styrck Ledemoder, saa at der ingen ofverflø-
-dig Vædske tilslar, uden saa er, at nogle aff disse siu ting det forhindre
hvilcke icke skulle driffvis tilbage, som ere, om noget Barn haffde saa-
-dan Bÿld eller Bulde, eller et gammett Menniske, eller oc den som
nogen stund haffver været siug, oc det begÿndis at bedris med han-
-nem, om Materien eller Vædsken icke er formeeget udspredet, oc om
den icke er paa den sted, igiennem hvilcken Naturen sig renser, lig
som Struben oc den lønlige sted ere, paa samme steder skal den icke
tilbage driffvis.

bolas Armenus oleum Rosarum Acetum.

Saadan Materie eller Vædske skal tilbage drifvis med Osen af
kaalde urter, ligesom Natskade er. Denne Oes at skilt, tilbage drif-
ver oc stiller pinen. Eller med disse: Portulace urt, Sten rude som
vaaver paa Mure, Rosen Olie, Edicke, bolas Armenus, eller oc med
andre Smørelser, som tilbage drifve.

Solatrum Portulaca Capillus Veneris oleum Rosarum Acetum bolas Armenus

Men om saa er, at Materien eller Vædsken vil icke lade driffve
sig tilbage igien, om den forgroff, fortÿckt eller formegen er, naar
som du den udrenset haffver, da lad udi forsagde ting som tilbage
driffve, noget aff det som adskil, være sig Nonnig eller andet som de-
-til brugis.

Men om saa skeede, at naar som du vilt tilbage driffve, at Bÿlde
eller Bulden da rønder, hvilcket stundem er et aff de onde tilfald,
da skalt du med det snariste modgiøre hannem, oc hannem obne
effter Bÿldens leilighed, oc Røddet vel udkrÿste, men om Materien
eller Vædsken er formegen, da skal hun icke paa en tid udladis, men
tiden, oc serdeelis om den som Bÿlden hafver, er siug, oc naar som dette
er skeet, da rens den, oc opfÿld den med Kiød, oc læg hannem, med de
Lægedommer, hvilcke som end her efterfølge. Du skalt oc vide, at du
saadanne Bÿlder skalt icke fortilige obne, førend de ere vel modne,

uden saa er, at hand sider paa nogen serdeelis Lem, der som hand icke vel sider, være sig udi Artzen eller nogen anden sted, om saa er, da skal hand obnis førend hand bliffver aldeelis mod, oc der paa leggis Plaster, som renser oc modgiør, ligesom offvenfaare offte sagt er.

Du skal oc vel tilsee, at naar som du bruger de ting som atskille, modgiøre oc rense, at de icke ere forstercke, eller aff for heed Nature, men at de ere ret skickede, som dem bør med rette at være, eller forøgis pinen, oc Bylden bliffver verre.

Du maat oc vide, at de Bylder som ere fulde aff Blod, til dem tør mand icke bruge nogen tilbagedriffvelse, men det hvor af de kunde moes. De som ere aff Cholera vedtørffve, megen tilbage driffvelse, oc føye atskillelse. Oc ligesom Blodbylder rensis med Aareladelse, saa ledis purgeris oc rensis de som aff Cholera komme, udi de Choleriske. Men de Bylder som alleeniste komme aff den forbrende Vædske, vedtørffve alleniste, at de tilbage driffvis førend de bulne, da skalt du intet kalt paa dem legge, men du skalt smøre dem trint omkring med bolo Armeno, paa det, at det sunde Kiød kand beskermis, oc at det sig icke meere ind æder.

Det 12. Capittel. Hvorleedis brendendis Bylder skulle lægis, være sig Carbunckel, eller Pestilentzis Byld.

At læge Carbunckel, oc andre brendendis Bylder haffver en besynderlig skick oc maade, som er, at naar som de ere rensede eller purgerede, da skal leggis Plaster paa dem, oc mand skal spise den Siuge med den Mad oc drick som Hiertet styrcker, oc serdeelis dem som hafve den forgiftige Byld Antrax.

Den Siugis Mad oc drick skal giøris af de ting som køle. Om det hannem mueligt er, da skal hand intet andet Kiød æde, uden alleeniste unge Høns hvilcke tilredde ere med de ting som køle. At mand

bruger tilsaadanne Bylder Theragelse, er saare gaat.

Om den Siuge daaner, eller faar besvimelse, saa at hand veed icke hvor hand er, da skal hand opvecks med Pibe oc Trumme, eller mand skal raabe høyt til hannem, oc neffne hans naffn, oc offver den Siugis Hierte skal leggis dette efterfølgendis.

Sandalum citrinum Rosa rubea Farina hordei Camphora

Tag. Sandalum cirrinum, Røde Rosen, aff hvert tu Lodt, Bygmel fire Lodt, Campher et halft Lod, blende disse tilsammen med Rosenvand, eller med Osen af surt Æble.

Er Bylden faare paa Brystet hos Patterne, da leg dette Plaster bag i mellem Hænderne eller Skulderne.

Oc for alle ting glem icke Theragelsen, endog at den er aff heed nature, haffver den alligevel saadan Dyd, at den fordriffver oc borttager all Pestilentzis forgifft oc Edder. Herom ydermeere at handle, giøris intet behoff paa denne tid.

Naar som Hiertet er stuncket, oc Materien eller Vædsken uddreffven, da moedgiør Bylden, saa du herefter skalt faa at høre.

Lige saaleedis lægis alle andre forgiftige brendendis Bylder, det skal faa forstaais, at Ledemodet, oc Hiertet skulle først styrckis, oc Bylden skal siden tillægis ligesom Bylden bør at lægis.

Trocisci de turbit

Men kaalde Bylder, de skulle rensis med Trocisci giorde aff Turbit, som du herefter end høre skalt, oc naar som de rensede ere, da mod giør oc at skil Materien eller Vædsken.

Det 13. Capittel. Om gamle Saar oc Bylder.

Du skalt vide, at der er skilsmis imellem et gammelt oc et ferskt Saar. Ferskt Saar, er det som nylige hugget, faldet, slaget, støt eller skudt er. Men det er et gammelt Saar det som gammelt er, udi hvilcket rødde eller død Kiød er, oc ilde lucter, er det gul eller rødactigt rødde udi,

da skal det toes med kaalde ting som stoppe, ligesom Alune Vand eller Bijg Vand giøre, men er Ledemodet kalt, da skalt det toes med Honnig oc Vin.

Men om der er voxen nogen Roe offver Saaret, oc der under vaare død Kiød eller rødde, da rensis det med Pulver giort aff den urt Affodillo, eller oc med unguento Pastorali, eller med en grøn smørelse. Affodillum unguentum Pastorale.

Men æder Saaret omkring sig, da stil det med bolo Armeno smør den omkring Saaret, oc leg saa paa Saaret et Corrosist, det er det som det onde Kiød bort æder. Naar som dette skeet er, det er, naar som Saaret renset er, da kom Kiødet til at vaaxe, oc tillæg det, saaledis som du end her efter høre skalt.

Det 14. Cap. Om Kræft.

Kræfft er en ond Melancholiske Bijld, oc den kommer aff den onde Phlegmatis salse Vædske, eller aff Cholera adusti.

Vide maat du, at Kræft kand icke aldeelis lægis, uden saa er, at hand tagis aldeelis aff sin Rod, thi skal mand den icke brende med Ild eller Jern, uden saa er, at hand sider paa den sted hvor som mand hannem aldeelis kand fordriffve. Om saa er, at Kræfften er icke opbrøden, eller der er hul paa hannem, oc hand sider paa den sted, som fuld aff Sener eller Aarer er, eller udi Musen, udi Næseborerne, udi Halsen, paa Patternis eller Brystens Vaarter, eller udi nogen sted, som disse lig er, da skal hand hvercken mod giøris eller skæris, eller brændis, men først skal mand purgere oc rense den Melancholiske Vædske, oc siden skal mand giøre den Siuge en god Ordinantz udi Mad oc Drick, oc forbiude hannem at bruge al Melanckoliske Mad oc Drick, ligesom disse ere: Bønner, de Erter Linsen kaldede, Ges, Ender, Harer, Oxekiød, Ost, Peber, Senip, Løg, oc hvilcken disse lig ere. Omkring Saaret skal mand smøre denne efterfølgendis smørelse.

Tag Tutiam som beredt er udi Apotecken oc Blihvit, ligemeeget Tutia Cerussa.

Oleum Rosarum. Aqua Portulacæ

aff hver, blende disse med Rosen Olie, eller med Vand brent aff Portulacke urt, eller med noget andet Vand som køler, giør heraf en Smørelse, oc smør steden hermed.

Mel Farina hordei Succus Apij.

Men om Kræften er paa den sted, hvor hand med Roden fordriffvis kand, da skær hannem ud med Rod, oc alt oc lad hannem vel bløde, oc udkrijst vel det Melancholiske Blod, brent saa steden med et gloendis Jern leg saa derpaa et Plaster som er giort aff Vonnig, Bijgmel oc Ysen aff Mercke, rens den saa, oc kom Kiødet til at vaaxe, oc tillæg den.

Den Kreffvet som er oben oc fremkrijber oc æder omkring sig, kand mand icke vel hielpe, mand maa brende hannem oc forsøge om mand hannem fordriffve kand med den Lægedom som offvenfaare staa, oc smørie paa hannem den Smørelse som giort er aff Tutia.

Det 15 Capittel. Om Fistel.

Fistula er en Siuge som vel bekient er, lægis fuldnær med den Lægedom som Kræffvit lægis med, mand brænder den med brendendis Lægedomme, paa det mand kand udtage det haarde oc døde kiød, siden skal hullet smøris med Smør, eller andet Fæt, paa det at Roen som derpaa vaaxen er, kand affalde. Dereffter renser mand Saaret, oc handler dermed ligesom med andre Saar, som skulle tillægis.

Det 16. Capittel. Hvorleedis Been eller andre Ledemoder som affleede ere skulle indsættis.

Naar som et Ledemod er kommet af sin rette sted fra hin andet, da indsæt det igien, tag saa Mel aff Licer Ærter, blendet med det hvide aff et æg, vaadgiør en Linklud herudi, oc leg den der offver, tilbint det saa sactelig, at det kand bliffve hos hver andre. Somme bade Ledemodet førre udi varmt vand, hermed handlis icke rettelige /

thi deraff vaave Bylder paa Ledemodet. Haffver den Siuge stor Pine, da smør Rosen olie derpaa.

Men er Ledemodet hofnet, oc haffver lenge været afflede, da er det gaat at det badis uden op med varmt Vand, hvorudi Chamilleblommer, Fænum Græcum, Hørfrø, oc den Katost althea saaden er, oc indsæt det. Chamomilla Fænum græcum Seminis Lini Althea

Det 17. Capittel. Om et Been er sønderbrøt.

Er noget Been sønder, da sæt det tilsammen, som sig det bør, oc som det førre vaar, siden vaadgiør en Linklud i Rosen olie, oc vint den der omkring. Giør saa et Plaaster aff Meel aff Licer, eller aff Mølle Stoff som henger i Møller paa Veggen, med det hvide af et æg, leg det derpaa, siden læg der omkring Blor som ere vaade giorde udi det hvide aff et æg, oc saa der omkring skinnerne, bint det fast tilsaa at hand icke kand røre Lemmen, indtil den tiende Dag, uden saa er, at hand haffver stor Pine, eller det saare kløde, eller der vaavte Bylder paa samme Ledemod, da maat du opløse det oc smøre samme Ledemod med Rosen olie, oc der lige tvert imod lade en Uare paa hvad sted som dig best siunis. Giør hannem en skick hvilcken hand med Mad oc Drick holde skal, saa at hand icke æder formeeget, indtil at Vædsken fordrager sig, bint saa Lemmen som sig bør. Oleum Rosarum Farina Ciceres Violatilæ Molendinæ. Oleum Rosarum.

Men kløer Ledemoder saare, da bint det op oc toe det med varmt Vand, bint det saa til igien, indtil det dragis tilsammen, oc helt vorder. Ingen skal fordriste sig til at handle med saadant, oc som dette ligger, uden hand haffver det seet oc lært af en forsandig lærde oc vel forfaren Læge, thi det er vel icke mueligt at nogen kand handle med saadan breck rettelig som sig det bør, uden den Siugis

store skade oc forderffvelse, uden saa er at hand det med hans Øyen seet haffver, hvorleedis dermed handlis skal.

Det 18 Capittel. Om Øynernis breck oc Siugdom.

De Læger som omgaa oc handle med Saar, udi blant alle Soter oc Siugdommer er ingen dem saa u. bekient som Øynenis breck oc brøst er, fordi de ere saa underlige skabte oc giorde aff Gud, som mand kand see udi deris Anatomia, hvilcket oc mange lærde Læger om dem skriffve, at deris breck oc brøst kand icke vel udgrundis oc beskriffvis. Thi vil ieg icke alle deris breck oc brøst hersætte, men alleeniste nogle aff dem hvilcke offte for deris Hænder komme som med Saar handle oc omgaa, som ere, naar de bulne ere, klø, rinde, skabbede bliffve, hinde eller plet paa dem vaaxer.

Naar Øynene bulne ere.

At Øynene bulne, det kommer aff mange at skillige ting, stundem aff Solskin, Hede, Støff, Røg, aff stor Vect etc. aff disse kommer almindelig gierne heede udi Øynene, da skal den Siuge holde en god skick med Mad oc drick, oc da skal mand sla det hvide aff et æg vel, oc lade det saa klaris, heraff skal ladis udi Øynene. Denne Lægedom maa mand bruge til Øyernis breck hvor som heede udi er.

Om Øynene ere hoffne, oc de ere røde oc rinde, oc er heede udi dem, oc der flyder Bædske aff dem som aff en Saar, da skal mand først lade slaa Hoffvet aaren oc Hoffvedet rense, oc den Siuge skal bruge den Mad oc drick som aff kaald Nature er. Oc siden skal hand bruge denne efterfølgendis Lægedom.

Lac Mulieris. Tag Qvinde Melck som dier et Pigebarn, oc lad heraff udi Øynene. Du maat oc vel giøre et Plaster, til dem saa leedis.

Tag rød Sandel, røde oc hvide Rosen, aff hvert tu Lodt, Bÿg-
=vel fire Lodt, Camfer et Quintin, blende disse tilsammen med
Rosen Vand.

Sandalum Rosa Rú ba et alba

Naar Øÿnene lade aff at flÿ eller vride, da Kog oc Bad dem vnden
og med Rosen Vand oc lit Salt. Dm denne Lægedom vilde icke hiel-
=pe, da brug den Øÿen Smørelse, som giøris aff Kogelse, paa det at den
Materie eller Vaadste kand blifve mod, oc siden rens dem med Pulver
Citrinum.

farina hordei Camphora. Aqua Rosarum pulvis Citrini.

Det skeer oc stundem, at der vaaxer en Bleg eller Bÿld vdi Øÿne-
=ne efter saadan Gifvelse, da skal du det fordriffve, oc Øÿnen stille med
den hvide Øÿen Smørelse. Dm der gaar hÿl paa den, da tilloeg det
med den Smørelse som giøris aff Blÿ.

Men bliffver der noget maal paa Øÿet igien, da fordriffvis det
med Purpvine rogg, om morad giør deraff en Øÿen Smørelse.

Vnd Øÿen Smørelse.

Den hvide Øÿen Smørelse skal saaledis giøris. Tag smuct vent
Blÿ hvit halfft tredie Lodt, Sarcocolla, tre Quintin, Amedam eller
Stifvelse et halfft Lodt, Dragantum et Quintin, Opium et halfft
Quintin, stød disse til smadt Pulver, blend dem med Regenvand,
gnid dem siden vel paa en malere Steen, giør Piller deraff, hver
saa stor som en halfft Ert, oc naar som du vilt nogen deraff bruge,
da tag en aff dem, oc gnid den sønder med Qvinde Melck, lad saa
deraff vdi Øÿet.

Cerussa Sarcocolla. Amilum Dragantum Opium.

Øÿen Smørelse aff Kogelse.

Den Øÿen Smørelse som giøris aff Kogelse, den modgiør Øÿnenis
Bylder, oc den skal saaledis giøris.

Tag Kogelse halfft tredie Lodt Qvisglas, Sarcocolla, aff hvert fem
quintin, Safraan et halfft Lodt, blend disse tilsammen med Vand eff
Fœno græco, saa at det blifver en Smørelse.

Thus album Antimonium Sarcocolla Crocus.

Øyen Smørelse aff Blÿ.

Aqua Fœni græci. Plumbum ustum Antimonium Tucia Æs ustum gummi Arabici dragantum Opium Antimonium Emaritis Acatia Aloe Aqua verbena

Den Øyen Smørelse som giøris aff Blÿ, renser oc læger Øynenis Bylder, oc den skal saaleedis giøris.

Tag brent blÿ, Spisglas, Tucia, Kaabersteen, Gummi Arabici Dragantum, aff hvert tu Lodt, Opium et halfft Qvintin.

Er Øyet hoffvet, oc du redis at det vil gaa ud, da tag Spisglas Blodsteen aff hvert et Qvintin, Osen aff Slaan fire Qvintin, Aloe et qvintin, giør disse til Pulver, oc blend dem tilsammen med Fern urte vand og giør Piller heraff, hver saa stor som et Peberkorn, oc naar som du vilt bruge nogen aff dem, da tag en aff dem, oc sønder gnid dem med det hvide aff et æg, lad saa heraff udi Øyet.

Om Øynene de klø.

Aloe Socrotrinum.

Tag hvid Bin, oc Aloe Succotrinum, smaat giort til Pulver, blend disse tilsammen, vaadgiør en Klud herudi, oc leg den offver Øynene.

Skabbede Øyen.

Mÿsÿ.

Ere Øynene skabede, eller nogen Roe vaaren i dem, da tag Kaaberrøg Victril, leg den i hvid Bin, lad eller leg heraff i Øynene.

Om Øynene rinde.

Tucia Corulli osium mirabolanarum Aloes.

Rinde Øynene, da tag Tuciam ti Qvintin, Corelsten, Ossium mirabolanarum, Aloes Succotrini. aff hvert tu Qvintin, Peber et halfft Qvintin, giør disse til et rent subtiligt Pulver, lad heraf i Hiørnet, i Øyet.

Maal paa Øyet.

Stercus brinacis Spuma maris. baruch Chelidonia. Radix acori.

Tag Pinsvine møg, Spuma maris, baruch, Succhari rubei, aff hvert ti Qvintin, smaa giør disse til Pulver, tag saa Chelidoniam, oc gule Lilie rod, aff hvert ti Qvintin, siud disse i et halfft Pund Band, siud Chelidoniam oc de gule Lilie rødder deri, indtil helten indsaaden er, med dette Band skal Pulveret brendis, oc saa her aff ladis i Øyet.

Hinde offver Øyet.

Nover der nogen Hinde offver Øyet, hvorleedis den skal fordriffvis, kand icke vel beskriffvis, ingen skal understaa sig at aftage den, uden saa er, at hand det førre seet oc lært haffver. Men dersom den icke for gammel er, oc haffver taget offverhaanden, da kand mand den fordriffve, om Hofvedet rensis med Piller Cochiis oc Ierapicra, oc dermed at mand holder et gaat Regimente med Mad oc dricke, oc icke bruger den som dampactig er, oc i Hofvedet opfar.

Øyen Smørelse giort aff Fule Galde, som leffve aff Roff, være sig glente, Høg, etc. som vel tør er, x. Dragma, Euphorbium, Coloquint, Terapinum, af hvert en Dragmam tilgiør disse med Fenickel Ves.

Det 19. Capittel. Om Lægedom som tien til allehaandeslags Saar.

Repercusiva.

Det er, Lægedom som tilbage driffver.

Naar som du vilt drifve nogen Materie eller Bædske tilbage, oc er den sterck oc veldig, da rens den først med Nareladelse, eller Koppesættelse, om den Siuge skrøbelig er. Hermed rens oc purgere den Siuge.

Tag ti Blommer, tørre Fioler et Qvintin, siud disse udi et halt Pund vand indtil helten indsaaden er, siud saa udi det Vand som igien er, Tamariscus, Manna, Cassia fistula, Cortices Mirabolani Citrini, aff hvert et halft Qvintin, støtte til Pulver, lad det staa tilsammen en Nat, sie det saa igiennem en Linklud, varm oc drick det.

Eller gif hannem af disse Piller hver gang tre, saaleedis tilgiorde.

Tag Mirabolani Citrini, røde Rosen, aff hvert et Qvintin, Aloes succotrini tu Qvintin, giør Piller heraff.

Lægedom som tilbage drifver uden Sved, Hulernis forstoppelse, ere disse Rosen Olie, Natskade.

pruna
Damascena
viola
Tamariscus
Manna
Cassia
fistula.
Cortices
Mirabolani.
Mirabolani
Rosa pur
purea.
Aloe suc
cetrini.
oleum
Rosarum
Solatrum
Cicorea.

Endivia Umbilicus Veneris. Disse stouge lidet: den store Jernurt, Endivia, Umbilicus Veneris.

Bladløse.

Crassula. Cucurbita. barba Jovis. Fabaria Crassula major. Disse stouge tilbage drisse: Gresear, Hyssop, Fabaria, Crassula major. Disse tilbage drisse or Jorde Lemmers Fire, or de stille icke bruges, uden saaer, at det storlige gipris behoff: Leetigge Dess, Mandragora Valmuer, Valmuers Dess, Opium taldet.

Spicus, Lactuca Mandragora Papaver. Opium. Rosa, Sandalium, Spodium bolus, Armenus Terra sigillata. Succus Solatri. Oleum Rosarum bolus Armenus. Laegedom som tilbage drisser, or den skal stødis til Pulver, Rosen Sandel, Spodium, bolus Armenus, Terra sigillata, vist du at de stille saavel imedgisve dem, da gior dem til med lidt Edicke.

Tilsammen sat Laegedom som saadan tilbage drisser: Lag Natskade Dess, fu Quintin, Rosen olie fu Lodt, Edicke et Lodt.

Eller tag Rosen Oliesire Lodt, bolus Armenus et Quintin, Edicke fu Lodt.

Disse Laegedomme som saaledis tilbage drisse, maat du bruge til alle Ledemod, dersom du vedis at nogen Med Materie eller Vædske skal flyde med udi Saaret. Men vaager der nogen Vild udi Saaret, da skalt du icke lege dette paa Saaret, uden der omkring.

Nogen Materie eller Vædske som taaler, skal drisis tilbage, uden den skal udrensis, or Ledemodet stirckis, paa det, at mand icke skal hasse saadan tilbage drisselse behof.

Evacuatorium. Saadant Evacuatorium, deter det som renser skal saaledis gipris,

Turbit Hermodactili. diazinziber Tag Turbit albi Gummosi et Quintin, Hermodactilorum alborum, et halff Quintin, Diazinziberis et Quintin, geraff gipre en lidet Lage med Siole Sigerne.

Solatrum Plantago virga Pastoris, bursa Pastoris rosa. balaustia Hipocistitis, Menta. Acatia. Sumach. Myrtillus. Pirra. Citonia. Nespilus. glans, galla, bolus armenus. Disse ere taalde ting, som tilbage drisse: Natskade, Vejbred, virga Pastoris, er den vist som Kloedetaadis med, Hønsebane, Rosen, Balaustie, Jeter, Gearate Blomster, Hipocistitis, er en Dess, Myrte, Ysen aff de vilde Haar, Sumach er etsvo, Surach Myrtillus. Peer, Qveer, Nespilus, agerne, gallas, bolus Armenus, Terra sigillata

Cimolea, er den Sand som kommer af Slibesteen, en stor part af disse skulle kiøbis udi Apotecken, af disse skulle kiøbis udi Apotecken, af disse skulle kiøbis af kaalde ting maat du tage tre eller fire tillige, oc blende dem tilsammen, oc dem saa bruge.

Terra sigillata. Cimolea

de heede som tilbage driffve ere disse.

Alun, Liqresse Nødder, Salt Squinantum, blactebisantræ, Mel af de Bønner Lupini kaldede, disse findis oc udi Apotecken.

Det 20. Capittel.

Confortativa.

Lægedom som Lemmerne eller Ledemoderne styrcke.

Disse efterfølgendis Olier styrcke Ledemoderne, Rosenolie, Mastix Olie, oleum Myrtinum, rød Sandel, Malurte Oes, disse maa mand blende tilsammen, oc saa steden dermed smørie.

Oleum Rosarum oleum Mastiches oleum Myrtinum Salatum rubeum Succus absynthei.

Eller tag Marubium, Centauriam, Malurt, Abrød, Squinantum, Spica, Saffran, Mastix, Rosen, stød disse til Pulver, oc siud dem i en dubbelt Kar i Rosenolie oc Vin, leg heraff om Ledemodet.

Det 21. Capittel

Attractiva

Lægedom som tilsig drager.

Attractiva, er en Lægedom som tilsig drager, Pil, Been, eller Jern. De eenfoldige ere disse, oc af dem maa mand tage saa mange som mand self vil.

Rana Aristologia Longa Pulegium Nasturtivæ aquaticum Calamentum Pyrethum Costus olibanum Myrrha. xilabalsamum

Frøer brende til Pulver, lang Hulurt, Polleie, Vand, Karsse, Calamentum, bertram Costus, Røgelse, Myrrhe, xilabalsamum.

En Smørelse hvilcken som uddrager Pil, Been, Jern, Torn, oc all anden Metal. Tag af de Kierner som ere udi Palmer, baruch, Sal, Armoniacum, lang Hulurt Cucumeris Asini, Terpentin, af hvert ti Lodt, sort Peber, gummi Armoniacum, Armoni, xilobalsami, af hvert fem Lodt, Røgelse, Myrrhe, hvit Harpeis, Colophonia, Pindsvine

Skind, af hvert fem Lodt, Melck af Morbertræ, halftredie Lode, Vox tre Lodt oc tre Qvintin, Vsen af de hvide Lillier, saa meget som hertil giøris behoff, giør heraff en Smørelse leg heraf paa Saaret, da udgiffver sig alt hves udi Saaret er-Mestepartten af alt dette forskreffne findis udi Apotecken.

Det 22. Capittel.

Resolutiva.

Resolutiva, Rarefactiua, eller Vaporatiua medicina, er den Lægedom som atskil oc sublilig giør, oc det skeer med Bad eller med Røg, hvoraff Svedehullene obnis, oc de enfaaldige som hertil brugis ere disse: Den Katost Althea, Chammilleblommer. Af de eenfoldigste urter er Chammilleblomster den beste:

Den kaalde Materie eller Vædske atskil disse enfaaldige Lægedomme Amur, Dil, Katost, Bede, S. Peders urt, Jordrøg, Kaal, Nelder, Hyld, Bygmel, Bønnemel, Krummen af Brød, Spisecommen, Mynthe, Røgelse, Mastix, vild Meyran, Ebulus, det er Sommerhyld.

Disse Olier atskille: Olie af Chamilleblommer Olie af Dild, Olie af hvide Lilier, Olie af Mandele Nardus Olie, oc den Olie Castinum kaldet.

Althea
Chamomilla.
Melilotum
Anetum
Malva
beta.
Parietaria
Fumus terræ.
Cambræ.
urtica
Sambucus
Farina hordei.

Det 23. Capittel.

Mollificativa.

Mollificatiua medicina, er den Lægedom som blødgiør. De lættiste oc enfaaldigste ere disse: Bucke Tallig, Gaase Ister, Hunde Ister.

Disse ere sterckere, Svine Ister, Hiorte Marg, Kalffve Marg.

De alsomsterckiste ere, Galbanum, bedellium, Storax, Armoniacum, Færske Figen ere saare gode, hvid Lilie Rod, Katost, Fænum Græcum, Hørfrø, oc de som disse lige ere.

Sebum
Arreinum
Axungia
anserinæ
galbanum
bedellium
Storax
armoniacum, Fici. Radix Lilij Malva. Fænum græcum. Seminis Lini.

En tilsamensæt Lægedom som saare vel bløder.

Tag Gedemøg, Valske Roer Figen, Morre Røder, aff hvert tu Lodt, bedellium Galbanum, Nespilus, Viscus quercinus, Bønnemel, aff de beske Mandele støtte til Mel, aff hvert et Lodt, gammel Berme aff Olie, Svine Ister saa meget som mand hertil hafver behof, aff disse forskreffne maat du tage saa meeget som du self vilt, oc giøre heraff en Smørelse.

Om noget Ledemod bliffver hart effter at det er lægt, da skal det saaledis blødnis. Først siunis mig gaat at være, at samme Ledemod eller Lem vel badis med gode urter saadne udi Band, oc siden steden vel smøries med Olie eller anden Smørelse, oc saa der paa legge Plaster giort aff Muscilagine, det er aff slimactige ting, være sig aff Gummi, Ister eller Olie, som heresterfølger. Dette skal mand først giøre med Komelck, hvor udi nogle aff disse effterfølgendis saadne ere, af dem maa mand tage tu eller tre stycke efter som mand self vil, oc de mand kand faa oc bekomme, som er den Katteostis Rod Altea kaldet, Hottzurt, Roden aff de gule Lillier, Dadelen, Figen, Fænum Græcum, Hørfrø. Do naar som du saaleedis haffver Ledemodet badet, da tør det hos en Ild, som giort er aff af Spaaner. Or om en time derefter, at det saaleedis tørt er, da smør det igien med samme Smørelse.

Muscilaga.

Althea
Aristologia
Radix
Acori
dactili.
Carice
Fænum
græcum
Seminis
lini.

En Smørelse til at bløde Ledemoder med.

Tag Svine Ister, Asne Ister, Greffvinge Ister, af hvert otte Lodt, Hønse Ister, Gaase Ister, Aande Ister, Hiorte Ister, af hvert, oc fire Lodt, Storax, Calamita, bedellium fersk Isop, aff hvert et Lodt, blød disse effter som du selff vilt, oc giør heraff en Smørelse, alle forskreffne Ister skulle icke haffve vægret saltet.

Axungia
porci
Asini
Taxi
gallinæ
Asceris
Anatis
cervi
Storax
Calamita
bedellium
Hysopi
Kumida.

En anden Smørelse til det samme.

Tag Svine Ister sex Lodt, Gaase Ister, aande Ister, Hønse Ister, Terpen-

Axungia Porcina Anserina Anatis gallina cea Terepentina Cera Fænum græcum Seminis lini bidellium Oppoponacum. Diaqvilon molle. Lithargirium Oleum Olivarum Oleum de anate Oleum Chammomilla. Oleum de Ireos; Althea, Fænum græcum. Seminis, Lini. Nespilus Terebinthina. cera. bidellium Armoniacum.

tin, Vox af hvert tu Lodt. Lisbons Olie otte Lodt, Fænum Græcum Hørfrø støtte til Mel, aff hvert tu Lodt. bidellium, Oppoponacum, aff hvert et Lodt, blød disse Gumer i Viin, siden smelt Isterne oc Viinen, Gummerne, vaaxet oc Olien tilsammen, oc krijst det saa igiennem en Linetklud, rør saa det støtte Pulver derudi, saa at det bliffver en Smørelse.

Diaqvilon molle, er en Smørelse som saare vel bider, oc den findis udi Apotecken beredt, eller giør den selff saaleedis:

Tag Glæde støt til et rent Pulver tolff Lodt, Lisbons Olie, Olie aff dild, Olie aff Chammilleblommer, Olie aff blaa Lilie Rødder, aff hvert fire Lodt, Altheæ rod, Fænum Græcum, Hørfrø, Osen af blaa Lilierod, af rød Løg, Mispelen, af hvert fire Lodt, Terpentin otte Lodt, nijt vaax fire Lodt, bidellium Armoniacum, Serapinum, tag aff disse Gummer saa meget som du self vilt, giør heraf en Smørelse.

En anden Smørelse som oc bløder.

Serapinum cepa. Allium. Althea. Ireos. Seminis Lini. Fænum Græcum Radix grionis Lapaticum granea ursina Caula. Seminis Lini Violatum galbanum Armoniacum. Oppoponacum.

Tag rød Løg, hvid Løg, Alteæ rod, blaa Lilierod, Hørfrø, Fænum Græcum, siud disse i Vand, men Fænum Græcum oc Hørfrø skulle stødis til Pulver, tag Svine Ister hertil, oc giør varmt, oc lad saa det støtte Pulver herudi, oc giør heraff en Smørelse.

En anden god Smørelse.

Tag Valske Roerod, Skrepper, Biørne Klø, Kaal, Hørfrø, Fioler, Rosiner som Steenene er udtagne, Smør, Honnig, ferskt Ister, giør heraf en Smørelse, hun skal leggis varm paa steden.

En anden Smørelse.

Tag Galbanum halfttredie Lodt, Armoniacum sex Lodt, oppoponacum tu Lodt, nijt Vaax et halft Lodt, Lissebons Olie halft andet Lodt, Guld glæde et halfft Pund. Røgelse fire Lodt, Mijrrhe et halft Lod, Spansgrønt

lang Hulurt, Mastix aff hvert tu Lodt, blød Gummerne udi Edicke, oc rør saa det andet Pulver herudi saa blifver det brunt. cera. oleum olivarum

Litargirum, olibanum, Myrrha, viride aeris Aristologia longa, Mastix. bidellium.

Det 24. Capittel Mundificativa.

Abstersiva oc Mundificativa, Medicina, er den som renser oc tørrer, oc atskil det gode fra det onde, ligesom disse giøre.

Tag Hvedemel, Eggeblommer, oc lidt Honnig, blent disse tilsammen, oc leg heraff paa steden. Farina tritici. Vitellum ovi Mel. Succus Apii Mel.

Eller tag Osen af Mercke et Pund, Honnig fire oc tive Lodt, Hvedemel eller Bygmel otte Lodt, siud disse indtil det bliffver tyckt, lad det saa udi Malurte Oes, oc om der er heede udi Saaret, da lad oc her udi lidt Veybrede Oes, du maat oc vel lade herudi Fænum græcum støt til Pulver eller til Meel, eller oc Meel af de Bønner Lupini kaldede. Terepenthina Mirrha Seminis Lini. Fænum græcum.

Eller tag hvid Harpey, Honnig, Terpentin, af hvert otte Lodt, Myrrhe Sarcocolla, Hørfrø, Fænum Græcum, af hvert et Lodt smaa støtte til Mel, blend disse tilsammen, oc brug det som offvenfaare sagt er.

Unguentum Apostolorum, denne Smørelse er oc god, baade til ferske oc gamle Saar.

Tag Terpentin, hvid Vaax, Harpey, aff hvert halffierde Lodt, lang Hulurt, Røgelse, aff hvert halft andet Lodt, Oppoponacum, Florum æris, aff hvert et halfft Lodt, Armoniacum halffierde Lodt, Myrrhe, Galbanum, aff hvert et Lodt, bidellium, halfftandet Lodt, Sølfglæde tu Lodt et Qvintin, leg Gummerne en nat udi Edicke, der aff leg Gummerne saa i Lissebons Olie, oc lad disse siude, derefter lad det andet oc her i, oc giør en Smørelse heraf. Aristologia longa Olibanum Oppoponacum. Florum æris. Armoriacum. Myrrha. Galbanum Lithargirum Mel. Acetum Aeris viride.

Unguentum Ægyptiacum.

Tag Honnig et Pund, Edicke et halft Pund, Svansgrønt

tu Lodt, alun et Lodt, rør alle disse tilsammen, oc siud det saa in
til det blifver røt, saa blifver det gaat. Denne Smørelse renser
allehaande Saar, oc er ofte forsøgt.

En anden god Smørelse som oc vel renser.

Tag æggeblommer, oc lige saa meget Terpentin, rør disse vel
tilsammen, leg deraff udi Saaret med skafvelse aff Linetklude,
denne Smørelse renser saare vel, uden saa er at Saaret er for
saare u-rent.

En anden god Smørelse.

Tag Sloentorne Blad udkrijst Osen aff dem, Hundetungis rod,
Honnig oc Bijgmel, giør heraff en Smørelse, denne Smørelse Renser
oc saare vel.

Det 25. Capittel.

Sedativa dolorum.

Sedativa dolorum, er den Lægedom som pinen stiller. De enfol-
-dige ere disse: Gaase Ister, Aande Ister, Hønse Ister, Lisbons Olie,
Olie aff Dil, æggeblommer, Hørfrø, oc de som disse lige ere.

En tilsammen sat Smørelse. Tag Krummen aff Hvedebrød som hart
er, leg dem udi siudendis het Vand, oc naar som det vel bløt er, krijst
saa Vandet vel deraff, tag saa et Pund aff samme Hvedebrøds Krum-
-me, oc tre æggeblommer, oc Rosenolie saa meeget som her til behof
giøris, eller tag Olie aff Valmuefrø, stød disse vel tilsammen, lad
derudi et Qvintin støt Saffran, og giøre heraff en Smørelse, leg her-
-aff paa Steden varmt, samme Smørelse er god oc er offte forsøgt.

En anden Smørelse.

Althea branea ursina viola velubilis.

Tag den Katost altea kaldet, Biørnekløves urt, Fioler den
urt Volubilis S. Peders urt, Bulme urt siud alle disse i Vand,
siden stød dem i en Mortere med gammel Svine Ister leg det
varmt paa steden, denne Smørelse bløder, oc stiller pinen, du maat

oc vel tage hertil Hvedemel, Bygmel, Mel af Hørfrø, eller aff Fæno græco, hvilcken aff disse som du selff vilt, da bliffver det dis bedre.

En anden Smørelse, hvilcken som kaldis Unguentum Maturativum findis i Apotecken, hun bløder oc stiller pinen, den maat du selff saaleedis berede eller giøre om du vilt: Tag Unguentum Agrippe, Kørrel Oleum Muscellinum, Oleum de been, Oleum Nardinum, giør heraf en Smørelse, smør steden hermed. Men er der formeeget Blod hos steden, da lad en Aare, eller sæt Kopper, efter som dig selff best siunis.

Oc om Pinen icke stillis aff denne Smørelse, oc nøden dig dertil trenger, da er det bedre at mand bruger det som lit skade giør, at straffe den sted med, paa det, at det Menniske skal icke dø aff pine, oc bruge da de som sterckere ere oc pinen stille, som disse efterfølgendis, thi de aff Naturen er kaalde. Tag Mandragoram, Opium, Valmue frø, den store Natskadis Rod, Bulme frø, oc naar som du vilt bruge nogle af disse, da forbedre dem med Saffran, eller med Myrrhe, eller med Storax, hvilcket som er en Gummi, eller med lit Bibergel.

Mandragora
Opium
Seminis papaveris
Radix Solatri.
Mortalie
Seminis
Hyosquiana
Crocus
Myrrha
Storax
Castoreum
Seminis
Jusquiani
Opium
Seminis
Lactucæ
Citrulli
Portulaci
Opium
diamargariton
Dialanga
Mandragora.

Søffn at giøre.

Disse Trocisci, det er, smaa Kager, de ere saare gode for Colica passio, det er Tarmernis Veer oc vreed, naar som et Menniske ligger som det vaare dødt, heraf skal mand gifve den Siuge to eller tre, naar som Pinet lit stillet er, oc de giøris saaleedis:

Tag hvid Bulme frø et Qvintin, Opium et halft Qvintin, Lectygefrø, Citrulli frø, aff hvert et Lodt, Portulacke frø et halft Lodt, giør heraf smaa Kager.

Piller som giøre Søffn.

Tag Opium et halft Qvintin, Diamargariton eller oc Species Dialangæ et qvintin, af Mandragoræ Rod, trediedeelen aff et Qvintin, stød alle disse saa nær som Opium tilsmaat Pulver, men den skal siudis i god Vin indtil Vinen fuldnær indsaaden er, da skal

det støtte Pulver der udi ladis, oc røris saa at det blifver som en Grød, heraf skal giøris Piller hver saa stor som en Ert, oc deraff skal mand giffve den Siuge en, men haffver handen stor oc svar vine, da giff hannem to, da soffver hand for ro.

Denne Lægedom giør oc Søffn.

Opium Filonium Theriaca Manna.

Tag Opium tu Grana: Filonium tredievarten af et Qvintin, Theragelse, Manna, aff hvert et halft Qvintin, Fennickel Vand, Natskade Vand, aff hvert tu Lodt, sønder gnid Opium først i Vandet, oc siden Eilonium oc Theragelsen oc blend dem tilsammen, saa at det vorder en drick, drick den, saa sofver du, oc føler ingen vine.

Requies medicinæ Opium Cassiæ lignea Seminis Papaveris Lectucæ. Oleum Mandragoræ. Oleum Rosarum. Unguentum Populeonis Anthon.

En skiøn Smørelse, at smørre i Tindingerne, naar mand stor vine hafver. Tag Requies Medicinæ et Lodt, Opium saa tungt som fem Bygkorn veye, Cassia lignea, hvid Valmue frø, Lectygefrø, af hvert et halft Qvintin, Olie af Mandragora, Rosen Olie, Populeons smørelse, af hvert et Lodt, Rosemarin, smaa støt til Pulver, giør heraf en Smørelse, alle disse findis udi Apotecken.

Det 26. Capittel Incarnativa.

Medicina Incarnativa, er den Lægedom som kommer Kiødet til at vaave. Der hører trende hende ting til Saar oc Bylder. Det første at mand kommer Kiødet til at vaave, det andet at det kand vorde sterckt, det tredie at det for seglis oc tilluckis, der som det hud behøffver, oc denne Lægedom kaldis fordi Medicina Aggregativa, elle oc Consolidativa, thi den tørrer, tyckgiør oc stopper.

Sanguis Dragonis Aleopaticum Sarcocolla Terra sigillata bolus armenus. Plantago.

Infaaldige Lægedomme, som komme Kiødet til at vaave ere disse Drageblod, Aleopaticum, Sarcocolla, Terra sigillata, bolus Armenus, den store Veybreed, Cypresse Nødder, Bonne Blomster, oc hvilcke som disse ere lige.

Medicina Incarnativa, er den som kommer Blodet i Saarene, gyiletet omvendis til Kiød, or saadant sker i trende maade, først med de ting som føie stercke ere, arden med sterckere, tredie med de alsom sterckeste. De som føie stercke ere, ere Røgelse, Mastix, Aloe, Colophonia, Bygmel, Fænum Græcum, aff disse skal mand bruge til vaad saarige Lemmer. disse ere sterckere, Myrurt, Blaa Lilierod, Gyllilie Rod, Irgine, Engle Øter. Disse ere alsom sterckeste, or de allerbeste som tiene til dybe Saar or Bylder: Centaurea, Smegle Nød, brent Elg, Gyrsolag, sort or brent Beg, Myrrhe, or disse komme Kiødet til at vaave udi dybe Saar, aff dem maa mand tage tillige saa meeget som mand self vil.

Aloe. Colophonia. Farina hordei. Fænum græcum. Triffologium ireos. Cotyledon Lupini orbi. Centaurea. Blaiebea. Plumbum & Plumbum Antimonium. Pix. Myrrha. Therebinthina. Mel. Cortex Thuris. Crocus. Oleum Rosarum. Unguentum fuscum.

Der efterfølge mange skiønne Smørelser som komme Kiødet til at vaave.

Tag Terpentin fire Lodt, Honning et halft Lod, Barcken aff Røgelse, Saffran, aff hvert tredieeelen, aff et Quintin, Roseolie, or Voxs, saa meeget som dertil behoffgiøris, giør heraff en Smørelse.

Disse efterfølgende Smørelse, komme or Kiødet til at vaave, or de findis udi Apotecker tilkiøbs. Unguentum fuscum Unguentum Album, Unguentum Viride.

Unguentum de Lino er et en Smørelse, or den giøre saaledis: Tag Rafvelse aff Linetkiude et Lodt, Oppoponacum, Honning, Roseolie, Vin, aff hvert fem Lodt, Blæde, Aleopaticum, Sarcocolla, aff hvert et Lodt, giør heraf en smørelse.

Unguentum de ireos.

Tag Hye Talig et halft Pund, Roseolie otte Lodt, Voxs fire Lodt, blaa Lilie Rod tre Lodt, Røgelse, aloe, Sarcocolla, Mastix, Myrurt, aff hvet et Lodt, Terpentin saa meeget som dertil behoffgiøris, giør heraff en Smørelse.

En arden Smørelse. Tag Terpentin vel toen i hvid Vin fire Lodt, Røgeblommer, lit Bygmel, or lit Honning, giør heraf en Smørelse.

En anden Smørelse.

Oleum Vitellorum oleum de Frumento. Tag Olie giort aff æggeblommer, Oleum de Frumento, denne Olie giøris aff Hvede, aff hvert et Lodt, Honnig oc lit Vox, oc giør heraff en Smørelse.

En anden Smørelse.

Tag Margen af Oxe Been, Rosen Olie, Terpentin, Vox, ligemeeget aff hvert, smelt disse tilsammen, tag dem saa fra Ilden, oc rør dem vel tilsammen, oc naar som det er blefvet fuldnær kalt, saa lad det hvide aff tu æg derudi, eller oc meere, om du giør meere.

Det 27 Capittel.

Cicatrisantia.

Medicina Cicatrisantia, er den Lægedom som Saaret offventil tørrer, oc giør derpaa en roe, paa det, at intet andet ont skal dertil slaa, oc det beskærme indtil der vaaxer en naturlig Hud derofver, oc det giøre disse efterfølgendis.

De enfoldige ere disse, unguentum Ægiptiacum, Blihvit, brent Blij Sølfskum, den Sand som findis under Slibesteen, bolas Armenus, alun, Kaaberrøg, men disse tvende ere oc Corosiver. Men disse tvende ere som efterfølger icke Corrosiver saa at de saa bide eller bortæde, men brendis de, da faa de en skarphed, hvilcke ere: Centaurea, de store Veij-brede, Hulurt, Skosaaler til Pulver brendte, Egebarck, Hammerskeer Røst af Jern.

Et gaat Pulver som hertil gaat er.

Tag Granaters Æblers Blomster, Aleopaticum, Sanguis Draconis, Sølfskum, brent, Kaaber, aff hver et Lodt.

En anden god Smørelse som giøris aff Kalck.

Slijck Kalck udi ferst Vand ni gange, saa at dentaber sin skarphed, tag aff Kalcken oc Rosen Olie ligemeeget af hvert, blend disse tilsammen, oc brug det, denne er ofte forfaren.

En anden Smørelse for det samme.

Tag Glæde smaa støt til Pulver, Rosenolie oc Edicke, vrid disse tilsammen udi en Mortere, lad det saa staa indtil, det bliffver tyckt, lad saa derudi disse efterfølgendis smaa støtte til Pulver: Brent Spisglas, brent Bly, brent alun, Sølffskum, Regnorme, aff hvert et Lodt, aff disse maat du tage hvilcke som du kant faa, rør disse vel tilsammen udi en Mortere, om det blifver for tyckt, da lad der meere Rosenolie udi, oc giør heraff en Smørelse, denne Smørelse er gaat for onde forgiftige Saar oc Bylder som icke ville lægis.

Unguentum album.

Tag et stycke Bly, sla det bret, oc saa stort som Saaret er, oc toe Saar ses Bredder vel med alune Vand, oc leg Blyhvit offver Saaret, bint det fast til, dette vircker underlig, oc er offte forsøgt oc forfaret, oc dette er særdeelis gaat for gamle Saar.

En anden til gamle Saar.

Tag Glæde et Pund, Lisbons olie fire Lodt, brent Kaaber tre Lodt, Harpey tre Lodt, Biørne Ister fire Lodt, Mastix fire Lodt, Maymaanets Smør tolff Lodt, det feede aff Oxekløffve sex Lodt, Vox fire Lodt, Hiorte Telle, Oxe Marge, af hvert et Lodt, giør heraff en Smørelse. bitargirum.

Det 28. Capittel.

Corrosiva.

Medicina Corrosiva, putræ factiva, oc Caustica, er den Lægedom som hul paa Kiødet oc Huden bider. De lette ere disse: Hampe blaar, Hermodactali, brent alun, Unguentum Apostolorum. Men er Kiødet stort, da brug disse: Kaaberrøg, Svansgrønt, Unguentum viride, Unguentum Egiptiacum.

En tilsamensæt Lægedom: Tag u-slucter Kalck, saa meeget som du selff vilt, rør den med Honnig saa at hand blifver som Grød, brent den siden i

en Degel, eller i en Leerpotte, saa at den tørris igien, men dog icke at de brendis til Pulver, giør Lager heraf, oc naar som du vilt bruge noge aff dem, da stød den til Pulver, oc strø deraf udi Saaret.

En anden Corrosiva. Tag Usen aff Affodillo tolff Lodt, usluckt Kalck fi Lodt, Aurigpigmentum tu Lodt, rør disse tilsammen, oc giør Lager heraff, oc lad dem tørris mod Solen udi Augusti Maanet.

Skede Vand med Mercurio sublimato, giør det samme.

Mercurius sublimatus, giør det samme.

Realgar, Arsenicum, Aurigpigmentum, de giør oc det samme du maat blende dem tilsammen, om du vilt.

Culx viva antimonium. Tartarum combustum.

En anden Corrosum. Tag usluct Kalk et Pund, Spisglas sex Lodt, brender Vinsteen et Pund, god sterck Lud halftredie Pot aff dem som Sebemagere bruge, lad det forskreffne udi Luden, oc rør det vel tilsammen, lad det saa staa udi fire Dage, men hver Dag skal det tre eller fire gange røris, oc alt dette forskreffne skal være støt til Pulver, lad saa Luden heraff, oc siden skal det siudis saa at det blifver som det vaar en Steen, oc det skal siden giemmis udi et Glas som offventil skal være tet tilstoppet med Vox.

Her vil ieg lære hvorleedis Mercurius calcionatus, beredis, det er et røt Pulver, hvilcket aff samme Læger kaldis Engle Pulver, for sin store dyders oc kraffles skyld, oc mange meene at en aff Guds Engel hafver aabenbaret Mennisken det, oc iblant alle Corrosiver, findes intet som dette er ligt, thi at det underlige bortæder oc fortærer aff Saarene, det onde oc forgiftelige Kiød, uden all Pine, være sig Packer eller andre gamle Saar; oc det skal saaledis beredis oc tilgiøris.

Mercurius calcionatus.

Mand skal tage Qvigsølf et Pund, oc Skede Vand som Guldsmeder bruge, naar som de skille Guldet fra Sølffvet oc et Pund, disse skulle ladis udi et lidet Glas, hvilcket som kaldis Kolve aff dem som brende Vand

udi balneo Mariæ, dette Glas med Qvig sølffvet oc Vandet skal sættis i en Grijde, oc trint omkring Glaset, skal leggis god reen sictet Aske, saa skal Grijden sættis paa en god klar sacter kul Ild, derefter skal samme Ild forøgis større oc større saa lenge indtil mand seer at Vandet er aldeelis fortæret oc bortrøget, hvilcket mand seer oc forfarer heraf, naar som mand seer, at der kommer ingen røg meere aff Glasset, oc da er Qvig sølffvet bleffvet røt, siden skal det stødis, til et subtiligt Pulver, oc brugis som sagt er, oc om saa skeede, at der bleffve nogle stijcker igien udi Glasset, som icke vaare bleffne røde nock, de skulle leggis udi en Kaabversleff om mand den haffver, eller udi en liden glasurit Potte, oc sættis paa Ilden at tørris indtil det bliffver som det andet er.

Det 29. Capittel,

Putrefactiva.

Putrefactiva Medicina, er den Lægedom som complexien oc Kiødet forderffver, thi den ødelegger Kiødens onde Vædske, som brent oc slimiger, oc ilde lucter, ligesom det vaare det Herpestomenos, eller S. Anthonii Plage, oc serdeelis det som aff ofverflødig Kuld oc Tørhed kommer, oc disse efterfølgendis ere de beste iblant alle.

Realgar, Arsenicum, før mand dem bruger, skal deris skarphed betagis dem, ellers indæde de dem formeeget. Realga Arsenicum.

Arsenicum skarphed skal saaledis betagis, mand skal støde den til Pulver, oc saa den tre eller fire gange blende med Usen aff Kaal, eller med Natskade Vand, oc saa giøre smaa Kager deraff. Saaledis skal oc handlis med Realgar oc med Mercurio sublimato.

It Aqva fortis.

Tag Aurigpigmentum, Cytonium, Kaaberrøg, Svansgrønt, af hvert ligemeeget, giør disse til Pulver, oc lad dem udi et Alembico,

oc giør den vel tet til, oc brent det med en sacter Ild, ligesom mand br-
-der Skedevand. Med dette Vand kand mand fordriffve Kiødens onde
Vædske, oc naar som mand herudi Saaret lader, da skal det indvaa-
-tis smøris trint omkring med unguento albo, eller med Edicke, elle
med Osen aff kaalde urter, ligesom aff disse: Natskade, Huslog, Kaal
oc med de som disse lige ere. Men er pinen stor, da skal steden badis oc
rogis unden op med god sød Olie, som er med Lissebons Olie, Olie
Dild, Olie aff Fiøler, eller med de som disse lige ere, oc Olierne skul
være varme, siden smør Saaret med Smør, eller med Ister,
paa det at det forbrende kand udfalde, oc da vircker det Vand
saare vel.

Det 30 Capittel.

Caustica eller Ruptoria.

Ruptoria eller Caustica Medicina, er den som Huden
sønderbrijder oc forderfver, eller er den hvilcken som Huden
oc Kiødet med sin complexie forbrender, tørrer oc giør stor Pine,
thi kaldis deris Operatio eller Virckelse seen oc langsommelig fordi
at somme aff dem ere saa skrøbelige, at de alleeniste sønderbryde Hu-
den, oc giøre Blegner, ligesom disse giøre.

Flammula
Lupulus
Cantarides
Anacardus
Lupini.
Cantarides

Flammula, Humle, Cantarides, Anacardus, oc er it Græcis
frugt, de Bønner Lupini, oc de hvilcke disse lige ere, aff disse maat
du bruge hvilcke du vilt, eller du maat tage tre eller fire af disse,
oc blende dem tilsammen.

Handet Causticum

Leg Cantarides udi god sterck Edicke, tag dem aff Edicken oc tør dem,
oc stød dem til Pulver, tag saa Surdeij, oc strø aff samme Pulver der-
-paa, oc leg det paa steden, da blifver der en Bleijen.
Tag Flammulam, stød den oc leg den der som du vilt hafve en
Blære, da løber der en op.

Det 31. Capittel Conglutinativa.

Conglutinativa Medicina, er den Lægedom som tilsammen drager oc saare læger, ligesom disse efterfølgendis giøre.

Tag Møllestaff, Hvedemel, Røgelse, Mastix, Sarcocolla, ligemeeget aff hvert, giør heraff en Smørelse med det hvide aff et æg, leg det paa Saaret, eller du maat tage nogle aff disse, oc giøre et Pulver aff dem til forsagde Breck.

volatile molendini Farina tritici Olibanum Mastix Sarcocolla.

Et andet Conglutinativa.

Tag Aloe, Myrrhe, bolas Armenus, Røgelse, Osen aff Slaan, Cipresse Nøder, Gummi Draganti, Møllestøff aff hvert et Lodt, giør disse til et smaat Pulver, blent dem saa med det hvide aff et æg, leg heraff paa Saaret.

Aloe Myrrha bolas Armenus. Thuris Acatia Nucis Cipressi dragantum.

Det 32 Capittel.

Confortativa.

Medicina Confortativa, er den Lægedom, som styrcker Ledemoderne, effter de ere lægte, oc den Smørelse, skal saaledis giøris.

Tag røde Rosen, Malurt, oc den hvide Mos som vaaxer paa ægetræ, aff hvert en Haandfuld, meere eller mindre, eftersom du det behøffver, siud disse udi Vin, oc vint det ofver steden, saa het som du heedist taale kand.

Rosa purpurea. Absynthium.

Denne styrcker oc saare vel.

Tag Rosenolie otte Lodt, Harpex sex Lodt, Vaax fire Lodt, Colophonia, Mastix, Røgelse, aff hvert et Lodt, Terpentin et Lodt, Edicke et halft pund, smelt Gummerne oc Edicken, oc siden Terpentin oc Vaaxet, oc de andre Ting, oc giør heraff en Smørelse.

Det 33. Capittel. En merckelig Smørelse.

En merckelig oc subtilig Smørelse, hves lige nøye findis, oc den tien baade til ferske oc gamle Saar, hun tørrer, renser oc giør gaat Kiød,

or laager alle Saar affgrønden, ræere i otte Dage, ender anden gior
rædi en Maanet, fordriffver det onde ot døde Kiød, ot bestiærmer
for alle onde tilfald, er god for Bylder ot Saar &c. rædrager aff Saar
Ire, Jern, Bly, ot all forgifft ot onde Dædsle, ræden all Pine, stræk ot
til mange atskillige andre Sygdomme, hvilcke alle her at forklare
forlanat vaare, ot skal dem saaledis giøris:

galbanum
Armoniacum.
bdellium
cera.
Oleum
Olivarum.
Litargium
oleum
Laurini
Myrrha.
Olibanum
Viridis
geris
Triftolo
sia
rotunda.
Mastix
Lapis
galmea.

Tag Galbanum tu Lodt Armoniacum, bdellium, aff hvert tu Lodt
Vaay segten Lodt, Lisbons Olie halfandet yndt, Guldglade et yndt,
Laurer olie, et quintin, Myrrhe, hvit Røgelse, Spansgrønt, tvind
Druërt, Mastix aff hvert tu Lodt, Lapis Galmea. Hvad som skal støis
til Pulver, stød det, ot hvad som smeltis skal, smelt det, ot giør saa en
Smørelse heraf. Først skille de føre Summer tydis til smaat Pulver
ot saa ladis ædi en nij glasseret Leerpotte, ot derpaa ladis god steerck Ed-
ike, ot lade det saa staa en Dag ot Nat, ot siden sildis paa en sacter gader
Ild, saa smeltis Summerne, siden lad Edicten ot Summerne i en
steerck Lirvose, ot ædrørre det, det beste du tarf, ot grøes u-reenhed
som ædi Summerne vaar, det blifver ædi Posen igien, vaske sig vad
som gelst det vaar, lad saa det som ædrørret er, ot Edicten ædi Leerpotten
igien ædi hvilcken det føre vaar, smød det saa paa en sacter Ild ind-
til Edicten fra Summerne fortæret er, ot Summerne blifve tycke,
saa er det nock saadet, lad saa Summerne aff Leerpotten den stund de
ere varme ere paa et Tintallercken, eller ædi en glasseret Pande,
saa blifve de haarde, ot giem dem saa reene, ot den stund Summerne
siidis, da skal mand stedse røre ædi dem med en Træspade, paa det de
skille ræte tilbrendis. Siden smelt Vayt ot Olien ædi en stor glasseret
Potte, lad saa Guldgladen der ædi, med lit tillige, ot stedse skal det røris,
paa det at Gladen skal icke giffve sig med paa Boyden for hendis
voldeds skyld, ot saa forbrendis, ot lad det saa sacteligen siidis

Litargirij
aurei

indtil det bliffver brunt, siden lad de fine Gummer, af hvilcke Edi-
-cken er bortsaaden derudi, hvergang saa meegit som en halff Bøn kand
være, oc det skal stedse røris, indtil alle Gummer ere derudi, oc naar som
du begynder at lade aff Gummerne udi Potten, da skalt du haffve hos
dig staaendis en stor reen Mullu med kalt Vand, paa det, om saa skee-
-de at denne Materie vilde løbe offver, (som lættelig skee kand) at du kand
sætte da Leerpotten derudi, oc om der løbe noget aff Potten udi Vandet,
lad det bliffve kalt derudi, tag det saa aff Vandet oc lad det tørris, oc leg
det udi Leerpotten igien, oc lad det lit siude, saa er det lige gaat igien,
lad der saa udi Lapis galmeæ, vel smaat giort, derefter Myrrhe, saa
Mastix, oc Røgelse, oc siden den trinde Hulurt, oc derefter Spansgrønt,
oc paa det allersidste Lauer Olien, oc lad disse siude sactelig, oc uafladelig
skal det røris indtil det blifver brunt. Oc om det nock saadet er,
kand du saaleedis forfare, lad lit deraf med Spanden paa kalt Vand,
oc tag derpaa med Fingrene, henger det ved Fingrene, da hafver det
nock, men er det fortynt, da lad det siude, indtil det henger ved Fingre-
-ne, saa haffver det nock, oc naar som det nock saadet er, da lad det saa varmt
udi en Mullu eller Becken med kalt Vand, oc lad det ligge saa lenge der
udi, at du kand handle det imellem dine Hænder, oc icke lengre, tag
det saa aff Vandet, oc smør dine Hænder vel med Olie, aff Chammille-
-blommer, valck det saa imellem Hænderne en half Time, eller oc
lengre, oc naar som det bliffver vel smidigt, da hafver det nock, leg det
siden udi Raaskind, der udi forvaris det best, oc forderfvis icke, oc saalee-
-dis kand den forvaris udi L. var lige gaat. Oc naar som mand vil bru-
-ge aff samme Smørelse, da skal mand smøre af den paa et støcke Raaskind
derpaa tien det best, oc om mand smør det paa en Klud, da henger det for-
fast ved Saaret, oc vil icke af igien. Oc om mand vil bruge denne
Smørelse til ferske Saar, da tør du icke lade Spansgrønt derudi, oc om
du vilt haffve det derudi, da tør du icke tage meere end et halft Lodt.

Mand maa oc om mand vil tage hertil otte Lodt Terpentin, oc lade den der udi stray mand haffver lat de fire Gummer udi Leerpotten.

Det 34. Capittel.

Oleum Hypericonis.

Hvad Dyder Jordhumlis Olie haffver.

Først er hun god til dem som røris aff Poplesie, oc til dem, hves Lemmer forsvinde, oc lamme vorde, hun skal vermis, oc Ledemoderne dermed smøris, da faa de bedre inden en stacket tid.

Anden, hun er oc god for Krampe, om Lemmerne, hermed smøris.

Tredie, hun fordriffver, oc Hændernis skelfvelse, om mand gnider dem hermed.

Fierde, hun læger alle ferske Saar, inden en stacket tid, om den leggis varm paa Saaret.

Femte, hun læger Haare skaar inden fire oc tyfve timer, naar som det er skaaret oc forbundet, som sig det bør.

Siette, hun læger underlig, allehaande sting, om hun ladis varm udi Saaret.

Sivende, hun læger alle gamle kaalde oc forbrende Saar.

Ottende, hun stiller all pine som komme til Saar eller Sting.

Niende, hun stiller oc Tandeverck, om mand legger aff hende paa steden som pinen er, med en Linetklud.

Jordhumles Olie.

Hypericon Jordhumles Olie giøris saaleedis: Tag Hypericon, det er Jordhumles urtis Blomster otte Lodt, leg dem udi rød Vin udi fiorten Dage, siud dem siden, oc kryst det igiennem en Linetklud, tag siden end otte Lodt aff samme urtis ferske Blomster, oc leg dem udi det som udkryst er, sæt det saa mod Solen udi otte Dage, siud det saa end en gang, oc udkryst det lige som førre, tag saa Terpentin tre Lodt, Lisbons Olie et halftpund,

Terebinthina. Oleum olivarum Crocus. Mastix

Saffran et halft Qvintin, Mastix tu Lodt, Myrrhe, Røgelse, af hvert et Lodt, Oppoponacum, Sarcocolla, aff hvert et halft Lodt oc et Qvintin, Rete den Rod tre Qvintin, Osen aff Rølicke fire Lodt, Regnorme fire Lodt, hvis som skal stødis, stød det smaat. Siden tag den Lisbons Olie, Osen aff Rølicke, oc den Vin, udi hvilcken Jordhumlis urtis Blomster er saaden udi, hvilcken siudis skal, indtil Vinens Vædske indsaaden er, lad saa-først Regnormene derudi, oc derefter Mastix, Myrrhe, Oppoponacum, Sarcocolla, oc den Rod Rete, vel smaa støtte til Pulver, oc aller sidst Saffranen, oc Terpentinen, lad disse sactelige siude, indtil Viinen oc Oserne ere indsaadne, da er den ret giort, oc hun er god for fornefnde Soter oc breck.

Myrrha
Olibanum
Oppoponacum
Sarcocolla

Det 35. Capittel.

En Balsem.

En skiøn oc kaastelig Balsam til ferske Saar, oc den skal mand saaleedis giøre:

Tag Blomsterne af Jordhumle en Haandfuld eller tu, stød dem lit i en steen Mortere, med en Stødere, som er giort af Træ, lad dervaa god sterck Vin, lad det saa staa i et Glas, vel tet tilstoppet i fire Dage, siud det siden paa en sacter Ild, indtil Viinen er indsaaden, krijst det saa igiennem en Klud, lad saa i det som udkrijster, andre ferske Blomster, som oc støtte ere, lad det saa staa i fire dage, derefter tag dertil Terpentin sex Lodt, gammel Lisbons Olie et halft Pund, Saffran et halft Qvintin, Mastix, halff andet Lodt, Myrrhe, Røgelse, Sarcocolla, Oppoponacum, aff hvert halfftredie Qvintin, Jordhumlis Blomster fire Lodt, aff den Rod Rete et Lodt, Osen aff Rølicke fire Lodt, Regnorme fire Lodt, lad her meere Vin paa, oc lad det saa staa i nogle Dage, derefter siud det, oc krijst det igiennem en Linklud.

Flores Hypericonis
Terebinthina
Oleum Olivarum
Crocus
Mastix
Myrrha
Olibanum
Sarcocolla
Oppoponacum
Flores Hypriconis
Rete.
Succus Millefolium brici.

Det 36. Capittel. Ledevand hvorleedis det skal stillis.

Med det første skal mand gifve act dervaa, om den som Saar er, om hand er ung eller gammel. Er hand ung, da skal hand ingen Vin dricke. Men er hand gammel, da skal hans Vin blandis med Vand, thi aff

Vinen kommer stor Pine udi Nakenne, oc udi Lemmoderne.
Siden see vel til om Hullet er stort eller lidet, er det lidet, saa gior det
større, paa det at dr̃a kand dis bedre dertil komme med Lægedommen
til den sted hvor som Lederen det sin begyndelse haffver, da kand Lægedom-
men hielpe Mact. Til det andet skalt dr̃ ocvel tilsee om udi samme
sted Gefvelse eller stor pine er som almindelige gierne skeer) den skalt
dr̃ med den Lægedom som dertil hør, stille.

En Smørelse til at stille Lederen med.

Oleum Roserum. Tag Rosenolie, oc Terpentin som rent toen er, smelt disse tilsammen
leg heraf varmt udi Saaret med Bomuld, da stillis det, denne Smø-
relse er ofte forsøgt.

Cineris Iverei Alumen Litargi rium. Tag god aske som brendt er af eg, Alun, Blode, ligemeget af hvert,
brend disse tilsammen, oc stød dem til Pulver, oc blend dem med det hvide
af et æg, oc leg det ofver Saaret, naar som dr̃ haffver strøet af forsagde
Pulver udi Saaret.

Karabe Sulphur Æthera Mercurii- rium Sublimatus. Tag Kaff eller Brendesten, Kul, Svovel, det gule som sidder inde i Rosen
af hvert tre Lodt, gior disse til Pulver, tag der til oc saameget Mercu-
rium Sublimatum, som forne frade ere, strø heraff i Saaret, er Saaret
for lidet, da gior det større som ofvenfaare sagt er.

Tag Storyen af Rubrød, filing eller skafvelse af Hvehorn, Honning
oc Vin, siud disse udi en ny Lerpotte, smør heraff paa en Klud, oc leg
heraf varmt paa Saaret.

Volatile Violarum Filipendulæ Mel. Crocus, Thus album Oculi Cancri Mastix Victriolum Molle-stoff, Tod af en Skarsten, oc Honning, blend disse tilsammen, oc
gior Plaster heraff, oc leg det paa Saaret.

Tag Saffran, hvit Løgelse, Krefters Øyen, Mastix, Victril, af hvert
et halft Lodt, stød disse til Pulver, oc giff den som Saargiort er, heraff
tre eller fire gange at drikke.

Den sidste Lægedom er, om disse forne frade ville icke hielpe, at mand
brender Nakenne, om mand kand komme til dem, thi at Lederens
ene flydelse stopper saa vel, om den flydelse staar, oc af saadan Lede

Menniskens styrcke, paa det mand kand vide, hvor meget blod
mand skal tillige udlade, thi den naturlige Kraft oc styrcke bort-
gaar med Blodens udladelse.
Om nogen som icke vant er at Aareladis, finge nogen Sjugdom
Breck paa Alderdommen, saa at hand haffde Aareladelse behoff, da skal
[illegible]d vel tilsee, at mand saadan Breck anderleedis fordriffve kand,
[illegible] Aareladelse.
[illegible] vant er til Aareladelse, hand skal den icke aldeelis forlade, end
[illegible]rden gammel, men med tiden, saaledis, om hand vaare
Paa det at [illegible]de sig fire sinde om Aaret, oc hand vil det forlade, da skal
me uforstandig[illegible] Aar, tregange Aareladis, oc udi det tredie Aar tu
giffve tilkiende, hvad Aar fremdeelis, indtil hand med tiden saaleedis
Aareladis nogen som de[illegible]
beligt, Madens lyst forgaar, Aareladelse, hvorfaare
sot, Ledemoderne de skelfve oc blifft.
delser, en ond Sjun, Krampe, Poplesindeligste Aarer, hvorfaare de
mand seer ilde, oc gammel ud under Aredskillige Aarer til, som mand
derefter. [illegible]en de ere farlige til at sla[illegible]
[illegible]forstand paa dem, men
[illegible] ieg villade der

Det 43. Capittel. Om nogen igiennem huggis.

Om nogen Aare vorder igiennem slagen udi Aarela[illegible] blo-
det kommer imellem Huden at Kiødet oc Armen deraff hoffnis.
Da skal mand siude Rude i Lissebons Olie, oc legge den varme paa
Armen, oc denne Lægedom skal brugis tre eller fire gange om dagen.
Eller mand maa tage Blodet af et Menniske som er Aareladt
Bygmel, Salt oc Edicke, disse skulle vermis tilsammen, oc heraff [illegible]cke
gis paa steden. [illegible] giort.
Hoffnis nogens Arm efter Aareladelse da skal [illegible]e er giort, oc den
med Lissebons Olie da forgaar heffvelsen [illegible] Eller andet.

Men samme Vare er farlig at lade, thi under den ligge nu aff Tiffen-
Vare, or vager mand den, da kommer deraff meeget ont, ia offte følger
Døden deresser, thi skal icke hver Barbeskærer fordriste sig til at lade samme
Vare, uden saaer, at hand vel veed, hvorledis hand med den handle skal,
der er dog saa Barbeskærer til som vide at handle med denne Vare.

Paa Hænderne hos Tommelfingeren er oc en Vare, den lader, e
god for Hofvetverck, thi hun hafver herdis begyndelse aff den ve
Hofvet Vare.

Der ere oc paa begge Hænder hos den lille Finger nogle V
som de paa den høyre Hand lades, da skyrtis Lefverer sig tilsammen
Ladre for Watersot. Den samme paa den venstre Hand, denne Ong.
for Miltens forstoppelse oc fuldged.

Paa hver fod ere tvende Vare som alvi[illegible] egenmeeget aff hvert,
vidvaartis under Anklen, oc den er[illegible] oc blent dem med det hvide
-folet icke hafve deris Lid, oc er go[illegible] dis hafver stødt aff forsagde
-tis vdi Moderen. Den anden Fugel, det gule som sidder inde i Kosen,
den lader fordrifver Tender Pulver, tag her til oc saa meeget Merin.
Lefverens, Hiertehornefrø ere, stød heraff i Saaret, er Saaret
[illegible] er fastendis, ere som offvenfaare sagt er.

[illegible] aff Rubrød, filing eller skafvelse aff Hvidhorn, Honning
[illegible] vid disse vdi en ny Lergotte, smør heraff paa en Klud, oc læg
heraf varmt paa Saaret.

Volatile
Violenzina
Filipe
Mbl.
Crocus,
Thus album
Oculi
Caneri
Mastix
Victriolum

Molle-stoff, Tod aff en Skarsten, oc Honning, blend disse tilsammen, oc
giør Plaster heraff, oc læg det paa Saaret.

Tag Saffran, hvit Lægelse, Krefvers Øyen, Mastix, Victril, aff hvert
et halft Lodt, stød disse til Pulver, oc giff den som Saargiort er, heraff
tre eller fire gange at drikke.

Den sidste Sagedom er, om disse fornefne ville icke hielpe, at mand
brender Skarene, om mand kand komme til dem, thi at Tedevand-
-ens flygtelse stoppis saaledes, om den flygtelse storer, oc aff saadan Tede

desiuge, mand skal eij heller arbeijde, eij æde formeeget, oc dricke sig drucken, oc eij heller skal mand haffve legemlig samqvem med Qvindfolck. Jeg haffver kient nogle herudi Malmø som herimod handlede, oc drucke dem druckne strav effter at de vaare Nareladt, oc finge saa den Kaaldesiuge, hvilcken inden faa dage slog deris Hierte sønder oc tog dem aff dage.

Det 42 Capittel. Hvad skade der kand komme aff Nareladelse,

Paa det at mand skal icke lættelige løbe til oc lade sig Narelade, som somme uforstandige giøre, dem selff til stor skade oc forderffvelse, vil ieg her giffve tilkiende, hvad skade aff Nareladelse kommer, om den vanbrugis.

Nareladis nogen som det icke behoff haffver, deraff bliffver Hiertet skrøbeligt, Madens lijst forgaar, oc mand faar oc stundem heraff Vatterfot, Ledemoderne de skelfve oc bliffve lamme, mand faar oc at skillig flijdelser, en ond Siun, Krampe, Poplesie, oc saaleedis forkorter sin Liffs tid mand seer ilde, oc gammel ud under Ansictet, oc andet saadant følger derefter.

Det 43. Capittel. Om nogen Nare igiennem huggis.

Om nogen Nare vorder igiennem slagen udi Nareladelse, oc Blodet kommer imellem Huden at Kiødet oc Armen deraff hoffnis. Da skal mand siude Rude i Lissebons Olie, oc legge den varme paa Armen, oc denne Lægedom skal brugis tre eller fire gange om dagen.

Eller mand maa tage Blodet aff et Menniske som er Nareladt Bijgmel, Salt oc Edicke, disse skulle vermis tilsammen, oc heraff [illegible] gis paa steden. [illegible] giort.

Hoffnis nogens Arm efter Nareladelse da skal [illegible] er giort, oc den med Lissebons Olie da forgaar heffvelsen [illegible] eller andet.

Eller mand maa tage Osen aff Rude, oc aff Malurt, oc aff det blod som er udlat, Spisecommen, Bønnemel oc Vin, disse skulle røris ve[illegible] tilsammen, oc deraff leggis paa steden det heedeste mand taale kand.

Det 44. Capittel. Hvorleedis mand skal dømme om det udladne Blod.

Naar som mand seer noget Blod som røt oc skiønt, icke for tyckt eller for tynt, oc deryaa noget Vand som hafver en skiøn farfve, oc det hvercken formeeget eller for liter, oc om Blodet vel lucter, det Menniske dømmis at være helbrede.

Om mand seer nedre paa Bonden, megen ond materie oc Blodet er tørt, oc lucter surt, da haffver den Melanckoliske Vedske taget offver haanden, oc samme Menniske er bedrøfvet, oc føye glad.

Seer mand nogen hvid slim, da hafver Phlegma ofver haanden.

Om mand seer en subtilig Gulskum naar som mand holder Blodet mod dagen oc er megen, da hafver Cholera ofverhaanden.

Mand skal oc gifve act paa Vandet som paa Blodet staar, oc det skal ladis udi et Vand Glas, oc deryaa dømmis, ligesom om andet Menniskens Vand.

Mand skal oc giffve act deryaa hvad som udi Blodet er, det Blod som meeget hvid skum hafver, oc er kommen af Medianen, mercker Lungesot.

Er skummen Gul naar som det holdis mod dagen, da mercker det den Gulesot.

Findis der Sand i Blodet, da hafver det samme Menniske den Spe[illegible] tre eller [illegible] Singe, oc samme Sand er stundem graa, stundem hvid, Den sidste [illegible] oc stundem saa stor som Erter.

brender Naerne, [illegible] sens flydelse stoppis svarlige, seer slim paa Blodet, farfvet som Blyd, eller

Taflen paa denne Lægedom, som findis udi Apotecken.

Henrick Smidt i Malmø hilser Læseren.

Fromme Læser, i denne nærværendis Bog, oc disligeste i de andre Lægebøger, hvilcke ieg nu hafver ladet udgaa paa vort danske Tungemaal, findis iblant med nogle besynderlige u-bekiendte Lægedomme, hvilcke den meenige Mand icke kiender, som ere: Electuaria, Confectier, Conditer, Loch Syruper, Juleb, Rob, Robub. Trocisci, Piller, Olier, oc nogle besynderlige Gummer, fremmede udlendiske urter, Rødder, Træ, dyrebare Steene, hvilcke ingensteds til kiøbs findis, uden alleeniste i Apotecken, Apotecke-ren veed oc kand best bereede oc tilgiøre saadanne Lægedomme, thi at hand er Lægernis Kock. For den skyld hafver ieg giort denne efterfølgendis Tafle, paa de ting oc Lægedomme, som i Apotecken findis, oc mand dem der kiøbe skal. Thi det er icke vel mueligt, at mand alle de ting som i Lægedommen brugis saa fordanske kand, at den meenige Mand dem rettelige kand forstaa, oc all Lægedom selff berede. Men de Electuaria, Loch, Syruper oc Olier, som den meenige Mand kand self giøre oc berede, aff de urter, Blomster oc Rødder, som her i vore Lande vaaye, hafver ieg førre fordansket, oc paa vort Tungemaal udsat, hvilcke som findis i min anden Urtegaards Bog som ved Prenten er udgaaet Anno 1546. Oc nu i meenige Mands Hænder er, hvilcken ieg oc acter i fremtiden med Guds hielp at forøge oc forbedre.

Paa det mand kand disbedre forstaa denne Taffle, vil ieg først lære oc sige, hvad Electuarium er, som oc kaldis Latverge paa Tydske, oc siden som de andre Lægedomme som i Apotecken stedse berede findis.

Electuarium, etter Latverge, oc giøris aff urter smaa støtte til Pulver med Sucker, eller med Honnig, eller med begge tilsammen, oc er icke for hart eller forbløt saadet, ligesom mand seer at Theragelse er giort.

Confectio, eller Confect, er den Lægedom som haardere er giort, oc den giøris alleniste med Sucker, være sig Electuarium, eller andet.

Conditum, er den Lægedom, som er indsyltet med Sucker eller med Honnig, oc er icke hart saadet, lige som syltet Ingefær oc Calamus ere.

Loch, er det Electuarium, som er giort med Sucker eller med Honnig, oc er tyndsaaden, oc den holdis lenge i Munden, oc ladis langsommelige ned gaa, oc saadan Lægedom brugis almindelige gierne til Lungens oc Brystens Siugdommer.

Syrupus, eller Syrup, siudis med Sucker eller med Honnig, oc er vasselig tyck.

Juleb, siudis alleniste med Sucker, oc er tyndere end Syrup, saa at den kand drickis.

Rob. er den Lægedom som siudis, aff nogen urtis Des.

Robub eller Sapa, er den Des som tørris mod Solen, eller hos Ilden.

Pillulæ, eller Piller, er smaa trind Lægedom giorde som Ærter.

Trocisci, ere smaa flade Kager.

Miva, er den Lægedom som siudis med Sucker, eller med Honnig, aff nogen Træis fruct.

A.

Agaricus, er en læt hvid løs Rod.

Agrest, er den Des som udkrystis aff de u mode Binbær.

Aloes lignum, xiloaloes, Agellochum, Aloes træ, kaldis oc Paradise træ.

Aloe. er en besker tør Des aff en urt, oc føris til os af Indie Land, oc er aff trende haande slag. Den øfverste Des som er tiurt mod Solen, kaldis Aloe Succotrinum, oc den er klar imellem varten aff samme Des, kaldis Aloepaticum, oc den er icke saa klar som den første, men den Des som ligger nedre paa Bonden, lige som Berme i en Øltynde, den kaldis Aloe Cabellium, oc brugis alleniste til Heste.

Ambra, er en Grøe i Hafvet, hvilcken som opslugis aff en Fisk, hvilcken siden fangis oc opskæris, oc tagis aff hannem, oc dem findis trende haande slags. Somme Læger sige, at det er Valrod, oc den bruge de i Ambre sted, Ameos eller Ammi, er et hvit frø, oc det føris aff Alexandrina hiid til os. Amomum, er et frø, oc det føris aff Armenia hid til os. Anacardus, kaldis paa Tytske, Eleyhante lus, oc er et Træis fruct, som vaaver paa Biergene i Sicilia, oc udi Apulea, oc er forgifft.

Anacardina, er et Electuarium, heraff bruget, giør en god Hukommelse, oc et subtiligt forstand, thi brugis den offte aff vise oc forstandige Mænd. Tien oc dem saare vel, som hafve Hoffvetverck bag i Hoffvedet, oc for en forkølet Maffve.

Aromaticum Rosarum Gabrielis, er et Electuarium, giort aff Rosen, men det giøris almindelige gierne som smaa Kager, oc brugis for Mafvens ofverflødige Vædske, styrcker Hiertet, oc Fordøfvelsen, oc tien ser deelis til de Menniske, som nøgen stund hafve leget Siuge, oc ere opkomne aff Siugen igien.

Aromaticum Muscatum, er et velluctendis Electuarium, tien saare vel til dem som offte blifve mactløse, thi det styrcker Hofvedet oc Hiertet, tien oc til dem som hafve den faldende Sot, oc til den opfarendis Moder, gifve oc i Munden en god smag.

Armoniacum, eller Ammoniacum, er et Træis Gummi, lucter vel, oc er farffvet ligesom en blomme i et saadet æg, oc føris hid til os aff Lyrene lybie.

Arsenicum, kommer aff et Bierg, oc er forgift, med hvilcken Rotter forgiffvis.

Assa dulcis, er en kaastelig velluctendis Gummi.

Assa fædita, dieffvels møg, er en Gummi som føris hid til os aff Sirie land, oc haffver en ond luct.

Asphaltum, eller betumen Judaicum, er en Gummi som kommer

aff det røde Haff, somme sige at den skal være et slag af Steen Kul.
Aurig pigmentum, er den gule farfve som Bogebinderne farfve Bøger med.
Aurea Alexandrina, er et Electuarium, er gaat for all Hofvetverck som kommer af Kuld, fordriffver oc all den flydelse, hvilcken som af Hofvedet nedflyder i Øynene, i Ørnene, oc i Tenderne, oc i alle andre Lemmer.

B.

baulaustica, ere blomsterne aff Granate Æblers træ.
bidellium, er en Gummi, oc flyder aff et Træ udi Hispanien, men den beste kommer aff Indie Land.
benzoe, ben Judaicum eller Assa dulcis, er en kaastelig vellucten-dis Gummi.
ben, behem, eller behenum, ere tvende haande slags rødder, hvide oc røde, hafve en god luct, oc de føris til os aff Armenia.
Benedicta, er et Electuarium, oc kaldis det velsignede Electuarium aff alle Menniske, det er gaat til dem som Podagel hafve som af kold Vædske kommer, renser oc Lendernis oc Blærens u-renhed oc Vædske, oc af den maa mand tage til sig et Lodt eller tu tillige.
blattæ bilantiæ, Conchula Indica, unques oderati, ere et slags snegle Hus.
bolas Armenus, er en rød Jord som føris hid til os af Armeniæ Land.

C.

Camphora, eller Camphura, er Lamphet, somme sige, at det skal være en Gummi, andre ville at det skal være en urtis oes, men hvor aff den giøris er endnu vist her i vore Land.
Cantharides, er et slag grøne fluendis Ørme oc skinne som Guld.
Charabe, Succinum, eller Electrum, er Brendesteen eller Gul oc hvid Raff.
Carpobalsamum, er Balsams træis fruct.

Cassia fistula, eller Siliqva Ægyptia, er et stort sort rør, indtil fuld aff Marg oc Kierner, den som kiernene ere løse i oc rangle, de due intet til Lægedom.

Cassia lignea, er barcken aff Cassiæ træ, oc icke Cassiæ fistulæ skal eller Barck, oc lucter som Rosen.

Cibeta, er en vellucten dis ting, som kommer aff et Diur.

Colocynthis, Colocyntida eller Coloquintida, er et hvit læt Æble.

Colophomia, Pix Græca, Pix Hispanica, er et sort beg ligesom Harpey, oc føris hid aff Greker Land.

Contidum de Acora, er et Electuarium, styrcker Hofvedet, den forkølede Mafve, Lefver oc Nyrer, oc er god til dem som Vattersot hafve.

Conditum de Zinzibere, er indsyltet Ingefær, styrcker Maffven oc fordøfvelsen, oc nedtrycker den onde damp oc røg som af Mafven opfar.

Confectio Hamech, er et Electuarium, tien for eller Siugdomme, som komme af den forbrende Cholera, oc af den salte Flegma, ligesom disse ere, Kræfft, Spedalsksot, Fistler, Skab, Pocker, oc for all anden Hudens u-reenhed.

Cassia extracta, er den Marg som uddragis aff Cassiæ fistulæ rør, driffver udaff Maffven all Cholere vædske, bløder den haarde Bug, ledsker tørsten, oc renser Blodet.

Costus, er en fremmet udlediske Rod, oc den er aff trende haande slag, den ene er hvid oc læt, oc giffver en god luct aff sig, den anden er sort, den tredie er farffvet ligesom Busboms Træ, oc føris hidtil os aff Arabia.

Cortex Citri, er Barcken aff Citri Træ.

Cortex Cassiæ fistulæ, er Cassiæ fistulæ Barck.

Cortex Myrabolani, er Barcken, eller skalen af Myrabolaner.

D.

Dia Ciminum, er et Confect, som styrcker Mafven, oc fordøfvelsen, oc stiller emmelse oc spyelse.

Diaboraginatum oc Diabuglossatum, er Borase oc Oxetungis Sucker, disse ere gode til de vilde Melancholisker Mennisker, oc til de vanmectige Menniske, de styrcke Hiertet som rystis skelffver oc befver.

Diamuscum dulce er et Confect giort ismaa Kager, de ere gode for Hofvedens svimelse, oc til de Melanckoliske tungsindige Menniske, for Poplesie, for en kroget Mund, for den faldende Sot, oc Lungens Siugdomme.

Dialanga, er et Confect, værmer Maffven, oc den kaalde Leffver, nedtrycker Maffvens veder, oc den sure røg som aff den opfar.

Diacimium er et Confect, vermer Lemmerne, atskil Maffvens oc Tarmenis veder, styrcker fordøfvelsen, tien saare vel til dem som haffve Tarmenis vred.

Diambre, er et Confect som styrcker Hoffvedet, Hierter Mafven oc alle Lemmer som lide nogen breck aff kuld, tien oc saare vel til Qvin-folck som lide nogen breck aff Moderen.

Diacodon abbatis, er et Electuarium eller Confect, er god for den Gulesot, for Leffversot, for Lungens Bylder, oc til dem som haffve en heed sterck brendendis Kaaldesiuge.

Diadragantum frigidium et Electuarium, oc er god til dem som haffve Svindesot, Ribbens Bylder gammel Hoste, for Mund-sot oc Strubens indvaartis Siugdom, om mand holder derafi Munden.

Diadragantum, calidum, er et Electuarium, er god for Hoste som af kuld kommer for en trang oc stacket Aande, oc for anden Lungens oc Brystens siugdommer, som af kuld kommer, oc tien oc dem som spy eller udspytte røde.

Diacalamentum, er et Electuarium er god til gammelt folck som Hoste haffver, oc for Hoffvedens oc Brystens Siugdommer,

oc for den fierde dags Kaaldesiuge, styrcker Maffven, oc sønderbrij-
der Lendernis Steen, oc kommer Qvindernis tid til at flyde, oc
tien til at skillige Siugdomme som komme af Kuld.

Diaconidion, er et Electuarium, oc er god til dem som Vædsken aff
Hoffvedet nedfalder i Brystet.

Diatrionpiperon, er et Confect, styrcker Mafven oc fordøffvelsen, ver-
mer alle forkølede Lemmer, bryder Blærens Steen, giør vel at pisse, tien
oc de Qvindfolck, som icke hafve deris Tid.

Diacurcma, er et Electuarium, fordriffver gammel Vattersot, Leffver-
sot oc Maffvebreck, som forkølet er aff kaalder Vædske, er oc god for Lendeverck
oc Blærens Siugdom, giør vel at pisse, kommer oc Qvindfolckenis Tid
til at flyde, oc ren ser Moderen.

Dialacca, er et Electuarium, er god for en forkølet Mafve oc Leffver, ob-
ner deris forstoppelse, er oc god til dem som ere Vattersottige, bryder Lender-
nis oc Blærens Steen, oc giør vel at pisse.

Diasatirion, er et Electuarium, oc giør baade Mænd, oc Qvindfolck
lystig til naturens Spil oc leg, er oc god til dem som Svindesot haffve.

Diaris, er et Confect, er god for Hoste, oc til dem som haffve mist deris Røst.

Diapenidion, er et Confect, tien dem saare vel, som haffve Lungesot, oc
megen Hoste, disligeste oc dem som Bylder haffve i Bystet, eller udi Ribber-
nis hender, oc til dem som hafve en svar oc trang Rande, oc kunde icke
vel udspytte.

Diaolibanum, er et Electuarium tien saare vel til dem som rindende
Øyen haffve, eller anden flydelse som ned af Hofvedet flyder, stiller Blodspy-
else, oc Maffvens vemmelse, disligeste, oc den naturlige Sæds ofverflødi-
ge flydelse gonorthea kaldet, disligeste Qvindfolckernis Tids ofverflødige
flydelse.

Dia Sulphur, er et Electuarium, tien saare vel for den daglige oc fier-
de dags Kaaldesiuge, som kommer aff kaalder Vædske. Er oc god for gammel

Hoste oc for Rødde som er i Brystet, thi den renser Brystet, saare vel, bløder den haarde Milt, oc er god til de Vattersottige, bryder Lendernis Steen, oc giør vel at pisse.

Dia papaver. er et Electuarium tiener for alle Lungens oc Brystens Siugdommer, oc serdeelis for Vædske som nedfalder i Brystet.

Dia Catholicon, er et Electuarium, renser eller purgerer Choleram, Plhegmæm oc Melancholiam, oc obner den haarde forstoppelse, oc er god for Trangbrystighed, oc for Tarmenis vrede Cholica kaldet.

Diasene, er et Electuarium, oc er god til dem som ere vilte, oc komme fra Sinde, aff den Melancholiske Vædske.

Diasenicon, er et Electuarium, renser eller purgerer sactelig den vædske Phlegma, er god til dem som lenge haffve den Kaaldesiuge, oc til dem som haffve Tarmenis Pine, aff kaalder u-fordøfvet Vædske.

Diaprunis solutivum, er et Electuarium, oc er god til dem som plagis med heede Kaaldesiuger, thi den sacter heeden, oc slycker tørsten.

Diachartami, er et Electuarium, oc er god til at fordriffve den Vædske Phlegmam med, oc andre kaalde u-fordøfvelige Vædsker.

Diaconidion, er et Electuarium, oc stiller bugens flydelse være sig med Blod eller anden u-naturlig vædske.

Diacastoreum, er et Electuarium, oc tien for Hoffvedens Siugdommer, som komme aff kaalder Vædske, være sig faldende Sot, Hofvedens Svimmelse, Poplesie, Krampe, er oc god for Leffverens oc Miltens Siugdomme, om de lide breck aff kaalder Vædske.

Diaprassium, er et Electuarium, oc læger alle Brystens Siugdomme. oc tien serdeelis for den kaalde flydelse, som ned aff Hofvedet flyder, hvor aff Hoffvetverck oc Hofvedens svimmelse kommer, stiller oc Tandeverck.

Diacamecon, er et Electuarium, oc er god for trangbrystighed, for Hoste,

for Lungesot, er oc god til dem som icke ere mectige til at handle Natu-
-rens Spil oc Leg med Qvindfolck.
Diamoron, er et Electuarium, oc tien til allehaande Mundens indvaar-
-tis Siugdommer, oc for drøbelens Breck.
Dianthos, er et Confect, er gaat til de Melanckoliske vilde Menniske, styr-
-cker Hoffvedet oc Hiertet, oc fordriffver de effventyrlige Phantasier.
Diamargariton, er et Confect, hvilcket som styrcker Maffven oc fordøffvelsen,
er oc gaat til de som ere tungsindige, for Lungesot, oc en stacket oc trang
Aande, tien oc til de Qvindfolck som plagis af Moderens Breck.
Diagridium, eller Diacridium, er en urtis Ves oc brugis til Pur-
-gatz.
Dragantum, er en Gummi, oc er aff trenge haande slag, den ere er
hvid oc klar, oc den er den bæste, den anden er rød, den tredie er som en
Jord.

E.

Elaterium, er en tør Ves aff en urt Ebur er Elephante Been.
Electuarium de Gemmis, er et Electuarium, hvilcket som styrcker
Hoffvedet, Hiernen, Maffven, Leffveren, oc Qvindfolckenis Moder, er
oc god for Hiertens beffrelse eller rystelse, oc giffver det gandske Legeme
en god Farffve.
Electuarium Judum, den store oc smaa. Dette Electuarium ren-
-ser Maffvens offverflødige onde Vædske oc Slim, fordriffver Maffvens
oc Tarmenis Veder som mand faar i Calica passione, oc Lendeverck,
renser Lemmernis onde Vædske, oc bevarer dem for Pine.
Electuarium dulce, styrcker Maffven, oc fordriffver det Veder som
indluct er i de smaa Tarme, oc synderbryder Lendernis Steen.
Electuarium de Succo Rosarum, dette Electuarium uddrifver
lættelig Cholere Vædske, er oc god til dem som haffve den tredie Dags
Kaaldesiuge, disligeste, oc dem som haffve den daglige Kaaldesiuge aff
den vædske, Phlegma Salsum kaldet.

Electuarium Pliris Arteticon. er god til de bedrøffvede Melancko-
liske Menniske, fordrifver den faldende sot, styrcker Hiernen oc Siderne,
oc fordriffver svimmelse.

Electuarium Philoantropos dette Electuarium er oc god for Nyrenis,
Lendernis oc Blærens steen, oc sønderbryder den.

Empfastrum Apostolicum, dette Plaster er gaat til at legge offver
heffvelse, thi det uddrager rødde Torn, Pil, læger oc renser alle onde fule
Saar, stiller oc Nyrernis Pine, om det leggis ofver dem.

Empflastrum Exicrocoum, dette Plaster er gaat til brødne Been, være
sig Arm, Skinnebeen, Rebben eller andre Been.

Empflastrum Diafinicon, dette Plaster lagt paa Maffven, oc paa Leffve-
ren, styrcker disse Lemmer underligt.

Empflastrum Diaqvilon, det Plaster bløder oc modgiør alle Legemens
Bylder om de leggis paa dem.

Euphorbium, er en Gummi som flyder aff et Træ i Indie Land, oc er
en aff de allerhediste Gummi iblant alle Gummer.

G.

Galbanum, er en Gummi, oc den som er ret klar, er den beste, oc henger
ved fingrene naar som mand tager paa den, oc føris hid til os aff Syrie
Land.

Galla Muscata, er et Confect som selden brugis alleene, men med andre
Confecter, styrcker Hofvedet, Hiertet, oc giør en god smag i Munden.

Glaucum, er en tør Des som føris aff Syrie Land til os.

Gummi Arabicum, er den almindelige Gummi som der brugis til
blick.

H.

Hematides, Blodsteen.

Hypoqvistidos, eller Hypocistis, er en tør Des, giort aff nogle fremmede
udlendske urter.

Hermodactilis, er en rod som er indvaartis, oc udvaartis hvid.

I.

Jerapigra eller Jerapicra Galeni, er et Electuarium, oc er gaat for Hofvedens, Mafvens, Lefverens oc Ledemodernis Siugdomme, uddrifver oc Moderens u-natürlige kaalde Vædske.

Jera simplex Galeni, er et almindeligt Electuarium, hvilcket som ofte brugis, for Hoffvedens, Mafvens, Lefverens, oc Ledemodernis, kaalde Siugdommer.

Gera composita Galeni, dette Electuarium, renser Hofvedet, Øynene, Ørnene, Maffven, Leffveren, Milten, oc Qvindfolckernis Moder aff den offverflødige kaalde Vædske, er oc gaat for Lendernis, oc Blærens Siugdomme.

Jeradogodion, dette Electuarium er gaat for Hoffvetverck, oc for Hofvedens svimmelse, vildelse, disligeste oc for den faldende Sot, Poplesie, for Øyne oc Ørneverck obne Mafvens oc Lefverens forstoppelse, oc uddrifver den onde Vædske. Giør en læt Aande oc kommer Qvindfolckernis Tidtil at flyde. Er oc gaat til dem som haffve det fierde Dags Kaaldesiuge, oc Ledemodernis Pine, være sig Podagel, eller anden Lemmernis Breck, oc er gaat for Hudens u-reenhed, være sig Skab, Bylder, eller den tørre Svedalske Sot.

Julep Rosarum, er en tynd Syrup, aff den drucket, lesker den u-natürlige Hede, hede brendendis Kaaldesiuger oc Tørsten, disligeste oc Brystens oc Mafvens hedis Vædsker.

Julep Violarum, er en tynd Drick, giort aff Fioler, er god til dem som haffve ont i Halsen aff Hoste, som kommer fra Lungen, oc Lungens bylder, oc om de dertil med haffve nogen Kaaldesiuge.

K.

Katarticum Imperiale. Dette Electuarium, renser eller purgerer de fede Menniske som i Liffvet forstoppede ere, er oc gaat for Mafvens oc Tarmenis veder eller vred, renser Hoffvedet, oc uddrifver, aff det gandske Legeme den Choleriske Vædske.

L.

Lacca eller Lacha, er en Gummi, oc flyder aff et Træ i Arabia.
Lapis, Lazuli, er Lazursteen, Laudanum, er en sorter tør vellucten-
dis Gummi.
Lætificans Rasis, er et Electuarium, oc er gaat til de tungsindige
Melanckoliske Mennisker, thi det styrcker Hiertet, oc kommer den
Siuge til rolig Søffn.
Læticia Galeni, er et Electuarium, eller det er giort oc i smaa Fager,
styrcker underlige Hiertet, oc alle andre Lemmer, oc serdeelis er det
gaat til de Menniske, som ofte daane eller besvimme.
Licium, er en tør Des, aff en urt, oc føris hid til os af Capadocia.
Lignum Aloes, xiloaloes, Agalochum, aloetræ, kaldis oc Paradise
træ.
Litargirium auri, Guldglæde.
Litargirium argenti, Sølfglæde.
Litontripon, dette Electuarium, bryder Lendernis oc Blærens Steen.
Loch sanum & expertum, er et gaat Electuarium, hvilcket som renser
Brystens oc Lungens slim, oc er gaat for Hoste, oc en trang Aande.
Loch de Pulmone vulpis, dette er et gaat Electuarium, tildem som
hafve en stacket Aande oc Lungesot, oc spytte Blød oc Rødde.
Loch de papavere, er et gaat Electuarium, for Hoste oc Brystens
Bylder som er med Hede, thi det moed giør dem, oc kommer dem
til at de opbryste.

M.

Manna, Himmels Brød, er en sød Dug som nedfalder aff Himmelen
paa Libaniæ Bierg, oc den som er ret hvid, er den beste.
Mercurius sublimatus, er Qvigsølff som er beredt oc tilgiort aff Al-
chemisterne.
Myrabolani, er en haar der fruct, oc der ere fem haande slags til,
oc føris hid til os af Arabia, aff Judæa, oc aff Blaamænde Land.

Mÿrrha, er en Gummi, oc føris hiid til os aff Indie Land aff den De Farrieo, men den allsom bæste kommer aff Arabia, oc aff Troglodítarum Rige, oc er den rette Mÿrrha, men den føris sielden hid til vore Land.

Mitridatum, er et kaasteligt dÿrebare Electuarium, for Pestilentze, oc for allehaande Hoffvetverck, for rindende Øÿen, oc for Landeverck, disligeste oc for den fierde dags Kaaldesiuge.

Miva Cÿtoniorum, er det som giøris oc beredis aff Qvæers Des.

Mumia eller Pissasphalum, er tørt Menniske Kiød, som føris till os aff Indie Land.

Museus, er Desmer oc kommer aff et Diur.

N.

Nux Cipresse, Cipresse Nødder,

Nux Iudica, er en stor Nød som føris till os aff Indie Land.

Nux vomica, er en liden haard ting fladsom en liden Kage.

O.

Opium, er en tør Des giort aff sorte Valmuer.

Oppoponacum, eller Oppoponax, er en besker Gummi giort aff en Rod.

Oleum de Absÿnthio, Malurte Olie, stÿrcker Maffven, oc vermer alle Lemmer, døder de Orme som Børn i dem haffve, om mand smør af den paa Barnsens Nafle.

Oleum de Aneto, Olie aff Dil, denne Olie uddriffver sveden, thi er en goed til dem som den Kaaldesiuge haffve med Kuld, om mand smør Rÿgbenet med hende, stiller Hofvetverck, giør en rolig Søfn, disligeste vel at visse, atskil oc Bÿlder.

Oleum de Amigdalis amaris, Olie aff de beeske Mandele. Denne olie ene forstoppelse, fordriffver det Veder som indvaartis i Lifvet staar, stille reverck, oc giør vel at høre, renser ansictens hud, oc giør seenerne smi-ige, naar som de med den smøris.

Oleum de Amigdalis dulcibus, Olie aff de søde Mandele, de

Olie stiller Lungens oc strubens skarphed.

Oleum Chamomillium, Chamilleblommes Olie: denne Olie atskil oc stiller all pine som aff Kuld kommer, stiller oc den onde Vædske, som flyder fra et Ledemod, til det andet.

Oleum Constinum. den Olie giøris af en fremmet udlendiske Rod, denne Olie vermer Aarerne oc Senerne, oc obner deris forstoppelse, styrcker Maffven oc Leffveren.

Oleum de Junipero, Eneber Olie, som brendis aff Træet, fordriffver Hudens u-reenhed, være sig Skab, eller anden u-reenhed, disligeste oc de sorte Blegner, som vaaye paa Skinnebeenene, er oc god for Kræst, oc andre saadanne Siugdomme.

Oleum de Lilio cum Speciebus. Lilie Olie tilredet med urter. denne Olie er god til dem som haffve Brystverck, hun stiller oc Qvindfolckenis Moders pine, som er aff ofverflødig kaalde Vædske.

Oleum Masticium, Mastix Olie, denne Olie styrcker Maffven oc Leffveren, oc stiller Ledemodernis pine, oc moedgiør Bylder.

Oleum de Menta Olie aff Mynte. denne Olie obner Maffvens oc Leffverens forstoppelse, som aff kaalder Vædske er kommen, styrcker fordøffvelsen, oc døder Ormene.

Oleum Myrtinum. denne Olie lesker Maffvens onde hedis Vædske, oc fordrifver den Choleriskis vædskis spyelse, oc andre onde Vædsker.

Oleum Nenupharium. Aakande Olie. denne Olie lesker all heede, oc kommer den Siuge til rolig Søffn, Læger Brystens oc Lungens Hoste.

Oleum Rosarum. Rosen Olie, denne Olie stiller oc lesker all ond hede stiller oc spyelsen oc andre u-naturlige Vædskers flydelse.

Oleum de Ruta. Rude Olie. denne Olie vermer Lenderne, Nyerne, Blæren oc Moderen, oc stiller samme Lemmers Pine.

Oleum de Spica, Spicanardi Olie, denne Olie er god for alle Siug-

dommer, hvilcke som komme aff Veder oc Kuld, oc serdeelis om saa-
dan Pine er i Maffven, i Lefveren, i Milten, i Nyrene, i Blæren, i
Qvindfolckis Moder etc. Stiller oc Hoffvetverck, oc Ørernis suselse,
oc giør et skiønt reent Ansict.

Oleum Scorpionum, Skorpioner Olie, denne Olie bryder Nyrernis
oc Blærens Sten, oc uddriffver den.

Oleum Violarum. Fiole Olie, denne Olie stiller Brystens, oc Lungens
Pine, oc ledsker den u-naturlige heede.

Oleum Vulpinum, Reffve Olie, denne Olie er en kaastelig dyrebar olie,
oc tien til de Lemmer som plagis med Verck, være sig Podagel eller Len-
deverck.

Omphacomelus, er den Syrup, som giøris aff de u-modne Vinbær,

Oxizachara. Er den Syrup, aff den drucket, lesker Leffverens, u-naturlige
heede, disligeste oc den tredie Dags oc andre u-naturlige kaalde Siugers
heede Oximel simplex, er en Syrup aff den drucket, atskil Maffvens oc
Leffverens groffve oc u-naturlige Vædske.

Oximel Compositum, er en Syrup, aff den drucket atskil oc løser Cholere
oc Phlegmatis Vædsker som de ere beladne med som lenge hafve haft den
Kaaldesiuge, obner oc Maffvens Lefverens oc Miltens forstoppelse, oc
giør vel at pisse.

Oximel Sqilliticum, er en Syrup, af den drucket, løser oc atskil all den
tycke oc groffve Vædske som sig i Maffven indsæt hafver.

P.

Pillulæ de Agarico, disse Piller rense Brystet, oc uddriffve den groffve
Vædske oc slim, oc ere gode til dem som ere trangbrystige, oc haffve en sta-
cket Aande.

Pillulæ Aggregativæ, disse Piller ere gode til dem som lenge haffve haft
den Kaaldesiuge, de rense Hofvedet, Maffven, Leffveren, oc uddrifve Cho-
lere oc Phlegmatis onde rødne Vædske.

Pillulæ Aureæ, disse Piller kaldis de gyldne Piller, fordi at lige som Guld offvergaar all anden Metal, som giøre oc disse Piller. de rense Hoffvedet, oc giøre Siunen klar, oc hørelsen god, ere oc gode for Maffvens oc Larmenis Veder, de purgere eller rense Mennisket uden all fare.

Pillulæ Azariet, disse Piller rense Hoffvedet.

Pillulæ bichiæ, af disse Piller under Tungen lagt stiller Hosten, oc den flydelse som aff Hoffvedet nedfalder, i Brystet de giøre oc vel udatspytte, oc en læt Aande.

Pillulæ Cochiæ, disser Piller rense Hoffvedet oc Maffven af den onde Vædske som derinde er forsamlet.

Pillulæ Elesangine, disse Piller rense Maffven, oc uddriffve Phlegma oc anden groff Vædske som udi den er forsamlet, rense Hoffvedet, Siunen, Hørelsen, oc styrcker fordøffvelsen.

Pillulæ Fætidæ, disse Piller ere gode til dem som Verck udi Ledemoderne haffve aff nogen grof slimagtig Vædske, hvilcken icke vil vel lade sig fordriffve, tiene saare vel til dem som haffve Hoffvetverck, Podagel, den faldende Sot oc andre saadanne Siugdomme som komme aff nogen groff Vædske.

Pillulæ de fumo terræ, disse Piller uddriffve den forbrende Vædske, oc anden Vædske hvor aff Hudens u-reenhed kommer, være sig Skab, Paacker, Spedalsk Sot, de ere oc gode til dem som haffve den Gulesot.

Pillulæ de Hermodactilis majores, disse Piller ere gode til dem som haffve Podagel, oc for alle Ledemodernis Pine som kommer aff heed Vædske.

Pillulæ de Hermodachtilis minoris, disse Piller ere gode til dem som hafve Podagel, oc for alle Ledemodernis Pine som kommer af heed vædske.

Pillulæ Andæ, disse Piller rense det onde Melanckoliske Blod, aff hvilcket Kræft, Spedalsksot, deris begyndelse haffve, de ere oc gode

en kaalder Maffve oc Leffver, fortærer de onde ufordøfvelige Vædsker, oc giør fordøfvelsen gaat.

Syropus Acetosus simplex, er en Syrup af Surer. denne Syrup er god baade til heede oc kaalde vædsker sublilige oc grofve, thi den inddrifver andre Lægedomme til de steder, til hvilcke de icke ellers kunde komme.

Syrupus acetosus compositus er en Syrup af Surer, tilgiørt med andre urter, denne Syrup atskil oc løser all grof Vædske, obner Lefverens, Miltens oc Nyrenis forstoppelse.

Syrupus de acetositate Citri, denne Syrup lesker Lolere Kubet oc onde heede Vædske, er oc god til dem som ere befengde med Pestilentze.

Syrupus de Arthemisia, Syrup af Byncke, denne Syrup obner Moderens forstoppelse som aff kolder Vædske er forstoppet, giffver Qvindfolck deris tid igien, fordriffver Moderens opstødelse, oc giør dem fructsommelig.

Syrupus de Cicorea, denne Syrup er god for all ond forgiftig Vædske, thi den lesker all u-naturlig heede, være sig Pestilentzis eller andre onde forgiftige Bylders, er oc god til dem som haffve den Gulesot, ledsker oc Lefverens heede, oc giør vel at pisse.

Syrupus de Endivia, denne Syrup obner Leffverens forstoppelse, lesker Kaaldesiugers heede oc Tørsten.

Syrupus de Eupatorio, denne Syrup er god til dem som lenge haffve hafft den Kaaldesiuge, obner Lefverens oc Mafvens forstoppelse, er oc god til dem som begynde at faa Vattersot.

Syrupus de Fumo terræ, denne Syrup styrcker Leffveren oc obner hendis forstoppelse, renser Nudens u-reenhed, oc serdeelis som kommer aff den salte Phlegma, oc aff den forbrende Cholera.

Syrupus de Hysopo, denne Syrup renser Brystet oc Lungen,

giør Aanden let, oc fordriffver Sidernis sting oc Pine.

Syrupus de Jubebis, denne Syrup er god til dem som ere hese oc hafve dertil med Hoste, oc til dem som haffve Bylder i Brystet. Syrupus de Liquiritia, denne Syrup bløder Hosten, oc renser Brystet.

Syrupus de Menta, denne Syrup styrcker oc vermer Mafven, oc stiller Bugløb.

Syrupus de Prassio, denne Syrup er god til gammelt Folck, som ere aff kaald Nature oc haffve Hoste oc Bryst Bylder, oc til dem som ere trangbrystede oc hafve en stacket Aande.

Syrupus de Succo Rosarum, denne Syrup er god til at bruge i alle hede Kaaldesiuger, oc renser Bugen uden all fare.

Syrupus de Stecados, denne Syrup er god til Ledemodernis Siugdom, som aff kaalder Vædske kommer, være sig Poyhlesie, Kramye, eller den faldende sot.

Syrupus Violarum, denne Syrup er god for Hoste, oc for Brystens Bylder, ledsker Kaaldesiugers hede, oc giør at soffve.

Syrupus de Themo, denne Syrup er god til Brystens, Lungens, Mafvens oc Lefverens Siugdomme, som ere af kaalder Vædske.

Spodium, tage Ayoteckerne forbrent Eleyhanteben, men der fare de vild, det er den røg som gifver sig ned ved Jorden, der som Messing smeltis.

Squinantum, er en fremmet urt,

Stechados, er en fremmet urt,

Storax Calamita, er en velluctendis Gummi.

Storax liquida, eller Styrax Liquida, er oc en Gummi, oc den er blød som Terpentin.

Storax Rubea Thymiama, er en sorter velluctendis Gummi.

Succus liquiritiæ, er Osen aff skersøde.

T.

Tamarisci lignum, er it træ.
Tamarinde, er en sur fruct.
Tragantum eller Tragagantum er en Gummi.
Terra sigillata, er en hvid Jord.
Tyriaca eller Theriaca magna, er en Terragelse, er en kaastelig dyrebare Lægedom for allehaande slags Siugdomme som komme aff kaalder Vædske, ligesom disse ere: Den faldende Sot, Poyhlesie, Kramye, Trangbrystighed, Vattersot, Tarmernis vred, er oc god til dem som spytte eller spy Blod, renser Qvindfolckers Tid, er oc god til dem som haffve Spedalskesot oc uddriffver all Æder oc Forgift. Den samme dygd haffver oc Galeni Theragelse, med den som Kremmerne almindelig fall haffve er icke den rette Theragelse, oc haffver ey heller saadan Kraft som disse twende foresagde haffve.
Trocisci, det er trinde smaa flade Kager.
Trocisci de Agarico, disse Kager uddrifve Phlegma oc den røde Choleram, oc andre Vædsker, rense Hiernen, Øynene, Ørnene, Brystet Lungen, Moderen oc Seenerne.
Trocisci alchandel, disse Kager brugis sielden, saasom de ere tilgiorde, men de blandis iblant anden Lægedom, de rense Maffven, aff den offverflødige Phlegma.
Trocisci de Camphora, disse Kager ere gode for den Kaaldesiugis hede Brynde slycke Tørsten, oc nedtrycke den røde Choleriske Vædske, de ere oc gode til dem som hafve Lefversot, Lungesot, Gulesot, Svindesot.
Trocisci de Lacca, disse Kager obne Leffverens oc Miltens forstoppelse, ere oc gode for den Gulesot oc Vattersot.
Trocisci de Myrrha, disse Kager rense Moderen, oc komme Qvindfolckenis Tid til at flyde, fordrifve oc Moderens opstødelse.
Trocisci de Spodio, disse Kager ere gode for en heede Mafve oc Lefver.

Trocisci de terra sigillata, disse Kager ere gode for Pestilentze oc Eder, de stille all Blodens flydelse.

Turbit, er en rod.

U.

Unguentum, Smørelse.

Unguentum aureum, denne Smørelse læger allehaande Saar, fordrifver oc de Aar som aff Saar komme.

Unguentum album, denne hvide Smørelse er god for den Hofvetverc som er med stor Heede.

Unguentum Aragon, denne Smørelse er god for de Suuger som komm aff Kuld.

Unguentum Agrippæ, denne Smørelse vermer de forkølede Lemm oc om Bugen smøris med den, da giør den Stolgang, oc vel at visse.

Unguentum Apostolorum, denne Smørelse tien til Fistler, oc rindende Saar, renser Saarene, oc fordriffver det onde Kiød.

Unguentum citrinum, denne Smørelse renser Ansictet, oc de Ma som paa Legemet vaave, er oc god til de røde bulne Øyen.

Unguentum Marciaten, denne Smørelse, er god for all Pine som kommer aff Kuld, hun er oc god til de Lemmer som rørde ere aff Pophlesie, for Podagel, hun nedtrycker hefvelse, hun er oc god til dem som hafver Vattersot.

Unguentum Populeon, denne Smørelse er god at bruge i heed Kaalsuuger, thi hun kommer den Suuge til rolig Søffn, hun lesker Leffverens oc Nyrenis hede, er oc god til hede Bulder oc Saar.

Unguentum Dialthea, denne Smørelse værmer Ledemoderne, oc stiller deris Pine, bløder allehaande Saar, oc nedtrycker hefvelse, oc brugis offte til Saar.

Register paa denne Bog.

Cap. Folio

1. Hvad den Læge som handler oc omgaaes med Saar, skal ofverveye oc sig foretage.

Cap. Fol.

2. Om Saar som med Vaaben oc Verie stungen ere, være sig med Sverd eller Peil — 351
3. Om Saar som hugne eller skaarne ere — 353.
4. Om nogen Aarer sønder hugges, eller skaaret er — 353.
5. Blod hvorleedis det skal stillis — 354
6. Om de Saar, som ere udi Kiødet, oc udi Beenene — 354.
7. Om Hoffvet Saar, oc om Hoffvet Panden sønder er — 355.
8. Om allehaande Hofvet Saar, hvilcke som ere uden Hofvet Panden sønderbrydelse — 357.
9. Vorder nogen biden af en gallen Hund — 359.
10. Om Byld eller Bulde apostema kaldet — 361.
11. Hvorleedis mand skal læge Bylder eller Bulde — 361.
12. Hvorledis brendendis Bylder skallægis være sig Carbunckel eller Pestilentzis byld. — 363.
13. Om gamle Saar oc Bylder. — 364.
14. Om Kræft. — 365.
15. Om Fistel — 366.
16. Hvorleedis Been, eller andre Ledemoder, som afflede ere, skulle indsættis — 366
17. Om et Been er sønder brut. — 367.
18. Om Øynernis Breck oc Siugdom — 368.
19. Om Lægedom som tien til allehande slags Saar — 371.
20. Confortativa — 373.
21. Attractiva — 373.
22. Resolutiva — 374
23. Mollificativa — 374
24. Mandificativa. — 377.
25. Sedativa dolorum — 378.

Cap.		Foli.
26.	Incarnativa	380.
27.	Cicatrisantia	382.
28.	Corrosiva	383.
29.	Putrefactiva	385.
30.	Caustica eller ruptoria	386.
31.	Conglutinativa	387.
32.	Confortativa	387
33.	En merckelig Smørelse til gamle og ferske Saar	387.
34.	Oleum Hypericonis.	390
35.	En Balsam.	391.
36.	Ledevand hvorleedis det skal stillis	391.
37.	Drick til dem som ere Saargiorde.	393.
38.	Om Bad.	394.
39.	Om Nareladelse.	396
40.	Udi hvad Tid om Naret, mand skal lade sig Narelade	397.
41.	Nareladelse hvorfaare den skal skee	399.
42.	Hvad skade der kand komme af Nareladelse	401
43.	Om nogen Nare igiennemhuggis	401.
44.	Hvorleedis mand skal dømme, om det udladne Blod	402
45.	Om nogle ulyckselige Dage	403
46.	Om Koppefettelse.	404.

Tafflen eller Register paa denne Lægebog, som findis udi Apotecken.

En Bog om Pestilentzis Narsage forvaring oc Lægedom derimod, tilsammen dragen aff Lærdemands Bøger, aff Henrick Smidt udi Malmø, 1657.

Foli.
380.
382.
383.
385.
386.
387.
387
387.
390
391.
391.
393.
394.
396
397.
399.
401
401
402
403
404.
Lægge-
657.

Det 1. Capittel. Om Pestilentzis Aarsage oc begyndelse.

Vdaf Pestilentze er, oc hvorledis den af Lægerne beskrifvis, er ofvenfaare sagt: Nu vil jeg tale om Pestilentzis aarsage som ere tvende. Den første er som alle naturlige Mestere sige, nemlig besynderlige Stiernes vindskyelse, hvilcke som Varedet, Jorden oc Luften forgifve, ligesom almindelige gierne skeer, naar som Solens oc Maanens formørckelse skeer, oc naar som de øverste Planeter, Saturnus, Jupiter oc Mars kommer tilsammen vdi Jomfruen, eller vdi Vellinge, oc Herren af det ophavendis Tegn er samme tid vdi Vster, oc Maanen, er da beskaffet med nogen ildskalighed.

Nogen Aarsage er ond dampe oc tog, som med Luften beblandet er, som af Jorden opfaren er af Vellet, Graffver oc Steder, der som forgiftige Diur ligge i, eller af den sted hvor som døde Menniskers kroppe offver Jorden vr-jordede, eller vr-begraffne ligge, den tand oc vel kommer offt den sted som de vr-jordede ligge. Thi skulle mand gaffve en besynderlig sted vdenfor hver Kiøbsted, vnder den obne oc klare Himmel, hvor som mand skulde jorde døde Menniskers kroppe, hvor som Solen oc Luften saadan ond dampe vden Menniskens store Skade oc forderfvelse kunde fortære. Saadanne steder gaffve Jøderne vdi det gamle Testamente. Jdi Tyskland oc Franckerige findis endnv mange saadanne steder. Herom skriffver Doctor Morthen Luther i denne Tog, om mand maa flye for døden oc Pestilentze. Vor naadige Herre Kongelige Maiestat, haver oc herom ladet vdgaa et almindeligt bref oc befalning, at for hver Kiøbsted her i Riget skulle vdvelgis, oc tilskickis en sted, hvor som døde Menniskis kroppe skulle jordis.

Luften forgifves oc af det Vand, vdi hvilcket døde Dyr, Hør Hamp, oc anden saadanne ting ligge, som giffve ond lugt aff dem, sidden vdi saadanne Vand forgifves, dessligeste oc Jøet som drycke aff samme Vand.

Lucten forgifftis oc aff alle skendestene, aff døde Hunde, Katte, Svin
Hors, Køller, af Svinemøg, aff Menniskens Mød som paa Gaderne
oc ved Stæderne ligger, Ufriigheden skulle hafve god act oc tilsyn, at
saadan u-reenlighed bleffve icke lagt paa Gaderne, oc ved Stæderne ligge
Ufriigheden skulle hafve god act oc tilsyn, at saadan u-reenlighed bleffve
icke lagt paa Gaderne, oc ved Stæderne. Det vaar Israels Børn
bodet at de skulde giøre et gierd ved Jorden, naar som de vilde giøre
deris Mag, oc siden skulle de skrabe Jord derpaa som vi løse. Deut. 23.
Hipocrates Læge siger, at Menniskene, oc alle Diur oc Foldis aff tre ting
sourere: Mad, Drict, oc aff Lucten, men Lucten er det allersvareste
for alle ting, aff hvilcken oc svarest forvandlis, thi den indragis igien
nem Lungen, thi Hiertens brøn, som er Hiertet, aff hvilcket alle
Legemens Hafvende Aander, deris Forholdelse hafve. Fuddrages den som
reen oc u-besmittet er, da iddeelis den, oc saaledis ved de andre Lem-
mer. Men er den u-reen, besmittelig, oc forderfvelig, da vorder Hier-
tet oc alle Legemens Aander forgifftig, besmittede oc u-reene. Thi
sanctygte alle Læger endrectelige, at den første, oc øfverste Aarsage
af denne Sygdom, er ond Luct, hvilcket som aff ret Natures Hierten
u-ven oc fiende. Thi skal mand (om det mueligt er) oc flee tand vdi
med det første af den sted, som ond forgifftig Pestilentzis Lucter, thi den
sted, hvor som god reen oc reen Lucter, oc hvor som Pestilentze icke haver
regnet et Galt Aar tilforn, mand skal eij heller for snart komme
tilbage igien til den sted aff hvilcken mand flyde.

Pestilentze kommer oc stunder aff Aarsens fire Tider, som ere:
Winter, Vaar, Sommer oc Høst, naar som de icke hafve deris skick
som dem bør at hafve vdi Field, verme, vaat oc tørret.

Det. 7. Capittel. Pestilentzis Luctens Tegen.

Aff disse Tegn kand mand forfare oc vide at Lucten offte forvandlis

nu regner det, oc strav skin Solen igien. Naar som Solen skin oc der gaar for hende en tyck Toge, hvilcken hun icke kand fortære, oc Lucten siunis at være fuld aff Støv. Naar som der skeer stor oc mang-faaldig forvandling udi Lucten paa en Dag. Naar som der vaar et udvaartis paa Menniskens Legeme at skillige slags Bylder. Naar som de Fugle som vant ere at hafve deris bolig oc værelse paa sletten, forlade deris æg, unger oc Rede, oc flij oppaa Biergene, flij ned paa Sletten, ligesom Gøgen, Starre de giøre, Spurge haffve serdeelis saadan Nature, som lærde Mænd om dem skriffve, ieg haffver oc udi sandhed det forfaret aff dem som her paa haffve giffvet act, oc naar som Lucten hafver været forgifftelig, at de haffve da føye Spurge seet.

Sammeleedis oc, naar mand seer at Orme, Mulvarper, Jordmus, Hugorme, Øgler oc andre saadanne Diur, krybe oc løbe, aff deris boliger oc huler, det er et Tegn dertil, at de flij Jordens forgiftelse. Naar som de Diur som deris værelse paa Jorden oc udi Vandet haffve, krybe aff Van-det, eller at de ligge døde hos Vandet. Naar som det er regn Veder, oc at der da nedregner frøer, det er et vist Pestilentzis Tegn. Naar som siug-lige Qvindfolk icke lættelige føde deris Foster til Verden, eller om de eller Fosteret døer, det er oc vist Pestilentzis Tegn. Der ere end man-ge andre adskillige Tegn til, aff hvilcke mand kand forfare at Lucten er forgiftelig, om alle her at skrifve vaare forlangt, thi vil ieg lade dem fare, oc herlære, hvorleedis mand skal holde oc skicke sig, naar som Pestilentze regerer, paa det at hun icke snarlige skal faa mact offver en.

Det 3. Capittel. Hvorleedis mand skal holde sig naar som Pestilentze regerer.

Mand skal haffve sin bolig oc værelse udi et Kammer eller Stue, hvilcket som er vel høigt imellem Gullet oc Lofftet, oc samme bolig skal være tør, oc icke sygt eller dampactigt. Thi at der er ingen verre oc

skadeligere ting til, naar som Pestilentze regierer, end at haffve sin bolig udi syge oc dampactige boliger, udi hvilcke Lucten kand icke forvandlis oc rensis. Oc Vinvene aff samme Kammer oc bolig skulle være imod Norden, oc om det hafde nogne imod Synden, de skulle tillyckis veltet, oc de Vindve som ere udi Norden, paa det aff dem skal giøris et hul, saa stort som en Rude er, paa det at den onde damp kand fare ud. I samme Bolig oc Kammer skal giøris en god Ild aff Ege-træ, om der er nogen Skorsteen i det. Mand skal oc det giøre i samme Bolig tre eller fire gange om dagen en god Røg aff velluctendis ting, ligesom aff disse: Paradise-træ, Ambra, Mastix, Meyran, Neglicker, Canelebarck, Muskateblommer, Røgelse, Myrrhe, vild Meyran, Lauerbær skaler, Enebær, Enebærtræ, Salvie, Rosemarin, Lauendel, Egeløff, tør Rude, maa mand tage aff disse, hvilcke mand kand faa oc bekomme, oc heraf skal mand legge paa Gløer i en Ildsted, eller i et andet Kar, oc hermed røge i samme Bolig oc dette skal giøris serdeelis naar som Regn væder eller Tøge er. Det er oc saare gaat, at mand legger i samme Kammer eller Stue gode velluctendis grønne eller tørre urter, ligesom disse ere: Salvie, Isop, Lavendel, Spicanardus, oc andre saadanne.

Om Sommeren naar som stor Hede er, da er det gaat at mand strøer Gulffvet med bladene af Vintræ, med Rosen, med Pileløff eller med Aakande blad oc Blomster. Det er oc gaat at samme strødde Blad, Løff oc Blomster, offverstenckis med Rosen Edicke, eller med Edicke oc Rosen Vand tilsammen blandede. De fattige som icke hafve Rosen Vand, oc icke formaa at kiøbe det, de skulle tage Aakande Blomster, eller Rosen, oc siude dem i Vand, oc lade dem saa kølis, oc saa lade Edicke paa dem, oc dem bruge, ligesom offvenfaare sagter, om de andre urter.

Oc naar som nogen døer aff Pestilentze, da skal den Stue eller Her-
-bergs vegge rensis, oc alt andet hvis derinde er skuris oc tois, være sig
Bord, Bencke, Træseng, Skamle, thi den onde forgift kand giffve sig paa
en veg eller udi en reffve, eller udi noget som der inde er, oc derinde sidde
en lang tid, oc naar som da nogen kommer ind udi samme Kammer
eller Stue som aff Naturen tilbøyelig er til Pestilentze hand befengis
strax, herom vil ieg sætte nogle sande Historier. Salige Lector Anders
Liung, som vaar en aff de første her udi Riget som forlod Pafvens Regimen-
-te, oc bleff Sogne Herre udi Landskrone i 11 Aar, oc bleff siden derfra
kaldet til Malmø, at være der Sogne Herre, hvorsom hand lærde oc præ-
-dickede Guds Ord reent oc purt udi 14 Aar, oc hand døde udi samme stad
Anno, M. D. Lv, den 24 Dag Novembris, hand sagde for mig, oc for mangen
erlig Mand, at den tid hand vaar udi Landskrone Closter, døde en aff Brø-
-derne i samme Closter aff Pestilentze, et halft Aar derefter kom en anden
Brøder i samme Herberge som den anden vaar uddød, oc fant der inde hen-
-gendis et Bøste flesk som vaar spege, det tog hand derud, oc aad deraff, oc
bleff strax befengt med Pestilentze, oc døde, saaleedis bleffve der siu brødre døde
som haffde ædt aff Bøstet, om sider bleff mand det vaar, at de som haffde ædt
aff samme Bøste bleffve saa befengde, saa kaste de samme Bøste for en Hund,
hand aad det, oc døde deraff.

Anno Christi M. D. 11. Der vaar en Stad udi Halland vaar bestoldet,
kom der en stor svar Pestilentze udi de Tydskes Leyre, oc der døde en Stridz-
-knegt aff Pestilentze, hand haffde et Sengklæde paa sig, oc samme Sengklæde,
kom siden til 25 Stridzkneckte, oc strax de finge samme Sengklæde paa
dem, blefve de befengde med Pestilentze oc døde, oc der de andre Stridskneckte
formerckte, at de som haffde hafft samme Sengklæde vaare bleffne døde, bre-
-de de det. Denne Historia skriffver doctor Jodocus Hillichius i den Bog
som hand hafver skrefvet om Pestilentze. Oc i samme Bog skrifver hand

oc at der laae et Hiune eller Pude i et Hus hvor som Pestilentze haff-
-de førre regeret i en Vraa udi fem Aar u-toet oc u-renset aff for som-
-melse skyld, om sier kom der en som rørde ved samme Pude eller Hiun-
-de, oc bleff befengt oc Pestilentzen regerede der paa nylige som hun
haffde førre giort. Antonius skrifver Parte 3. Titulo. 22 Cap: 12. At
Anno Christi MCCC. 48. vaar der i Florentze Stad en stor Pestilentze,
oc udi samme Pestilentze døde et fattigt Menniske som haffde ligget paa
nogle gamle Klude, oc der hand vaar død, kastedis samme gamle
Klude paa Gaden, oc der komme 2. Svin oc rodede (som deris Art oc
Nature er) iblant samme gamle Klude, oc de blefve strax befengde
med Pestilentze, oc de løbe bort oc igien, indtil de nedfulde oc døde.
Thi giøre de aff Flanderen, Brabant oc Hollant, disligeste de i Skot-
-land ret i det de sky saadanne forgifftelige Steder, de lade oc toe oc rense
alleting som i saadanne Hus ere ved deris Skrubbers, det er, ved nogle
besynderlige Menniske som sig til saadan handel gifvet hafve, oc derfaa-
-re tage deris løn, som indsæt er aff Øffrigheden for deris umage. Heraf
kunde vi see at den forgifftige Pestilentzis onde forgiftelse kandlenge være
i et u-reent Hus, oc i u-reene Klæder. Heraff kunde vi oc see hvor
svarlige at somme rige Menniske synde i det, at naar som deris tieniste
Tiunde bliffve siuge (om de end icke hafve uden den Kaaldesiuge) da skiude
de dem udaf deris Hus, oc legge dem heden paa de steder som andre ere
døde, oc da bliffve de forgiffne oc dø, hvilcke maa vel skee, de hafde kun-
-de lefvet udi mange Dage.

Paa det at den flyende forgiftige Pestilentze skal icke giffve sig ind udi
nogen reffve eller Væg, skal mand hafve staaendis i den Stue eller Her-
-berge som de Siuge udi ligge nogle Spande eller Bøtter med lun-
-cket Vand, da giffver sig den flyvende forgift ned paa Vandet, oc
Vandet blifver til at see, ligesom der vaare en Taage paa, eller som

Støff vaare der udi faldet. Om mand vil giøre at forsagde Vand skal veldelige drage Ederet til sig, da skal mand kaste en Haand eller to fulde aff Kaaberrøg i samme Vand, oc efter Karernis storhed. Mand skal oc kaste en gloendes Tegelsteen, eller gloendis Jern, eller Staal i samme Vand, da drager samme Vand Ederet dis bedre til sig, dette skal icke giøris engang men offte.

Om mand legger u-slucter Kalck udi den Stue eller Herberge som den Siuge i ligger, den drager oc Ederet til sig.

Det 4. Capittel. Om Mad oc Dricke.

Det Brød som mand skal æde den stund Pestilentze regerer, det skal være aff god Rug eller Hveede, vel suret, saltet oc baget. Oc hver tredie Dag skal mand haffve (om saa skee kand) ferskt nij baget Brød. Om Vinteren skal mand bage i Brødet danskt Kommen, Anis eller oc Coriander, som er beredt, saa at den hafver leget en Nat i Edicke, oc siden tiurt.

De Diurs Kiød som hente deris føde hart hos Bierg, hvilcke som icke ere forfeede eller for maffre, disse ere serdeelis gode at æde aff, naar som Pestilentzen regerer, oc de beste aff saadanne Diur ere, Lam, unge Kid, Kalfve, aff vilde Diur, unge Raaer, Harer. Aff Fugle, Høns som karske oc sunde ere, fordi at Høns befengis oc ofte med Pestilentze, unge Hane, Capuner, Agerhøns, Starer, Solsorter, oc andre saadanne Fugle, som deris omgiængelse oc værelse i Skoffve haffve. Men deris Indvaaler, Fødder eller Hierner de skulle icke ædis udi den Tid som Pestilentze regierer. Alle de Fugle som deris bolig oc Reeder hafver paa Vandet, være sig Giæs, Ender, Svane, oc andre saadanne, de forbiudis af Lægerne udi saadan Tiid.

Den Fisk som er fangen udi rindendis Vand, oc skal paa sig hafver, den maa mand æde udi denne Tid, ligesom ere, Gedder, Brasen, Horck oc andre saadanne, disse maa mand siude eller steege, efter som mand selff vil, men dog lofve Lægerne de som ere stegte meere, end de som ere saadne.

Hvad som beredis aff Melck ronder lættelig, oc forderfver snart en ond Mafve, thi er den icke at bruge i saadan Tid. Men sur Melck, eller Øste Valde maa mand oc bruge.

Mand skal ingen gammel raaden ost æde, men sidst efter mand hafver ædt eller fuldnær giort sit Maaltid, da maa mand vel æde lit aff en god fersker Faare eller Gede Øst.

Æg som ere blødsaadne, eller slagne paa Vand maa mand æde. Men haarde saadne eller stegte æg, eller oc det som baget er aff æg forbiude Læger=ne, thi de stoppe, oc naar som Pestilentze regierer, skulle de ting brugis som løsen oc Stolgang giøre.

Aff Fruct maa mand æde tørre Blommer, Persinger, Valnødekier=ner som nogenstund haffve ligget i Edicke, de loffvis serdeelis udi denne Tid. Mand maa oc vel iblant med æde Haselnødder, Ribes, mørske Eble, saadne Pærer, Qvæer, om Vinteren maa mand bruge Mandele, Figen, Rosiner, Lappers Oliver, Pommeranser.

Ingen Fruct skal aftagis af Træerne Aarle om Morgenen, den stund end nogen taage er paa dem.

Kaal giort aff Persilies urt oc Rødder, aff Boras, Spinas, Bede, Milder, Surer, eller aff Roer maa mand æde. Men Kabusekaal er usund udi saadan Tid, mand maa bruge Mandele melck, oc Ærthesaad udi denne Tid.

Bygvelling, Haffrevelling, eller velling aff Risengryn, med Edicke sur giort, maa mand æde.

Oc men saa er at Leffveren hedmis aff Senip, da er det icke gaat at mand bruger den. Men med disse urter maa mand rede oc for=bedre sin Mad med, som ere: Ingefær, Canelebarck, Saffran. Eller mand maa bruge dette efterfølgendis, hvilcket saaleedis skal bereedis.

Mand skal tage Canelebarck et Lodt, Muskateblommer et halfft

Lodt, Cardamomer et Qvintin, Ingefær tre Qvintin, Spisecom-
-men et Lodt, røde tørre Rosen, Anis, rød oc gul Saffran, aff hvert et
halft Qvintin, disse skulle stødis til Pulver, oc naar som mand heraff bru-
-ge vil, da skal mand lade Viin derpaa, oc bruge det udi den sted som mand
er van at brugis Senip. Mand maa oc vel tage her Sucker til saa me-
-get som mand selff vil.

Om Sommeren naar som stor heede er, da skal mand icke bruge hede
urter.

Det er gaat oc nytteligt, at mand bruger Edicke, udi alle Rætter som
kaagis.

Lægerne forbiude oc at mand skal icke bruge mange adskillige Rætter,
naar som Pestilentze regerer. Thi ligesom Oxekiød, oc Kalffvekiød, kunde icke
vel tillige siudis i en Gryde saaleedis kunde icke heller mangehaande
slags Rætter vel fordøfvis eller fortæris i en Maffve, men raadne oc forderf-
-vis, hvoraf atskillige siugdomme kunde komme, oc serdeelis om mand
æder Kiød oc Fisk tilsammen ofver et Maaltid.

De som ere vane ved Øll, de skulle dricke gaat gammel Øll, hvilcket som
icke er forsterckt, de maa oc henge i deris Øll, Holtzurt, aff somme S. Ellini
urt kaldet. Eller oc støtte Lauerbær.

De som ere opvande med Vin, de maa dricke godklar hvid Vin, som er blan-
-det med saadet Vand, eller de maa blande dem med Rosen Vand, eller med
Endivie Vand om Sommeren, oc om Vinteren med Cardabenedicte Vand.
All offverflødig Drick skal flyes, om Sommeren skal mand dricke den drick
som køler, oc om Vinteren den som Værmer.

I denne tid skal mand dricke den Vin, som er tilgiort med Salvie, Ene-
-bær, Holtzurt, Bethonie. Men gammelt Folck, de skulle gierne dricke
den Vin som er tilgiort med Malurt.

De som ere befengde skulle aldeelis ingen Vin dricke, uden alleeniste

den, hvilcken som de tage til dem med nogen besynderlig Lægedom; Malmesie, Clarete, Miød, Brendevin, oc anden saadan heder oc sterck Drick de skulle icke brugis i denne tid, thi at de hedme Blodet, oc naar som det er hedt, kand det lettelige befengis.

Vandet hvor i mand skal kaage Maden, det skal være ferskt Kildevand, som udspringer under den klare Himmel.

Efter Middags Maaltid, skal mand icke nedlegge sig til søffns, thi aff saadan Søffn vorde alle Lemmer tunge, mand faar deraf Hofvetverck, den Kaaldesiuge, oc Madens lyst forgaar. Men vil mand nu soffve da maa mand sidde rette offver ende, oc soffve en liden stund: Om Aftenen, eller Aftens Maaltid skal mand icke fortilige nedlegge sig til Søffns, førend to eller tre Timer ere forløbne. Siu timer er en ret naturlig Søffn, hvad som mand deroffver soffver, det kommer Mennisket til Skade.

Skeer det ocsaa, at mand sveder i Søffnen, eller om Natten, da skal mand vel strige Sveden aff sig, med et rent Linklæde.

Strax efter Maaltidet skal mand icke Arbeyde, thi heraff forhindris fordøfvelsen i Mafven, oc Føden faar icke hendis rette naturlige gang i de Aarer som den skulde, Lefveren, Milten oc Nyrerne forstoppis, hvor af store oc svare Siugdomme komme. Men de som ere opvand aff Barndom til Arbeyde, de undertagis af denne Regel.

At bade i denne tid forbiudis aff Lægerne, thi all Svedebad giøris Hiertet siuge, oc mand bliffver mactløs, oc tørster efter Badet, oc bader mand lenge, da beredis Vædsken til at rønde. Men hvo som van er til at bade, hand maa bade en liden stund, oc icke i stor heede, paa det at Svedehullerne skulle icke forstoppis, hvoraff meeget ont kand komme, naar som Vædsten udi hannem rønder, som mand vel kand see udi en Møghob, io lettere handligger tilsammenlagt, io meere hand rønder. Oc en time før mand gaar ind i badet, skal mand tage

til sig et qvintin aff Galeni, eller aff Andromachi, Theragetse, eller oc Metridatum, eller af Electuario Liberantis, om vinteren med en Skeefuld af Vin. Oc om Sommeren, med Rosenvand af Surer, eller med Skabiose Vand eller med Vand aff hiertens frijd, eller oc med Vin Edicke. Ingentid skal mand bade, medenfuld Maffve, men naar som Maden er fuldnær fordøffvet eller fortæret. At bade fastendis er alsom best. Disligeste skal mand oc vel, smørie oc gnide sig allesteder i Badet med Olie aff Chammilleblommer, eller oc med Vin, da obnis Svedehullerne, oc den onde Vædske giffver sig ud. Det er oc saare gaat at mand gnider Fødderne, underneden til med Salt oc Edicke. Oc efter at mand udgaar aff Badet skal mand sig nedlegge, oc saa atter svedis.

Hver Dag skal mand uddriffve Legemens offverflødighed, oc ureenhed ved Stolgangen. Mand skal oc icke heller forlenge holde it Vand.

Om Stolgangen vil icke komme aff sig selff, da skal mand bruge til den som ere vande til Clistere sacte Clistere, som giorde ere aff Fioler, aff den Katteost Althea, oc aff Biørneklefvers urt, med Lissebons Olie, Eller mand maa bruge aff de Piller som kaldis Pestilenziales, oc de findis bereede i Apotecken. De fattige maa bruge, Tappe hvilcke de skulle stinge bag ind, som ere giorde, aff Alun, aff hvid Sæbe, aff Flesk, af en Bederod.

Mand skal oc vel vaacte sig for hastighed, vrede fortørnelse, Sorg, Angest, Bedrøfvelse, frijct forfærdelse, etc. Mand skal være letsindig, oc glæde sig med sine Venner, oc bruge Sang, Harpeleg, Trompe, Pibe, [illegible] saadanne Leg oc Lijstighed.

[illegible] at naturens leg oc legemlig samqvem, som Mand oc

Hustru bedriffve tilsammen, giøris icke alleeniste alle Lemm-
skrøbelige, men ved den gierning udføris oc Liffens Aand, thi
det raadeligt, at mand bruger den maadelig.

Det 5. Capittel. Om Aareladelse.

Der som mand det føler, at det stinger allermest, være sig bag i
Ørnene, under Armene, eller udi Kørerne, der vil forgiftelsen, sig
sætte oc udbrijde. Thi naar som Hiernen røris oc befengis af for-
giftelsen, drifve Hiernen den fra sig bag Ørnene. Hiertet under
Armene. Lefveren i Kørerne. Thi skal mand med Aareladelse saa-
leedis handle, som herefter følger.

Er mand hoffven i Halsen, eller bag Ørnene, oc samme Menniste
er ofver 14 Aar gammelt, da skal mand lade sla Hoffvet Aaren off
i albukrogen, eller imellem Tommelfingeren oc Pegefingeren, et
fingers bred nedenfaare paa samme side, som mand befengt er, oc
saadan tid skal mand icke ansee eller acte om Maanen er i et gaat
i et ont Tegen, om hand er nij eller gammel, om det er aarle eller silde.
Er hefvelsen under Armhullerne, da skal mand lade sla Mediane
eller en Green aff hende, imellem Pegefingeren oc den lange Finger
paa samme side som hefvelsen er.

Er hefvelsen nedre paa siden, eller derhos, da skal mand sla Lefver
Aaren, eller Basilicam, eller en Green af den ved den lille Finger.

Hvilcken som hofven er udi Køren, eller der nedenfaare, hand skal
lade den Aare som heder Saphena, oc den er neden ved Anckelen
den paa Foden.

Er hefvelsen i begge Køre, da skal mand lade paa den høyre Sid
oc icke paa den venstre, paa det at forgiftelsen kand dragis fra Hie

Hvilcken som frijcter sig at haffve Pestilentze, oc haffver dog inge

visse Tegn, hand skal lade sla Medianen, oc er det om Vaaren eller om Sommeren, da skal hand lade sig paa den høyre Side, oc om Vinteren paa den venstre. Mand skal acte i Aareladelse, at mand drager det forgiftige Blod fra Viertet, oc icke til, derfaare hver som hoffven er udi fire Røre, oc lader nogen Aare sla paa Armene, hand kommer udi stor Fare.

Haffver nogen Aareladet sig, førend hand følde nogen hefvelse, oc om nogen heffvelse gaffve sig tilkiende efter mand haffver Aareladet, da skal mand strax lade sla en Aare igien, paa samme side som hefvelsen sig tilkiende giffver.

Siuglige Qvindfolck som ere begafvede med Foster, skulle icke Aareladis, førend fire eller fem Maanede, efter at de ere bleffne siugelige, derefter maa de Aareladis, oc gifvis Lægedom ligesom andre der ere befengde. Mand skal sætte dem Kopper i den sted som de skulle Aareladis, oc hugge hul paa steden. Mand maa, oc sætte Kopper paa unge oc spæde Børn, om de ere ofver tre eller fire Aar gamle, men der skulle ingen hul huggis. De som aldeelis siuge strøbelige oc mactløse ere, de skulle icke Aareladis, dersom saa skeer, da vorde de end siugere oc aldeelis mactløse. De som i 24. Timer haffver været befængde, oc derpaa soffvet, de skulle icke heller Aareladis, thi Naturen haffver da dreffvit forgiftelsen til en sted, oc er stadfest, oc om de Aareladis, da udløber det gode Blod, oc det onde forgiftige Blod blifver inde igien.

For den som icke maa Aareladis, hand skal lade sætte sig Kopper, burde hannem at sla Hoffvet Aaren, da skal hand lade sætte Kopper bag udi Nacken. For Median paa Skuldern. For Lefver Aaren paa Lenderne. Paa Knæene for den Aare som sider under Anckelen.

Det 6. Capittel. Lægedom for Pestilentze.

Jeg vil her først sætte oc beskrifve nogle Lægedomme som her i vore Land vaaxe, hvilcke visselige Mennisken beskiærme for Pestilentze, oc fattige maa

bruge dem som icke formaa, oc kiøbe fremmede udlendiske dyre ba
Lægedomme.

Angelicæ rod i Edicke lagt, oc et stycke aff den udi Munden baaret
disligeste oc et stycke lagt i en Linklud, oc dertil luctet, beskærmer Menni-
-sken for Pestilentze. Eller mand maa støde den til Pulver, oc strølit af sam-
-me Pulver paa et støcke Brød som bløt er udi Edicke, oc det saa æde.

Er nogen befengt med Pestilentzis Kaaldesiuge, eller med Svedesot eller
Rosensiuge. Hand skal tage et halft qvintin af Angelica rod smaat støt
til Pulver, oc et qvintin ret god Theragelse. Men hafver mand icke The-
-ragelsen, da skal mand tage et halft qvintin aff Angelica rod, oc tre Lodt
Vand som brent er aff Angelicæ rod. Haffver mand icke Angelicæ
Vand, da maa mand dricke det med Vin. Oc legge sig saa ned til at
svedis, da beskærmis hand af foresagde Siuger. Denne Lægedom er vis
oc ofte forsøgt.

Mand maa tage Aarons urt, hvilcken aff somme Munckefands
urt kaldis, Rodeller Frø hvilcke som mand af denne urt bekommeta
er hun fersk oc grøn, da skal hun vel stødis, oc Osen udkrystis vel med
Edicke, saa skal mand tage aff samme udkryste Des 4 Lodt, Theragelse
et Qvintin, disse skulle blendis vel tilsammen, oc giøris luncket, oc sa
drickis, oc derefter skal mand sig nedlegge oc derpaa svedis, da udrifvis
forgiftelsen. Denne Lægedom er vis oc ofte forsøgt. Haffver mand icke
Theragelsen, da maa mand alligevel dricke Osen med Edicken, da ud-
-drifvis forgiftelsen neden ud ved Stolgangen.

Bethonie støt til Pulver med Sucker blandet oc ædt, er god for For-
-giftelse, oc for Hofvetverck, som mand almindelig gierne faar; naar
som Pestilentze regerer. Eller mand maa dricke om Morgenen fastendis
et halft qvintin med en drick Vin, eller med Vand som brent er af Bethon

It Qvintin Entzian med lit Ingefær oc tør Rude til Pulver støtte, oc Aarle om Morgenen med en drick Vin drucket, beskermer Mennisken for all Eder oc Pestilentze. gentian tinziber

Entzian skaaren i stycker, oc en Nat lagt i Edicke, oc om Morgenen et stycke til sig taget, oc et stycke holdet for Munden, beskiærmer Mennisken for Pestilentze, oc for Pestilentzis onde luct.

It Qvintin Loestilcke frø, oc et qvintin Theragelse tilsammen blandede, oc det til sig taget med 3. eller 4 Skeeder fulde aff Vin oc Edicke tilsammen blande-de, oc førre lit luncket giort, oc sig nedlagt, oc derpaa svedet, uddrifver velde-lig Pestilentzen.

Tu eller tre Lauerbær aarle om Morgenen fastendis ædne, de ere gode, thi de styrcke Hiertet, disligeste den kaalde Maffve, oc Hiernen, beskiermer Men-nisken for den onde Pestilentzis luct. baue lauri.

It stycke eller tu aff Mester urt, om Morgenen fastendis ædt med Salt, styrcker den kaalde slimactige Mafve, oc beskermer Mennisken for Pesti-lentzis onde luct. Astrantinum.

Er nogen befengt med Pestilentze, hand skal tage et Qvintin eller lit mere aff Mester urt som er støt til Pulver, oc det skal mand dricke med en drick varm Vin, eller med et af de brende Vand, om hvilcke, her offvenfaare sagt er. Hafver mand Theragelse, da skal den tagis dertil.

Eller mand maa tage Hulurt, rød Myrrhe, Bibergel, aff hvert et qvintin, oc støde dem til Pulver, disse skulle siudis udi hvid Vin, oc udi helften saa meeget Edicke som Vinen er, her skal mand drick, en god drick den stund det end varmt er, oc sig nedlegge, oc derpaa svedis.

Er nogen befengt med Pestilentze, hand skal tage Scabiosam den stund hun fersk oc grøn er med rod oc alt, oc støde den med Edicke, oc kryste den igien-nem en Klud, oc tage hertil et Qvintin Theragelse, oc dricke denne Læge-dom. Derefter skal mand dricke i ni Dage Vand som brent er aff denne

urt, eller oc Vand hvori denne urt er saaden. Men om mand kand icke faa denne urt den stund hun er ferst oc grøn, da maa mand støde den tør til Pulver, oc dricke saa et halft Lodt aff hende med Vin oc Edick som denne urt er saaden i, oc denne Lægedom oc drick er serdeelis god til den som Pestilentze haver taget med Hede.

Ruta grana Juniperi Enula campana

Eller mand maa tage tør Rude, Eneber, Holtzurt, Valnøde Kierne reen skallede, ligemeeget aff hvert, disse skulle stødis tilsammen med Rosen Edicke, mand maa oc veltage hertil noget Rosen Honnig, heraf skal man tage om Morgenen en Steenfuld, oc da beskærmis mand, den Dag for Pestilentze.

Men er nogen befengt med Pestilentze, da skal mand tage Osen aff Rude tu Lodt, oc et Qvintin Theragelse, disse skulle blandis tilsammen oc lunckt giøris, oc siden drickis, derefter skal mand sig nedlegge, oc derpaa svedis. Oc aff denne Lægedom skal mand gifve den Siuge tre gange inden fire tive Timer. Med forskrefne Lægedom ere mange hiulpne oc ere fride for Pestilentze.

Ruta Seminis Rutæ. Acetosæ.

Om mand siuder Rude oc Rude frø udi Vin, oc dricker den, da hafver hand den samme dygd som forskrefne Lægedom haf. Sep eller siu blad aff Surer, rene tofne, den stund de ferske oc grøne ere oc ædt, er en god Lægedom for Pestilentze. Men om mand kand icke faa de grøne oc ferske, da maa mand tage de som tiurde ere, oc dem sønder gnide eller støde, oc tage der tillige meget Sucker som Surerne ere, oc disse tilsammen blende, saa bliffver det et kaasteligt Pulver til at bruge for Pestilentzis onde forgiftige Luct. De som ere komne til deris lan Alder, de skulle tage heraff et Qvintin, oc unge Børn noget mindre. Denne Lægedom maa hver mand bruge, være sig Børn, eller siuglige Qvindfolck.

Aqua acetosa.

Vand aff Surer brent, oc det drucket, beskermer oc for Pestilentze. Er nogen befengt med Pestilentze: hand skal tage Frøet aff Surer oc Qvintin støt til Pulver, oc et qvintin Theragelse, disse skulle blandis

tilsammen, denne Lægedom skal mand dricke med Sure Vand, eller med Scabiose Vand, oc saa sig nedlegge, oc derpaa svedis.

Osen aff Tormentilla drucket med Vin, uddriffver all Eder oc Forgifft aff Mennisken, være sig kommen af Pestilentze eller aff andet. Tormentilla

Er nogen befengt med Pestilentze, eller med nogen anden forgiftelig Siuge, oc om hand icke kand faa oc bekomme Osen af Tormentilla, da skal mand tage et Qvintin, Tormentille rod støt til Pulver, oc den dricke med en drick luncket Vin, mand maa oc tage hertil et Qvintin Theragelse, om mand kand den faa oc bekomme.

Tormentille urt oc Rød udi Vin saaden oc drucket giør det samme. Vo om mand tager et Qvintin Theragelse hertil, oc dricker den med forsagde Vin, oc legger sig ned, oc derpaa svedis, da uddriffvis all Eder oc Forgift, denne samme Lægedom er ofte forsøgt.

Grøn oc fersk Malurt om Morgenen fastendis ædt, eller oc Vand, aff hende brent, oc drucket, beskermer Mennisken for Pestilentzis onde luct.

Malurte Knopper eller Blomster, besprengde med Salt, oc nedslugede, beskerme oc Mennisken for Pestilentze.

Femten Enebær aarle om Morgenen fastendis aadne, oc dertil Kiernen aff en Valnød, som haffver ligget i Edicke, om mand den haffver, lofvis saare for Pestilentzis onde Luct.

Mand maa tage en Løg, oc udhule hannem, saa at mand kand lade i hannem et Qvintin god gammel Theragelse, eller saa meeget som en Haselnød kand være, saa skal hullet tilstoppis igien med noget aff det som udhulet er, oc svøbis i vaade Blaar, oc sættis i hed Aske, eller Ildmørre, oc hullet skal vendis op at, paa det at Theragelsen skal icke løbe ud, oc naar som løgen stegt er oc bløder, skal hand vel stødis i en Mortere, oc der paa ladis fire eller fem Skede fulde aff god Vin Edicke føye varmt giort, disse skulle vel gnidis tilsammen med Støderen, oc siden krystis

igiennem en Linklud, da bliffver det som er udtrÿst en sort Band, det skal
varmis igien, oc saa drickis aff den som er beseugt, oc skal nedleggis oc sveds
da frelsis hand ræst Guds Gield af denne Sot oc Brect. Men hand maa
gafve Band aff Suker, eller af Scabiosa, daer det bedre end Edicten.

Egelof som vaagne ere vaa Sommer Teren, eller Qvist tuerde oc stotte
til Pulver, med Sucker blandede, oc aedne, deere saare gode for Pestilentze,
de kunde icke noch losvis, fordi at de drifve den onde Vaedske aff Legemet.

Mand maa tørre Rudeblad oc tage et Lod aff dem, Kneber oc Ingen aff hver
et halff Lod, Valnøde Kiemer vene skalede tu Lod, god Edicke fire Lod, disse
skulle stødis tilsammen, oc heraf skal mand tage noget til sig om Morgenen
førend mand gaar i Lucten. Somme tage lige meeget aff hvert, oc handle
dermed som sagter. Andre trÿste denne Lægedom igiennem en Klud, oc
lade det ūdi et Glas, oc sette det ūdi nogle Dage mod Solen, oc naar som de
ville tage heraf noget til dem, da tage de aarle om Morgenen en Skefu

Det skiede affen Svoug vaadgiort, ūdi forskrefne Lægedom, oc den holde
for Nasen, oc til den Lucket, bestermer Menniſten for Pestilentzis or
=de Luct.

Mand maa tage Rude knopperne aff Malurt, Salvie, Ingen,
Lata Absyn thium, Salvia Erica Nuclei Inglan dis. hvid Cenij, oc Valnøder Kiemer, ligemeeget aff hvert, disse skulle stødis
tilsammen med god Rosen Edicke, eller med anden god sterck edicke,
saa at det vorder som et Electuarium, heraff skal mand tage til sig
aarle om Morgenen saa meeget som en skije Valnød.

Eller mand maa stode tiffve Rudeblad, oc tu Valnødder Kiemer
tilsammen med lit Salt, oc aede heraff.

Tag tu Valnøder tu Ingen til et gammelt Menniſte, helſten saa
=get til et ungt Menniſte med Salt aedne, losvis oc saare.

Eller mand maa tage boli Armeni, som bereder et Qvintin, Rosen
Band fire Lod, Din Edicke tu Lod, disse skulle opris tilsammen, oc
lit Varme, oc skal gifvis den som er beseugt, om hand kaster det op

da skal hand skylle sin Mund, oc tage det andengang, til sig lige som forskreffvet staar, disligeste trediegang, dette skal brugis indtil den Siuge beholder det hos sig, beholder hand der hos sig, da er Viertet icke forgiffvet.

bolas Armenus.

bolas Armenus, oc Terra sigillata, brugis offte i Lægedommen thi vil ieg herlære, hvorleedis de skulle rettelig bereedis, førend de skulle brugis udi Lægedom. Mand skal tage aff disse, hvilcket aff dem som mand vil bruge oc støde det til Pulver, oc toe det saa udi den beste Vin som mand kand faa, haffver mand icke Vin, da maa mand tage Rosenvand, Sure vand, Malurte Vand, eller hvilcket som mand aff disse kand faa, oc naar som det saa toet er, oc er siuncket ned til Bonden ud igien, saa skal mand lade Vinen eller Vandet løbe derfra, oc lade det siden tørris. Saaleedis skal mand her med handle tre eller fire gange, siden skal det stødis smaat igien oc bevaris vel. Hvo som vil bruge heraff alleene uden nogle andre urter oc om hand er aff heed Nature, da skal hand tage et qvintin heraff med god Edicke, Rosenvand, eller Surevand, oc med lit Vin. Er hand aff kold Nature, da skal hand tage det med Vin allene. saa tit oc oste som mand vil bruge bollas, eller Terra sigillata, udi Lægedom, da skulle de være tilgiorde oc beredde som sagt er.

Mand maa tage Angelice Rod tu lodt, Tormentillam, Holtzurt oc diptan, af hvert et Lodt, bolas Armenus, tre Lodt, disse skulle stødis til pulver oc blandis med lige megen god Theragelse, om mand kand den bekomme, heraf skal mand giffve et Qvintin lige som førre om andre Lægedomme sagt er.

Angelica Tormentilla Enula diptamus bolas armenus.

Det 7. Capittel. Om siuglige Qvindfolck oc Børn.

Naar som Pestilentze regierer, da regierer hun ofver de siuglige Qvindfolck som ere begafvede af Gud med Foster, oc offver unge oc spæde Børn, hvilcke som icke kunde bruge nogen sterck Lægedom uden deris skade

oc forderfvelse, paa det de skulle icke forladis, vil jeg her sætte nogle Læ-
-gedomme som de bruge maa uden all skade oc fare.

Er nogen Qvindis Persone siuglig med foster, da maa hun æde et stycke
stegt Brød som haffver ligget udi Vin Edicke, mand maa oc gifve unge
Børn deraf fastendis.

Eller hun maa æde Valnøde kierner som hafve ligget udi Vin edicke.

Radix Pimpinellæ. Hun maa æde fastendis Qveseurte Rod, eller Pimpenelle Rod som er ind-
-syltet.

Folia Scabiose Acetose Rutæ. Om Sommeren maa hun bruge Scabiose blad, Surer oc Rude med m-
-gen Vin edicke.

Carica Tormentilla. Cortex maliarantij. Succinum Om Vinteren maa mand tage Figen, Tormentilla, Pomerantzier
Skaler, Valnøde Kierner, oc Rude, disse skulle stødis tilsammen, oc gi-
-ris heraff et Electuarium med Honnig oc Salt, heraf skal hun tage
til sig om Morgenen saa meeget som en god stor Haselnød kand være
Unge oc spæde diendis Børn, dem maa mand giffve trediedeelen
aff et Qvintin, hvid Raff, eller hvid Brendesten, med Vand aff Surer
eller med Melck.

Cortex mali Arantij Eller mand maa giffve dem trediedeelen aff et Qvintin Pommerantz
Skaler.

Eller mand maa giffve det Bolas som er beredt som offvenfaare lær-
er.

Cortex Mali Arantij Cornu Cervi Succinum Monocerotis. Eller mand maa tage Skalerne aff Pomerantziers Eble, brent
Hiorte Horn, hvid Raff eller brendesteen, aff hvert halff andet qvin-
-tin Enhiørnig et halfft Lodt, disse skulle stødis til Pulver, heraff sk-
mand giffve Barnet trediedeelen aff et Qvintin, oc det saa nedleg-
at det kand svedis.

Aqua Fumi Terræ. Mand maa oc gifve de Børn som ere yngre end siu Aar, Jordrøgi-
urtis vand, eller to eller tre Skeder fulde aff Angelicæ Vand, oc om
de haffve stor Hede, da maa mand lade udi samme Vand saa meeg-

Lampher som et Bygkorn veyer. Mand maa oc vel gifve dem Ro-
-senvand, Surevand, Jordbere Vand, men ingen Vin skal mand giffve
dem. Børn som ere tolf Aar, dem maa mand giffve et halfft Qvintin
Theragelse med Jordrøgis urtis Vand.

Det 8. Capittel. Hvortil mand skal lucte naar som mand udgaar aff Huset.

Mand skal icke udgaa om Morgenen, førend mand haffver taget nogen
aff forskreffne Lægedomme til sig, oc naar som mand vil udgaa, da skal
mand bruge en aff disse efterfølgendis Lægedomme.

Mand maa holde udi Munden et stycke Loestilcke Rod, disligeste oc saa
lucte til dem.

Eller mand maa bruge et stycke aff Valeriane Rod, ligesom herfaare
sagt er.

Eller mand maa holde udi Munden et stycke Sedefær, mand skal oc om
Morgenen æde aff den fastendis.

Eller mand maa tage Rudeblad, oc Knopperne af Malurte, ligemee-
-get af hvert, lit Meyran, Sedefær et halfft Qvintin, Angelicæ rod, et
Qvintin. Alle disse skulle skæris smaa, oc bindis udi een reen Linklud,
oc den skal leggis udi blød, udi god sterck Edicke, oc siden skal den leggis udi en
liden Bøsse som er svaret aff Enebær Træ, den skal bæris udi Haanden, oc
dertil luctis.

At mand lucter om Vinteren til Bibergel, loffvis saare.

De andre Lægedomme, til hvilcke mand skal lucte, de ere ofvenfaare beskref-
-ne udi adskillige steder.

Udi Apotecken findis tilkiøbs nogle besynderlige Eble, giorde aff atskilli-
ge velluctendis urter oc Gummer, de maa de Rige kiøbe, oc lucte til dem,
om de icke fornøiis med forskrefne.

Det 9 Capittel. Lægedom for de Riige.

Her vil ieg sætte, oc beskriffve nogle Lægedomme for de Rige oc formu-

=endis, som icke ville lade dem nøie, med forskrefne simple oc enfoldige Lægedomme, som her ūdi vore Land vaxe, hvilcke hver mand med de ring=ting oc beqvemmeste tand bekomme: Disse Lægedomme maa mand beredde=rede til forvaring, at mand skal icke blifve befangt, disligeste oc om nogen befengis at bortdrifve forgift med. Disse maa de self giøre, eller oc lade dem berede ūdi Apotecten saaledis som herūn efterfølger.

Om Morgenen førend mand gaar ūd ūdi Luften, skal mand tage sig to eller tre Pestilentze Piller. Thi de vurgere sackelig oc langsommelig stiercke alle Lemmer, besterme for forgift, oc lade icke Bodsten vaadne, disse Piller giøris saaledis:

Aloes. citrini. Myrrha. crocus. Mand skal tage Aloes Citrini et halft Lodt, Myrrhe, Saffran, aff hver et Quintin, disse stycke stødis oc heraff skal giøris Piller, med den beste vin som mand kand faa. Somme tage her tillige saa meget Bolus, som de have Aloes, oc noget Mastix.

Aloes Gummi Armoniaci. crocus. Eller mand maa giøre samme Piller saaledis: Mand skal tage Aloes et halft Lodt, Gummi Armoniaci, oc et halft Lodt, Saffran et Quintin, disse stycke stødis til smaat Pulver, oc heraff giøris en Deig med god Vin, oc saa heraf giøris Piller, hver saa stor som en tøye Ært, heraff skal mand tage til sig et Quintin.

Andre de giør disse Piller saaledis: De tage Aloes stød til Pulver tre Quintin, Myrrhe, Saffran, Mastix, aff hver et Quintin. Heraff giøre de Piller med Vin som sagter. Af disse skal mand tage hver Dag, naar som Pestilentze regierer sin eller otte, oc den som er befengt, skal tage et Quintin med det smarieste. disse Piller ere saare gode, thi Aloe udrager alle unaturlig Bodste, Saffran stiercker Hiertet, oc giør gaat Blod. Myrrha renser Hoffvedet, oc bevarer det gandske Legeme, at intet skal derūdi forrādnis, Mastix renser Maven, aff all slimhed.

Theriaca Andromachi. Denne er oc vis oc forfaren Lægedom, mand skal tage til sig Klarle om Morgenen et Quintin Theriacale Andromachi, om Sommeren

med Rosen vand, eller med Surevand. Oc om Binteren med Bin som blandet er med Scabiose Band, eller med Carde benedicte Band, eller med Band aff Hiertens Frijd, oc herpaa skal mand faste udi sex eller siu timer. Denne Lægedom maa oc gifvis med Angelicæ vand, ligesom før er sagt.

Methridatum, saaledis bruget, som om Therragelsen sagter, er oc en vis oc forfaren Lægedom. Men unge Menniske skal mand icke gifve meere end et halft Qvintin, aff disse tvende forskiefne Lægedomme. Methridatum.

Eller mand maa tage Aloes tu Lodt Myrrhe, Saffran, af hvert et halft Lodt, Agarici præparati, Rhabarbarum, aff hvert et Qvintin, diptan, Entzian, Zedefær, Tormentilla, af hvert et Qvintin, heraf skal giøris Piller med Syrupe, Acetositatis citri, saa store at tre aff dem veye et Qvintin. Aff disse Piller skal mand tage en om Aftenen, naar mand vil gaa til Sengs, til en bevaring imod Pestilentze, oc den som er befengt, skal tage tre aff dem med det snariste. Aloes Myrrha Agaricus Rhabarbarum. Sandalum Rosa purpurea Corrullus Diptanus Gentiana Zeduaria Tormentilla.

Denne er oc en kaastelig dyrebar Lægedom, hvilcken Keyser Maximilianus pleyede at bruge, den styrcker Hiertet, oc beskiærmer Mennisket for forgiftelse: Oc er nogen befengt med Pestilentze, da uddrifvis den, om hun brugis udi tide, førend Ederet tager offverhaanden, som er inden tolff timer, oc skal saaleedis giøris:

Mand skal tage et nyt giort æg, oc giøre et lidet hul der offveni, oc lade det hvide løbe ud, siden skal ægget fyldis fuldt aff u. støt Saffran, oc hullet skal luckis igien med en Skal aff et andet æg, saa skal det stegis langsommelig, indtil Skalen blifver sortactig, dog skal mand vel tilsee, at det icke forbrendis, siden skal det stødis smaat i en Mortere, med skal oc alt, indtil Skalen intet meere kiendis, saa skal mand tage saa meeget hvid Senip som Egget veyer, med Saffran, oc smaat støt til Pulver. Derefter skal mand tage Diptanum Tormentillam, et halft Qvintin af hver Nuces vomicæ, aff somme Trane Øyen kaldet, de skulle Erveæ diptanus Tormentilla. Nuces vormicæ.

Angelica Pimpinella Zedoaria Camphora.

Ange: filig: maa med en Lil, thi de lode dem icke stødis maa, et Quintin, Angelica rod et halfft Lod, Quesenrt, af samme Bacterod taldet et Quintin, Zedoer halfstandet Quintin, Camfer et quintin, alle disse stulle stødis til Pulver. Siden skal man taage saa megen god Theriaclse, som alt dette for skrefne veier, or stulle blandis til gaabe, or stødis vel tilsammen i en Morter i to Timer, saa at det bliver som et tret Electuarium, bør at vare, or siden skal det giemmis udi et reent Kar. Denne Lægedom kand forvaris udi 30 Aar lige god. Deraff tager et Menniske som barskt er, saa meget som en Haselrød er med Vin, da bliver hand fri den Dag for Pestilentze men den som befanger, hand skal tage et quintin deraff med Vin som blandet er med Carde benedicte Vand, om Sugen tager nogen med Fuld: Tager hun med Mede, da skal den gifvis Eure Vand, med Rosen Vand, som er blandet med lit Edicte, siden skal den Syge ligge sig ned, or saa vedis der paa udi fem eller sex Timer. Unge Menniske som ere 15 Aar, or indtil de bliffve 20 Aar, stulle gifvis et halft quintin.

Nuclei Juglandis Ficus Rutæ Absynthium. Tristologum longa et rotunda Diptan bacce lauri. gentiana Valeriana os de cervi Cotus armenus.

Eller man maa tage gode ferske Valnødder smuldt rent skalede 20. Gode ferske Figen 15. Rude, Malurt, af hvert en haand fuld, lauer ortrug Malurt, af hvert et Lod, Tormentilla Pimpinella hvesent taldet Diptan, Lauerbær rene skalede aff hvert halft tredie quintin. Ertian Valeriane rod, af hvert et quintin, det Been som findis i Hiorte Hierter et quintin, boli Armeni, Terra sigillata, aff hvert tre quintin Muskatblommer, Lauelbærct, Negleiker af hvert et quintin, Mastix et halft quintin, Paradisetræ, Zedoer, aff hvert et quintin, gode ferske Ireboer tre quintin, alle disse stulle stødis til Pulver, saa skal man tage hertil tre Lodt, god Theriaclse, Rosen Edicte et Lodt, Vin sex Lodt, Talt et quintin, disse stulle blandis, or vel stødis tilsamen, saa at det vorder et Electuarium

heraf skal mand hver anden Dag tage til sig Uarle om Morgenen saa meeget som en Haselnød er stor til, oc siden der paa faste fem eller sex Timer.

Eller mand maa tage Rudeblad en Haandfuld, Salvie en half Haandfuld, disse skulle vel tørris saa at de kunde stødis til Pulver. Qveseurte rod et Lodt, Entzian et qvintin, Cardamomer et Lodt, Eneber tu Lodt, Valnøder kierner reen skalede tu Lodt, Lauerbær et Lodt, den Rod Columbrina et halft Lodt, Tormentilla rod et halft Lodt, Bolas et Lodt, alle disse skulle stødis til Pulver, oc mand skal tage hertil Theragelse tu Lodt, Rosen Edicke et Lodt, disse skulle stødis oc blandis vel tilsammen. Her af skal mand tage om Morgenen saa meeget som en Haselnød er stor til, oc siden skal mand der paa faste udi tre eller fire Timer, oc denne er en god vis forfaren Lægedom.

Eller mand maa tage Brendevin som brent er aff god Vin en half Pot. herudi skal ladis fire Lodt ret god Theragelse, Zedefær, Angelica, aff hvert et halft Qvintin smaa støt til Pulver, disse skulle saa staa udi nogle Dage. Heraf skal mand tage to eller tre taare, oc dem holde nogen stund udi Munden, oc siden nedsluge dem, mand skal oc strijge heraff udi Næseborene, før mand gaar udi Lucten.

Eller mand maa tage boli Armeni et halft Lodt, Terræ sigillatæ, rød Corelsteen aff hvert et qvintin. Barcken aff Citro, Zedefær, Safran aff hvert et halft qvintin, Rosen Sucker, aff røde Rosen tolf Lodt, Syrupus acetosæ citri 20. Lodt alle disse skulle stødis vel tilsammen, heraff skal mand tage et qvintin til en forvaring med Vin, eller med Rosenvand, eller for sig self, om mand kand icke faa disse, oc den som befengt er, skal strax tage et qvintin deraff, oc et Qvintin god Theragelse, oc menge det vel med Skabiose Vand, Sure Vand,

Terra sigillata
Maces Cinnamomum
Cariophile
Aloes
Zeduaria
grana Juniperi.
Ruta
Salvia
Pimpenella
gentiana.
Cardamomum
grana Juniperi.
Nuclei in glandis
bacce lauri
Tormentilla
bolas.

for den som ere vande til Brendevin.
Zeduaria
Angelica.

bolas Terra sigillata
Corallus rubeus
Cortex citri
Zeduaria
Crocus.
Saccharum Rosarum.

eller med Rosenvand, oc strax legge sig udi Sengen, at hand kand svedis.

bolas Terra Sigillata Corallis rubeus. Cortex citri Zeduaria Crocus. Saccharum Rosarum.

Eller mand maa tage Campher et halft Lodt, Ingefær et Lodt, det Been som findis udi Hiorte Hierte, Diptan, Tormentilla, aff hvert et qvintin, Doronici, det er, Krane Øyen, smaat filede et Lodt, Euphorbium et qvintin, god Theragelse tu Lodt, alle forskrefne, skal stødis til Pulver, oc blandis vel tilsammen med Theragelsen, heraf skal mand gifve den Siuge et qvintin med Vin, eller med et aff de Vand som offvenfaare ofte omtalet er.

doronici bolas diptanus Terra Sigillata. Tormentilla. Milissa Acetosa.

Eller mand maa tage Doronici, det er Krane Øyen smaa filede, bolas Armenus, Diptan, Terræ sigillatæ, Tormentilla aff hvert tu Lodt, Hiertens fryd blad, Surer aff hver en Haand fuld, Saffran, Aloes Træ af hvert et qvintin, god Theragelse saa meeget som alt forskrefne veyer, disse skulle tilsammen blandis, heraf skal mand gifve et Qvintin med Vin, eller oc noget af offvenfaare skrefne Vand.

Det 10 Capittel. Er nogen befengd, hvorleedis det kand forfaris.

Aff disse Tegn kand mand forfare om nogen er befengd. Om mand formercker sig at være hoffven udi sine Rører, Hals eller under Armhullerne, eller oc ved Ørerne, eller paa nogen anden sted. Om hannem siunis at der y reger oc stinger allevegne udi hannem. Om hand formercker stor heede indvaartis, oc dertil haffver tørcke oc tørst. Dog faa oc mange Pestilentze med stor Kuld, Naar som mand siunis at ville svede oc kand dog icke svedis. Om mand begynder snarlige at faa en svar Aandefang. Om mand formercker Hoffvetverck, thi der sielden begyndis Pestilentze uden Hoffvetverck. Stor begiering til Søfn, men somme haffve saa stor heede oc Forgift udi dem at de kunde intet soffve. Naar som Øynene forvandlis oc skiffte farffve, u-sædvanlig smag udi

Munden som er besk eller sur. Om mand blifver svar oc u-bequem til at røre sig. Disse ere de almindelige Tegen, aff hvilcke mand maa kiende om et Menniske er befengt. Endog der findis oc saa mange andre tegen.

Det 11. Capittel. Farlige onde Tegen.

Disse ere farlige Tegen, om mand ofte kaster op eller spyer, om mand faar atskillige farffver udi ansictet, besynderlig om det bliffver blaat eller sort. Om mand sveder ofte kaalder Sved, om nogens Rande, eller andet som naturlige fra Mennisken gaar lucter ilde. Om Krampe tager nogen.

Det 12. Capittel. Hvorleedis der handlis skal med dem som er befengt.

Hvilcken som formercker sig at være befengt aff forskreffne tegen. Hand skal med det allerførste begiere Hielp oc Trøst aff Gud i Himmerige (thi at Pestilentze er en besynderlig Guds straff som førre sagt er) oc naar hun det giort haffver, da skal hand strax Rareladis, paa de steder som offvenfaare i det femte Capittel skrefne staa, om saa er at hand er sexten Aar, siden skal hand tage en aff de Lægedommer til sig, som offvenfaare er skreffne staa, hvilcke Mennisken for Pestilentze beskerme, skal sig saa nedlegge, oc hylle vel paa sig, at hand kand svedis, udi fire eller fem Timer, eller oc lengere, om hand det taale oc fordrage kand, oc hand skal vel vocte sig saa, at hand kaster icke Klæderne aff sig, saa at Lucten rører hannem, paa det at Sveden icke igien indslas til de Lemmer fra hvilcke hand er uddrefven, oc naar hand haffver svedet, skal Sveden aftørris med varme Linklude, oc de Lagen paa hvilcke den Siuge laa skulle borttagis, oc reene leggis, udi steden igien.

Oc om den Siuge kand icke svedis, da skal mand svøbe heede Tegelsteen udi Linklude, oc legge den under Sengeklæderne til den Siuge

en anden skal leggis mod Brystet, oc den anden neden under Foddern

Eller mand maa lade hed Vand udi Vinflasker, oc hermed handle som sagt er.

Mand skal oc vaadgiøre et stycke af en Svomp udi Rosen Edicke hvilcken lit Saffran er lagt, oc den skal holdis for den Siugis Næse, det styrcker den Siuge meeget.

Succus Rutæ. Acetum Rosarum Camphora.

Eller mand maa tage Osen aff Rude, oc blande dem med Rosen Edicke oc lit Campher, oc bruge det som sagt er, denne Lægedom styrcker Hiertet saare vel.

Tørster den siuge

Naar som den Siuge haffver vel sued, oc er blefven kaald igien, oc hand da saare tørster, da skal mand giffve hannem denne Drick saaleedis tilgiort: Mand skal tage Rosen Vand, Sure vand lige meeget aff hvert, Boras Vand helfften saa meeget, udi disse Vand skal sønder vridis, et halfft Lodt Rosen Sucker, oc Theragelse trediedeelen aff et Qvintin, heraff skal mand giffve den Siuge noget udi tre eller fire Dage om Morgenen førre lit luncket giort, oc derpaa skal hand faste udi tre Timer. Aff denne Lægedom styrckis Hiertet, oc driffver det onde den fra.

Aqva Rosarum Acetosæ borraginis.

Denne Lægedom styrcker oc Hiertet saare vel.

Hiertet styrcke.

Mand skal tage Rosenvand tolff Lodt, Surevand, Borrase Vand, aff hvert sex Lodt, Rosen Edicke fem Lodt, Saffran saa meeget som en Blaffer kand veye, Campher saa meeget som en Bygkorn veye, disse skulle vel tilsammen blendis, herudi skal vaadgiøris en fire hiørnet Linklud som er en spand lang, oc den skal leggis paa den venstre Bryst luncket, oc den skal saaleedis derpaa ligge udi ti Timer. Men vil den Siuge æde noget før da skal samme Linklud afftagis, oc to Timer efter at den Siuge haffver ædt, skal den igien paaleggis.

Aqva Rosarum Acetosæ borraginis Acetum Rosarum Crocus Camphora.

Ederet ud at drage

Naar som den Siuge hafver vel svedt, da skal mand tage unge Høns eller oc unge Haner, oc plocke Fierene vel aff dem hos Artzen, oc siden

vride samme sted vel med Salt, saa skal mand holde samme sted aff Høns eller Haner paa Pestilentzens Bÿld indtil at Hønset eller Hanen døer. Naar som den er død, da skal mand tage en anden, oc den bruge som sagt er, io fleere saaleedis dø, io bedre det er, thi de drage Ederet til dem. Dette med Hønerne, eller med Hanerne maa brugis til unge oc spæde Børn, som ere befengde med Pestilentze, hermed ere mange hiulpne som haffve været befengde med Pestilentze.

Derefter skal mand tage gode Egler som tagne ere udi ferske Søer (udi hvilcke mange Frøer ere) som ere trinde røde, eller leffver farffvede, oc haffve smaa Hofvet, kand mand faa disse, da ere de bæst, disse uddrage det onde blod, thi det aff Naturen hafve, at de heller uddrage det onde Blod, end det gode, førend de sættis paa steden, skal steden gnidis med Salt indtil den blifver rød, oc siden toes med luncket Vand, oc saa skal samme sted smøris med gaat Blod af en Høne eller Due, saa henge Eglene dis bedre ved. Oc naar som mand vil at de skulle icke lengre drage, da skal mand kaste Salt eller Aske paa deris Hofvet, da falde de fra steden. Det er oc gaat at mand sætter en Koppe paa samme sted igien, paa det at det onde Blod som igien inde er blefvet kand uddragis. Oc om det vilde bløde formeget, gallas oc Blodet vilde icke stilles, da skal mand brende Gallas til Pulver, oc strø deraf paa Saaret, da stillis det.

Derefter skal den Siuge rensis eller purgeris, med Clistere bag ind, eller med andre Lægedomme som purgere oc Stolgang giøre.

Det 13. Capittel. Om Hefvelse eller Pestilentze Bÿld.

Først skal mand giøre all sin flid dertil at forgiftelsen kand uddragis som sagt er. Mand skal icke heller legge paa Bÿlden Repercussiva, det er kaalde ting, thi forgiftelsen driffvis deraff indtil Hiertet. Men mand skal legge dette Plaster paa Bÿlden, hvilcket som uddrager forgiftelsen.

Tag en Løg, oc giør et Hul udi hannem, oc opfyld Hullet ud igien med
Theragelse oc støt Entzian, giør saa Hullet til igien, vind samme Løg u
Bloer, oc steg hannem vel udi heed Aske eller Ild mørrie, skale oc stød han-
-nem siden vel med det som udi hannem er, oc bint hannem paa Bylde
oc naar som giftens er uddragen, leg hannem med den Smørelse som giør
er i Honnig, Bygmel eller oc aff æggeblommer. Eller som mand selff
vil, oc som hver best siunis.

Paa det at den onde forgiftige Vædske som er udi Bylden, skal icke videre
udsprede sig, da skal mand tage Rosen Vand to Skeederfulde, Din Edicke
en Skefuld, herudi skal røris noget Bolas, heraf skal smøris omkring
Bylden.

Plasterne eller andet hves som mand bruger til saadanne forgiftige
Bylder, de skulle ofte fornyes, der skal oc være et føye Hul mit paa Plaste-
-ret, paa det at den onde forgiftige Damp kand dragis derud. Oc om
mand haffver icke bruget Egler, som ieg offvenfaare lærde, da skal
mand icke forhale med Pestilentzis Byld, oc tøffve saa lenge til hand
blødis aff sig selff, oc der gaar hul paa hannem, oc hannem siden rense
oc læge som offvenfaare sagter.

Mand maa tage Malurte, Rude, ligemeeget aff hvert, oc stød di
til Pulver, oc blande dem med Menniskens Møg eller Skarn, saa
meeget skal der afftagis ligesom Urterne ere store til, heraff skal giør
Plaster, oc store til oc leggis paa Bylden, da gaar der snart hul paa han-
-nem. Siden skal mand smøre Smør paa et Linklude, oc legge det p
Hullet, dette skal ofte om Dagen fornyes, otte eller ti sinde, oc dette skal
brugis all den stund, der er Rødde udi Bylden, oc siden tillægis som
sagter.

Eller mand maa tage Blommen aff et æg, oc røre den vel med Sa
oc den paa Bylden legge, oc hver Time skal det fornyes.

Eller mand maa legge paa Bylden hvid Lilie Rod.

Mand maa tage Figen oc Rosiner som gode ere, aff hvert et Lodt, disse skulle stødis vel tilsammen, hertil skal tagis et Qvintin Salpeter støt til Pulver, oc blandis deriblant, heraff skal giøris Plaster med Olie aff Chammilleblommer, oc dette skal leggis varmt paa Brystet.

Mand maa støde Nyldeblad oc Senip tilsammen, oc legge det paa Bylden.

Mand maa blande Surdey med Lissabons Olie, oc det paalegge.

Ellermand maa giøre en Grød af Hvedemel oc Honnig, oc aff en stegter Løg, oc dette paa Bylden legge, dette Plaster er ofte forsøgt.

Om nogen forsærder sig deraff, at mand hugger, eller brender hul paa saadanne Bylder, da skal mand tage Gaasemøg, oc blande det med Lissebons Olie, oc legge det paa Bylden, da gaar der hul paa hannem.

Om mand hafver stor Pine udi saadanne Bylder, da skal der icke leggis paa den Lægedom som tilsammen drager, men den som modgiør oc Pinen stiller, thi Pinen drager den Materie selff tilsammen. Men mand skal vaadgiøre Bomuld eller en Svomp udi Lissebons Olie, Olien førre lit varmt giort oc den paa steden legge. oleum olivarum.

Eller mand maa vaadgiøre en Svomp udi Band hvorudi Chammilleblommer saadne ere oc den passelig varm paa legge.

Det 14. Capittel. Forgiffvis nogen med æder.

Den Konst at forgifve hin anden med æder, brugis (Gud være loff) sielden udi disse Land som førre sagt er, men om saa skeede, at nogen bleffve forgiffven (det Gud naadelig afvende) at mand da kunde vide, hvorleedis mand hannem hielpe skulde, vil ieg her oc noget der om røre, oc først skal mand vide at der ere mange atskillige Lægedomme til baade enfaaldige oc tilsammen satte. Hvilcke mand maa bruge om nogen bliffver forgiffven med Forgift oc æder, hvilcke som æderet borttage, om de brugis udi tide førend æderet tager offver haand, oc særdeelis tiene disse efterfølgendis hertil: Rude, Diptan, Tormentilla, Entzian,

Krusemynte, Hiertens Frijd, Terra sigillata, bolas Armenus, Eran-
øijen Doronici kaldede, Lauerbær, Kræstøijen, Figen Valnøder, Hul-
urt, Holtzurt, (aff somme S: Eline Rodkaldet) Jordhumle, Peberrod
Alle disse forneffnde fordriffve æder oc Forgifft, aff deris rette Nature,
hvorleedis disse skulle rettelige brugis, haffver ieg heroffvenfaare giff-
vet tilkiende, dersom ieg haffver handlet om Pestilentzis æder oc Forgifft
Disse tilsammen sætte Lægedomme fordriffve Forgifft oc æder, oc de fin-
dis udi Apotecken beredde: Theragelse Andromachi oc galeni, Mi-
thridatum, Aurea Alexandrina. &c.

Det 15. Capittel. Om mand reddis at mand haffver taget Forgifft tig sig.

Meen nogen at hand haffver taget Forgifft eller æder til sig, da skal
hand giffve god act derpaa, om Forgiftelsen haffver været aff heed eller
kaalder Nature. Haffver den været aff heed Nature, daer den Siugis
Tunge tør oc refnis, oc hafver stor Tørst, oc vorder mactløs, oc faar
Sting til Hiertet, vemser saare, stundem faar mand oc stor Bugløb.

Lægedom.

Fornemmer nogen foresagde Tegn, da skal hand strax tage bolas oc Terra
sigillatum, oc støde disse for Pulver, oc dricke heraf et Qvintin med Gede-
melck, oc siden skal hand bruge en Drick som giør at spij, da gaar æderet
fra hannem.

Forgift af kaald Nature.

Haffver æderet været af kaald Nature, da sofve alle hans Lemmer, oc
Krampe tager hannem, oc Tungen bliffver lam, saa at hand kand icke
vel tale.

Lægedom.

Mand skal strax giffve den Siuge et Qvintin ret god Theragelse, eller
døer hand af Forgiftelse.

Det 16. Capittel. Forgiftige Diur oc Orme, hvorleedis de skulle fordriffvis.

Det skeer tit oc offte at forgiftige Orme giffve dem ind i en Mands Hus oc Bolig, eller oc udi hans Gaard oc Haffve, oc paa den sted som mand ideli=ge gaar oc handler, oc de forgiffve mangen Mand med deris forgift oc æder, stunden med deris Sæn, stundem bide oc stinge en, stundem udspij de deris forgift oc æder udi Kar oc Fad, som mand haffver sin Mad oc Drick udi, stundem forgiffve de en med deris Aande oc onde Luct.

Lægedom.

Vil mand fordriffve saadanne forgifftige Orme oc Diur aff sin Bolig, Huus eller Gaard, da skal mand tage Rude, den Gummi Galbanum, oc Hiorte Horn aff hvert en Haandfuld, heraf skal mand giøre en Røg, da flij de, være sig Hugorme, Øgler, Scorpion, æderkoppe, etc. Hvorsom mand planter Rude oc Benedicte urt, didt komme icke forgiftige Orme.

Ruta galbanum cornu cervi.

De rige oc store Herrer, de skulle hafve udi deris Gaarde oc Haffver, Paa=fugle, Storcke, Kraner, thi at alle forgiftige Diur, flij for disse aff ret Na=ture.

Det 17. Capittel: Bidis nogen aff en Hugorm.

Blifver nogen bidden eller stungen aff nogen Hugorm eller Snog, da skal mand tage unge Haner eller Høns, oc holde dem paa steden, oc dermed handle ligesom om Pestilentzis Bijld sagt er: Oc naar som mand hafver bruget Hanerne eller Hønserne, siden skal der sættis en Koppe paa steden, oc lade den uddrage æderet, derefter skal mand giøre en Smørelse, oc hermed skal Saaret smøris, mand skal oc giøre Plaster aff samme Smørelse, oc legge det paa Saaret.

Mand skal tage disse Gummer Galbanum, Serapinum Myrrha Asam fætidam, Oppoponacum, Peber, Svol, Rude, ligemeeget aff hver, disse skul=le stødis til Pulver, oc blendis med Vin, saa at det vorder til en Smørelse, oc brugis som sagt er.

galbanum Serapium Myrrha Asa fætida oppoponacum. piper Sulphur Ruta.

Om den som stungen er dricker en god Drick Vin Edicte, da giffver æderet sig ud.

Mand maa oc vel bruge de Lægedomme som Heroffvenfaare udi den-
-ne Bogs sexte Capittel skreffne staa, thi de uddriffver forgifft oc Edder.

Det 18. Capittel. Æder Koppes Sting.

Stinger en æder Koppe nogen, da skal Saaret smøris med Osen aff
Endivia, oc siden skal mand holde et kalt Jern paa Saaret.

Det 19. Capittel. Om Bi oc Bremse.

Bier oc Bremser de haffve en forgift udi dem, oc om de stinge nogen,
da skal mand strap holde et kalt Jern, eller en kaalder Steen paa steden
Siden skal mand tage Bolas oc Campher, oc røre disse vel tilsammen
med Rosenvand, oc smøre deraff paa steden som stunget er.
Roden aff den Kattost Althea kaldet, støt med Edicke oc lagt paa
Saaret, hielper strap.

Det 20. Capittel. Bides nogen aff en Katt.

Vorder nogen biden af en Katt, eller aff en Afve, da skal mand blan
Hønse-Møg, oc Bolas tilsammen med Olie aff Mynthe, deraf skal
leggis paa steden som er biden.

Det 21. Capittel. Bides nogen aff Rotte.

Vorder mand biden aff nogen Rotte, det er saare farligt. Da skal man
tage en Tosse, oc legge den udi en nij Leerpotte, oc brende den til Pulver
aff det Pulver skal strøes udi Saaret, samme Pulver maa oc bruges
til andre saadanne forgiftige bid.

Det. 22. Capittell. Om et fastendis Menniske bider nogen.

Vorder nogen biden aff et fastendis Menniske, hvilcke oc saare farligt
thi deraf vaave onde forgiftige Bylder, paa saadanne bid skal leggis
Lægedom som offvenfaare om Katte bid skreffvet staar.

Det 23. Capittel. Om nogen forgiøris aff nogen Qvinde.

Haffver nogen Qvindis Persone det saa skicket, oc giort med Konst, at mand skal ingen elske uden hende allene, oc om mand vil giøre hendis Konst til intet, da skal mand saaleedis handle:

Mand skal tage Perler oc Jordhumle, af hvert et Qvintin, disse skulle stødis til Pulver, oc drickis med Vand som brent er af Hiertens frijd, oc mand skal henge et stijcke aff en Segelsten om Halsen, saa at hand henger paa det bare Brijst. Margarita Hypericon. Magnes.

Det 24. Capittel. Haffver nogen ædt forgiftigt raaddet Kiød.

Haffver nogen ædt noget raadet Kiød, eller raaden Fisk, da skal mand komme den til at spij som det ædt haffver, derefter skal mand gifve hannem at dricke Vin oc Peber blandede tilsammen.

Her i disse Riger oc Land vaave oc atskillige slags urter oc Rødder, hvilcke som forgifft oc æder i dem hafve, oc om ieg skrefve dem her (maa vel skee) at det tore være de til som dem maatte van bruge, oc forgifve nogen dermed, thi vil ieg lade dem fare paa denne tid, oc hermed ende hvis ieg om Pestilentze oc andet æder skrifve vil.

Der som mand elsker oc frijcter Gud, oc paakalder hannem med en ret fast oc stadig Tro, holder oc skicker sig efter denne min skrifvelse, da blifver mand fri fra Pestilentze, oc døer icke af hende, uden saa er, at den evige Alsommegtigste Gud vil serdeelis hafve hannem til sit evige Rige eller oc vil straffe hannem.

Register eller Taffle paa denne Bog.

Cap.		Foli.
1.	Om Pestilentzis Aarsag oc begijndelse.	431

Cap.		Foli.
2.	Pestilentzis luctende Tegen	432.
3.	Hvorleedis mand skal holde sig, naar som Pestilentze regierer.	433.
4.	Om Mad oc Drick.	437.
5.	Om Aareladelse	442
6.	Legedom for Pestilentze	443
7.	Om Siuglige Qvindfolck oc Børn	449.
8.	Hvortil mand skal lucte, naar som mand udgaar af Huset.	451
9.	Lægedom for de Rige	451.
10.	Er nogen befengd, hvorleedis kand forfaris	456.
11.	Farlige onde Tegen	457
12.	Hvorleedis der skal handlis med dem som er befengd	457.
13.	Om heffvelse eller Pestilentze Bijld.	459.
14.	Forgieffvis nogen med æder	461
15.	Om mand reddis at mand haffver taget Forgift til sig	462
16.	Forgifftige Diur oc orme hvorleedis de skulle fordrifvis	462.
17.	Bidis nogen aff en Hugorm.	463.
18.	æder Koppis sting	464
19	Om Bi oc Bremse	464
20.	Bides nogen aff en Katt	464
21.	Bidis nogen aff en Rotte	464
22.	Om et fastendis Menniske bider nogen	464
23.	Om nogen forgiøris aff nogen Qvinde	465
24.	Haffver nogen ædt Forgiftige raadet Kiød	465.

En liden Bog om Menniskens Vand, oc anden Naturlig Afgang, hvorleedis de skulle besees, oc derom dømmis, skreffven oc tilsammen dragen aff Doctore Laurentio Friscio.

Fordansket aff

Henrick Smid udi Malmø

Anno M. D. L. VII.

1557

Det 1. Capittel. Hvad Menniskens Pis eller Vander.

Først skal mand vide, at Pisset er intet andet uden et Vand, hvilcket som afklaret er fra Blodet oc de andre Vædsker, oc hafver sin begyndelse igiennem en Aare, hvilcken som er udi Lefveren, der som hullester: Paa det at mand dette dis bedre forstaa kand, da skal mand vide, at naar som Maden oc Dricken er fordøfvet eller fortæret, da drager Lefveren hendis føde til sig, oc deeler den ud igien, udi fire deeler igiennem fire Aarer, hvilcke ud deelde ere, som ieg nu sige vil.

Først deler hun den subtilige lætte Damp op at udi Gallens Hus, hvoraf den Vædske Cholera kommer. Den svare oc tunge Part deeler hun ned at til Milten, oc den er Blodsens bolig som kaldis Melancholia, den vandafftige Vædske dragis ned til Nyrerne oc Blæren, oc det er Pisset. Siden deeler Blodet sig allesteder udi Aarerne til Legemens opholdelse, naar som det før renset er aff den ofverflødige Vædske, dette kand mand subtiligen see udi de prentede Breff, som giorde oc malede ere efter Menniskens Legemens Lemmer oc Indvaaler.

Udi Menniskens Pis skulle fire ting udi det første actis, det første er farfven, det andet Substantien, det tredie hvad der udi findis. Det fierde udi hvormange dele det delis.

Pissens farffve rettelig der om at tale, er icke uden tvende, som ere: Hvit oc sort, hvilcke Complexien mercke, med atskillige der om at tale, da ere der tive haande slags farffver til, om hvilcke mand herefter skal høre. Substantien mercker den Vædske som regierer, oc den skeer ved disse tvende qvaliteter som ere: Vædske oc tørhed, aff hvilcke Pisset bliffver tijndt eller tijckt. Mand seer oc udi Pisset mange haande ting, som ere: sand, skel, rødde, blod, etc. Hvor af saadant kommer, skal mand herefter faa at høre.

Pisset deelis oc udi trende deler. Først nederst oc kaldis i postasis, imellem deelen, udi den øfverste deel Nubes, eller Circules kaldet. Den underste eller nederste, det med sin tilhengelse, den dømis Legemens underste Part neden for Ribbeenene. Mellemdeelen, den middelste Part, øffverste deel Hoffvedet. Paa det at mand kand dette disbedre forstaa, vil ieg her sætte sex Regle førend ieg noget ydermeere om faaresagde ting handle vil, hvorleedis mand om Menniskens Vand dømme skal, paa det at mand skal icke fare vild derudi.

Det 2 Capittel. Sex Regle som hver bør at vide som noget dømme vil om Menniskens Vand.

Den første Regel er. Førend mand beseer Pisset, skal der ladis udi et reent oc klart Glas, unden trint som en Blære, ligesom Vand glas vane ere at være, dette siger Isaac deurinis i det tredie.

Den anden Regel er. At naar som mand haffver lad Pisset udi saadant Glas, da skal mand det icke holde, naar som mand vil det besee, udi det sted som Solsens skijgge skinner imod den som det vil besee, eller udi det sted som mørck er, fordi at naar som Soelsens skin skinner udi Glasse da forhindris Siunen, oc Siunsens Aand atskillies deraff, oc saa kan mand intet dømme om den lilde Materie som nedre i Bonden aff

Pisset er. Saaleedis skeer det oc i den sted som mørck er, thi mørckheden forvandler farffven. Heraff følger det oc, at den bedragis oc som Pisset beseer, om hand holder det fornær eller forlangt fra sig, som Avicenna secunda primi siger: I nærmer du Pisset til dig holder, i tyckere det vorder, oc ey lengre du det fra dig holder i klarere blifver det. Fordi fare de vild som Pisset om Aftenen imod Liuset besee.

Den tredie Regel er oc Avicennæ udi foresagde sted, at mand skal annam=me Pisset om Morgenen naar som fordøfvelsen fuld kommen er, skeer det icke saa, da forvandlis farfven oc alle de andreting. Fordi siger Avicenna saale=dis: Somme sige at mand kand intet vist dømme om Pisset naar sex Timer ere forgangne, efter at mand det ladt hafver, men ieg siger (siger Avicenna) at naar en Time forgangen er, efter mand det annammet hafver, at mand siden intet vist dømme kand. Af disse Ord forstaar mand vel at mand kand intet vist dømme paa det Pis hvilcket som sendis offver fem eller sex Mile til en Læge.

Den fierde Regel. Naar som mand vil besee noget Band, som er nylig taget, da skal mand gifve act derpaa, om det er skiønt eller tyckt, mand skal lade det nogen stund staa vel tæt tilstoppet, oc saa gifve act derpaa om det forvandlis, thi somt Band er skiønt, naar som det pisses, oc bliffver siden u-klart, som er uklart naar som det pisses, oc bliffver siden klart, som blifver ligesom det er Pisset, somt forvandlis, oc naar som mand holder det udi het Band, da blifver det skiønt igien, oc aff samme Band kand mand intet vist dømme, thi aff saadan heede forgaar substantien oc farfven.

Femte Regel. Førend mand noget om Pisset dømmer, skal mand udspø=rie oc forfare hvor gammelt Mennisket er som Pisset hafver, thi Bandet forvandlis efter Alderens leilighed. It ungt Barns Band skal være farf=vet som Melck ret naturlige, thi at ofverflødigheden, er lig med Føden.

Børnenis Band skal være blegactig, oc icke aldeelis hvit, de som er
aff middelmaadis alder, det skal være subtiligt oc gulastigt. De
gamlis Band skal være hvit oc subtiligt, fordi at den naturlige hede
er icke sterck nock udi sig selff, thi er Bandet hvit, oc aff kulden forstoppi
de veye hvor igiennem offverflødigheden skulle gaa, fordi er det klart.
Paa det at mand kand dette disbedre forstaa, saa merck dette Exempel
Om mand lader dig see et Band aff en ung Persone, som er tiuffve aar
gammel, oc samme Band er hvid oc tyckt, oc du vist icke hvor gamm
hand er, da skulle den vel saaleedis derpaa dømme, at samme Band
vaare aff et Barn, oc det vaare helbrede. Men veed mand Alderen,
veed mand at det er icke naturligt, oc dømmer da der saaledis opp
at den Siuge er siug, aff Maffvens kyld oc Bædske, eller af noget a
-det. Det er oc meeget nytteligt, at mand veed den Siugis Comple
thi det ene Menniske haffver en bedre Complexie, end det andet, derefte
forvandlis Bandet ocsaa.

Den siette Regel. Førend mand dømmer noget om Menniskens B
giøris det behoff at mand veed hvorleedis samme Menniske haffver
holdet sig med Mad oc Drick, oc med de andre ting som icke naturlige
Thi Bandet forvandlis efter som disse brugis, haffver mand ædt Safr
da er Bandet visselige derefter farffvet. Item haffver nogen ædt Sa
da er vandet om Morgenen grønt. Hafver mand ædt meeget, elle
fastet forlenge, da forvandlis oc Bandet derefter. Haffver nogen væ
fortørnet, arbeydet, eller badet, derefter forvandlis Bandet.

Det giøris vel behof, at mand vel veed forskrefne Regel, om ma
rettelige vil dømme om Menniskens Band.

Det 3. Capittel. Om Bandens Farffver.

Endog at Bandet rettelige icke hafver meere end tvende Farf

som ere: hvit oc sort, alligevel deelis de samme udi tyffve farffver, som mand her skal faa at see.

Disse trende mercke at Vædsken er forbrent. Sort som Blick, sort som Horn, graat som Bly.

Disse fire mercke at fordøffvelsen er for stort. Hvit som et klart Horn, Hvit som Kiernemelck, blegt som et Kameler.

Disse tvende mercke middelmaadig fordøfvelse, blegt som Vand, hvorudi Fisk er saaden. Bleegt som Saaddet aff Kiød, naar som Kiødet er halff saadet.

Disse tvende mercke en fuldkommelig fordøfvelse, gult som et skiønt Qvæe Æble, gult som et blegt Æble.

Disse mercke en begyndelse aff fordøffvelsen. Røt som det Guld som er bleg, Røt som skiønt Guld.

Disse trende mercke en ond fordøffvelse. Røt som Saffran som icke vel farffver, Røt som Saffran, røt som Luen aff Ild.

Disse mercke at fordøffvelsen afftager. Leffver farffve farfvet som tyck Vin. Grønt som Øsen aff grøne urter.

Det 4. Capittel om sort Vand.

At Vandet haffver en sort farffve det skeer for trende Sager skyld. Først at det er forbrent, Anden at den naturlige Kraft afftager, tredie at det er beblandet med nogen sort Materie. Paa det, at mand kand dis bedre herom dømme, da skal mand mercke disse otte Regle:

Den første: Sort Vand i hvilcket nedre paa Bonden meegen sort Materie er, oc den Siuge haffver en stor oc svar Kaaldesiuge, det mercker Hoffvetverck oc Sindenis forstørrelse.

Den anden Regel: Sort Vand som giffve en svar Luct fra sig, der mercker at Brystet oc Lungen ere befengde, oc er almindelig gierne Dødsens Tegen.

Den tredie Regel: Det Vand som først er grønt, oc bliffver siden sort, mer-

-cker Døden, hvilcket som kommer aff ofverflødige Fuld, som den natur-
-lige Hede udslycker.

Den fierde, det Vand som pissis i drypvetal, oc er sort, mercker Døden.

Den femte Regel: Det Vand som kommer aff en Qvindis Persone, som offven-
-tilklarter, oc underneden sort, mercker hendis tids u-naturlige flydelse.

Den siette Regel: Vand som sorter i begyndelsen af nogen Faaldesiuge, oc
det bliffver saaledis farffvet til den siuende Dag, det mercker at den Siuge
skal vorde helbrede igien.

Den sivende Regel: Sort Vand som kommer fra den som haffver den
fierde dags Faaldesiuge, det mercker at den Siuge skal blifve helbrede
igien.

Den ottende Regel. Er Vandet sort i nogen Faaldesiuge, oc om den
Siugis Hoffvet, Hals, eller Ryg svedis, det er et Tegen dertil at Døden
er tilstede.

Det 5. Capittel. Vand farffvet som Blij.

Her vil ieg sætte ti Regle om det Vand som farffvet er som Blij.

Den første Regel. Hvert Vand som aldeelis farffvet er som Blij, mercker
Døden.

Den anden Regel. Det Vand som farffvet er som Blij, oc er dertil lit
sort, hvilcket som førre hafver været grønt, mercker Døden.

Den tredie Regel. Det Vand hves øfverste deel farffvet er som Blij, m-
-cker den Faldende sot, oc andre onde Hoffvedens Siugdommer.

Den fierde Regel. Det Vand som nogen stund hafver staaet oc bliffver
saa farfvet som Blij, det mercker Vattersot.

Den femte Regel. Vand som farffvet er som Blij, oc der udi ere mang
smaa Korn eller Blærer, mercker Lungesot, eller oc en Byld udi B-
-stet.

Den siette Regel. Vand farffvet som Blij oc er føije, oc er fet som Olie, mercker den natürlige Vædskis opløselse.

Den sivende Regel. Vand som farfvet er som Blij, oc er føije oc offte Pisset, mercker den kaalde Pis, oc Blærens forstoppelse.

Den ottende Regel. Vand som er farffvet som Blij udi den Siuge Ptisis, det er, Svindesot, mercker Døden.

Den niende Regel. Vand farfvet som Blij, oc mand seer der i mange smaa stijcker, mercker Ledemodenis svare Pine.

Den tiende Regel. Vand som farffvet er som Blij udi den Siuge Phrenesis, det er, i Vildelse, mercker Døden.

Det 6. Capittel. Om grønt Vand.

Jeg vil her sætte fire Regle om det grøne Vand.

Første Regel. Grønt Vand udi stercke kaalde Siuger, mercker Døden.

Den andel Regel. Grønt Vand som er aff et Barn, mercker Krampe, oc ofverflødig kaald Vædske i Seenerne.

Den tredie Regel. Er Vandet grønt, oc det Menniske som Vandet er aff, føler ont omkring Maffven, oc om det er nedre paa Gonden aff Vandet, meegen Skij, det mercker at det Menniske hafver drucket, æder oc Forgift.

Den fierde Regel, grønt Vand, med en grøn Circkel i den Siugdom Phrenesis det er, Vildelse, mercker Døden.

Det 7. Capittel. Om hvit Vand.

Merck her, sev Regle, om det hvide Vand.

Den første Regel. Hvit Vand som er skiønt, mercker Miltens forstoppelse, Ansictens blege farfve, oc Legemens tunghed.

Den anden Regel. Hvit Vand med en Circkel farfvet som Blij,

mercker Hiernens forstoppelse, oc den Faldende sot.

Den tredie Regel. Hvit slimactig Vand, mercker den groffve u-
-fordøffvede Vædskis offverflødighed.

Den fierde Regel. Hvit Vand, som helsten farffvet er som Blij, oc der
er Rødde udi, mercker Nijrenis Bijld, oc i den sted som Vandet haf-
-ver sin gang igiennem.

Den femte Regel. Hvit skiønt Vand, oc er lit farffvet som Blij, mercker
Lendernis oc Blærens Steen. Men om mand vil vide om samme steen
Men om mand vil vide om samme Steen er udi Lenderne eller udi
Blæren, da skal mand gifve act der paa hvad som mand finder nedre
paa Bonden, findis der smaa Sand, oc den er rød, da ere Steenen
udi Nijrene, men er hand hvid, da er Steenen udi Blæren.

Den siette Regel. Hvit Vand som tijckt oc fet er, mercker Svinde sot,
Ethica kaldet.

Det 8. Capittel. Om røt Vand.

Det Vand som er røt, mercker almindelig gierne Heede. Men dog skal
mand vide, at det icke stedse aff heede er, thi det skeer offte udi en kaalde
Siugdome, at den Siugis Vand er røt, aff stor rørelse oc Pine, som offte
skeer udi Tarmenis Vred, som kommer aff kuld. Herudi fare oc man-
-ge Læger vildi det at, naar som de see det Vand som er røt, da dom-
-me de Siugdommen at være af Hede, oc giffve saa raad dertil, at
mand skal bruge til den Siuge kaald Mad oc Lægedom, hvoraff de
Siuge da stor skade faar. Somme som omgaa med den Siuge, naar
som de see at hand tørster, oc Munden er tør, oc Vandet er røt, da tro
de icke at Siugen er aff Kuld, oc da giffve de den Siuge de ting som
køle, hvoraf hand da faar stor skade.

For hvad Sag skijld at Vandet er røt.

Der ere mange haande Sager til, for hves skyld Vandet er røt udi kaalde Siugdommer, som er, aff den Vindis forstoppelse som er imellem Gallen oc Tarmene aff kaald Phlegmatiske Vædske, for hves skyld den røde Cholera kand icke hafve sin gang udi Tarmene, men den driffvis tilbage ned til Nyrerne, hvoraff Vandet blifver da røt. Dette giffver ieg tilkiende for den skyld, om mand vil lade besee den Siugis Vand, at mand da skal giffve tilkiende dem som det besee skal, den Siugis leylighed, paa det den Siuge kand disbedre hielpis oc icke forsømmis.

Jeg vil her sætte otte Regle, om det røde Vand.

Den første Regel. Rød Vand som blifver røt i Lendernis Siugdom, mercker at i samme sted er en heed Byld.

Den anden Regel. Vand som er røt oc blifver saaleedis, oc sig icke nedsetter til Bonden, udi nogen stor oc svar Kaaldesiuge, mercker Døden.

Den tredie Regel. Røt Vand som er blegt, mercker en Byld paa Leffveren.

Den fierde Regel. Røt Vand som farfvet er som Olie, oc det er føye, oc lucter ilde, mercker Døden.

Den femte Regel. Det Vand som røt er, oc blifver siden farffvet som Bly, mercker Brystens Bylder oc Lungesot.

Den siette Regel. Røt Vand som er blandet med sort, mercker Leffverens store Heede.

Den sivende Regel. Røt Vand som er saa røt som et Rosen, mercker den Kaaldesiuge Ephimera.

Den ottende Regel. Røt Vand som er tyckt, oc om det er gult i Glasset naar som det røris, som Safran, det mercker den Gulesot.

Hertil haffver mand nu hørt, hvor leedis mand dømme skal om de almindeligste farffver, under hvilcke alle de andre ere begrebne, hvor aff mand lættelig, om de andre dømme kand (om mand ellers Lyst dertil haffver) thi hvo som kiender de tvende yderste deeler, hand finder lættelig mellem deelen som der imellem er.

Det 9. Capittel. Om de ting som ere i Vandet.

Ofvenfaare er lært oc sagt, at mand skal giffve act paa trende ting som ere i Vandet hvilcke ere, farffven, Substantien, oc hvad som mand der inde seer oc finder. Om farffven oc Substantien er en part handlet iblant farffverne, den anden part skal herefter høris iblant andre ting, thi Substantien i sig selff, hvercken giffver eller tager noget. Paa det mand kand dis bedre forstaa de ting som sees oc findis i Vandet, vil ieg de almindeligste hertilkiende giffve, oc siden hvert besynderligt forklare med sine Regle, oc seyten ting ere de som i Vandet sees. Det første, er Circkelen. Det andet, skummet. Det tredie er Blod. Det fierde, er Sand. Det femte, er Mandens eller Qvindens naturlige Sæd. Det siette, er smaa Blærer eller Bobler. Det sivende, er smaa Korn. Det ottende, er en tyck Hinde lige som Taage. Det niende, er en ting, ligesom det vaar Haar. Det tiende, er som Fiske Skel. Det ellefte, nogen ting som Kled. Det tolfte, nogen ting som Stø. Det trettende, nogen ting, som er grofvere en Klid ligesom Hvedekorn. Det fiortende, er Rødde. Det femtende, er nogen ting som sætter sig ned paa Bonden. Det seytende, er nogen u-fordøffvet Vædske som er i Vandet.

Det 10. Capittel. Om den Circkel som er om Vandet.

Circkelen er intet andet uden Vandsens øfverste deel, oc mercker intet andet end Hoffvedens Breck oc Brøst. Herom vil ieg sætte siu Regle. Den første Regel. Vandens grofve oc tycke Circkel mercker, at bag i Hoffvedet er Pine aff den Vædske *Phlegma vitrium* kaldet.

Den anden Regel. Den Circkel som farffvet er som Fiole, oc er groff i sin Stubstantz, mercker at Hoffvedet lider indvaartis Pine, af ofverflødigt Rø.

Den tredie Regel. Den Circkel som er bleg, oc subtilig i sin Substantz mercker at Hoffvedet lider Pine i den venstre Side af den Melanckolsk Vædske.

Den fierde Regel. Den Circkel som er gul, oc haffver en subtilig Substantz, mercker at Hofvedet lider Pine, aff den Choleriske Vædske.

Den femte Regel. Den Circkel som er farffvet som Blij, oc haffver en tijck Substantz, mercker den Faldende Sot, thi hand mercker, Hiernens forstoppelse, være sig meegen eller liden.

Den siette Regel. Den Circkel som er grøn, oc subtilig udi store Kaaldesiuger, gifver tilkiende, at mand skal faa den Siugdom Phrenesis.

Den sivende Regel. Den Circkel som skelffver eller rijstis, den mercker Pophlesie, oc Hoffvedens flijdelse.

Det II. Capittel. Aff Vandens Skum.

Vandens Skum er intet andet uden en seij Vædske, oc giøris af den heede som vircker i den seije Vædske, saasom mand see kand paa bredden aff Vandet, hvorsom der ligger megen seij Materie, oc Solen skinner derpaa, eller Vandet er deraff het, at der er rørt bort oc igien, da blifver det til Skum, saaledis gaar det oc til med Menniskens Vand. Oc før mand det beseer, skal mand lade det nogen stund stille staa, oc tilsee, om det er blefvet skumactigt, for det haffver været rørt oc baaret.

Fire Regle, skal mand her mercke i Vandens Skum.

Den første Regel. Naarsom der er Skum paa Vandet, oc er tijck, oc ideligen derpaa bliffver, disligeste at Vandet er tijck, mercker Væder i Liffvet, at mand icke fordøffve kand.

Den anden Regel. Vandens subtilige Skum som bleger, mercker Lungens heede, disligeste Hiertens, Brijstens oc Leffverens.

Den tredie Regel. Vand som haffver en sorter Skum, som er at skilt, mercker den sorte sot Ictericia nigra kaldet, som kommer af den Melancholiske Vædske, thi det er en forstoppelse imellem Lefveren, oc Milten saa at den kand icke hafve sin gang til Milten, men gaar tilbage til Nijrene, igienem Vandet.

Den fierde Regel. Den Skum som er grøn oc atskilt, eller oc gul som Saffran, mercker Leffverens store heede, oc den Gulesot, oc Pine under Ribbeenene, i den høyre Side.

Det 12. Capittel. Blod i Vandet.

Stundem skeer det, at der er Blod i Vandet, oc det samme Blod er stundem klart, oc stundem blandet, herom vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel. Naar som Blodet i Vandet er tyckt oc er trint, oc giffver en sterck luct fra sig, oc Pinen under den lønlige steder, det mercker at samme Blod kommer af Blæren.

Den anden Regel. Om Blodet er tringt, oc falder ned paa Bonden, mercker Qvindfolcks Tid.

Den tredie Regel. Om der i Vandet Blod, som icke er tringt, oc der ligger sort ting nedre paa Bonden, det mercker at samme Blod flyder fra Nyrene.

Den fierde Regel. Er Blodet klart i Vandet, ligesom det flode af Saar, oc mand haffver Pine i Ryggen, det mercker at samme Blod flyder af den aare Chilis.

Den femte Regel. Om der er klart Blod i Vandet, oc mand haffver Pine oc sting i den høyre Side, mercker at det Blod kommer fra Leffver.

Det 13. Capittel. Om der er Sand i Vandet.

Om den Sand som er i Vandet vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel. Om der er rød Sand i Vandet, oc mand haffver Rygverck, det mercker Lendernis Steen.

Den anden Regel. Hart Sand i Vandet som er rød, oc Lendernis Pine sactis, mercker at Lendernis Steen er atskilt oc sønder brøde.

Den tredie Regel. Hvit hart Sand, som siuncker ned paa Bonden, oc om mand haffver Pine hos den lønlige sted, mercker at steenen er Blæren.

Den fierde Regel. Den Sand som røder, som Blod i Vandet, oc mand haffver nogen Kaaldesiuge, mercker at Vædsken er forbrent.

Den femte Regel. Den Sand, som er rød i Vandet, oc mand hafver den Kaaldesiuge, oc haffver Pine i Lenderne, mercker Lefverens oc Nyrernis heede.

Det 14. Capittel. Vand i hvilcket Mand eller Qvindis Sæd sees.

Stundem skeer det at Mands eller Qvindens naturlige Sæd er i Vandet, herom vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om den naturlige Sæd er i deeler atskilt i Vandet, mercker at Mand oc Qvinde haffve hafft legemlig samqvem tilsammen, oc lægt den Læg som Adam oc Eva først begynte.

Den anden Regel. Om mand seer i Vandet den Sæd som tyckt oc trint er, det mercker at det Menniske haffver leffvet kyskelig, oc icke bedreffvit u-kyskhed, hvoraff stundem meeget ont kommer, oc mange atskillige Siugdomme efterfølge.

Den tredie Regel. Om mand stedse seer i Vandet Menniskens Sæd, da mercker det den Siugdom Gomorrha, effter hvilcken gierne kommer Svindesot, hvilcken som den naturlige Vædske fortærer.

Det 15. Capittel. Om de Bobler som sees i Vandet.

Udi Vandet sees stundem Bobler, eller noget som ligter Blærer, oc er dog icke nogen Skum. Herom vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om mand seer en stor Boble paa Vandet, eller om der ere mange udi, naar som Vandet haffver nogen tid staaet stille, mercker at Siugdommen blifver langvarende.

Den anden Regel. En stor Buble eller Blære paa Vandet, oc om mand helder Vand Glasset ned til den ene side, oc om Bublen faldet til samme side, mercker at der er meeget Veder i Lifvet, af hvilcket stor Pine kommer.

Den tredie Regel. En stor Bůble paa Vandet, den mercker Mafvens pine, oc pine i de smaa Tarme af grof vædske oc Veder.

Det 16. Capittel. Om der ere smaa Korn eller Bobler udi Vandet.

Jeg vil her sætte to Regle, om det Vand udi hvilcket ere smaa Korn eller Bůbler.

Den første Regel. Om mand seer øffverst i Vandet smaa Korn, mercker Hofvedens flydelse.

Den anden Regel. Om mand seer Korn midt udi Vandet, mercker at der flyder nogen Vædske ned aff Hoffvedet udi Brystet, oc udi Ledemodene.

Det 17. Capittel. Om nogen Sky er udi Vandet.

Her skal mand mercke to Regle om nogen Sky er i Vandet.

Den første. Naar som mand seer i Vandet en sky som er farffvet som Bly oc den nederst i Vandet, mercker Svindesot Hectica kaldet.

Den anden Regel. Det Vand som haffver skyer oc Skum, oc det er grøn eller gult, der mercker Lefverens store Heede, aff den ofverflødige Væd Cholera.

Det 18. Capittel. Om der siunis, eller mand seer Haar i Vandet.

Mand seer stundem i Vandet Haarlocke, stundem ere de grofve stundem subtilige, stundem mange, oc stundem faa, herom vil ieg skrifve fire Regle.

Den første Regel. Røde Haarlocke i Vandet eller gule, mercke Nyrenis offverflødige Heede.

Den anden Regel. Haarlocke i det Vand som er fet, mercke at Nyrene smelte.

Den tredie Regel. Haarlocke i det Vandet som ere grofve, oc om de forgaa naar som Glasset røris, mercke Nyrenis forstoppelse, aff tyck oc sey Vædske.

Den fierde Regel. Haarlocke udi Vandet som farffvede ere som Olie, de mercke at det gandske Legeme forsvinder, oc aftager, af den Siuge Hectica.

Det 19 Capittel. Om Fiskeskel sees i Vandet.

Naar som mand i Vandet seer nogen ting, ligesom, det vaare Fiskeskel, herom vil ieg sætte to Regle.

Den første Regel. Seer mand Skel i Vandet, oc den som Vandet lod, hafver icke nogen Kaaldesiuge, da mercker der Hudens u-reenhed.

Den anden Regel. Om der sees Skel i Vandet, oc det Menniske, som Vandet hafver ladt, haffver Pine hos den lønlige Sted, mercker at Blæren er skabbet eller Bullen.

Det 20. Capittel. Om mand seer Kled i Vandet.

Udi Vandet seer mand ofte nogen ting ligesom Kled, herom vil ieg sætte trende Regle.

Den første Regel. Seer mand Kled i Vandet, oc Vandet er aff en Qvindis Person, det mercker, at hun haffver ont i Moderen aff offverflødig Vædske, oc at hun hafver den hvide flydelse.

Den anden Regel. Om det Vand lucter, udi hvilcket Kled sees, mercker Blærens Byld, oc at der er Steen i Blæren.

Den tredie Regel. Om mand haffver den Kaaldesiuge, oc mand da seer Kled i Vandet, det mercker Svindesot Hectica.

Det 21. Capittel. Om der sees i Vandet Støff.

I Vandet seer mand offte nogle smaa ting, ligesom Støff imod Solen. Herom vil ieg sætte tre Regle. Den første Regel. Naar som mand seer nedre paa Bonden aff Vandet megen Grand eller Støff, da maa mand saa derpaa dømme, at det Menniske haffver Piine i Ledemodene,

eller i Ledemodernis Lemmer, ligesom er Podagel oc andre saadanne.
Den anden Regel. Seer mand saadan Støff mit i Vandet, da mercker
det Lungens Siugdom, oc en svar Aande.
Den tredie Regel. Det Vand som er klart, oc haffver en Skij, udi hvil-
-cken Skij mand seer Støff som op oc nedfar, ligesom Solens støff, mercker
at en Qvinde er siug med Foster. Men dog skal mand icke aldeelis sætte
Troen hertill, thi det skeer offte at en Qvinde er siugelig med Foster, oc mand
dette eller noget andet icke i Vand seer, fordi (kand skee) at hun haffver en ond
Complexie, eller hun holder et ont Regemente. Men det er offte vist, at man
af forskreffne Tegn forfare kand, at en Qvindes Persone er siugelig med Fo-
-ster, endog det stundem feyler, som sagt er.

Det 22 Capittel. Om der er nogen groff ting eller Materie i Vandet.

Det skeer oc offte, at nogen groff ting, større end en Kled, er i Vandet, her-
om vil ieg sætte tre Regle.
Den første Regel. Om mand seer nedre paa Vandsens Bond nogen
saadan henge tilsammen, som store Korn, det mercker at en Qvinde
haffver icke hendis Tid, men er stoppet.
Den anden Regel. Om mand saadan ting seer nedre paa Glassens
Bond, oc om den samme er sort, det mercker, at Qvindens Tid hafver tage
ofverhaand.
Den tredie Regel. Om mand saadan ting seer nedre paa Bond
som henger tilsammen, oc haffver en graa farffve, den som det Vand
hafver en ond Milt.

Det 23. Capittel. Om der er Rødde i Vandet.

Jeg vil her sætte fire Regle om Rødde, som er i Vandet.
Den første Regel. Vand udi hvilcket lit Rødde er, det mercker en
Bijld i Nyrene.

Den anden Regel. Det Vand i hvilcket meegen Rødde er, oc luuter ilde, det mercker Blærens Bÿld. Men er saadant Vand aff en Qvindis Persone, da hafver hun en Bÿld i Moderen.

Den tredie Regel. Rødde udi Vandet, oc om den som Vandet lat hafver, hafver Pine under Ribbeenene, udi den høÿre Side, det mercker Lefverens Bÿld.

Den fierde Regel. Om der er Rødde i Vandet, oc Mennisket spÿtter Rødde, eller hafver nogen Bÿld i Brÿstet, det mercker, at den Siuge skal bliffve helbred igien.

Det 24. Capittel. Om de ting som ere nedre paa Bonden, oc er lig en toge Apostasis kaldet.

Om denne toge vil ieg sette fem Regle. Den første Regel. En graa u lige Skÿ som toge nedre paa Glasens Bond, mercker at Siu-gen er u-høriq oc gienstridig, oc vil icke lettelige lade sig fordriffve.

Den anden Regel. Om Togen som er nedre paa Bonden, er farffvet som Blÿ, det mercker at den naturlige heede udslÿckis, oc saa Døden.

Den tredie Regel: En sort Toge neden udi Glasset, mercker Døden.

Den fierde Regel. Er Toge udi Vandet, hvilcken sig uddeeler, i mange deeler, mercker Tarmenis vred.

Den femte Regel. En Toge nedre paa Bonden som lig er, neden til bred, oc ofventil, spissagtig, oc om samme Vand, haffver en passelig farffve, det mercker Helbred.

Det 25. Capittel. Om der er i Vandet u-fordøffvet Vædske.

Det skeer ofte at Lægerne, oc de som Menniskens Vand besee bedragis, i det at naar som de see nedre paa Bonden, mit eller øffverst i Glasset, en hvid u-fordøffvet Vædske, oc de meene at det er Toge, om hvilcken føre sagt er. Derom vil ieg sette tre Regle.

Den første Regel. Vand i hvilcket udi den øverste deel, en raa u-fordøffvet

vædske sees, mercker Brystens Siugdom, oc Aandens tranghed.
Den anden Regel. Vand hvorsom midt udi flyder en raa u fordøffvet væd-
ske, mercker Maffvens oc Tarmenis Pine, Kuld oc væder som er udi dem.
Den tredie Regel. En raa vædske nederst udi Vandet, mercker at der
er en Byld i Nyrene oc i Lenderne.

Om Stolgang. Til Læseren.

Hertil haffver ieg handlet, hvorleedis mand rettelige handle oc dømme skal
om Menniskens Vand eller Pis, herefter vil ieg skriffve oc handle, hvorleedis
mand dømme skal om Stolgangen, eller om det som fra Mennisken bag udgar
thi mand kand oc heraff dømme, hvoraff Siugen hendis begyndelse haffver
men Doctores eller Læger besee denne ret icke gierne, fordi at hand icke saa
vel smagendis er udi deris Asiun oc Næse som Menniskens Vander, oc vil
ieg nu begynde, herom at handle.

Det 26 Capittel. Fire ting skulle actis i Stolgangen.

Paa fire ting skal mand giffve act, naar som mand vil dømme, om
Menniskens Stolgang, det første, om den er meegen eller føye, oc om
den liger den Mad som ædter. Thi det Menniske som haffver megen
stor Stolgang, oc æder føye, det Menniske haffver uden all tvist mege
ond Vædske i sig: Det skeer offte i en gammel Siuge, at et Menniske
aldeelis intet, oc haffver alligevel meegen Stolgang, saa at de som
den see, de forundre dem derpaa.

Hafver nogen føye Stolgang, oc hand æder meeget, det er et Teg
dertil at hand føye Vædsker i sig haffver, oc at Naturens uddriffve
Krafft er skrøbelig. Thi skal mand vislige oc skickelige handle med
saadanne, naar mand dem rense eller purgere vil, oc icke med den
handle som nogle u forstandige giøre, de som dem purgere all den
der nogen aff dem udkomme kand, hvoraff de stor skade faar, de u-
standige oc u-lærde Præster, Muncke, Nunder oc fordærffvede

Kiøbmænd som dem for Læger udgiffve, de holde icke aff nogen Pur-
gatz, uden hand giør femten eller tiffve Stolgang, de rense oc purgere
mangen fra Helbred oc Liffvet.

Det 27. Capittel. Om den Lød oc Farffve som i Stolgangen findis.

Den første Farfve er den hvide. Hvid Stolgang mercker Phlegmatis Bæd-
skis offverflødighed, Cipseum kaldet. Men er Farffven hvid, da mercker den Hvid
at den Bædske Cholera hafver icke sin rette flød i Tarmene, hvoraf mand
dømme maa, at Gallen er forstoppet, mercker oc ofte den Gulesot.

Den anden Farfve. Er Stolgangen lit gul, det mercker Sundhed, oc en gul
fuldkommelig fordøfvelse, dog med saa skel, at den er icke forvod, eller fortør,
eller oc blandet med nogen andenting.

Den tredie Farfve. Er Stolgangen rød, den mercker at den røde Cholera Rød
ofverflødige flyder udi Tarmene. Hvoraff almindelig gierne følger Lef-
verens flydelse.

Den fierde Farfve. Er Stolgangen farffvet som Røst, det mercker at den Grøn
u-naturlige Bædske Cholera æruginosa haffver offverhaand. Er hand
grøn, da mercker hand den grøne Cholera. Men mand skal oc vel tilsee,
at mand icke anseer Phlegma vitreum for Choleram viridem.

Er Stolgangen sort, den mercker stor forbrendelse, men dog icke at
Siugen kommer stedse aff heede, thi at Stolgangen bliffver ofte sort aff Sort
lang forstoppelse oc aff stor rørelse, ligesom det skeer naar mand haffver
Tarmenis vred, Colica passio kaldet.

Naar som Stolgangen er farffvet som Bly, det mercker almindelig Bly.
gierne Døden.

Det 28. Capittel. Om Stolgangens eller Menniskens Møgs Luct.

Den tredie ting som mand udi Stolgangen acte skal er Lucten, thi somt Stolgang lucter intet, oc det kommer aff stor Kuld, oc mercker den offverflødige Vædske Phlegma insipidum kaldet, somt Stolgang haffve en stenck oc sur Luct, ligesom Edicke, eller noget andet som saltet er, mercker oc som sagt er.

Det 29. Capittel. Om den fierde ting.

Den fierde ting som udi stolgangen actis skal, er at mand skal haffve act derpaa, hvorleedis det skicket er som udkommet er, thi somt hafver skum paa sig, oc mercker heede, som oppererer i den ofverflødige Vædske, efter Stolgangis farffvis leylighed.

Somt Stolgang udgaar med stort Vader, oc mercker stundem Tarmenis vædske oc Kuld. Stundem aff den Mad som Veder fra sig giffver, ligesom Bner oc Roer giøre.

Fed: Somt Stolgang er feed som Smør, eller andet Fet, den mercker at den naturlige Fedme bortflyder aff de øffverste Lemmer.

Blod: Stundem gaar der Blod ud med Stolgangen, saadant kommer stundem aff all Lemmer, stundem alleniste aff en sted, eller aff tvende sted, ligesom fra Leffveren, eller aff de Aarer som i samme sted ere, hvor i Tarmene ere vundne. Stundem kommer den fra Milten. Stundem aff de gyldene Aarer som ere bag i Artzen. Hvorom er ydermeere handlet i det Capittel om Blodsot. Stundem udgaar der store stycker, ligesom vaare sort Kiød, oc saadant kommer stundem fra Leffveren, oc stundem fra Tarmene. Stundem kommer der ud, hvide slimactig stycker, oc intet andet end Tarmenis skaffvelse, stundem kommer der oc store stycker fra Tarmene.

Stundem gaar der oc rødde ud med Stolgangen, oc det mercker at der er nogen Byld sønderbrøt er i Leffverer, eller udi Tarmene.

Der udgaar oc stundem med Stolgangen Steene, somme saa store som Haselnødder, de mercke Ledemødernis ofverflødige store kuld oc Vædske, oc den visse Død, med en langvarendis Siuge førend Døden kommer.

Register eller Taffle paa denne Bog.

Cap. Folij.

1. Hvad Menniskens Pis eller Vander — 467
2. Sex Regle som hver hør at vide som noget dømme vil om Menniskens vand. 468.
3. Om Vandsens Farffver. — 470
4. Om sort Vand — 471.
5. Vand farfvet som Blij — 472.
6. Om grønt Vand — 473.
7. Om hvit Vand — 473.
8. Om røt Vand — 474.
9. Om de Ting som ere udi Vandet — 476.
10. Om den Tinkel som er om Vandet — 476.
11. Af Vandens Skum — 477.
12. Blod i Vandet — 478
13. Om der er Sand i Vandet — 478
14. Vand i hvilcket Mands eller Qvindis Sæd sees — 479
15. Om de Bobler som sees i Vandet — 479.
16. Om der ere smaa Korn eller Bobler udi Vandet — 480
17. Om nogen Skij er udi Vandet — 480
18. Om der suunis eller mand seer Haar i Vandet — 480.
19. Om Fiskeskel sees i Vandet — 481
20. Om mand seer kleed i Vandet — 481
21. Om der sees i Vandet Støff — 481.
22. Om der er nogen groff ting eller Materie i Vandet — 482
23. Om der er Rødde udi Vandet — 482
24. Om de ting som er nedre paa Bonden, oc er ligen Toge ipostasis kaldet, 483
25. Om der er i Vandet, u-fordøffvet Vædske — 483
26. Fire ting skulle actis i Stolgangen — 484.

Cap. Folij.
27. Om de Lød oc Farffve, som i Stolgangen findis - - - - - - - 485.
28. Om Stolgangens eller Menniskens Møgs Luct - - - - 485.
29. Om den fierde ting - - - - - - - - - - - - - - 486.

En skiøn lijstig nij urtegaardt, prijdet med mange atskillige urter, som tiene til Menniskens Legems sundheds opholdelse, disligest hvorleedis Electuaria, Syruper, Conserva, oc Olier, skulle ret konstelige giøris, oc bereedis, aff denne Urtegaards, deris Røder oc Blomster, oc andre saadanne subtilige nijttelige Ting, aldrig til=forn seet paa vort danske Tungemaal, tilhobe samlet, oc fordansket

Aff

Henrick Smid udi Malmø.

Gud vor himmelske Fader haffver alstedse giort sine underlige Gierninger, i de ting som mest foractelige ere for Verden, ligesaa haffver hand oc giort, i de foractelige Neller. Hvad urter ere lijstigere end de skiønne velluctendis Neglicter, Fioler, oc andre saa=ne? Neller ofvergaa dem alle, med Krafft oc Dijd. Fordi haffver fordum tid, den vellærde Mand Phanias, skreffvet en heel Bog oc Nellers Loff, Dijd oc Krafft, thi ville vi først sette dem i denne vor Bog.

Neller.

Vrtica, Acalyphen, Eniden. Eller Neller, eller brende Nelder Vrtica labeo, Laminum, Anomium, Vrtica alba, Vrtica

mortua, Archangelica, blinde Neller, Vrtica herculea, høye oc store Neller som vaave i Skouene, deris frø brugis mest i Apotecken Læs Dios. Lib. 4 Cap. 79 oc 80.

Nellers complex.

Alle Neller ere aff art oc Nature varme oc tørre. De resolvere oc at=skille de heffvelser, haarde Knuder, Knorter, oc andet, hves som kommer eller kommet er, aff Phlegmate. Mand maa bruge den indvaartis i Legemet oc udvaartis.

Indvaartis.

Neller saaden i Vin, oc drucket, blødgiør den haarde Bug, atskil Væde=ret, stiller Tarmernis Vred, Colica kaldet (om saa er at forstoppelse er icke Aarsage) giøre vel at Pisse, rense Lenderne, giøre en lystig til Veneris spil oc leeg.

Nellefrø er sterckere i foresagde sag, med Vin saadet, eller deraff et Elec=tuarium giort med Honnig.

Vand aff Neller brent, er noget mildere, lystigere til at bruge, til foresagde brøster, renser oc rengiør alle Saar, indvaartis oc udvaartis, drucket oc dermed toet.

Roden aff de store brende Neller, i Vin oc Honnig saaden, er en stor hielp oc Lægedom for Kaaldesiuge, Hoste, en stacket Aande oc Trang=brystighed. Thi de rense Lungens rør, rømme Brystet, atskillie Ribbe=nenis Bylder, Drøbelen oc hves Siugdom sig aff Seij Vædske forsam=let haffver. Hvergang tre eller fire Skeeder fulde, om Aftenen oc Mor=genen varm drucket, oc dermed i Halsen klucket.

Udvartis.

Nelle Blad støtte med Salt, oc lagde paa Saaret som et Plaster, læger galne Hundis bidt, er et Experiment.

Ligesaaleedis lagde paa onde fule forderfvelige Saar, være sig Kræst, Vlffven, etc. Renser oc læger dem.

Saadanne Plaster atskillie oc alle Knorter, Knuder, kaalde Heffvelser

være sig Ledemodenis, Miltens, eller bag Ørnene. Med Neller
toet, læger all ond Skab.
Nelle Oes i Næsen lat, kommer hende til at bløde, oc naar du vilt,
at hun skal icke lenger bløde, da smør aff Osen paa Panden, saa stilles
hun.
Om nogen brender sig ilde aff Neller, hand skal smørie steden med
Rosen Olie, eller Bom Olie, saa sactis Pinen, oc Bleenerne forsvinde.
Alle døde eller blende Neller, ere fuldnær eens i Lægedommen, som bren-
de Neller, men dog atskillie de mere Knuder oc Knorter, thi skulle de
brugis til Røgbad, til den haarde Moder.

Marubium.

Marubium album, Prasium album, Sanguis tauri, hvid Marubium
den sorte kaldis Marubium nigrum, balote. Læs Dios. lib 3 cap. 100.
Teusch Andron, godes vorget.
Ligesom Neller verme oc atskilie, saa giør oc Marubium. De hvide
loffvis mest, oc maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Bladene aff den hvide Marubio, i Vin eller Vand saaden, der i blan-
rent vel skummet Honnig, oc drucket, fordriffver den trange stack
Aande, Hoste, Brystens gamle Bylder oc sting, obner Leffverens, Milt
oc Moderens forstoppelse, uddrifver den anden Fødsel, Renser Moderen
oc kommer Qvindens Tid til at flyde, serdeelis om hun suudis med
i ride det er, med blaa Lilierod.
Osen aff Marubio haffver lige saadan mact, hvergang til sig tag
tre eller fire Skeder fulde, efftersom hver taale, eller fordrage kand,
gaat siunis.
Samme Oes er oc god til dem som æder eller forgifft ædt haffver, oc
aff forgifflelige Orme bedne ere.
Denne Oes giør klare Øyen, døde Ormene i Lifvet, oc i Ørnene.

udvaartis.

Alle Marubia tørrede, tiene vel til Bad, oc at røge underneden

op med paa de Qvinder som plagis med den hvide Phlegmatiske flodt oc stedse ont i Ryggen, Beenene, oc i Siden hafve.

Vand hvorudi Marubium saaden er, læger al ond Skab oc anden Hudens u-reenhed.

Den sorte Marubium saaden i Lud, oc det bulne udslagne Hoffvet dermed toet, læger det.

Spene Bylder hermed tode, oc Pulver aff Marubio med Honnig blandet, oc paalagt, læger dem.

Om nogen haffver gaaet eller arbeidet sig træt, hand skal tage Osen aff Marubio, oc blande den med Rosen olie, oc smøre sig dermed.

Hiertens Fryd.

Melissa, Apiastrum, Citrago, Citraria, Mellissophillum. Læs Dios. lib. 3 cap. 109. Teusch. Moder Kraut, Hertzen Kraut, Frauen Kraut, Papen Kraut, Imenblat.

Hiertensfryd er vel bekient iblant Qvindfolck, hun vermer, tørrer, fortærer, læger oc tilsammen drager, maa brugis indvaartis, oc udvaartis, Dioscoridem lib. 3 cap. 109.

Indvaartis.

Hiertensfryd i hvid Vin saaden, oc den i nogle Dage drucket, rømmer Brystet, den stackede oc trange Kande, Styrcker Hiertet, fordrifver Melancolies u-lystighed, den fallende Sot, oc tien fuldnær til alle indvaartis Siugdomme.

Hiertensfryd smaa skaaren eller hacket, en Nat lagt i god hvid Vin, oc siden brendt igiennem en Glas Hielm, er end krafteligere, thi den stiller strap i samme stund Moderens u-rolighed oc vred, hvergange tre eller fire Skeeder fulde drucket, sammeleedis Maffvens beklemmelse, nedtrycker den onde damp oc røg, som i Hoffvedet opfar.

Renser oc læger Mundsens Saar, dermed toet.

Bladene aff Hiertensfryd, fastende ædt, forvermer Mafven.

udvaartis.

Hiertensfryd oc Lommelleblomster, lagde i en Linpose, i Vand eller i Vin saaden, udkryst oc saa varmt lagt paa den u-roelige Moder, stiller hendis opstødelse oc rørelse, oc kommer heeden igien i sin rette sted.

Sved oc Røgbad, under op giorde aff Hiertens frijd, kommer Qvin-
-dernis tid til at flijde, stiller Lendernis, oc Ledemodenis Pine.
Vand brent aff Hiertens frijd, læger all Skab, Ringorme, Ederkoppe
oc Skorpionis sting, oc galne Hundis bid, dermed toet.
Hiertens frijds Vand, i tijck oc u-klar Vin lat, giør hannem skiøn
oc klar igien.
Kiød med samme Vand ofverstencket, blifver lang tid ferst oc gaat,
fluer eller Madicke komme icke paa det.
Haaret med samme Vand vaadgiort, beskermer det saa, at det bliff
icke graat.

Marū eller Katūrt.

Nepeta Calamintha. Læs Dioscor. lib. 3 cap. 38.

Teusch. Nept, Kattenkraut.

Katte haffve stor tidkortnind oc lijst i denne urt, som mandkand see, naa
hun leggis for dem, oc maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis

Osen aff Marū, med Vin drucket, uddriffver Spolorm, all Forgifftelse, gi
at svedis.
Obner Leffveren oc Milten, forvermer de forkøllede Nijrer, stiller M
-derens Pine, oc kommer Qvindernis tid til at flijde, ser deelis om urtern
siudis i Vin oc drickis.
Ydermeere renser samme Drick Brijstet, giør at pisse, læger hvis i
-vaartis brøstet er, at skil den gule Sot, stiller Cholere flijdelse, stijrcke
Maffven, fordriffver oc den tredie Dags Kaaldesiuge, saa fremt som
-ven førre renset er.

Udvaartis.

Svedbad, oc Røgen deraff under op annammet, uddriffver den an
fødsel, Qvindernis Tiid, stiller Moderens Piine oc Vee.
En Røg giort aff samme urt, bortdriffver Hugorme, oc andre Forgif
Diur.
Osen blandet med Osen aff de gule Skreppe Røder, dermed smurt, ren
Skabben, oc er gaat til dem som Hoffvethaar affalder, oc Møl i Haaret er.

Mynte.

Menta sativa. Læs Diosc. lib. 3. cap. 33. Der ere sey slags Mynte til, iblant dem alle er den Krusemynte, oc Sisenbrand de beste, deris Dyder ere fuldnær som Polleyers oc Hiertens Fryds, ere varme i tredie Grad, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Osen aff Krusemynte eller Sisenbrand, med Ædicke blandet, stiller Blodspyelse, oc andre Maffvens opkastelse, døder oc de trinde Orme i Bugen.

Krusemynte, fersk, grøn eller tør, er god til Mafvens bryst oc Siugdom, for andre Lægedomme.

Sammeleedis det brende Vand drucket, fordøffver eller fortærer vel, stiller hickelse oc vemmelse aff Cholera. Serdeelis salsamenter, deraff beredde, giøren lystig til Veneris spil, styrcker alle Lemmer.

Til Krusemynte eller Sisenbrant luctet, styrcker Hiernen oc Hukomelsen.

udvaartis.

Linklude vaadgiorde i Osen aff Mynte eller Sisenbrand, oc paa Panden lagde, stiller Hoffvetvercken.

Sammeledis lagde paa unge Qvinders haarde Bryst, som ville affvenne deris Børn fra Brysterne, fordriffver de haarde Knuder, som komme af Melcken.

Stiller oc Ørernis verck der i lat.

Krusemynte støt med Salt, oc lagt paa galne Hunds bid, læger uden all Sorg oc Fare.

Krusemynte eller Sisenbrand, tørret oc til Pulver støt, med Surdey blandet, oc smurt paa noget som et Plaster, offver Hiertet lagt, som et Epithima, stiller opstødelsen oc brydelsen.

Summa alle Mynter tamme oc vilde, tiene til Sved oc Røgbad, de verme oc resolvere, thi giøre somme Svedbad oc Clistere aff dem.

Bladene aff Krusemynte eller Sisenbrand, lagde i sød Melck oc saadet, lader icke løbe tilsammen.

Polleye.

Pulegium, Poleium. Læs Diosc. lib. 3. cap. 30.

Polleye er heed oc aff skarp Nature, thi fordriffver hun Søffnen, tynd oc subtilig, giør all brystens seye Vædske. Hielper fordøffvelsen. Maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Polleie saaden i god hvid Vin, Afften oc Morgen drucket, kommer Qvindernis tid til at flyde, oc uddriffver den anden Fødsel.

Denne Drick oc hvilcken denne lig er, skal icke brugis uden naar behoff giøris, som er, naar Qvindernis tid oc Blomster forventendis ere, oc da icke flyde vil, eller oc haffve den hvide flydelse, dem er det en velsignet Lægedom.

Men med Honning saaden, stiller Qvindernis tid oc Blomster, opstødelse oc vemmelse.

Polleye med Vin, Honnig oc Aloes saaden, oc drucket, er en nyttelig drick til at udføre den sorte Galde med, Atram bilem kaldet, fortærer oc tyndgiør all Lungens seye Phlegma. Stiller Bugens, Tarmenis, oc Moderens Pine.

Uddriffver Hugormis æder eller forgift, at skil Bulden udi Hallen Anginam, der med klucke, Læger oc hves brøst indvaartis udi Munden er, tit oc offte dermed toet.

Polleye Vand oc Øes tien til dumme Øyen, fordrifver deris Klaade.

Om mand nogen sted er, hvor mand nødis til at dricke Vand, oc reddis derfor at det skal icke være gaat, da skal mand legge Polleye derudi, saa maa mand dricke det uden all Fare. Udvaartis.

En Krantz giort aff Polleie, oc paa Hoffvedet sæt, er got for Hoffvedens svinde paa Hofvet lagt, stiller Hoffvetverck.

Hvo som Krampe drager, hand skal riffve, eller gnide stæden med Salt, Edicke, oc Polleie. Vild Polleye.

Dictamum, Læs Diosc. lib. 3. cap. 31. Hves om Polleie sagt er, skal forstaas om den vilde Polleie, hvilcken stor Kraft haffver, maa brugis indvaartis oc udvaartis. Indvaartis.

Den vilde Polleye bruget, uddriffver icke alleeniste Qvindernis Tid men oc saa den anden Fødsel, dertil oc saa det døde Barn.

En røg giort af den vilde Polleies urt, giør det samme.

Ydermeere uddriffver den vilde Polleies Øes, eller Vin med hende saaden, alt æder oc forgift, læger de forgiftige Ormes bid oc Saar, renser

oc læger dennem underlige. Denne urtis Dyd oc Krafft er saa mectig, saa at forgifftige Diur flyr for hendis luct.

Summa Dictamum, er en ret Theragelse

udvaartis.

Somme sige at den vilde Polleye skal uddrage Pile som skudne ere i Menniskene icke alleeniste paa Menniske, men ocsaa paa Diurene, thi naar de æde aff hende udfalde Pilene.

Vild Polleye støt, oc lagt paa Milten som et Plaster, fortærer dem.

Osen aff dem vilde Polleie lat i forgifftige Saar, læger dem.

Basilicon.

Ocimum, Gariophylatum, Herba regia, Acinon, Ocimastrum. Læs Diosc. lib. 3 cap. 45. Teusch Basilien.

Basilicon er aff varm Complexie, thi resolverer oc atskil hun Lungens oc Moderens seye Vædske, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Basilicons urter tørrede, ere lystiligere at bruge i Maden, ligesom Meyran, oc Rosemarin.

Basilicon i Vin saaden, fordrifver den trange oc stackede Aande, atskil Slimen oc den gamle Hoste, om Afftenen oc Morgenen drucket, giør vel at Pisse, kommer Qvindernis Tid til at flyde, ligesom Polleie giør.

Basilicons frø lagt en Nat i Rosen Vand, bliffver til en hvid Oes eller Gummi, den tien til Børns refne Læber oc Tunger, til Qvinde Brystis vorter, der paa med en fier smurd.

Basilicons frø, oc Basilie Vand til sig taget, styrcker Hiertet, oc staar imod Daanelse eller Besvimelse.

urvaartis.

Basilicons urt den stund hun grøn, oc fersk er paa Panden bunden, fordriffver Hoffvetverck, det samme giør oc det brende Vand.

Røg oc Svedbad giort under op med Basilicon, haffver lige saadan Kraft oc Dyd, som Polleie oc Mynte.

Basilicons Vand, slycker Øyenens Hoffvedens, oc den vilde Ilds heede, hoffne Brystis, oc den lønlige steds.

Den vilde Basilicon, haffver lige saadanne dyder som kruse Mynthe, oc Sisenbr[illegible]
haffve.

Meyran.

Maiorana Sampsuchum. Sampsuchus, Amaricus, Asinus Sacerdotis
Tryphillon, Læs Diosc. lib. 3 cap. 36.

Teusch Meyeran.

Den vilde oc tamme Meyran er, ere aff art varme oc tørre, tiene vel all[illegible]
Menniske, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Meyrans urt saaden udi hvid Vin oc drucket, er nytteligt til dem som
begynde at faa Vattersot.

Saaleedis bruget, stiller Pinen i Liffvet, giør at Pisse, oc kommer Qvinderni[illegible]
Tid til at flyde.

Osen, eller Meyrane Vand i Næsen lat, eller opdraget, styrcker Hiernen,
giør at fnyste, opvecker Letargicos, det er dem som soffve sot haffve, oc dem
som aff stor Svugdom faldne ere, eller faldende Sot haffve.

Meyrane Vand paa Tungen smurt, igien giffver Maalet, styrcker
underligen Hiernen oc Hukommelsen, 3. eller 4. Skeeder fulde iblant
med drucket.

Denne urt er en kostelig urt, til at bereede allehaande Mad med, gi[illegible]
den vel smagendis.

Udvaartis.

Meyran støt med Bygmel, offver Øynene lagt som et Plaster, borttager [illegible]
fordriffver Hefvelsen, oc Pinen.

Til Pulver støt med lit Ingefær blandet, i Næsen opdraget, giør at fnyste
-skil Snuen.

Et Plaster aff Meyran giort, oc ofverlagt, stiller Mafvens Pine, sætter [illegible]
de Lemmer igien i deris rette sted som aff lave ere, stiller oc pinen saal[illegible]
bruget.

Olie giort aff Meyran, blødgiør haarde forstiffvede Narer oc Sen[illegible]
dermed smurd.

Tappe pessaria, eller swedbad, oc røgbad giørde under op med Meÿran, kommer Qvindens Tid til at flÿde, oc renser Moderen.

Osen aff Meÿran smurt paa leffrit Blod, atskil det, læger de blaa maal, oc nedtrÿcker den hoffne Milt.

Vild Meÿran Tost.

Origanum. Heraclioticum Cunila gallica. Læs Diosc. lib. 3 cap. 28. 30.

Teusch. Doste, Wolgemuht.

Tost eller vild Meÿran med Figen, Rude oc Honnig i Vin saaden, oc drucket, er en kaastelig Læge dom for en stacket oc trang aande, oc til dem som hafve Lungesot, som hoste ideligen, oc til dem som hafve Hoffvedens kaalde flÿdelse. Denne drick giør vel at spÿtte oc ud at kaste.

Sucker som kaldis conserva, heraff giort giør det samme.

Tost eller vild Meÿran bruget, med ferske Figen oc Karsse, blod giøre Bugen, serdeelis om mandtager dertil, blaa Lilie rod iris kaldet.

Tost eller vild Meÿran, saaden med Figen, er et kosteligt Mundvand, til at klucke med i Halsen, for Halsens Bulde Angina kaldet.

Vild Meÿran i Edicke saaden, er en kaastelig ting, til fule, oc ureene Tender, der med toene, oc udi Munden holdet.

Udvaartis.

Et Plaaster giort aff Tost eller vild Meÿran, med Figen oc Salpeter tilhobe støtte, oc ofverlagt, nedtrÿcker Vattersoten.

Vild Meÿran saaden med Vin, luncket paalagt, lesker heede, oc hves befengd er.

Den varme Damp oc røg, at lade opgaa i Ørnene, atskil Ørnenis suselse.

Vor Frues Sengehalm.

Vild Timian, Serpillum, Herpillon. Disse Naffn tillegis oc andre urter. Læs Dios. lib. 3. cap. 38.

Teutsch. Feldkame, Marienbeddestro, Qvendel.

Vor Fruis Sengehalm, eller vild Timian, er aff en heed qvalitet, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Vild Timian saaden i Vin, oc varm drucket, uddriffver Lendernis oc Blærens Slim igiennem Pisset.

Saaleedis bruget, stiller oc Tarmenis Vred, læger hves indvaartis bru-det oc saargiort er.

Vild Timian med Edicke oc Honnig drucket, er god til dem som spij bl[illegible]

Osen aff vild Timian, til sig taget, et Lodt med Edicke, giør det samme.

Vild Timian i all Mad oc Drick brugt, er en Theragelse, for alle Ormis oc Hugormis forgifft oc Eder.

Med Vin oc Honnig, Skersøde oc anis saaden, er en god Lægedom for den tørre seÿactige Hoste, renser Brÿstet.

Saaleedis bruget, stÿrcker Mafven, oc stiller kaaldevis.

Vor Fruis Sengehalm i Vin saaden, oc drucken, er god for Hugorm Skorpioners, oc andre forgiftelige Ormis Eder oc bidt.

Ild i hende sæt, oc en Røg, aff hende giort, giør det samme, oc hvor som sa-me Røg heden kommer, kand intet forgiftigt Diur bliffve.

Udi Edicke eller Vin saaden, oc drucket, obner Leffveren oc Milten, oc giør vel at pisse.

Vand af denne urt brent oc drucket, giffver lÿst til Maden, fortær Maffvens Vædske, renser Siunen, varmgiør den kaalde Leffver, [illegible] Tarmene som saargiorde ere effter Blodsotten, igiengiffver Hørelsen, [illegible]ner Næsen, uddrifver stemmen, oc Lendernis Sand.

udvaartis.

Til den vilde Timian luctet, stÿrcker Hiernen paa Hoffvedet lagt, for-ver Svimelse.

Vand aff Blomsterne brent, med Rosen Edicke blandet, oc fore paa Pan[illegible] med en Linklud lagt, stiller Hofvedens Pine Phrenesis kaldet.

Vild Timian haffver alle Dÿder som Polleÿe, oc den vilde Meÿran haf[illegible]

Timian.

Thÿmus, Cephalaton, Capitum, Thÿrsion. Læs Dios. lib. 3 cap. 35.

Timian er aff varm oc tør art, ligesom den vilde Timian er, er i alle-de lÿstigere end den vilde er, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Timian i Vin saaden, oc drucket, hafver lige saadan Kraft oc Dyd, som af den vilde Timian sagt er, er oc god for en trang oc stacket Aande, uddriffver Orme, lefret Blod, æder eller Forgiftelse, Qvindernis Tid, den anden Fødsel oc det døde Barn.

udvaartis.

Timians Oes med Edicte blandet, at skil det lefrede Blod, oc de brune oc blaa Maal, som af Slag eller Fald kommet ere, der paa lagt som et Plaster.

Sar.

Satureia, Saturegia, Cunila, Hortensis, Thymbra. Origanus agrestis. Læs Dios. lib. 3 cap. 11. lib. Capitulo qvarto.

Teusch. Gaertkolla.

Sar kand icke vel skillies fra vor Fruis Sengehalm, oc Timian, men hun er mildere i sin Luct, i smag oc Nature heedere, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Sar paa Kiød eller Fisk saaden, giffver lyst til Maden, styrcker Maffven, giør en lystig til Veneris Spil oc Læg, andre hendis Dyder, er som vor Fruis Sengehalm oc Timians ere.

udvaartis.

Alle Dyder som vor Fruis Sengehalm, oc den tamme Timian hafve, dem haffver oc Sar, thi maa hun i deris sted brugis.

Isop.

Hysopus. Hysopum, Lauer. Casiala, Læs Dios. lib. 3 cap. 26.

Indvaartis.

Isop saaden i Vin med Honnig oc Salvie, oc drucket, er gaat til dem som hafve faldet, oc til dem som noget indvaartis i Liffvet sønderbrudet er.

Samme Drick saaleedis brugit, uddrifver den sorte Galde, Atram nilem, oc flavam kaldet.

Andre hendis Dyder ere som den vilde Meyrans, eller Tostis ere.

udvaartis.

Isop giffver gode velluctendis Røgbad oc Svedbad, Epithimata, er saare god til Colicam passionem (deter) til Tarmenis vred.

Vand hvorudi Isop saaden er, læger all Skab oc Klaade, flecter Xingor-
-me, dermed toene.

Skarlagen.

Hormium, ormium, Geminalis, Gallitrichum, Centrum Galli, Calli-
-tricum. Læs Dios. lib. 3 cap. 132.

Teusch Scharlacke.

Vild oc tam Skarlagen, ere af varm, oc tør qvalitet, deris art ere at skill
tynd oc subtilig giøre, oc ud at driffve, maa brugis indvaartis oc udvaart

Indvaartis.

Skarlagen i Vin saaden oc drucken, er god for en kaald Maffve, oc til Qvin-
-folck som ere u-frugtsommelige, ocsaa for det hvide Flod.
Skarlagen frø til Pulver støt, i Næsen opdraget, giør at fnyste, fordrifver
Snue, oc renser Hiernen.

udvaartis.

Skarlagen saaden i Vand, oc den varme Røg underop taget, driffver Q
dernis tid mectelige, ocsaa den anden Fødsel.

Salvia. Læs Dios. lib. 3 cap. 32.

Iblant alleslags Salvier, loffvis den Spisse Ørcken Salvie først, siden de an
ere alle varme, oc tørre af art, maa brugis indvaartis oc udvaartis

Indvaartis.

Somme meene, at naar de æde om Morgenen fastendis tre Salvie Blad
Salt, at de samme Dag ere fri for Forgift, oc ond Luct.
Salvie saaden i Vin oc drucket, styrcker det gandske Legeme indvaartis
hun uddriffver æder oc Forgift, blødgiør Hosten, stiller Sidernis Sting, va
giør Lefveren oc Moderen, giør vel at pisse, driffver Qvindernis tid, oc
anden Fødsel.
Salvie saaden oc drucket, er god for Blodsot, thi hun renser Tarmene.
Vand brent aff Salvie, renser, styrcker oc obner den forstoppede Lefver, fo
-ver Host.
All Mad som med tør oc støt Salvie, beredis, er sund oc lystig.

Udvaartis

Salvie saaden i Vin, Hoffvedet dermed toet giør Haar sort, fordriffver Ormen som Haaret affæder, renser oc læger de Saar, som bidne ere af forgiftige Diur, om de dermed toes.

Saaleedis bruget, læger Skab, oc nedlegger den lønlige steds Hefvelse.

It Svedbad oc Røgbad giort under op aff Salvie, er god for kaalde Pis, giør vel at Pisse, stiller Blodsottens, oc mange andre Piner.

Lavendel.

Lavendula, Nardus celtica Pseudonardus, Casia, hvad hun kaldis aff Dioscor. er end u. vist hos Lægedoms Doctores.

Lavendels Dyder at verme oc at atskillie, oc uddriffve.

Indvaartis.

Lavendele Blomster i Vin saadne, oc varme druckne, oc derpaa nogenstund fastet, giør at pisse.

Saaleedis udi tre eller fire Dage bruget, kommer Qvindernis Tid til at flyde, oc uddrifver den anden Fødsel.

Stille Mafvens Pine, Cardiaca kaldet, udtrycker Vederet, oc uddrifver den gule Sot.

Lavendele Blomster, Lanelebarck, Neglicker, Muskateblomster, Lardemomer, Lubeber, Rosenblad, i Vin saadne, haffve forskreffne Krafft, men ere fast sterckere oc kraftigere. Saa at de oc tien for Pophlesie, giffver igien det fortabte Maal, stiller Tendernis Pine, renser oc læger det onde fule Kiød i Munden.

Lavendel Vand tiener oc til forsagde Breck oc bryster.

Baldrian eller vild Nardus. Belantzurt.

Valeriana. Nardus agrestis. Læs Dios lib 1. cap. 10.

Den rette oc tamme Valeriana Phu kaldet, er den urt som vi kalde Romske Nardus.

Teusch Baldrian.

Valeriane Rød, haffver den Dyd, at de verme oc obne, Rødderne skulle optagis mellem begge vor Fruis Dage, oc tørris i skygge, maa brugis ind oc udvaartis.

Indvaartis.

Valeriane Rod til Pulver støt, oc med Vin drucket, giør at visse.
Om hun siudis i Vin eller Vand, giør hun det samme, stiller Sidernis oc
Ryggens Pine, fremlocker Qvindernis tid er en Theragelse for æder oc Pesti-
lentze, deraff drucket, oc dertil luctet, for den onde Luct.
Saaleedis bruget, er oc god for Kaaldevis.
Somme siude Valeriane Rod med Fenickel, Anis oc Skersøde for Hoste, oc for
en stacket oc trang Aande.

Udvaartis.

Valeriana den stund hun fersk oc grøn er, med urt oc Rod støt, paa Hoffvedet lag
stiller Hoffvetvercken, nedlegger Skuddene.
Valeriana rod oc Blomster i Vinsaaden, oc aff den Vin i Øynene lat, giør
dem klare, læger svenne Byld, oc andre Saar.

Haselurt.

Asarum, Perpensa, Rustica, nardus, Vulgago, Sangvis Martis. Læs Di
lib. 1. cap. 9. Plini lib. 12 cap. 13.
Teusch Haselwurtzel.
Haselurt er varm oc tør af Nature, maa brugis indvaartis oc udvaa

Indvaartis.

Haselurtis Rod til Pulver støt, med Sucker, Kanelebarck, oc med andre
urter blandet, til sig taget giør at spy, uddrifver Choleram oc Phlegma af
alle Lemmer ved Stolgangen.
Røden med Vin oc Honnig saaden, oc der aff drucket, atskil al Lungens
fordrifver Hosten, oc den trange stackede Aande, Gulesot oc Vattersot.
Saaleedis som forestaar bruget, er god til de Vattersottige, thi hun obner
Leffveren, Lungen, Milten, renser Blæren Nyrene oc Moderen, fremlat
Qvindernis Tid, oc uddriffver den anden Fødsel, baade paa Menniske,
Qveg oc Fæ.

Udvaartis.

Haselurt saaden i Lud, oc Hoffvedet der med toet, styrcker Hiernen, Huton-
sen oc lesker Heeden.

Vand aff Haselurt brent, haffver samme Krafft, er oc en god Lægedom for dumme Øyen, blandet med lidet beredt Tutia, oc fordriffver den Vinde som vaaver offver dennem.

Linklude vaade giorde udi Haselurtis Vand, oc lagde paa Lefveren, eller paa andre Lemmer, udslycker den u-naturlige heede.

Siuglige Qvinder skulle icke dricke aff dette Vand, thi det uddriffver Fødselen være sig Leffvendis eller dødt.

Benedicta.

Chrisogonum, Chariophilata, Cariophylata Lagopus, Pes leporis, Sana Munda Læs Dios. Lib. 4 Cap. 61.

Benedictæ Kraft er at varm giøre, at atskillie oc obne. Denne urtis rod i Tormaanet opgraffvet, lucter som Neglicker, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Benedicta i Vin saaden, oc varm drucket, stiller Tarmenis oc Moderens vred.

Rosmarin.

Rosmarinus, Rosmarinum, Coronatium. Læs Dios. lib. 3 cap. 71.

Udi somme Land er Rosmarin saa almindelig, at de brende den i stæden for Vid, oc er samme urt aff en hed qvalitet, atskil oc subtilig giør, all groff Vædske, baade indvaartis, oc udvaartis i Legemet.

Indvaartis.

Rosmarin tien baade til Steegersit oc Kielderen, all Mad oc Drick, som her beredis med, ere lystige oc velsmagende, oc sunde, tien fuldnær, til alle Siugdomme.

Rosmarine Vin, eller urterne med Romsterne i Vin saadne, om Aftenen oc Morgenen, hvergang en varm drick drucket, derpaa tre eller fire Timer fastet, uddrifver underlige Qvindernis hvide flydelse, som aff Bylde kommer, oc underlige læger Qvindernis lønlige Siugdomme.

Ligemaade bruget, atskil, oc uddriffver den gule Sot, imodstaar den stackede oc trange Aande, hielper vel at fordøffve, eller fortære, lader icke heller forgifft giøre nogen skade.

Stiller Tarmenis Vred, renser Blodet oc giør at svedis, om saa er at mand sig i Sengen nedlegger, effter mand haffver drucket, oc stille ligger.

Sucker eller Conserva giort, af Blomsterne, er saare nytteligt oc kraftigt for
Daanelse eller Besvimmelse, oc samme Sucker skal bereedis, ligesom Rosen Suc
Vand af Rosmariner brent, haffver fuldnær forskreffne dyder. ydermeere
tien det oc til dem som haffve mist deris Maal, om de dricke deraff, faa de
deris Maal igien. udvaartis.

Rosmarin drucket oc paa smurt, fordriffver Syncopim, staar imod Svimelse
oc Skelffvelse, renser Ansictet, dermed toet, giør Tenderne hvide, oc en god aan
renser Siunen, at skil Øynenis hinde.
Rosmarin Vand, eller Rosemarin, oc den vilde Polleye tilhobe saadne, renser o
læger onde fule Saar, være sig Kræfft, Vlffven, Fistel, etc.
Fomenta, (det er) Røg oc Svedbad, aff Rosmariner giorde, haffve samme Kraft
oc Dyd, som den tamme Mynthe, oc de tamme oc vilde Polleyer.

Rude.

Rutahortensis. Læs Dios. lib. 3 cap. 44.
Teusch. Weinrude.
Rude er aff heed oc tør complexie, staar imod all Forgifft oc Eder, maa brugis
indvaartis oc udvaartis. Indvaartis.

Rude oc hendis frø i Vin saaden, oc varm drucket, stiller Hiernens oc Si
=nis Pine, obner Lungens rør, sacter Hosten, læt giør den svare Aande, fordri
Lendernis oc andre Ledemoders Pine.
Saaledis drucket, er god for den Kaaldesiugis Frost oc Kuld.
Rude oc Dillefrø i Vin saaden, oc drucket, stiller Tarmenis vred, Colic
kaldet, om saa er at ingen forstoppelse der hos er.
Vand aff Rude brent, giør det samme.
Rude i Regnvand saaden, oc drucket, stiller Bugens flydelse, Diarrhoe
kaldet.
Rude med Bomolie saaden oc den drucket, uddriffver alle haande Orm

udvaartis

Rude støt med Rosen edicke, oc fore paa Panden bundet, stiller Hoffvedens store

Rude Oes i Øret lat, stiller Øinen.

Rude med rent Bygmel støt, oc offver Øynene lagt som et Plaster, stiller Øyneverck, oc beskærmer dem for Dumhed.

Rude Oes med Alun, Salpeter, oc Honnig blandet, læger alle Ringorme, Flecter, sammeleedis det bulne oc skurfvede Hofvet.

Jordhumle eller Brundemanne vors.

Hypericon, Perforata, fuga Demonum, Læs Dios lib. 3 cap. 151.

Teusch. Nabelkraut, Harthaw.

Hypericon haffver fuldnær eens Kraft, som Rude, er tilbøyelig til tørhed oc varme, er lystigere til at bruge end Rude, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Somme brende Band af hende, oc gifve det for Popelsie, oc for den faldende Sot at dricke.

Uddriffver Eder, oc Forgift, giør at Pisse, fremlocker Qvindernis Tid, saaden i Vin oc drucket.

Saaledis bruget, er oc god for den tredie Dags oc fierde Dags kolde Siuge, for Lendernis svare Pine, stiller oc Blodspielse, læger Bulde oc Saar indvaartis i Lifvet.

Jordhumlis frø (serdeelis aff den som vaaver i Skoven) til Pulver støt, hvergang 2 Qvintin drucket, uddrifver Choleram.

Cypresse.

Cypersus, Cypressus, Cupressina. Læs Dios. lib. 3. in fine.

Cypresse, oc den vilde Rude, ere udi virckelse, oc qvaliteter lige, saare nyttelige, baade indvaartis oc udvaartis, haffve fuldnær en luct oc smag, thi maa den ene brugis for den anden.

Indvaartis.

Cypressis urt saaden udi Vin, oc i siu samfelde Dage efter hver anden, om Morgenen, oc om Aftenen drucket, er god for den gule Sot, obner Leffveren, renser Pissensgang, stiller Nyrernis, Blærens oc Lendernis Pine, staar imod æder oc Forgift, uddrifver dem veldelige.

Udvaartis

Hvad den vilde Rude, oc tamme Rude, giøre kunde, det kand oc den eder
Lypresse giøre, thi er det intet behoff at mand der om ydermeere skrifver.

Karsse.

Narsturtium hortulanum, Sativum, Vandkarsse, Narsturtium aq-
-ticum. Læs Dios. lib. 2 cap. 147.

Teusch Kesse, Wasserkesse.

Fire haandeslags Karsse finde vi i Lægebøgerne, ere alle aff en heed Co-
plexie, ligesom Senip er, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Allehaande Karse indvaartis bruget, giøre at Pisse, rense Bugen, N-
rene oc Blæren, ohne Leffveren oc Milten, hele oc læge indvaartis Saar
uddriffve Eder oc forgift, bruget med Bomolie.

Karsse saaden med Vin oc Honnig, om Morgenen fastendis, oc om
Aftenen drucket, atskil den seege Slim, Hoste, oc den trange Aande.

Karsse i Gedemelck saaden oc drucket, borttager det onde for Brystet.

Osen aff Karsse i Munden holdet, uddrager den onde Tendernis flydel
Med Honnig drucket, døder Ormene oc uddrifver dem.

Udvaartis.

Karsse støt med urt oc Ves, oc lagt offver Skab, oc forgiftige Blegner
være sig Carbunckel, flecter etc. renser oc læger dem.

Atskil Hefvelse, uddrifver Pil oc Torn, Hoffvedet hermed toet, fordriffver
Hoffvetskel, oc læger det skorfvede Hofvet.

Karsse Ves, ladet i onde fule Saar, renser dennem.

Allehaandeslags, aff Karssefrø smaastøt, oc i Munden taget, opløster
lamme Tunge.

I Næsen lat, giør at fnyste, opvecker saaledis dem som hafve soffve Sot
Litargicos kaldede.

Karssefrø med Edicte saaden, lagt paa haarde Knuder, som vaare
Ørnene, eller andensteds, atskil dem.

Karsefrø er i alting varmere, end urterne, sterckere oc krastigere, thi brugis den sielden indvaartis i Legemet, uden saa er at mand vil opvecke den kaalde Nature, oc giøre den lystig.

Osen aff Karsse i Munden holdet, stiller Tandverck.

Karsse saaden med Figen, oc deraff i Munden holdet, opløster den nedfaldne Drobel.

Karsse støt til Pulver, oc strøt paa Bagtarmen som udgaaen er, indsætter hannem igien.

Pilurt eller Loppeurt.

Crateogenum Hypocrati, Politricon, Policarpon, Persicaria, Herba Sanctæ Mariæ, Hydropiper, Piper aquaticum, Zinziber Caninum. Læs. Dioscoridem libro 3 cap. 119.

Teusch Persichekraut. Floekraut, Wasser Pheffer, Frauenkraut, Frauenspiegel.

Pilurt, eller Loppeurt, er skarp oc heed, den stund hun grøn oc ferst er, skal meere brugis udvaartis end indvaartis.

Udvaartis.

Den heede Pilurt brender meere paa Tungen end Peber, thi er den udkryste Oes god til onde oc fule Saar, baade paa Menniske oc paa Qvæg oc Fæ, dermed toet.

Med denne Oes kand mand fordriffve aff Saarene baade Orme oc Madicke, oc dem dermed rense, oc reene holde, oc er et experiment, der komme hvercken fluer, eller anden ting til Saarerne.

Denne urt, om Morgenen optagen, den stund Duggen er paa hende, oc strødt paa Loft eller Kammer, dersom Lopper ere, da fordriffver hun dem, oc saa er at gulffvet strax lidet derefter rent feyis.

Senip.

Sinapis, Cruca, hvid Senip. Læs Dios. lib. 3. cap. 146.

Teusch Senip.

Brun oc hvid Senip, ere aff heed complexie, deris Nature er at at skillie,

oc uddrage, maa brugis indvaartis, oc udvaartis.

Indvaartis.

Senip er kommen i stegersit for sin skarpe oc Dyd skyld, thi brugis Senip fuldnær til alle Rætter, saa vel af de fattige som aff de rige, uden all tvift for den skyld, at hand renser Hiernen, vermer Maffven, styrcker Fordøffvelsen, oppecker Naturen til Veneris Leg oc Spil, fordriffver den Kaaldesiugis ry-stelse oc kuld, med Vin drucket.

Den hvide Sennip, er mildere end den brune, udi Mad bruget, giør lyst til Veneris Spil, giør oc vel at pisse, er oc sandelige et gaat oc nytteligt frø, til dem som ideligen Tarmenis vred, oc ont i Bugen hafve, bruget udi Mad Sennipe frø i Vin saadet oc drucket, beskermer dennem som stungne ere aff Skorpioner, oc andre forgistige Orme, lader icke Ederet eller forgi-telse faa offverhaanden.

Men den hvide Senip, serdeelis den som voxer ud med Vand, er skarpere oc stercken til at uddriffve Pisset.

Der er end et slags af vild Senip, som vaaxer fuldnær som Fernurt, (hvi-cke somme kalde Verbena femella) hendis frø med Honnig, oc Vin, som anden Senip beredt, er en lystig Lægedom, til de trangbrystige, thi den sacter Hosten, staar imod Hofvedens idelige flydelse, som nedfalder paa Lungen, er oc god til dem, som haffve den Gulesot, imod staar oc døder forgift, som nogen hafver til sig taget, med Vin drucket. Oc efterdi at denne Senup vaaxer udi med Gerdene actis den icke aff nogen.

Udvaartis.

Et Plaster giort aff Senuppe frø oc Edicke, oc lagt paa røde Blegner, bl-giør dennem.

Saaledis bruget, dødei den hvide Skab, oc Spedalsk Sot.

Senup smaa støt oc med Honnig oc Vand saaden, er et gaat Vand ti-den haarde Strube, oc til den bulde som vaaxer i Halsen, dermed kluct.

It Plaster giort aff støt Senup, oc paa den hoffne Milt lagt, at skilden, sa-ledis brugt fordrifver, oc saa Lendernis Pine.

Støt Senup, med Honnig blandet, oc paa lagt, fordrifver blaa Maa

oc kommer Haar til at vaaxe igien, paa den som Haabet udfaldet oc afløbeter.

De andre Dyder som Senup haffver, ere skreffne iblant Karsens Dyder.

Røden aff den hvide Senup (Eruca kaldet) i Vin saaden, oc ofverlagt, tilhobe oc tilsammen drager, sønderslagne oc knusede Been.

Osen aff Senups urt i Øyen ladet, giør dem klare.

Frøet aff den Senup som vaaxer udi med Gierdene (verbena femella kaldet) støt med Honnig oc Vand, oc til et Plaster giort, oc paa lagt, fordrifver de Knuder oc Hefvelser, som bag Ørnene vaaxe, atskil Qvindernis Bryster Vorters heffvelse, oc de lønlige Ledemods.

Jordrøg.

Fumus terræ, Capnos, Fumaria herba, Capnitis, Coriandrum campestre, Læs Dioscor. lib. 4. cap. 95.

Teutsch. Erdroch, Taubenkrap, Katten Kerffvel.

Jordrøg er varm oc aff tør Nature, skarp oc besk som Malurt, atskil oc subtilig giør, igiennem trenger, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne urt er en ret Skab urt, oc Pocke urt, thi alle som saadan Breck oc Siugdomme læge, de giffve tilforne udi nogle Dage de siuge at dricke denne urtis Vand med Theragelse, oc lade dennem, derpaa svedis, deraff skal det ureene Blod rensis.

Mange bruge samme Vand, ligesom faare staar, naar de ville gaa i bad.

Osen aff denne urt it Qvintin, med lige saa meeget beredt Esula, drucket med varmt Vand, uddrifver Vattersot, oc giør at spy.

Munden toen saaden med Fenickel, oc drucket, obner Leffveren, oc uddrifver det onde i Munden, oc horttager Pinen.

Denne urt saaden med Fennickel, oc drucket, obner Leffveren, oc uddrifver den Gulesot igiennem pisset.

Udvaartis.

Osen aff Jordrøg, eller Vand aff hende brent, oc udi Øynene lat, giør dem klare, fordriffver deris Rødme oc Skab.

Osen blandet med Gummi, oc smurt paa Øyne som Haar udfalde, kommer dem til at vaave igien.

Osen aff Fordrøg, med ligesaa meeget Oes, aff de gule Skreppe Rødder med Edicke oc Honnig blandet, oc deraff en Salvie giort, oc allehaande Skab dermed smurt, læger dem uden all tvil.

Chelidonia.

Chelidonium maius, Hyrundinaria. Læs. Dios. lib. 2 cap. 173.

Teutsch. Schelwurtzel. Schinwort.

Den beste Chelidonie Rod oc Oes, er aff heed Nature, indvaartis brugt obner den forstoppede Leffver, udvaartis renser hun fule Saar.

Indvaartis.

Chelidonie i hvid Vin saaden med Anis, oc drucket, obner Lefveren oc fordrifver den Gulesot.

Det samme giør oc det brende Vand, i nogle Dage drucket.

En Haanfuld aff Chelidonia saaden i en Potte Rosen Edicke, siden kryst igiennem en Klud, oc saa der i sønder reffvet, fire Lodt god Theragelse, oc aff samme Drick et Vinglas fult drucket, siden sig nedlagt, oc derpaa Sveedet, er et forsøgt stycke til dem som med Pestilentze befengt ere.

Udvaartis.

Chelidonie Oes i Maymaanet samlet, oc saaden med Honnig udi et Kaaberkar, er en kaastelig Lægedom til Øyen, giør dem klare, om mand deraff i dem dryper.

Vand aff Chelidonia brent, giør det samme, om mand lader deraff Øynene, fordrifver deris røde Plette.

Ansictet med Chelidonie Vand toet, fordrifver de røde Spetter, læger Pestilentze Bulder, stiller Ledevand.

Osen aff Chelidonie Rod, læger Fisteler, Kræft, Vlffven, oc andre fule Saar.

Fordriffver Tandverck, i Munden holdet med Edicke.

Loriander.

Coriandrum, Corianum, Corium Coliandron. Læs. Dios. lib 3 cap. 9.

Den ferske grøne forgiftige ilde luctendis Lorianders urt, er af kold oc tør complex, brugis icke indvaartis i Legemet, men det velluctendis modne frø, er af varm Nature, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Lorianders frø lagt i blød en Nat i Vin eller Edicke, oc siden igien tørret, er et kaasteligt frø til Maffven, at nedtrycke, den onde forgiftige Røg oc damp med, thi kand mand der af giøre et kaasteligt Maffve Pulver, med Sucker eller uden Sucker blandet, efter som hver selfvil, oc gaat suunis.

Samme frø skal icke giffvis nogen, før end det beredt er, oc eij heller med Sucker bagis, eller ofverkastis, paa det at de icke tage til dem forgift oc Eder, for Lægedom.

Loriander som er beredt, med sød Vin drucket, døder Ormene i Liffvet, fremlaacker Qvindernis Tid.

Udvaartis.

Lorianders urt, med Bønnemel eller Mel aff fule Erter, oc med Rosen Olie støt, er et kaasteligt Plaster, til at nedtrycke alle steder hede Saars hefvelser med, serdeelis de lønlige Ledemoders.

Loriander med lactyge, oc det hvide af et æg, oc med Rosen olie stampet paalagt, ledsker den vilde Ild, køler oc ledsker andre heede Breck oc Bryster.

Lorianders frø støt med Edicke, oc salt Kiød der med gnedet, beskermer Kiødet for Madicker, oc at det icke raadner eller surner, men bliffver velluctendis.

U-beredde Loriander, oc serdeelis den stund hun grøn oc fersk er, til sig taget, giør Mennisket vilt oc drucket.

Hvo som vederfaris saadant, hand skal strax dricke derpaa saltet Vand, oc æggeskaler til Pulver støtte, da faar hand bedre igien.

Nigella.

Gith, Melanthium. Frøet kaldis, Salusandria. Læs Dios. lib 3 cap 75. den vilde Negella som vaaver i Korn agre, kaldis Papaver corniculare, Papaver marinum. Læs Dios. lib. 4 cap. 64.

Teusch. Raden. Schwartz Coriander.

Vild oc tam Coriander, ere aff varme Compleyer atskillie, oc uddrifve, maa brugis til skiellighed indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Frøet aff disse urter skulle icke brugis ferske eller grøne indvaartis i Legemen naar de aldeelis modne oc tørre ere, da maa de bagis i Brød, ligesom Kommen bagis.

Nigelle frø nogle Dage med Vin drucket, driffver Pisset, Qvindernis Tid det u-reene aff Legemet, forøger de diendis Qvinders Melck, renser Lungen rømmer Brystet, stiller Tarmenis vred.

Men om mand tager formeeget aff samme Frø, eller det som grønt er, til sig da bliffver dertil en forgiftig Lægedom.

Udvaartis.

Frøet aff begge Nigelle urter udvaartis paa Legemet bruget, haffver samme Krafft oc Dijd som Coriander. Thi de atskilie Knorter knuder oc Hefvel læge flecter oc Ringorme, kole hede Saar, derpaa lagde.

Frøet med Edicke paa Panden lagt, fordriffver oc stiller Hoffvetvercken Phrenesim kaldet.

Den vilde Nigelle Frø haffver end sterckere Luct, oc er krafftigere, end de tamme Nigelle frø er.

En Røg giort aff Negella, fordriffver Hugorme oc andre forgiftige Diur.

Valmuer. Som vaave iblant Korn.

Papaver erraticum, Rhoes.

Papaver rubrum. Læs Dios. lib. 4. cap. 4.

Teusch. Korn Rosen. Klapper Rosen.

De Valmuer som vaave i Korn, ere tilbøyelige til Kuld, stille Pine oc giør at soffve. Vand aff dem brent, sammeleedis deris frø, maa brug

indvaartis oc udvaartis, dog maadelige.

Indvaartis.

Fem eller sex aff disse Valmue hofveder, med deris Frø i Vin saadne paa helfften, oc drucket, giør maadelig Søffn.

Klude derudi vaade giorde, oc om Hofvedet bunden, giøre end bedre at soffve.

Frøet med Honnig støt oc ædt, blødgiør den haarde Bug

Vand aff samme Valmuer brent, lesker all indvaartis Hede, dette Vand maa mand dricke uden all fare, udi heede brendendis kaalde Siuger, thi dette Vand køler Leffveren, slycker heeden i Halsen, fordrifver Brynne, drucket oc dermed klucket.

Valmuer som vaaxe i Haffver.

Papaver hortense eller Sativum. Læs Dios. lib. 4 cap. 55.

Teusch. Mansaet.

Alle Valmuers Kraft oc Dyd er at køle, først loffves det hvide Valmuefrø, dernæst det røde, oc siden den sorte, alle stille Pinen, giøre at soffve, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Mand maa bage det hvide Valmuefrø udi Brød, ligesom kommen bagis, er lystigt i all Mad, maa brugis uden all fare.

Er god til dem som svimmelse haffve, oc er et Experiment.

Det giør rolighed oc at sofve, brugit ester som hver best siunis, baade paa unge oc gamle Menniske.

Mand maa giffve unge Børn aff dette Frø i Grød eller Melck, naar de ere u-rolige, oc ville icke soffve.

Den Ves Opium kaldet, hafver samme Dyd, er sterckere oc kaasteligere, oc som mig siunis, indvaartis bruget i Legemet, giør hand større skade.

Det sorte Valmuefrø, eller Osen deraff giort, for sig selff, eller med Vin drucket, stiller oc forhindrer Hoffvedens flydelse, som ned paa Lungen falder, stiller den haarde skarpe Noste, saaledis bruget, stopper allehaande Bugens flydelse, oc andre Qvindfolckernis flydelse.

Allehaande slags Balmuer, sammeledis deris Oes, urterne eller Band
dennem brent, ere alle gode oc nyttelige, til vilde oc u-roelige Mennisker
som icke soffve kunde, paa Panden oc i Tindingerne lagde som et Plaster.
En Tap eller Bege i Balmuers Oes vaadgiort, oc i Næsen stungen, gi
at soffve.
Samme Bege eller Tap i Qvindernis lønlige sted stunget, stiller deris T
oc Romsters flydelse, sammeleedis Pinen, oc kommer dem til rolighed.
Balmue hoffveder i Band saadne hafver samme Kraft, saaleedis bruget oc
paalagt, lefker oc udslycker, den vilde Ild.
Samme Oes eller Band, blandet med Mandele Olie, oc ladet udi Ørnen
stiller deris Pine oc suselse.
Osen aff Balmuer giøre somme saaleedis, de tage de grøne Balmuer me
urterne, Romsterne oc Hoffvederne, støde dem tilhaabe, oc det saa udpers
lade saa samme Oes tørris mod Solen, Somme annamme alleniste M
-cken deraff, lade den lige saa tørris mod Solen. Forneffnde Oes kalde Apoteke
Opium.

Bulme urt.

Hyosiamus, Artercum, Apollinaris Fabasvilla, Jusqviamus, Dens
-ballinus Equinis. Læs Dios. lib. 4 cap. 59.
Teusch. Bilsensaad, Schlopkruet, Søgebonen.
Bulme urter, Romster oc frø, ere aff kaald Nature, skulle sielden brug
-vaartis i Legemet, giør icke alleeniste Mennisken skade, men oc saa a
u-skiellige Diur, dette kand mand see oc mercke ved Fiskene i Bandet,
na[illegible] tilgiøris Kager, eller smaa trinde Bolde med samme frø, oc kal
i Band som Fiske ere udi, oc naar de deraf æde, blifve de vilde, opspring
vende Bugen op, oc kunde saa tagis oc fangis med Henderne, den stun
de saa vilde ere.
Høns som opfløgne ere, oc en røg aff Bulme frø under dem giort,
falde de oc ligge som de vaare døde, denne konst bruge Landsknecht
oc Taterne, almindelige gierne.

Indvaartis.

Dioscorides skriffver, at hvid Bulmefrø, med Vin drucket, er gaat for den skarpe Hoffvedens flydelse, aff hvilcken den svare Hostekommer, det samme giør oc det hvide Valmue frø.

Udvaartis.

Bulne urt, Blomster oc Frø, tiene til at giøre at soffve med, stiller Piinen, men formeeget bruget, giør en vild oc galen.

Osen af urterne udkryst, oc Klude, derudi vaade giorde, oc lagde paa heede rindende Øyen, lesker heeden, stiller flydelsen, oc Pinen.

Osen eller Olien af Frøet, i Ørnene lat, stiller Stingene oc Piinen.

Bladene, grøne paa heffvelse lagde, ere et repercussivum, thi det borttager pinen, oc nedtrycker allesteder hefvelsen.

Bulme urtis Blad støt med Mel, stille oc fordriffve Ledemodenis Pine, oc den hede Podagel.

Det samme giør oc Olien aff Bulme frø giort.

Et Fode Vand, eller Røgbadt giort af Bulne urt, giør at soffve.

Olien med Edicke blandet, oc paa Panden, oc udi Tindingerne smurdt, giør det samme.

Samme Lægedom, stiller haarde Brysters oc lønlige tingistis hefvelse der paalagt.

Det brende Vand hafver samme Kraft oc Dyd.

Summa, ferskt Bulme frø, det brende Vand, skulle alleeniste brugis udvaartis, at stille Piinen med oc at giøre at soffve med.

Roden af Bulme urt med Edicke saaden, oc Tenderne dermed saa varmt toene, stiller deris Pine.

Om nogen rædis at hand haffver faaet Bulme urt, eller frø i sig, hand skal strax dricke Gede Melck, Lilie Vand, Frøet aff Greskar, med sød Vin.

Om hand icke disse forneffnde haffver, maa hand tage i deris sted, Nellefrø, Karsefrø, Senuppefrø, Rædicke frø, Løge frø, eller hvide Løg, hvilcket mand kand faa, oc det med Vin dricke, da tør hand icke rædis at hand blifver vilder.

Ackeleije

Aqvilegia Viola antumnalis, viola calatiana, Ackeleije Blomster. Hvad denne
urt kaldis af Dioscoride, er end u-vist hos Doctores oc lærde Læger.
Den ædelige Ackeleijes urt, brugis føije aff de lærde Læger, enddog mand maa
bruge hende indvaartis oc udvaartis i Legemet, hun haffver mange kaaste-
-lige Dijder, er aff en varm middelmaadelig Complexie.

Indvaartis.

Ackeleije Rod i Viin saaden oc drucket, læger alt hves indvaartis sønderbrudet
er, være sig aff Slag eller Fald.
Saaleedis bruget, er god for en stacket oc trang Aande, oc til de Vattersottige, ren-
-ser oc læger den saare Lunge, Sidernis Bijlder, tien oc dem som spij eller spytte
Blod, læger oc renser alle Legemens Saar, men om de som siuge ere haffde den
Kaaldesiuge, da skal samme Rod siudis i Vand, oc med Sucker bereedis, oc
brugis som sagter.
Roden tørret, til Pulver støt, oc deraff et Qvintin drucket, stiller Tarmerne
vred, haade paa Mænd oc Qvinder.
Ackeleije frø smaa støt, oc et Qvintin med fierdeparten aff et qvintin
Safran drucket, siden nedlagt, oc vel paa sig huld, derpaa svedet, er en dijn
Lægedom for den Gulesot.
Saaleedis bruget, obner Leffveren, hvilcken er en begijndelse til atskilli
Siugdommer.
Vand af Blomsterne brent, oc drucket, giør det samme, er en kaastelig
Confortatiff for Sincope.
Ligemaade drucket, atskil Bulderne, indvaartis i Liffvet, udfører
Forgift oc æder, stiller allehaande vred.
Ackeleije frø, Muskatte, oc hvid Raff, ligemeeget aff hvert smaa støt til Pul
oc deraff hvergang et Qvintin drucket, med Vin eller anden Vædske, er
stor hielp til at fordrifve Rosen siuge med.
Ackeleije frø, oc Muskateblommer, lige meeget aff hvert, oc dertil taget
Saffran, oc deraff hvergang et Qvintin drucket, fordriffver Hickelse, oc sa
-meledis Maffvens opstødelse. udvaartis.
Osen aff Ackeleijes urt oc Rod, Saar dermed rensede oc paalagt, læger

tilsammendrager dem, dette kand mand saaledis mercke, om Koden sindis med ferske Kiød, saa brug beskiekene sammen igien.

En Vege eller Lay vaadgiort i samme Vess, ostungen i den gulige sted, iddriffver Vinderuis tid, ot saa den døde Fodsel.

Hofvedet smurdt med Olen, eller Vand oss Gerde brent, stiller Hoffvetverken ot fordriffver Skiddene.

Samme Vess med Edicte blandet, ot Hofvedet tilsorn med salt Vand toet, ot siden derned smurt, fordriffver Skellene paa Hoffvedet.

Denne Vess i Øyene lat, er god til dumme Øyen, i Prenelat, er god for Prevetk. Vorder Vorne ot Lopper, som i Venene loben ere.

Samme Vess saaledis bruget, lager Fistler ot andre Øyder som vaare i Nosen, sammeledis den onde ot bune Mund, om mand toer gannem derned.

All Skab, gamle Saar, lager denne Vess eller Koden i Vin saaden paa gelten, ot derned toet, sammeledis Linklude der i vaade giorde, ot paalagde.

Aggerun eller Lusindøyder.

Lusinde Øyder. Centaurium minus, Febrifuga, Felterne, Sangris Herculis, Limnesium. Laes Dios. lib. 3 cap. 5 Plin: lib: 25. cap. 6.

Teutsch. Tausentgulden Kraut.

Den beste Lusindøyders urt brugis saare meeget, ot ritte uden Kursage, thi Gun atskil ot udfører den grosse Flegmatiske ot Tyleriske Voedske, er oss Nature varm ot tør, er ot kaastelig at bruge indvaartis ot udvaartis.

Indvaartis.

En Haandfuld af Centaureæ urt med Blomsterne i en Potte Vin, eller Vand, paa gelten saadne, ot druckt, atskil ot iddriffver Maffvens seige Galde, ved Stolgangen. Thi tien saadan Drick til dem som gafve den Gulesot, sammeledis ot dem som udeligen plagis med den kaalde suge.

Denne Drick, nogle Dage, om Morgenen ot asstenen druckt, obner Lefveren ot Miltten, iddriffver all Legemet, all u-hoviskhed, ot døder Vemene, iddriffver ot Vinderuis tid, ot saa den døde Fodsel.

Saaledis som fore staar bruget, stiller Tarmenis, ot andre Big vred om saar, at ingen forsorgelse derhos er.

Vand aff urterne oc Blomsterne brent, er lijstigere til at bruge, men
vircker icke saa Krafteligen, tien til Børn oc sperlemmede Menniske, som
Orm i dem haffve, drucket hver gang tre eller fire Skederfulde.
Somme bruge samme urt støt til Pulver, oc dricke det med Vin.
Somme giøre Pillulas aff hende, til forskreffne brøster.
De som Lendeverck, oc verck i Ledemodene, sammeleedis Podagel hafve, maa
bruge forneffnde Pillulas.
Samme urter maa oc vel brugis til Clistere.

Udvaartis.

Osen aff tusin Dijder blandet med Honnig, er en kaastelig Øijen Salve, til
mørcke oc dumme Øijen.
En Veije eller Tap i Osen vaadgiort, oc i Qvindernis lønlig ting stunget
fremlocker deris tid oc den anden Fødsel.
Gamle oc fule Saar dermed tone, renser oc læger dennem.
De grøne oc ferske urter støtte, oc paa ferske Saar som et Plaster lagde
drage dem tilsammen, oc lægis inden stacket tid.
De gamle hafve tørrit Osen aff Tusindijder imod Soelsens hede, oc
bruget til forsagde breck oc siugdommer.
Somme bereede Osen saaleedis, de tage tusindijder, naar hun sta
i beste blomster, lade dem ligge i blød i Vand i fem Nætter, siude sid
samme Vand oc urter tilsammen indtil end helfften indsaaden
krijste saa det igiennem en Klud, siude saa det som udkrijstet er igien, i
til det blifver tijckt som Honnig, saaleedis kand mand aff alle grøne o
ferske urter oc Blomster, Osen annamme, berede oc forvare, siger Dios

Labaleijen.

Docter Hieronimus Buck meen, at denne urt skal være den rette
Chrijsantemon.
Denne urt maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne urt med Blomsterne saaden i Vin, oc nogle Dage drucket, fordi
den Gulesot, meedog skal mand førre bruge gode tørre Karbad.

Labaleÿe Frø smaa støt, oc et halst Qvintin til sig taget med Vin, haffver samme Kraft oc Dÿd.

udvaartis.

Blomsterne oc Bladene støtte, oc med smeltet Vox blandet, oc heraffen Smørelse giort, oc lagt paa de Knorter, oc Knuder, som vaaxe udi det sunde Kiød, atskil dem uden all Pine.

Vand aff Blomsterne brent, er gaat til Øÿnenis heede Bylder, derudi lat, eller offver dem lagt med Linklude, oc er et vist forsøgt stycke.

Ove Øÿe.

Sancte Hansis Blomster, Euphthalmus. Laes Dios. lib. 3 cap. 133.
Teutsch Ossenoghe.

Indvaartis.

Dioscorides oc Serapius lære, at de som haffve den Gulesot skulle gaa i Bad, oc naar de aff Badet komme, skulle de dricke aff disse Blomster førre i Vin saadne, da skal hun oc Hudens udvaartis Gulhed forgaa.

udvaartis.

Disse Blomster støtte, oc med smeltet Vox blandede, oc paa Knuder oc Hefvelser lagde, adskil dennem.

Solsicker.

Caput Monachi, Calendula, Catananta, Chacomos, Herba blanca.
Hvad hendis nafner in Dioscoride, er endnu uvist.
Teutsch. Ringelblumen.
Solsicker ere af art varme oc tørre, brugis sielden indvaartis, men meere udvortis.

udvaartis.

Vand aff Solsicker brent, er et forsøgt stycke til hede røde Øÿen, om Morgenen oc om Aftenen deri dræppet, eller Linklude i samme Vand vaade giorde, oc offver Øÿnene lagt.

Disse urter til Pulver støtte, i Bomuld lagt, oc paa den onde rand lagde, stiller pinen oc vercken.

Urterne oc blomsterne tørrede, Ildderudi med et vox lius sat, oc den Rog ladet underneden opgaa, veldeligen uddriffver den anden Fødsel, oc er et Experiment vist forsøgt.

Chamilleblomster.

Comilleblomster, Chamomilla, Chameleum, Anthemis. Men den med den onde luct, kaldis Cotula, cauta fœtida Chamomilla fœtida, Cynanthemis, paa Danske Baldersbraa.

Er der oc et slags, som aldeelis ingen luct hafve, oc kaldis Chamomilla farvam sipida, non adorata, Cortula non fœtida, Læs Dios. lib. 3 cap. 131.

Teutsch. Chamillen, Gamillen.

Comilleblommer ere varme oc tørre, aff Complexie, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Comilleblommer udi Vin saaden, oc den drucket, obner Lefveren, Milten, ud-driffver den Gulesot, Qvindernis Tid, stiller Moderens, Tarmenis, Nyrernis oc Blærens indvaartis Pine.

Saaledis bruget, læger Lungens bulde, er gaat for en stacket oc trang Aande, uddriffver Lendernis Steen.

Comilleblommer stoppe Bugens hvide flydelse Lienteriam kaldet, ver[illegible] den kaalde Maffve, oc borttager mange andre indvaartis Piner.

Forskreffne Krafft oc Dyd haffver det brende Vand, serdeelis de dyder som for[illegible] sagdis, dette Vand tien de Qvinder som ligge i Barselseng, paa det de kun[illegible] dis bedre rensis.

De som haffve den Faldendesot oc oste nedfalde, til dennem skal mand [illegible] Comilleblomster i Edicke oc Nonnig, oc giffve dem deraff at dricke, da [illegible] de snart op, oc bliffve aff med samme Siuge nogen stund.

Udvaartis.

Der er ingen urt saa almindelig hos alle Mennisker som Comille[illegible]-mer, fordi de brugis fuldnær i alle Siugdommer.

Blomsterne saadne i Vand, oc saa der til taget Olie aff samme Blom[illegible] er et kaasteligt Enema til Clistere, thi de stiller all Nyrernis, Mo[illegible] Tarmenis oc Blærens Pine. Thi bruge Qvindfolck dennem til K[illegible] Svedbad, oc fylde Linposer med dennem, oc dem paa Bugen var[illegible] legge, for Bugens oc Moderens Pine, ere oc nyttelige til at blod[illegible]

Moderen med, oc at fremlocke deris Tid. Lucten aff Comille=
=blommer, sammeleedis det brende Vand, oc Lud saaden med samme Blom=
=ster, ere gode oc nyttelige, for et ont skrøbeligt Hoffvet oc Hierne, dertil luc=
=tet, smurt oc toet.

Comilleblommer saadne, giffve et kaasteligt Vand, til fule ilde luctendis
Saar, dermed tone.

Olie aff Comilleblommer giort, er nyttelig oc tien til mange ting, til at
bløde Knuder, at nedlegge Heffvelse med, oc at stille pinen med.

Summa, ingen kand nock loffve alle Comilleblommers dyder.

De Comilleblommer som haffve en ond luct (Balders braa eller Gaase dill
paa Danske aff somme kaldet) oc vaave gierne paa Kirckegaarde oc anden
sted, giffve et ædel kaasteligt fode Vand oc Røgbad, til Moderen som opstøder,
oc løber fra den ene side oc til den anden. Haffver fuldnær Bibergels Kraft
oc Dyd, dertil luctet offver sidet, oc Røgen deraff under op at lade gaa.

Matrem.

Matricaria, Febrifuga, Crispula, Parthenium, Amaricum. Cæs Dios.
lib. 3 cap. 132.

Teutsch. Mutter-Kraut.

Matrem er aff varm oc tør Complexie, maa brugis i Legemet, som
Tusind dyders urt, eller som Malurt oc Regnfan.

Indvaartis.

Matrems urt eller hendis Oes til sig taget, laxer oc uddriffver Galden, de
seye Phlegmata, oc Ormene af Lifvet.

De vise oc kloge Qvindfolck loffve hende saare meget, thi giffver mand de
u rene kaalde Qvindfolck, som plagis med den Kaaldesiuge, Osen, Vandet,
eller den tørre urt til Pulver støt, hermed at Purgere dem.

Matrem er oc kommen i saadan brug oc ros, at hun brugis oc til Qvæg
oc Fæ, thi de Qvinder som omgaaes med Fæ, ere vant at giffve Fæet om
Afftenen tør Matrem Salt, oc med saadan Lægedom rense de Fæet, for
driffve dermed deris trange Aande oc opblæselse.

Udvaartis.

Aff Matrem giøris kaastelige Røg oc Svedbad til den haarde forkølede Moder, er ofver sidet, oc Røgen under op annammet.

Ferst oc grøn Matrem støt, oc varm paalagt, lesker oc udslycker den vilde Ild, atskil Hefvelsen, saaleedis bruget, stiller Bugverck, oc Bug vred.

Andre Matrems dyder ere skreffne hos Tusind dyders oc Malurtis.

Regnfan.

Tanacetum, Athanasia, Apium rusticum, Arthemisia domestica, Matricaria media, Herba sanctæ Mariæ, Daneta.

Hvad denne urtis rette Naffn er in Dioscoride, er end uvist hos Læ-gerne, somme mene at hun skal hede Anthyllis oc Anthemis.

Teutsch. Regnfarn.

Regnfan oc Matrem ere aff en art oc Complex varme oc tørre, haffve udi Lægedomme fuldnær en Kraft oc Dyd, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Regnfans frø giør at svedis, uddrifver Orme, stiller Bugens Pine, om drickis med Honnig oc Vin.

Andre hendis dyder ere ligesom Lammille blommers oc Matrems.

Faa til Liffs. Putibug.

Consolida minor Artetica, Premula veris. Hvad hendis rette er in Dioscoride, er end uvist hos Lægerne.

Teutsch. Maßlieben.

Faa til Liffs er aff kaald Nature, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Vand brent aff Faa til Liffs, oc det drucket, køler Lefveren, lesker indvaartis Hede, nedtrycker Choleram læger Blegner, Mundens bryn Tungens, som plagis med Hede.

Urterne ædne med Salt, Edicke oc Lisbons Olie, tilred som en Cl oploser den haarde Bug.

Udvaartis.

De grøne Blad tiene til alle hede Saar, der paa lagde.
Urterne støtte, oc lagde paa den lønlige ting, som hoffven er, tilbage driff-
-ver heden, oc imodstaar den, stiller oc sacter Pinen.
Somme giøre Svedbad af samme urter oc Blomster, oc tage dertil ager-
-monie, samme Bad skal være gaat til lamme Lemmer oc Ledemoder, oc
-kommer dem til lave igien.

Slet Salvie.

Balsamita. Hvad denne urtis Nafn er in Dios. er end uvist hos Læ-
-gerne.

Teutsch. Frawenkraut, Balsamkraut.

Denne urtis Complex er varm oc tør, maa brugis indvaartis oc ud-
-vaartis.

Indvaartis.

Slet Salvie den stund hun end grøn oc fersker, brugis hun paa Maden,
ligesom saaden Salvie brugis.
Slet Salvie saaden udi Vin oc drucket, er god til dem som haffve taget for-
-meeget Opium til dem, eller oc haffve ædt eller drucket nogen anden forgiftig
Lægedom.
Roden støt til Pulver, oc et halft Lodt, med et Lodt Merckefrø drucket med
Vin, fordriffver icke alleeniste forgift oc æder, men stiller oc saa Bugløb oc
Vred, baade paa Mænd oc Qvindfolck.

Udvaartis.

Røg oc Svedbad aff denne urt giort, fremlocker Qvindernis Tid oc stiller pinen.
Urten støt oc lagt paa haarde Knorter oc Knuder, eller anden Heffvelse at-
-skil dennem.

Holtzurt. Sancte. Alne Rod.

Helenium, Elnum, Inula, Enula, campana, Necaria, Radix medica, Radix
persica. Læs Diosc. lib. 1. cap. 26.

Teutsch. Alant-Wurtzel.

Denne urtis Rod brugis alleniste, Bladene eller urterne sielden, denne
Rod er aff varm, oc vædskactig Nature som Serapius oc Galenus skriffve, maa
brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Holtzurt er en kaastelig Lægedom til dem som ere trang brystige, oc til dem som haffve en kaald Maffve.

Holtzurtis Vin hastelige drucket, er god for en trang oc stacket Aande, for Hoste, for dem som spytte Blod, for Sidernis Sting, uddriffver Steenen, Qvin-dernis tid, oc all Forgifft oc æder.

Samme Dyder haffver oc det brende Vand, oc serdeelis styrcker det den skrøbe-lige Maffve, som icke vel fordøffve eller fortære kand.

Denne Rod den stund hun ferst oc grøn er, kand mand hende indsytte lige som Ingefær oc Calmus.

Roden tørret oc til Pulver støt, oc giort til et Electuarium, med Sucker eller Honnig, er en dyrebar oc velsignet Lægedom for trangbrystig hed oc for den seye Hoste, denne Electuarium atskil Skarnet, giør vel at ud-te, saaleedis bruget, læger Lungens, Moderens, oc andre indvaartis Saar.

udvaartis.

It Plaster giort aff grøn oc ferst Holtzurt, oc lagt paa forgiftige Hundis Hugormis bidt, læger dem.

Nedtrycker den lønlige sted Hefvelse, baade paa Mænd oc Qvinder.

Bladene i Vin saadne, lagde paa Ledemodernis Verck, sacter Pinen, oc ser-lis Lendeverck.

Gentzian.

Gentiana, basilica, Chironium, Herba ciminalis. Læs Dioscoridem l. 3. cap. 3.

Teutsch. Entzian.

Encian er aff varm oc tør qvalitæt, tien baade Menniske, Qveg oc Fa-maa brugis indvaartis oc udvaartis.

udvaartis.

Tør Entzians Rod til Pulver støtte, oc reen sictet, deraf et Qvintin, et Qvintin Mirrha, oc tu Qvintin Aske brent aff Kræffter, som fang-tagne ere i ferske Søer, oc saa udi fire dage, hver efter anden med Vin drucket, er en kaastelig oc dyrebar Lægedom til dem som bidne en

galne Hunde, Saaret skal holdis obet, tois rent med Edicte, eller med salt Vand, ofver Saaret skal oc sættis Kopper, til at uddrage forgiften med. Som-me lade brende Saaret med gloendis Jern.

Tu Qvintin Encians Pulver, med lit Peber, oc tør Rude blandet, oc med Vin drucket, er en beskermelse, oc stor hielp, for allehaande bid som skede ere aff forgiftige Uur.

Leffversottige oc Maffvesottige Menniske, som icke kunde holde Maden i dem, skal mand giffve støt Encian med Vin at dricke, det hielper.

Et Qvintin aff ferst Encians Rods Oes drucket, læger hves indvaartis brødet er, Sidernis breck, atskil oc udfører det leffrede Blod, paa dem som høyt nedfaldne ere.

En Vege eller Tap giort aff tør Entzians Rod i den lønligested stungen, ud-drager det døde Barn, oc den anden Fødsel.

Udvaartis.

Entzians Oes, læger alle græselige dybe Saar dermed smurde oc rensede.

Med Klude ofver Øynene lagt, lesker den brendendis heede.

Osen tien oc til Hudens u-reenhed, dermed smurt.

Merck Dioscorides lærer, at mand Osen saaleedis skal giøre, den grøne Rod skal mand støde, legge hende saa i fem dage i blød i ferst Vand, oc lade det saa vel tilhaabe siude, oc siden det igiennem en Klud sie, oc saa igien paa nij siude, oc indtil det blifver tyckt som Honnig et. Skal forvaris i et Kar som Haarpeyet er.

Lang Hulurt.

Aristologia longa. Læs Dioscor. lib. 3 cap. 4.

Teutsch. Lange Holtz-Wortzel.

Hulurt er en ret Qvinde urt, tien til Moderen som Saargiort er, er aff varm oc tør art, oc er nyttelig til alle flydendis Saar, maa brugis ind-vaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Hulurt, Myrrha oc Peber i Vin saaden oc drucket, renser Qvindfolckenis Efterbyrd, uddriffver all u-humskhed, sandelige hver Qvinde som ligger i Bar-

-selseng skal dricke aff denne Rod, paa det hun dis bedre rensis kand.
Hulurt saaden i Vin, renser oc læger alle indvaartis Saar, oc hves ind-
-vaartis brudet er, være sig Lungens, Sidernis, Lefverens, Moderens etc.
uddriffver all Phlegmatiske oc Choleriske Vædske.

Udvaartis.

En Vege eller Tap giort aff Hulurt i den lønlige sted stungen, fremlocker
Qvindernis Tid.
Vin hvor i Hulurt saaden er, renser alle fulle Saar, serdeelis den lønlige
sted, dermed toet, oc aff den tørre Hulurtis Pulver derudi strøt.
Samme Vin blandet med Honnig, saa varmt udi Øren lat, læger Bil-
-den i Øret oc stiller pinen.
Hulurt støt til Pulver, oc med lige saa megen blaa Lilie Rod Iris kaldet,
-saa støt med Honnig tilhaabe blandet, oc deraff Plaster giort (Saaret tilforn
toet med Vin hvor udi Hulurt saaden er) paalagt, kommer Kiødet til at vo
Hulurtis Rod, den stund hun ferst oc grøn er, sønderstampet oc paalagt
uddrifver Torn, Pil, oc andet hves i Saaret er, kommer oc Saaret til Dra
oc at lægis.
Summa, Hulurt er god til alle flydendis Saar, være sig paa Menni-
-sken eller u-skellige Diur. Thi kunde Heste Læger, icke ombære hende.

Brunrod.

Scrophularia major, Ficaria, Millemorhia, Custrangula. Johann
Ruelius, vil, at det skal være den rette Galliopsis Dioscorides Las Dios
Lib. 4 cap. 90.
Teutsch. Braun-Würtzel.
Denne urt brugis meere udvaartis end indvaartis i Legemet.

Indvortis.

Brunrodsfrø med Vin drucket, er gaat oc nytteligt til dem som stung
eller bidne ere aff Hugorme, eller aff andre forgifftige Diur.
Samme frø smaa støt, oc deraff et Qvintin drucket med Vin, uddrifver
Orm aff Lifvet, ligesom andet Ormekrud giør.

Samme Frø med Peber, Myrrhe oc Vin drucket, tien dem saare vel, som plagis med Lendeverck.

Udvaartis.

Vand aff Brunrod brent oc det røde Ansict dermed tvet, fordriffver rødmen, oc saa paa dem som suunis at være Spedalsk.

Samme Vand oc Roden støt til Pulver læger oc tørrer Spenne Byld, oc er et forsøgt stycke.

Frøet smaatstøt oc blandet med Honnig, oc paa Panden lagt som et Plaster, stiller Øynenis flydelse.

Øsen aff Brunrod blandet med Svovel oc Salpeter, oc i Øren lat, stiller Øreverck.

Lemmicke. Ledmyge.

Sion Anagallis aquatica. Læs Dioscor. lib. 2 cap. 116.

Teutsch. Bach-Bungen.

Endog Lemmicke er vaadactig aff Nature, er hun dog aff Art varm ligesom Vandkarsse, er god til Mad oc Lægedom.

Indvaartis.

Lemmicke den stund hun end ung oc fersker, maa hun brugis til Salat, lige som Vandkarsse, oc saaleedis bruget, sønderbryder hun Blærens Steen, giør at Pisse, uddriffver den døde Fødsel, oc andre Qvindernis u-humskhed.

Somme ville at Lemmicke skal suudis i Olie, oc giffvis dem at æde som haffve Blodsot, heraff skal vred oc pinen forgaa, oc den Saargiorde Tarm lægis.

Udvaartis.

Lemmicke stegt med Smør oc Edicte, oc varm paalagt, er god for allehaande heffvelse, skal oc iblant med forferskis eller fornyes.

Mercurialis.

Linozostis, Parthenion, Herba Herculis, Herba Mercurij, unguentaria, Arithylida. Læs Dios. lib. 4 cap. 169.

Teutsch. Bengelkraut.

Denne urt maa brugis indvaartis i Legemet, oc udvaartis til at uddrifve Vandet oc Galden med, hertil hafve de gamle Læger bruger den.

Indvaartis.

Mercurialis i Vin saaden, oc samme Vand drucket purgerer, oc renser Legemet

uddrifver Galden oc Vandet. Men vil mand forbedre samme Drick, oc giøre hannem lysteligere, da skal mand lade samme Vand faa en opsødt med Sucker, meeget eller lit, eftersom hver det haffve vil, denne urt maa oc brugis til Clistere. Oc er io saa gaat til at bruge indvaartis i Legemet, som Seneblad.

udvaartis.

Mercurialis er gaat til alle hede Knuder oc Bulder, fersk oc grøn paa-lagt, eller oc saaden med Smør eller Ister.

Sancte Peders urt.

Dag oc Nat, Parietaria, Urceolaris, Helixine, vitreola, Muralis, Perdicium Herba Sancti Petri. Læs Diosc. lib. 4. cap. 74.

Teutsch. Tag und Nacht.

Sancte Peders urt, Dag oc Nat kaldet, er aff middelmaadelig Complex, hvercken for varm eller for kaald, maa brugis i blant med indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne urt udi Vin eller Vand saaden, med Honnig eller Sucker beredt, oc drucket, stiller den gamle tørre Hoste.

Det samme giør oc Vandet aff den brent, thi haffve de gamle fremfarne Læ-ger, støt samme urt til Pulver, oc giffvet det Fæ for Hoste oc den stackede Aan.

Denne urt saaden, eller Vand af hende brent oc drucket, renser Lefveren, Milten, Nyrene, oc den u-reene slimactige Moder.

Saaledis saaden oc drucket, stiller Moderens Bred, renser oc uddriffver Pisset, Qvindernis Tiid, oc all u-humskhed.

It Mund Vand giort aff denne urt oc Honnig, læger den hede saargiorde Hals oc Strube, dermed klucket.

udvaartis.

Osen udkryst oc i Ørnene lat, borttager deris sting oc suselse.

Samme Oes eller det brende Vand, lefker den vilde Ild, alle Saar oc Her-velser som hede udi er, oc hves som brent er, Linklude herudi vaadgiorde oc paalagde.

Osen blandet med Blyhvit, er en kaastelig Salve til forsagde brøster, læg all flydende Skab, Flecter, oc de Saar som æde om dem, thi skulle unge

Børn som hafve saadan Breck, badis, med samme urter.
Samme urt med Vaterkarsse i Vin saaden, oc det saa varmt offver Blæren lagt, giør uden all triffvel at Pisse, paa Bugen lagt, stiller Bugvred, saa fremt at der er icke forstoppelse hos.

Bethonie.

betonica, Cestron, Vetonica, Serratula, Radix divina. Læs Dios. lib. 4 c. 1.
Bethonie er aff varm Complex, tien fuldnær til alle Siugdomme, maa brugis udvaartis oc indvaartis.

Indvaartis.

De som hafve en ond Maffve, Halsbrynde, Maffvens opstødelse, oc icke kunde holde Maden i dem, skulle ideligen bruge Bethonie, den med Blomsterne i Vin siude oc den dricke, eller brende Vand aff den, eller oc giøre conserva aff Blomsterne, oc den bruge som andre conservas.
Om mand kunde icke haffve Conservas eller Vandet, da maa mand støde de tørre Blad til Pulver, oc det saa til sig tage, eller det med Honnig blande, oc det saa bruge, haffver lige Krafft.
Qvindfolck som Moderen stedse plager, opfar paa dem, skulle for alle andre Lægedomme bruge Bethonie, oc dem udi stor værdighed holde.
Summa, Bethonie Blomster, Blad oc Rodsaaden, deraff drucket, eller hvorleedis hun beredis, være sig Electuaria conservas Syrup, Pulver, Drick, eller udi andre maade, er hun nyttelig oc god til alle indvaartis Siugdomme, være sig Maffvens, Leffverens, Miltens, Nyrenis, Blærens, Moderens, hun obner alle disse, oc udfører all forderffvelig Vædske.
De som redis at de hafve taget forgifft til dem, dem skal mand giffve et Qvintin støt Bethonie med Vin at dricke, da gaar den fra dem, ved Pisset oc Stolgangen.
De som haffve den Gulesot, skulle stedse bruge Bethonie, være sig i Drick, Pulver Electuaris.
Mand skal siude Bethonie i Vand, oc giffve dem det at dricke som vilte ere eller den Faldendesot hafve.

Samme drick maa mand oc gifve den, som Verck i Ledemoderne oc i Len-
-derne haffve.

De som Svindesot hafve oc Lungesot, idelige Hoste oc trangbrystede ere,
oc de som ere tilbøyelige til Battersot eller ideligen hafve fule Febres i
Mafven, til dem skal mand siude Bethonie Blad oc Blomster udi Band oc
Honnig, oc gifve dem deraff nogenstund dricke, førre lit luncket, heraff skul-
-de de føle oc fornemmer stor Bade, hiely oc Lægedom.

udvaartis.

Smaa Linklude i Bethonie Band, vaadgiorde oc ofver Hofvedet lag
stiller vercken, samme Band i Øren lat, giør det samme.

Ferfk oc grøn Bethonie støt eller saaden, oc paa Hofvedens Saar lag
læger icke alleeniste, men drager dem tilsammen, inden en liden stund,
saaledis paalagt uddrager oc Hiernepandens smoller.

Bethonie saaden, oc Røgen deraff igiennem en Tracter i Øret lade
gaaet, stiller pinen.

Bethonie Blad udi Vin, oc halffdeelen Edicke saadne paa tredie deel
er et gaat Mund Band, til onde oc fule Tender, som stor Pine i er.

Bethonie Blad støtte eller saadne i sorter Vin, oc forgiftige Hugorme
oc galne Hundes Bid, dermed toene, oc paalagt som et Plaster, læger
dem.

Ligesaa brugt oc varmt paalagt, stiller Podagelens Pine, være
i Henderne eller Fødderne.

Kodrøbell. Hvid Bethonie. Haneleg.

birtanica, Margarita, Herba paralisis, Premulaveris. Hvad hen
rette Naffn er in Dioscoride, er end u vist hos Lægedoms Doctores.
Teutsch. Himmelschlüssel, S. Peters Schlüssel, weisse Bethonie
Kodrøbel, hvid Bethonie, hvilcken icke er den rette hvide Bethon
men saa kaldet, fordi hun er lig Bethonie, er varm oc noget rør
maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Conserva eller Sucker, sammeledis det Vand som brent er aff Kodrøbel, styrcker saare vel de vanmectige Menniske, hvilcke aff stor oc langvarendis Siugdom, forkomne ere, oc ingen mact haffve, sammeledis oc dem som rørde ere, oc er et Experiment, oc forfaret stycke.

Forskrefne Lægedomme maa oc vel brugis til andre indvaartis Breck, thi de serdeelis, styrcke Hiertet.

udvaartis.

Bladene oc Blomsterne ere gode til Lægedom, oc nedtrycke Heffvelsen, som aff forgifftige Diur kommen er, læge oc andre Saar, oc mand toer dem med det brendte Vand, oc Bladene derpaa lagde.

Vand aff Blomsterne brent, er et forsøgt stycke for Hoffvetverck, som kommet er aff Heede.

De Qvinder som ville hafve et klart oc skiønt Ansict, de offverstencke Blomsterne med Vin, oc brende saa Vand deraff, med hvilcket de dem stedse under Ansictet toe, oc mene at det skal borttage all Ansictens u-reenhed.

Jernurt.

Verbena, Verbenaca recta, Peristerium, Columbina, Crista gallinacea, Vertipedium, Ferraria, Herba sacra, Lacrima Junonis, Sanguis Mercurij. Læs Diosc. lib. 4 cap. 56.

Jernurt brugis end i Dag mere til Troldom, end til Lægedom aff mange, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvortis.

De nij Læger sige, at Jernurt er god fuldnær til alle indvaartis Siugdomme, oc til Leffverens, Miltens oc Nyrernis forstoppelse i Vin saaden oc drucket.

Jernurte Vand er lige kraftigt til at obne Leffverens oc Lungens forstoppede Nør med, uddrifver den Gulesot oc forgift.

udvaartis.

Jernurt støt med Ydick, lagt paa den vilde Ildstiller oc ledsker den.

Jernurt med Honnig blandet oc paalagt, drager Saarene sammen.

Fernurt med gammelt Svine Ister støt, oc lagt paa Qvindernis lønlige steds hefvelse, borttager pinen oc nedtrycker heffvelsen.

Fernurte Vand skal være et besynderligt Experiment for stor Hoffvetverck i Tindingerne oc paa Panden smurt.

Er oc et kaasteligt Mundvand, tien til den lønlige Pine oc Saar, for spenne Byld, oc saadanne lige, dermed toet oc renset.

Taske urt. Punge urt.

bursa pastoris, Pera pastoris, Herba cancri, Crispula, men hvad hun kaldis aff Dioscoride, er end u-vist hos Lægedommers Doctores. Teutsch. Teskelkraut, Seckelkraut, Hirten-Seckel.

bursa pastoris, er aff kaald complex, thi stiller hun Blodet, maa bruges indvaartis oc udvaartis. Indvaartis.

bursa pastoris tørret, oc i rød Vin saadet, eller i Regenvand, som gloendis Staal er sluct udi, oc drucket, stiller den hvide oc røde Blodsot, Blodspyelse, Blodpisselse, Qvindernis tids offverflødige flydelse, læger oc alle indvaartis Saar.

Det samme giør oc det brendte Vand, nogle samfelde Dage effter hver andre drucket, hvergang fire eller fem Skeeder fulde.

udvaartis.

En Veg eller Tap vaadgiort i samme urters Ves, oc i Næsen stunger stiller Blodet.

Samme urtis Ves, eller brendte, Vand er gaat oc nytteligt til ferne Saar, om de dermed toes.

Somme meene, at om denne urt vermis hos nogen, da stillis Næsens oc andre Saars Blod.

Kongelius. Liusebrand.

Taxsus barbatus, Candelaria, Candela regis. Lanaria, Verbascum. Læs Diosc. lib. 4. cap. 89.

Teütsch. Königs-Kertz, Wüll-Kraut.

Konge Liüs urt oc Blomster hafver den art oc Nature, at de stille pinen indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Roden aff den stoere Kongeliüs saaden i rød Vin, eller udi Vand om mand hafver den Kaalde siuge oc drucket, stiller oc saa Bugens dagli-ge flydelse Diarthoam.

Det samme giør oc Vandet aff Blomsterne brent, nogle dage drucket, hvergang fire eller fem Skeeder fulde.

Saaledis bruget, stiller oc Bugens vred oc Pine.

Saaledis som forestaar saaden, eller det brende Vand drucket, er gaat til dem som brødne ere, eller noget indvaartis i Liffvet sønderstot, eller brudet hafve.

Tien oc til dem som Lungesot eller Noste haffve, oc til alle indvaartis Saar som ere med heede.

Udvaartis.

Konge Liüses urt eller Blomster i Vand saaden, er et Principal eller Noffvetstycke for alle Pynenes heede Siugdommer, oc til alle lønlige Ledemoders, til den heede Podagel, det varmt paalagt oc offversæt.

Det brendte Vand haffver samme Dyder, serdeelis Olie, giort aff Blom-sterne, oc den destilerit i et Glas vel tilstoppet, oc imod Solen sæt.

Det brendte Vand, i rindende Pyen lat, stiller flydelsen.

Det røde Ansict, dermed nogle dage toet, fordriffver uden tviffel sam-me rødhed, er oc gaat til den hellige Ild, oc til alle haande heede.

Linklude herudi vaadgiorde, oc paalagde, læger all heed Skab, som om sig æder.

Dioscorides lærer, om mand vil giemme Figen ferske, et heelt Aar igiennem, da skal mand legge et law Figen, oc siden et law af denne urtis blad.

Plantago maior, Plantago lata, Septinervia, arnoglossæ, stor Beÿbre-
-de. Lantiolata, Plantago minor, Quinquenervia. Spise Beÿbrede.
barba silvana, Plantage aquatica, Centumnervia aquatica, Beÿbrede
som vaaver i Vandet. Læs Dios. lib. 2 cap. 115.

Teutsch. Grosse Wegebred, klein Wegebred, Wasser Wegebred.

Beÿbrede brugis meget i Lægedommen, indvaartis oc udvaartis,
ere aff en passelig kaald oc tør Substantie, thi tiene de til allehaande
Saar.

Indvaartis.

Ferske oc grøne Beÿbrede saadne oc ædne, eller Frøet oc urterne støtte
til Pulver oc til sig tagne, læge alle Legemens indvaartis Saar, oc stop-
-pe alle Bugens flÿdelser.

Det brendte Vand er lÿsteligere til at bruge, tien oc vel til dem som spÿ
Blod, pisse Blod, oc til dem som Svindesot hafve.

Tre Beÿbrede røder i Vin saadne, oc den drucket, fordriffver den tredie
dags Kaaldesiuge.

Fire Rødder saaledis beredt, fordriffve fierde dags Kaaldesiuge.

Jeg holder meere af det brendte Vand, at mand dricker deraff en god
Skeefuld, den stund mand Siugen hafver.

Om mand dricker i nogle Dage Beÿbreede Ves, eller Beÿbrede va-
stopper Qvindernis tids flÿdelse.

Ossen oc Vandet nogle Dage drucket, læger alle indvaartis Saar
er et experiment.

udvaartis.

Linklude vaade giorde i Beÿbrede Ves, eller i Vandet, oc paa Ho-
-det lagde, borttager Hofvedens store Verck oc pine er et experiment.

Beÿbrede Ves i Øÿnene lat, renser oc ledsker heeden, udi Ørnene
læger hves i dem saargiort er, oc gifver Hørelsen igien.

Munden ofte om dagen, med Beÿbrede Vand toet, oc i Halsen de

med klucket, læger den bulne Mund, Hals oc Strube.

Veybrede Rod, med lige saa meeget Bertrams Rod, til Pulver støt, paa den hule Tand lagt, stiller Vercken oc pinen.

Saar som bidne ere, aff Hugorme, oc galne Hunde, med Veybrede Oes toene, oc Bladene derpaa lagde, de lægis uden all skade.

Alle Spedalske flydendis Saar, flecter, Ringorme, Kræfft, Fistler, Carbunckel, Vlffven, oc andre u-skickelige Saar, læge Veybredis urt, Oes oc Vand idelige hermed renset oc paalagde.

Veybrede Oes eller Vand, blandet med Husløg, oc lagt paa den vilde Ild, lesker dem, sammeledis all Breck som er med heede.

Somme henge Roden aff Veybrede om Halsen, menendis dermed at fordriffve Krop.

Den Veybrede som vaaper i Vandet, loffvis for andre Veybreder, til at medtrycke heffvelse oc heede med.

Hunde Tunge.

Cynoglossa, Cynoglossum. Lingva Canis, Lingva Canica, Sublabium, Lingva macedonica. Læs. Dios. lib. 4 cap. 124.

T. Hunds-Zungen, Hunds Wurtzel.

Hunde Tungis urt, er af tør oc kaald qualitæt, brugis ey forgieffvis til Spenne Bylder oc heede Saar, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Hunde Tungis Rod i Vin saaden, Aften oc Morgen drucket, bløder oc laverer den haarde Bug.

Hunde Tungis Rod offverdragen med Dey, siden sactelige baget oc stegt i en heed Ild Mørre, naar hun vel stegt er, skal Deyen affplockes, oc den stegte Rod bag ind i Lifvet stingis, borttager hun indvaartis, Spenne Bylders heede, oc komme hende snart til at lægis, dette er et lønligt forsøgt stycke til de indvaartis, heede Spenne Bylder, som i Bagtarmen vaape.

Udvaartis.

Det brendte Vand, Osen, oc Pulveret som støt er aff Roden, tiene saare

vel til Spenne Bylder, dermed toene, oc offverlagt, oc Pulveret, der paa strøt.

Samme Band læger oc andre Saar, Linklude, derudi vaade giorde, oc paalagde, særdeelis den lønlige steds.

Hundetunge støt, i en Pande med Svine Ister lit stegt, tien vel til galne Hundis bid.

Saaledis bruget oc paalagt, uddrager heeden oc Læger.

Det skaldede Hoffvet med forskreffne Lægedom smurt, oc offverlagt, komme Haaret til at vaave paa nij igien.

Mand maa oc giøre, en kaastelig Salve eller Smørelse aff Hundetunge Rods Oes, hvilcken nyttelig oc god er til gamle Saar, onde Bylder, Fistler, andre haarde knudactige Bylder, dermed smurdt oc paalagde, tien oc till Paacker.

Samme Salve giøris saaledis.

Mand skal tage Hundetungis Oes, oc lige saa meeget Rosen Honnig oc dem sactelige siude indtil Osen noget fortæret er, oc siden røre Terpen der iblandt, oc lade det saa bliffve kaalt, oc det bruge som forsagt er, denne Salve er god, oc læger saare vel.

Oxetunge.

Echion, Buglossa, Buglossum, Alcibiacum, Lingva bubula. Kalde af Dioscoride lib. 4 cap. 114. Crision, eller Crissium.

Teutsch. Ochsen-Zunge.

Oxetungis urt oc Blomster, ere af varm oc vaadactig Complex, ere komne i den roes, at de tagis til alle Lægedommer, som Hiertet skulle styrcke, thi brender mand Band aff urterne, aff Blomsterne giøris Sucker kaastelige Conservas, til at styrcke Hiertet med. Mand maa giffve som med forgiftig Pestilentze befengde ere, forskrefne Band oc Su

Indvaartis.

Urterne, Røderne oc Frøet, hvert for sig, eller alle tilsammen i Bin-ne, oc drucket, tilsteder icke, at forgiften gaar til Hiertet.

Men aldeelis tilleggis det, det brendte Vand oc Sückeret med Blomsterne beredt, at de styrcke Hiertet, oc affvende Melancholiske Menniskis sorg oc bedrøfvelse, giør dem glade, oc renser Blodet.

Summa mand maa bruge uden allfare Opetungis Sucker oc Vand, til alle brendendis Kaaldesiugers skrøbelighed.

Frøet støt oc med Vin drucket, igiengifver Qvinderne deris fortabte Melck.

Udvaartis.

Om nogen stungen vaar aff en Hugorm, eller aff noget andet forgiftigt Dur biden, hand skal dricke Opetungis Vand, oc toe Saaret, eller Stinget dermed, oc aff Bladene paa Saaret legge, det bedris med hannem uden all fare.

Linklude vaadgiorde i Vand, brent aff Opetungis Blomster, oc lagde offver de røde Øyen, stiller Pinen oc lesker Heden.

Urten, Roden, Frøet, alle tilsammens, eller hvilcke aff dem mand kand faa, støtte oc i Vin saadne, oc varme paalagt, stiller Lendernis Pine.

Borras.

Borrago, Porrago. Denne urt er de gamle Lægers rette Buglossa. Læs Diosc. lib. 4 cap. 112.

Teutsch Borrase.

Borras urt oc Blomster, haffve samme Kraft oc Dyd som Opetunge, oc maaden ene for den anden tagis, er aff varm oc vaadactig Complex, som Serapius beviser cap. 83. maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

En Kaal giort aff Borras, oc Spinas, er en kaastelig sund Mad, til siuge oc svage skrøbelige Menniske, skulle de oc bruge Borrase Blomster i deris drick, paa det at de kunde faa leskelse paa deris sorg oc pine.

Det brendte Vand, sammeledis Blomsterne, ere gode for den Kaaldesiugis vaghed oc skrøbelighed.

Udvaartis.

Borrase urt til aske brent, oc blandet med Honninge Vand, er et kaasteligt Mundvand, for Brynne, Halsens Tungens, Lendernis, Riods brøster, idelige der med toet.

Andre hendis dyder ere ligesom offvenfaare sagt er om Vvetunge.

Consolida maior.

Symphitum majus, Soldago, Solidago, unctuosa, inula rustica. Læs Dios. Lib 4 cap. 11 oc Apule cap. 59.

Teutsch. Walwurtzel, Lotwurtzel.

Den store Consolide Rod, brugis meere i Lægedommen end urterne, er af varm oc vaadactig Nature, er en god sund oc kaastelig Rod til alle Saar oc til hves som brudet er, indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne rod reen renset, oc i Vin saaden oc drucket, læger den saare Lunge rømmer Brøstet, udfører spyttet eller skarnet, er god til dem som spy Blod ger oc alt hves indvaartis brudet er.

Denne urtis Rod, skal udvelis for alle andre urter, til alt hves indvaartis brudet

Somme brende Vand aff hende, oc bruge det til forskreffne brøster.

Udvaartis.

Efterdi at denne Rod læger saa saare vel, da giør mand Plaster aff hende til ferske Saar, hun drager dem tilsammen igien.

Somme mene, oc sige, at om hun siudis med ferst Kiød, at styckerne le vaave sammen igien i Gryden.

Alle som læge Saar, oc bruge Bartskære Embede, skulle vlante hende deris Hafve, oc holde hende i stor ære, thi hun tien oc nyttelig er til alle de Saar, oc brudne Been, som mand daglige Dags seer oc forfare kan

Scabiosa.

Buglossa magna, Spina mollis, Crision. Men somme ville at den urt hafver været kaldet aff de gamle læger Psora. Læs Dios. lib. 4 c.

T. Apostemen Kraut, Pestemen Kraut.

Scabiosa er aff varm oc tør complex. maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Scabiosa i Vin saaden oc drucket, er god for Sidernis sting.

Qvinderne brende Vand aff hende udi Maÿmaanet, for Brÿstens bÿl-
der, sidernis sting, for Hoste, oc for alle indvaartis Breck, oc giffve det at dri-
cke, hvergang fire eller fem Skeder fulde.

Somme bruge oc berede den saaledis, de tage en Haandfuld af tør Scabiosa,
tu Lodt Skersøde smaa støt, tolff Figen tu Lodt Fennickefrø, tu Lodt Anis, Iris,
deter, blaa Lilie Rod et Lodt, alle disse sætte de i blød i en Nat med tre Potter
ferst Vand, anden dagen siude de det, indtil trediedeelen indsaaden er, giør
det saa søt med Rosen Honnig, eller med Sucker, heraff giffve de en vasselig
drick, om Afftenen, oc om Morgenen luncket giort, denne drick bløder
indvaartis Bÿlder, sønderbrÿder dem, oc uddriffver dem ved Hosten. For-
skreffne drick maa oc giøris til et Electuarium.

udvaartis.

Scabiose Oes er god oc nÿttelig for allehaande Skab.
Bad med hende beredt, er oc god for det samme.
Hoffvedet smurt med Skabiose Oes, døder Ormen som Haaret aff æder.

Dieffvels bidt.

Morsus Diaboli, incea nigra, hvad hun kaldis aff Dioscoride, er end
u-vist hos Lægedommens Doctores.
Teutsch. Teuffelbisse.

Indvaartis.

Dieffvels bidt med de blaa Blomster oc Roden i Vin saaden, eller Vand
aff hende brendt, tien i alle maade til de Breck oc Siugdommer, som Sca-
biosa giør, oc serdeelis tien denne drick til dem som haffve leffret Blod i
dem, oc dem som ere befengde med Pestilentze.

udvaartis.

Denne urtis Oes, oc det brendte Vand blandet med Victril, tører oc
leger all flÿdende Skab oc Ringorme, Legemet dermed smort.

Luse urt.

Staphisagria, Herba pedicularum, Pedicularia, Purgatorum capitis,
Pituitaria. Læs Dios. lib. 4 cap. 137.

Teutsch. Leusekraut, Bißmynte.
Denne urtis frø findis hos urtekremere.

Indvaartis.

15. eller 20. Korn af Staphisagria frø, til Pulver støtte, med Honninge va
eller Ovimel drucket, giøre Mafvens slim subtilige oc tynd, driffve den off
ud med spyelse, naar mand hafver taget til sig forskrefne Lægedom, skal
mand gaa oc spadsere bort oc igien, oc stedse skylle Munden for Hedens skyl
med Honninge Vand, oc i Halsen dermed klucke.
Staphisagria frø i Munden tyggit, oc dernogen stund indholdit, udde
-ger Pituitam, det er, all Hoffvedens, Hiernens kaalde flydelse.
Roden i Edicke saaden, oc varm i Munden holdet, stiller Tendernis ver
oc pine.
Roden i Honnig Vand eller Vin saaden, oc i Munden holdet, læger alle
Mundens indvaartis breck.

udvaartis.

Staphisagrie urt, frø eller Rod, grøn eller tør til Pulver støt, med Olie
blandet, oc en Smørelse deraff giort, dermed smurt, døder Lus oc Gnidder
Roden i Vand eller Lud saadet, dermed toet, haffver samme Kraft.

Lactucke.

Lactuca sativa, Lactuca cesilis, den som knytter sig tilsammen kaldis
Lactuca ex caulis. Læs Dios. lib. 2 cap. 229.
Teutsch. Lactuck.
Alle Lactucker vilde oc tamme, ere aff kaald oc vaadactig Substan
maa brugis i Lægedommen oc i Maden indvaartis oc udvaartis

Indvaartis.

Den bløde oc krusede Lactucke i Mad bruget, er god til den heede Maffve, si
Serapius. cap. 239.
Kaal aff Lactucke giort, er en god føde til det skrøbelige Legeme som u
er, giør oc at soffve, blødgiør Bugen forøger Melcken stiller Pinen. Men
tucke ideligen bruget i Mad, giør Øynene dumme, svare drømme, oc for
-ve u kyskhed. Thi skulle alle som kyskhed haffve loffvet, intet andet æde oc b
end Lactucke oc Rude.

Alt hves som her ofvenfaare sagt er om Lactucka, skal oc forstaaes om det brendte Band, oc om Frøet.

Udvaartis.

Alle Hoffvedens, Leffverens oc Maffvens heede Siugdommer kunde nedtrijckis, oc tilbage driffvis med Lactuke, oc med det brendte Band, sammeledis med Ose, Linklude der udi vaadgiør oc vaalagde.

Løffve-Tand. Præstekrone.

Hieraticum minus, Lactuca erratica minor. Dens leonis. Læs Dios. lib. 3 cap. 51.

Teutsch. Pfaffen-Blatt, Munchs Kopff, Tijerblum, Lewen-Zahn.

Store oc smaa Præstekruner, ere aff Nature kaalde, i hede Kaaldesiuger maa mand bruge dem indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Jeg veed neppelig noget kaasteligere eller dijrebarere Band, end det som brendis aff denne urt, til at bruge udi heede Siugdommer, oc brendendis Kaaldesiuger, deraff iblant med tre eller fire Skeder fulde druckit, samme Band sacter stingene, giør rolig, stiller Hosten, leesker heeden.

Osen aff de store Præstekruner drucket, er god for den heede Mafve.

Men Band aff dem brent, er i alle maade lijsteligere.

Udvaartis.

Band brent aff denne urt oc Rødder, er et kaasteligt Øijen Band, til Øijnenis Flecter.

Osen af dem er sterckere, oc er god til dumme oc mørcke Øijen.

Den ferske oc grøne urt, udvaartis vaalagt, eller oc Klude i Bandet, vaadegiorde, udslijcker den sorte brendendis Bijlds heede.

Samme Band, med Klude vaalagde, er god til de Lemmer som plagis med heede. Qvindfolckene ere vant at toe deris Ansicte med samme Band, forhaabendis, at de deraff skulde faa et klart anlede, oc fordrif ve de røde Spinckler eller Flecter.

Endivia.

Lactuca silvestris. Læs Dios lib. 2. caput. 130.

Teütsch. Wilde-Lactuckæ.

Endivia køler oc stopper, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Endivia æden med Edicke, stopper Bugen, stiller Mafvens store he-
-dis pine.

Vand af Endivia brent, oc drucket, lesker den naturlige Pestilentzi-
tørst, giør Maffven oc Leffveren saare gaat.

udi alle hede Siugdommer, maa mand uden all fare bruge Endivi-
Vand. Naar Svedesot regerer, maa mand det oc bruge til at leske
Lungens heede med.

udvaartis.

Endivie urt, støt med Bygmel oc Blyhvit, er en god Salvie, til al-
heede heffvelser, oc serdeelis til den vilde Ild.

Roden med hendis Ves støt, oc paa lagt, læger æderkoppers oc Skorp-
-oners Sting.

Endivie Vand lagt offver Øyen som hede udi er, med Linklude, udd-
-ger heden oc stiller Pinen.

Reer Hør eller Hamp vaadgiort i samme Vand, oc paa den heede
Leffver lagt ledsker hende veldeligen, samme Hør skal ofte vaadgiøris
oc paaleggis.

Scariola.

Seris Intibus sativus, Latifolium sativum, Cichorea hortensis. Ar-
bubeia. Læs Diosc. lib. 2 cap. 125.

Teütsch. Gens-Distel. Saw Distel.

Hvor mand kand icke faa Endiviam maa mand bruge i hendi-
sted Scariolam, thi hun aff samme art er som Endivia, men for hende
kaaldheds skyld, skal hun meere brugis indvaartis end udvaartis.

udvaartis.

Scariola støt, eller Vand aff hende brent, er god for en heed Maffve oc til
Lemmer som plagis med den hede Podagel, tien oc til saadanne andre he-
Siugdommer paa dennem lagt.

Blaa Bijncke. Stor Jernurt.

Intibus erraticus, Cichoreum, Lichorea, Solaris, Solsequium, Helitropium Sponsa solis. Læs Diosc. lib. 4 cap. 185.

Teutsch: Weg wort, Weg-Weis.

Denne urt med sin hele Substantia, er aff tør oc kaald complex maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

En Haandfuld aff Cichorea (siger Dioscorides) i Vand saaden, oc drucket, uddriffver Galden, oc den hvide Slim ved Stolgangen.

Frøet støt, oc med Vin drucket førend den Kaalde siuge tager nogen, om mand det nogen stund bruger, da forgaar hun.

Urterne med Rødderne i Vin eller Vand saadne, oc det varmt drucket, øbner Lefveren oc Milten, skal brugis naar nogen fornemmer at hand faar Vattersot.

Det brendte Vand giør det samme, er saare gaat til en heed Maffve, oc til alle brendendis Kaalde siuger, oc til Hiertens svaghed, drucket.

Den gule Cichorea (Condrille kaldet) saaden i Vin, er god for Hugormes æder oc Forgifft.

Osen aff Cichorea udkrijst, saaden med Vin, eller Osen i sig selff til sig taget, stiller Bugens flydelse.

Begge Cichorea, ere gode til Salat, den stund de unge ere, thi de obne Leffverens oc Miltens forstoppelse, oc hielpe vel at fordøfve Maden.

udvaartis.

Bladene oc Blomsterne af den Cichorea, med de blaa Blomster, lagde paa Bulder, hefvelser, stille Pinen, oc ledske heeden, ere oc gode til den heede Podagel, oc til de Blegner som opløbe paa unge oc spæde Børns Hoffvet.

Det brendte Vand, er bedre til forsagde Brøster, Linklude derudi vaad-giorde, oc paalagde.

Vandet aff Blomsterne brent, er en lijstelig Lægedom til hede oc dumme øyen.

Den Cichorea med de gule Blomster urt oc Rod tilsammen støt, oc under-
-denlagt, eller oc en Bege oc Tap der vaadgiort, oc i den lønlige sted stunget,
kommer Qvindernis Tid til at flyde.

Osen aff den gule Cichorea med Honning oc Salpeter blandet, er en
god Smørelse for Skab oc Hudens u-reenhed.

Osen tien oc vel til Øynebrynerne, som Haaret affalder, steden dermed
gneden.

Kaarssurt.

Erigeron. Senecio. Herbulum. Læs Diosc. lib. 4 cap. 82.

Teutsch. Kreutz Wurtzel.

Denne urt er aff kaald Nature, brugis sielden indvaartis i Legem

Indvaartis.

Dioscorides skriffver, om denne urt siudis udi Band, oc mand
dricker Saadet med Most, skal Maffvens hede deraff nedtrycktis oc for-
-gaa.

udvaartis.

Et Plaster giort aff Kaarssurt, den stund hun end fersk oc grøner, oc
paalagt, stiller all hed Pine, oc at skil heffvelse, være sig Brysternis, Leder-
-dernis, den lønlige steds, oc andre stæders, hvor som heffvelse er med hede.

Til obne Saar som hede udi er, skal denne urt stødis oc blandis med
Røgelse, oc saa paaleggis.

Somme støde denne urt med Edicke, til foresagde hede Breck.

Det brendte Band hafver samme Kraft, til fornefnde breck oc brøst

Musøren.

Muris auricula. Læs Dioscoridem libro 2 cap. 176.

Teutsch. Mauss Ohren.

Der ere tvende slags Mussørne til, den store Musørne, er aff vaad-
-tig Nature, oc maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Band aff denne urt brent, er gaat for Hiertens, Maffvens, Leffvens
hede, drucket oc udvaartis paalagt, maa brugis indvaartis i

-gemet, ligesom den store Fernurtis Vand, Cichorea, kaldet.

Udvaartis.

Bartskærene siude denne urt i Vin, oc giffve den at dricke for en Vundendranck, læge oc rense ferske Saar dermed, legge oc aff hende udvaartis paa saaret.

Osen aff samme urt udkryst, oc i Øret lat, stiller Pinen oc suselse.

Vand af hende brent, hafver ligesaadan dyd, som det der brent er aff den store Fernurt, eller blaa Byncke.

Lille Mussørne.

Pilosella. Myosota. Læs Dioscoridem libro 2 cap. 176.

Teutsch. Kleine Mauss Ohrlein.

Den lille Musørne, med hendis mildactige Oes, er aff varm Nature, thi brugis hun indvaartis i Legemet, til at atskillie, oc udatføre den forbrendte Gulesot med.

Indvaartis.

Forskrefne Musørne for sig selff, eller med Cichorea oc Tusindyder i Vin eller Vandsaaden, oc med Sucker tilgiort, er god til dem som haffve Leffverens forstoppelse, oc tilbøyelige ere til Vattersottige.

Tien oc vel til dem som haffve den Gulesot, saaleedis tilredt som faare staar, om Morgenen oc om Aftenen drucket, oc derpaa to eller tre Timer fastet.

Springkorn.

Luthyris. Catapultia. Læs Diosc. lib. 4 cap. 148.

T. Spring-Kraut, Spring-Wurtzel.

Springkorn ere aff vaadactig oc varm Complex, skulle sielden brugis indvaartis i Legemet, men dersom det storligen behoff giøres, maa frøet oc bladene brugis.

Indvaartis.

12. eller 14. Korn, aff den allmindelige Springkorns Frø, støtte til Pulver, med Vin druckne, røre det heele Legeme ofven oc neden, udføre Phlegmam. Choleram oc Melancholiam.

Bladene maa siudis, med Saadet aff ferst Kiød, oc siden drickis, da drifve det baade ofven oc neden ud.

udvaartis.

Osen oc Melcken, aff allehaande slags, aff Springkorn, er heedere oc skarpere end urterne eller frøet, thi vocte hver sig at hand icke bruger saadanne indvaartis i Legemet.

Om nogen vilde fordriffve det Haar som vaaper offver Øynene eller faar paa Stiernen, hand skal blande den Melck som udkrystis aff samme urt med Olie, oc steden dermed mod Solen smørie, saa falde Haarene. Hver vaacte sig vel, at saadan Oes kommer icke i Øynene, eller for paa Ansictet, thi ansictet opblæsis deraf, oc blifver aldeelis røt, legesom det Sydalsk vaar.

Denne Melck, ladt i en hul, oc udæder Tand, borttager pinen, mer Tendernis Kiød skal før beskermis med røt Vaap.

Samme Oses Melck, brender, fortærer oc bortæder, thi skal den brugis til onde Vorter oc til offverflødigt Kiød.

Ysula.

Tithymallus, Herba lactaria, Lactuca marina, den lille Esalandis Helioscopus. Læs Dios. lib. 4 cap. 159.

Teutsch. Wolffs-Milch.

Alle Ysulers Melck brender oc indæder sig, thi brugis den sielden indvaartis i Legemet uden skade, men den beste er den, med de smaa lange Blad, dog saa at Roden alleniste gifvis i Lifvet, oc icke Melcken.

Indvaartis.

Den yderste Skal aff denne Rod, lagt en Dag oc en Nat i Melck eller Edicke, oc siden igien tørret, støt til Pulver, en Qvintin drucket Vin eller Honnig Vand, uddriffver all ond Cholere Vædske, tien vel Vattersottige Menniske.

Alle Ysule frø hafve samme Kraft, men ere skarpere oc heden i maade, uddrifve oc purgere baade bag oc faare.

Mand maa giøre til de Vatter sottige disse efterfølgendis Pillulas, oc gifve hver gang et skrøbeligt Menniske uden all fare et halft Qvintin, oc det Menniske som sterckere er, et Qvintin, oc skulle de saaledis giøris. Tag Roden beredt, som fore staar, et Lodt, Aloes tu Lodt, Mastix it qvintin, hvert besynderligt smaa støt til Pulver, støde dem saa tilsammen paa det nij igien, med Fennickel Vand, eller Vand brent af Sisenbrand, saa at det blifver som en Deij, lad saaleedis samme Deij staa en Nat, oc giør saa heraf smaa eller store Pillulas, gif den Siuge heraf som faare staar, disse vircke oc drifve baade ofven oc neden, med føye Pine, men siden giøre de, de Vattersottige, oc de som trangbrystige ere saare gaat.

Udvaartis.

Alle Esule, udvaartis brugelse, ere fuldnær eens med Syrinckornis til at fordrifve Skab, Haar oc Vaarter med. Aff Osen oc Roden, kand giøris en merckelig Smørelse for skabbede Hofveder.

Natskade.

Strychnos carpeos, Solanum hortense Solatrum. Læs Dios. lib. 4 cap. 61. Teutsch. Nachtschatten.

Natskade er aff kaald qvalitet skal sielden brugis indvaartis i Lifvet.

Indvaartis.

Vand brent aff Natskade, oc naar det er 2. eller 3. Aar gamelt, maa mand giffve deraf passelige, udi heede brendendis Kaaldesiuger uden all fare, lige som Aakande Vand, det ene maa brugis for det andet.

Udvaartis.

Iblant mange andre urter, er neppelig en som mere tilbage driffver, stiller Pine oc lesker Heede, end Natskade giør. Thi udvelis hun med god skel, til alle Hoffvedens, Øynernis, Ørernis, den røde Blodsottis, Maffvens, Leffverens, Nyrernis, Brystens, Blærens, oc den lønlige Steds, befengde Hede oc Pine, den udkryste Oes, det brende Vand paa lagt, eller oc Smørelse aff dem beredt, ligesom Populeonis Smørelse.

Boberellen, stor Steenbreck.

Iøde Kirsebær. Strychnos haliacacabus, Vesicaria, Alqvakengi, Alka-

=Kengi, Solatrum rubeum, Saxifraga rubea, Solanus, Vesicula, Halicacab
Læs Dioscor. lib. 4 cap. 70.

Teutsch. Schlutten, Boborellen Juden-Kirschen, Teuffels Kirschen, gro
Steinbreck.

Denne urt er oc et slag aff Natskade, haffver røde Bær, oc offver samme
Bær vaaver en Hud som en Blere, oc haffver udi sig en uddriffvende Kra
oc maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Boberelle æden, eller Vand aff hende brent, oc drucket, hver gang tre
eller fire Skeederfulde, oc det nogle Dage efter hver anden bruget, uddri
=ver veldelige Pisset oc Stenen, renser Nyrene oc Blæren, alle indvaart
Saar, om dagen tregange drucket, som fore staar.

Udvaartis.

Bladene støtte, oc paa Hofvedet lagde, udi store Hoffvedens Siugdommen
stiller pinen, oc nedtrycke den store Hede.

Det brende Vand saaledis bruget, hafver samme Dyd, urterne støtte,
lagde paa Øynenis oc Ørenis hede Bulder, giør det samme.

Saaledis brugede oc paalagde, køle den heede Mafve, den heede Lofver
alle heede brendendis Saar, den vilde Ild, stiller oc Qvindernis Tid,
paalagt med uld oc Tappe deraff giorde, oc stoppede i den lønlige sted.

Osen blandet med det hvide aff et æg, oc paa heede rindendis Øyne lagt,
flydelsen, oc sacter pinen.

Til heede rindendis obne Saar, maa den Oes blandis med Blyhvit
oc Sølffglæde, oc deraff giøris en kaastelig Smørelse.

Muncke Rhabarbara.

Rumex hortensis, Hipolapatis. Læs Dios. lib. 3 cap. 107.

Denne dyrebare urt oc Rod, Muncke Rhabarbara kaldet (thi at Graa Mun
haffve mange aar haft hende udi deris Klostere lønlige, oc holdet den for en
=rebar Lægedom oc Liggende Fæ) vaaver oc nu her i vore Land, oc den gul

Skreppe er hendis Sÿster med Rod, Stilcke, Blad, Blomster, Frø, Farfve, Skabning oc Smag, oc saa lig, saa at der som de vaaye begge tilsammen udi en Hafve, kunde nøÿe skilles fra hinanden, naar de først opvaaye, den meste Skilsmisse imellem dem er, det er, at Muncke Rhabarbara, naar hun først opvaaver, er meeget røddere, med Blad oc Stilcker, Bladene oc Stilckene bliffve oc fast større, end gule Skreppers. Oc naar som denne Muncke Rhabarbara oc hendis Sÿster, de gule Skreppe staa stille i fire eller fem Aar, vaaver deris Rod en alen lang, ligesom Entzian, oc ere indvaartis gule som Saffran, men Muncke Rhabarbara er noget rødere, oc lit beskere, udi Junij Maanet bær hun Blomster, oc faa bleg gule Blomster, oc naar som Blomsteret brundt blifver, saa findis i en tÿnd hvit trekantet Frø, af samme Frø saaet, opvaaver en anden Muncke Rhabarbara, hendis Sÿster den gule Skreppe tør mand icke saae, den vaaver vel af sig self.

Denne urtis Krafft oc Brug.

Den fremmede oc udlendiske Rhabarbara, hvilcken hiid i Riget føris oc selgis (ligesom andre fremmede oc udlendiske ting) for mange Penninge, er ligere til Træes Svamp end en Rod, oc brugis fuldnær til alle heede Suugdommer, som kommer aff Cholera oc Phlegmate, hvilcke vædster uddrifves med den, om mand tager til sig aff hende et qvintin fastendis, med Vin eller anden vædske.

Denne urt Muncke Rhabarbaras Rod, som her hos os nu vaaver, tørret oc til Pulver støt, oc af den til sig taget om Morgenen Aarle et Qvintin, med et Qvintin støt Ingefær, med Vin eller med anden Vædske, yurgerer uden allfare oc skade Choleram oc Phlegmam.

Samme Rods Pulver, eller Bladene saadne i Vin, oc drucket, renser Lefveren oc Galden, tien saare vel til de heede Choleriske Menniske, oc til dem som hafve den Gulesot.

Frøet stoppe allehaande Bugens Flÿdelse.

udvaartis.

Denne urt oc hendis Oes, oc Vandet tiener til al Skab oc Saar, som af heede komen er.

Gule Skrepper.

Lapatium, Rumex, Hippolapathum, Læs Dios. lib. 2 cap. 107.

Brugis udvaartis.

Somme giøre Smørelse af denne urt saaledis, de støde Roden til Pulver, o
blande samme Pulver med Edicke, oc smøre Skabben dermed.

Somme bruge den udkryste Oes, eller siude urterne oc Røderne i Edic
oc det skal være en kaastelig Smørelse for Skab oc Klaade.

Samme Rod i Vin saaden, oc den saa varm udi Munden holdet, fordrif
Tandeverck, i Ørnene lat, stiller Ørneverck oc Pinen.

Somme tage samme Rod, naar hun er grøn oc fersk, oc støde hende med S
oc blande det saa med lidet Pis, oc smøre Skab oc Klaade dermed, naar ma
vil gaa aff Bad, oc sammeledis gnide sig dermed, naar mand gaar til S
det hielper vist, oc er et forsøgt støcke, men det skal være bundet udi en Lin
klud, oc saa gnide sig hart med samme Klud, at Vædsken oc Osen der
igiennem gaar.

Samme rod støt med Salt oc Hvideløg, oc smurt paa Ringorm, for
-driffver hannem.

Surer.

Oxalis, Anaxida. Acetosa. Læs Dios. lib. 2 cap. 107.

Teutsch Sure Ampher.

Surer maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Det brendte Vand er god for Pestilentzis Kaaldesiuge, for den befengde
-ver, oc til den heede Maffve, ideligen drucket, oc udvaartis med Linklude
paalagde.

Frøet aff Surer i Vin saadet oc drucket, er god for den røde Blodsot, oc
andre Bugens flydelser.

Sure i Salat ædne, nedtrycke Choleram, stoppe de Gyldene aarers flyd
udi Vin saadne oc drucket, rense Lefveren oc Galden, oc fordrifve de
Gulesot.

Spinas.

Spinachia, Atriplex hispaniense, Hvad denne urt kaldis aff Dioscoride er endnu uvist hos Doctores oc lærde Læger.

Der findis nije nogen urt, som saa almindelige i Herre Steeger brugis til Kaal, som Spinas, oc er af kaald, oc vaadactig Nature, brugis ideligen til Kaal oc til Lægedom, baade indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Kaal aff Spinas redt, er gaat til den heede oc tørre Bug, denne Kaal maa giffvis udi alle Legemens Siugdommer, iblant all Kaal, er denne den sundeste oc beste.

Osen aff Spinas, eller Vand deraff brendt, oc drucket, lesker heeden, læger Legemens saar, igien gifver den fortabte Melck.

Udvaartis.

Et Plaster giort aff Spinas, yaa den heede Mafve oc Lefver lagt, borttager heeden, oc stiller Pinen.

Saaledis bruget, er gaat for Ederkoppers oc Skorpioners Sting.

Øijen Trøst.

Euphragia, Eufrasia. Ocularia Herba, Ophtalmica. Hvad hun kaldis aff Dioscoride er endnu uvist hos Doctores oc lærde Læger.

Teutsch. Augen-Trost.

Øijne trøst støt, oc lagt yaa Øijen som heede udi er, eller dumme ere, uddrager heeden, oc giør dem klare.

Vand aff denne urt brent, er alsom best til Øijnenis brøst.

Kahell.

Symphytum petreum, Alus, Pronella, Læs Dios, lib. 4 cap. 80.

Teutsch. Braunellen.

Alle Bruneller eller Kahels urter, baade blaa, brune oc hvide, brugis til erske Saar, thi de læge sactelige, serdeelis ere Blomsterne gode til at brugis indvaartis, oc udvaartis.

Indvaartis.

Brunelle Vand, er gaat oc tien, til alle Legemens indvaartis Saar oc breck, deraff iblant med en Drick drucket, læger hves indvaartis saargiort er, ud-

= driffver leffret Blod, stiller oc nedtrycker den hede Pine.

Udvaartis.

Alle Saar ferske oc gamle kunde rensis oc lægis med Brunelle Vand, oc serdeelis, om de ere med heede.

Brunelle Vand er oc gaat for Bryner, er oc sandeligen et nytteligt Vand til Mundens Brøst oc Breck, dermed toet, oc klucket, oc iblant med noget Rosen Honnig dertiltaget.

Mand maa oc siude samme Blomster oc urter i Vin eller Honnig Vand efter Siugdommens Leylighed, oc det saa bruge, til forskreffne Halsens oc Mundsens Brøst oc Breck.

Malurt.

Absinthion. Absinthium rusticum. Læs Dios. lib. 3. cap. 23.

Teutsch. Wermuth.

Malurt maa brugis indvaartis oc udvaartis, tien oc fuldnær til alle Legemens Siugdommer, oc er af Nature varm oc tør.

Indvaartis.

Malurt eller Blomster i Mad oc Drick brugede, giøre Mafven gaat vel at fordøfve eller fortære, varm giøre Legemet, stille Pinen, uddriffve Galden, allehaande ont oc forgift som sig nogen stund i Legemet forsam-let hafver.

Blomsterne i Vin saadne, oc drucket, haffve foresagde Dyder, giffve oc ly till Maden.

Malurt oc Spisecommen i Vin saadne oc varm drucket, fordriffve Bugens oc Tarmenis vred, uddrifver Ormene, atskil oc udfører den gulesot, oc Qvindernis tid.

Om nogen haffver ædt, eller tager nogen forgifft eller æder til sig være sig Buldmefrø, Hundekev, Opium, oc andre saadanne forgi-ser, all saadan forgiftelsers Kraft borttager forskrefne Drick.

Malurt saaden i Ædicke oc drucket, er en kaastelig Lægedom til dem, ædet haffve forgiftige Paddehatte.

Malurt Vand haffver forskreffne Dyder, men vircker icke saa krafteli=
-gen oc veldeligen, oc saadant Vand skal giffvis skrøbelige Menniske oc
Børn, som icke kunde fordrage sterck Lægedom, hvergang fire eller fem Ske=
-der fulde.

Malurt haffver en underlig Nature, thi hun obner den lucte oc forstoppede
Bug, oc stiller den bug som for saare flyder.

Hyrderne giffve deris Fæ oc Faar, tør Malurt støt til Pulver, med Salt at licke,
aff daglige forfarelse vide de, at Malurt er god til at læge all indvaartis Breck
oc Brøstmed, hun stiller oc icke alleniste Pinen, men uddriffver all u-homskhed,
med hvilcken Fæet saa vel Plagis som Menniskerne. Hvo er den som kand forkla=
-re all Malurtens Dyder. udvaartis.

Malurt Vand med Linklude i Tindingerne lagt, stiller oc fordriffver Hoffvet=
-vercken som aff Kuld kommer, klargiør mørcke oc dumme Øyen, om Aftenen der
i drøppet, borttager oc Ørneverck.

Malurte støt med Honnig oc Salpeter, offver Halsens Bulde bundet, giøc den
mod oc blød.

Malurt saaden, den Røg oc Damp annammet i Munden, fordriffver Tan=
-deverck, saaleedis i Ørerne ladt, stiller Pinen.

Malurt i Vin saaden, paa Maffven lagt, fordriffver Maffvens Pine oc opstø=
-delse.

Malurte Olie, tien oc vel til forsagde Brøster, steden dermed smurt.

Tør Malurt iblant Klæder lagt, beskermer dem for Møll.

Malurt i Vand saaden, oc Sengefielene dermed toene, beskermer Sengen
for Vegge Lus.

Hvo som ydermeere vil vide Malurtis dyd oc Kraft, hand læse Plin. lib. 27.
cap. 7 & 8. Apul. cap. 101. Oribasi. lib. 2. de poten. simp. Platinum lib 3.

Strande Malurt.

Absinthium marinum, Seriphium. Læs. Dios. lib. 3 cap. 24. Plin. lib. 27.
cap. 8. oc lib. 13 cap. 5.

Teutsch Wurmkraut, Feltsamen.

Denne urt er Malurt lig, vaaper gierne ved Stranden uden for Kiøbenhafns

Slot, i den Graff som gaar nedtil Vermøllene, vaaver nock aff samme urt, oc er samme urt aff varm oc tør complex, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne urtis frø i Mad oc Drick bruget, stopper Blodsotten, oc andre Bugens flydelser, er ofte forsøgt.

Samme urt i Vin saaden oc drucket, uddriffver Ormene aff Liffvel.

Vand aff hende brent giør det samme.

Udvaartis.

Osen aff samme urt udkryst, oc i fule Saar lat, uddriffver alle Orme, baade paa Menniske oc Qvæg, uden paa Saaret bundet, giør oc det samme.

Samme urt støt, oc paa brødne Been lagt, læger dem tilsammen igien, ligesom Consolida giør.

Abrodt.

Abrothanum, Abrothonum, Absinthium ponticum, Læs Dios. lib. 3. Cap. 25.

T. Stab-Wurtzel, Gert-Wurtzel.

Abrod er aff varm qvalitet, ligesom Malurt, oc maa den ene brugis for den anden, som Galenus in libello de Succdaneis siger, baade indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Abrodt saaden i Vin eller Vand, sødgiort med Honnig eller Sucker, de aff om dage tre eller fire gange drucket, er en kaastelig Lægedom, for en stucket oc trang Aande, thi denne rømmer Brøstet, fordriffver Hosten oc Hiertens beklemmelse, atskil Lungens, Nyrernis oc Moderens seye Vædske, stiller oc nedlegger all indvaartis Pine, sammeleedis kaalde pis.

Vand aff hende brendt, haffver samme Dyd oc Kraft.

Andre hendis dyder ere lige som Malurtens.

Udvaartis.

En Røg aff Abrodt giort, fordriffver alle forgiftige Diur.

Det brendte Vand, renser oc læger alle Skorpioners oc Ædekoppers sting, oc Qvindernis lønlige Lemmers, dermed tvene oc klude, derudi vaadgiorde derpaa lagde.

Urterne til aske brent, med Honnig blandet, oc deraff en Salve giort, steden dermed nogle Dage gneden oc smort, kommer Haaret til at vaaxe.

Bijncke. Graabønne.

Arthemisia, Partenis, Herba regia, olus regium, Sanguis hominis, Valentia. Læs. Dios. lib. 3 cap. 108.

Teutsch. Beyfus, Bucken, S. Johans, Kraut, S. Johannis-Gurtel.

Rød oc hvid Bijncke, ere gode, oc nyttelige urter til Qvindfolck, thi skulle de optagis aff dem, oc holdis i ære, de atskille oc varmgiøre, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Rød Bijncke oc Muskate Blomster, føye eller mange, eftersom hver selff vil, oc got suunis, i Vin saaden, om Dagen 2. eller 3. gange deraff drucket, forvermer Qvindernis indvaartis Fødsels ledemoder, atskil deris indholdne tid, udfører den, sammeledis den anden Fødsel, den døde fruct, oc all indvaartis u. humskhed.

Det brendte Vand hafver samme Kraft oc Dijd.

Bijncke saaden med Honnig eller Sucker søt giort, om Dagen to eller tre gange aff drucket, derpaa fastet nogen stund, sacter Hosten, atskil Slimmen eller Spytten, sønderbryder Stenen, renser Lungen, Nyrerne oc Blæren, baade paa Mænd oc Qvinder.

Bijncke, ere saare gaat til at fylde Gæs med, som mand stege vil.

Bijncke oc Polleye haffve fuldnær ens Dijd, men i alle maade er Bijncke lysteligere end Polleye.

Udvaartis.

Ligesom Bijncke indvaartis bruget, atskil oc uddriffver alle Qvindfolckers Vædsker, ligesaa giør hun oc udvaartis, om mand giør Tappe, Svedebad, eller Røgbad aff hende.

Bijncke Chammilleblomster, oc Agermonie i Vin saadne, oc de forkø-

=lede Lemmer oc Aarer, hermed røgede oc baede, kommer dem til laue
oc tilrette igien.

Haffver nogen gaaet sig træt, da lade giøre sig et Fode Vand af Bynct
Er Bagtarmen udgaaen, da skal hand røgis først med Røgelse oc Græ
=ckis beg, Colophonia kaldet, oc siden skal mand sidde paa varm Byncke,
som saaden er i rød Vin, saa blifver hand inde.

Storcke Neb.

Geranium, Gruina herba, Herba Roberti, Herba gruina, Robertiana
gratia Dei, Rostrum Ciconiæ. Læs Dios. lib. 3. cap. III. oc plin. lib. 26 c. II
Teutsch. Storchs=Schnabel.

Indvaartis.

Storcke Nebs urt støt til Pulver, oc deraff et Qvintin med Vin drucket
obner Moderens heede heffvelse.

Hamp.

Canabus, Canabis. Læs Dios. lib. 4. cap. 241. Teutsch Hampff.
Hampis urt er aff kaald qvalitet, skal meere brugis indvaartis end
udvaartis.

Indvaartis.

Somme bruge ofte Melck aff Hampefrø giort, saadan Mad ideligen
bruget, giør visselige en kaald Maffve, udslycker den naturlige
Kraft oc verme.

Hampefrø i Melck saaden, oc aldeelis varm drucket, stiller oc
fordriffver den tørre heede Hoste.

Udvaartis.

Grøn Hamp, eller oc Vand aff dem brent, er gaat til Hoffveden
oc andre Lemmers heede, steden dermed smurt, eller med Linklu
offverlagt, oc er serdeelis god, for den heede Podagel, der paa lagt.
Urtens Ves i Øret lat, døder Ormen, eller hves andet i Øre
krøbet er.

Hør.

Linum. Læs Dios. lib. 2 cap. 95.

Teutsch. Flachs.

Hørfrø er varmt oc vaadactigt aff Nature, thi brugis det indvaartis saa vel som udvaartis.

Indvaartis.

Hørfrø støt til Pulver, oc giort til et Electuarium med Honnig oc lit Peber, deraff daglige Dags ædt, saa stort som to Muskater, sacter Hosten, oc giør en lystig til Veneris Spil.

Om nogen vaar indvaartis befengt, da skal mand siude Hørfrø i Vand, oc Honning der udi lade, oc gifve den Siuge heraff at dricke, oc aff samme Hørfrø udvaartis paalegge, denne Lægedom giør den Siuge gaat, tien oc til at stille allehaande Pine med.

Udvaartis.

Den forstoppede Moder, tilluckte Tarmer, aff sey Vædske i Tarmernis vred Colica passione kaldet, kunde blødis med Linolie, udvaartis paa Bugen smurt, eller det varme frø paalagt, oc et sact Clister med saadet oc Olien giort.

Hørfrø oc Linolie, er gaat til dem som hafve brent dem, stæden dermed smurt oc paalagt.

Samme frø oc Olie, sacte oc blødgiøre allehaande haarde Bulder, alle vegne paa Legemet, oc de som bag Ørnene vaave.

Frøet i Vin saadet, Ansictet oc Huden dermed toet, renser dem.

Hørfrø oc Karse tilhaabe støt, den med Honning saadet oc paa Kattebylder lagt, læger oc fordriffver dennem.

Vild Hør.

Osyris, Pseudo linum, Esula adulterina, linaria. Læs Diosc. lib. 4 cap. 127.

Teutsch. Lein-Kraut, Flachs-Kraut, Harn-Kraut, Scheiß-kraut, Nabelkraut, wilde Wolffs-Milch.

Denne almindelige vilde Hør, er en skide urt, er aff art vaadactig

aff Nature, oc kaald complex, brugis mere til Lægedom udvaartis end indvaartis.

Indvaartis.

Det brendte Vand af den almindelige vilde Hør, et lidet Glas fult drucket med et Qvintin attichis Barck til Pulver støt, giør saare at Pisse, skal alleniste giffvis de Vattersottige.

Samme Vand drucket, giør Stolgang.

udvaartis.

Det brendte Vand eller Osen aff den vilde Hør, i Øynene lat, fordrifver visselige Øynenis rødme oc heede.

Samme urtis Vand oc Oes, leske alle heede Saar, ligesom Krefft oc Ere, dermed toene oc paalagt.

Rosen. Romske Katost.

Malva Romana, Malva hortensis, Malva transmarina, Malva sati major. Læs Dios. lib. 2 cap. III.

Teutsch. Ern-Rosen, Herbst Rosen, Winter-Rosen.

Denne urt vi her i vore Lande Rosen kalde, er et slag af Katost, oc er vaadactig art, ligesom alle andre Katoster ere, tien til allehaande Siugdommer, maa brugis indvaartis oc udvaartis, de maa oc til Kaal oc Salat.

Indvaartis.

Katoste Rosens urt, Rod eller Frø udi Melck eller Vinsaaden, oc nogle Dage drucket, fordrifver den heese Hoste, læger den saare Lunger oc en serdeelis Lægedom for Svindesot.

De som plagis med saadanne Siugdommer, de skulle idelige brug i alle deres Mad oc Drick, samme Katoste Rosens Blad, Røder oc Frø, udi Ives maade de dem bæst til dem annamme kunde.

Aff disse Rosen eller urter, maa bereedis Syrupas Conservas eller Sucker, ligesom aff andre Blomster.

Hves herom disse Rosen skriffvis, skal oc forstaaes om allehaande slag Katoste.

Denne Rosen eller Katost oc Røder, med Fenickel oc anis, udi Vin saaden, oc drucket, giffver de diendis Qvinder megen Melck.

Saaleedis bruget, stiller Blærens oc den saargiørde Tarms Pine, oc lætgiør den haarde Stolgang.

It Vand aff foresagde Rosens urt, eller aff andre Katoster brent, oc ideligen deraff drucket, er et kaasteligt Vand til alle indvaartis hede Siugdommer, køler oc læger alle Lungens oc Sidernis Bulder, Peripleumonam oc Pleurism.

Samme Vand saaleedis druckit, læger oc stiller den røde Blodsot, Moderens hede Bulde, Nyrernis oc Blærens.

Frøet i Hønse Kiød saadet oc drucket giør det samme.

udvaartis.

Samme Rosen oc alle andre Katoste Blomster i Vin eller Vand saadne, Honning oc Alun, efter Siugdommens leylighed dertil taget, læger Bulder oc Saar i Munden, oc i Halsen, i Munden nogenstund holdet, sammeledis oc dermed klucket.

Samme Rosen i Vand saadne, eller Vand aff dem brent, er et forsøgt stycke for Brynne, for all indvaartis oc udvaartis hede, for S. Anthonii Ild, for Halsens bulder, oc all anden heffvelse, dermed klucket, oc udvaartis med smaa Linklude paalagt.

Alle Katoste Vand eller Oes, læge Biers oc Bremsers Sting, dermed smurt oc paalagt.

Olie aff Blomsterne giort, oc dermed smurt, beskermer Mennisket for Bierne saa at de icke stinge hannem.

Katoste urt oc Rod i Pis saadet, det bulne skurffvede Hoffvet dermed toet, læger det oc fordriffver Skellene.

Vand aff Katost brent, rensec alle hede Saar, oc kommer dem till at lægis.

Alle Legemens udvaartis Saar, kand mand atskille, oc blødgiøre, med denne Katostes urt, Frø oc Rod, somme tage Svine Ister dertil.

For den hoffne Leffver, Milt oc Moder, skal mand siude Katost, Rod oc Frø, Vand med Bygmell, oc siden blande der iblant Bomolie, eller Rosenolie, deraff Plaster giort oc paalagt, dette resolverer, atskil oc blødgiør all heede Bulder.

Forskreffne Plaster, lesker den hvide Ilds, den kaalde Brands oc anden heede, uddrager Torn oc Opist.

Disse Blomster, Røder oc Frø, skulle udvellis, til alle Clistere, thi de saare vel læge.

De som Breck aff Steen haffve, skulle siude en god haab aff Katost med Rødderne udi Vand, oc deri bade, da obnis Blærens sneffre gang.

Fødderne i saadant Bad sæt, neddrager aff Hoffvedet, den opfarendis Vædske oc flydelse.

Summa disse Rosen, oc andre Katoste, maa brugis til det gandske Legemens heede Siugdommer.

Katost.

Malva agrestis. Malva minor. Lien capræ, Muris vrina Læs Dios lib. 2 cap. 111.

Teutsch Garten-Papplen, Hasenpapellen, Ganse Papellen.

De almindelige Katoster, ere kaalde oc vaadagtige, haffve lige Krafft oc Dyd, som forskrefne Katoste rosen, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Plinius skriffver, hvo som dricker hver Dag en Drick af Katoste Ves, haa er den Dag fri for al tilkommendis Siugdom.

Katoste Ves drucket, er god for den faldende sot.

Bladene aff Katoste ædne med Salt, ligesom en Salat, læge den Bulde som vaaver udi Øynernis hiørne, mand skal oc binde paa steden, Katost støt med Honning.

Udvaartis

Disse Katoste skulle i alle maade brugis, udvaartis, ligesom herfore staar skrefvit om Rosen Katost.

Aff den Katost-Althea.

Ibiscus, Eviscus, Malvaviscus, Bismalva, Olus Judaicum. Læs Dios. lib. 2 cap. 139.

Teutsch. Eibisch-Würtzel, Heil-Würtzel, Hulff-Würtzel, Juden Kraut.

Denne Katost holdis mest af iblant alle Katoste, for hendis kaastelige Dyders skyld, er oc kaastelig til at bruge, baade indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne Katostis Roed i Vin eller Honninge Vand saaden, oc drucket, læger Brøstens, Lungens, oc alle indvaartis Saar, in Summa, hun er god til den gandske Bug.

Saaleedis bruget, læger saare vel Tarmerne, som aff Blodsot saargiorde ere, eller aff anden skarp Choleriske Vædske.

Det brendte Vand, haffver oc samme Krafft oc Dyd.

Vand aff althee Rod brent, oc med Vin drucket, er gaat til dem som ere trangbrystede.

Andre hendis Dyder, ere sagde tilforn, iblant Katostis Rosens Dyder.

Udvaartis.

Althee Rod skaaren i stycker, i Melck eller Vand saaden, saa at hun blifver som en Grød, paalagt som et Plaster, modgiør, oc bløder alle Bulder, som hoffne, oc opløbe aff sig selff, være sig paa Hænderne eller anden sted paa Legemet.

Althee Blad, eller Olien heraff giort, læger alle Biers oc Bremsers Sting, dermed smurde oc paalagt.

Althee Rod i Vandsaaden, siden blandet med Terpentin, oc Svine Ister, eller Gaase Ister, deraff Veege eller Tapgiort, i den lønlige sted stungen, lesker Moderens store heede, sammeleedis Spenne bylds.

Det brendte Vand hafver samme Dyd. Roden eller Frøet i Edicke saadet, saa varm i Munden holdet, stiller Tandeverck.

Husløg.

Aizoon, Sempervivum, Sedum majus, barba Jovis, Oculus Jovis
Læs Dios. lib. 4 cap. 127. Teutsch. Huß-Lock.

Husløgs Eyendom oc qvalitet, er aldeelis vaadactig oc kaald, brugis
til alle heede oc brendendis Siugdommer, men skal meere brugis indva-
-tis end udvaartis. Indvaartis.

Udi store haarde Kaaldesiuger, maa mand bruge Husløge Band indva-
-tis, sammeleedis udi Bugens flydelser, iblant med to eller tre skeder fu-
giffvit, ellers skal det icke indvaartis brugis.

Dioscorides siger, at Husløge Ves med Vin drucket, uddrifver Spolon
Udvaartis.

Osen af Husløg, sammeleedis det brendte Band, leske det gandske Legeme
heede, Linklude derudi vaadgiorde, oc paalagde, serdeelis i Phrenesi, det
i den vilde Hoffvedens heede Siugdom.

Om nogen Øyen af Saar eller heede, om Natten tilsammen bagedis, da
mand dem om Morgenen opbløde med Husløge Ves eller Band, det lesker
alleeniste heden, men stiller pinen, oc fordriffver den heede flydelse, i Ørnene
giør det samme.

Saaleedis bruget nedtrycker Lefverens oc Nyrernis hede, sacter Podag
oc Ledemodernis Pine, lesker all heede som aff sig selff kommen er, eller brem
af naturlig Ild, der offverlagt.

Husløge Ves oc Natskade Ves, saadne med Svine Ister, oc saa rent igi
-nem Linklud krijst, oc deraff en Smørelse giort, er bedre end nogen Pe
-puleons salve. Bladeløss. Helleknup.

Aizon minus, Sedum minus, Vermicularis, Cassula minor, de
som vaaver paa Mure, kaldis Tiagum. Læs Dios. lib 2 cap. 178.
Teutsch. Mauwer-Pfeffen.

Bladeløss er aldeelis aff den Art oc qvalitet, som Husløg, kaald oc va
actig, skal meere brugis indvaartis end udvaartis.

Indvaartis.

Osen eller Vand heraff brent, skulle icke brugis indvaartis i Legemet, uden saa er at Heeden er saa stor, at ingen anden Lægedom, den leske vil, ligesom oc sagt er om Husløg.

udvaartis.

All den Krafft oc Dyd som Husløg haffver, den haffver oc denne urt.

Portulake.

Andrachne, Portulaca, Herba stulta. Patpitella, Pes pulpi, Læs Diosc. lib. 2 Cap. 117.

Teutsch. Purgel, Portulack, Grentzel-Kraut.

Portulaka oc Surer ere aff en Art, aff Nature kaald oc vaadactig, er en god urt til at bruge indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Osen af Portulaca, Frøet, det brende Vand, oc alt hvis mand aff samme urt giøre oc bereede kand, er gaat oc nytteligt, til all Maffvens, Leffverens oc Nyrernis heede, ædt eller drucket.

Samme urt oc Vand bruget, stiller den røde Blodsot, oc alle Bugens flydelser, styrcker oc køler de heede Nyrer, fordriffver Pissens hede Brynne, Ardorem urme kaldet.

Saaleedis bruget, stiller Moderens oc svenne Bylds flydelse, Blodspyelse, den tørre Hoste, oc den stackede, oc trange Aande.

urten Frøet oc Vandet idelige bruget, stiller Gomorheams flydelse, køler det heede Blod, driffver tilbage den offverflødige u-kyskhed.

udvaartis.

Portulake urt eller Frø smaa støt, blandet med Bygmel, oc lagt paa Panden oc i Tindingerne, som et Plaster, borttager den heede Hoffvetverck Phrenesin.

Saaleedis paa Øynene lagt, er gaat for Øynenis heede, udslycker oc den vilde Ild.

Osen eller det brendte Vand, med Rosen Olie, eller Fiole Olie, paa Panden oc i Tindingerne smurt oc lagt, giør rolig Søffn.

Er oc en dyrebar Lægedom til unge Børn, som icke kunde soffve for stor heede, ofver Hoffvedet lagt med reen Hamp, skal mand oc iblant med giffve dem aff samme Vand at dricke.

Vandet er oc god, for Brynne, Kierner aff Qveer eller Basilicons Frø der i blød, oc deraff paa Tungen smurt.

Om nogen haffde ædet noget surt, oc Tenderne deraff ømme blefve, saa at han icke tygge kunde, da skal hand samme Vand i Munden holde, oc den dermed skillie, eller skal tygge urterne imellem Tenderne, da faar hand bedre, denne Konst er vis.

Arffve.

Anagallis, Morsus galinæ, Hippia media, Læs Diosc. lib. 2 cap. 171.

Teutsch. Myre, Hunnerdarm, Vogel-Kraut, Hunner-Behren, Gans-kraut.

Arfve er aff kaald oc vaadactig Nature, ligesom Portulaca, oc brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Vand aff Arffve brent, haffver lige Dyd som Portulaca, ydermeere tien dette til dem, som aff Siugdom forsmectede ere, de skulle idelige bruge dette vand oc detis drick, dermed blande, er en forsøgt oc fast Lægedom.

Dette Vand maa gifvis unge Børn, som siuge ere oc stor heede hafve, det slycker icke alleeniste heden, men imodstaar den tilkommendis Siugdom Spasmus eller Verck kaldet.

udvaartis.

Til alle heede Saar, maa mand bruge Arfve, Arfves Oes, oc det brendte Vand, ligesom Portulace oc Bladløse, mand maa dem dermed toe, smøre oc paalegge.

Mand kand giøre skiøn køle Salve aff Arffves Oes, til den heede Lefve oc andre heede Siugdommer, lig Populeons, som af Huslog, Bladeløs, oc Natskade lærter.

Hønse grees. Hundrede-Knuder.

Paligonum, Corrigula minor, Seminalis. Centumnodia, Sanguinalis Herba proserpinata. Læs Dios. lib. 4 cap. 4.

Teutsk. Wegtrit, Weg-Gras.

Den almindelige dyrebare hundrede Knuders urt, eller Hønsegres haffve de gamle storligen priset oc loffvet, for hendis skinbarlige dyds skyld, er aff Nature tør oc kaald, stopper Blod oc Bugens flydelse, oc drifver Steenen skinbarlige, maa brugis indvaartis oc udvaartis

Indvaartis.

Hundrede Knuder i Rød Vin saaden, eller det brendte Vand, med hendis frø smaa støt oc drucket, stiller alle Bugens flydelser, Vemmelse, Blodspyelse, Qvindernis Tids ofverflødige flydelse.

Saaledis bruget, uddrifver allehaande æder oc forgift, Lendernis Sand oc Steen veldeligt, lesker Mafvens oc andre Lemmers indvaartis heede aff Cholera, alt hves indvaartis brudet er læger hun, er en nyttelig oc underlig urt, oc er god til at bruge indvaartis i Legemet.

Udvaartis.

Hønsegræsis Oes, eller det brendte Vand, er ret skiønt oc ædle Hofvet stycke, for andre Oser oc Vand, til at leske allehaande slags heede med, være sig indvaartis eller udvaartis drucket oc paalagt.

I bulne Øren lat, stiller pinen, læger rindernis onde oc fule Kiød, dermed tvet. Alle ferske oc gamle Saars onde tilfalde, oc heede, tilbagedrifver hun, serdeelis, de lønlige Ledemoders, baade paa Mænd oc Qvinder.

Singrøn.

Clematis, Pervinca, Vinca, Mustellago terrestis, Laurago, Laureola. Læs. Diosc. lib. 4 cap. 6. oc Plinium lib. 21 cap. 89.

Teutsch. Ingrun.

Denne evige grøne urt, med hendis blaa Fioler, er af tør oc noget varmactig qvalitet, er god til at uddrifve den vaadactige Vædske med, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne urt i Vin saaden oc drucket, stiller indvaartis vred, uddrifver Lefverens oc Blærens slimactige Vædske, renser Nyrerne, oc den kaalde Nature.

Vand af hende brent hafver samme dijd.
Urterne støtte til Pulver, deraff et qvintin med Vin drucket, uddriffver
Vattersoten igiennem Pisset, nogle Dage efter hverandre bruget.

Udvaartis.

Den udkrijste Oes i Ørnene lat, borttager Ørnenis store Pine.
En Vege eller Tap i Osen vaadgiort, i Qvindernis lønlige Sted stungen, kommer
deris Tiid til at flijde.
Om nogen hafde lang oc uklar Vin, hand skal tage denne urt, meegen eller
lit, eftersom Vinen meeget eller føye er, oc samme urt i Vinfadet legge, det
saa tæt tilgiøre, oc lade det saa 14 Dage ligge, saa bliffver samme Vin sta-
-cket oc klar igien. Men det er bedre at Vinen aff dragis i et andet Fadt,
da er den Konst vis oc fast.

Drøbel urt.

Daphne, Alexandrinæ, Laurus, Alexandrina, Hippoglossum
vuularia. Idea laurus. Læs Diosc. lib. 4 cap. 116.
Denne urt vaaver icke her i vore Lande, men udi ungeren, oc føris til
kiøbs i alle Lande, aff dem som omkring fare, med Therragelse oc Ørme-
-krut, er aff varm oc tør qvalitæt, oc brugis for den vaadactige Drøbel
oc Halsens bulder, i Øll eller i Vin lagt, oc deraff drucket.

Indvaartis.

Dioscorides siger, at denne urtis Rod, tørret, oc til Pulver støt, med sød
Vin eller Malmesie fire eller fem qvintin, drucket, lætter den svade Fo-
fordrifver Tarmenis vred, oc kommer Qvindernis Tiid, til at flijde.

Udvaartis.

Denne urt oc hendis Rod til Pulver støt, i flijdendis oc rindendis
Saar lat, rører den, ligesom Hulurt oc giør.
Urten bruget til den nedfaldne Drøbel, i Øll eller Vin lagt, oc dem
ideligen drucket.

Hvid Rode.

Poligonatum, Sigillum beatæ, Mariæ, Sigillum, Salomonis, Al-
Radis. Læs. Diosc. lib 4 cap 5.

Teütsch. Weiß Würtzel.

Denne urt er aff varm qvalitet, atskil oc uddriffvet lefret Blod, Slim, giør at spij, brugis meere udvaartis end indvaartis.

Indvaartis.

Vand aff denne Rod brent, nogle Dage drucket, hver gang tre eller fire Skeeder fulde, uddrifver lefret Blod, Lendernis Steen igiennem Pisset, Qvindernis Tid, atskil alle Bulder indvaartis i Legemet.

12. eller 16 aff denne urtis sorte Bær ædet, purgere ofven oc neden ud.

Bladene grøne oc ferske i Vin saadne, eller tørrede, oc til Pulver støtte, hver gang et Qvintin til sig taget, uddrifver Pituitam, den hvide Slim.

Udvaartis.

Denne urtis grøne Blad i Munden tygget, neddrager Hofvedens flydelse udi Munden, oc giør at fnyste.

Roden støt paa blaa Maal, som af slag, stød, oc lefret Blod ere komne, atskil dem inden faa Dage uden all tvifl.

Det brendte Vand giør oc det samme, Linklude derudi vaadgiorde oc paalagde.

Sort Nyseurt.

Helleborus niger, Melampodion, Veratrum nigrum. Læs Dios lib. 4 cap. 114.

Teusch. Christ-Würtzel, Schwartz Skaffonien.

Sort oc hvid Nyseurt, ere baade af heed oc tør art, indvaartis brugis de med stor fare, Sorg oc Angest, oc er denurt som vi holde her udi vore Lande for den ene slag Pyon, som skal være Nunen, er et slag aff den sorte Nyseurt, oc hafver samme Kraft oc Dyd som her beskriffvis om den sorte Nyseurt.

Indvaartis.

De gamle Læger haffve purgeret med sort Nyseurt, de vilde Melancholiske, sammeleedis dem som haffve den Faldendesot, Podagel, Battersot, Spedalsksot, den fierde Dags Kaaldesiuge, Krampe, Tarmenis vred, men efterdi at saadan Purgatz mere skade end gaffn giør, vil ieg lade hende fare, oc med et Ord saa sige: Om nogen vil bruge den sorte Nyseurt, hand skal icke

tage meere end et Qvintin, paa det at hun skal icke giøre hannem
Om nogen tager formeeget Nyseurt til sig, hand skal strax dricke var
Gedemelck, eller anden Melck derpaa, hermed nedtryckis denne Rods
forgift.

udvaartis.

Sort Nyseurt stungen i Qvindernis lønlige sted, kommer deris Ti
veldelige til at flyde, brugis oc med stor farlighed.
Sort Nyseurt til Pulver støt, i gamle Saar eller fistler lat, renser dem und
Sort Nyseurt med Edicke støt, lagt som et Plaster paa Skab eller Skurff, R
-orme, Flecter, Spedalsksot, døder oc Læger, saaleedis bruget, bortæder de
onde Kiød aff Saarene.

Hvid Nyseurt.

Veratrum album, Helleborus albus. Læs Diosc. lib. 4 cap. 132.
Teutsch. Weis: Nieswurtzel, Skafanien.

Hvid Nyseurt heel i Viin eller Qvimel lagt udi fiorten Timer
oc siden igien tørret, aff den maa mand giffve de vilte Melanch
-ske Menniske et Qvintin med Vin at dricke.
Om mand nogen Drick aff hende vil brende, da skal mand samme
legge i Vin i to Dage, eller siude hende i fersk Kiød Saad, oc giffve det
saa at dricke, denne Drick gaar ofven oc neden ud.

udvaartis.

Nyseurt med Meyraneurt i Næsen anammet, giør at fnyste
renser Hiernen.
Nyseurt i Edicke saaden, oc i Munden holden, fordrifver Tendernis
pine oc verck.
Denne Rod brugis oc til bulder, Skab gamle Saar, med hende rensis
Nyseurt i Lud saaden, dermed toet, døder Lus oc Gnedder. En Sa
-relse eller Salve deraff giort, giør det samme.
Nyseurt med Mel oc Honnig, baget, for Mus oc Røtter lagt, døder dem
mand siger at den sorte Nyseurt skal være best hertil.

Nyseurt saaden i Melck, oc sat for Fluer, saa mange som aff hende sma-
-ge, de dø oc reffne.

Koo Bieler. Øpne Øren.

Arnemone. Læs Diosc. lib. 2 cap. 178.

Teutsch. Kuh-Schellen.

Denne urt haffver Blad fuldnær som Coriander, oc i Tormaanet bær
hun Blomster, oc er skabt som Bieller eller Klocker.

Denne urt er hed oc tør, oc skal meere brugis udvaartis end indvortis
i Legemet.

Indvaartis.

Roden eller Frøet i Vin saadet oc drucket, uddriffver Stenen. Samme
Drick kommer, oc de kolde Qvinders tid til at flyde.

Udvaartis.

Denne urt brender saare paa Tungen, thi maa hun brugis til at rense
onde fule Saar med, oc til at ud æde det døde Kiød aff Saarene.

Det brendte Vand bruget, er noget mildere oc beqvemmere til at rense
onde Saar med.

Heste-Høw.

Bechium, Tasilago, Farfara, Populago, Læs Diosc. lib. 3 cap. 108.

Men Tussilago hos Apulegi, mercker Salvie.

Teutsch. Roß-Hub, Brand-Lattich, Esels Hub.

Denne urt er kaald oc vaadactig, oc maa brugis indvaartis oc
udvaartis.

Indvaartis.

Vand aff denne urt brent, lesker visselige all Lefverens indvaar-
-tis hede i blant med fire Skederfulde drucket, oc udvaartis med
Linklude paalagt.

Saaledis bruget, læger all Maffvens Brøst, lesker den brenden-
-dis hede Kaaldesiugis forgiftelse.

Vil mand giøre samme Vand sterckere oc lysteligere, for indvaar-
-tis oc udvaartis hede, da skal mand tage dertil Tordene, Skrepper,

Hyldeblomster oc Natskade, lige meeget af hvert, oc hacke dem tilsam
oc der saa Vand aff brende, dette Vands Dyd kand icke beskrifvis oc loffv
nock.

Dioscorides siger at naar denne urtis Blad tørris oc tendis, oc Ro
deraff i Halsen annammis, skal den tørre Hoste oc trangbrystighed, de
-aff forgaa.

Disse urter udi Honning Vand saadne, oc deraff drucket, drifver det d
Barn aff Moderns Liff. udvaartis.

Radene, Osen, det brendte Vand, oc særdeelis det som med Hyldeblomste
oc Natskade brendis, lesker all Pestilentzis Byldis heede, den vilde Ild, Sp
-nebylds, alle heede Saars, oc hves som aff Ild brent er, der paalagt oc
ofte fornyet.

For den brendendis Kaaldesiuge oc Hoffvedens store heede, skulle Bladene
paaleggis, det brendte vand giør det samme.

Dette Vand er et Experiment for alle heede Bulder oc Blegner paa det ga
-ske Legeme, fra Top oc til Taa.

Serdeelis tien dette Vand til Qvindfolck, som nogen Breck i den lønlige
med heede faa, de skulle toe steden der med, oc Linklude herudi vaadgiorde
oc paa steden lagde, da forgaar samme heede inden en stacket Tid, tien oc
til heede Spennebylder. Angelica.

Smyrnion, Smyrnium. Cas Diosc. lib. 2 cap 113.

Teutsch Angelick, Heilig-Geistwurtzel, Brunst Wurtzel.

Den store Dyd som Angelica haffver, giør hende i alle Land bekiendt, sa
hver Mand ved aff hende at sige, oc hver vil haffve hende i sin Haffve, her
Dyd er at verme alldeelis, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Angelice Dyd er at uddrifve forgift, at verme oc atskilie Rodet i Le
-met.

Vand af Roden alleniste brendt, oc icke aff Bladene, haffver samme Dyd.

Om nogen befengis med Pestilentze, Pestilentzies Kaaldesiuge eller Svindesot, hand skal tage Pulver aff Angelica støt, et Qvintin, oc blande det med et Qvintin god Theragelse, oc saa tre eller fire Skeeder fulde aff Angelicæ Vand, oc dricke det saa tilsammen, sig nedlegge, oc vel vaa sig hølle, oc faste saa der vaa tre Timer i det mindste, da uddriffvis forgifften ved Sveden, oc frelsis saa uden all Fare, med Guds hielp, fra disse Siugdommer.

Om mand icke haffde Theragelse, da skal mand tage et Qvintin aff samme Pulver med forskrefne vand, da frelsis hand oc.

Angelice Rod i Edicke lagt, der til luctet, oc deraff iblant med fastendis drucket, beskermer Mennisket naar Pestilentze regierer.

Vand aff Angelica, eller Roden til Pulver støt, oc med Vin drucket, stiller Tarmenis vred, som kommer aff Kuld, saa fremt at Bugen icke forstoppet er.

Med et Ord sagt, Angelice Vand, Pulver aff Roden, bruget som forestaar, ere gode til alle indvaartis Siugdommer, for Sidernis Bulder, Pleuresis kaldet, saadanne Bylders tilsammen dragelse, at skil Angelica.

Ydermeere tien hun til alle Lungens indvaartis Saar, hvoraf ond Hoste kommer, stiller Bug vred, er god for kaalde Pis, kommer Qvindernis Tid til at flyde, oc uddrifver den, at skil alle indvaartis hefvelse oc opblæselse.

Mand maa oc siude Roden aff Angelica i Vin, eller Honning Vand, effter Siugdommens Leylighed, oc det dricke, for forskrefne Breck oc Brøst.

Udvaartis.

Osen aff Angelica i den hule Tand lat, fordriffver de skud der i falder.

Vandet i Ørnene lat, giør det samme.

Vand oc Osen i Øynene lat, giør dem klare, oc fortærer den Hinde, som vaaver offver dennem.

Angelica med Beeg blandet, er en god Salve til dem bidne ere af en galen Hund.

Vandet, Osen, oc det støtte Pulver, er en kaastelig Lægedom til gamle Saar, der i ladt, kommer Kiødet til at vaave.

Bandet lagt paa siuge lamme Lender, oc andre Podalske Ledemod, borttager pinen, oc atskil den forsamlede seye Bædske.

Frøet oc Roden haffve ens Dyder, oc ere lige krafftige.

Den vilde Angelice Rod oc Frø, vircker icke saa kraftelige, brugis aller-mest til gamle oc ferske Saar i Bin saaden, oc udvaartis paalagt.

Lovestecke.

Ligusticum, Libisticum, Levisticum. Læs Dios. lib 3 cap. 159.

Teutsch. Lieb-Støckel.

Lovestecke er aff heed qvalitet, maa brugis i alle forgiftige Siugdommer, ligesom Angelica, indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Lovestecke Rod tørret oc støt til Pulver, er en kaastelig Rod til at bereede Mæ-den med, ligesom Peberen er, tien vel til den kaalde Maffve, hielper at fordre eller fortære, fortærer oc den offverflødige Bædske, stiller all indvaartis vi hvergang et Qvintin med Bin drucket, giør oc at pisse, uddriffver forgifte Qvindernis Tid, tien oc til alle Siugdommer, ligesom, om Angelicæ skrefvet staa.

Frøet er i alle maade krafftigere oc varmere.

Roden maa indsyltis med Salt oc Ædicke, ligesom Holtzurt oc saadanne lige Lovesteckis Blad i Bin saadne, oc drucket, giffver de diendis Qvinder igien deris fortabte Melck.

Roden oc Frøet i Bin saadet, uddrifver den Gulesot, oc den sorte Melancholia.

Udvaartis.

Røg oc Karbad giort aff Lovestecke, offversidet oc dermed toet, giør at pisse, uddriffver Stenen Qvindernis Tid, forvermer alle indvaartis Lemmer.

Roden eller Frøet støt, oc lagt paa forgiftige Hugormes, Ederkoppers, Øgle Scorpioners, oc galne Hundis bidt, borttager pinen, uddrager forgiftelsen oc æderet.

De Qvinder som ligge i Barselseng, skulle brugis, i deris Mad oc Drick, denne urt, oc hendis Frø, oc giøre Svedbad aff hende, paa det de kunde vel rensis, efter de fort haffve.

Leuestecke Band, tien til det hofne Hofvet, det med Linklude paalagt, tien oc til den onde oc saare Hals, eller Strube, dermed klucket oc toet.

Idelige drucket igiennem Louestecks rør, læger det onde i Halsen.

Andre hendis dyder ere ligesom Angelicæ.

Ansictet nogle dage toet med Louestecke Band, giør det klart, hvit oc skiønt, fordrifver de røde oc blaa Maal, allevegne paa Legemet, som aff Skab eller Bylder ere komne.

Louestecks Band, læger alle Mundens Saar, Artzens oc alle lønlige steders dermed toene, oc Linklude udi samme Band vaadgiorde, oc paalagde.

Mesterurt.

Spondilyum, Spondilyon, Astrantia, Magistrantia, Astrans, Ostrutium. Loes Dios. lib. 3. cap. 72.

Teutsch. Meister-Wurtzel.

Denne urt oc Rod er skarp oc heed aff Nature oc art, offver alle andre urter oc Peber, Roden oc Frøet er alsom skarpist, maa dog passelige brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Roden, urten, Frøet, Osen, det brendte Band, ere gode oc nyttelige til alle kaalde Siugdommer, oc fule Kaaldesiuger, til den kaalde Mafve for Forgift, maadelige drucket effter Siugdommens oc Personens leylighed, oc udvaartis paalagt.

I Bin saaden, tien vel til den kaalde Lunge, til Trangbrystighed, til den vaadactige Hoste, om Morgenen, oc om Aftenen drucket.

Saaleedis bruget, uddrifver icke alleniste Pisset oc Lendernis Steen, men oc saa Qvindernis Tid, den døde, oc den anden Fødsel, stiller Lendernis kaalde Pine Ischias, giør at svedis, driffver Battersotten, oc hielper visselige, den kaalde døde Mand op i Sadelen igien, det brendte Band hafver oc samme Krafft oc Dyd, oc er lysteligere at bruge, end Roden eller Frøet.

Udvaartis.

Mesterurt offvergaar Angelicam oc Lowestecke i heeden, men udi uddrifvendis Krafft ere de lige, Osen eller det brendte Band, læge forgiftige Saar, om de der med rensis oc toes, udvaartis paa dem lagt.

Alle heffvelser, Knorter oc Knuder, kunde med denne urtis Rod eller Oes atskillies, nedtrijckis oc lægis, der paa lagt.

Biørne-klaw.

Acanthus, Pederota, branca ursina, ursina planta, Pes ursinus Læs Dios. lib. 3 cap. 22.

Teutsch. Beerne klawe.

Denne urt oc hendis Rod, ere af varm Complex, maa brugis til Mad oc Lægedom.

Indvaartis.

Om Vaaren naar denne urt først opvaaxer, maa de unge Blad oc Røder beredis til Mad.

Dioscorides meen, (hvilcket ieg oc troer) at denne Rod maa leggis i Salt, ligesom Lappers leggis, oc saaleedis brugede, giøre de at Pisse, oc i Maden brugede ere de gode for kaalde Pis.

Frøet i Vin saadet, oc drucket, drifver Qvindernis forstoppede Tiid.

Udvaartis.

Somme Læger bruge denne urtis Rod til at bløde hefvelse med, ligesom Altee Rod til at bløde hefvelse med, ligesom Altee Rod, saaden oc offverlagt, oc serdeel til Moderens, Lefverens oc Miltens heffvelser.

Pastinacker. More Rødder.

Pastinaca domestica, hvad denne urt kaldis af Dioscoride, er end u-vist hos lærde Læger, somme ville at hun kaldis Elaphoboscum. Cervi oculus Cervi ocellum, Herba cervina. Læs Dios. lib. 3 cap. 77.

Teutsch. Zame-Pastinackel.

Kockene i Stegersene kiende More røder eller Pastinacker bedre end Ry-teckerne, ere varme oc tørre aff Nature, en god Mad til dem som smrt Ro-beijde giøre, Frøet brugis til Lægedom.

Indvaartis.

Dioscorides skriffver, at naar nogen Hyndstingis eller bliffver bit af Ro-gorme, eller andre forgiftige Orme, da fordriffver hun Forgifftelsen med

denne urt, thi er Møre eller Pastinakers Frø gaat, for forgiftige Diurs sting oc bid, i Vin saaden oc drucket.

Barkanie Røder. Ere gule.

Røde oc hvide, Pastinaca gallica, Staphilinus. Læs Dios. lib. 3 cap. 50.
Teutsch. Geelerohte, und weisse Barkanie-Wurtzel.
De gule oc røde Barkanie Røder (saasom mig siunis) ere lysteligere at bruge i Maden, end Møre Røder, deris Lomplev er varm oc tør, maa brugis i Lægedommen for alt Æder oc Forgift, baade indvaartis oc udvaartis.
Men de vilde, som vaave ud med Gerderne oc anden sted, loffvis udi Læge-dommen mest, de vaave gierne paa Oldiord, oc Agre som ligge u-saade.

Indvaartis.

Frøet aff de gule eller røde Barkanier, oc serdeelis aff den vilde i Vin saadet oc drucket, uddriffver Qvindernis Tid, Pisset, Vattersotten i hendis begyndelse.
Til Pulver støt oc med Vin drucket, er god for Sidernis sting.
Saaleedis bruget, staar imod forgiftige Hogormens sting oc bidt.
Somme mene, at naar som de haffve taget foresagde Lægedom til dem, kand ingen forgiftig Orm giøre dem skade.
Barkanie Røder saadne paa Mad oc ædet, giør Barnet i Moderens Liff gaat, sammeledis dem som plagis med kaalde Pis, oc giør en lystig til Veneris Spil.
De maa indsyltis med Honnig oc Edicke ligesom andre Condita.

Udvaartis.

Urterne, Frøet oc Røderne i Vin saadne, udvaartis paalagde, udlocke det døde Barn, den anden Fødsel, oc Qvindernis tid.
Urterne med Honnig støt, oc lagt paa de omædendis oc omkrybendis Bylder, Phagedene kaldede, døder oc læger dem.
De vilde Barkanier ere i alle maade kraftigere oc sterckere, end de tamme til Lægedom.

Fennickel.

Marathrum, Feniculum. Læs Dios. lib. 3 cap. 75.

Teutsch. Fenchel.

Fennickel er en nyttelig urt med alt det hun paa sig hafver, men Frøet brugis mest, oc er nytteligst, er aff Nature varm oc tør, brugis til mange ting indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Fennickel Frø i Vin saadet oc drucket, er gaat til dem som stungne eller bidne ere aff Hugorme.

Saaleedis bruget, uddriffver forgift, fremlocker Qvindernis Tid, uddriffver Pisset oc den seye Slim, forøger diendis Qvinders Melck.

Frøet eller de øffverste udsprungne Spirer, i Vand saadne oc druckne, fordriffver Mafvens u-naturlige hede, stiller vemmelse oc spyelse, er oc gaat til all tør heed Hoste.

Fennickel Frø, eller Confect Sucker deraff giort, ædt, er god till all Phlegmatiske seye Vædske, uddriffvis oc atskillies af Fennickels idelige brugelse.

Fennickel Frø er god for dumme Øyne.

Det brendte Vand, skal oc hafve forsagde dyder.

Nu i vor tid, er der intet Frø til som saa idelige i Lægedommen brugis, som Fennickels.

udvaartis.

Fennickel Vand er god til u-reene Øyen, om Aftenen, oc om Morgenen derudi lat, døder Ormene i Øret der i lat, den udkryste Ves, oc Fennickels gummi haffve samme Kraft.

Fennicke Rod med Honning støt, paalagt som et Plaster, er god for forgiftige Ederkoppers oc Scorpioners sting, læger oc galen Hundis bid, Saaret fortoet med Pis eller Edicke.

Fennickel Ves maa saaleedis samlis, mand skal tage Fennickels urt, Roder eller Frø, førend det moes, oc er da best, dem tilhaabe støtte oc udkryste imod Solen tørre det saa gemme, er en kaastelig Lægedom til dumme oc mørcke Øyen, med Fennickel eller andet Vand søndergnedet, oc i Øynene lat.

Asparagus.

Las Diosc. lib. 2 cap. 118.

Teutsch. Teuffels-Drauben.

Denne urt haffver Blad fuldnær som Fennickel, oc offven paa samme urt vaave smaa røde Bær, som Korelsteen, imellem Malmø oc Falsterbo haffver ieg fundet heele Agre fulde aff samme urt, oc maa brugis indvaartis i Legemet oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne urtis unge Spire, saaden i Vin, oc med Edicke oc Smør beredt, oc æden, blødgiør Bugen, rømmer Brystet, giør at pisse, er en kaastelig Mad til kræsne Menniske, men idelige bruget, formindsker Fødselens Nature.

Røderne saadne i Vin oc drucket, obner Leffveren, uddriffver den Gulesot, renser Nyrerne, Blæren, oc giør dennem saare gaat som Lendeverck hafve.

Urterne oc Frøet saaden i Vin, eller Vand af dem brent, hafver samme Kraft.

For den Gulesot skal mand siude denne urtis Røder med Figen, oc de Erter som kaldis Ziser, oc det saa dricke, dette skal uddriffve den Gulesot.

Røderne tørrede, oc i Vin saadne, oc druckne, stiller den røde Blodsot oc Tarmenis vred.

Udvaartis.

Røderne sønder skaarne, støtte oc udi Vin saadne, varme paalagde, stille Ledemodernis Pine som aff laue ere.

Urterne saaleedis beredde, oc paalagde, fordriffver Nyrernis Pine.

Osen aff Urterne i Munden holdet, borttager Tendernis Pine.

Diil.

Anethum, Genitura, Cynocephali, Mercurij genitura. Læs Dios. lib. 3c. 56.

Teutsch. Dillen-Kraut.

Dille Frø er heedere end urten, maa brugis til Maden oc til Lægedom, baade indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Frøet oc det yderste aff urterne med Blomsterne i Vin eller Vand saadne, oc drucket, giffver de diendis Qvinder deris fortabte Melck igien, stiller Tarmenis vred, atskil Væderet i Bugen, fordrifver hickelse oc spyelse, giør vel at pisse, idelige bruget, udslycker Veneris Spil, oc den naturlige Leeg.

Udvaartis.

Røg oc Bad underop giorde aff Dil, ere saare gode til den onde Moder.

Anis.

Anisum. Anicetum. Ciminum dulce. Absinthium dulce. Anesum, Fa-
-niculus Romanus. Læs Diosc: lib. 3 cap. 54.

Anis er varm oc tør aff Complexie, maa brugis indvaartis oc udvaartis

Indvaartis.

Anise-frø eller Sucker Confect deraff giort, er icke alleniste lysteligt, men
oc saare nytteligt, til alle dem som haffve en ond Aande, oc icke vel soffve kunde
skulle den bruge idelige.

Anis er god til de Vattersottige, thi hun obner Leffveren, giør at pisse, slycker
Tørsten, nedtrycker Bugens opblæselse, Vin eller Vand saaden, oc drucket,
oc med varme Poser udvaartis paalagde.

Anis er oc god till alle Maffvens, Leffverens, Lungens oc Moderens indvaa-
-tis Saar, thi det styrcker varmgiør oc læger alle indvaartis Lemmer,
fortærer eller fordøffver vel, giffver en god Luct op i Hofvedet, stiller vred,
Pine, opstødelse oc hickelse, oc med et Ord sagt, Anis fordriffver all Maffvens
opstødelse oc heffvelse, Lungens Breck, oc den stackede trange Aande, stiller
den hvide flydelse. Pythagoras haffver icke uden skel saa høyelige loffvet
oc prisset Anis, hvo som ydermeere herom begerer at vide, hand læse Plinius
lib. 20 cap. 17.

udvaartis.

Om noget vaar faldet i nogens Øye, da skal mand støde Anises grønne
urt, det tørre eller grøne frø, oc legge det offver Øyet som et Plaster, uddrag-
det.

Saaleedis lagt paa forgiftelsen, oc læger Saaret.

En Røg af Anis, oc strax Calamite, oc i Næsen annammet, fordrifver Hof-
-vetverck.

Anis frø til Pulver støt, oc med varm Rosen Olie blandet, er en dyrebar
Lægedom til de Øren som indvaartis bulne ere, deri dryppet, det samme
giør oc urtens Ves.

Alle forskreffne Lyder haffver Vandet som brent er af samme Anise
Blomster baade indvaartis oc udvaartis bruget.

Danst Kommen.

Caros, Careum, Carium, Carai. Læs Diosc. lib. 3 cap. 55.

Teutsch. Garten-Kümmel, Wiesen-Kümmel.

Kommen er varm oc tør, ligesom Anis maa brugis indvaartis oc ud-vaartis.

Indvaartis.

Roden aff Dansk Kommen i Steger set tilredt som Barkanie Røder, er en kaastelig sund Mad til den kaalde Mafve, giør oc vel at Pisse.

Dansk Kommen er god til at bage i brød, somme legge den i Ost, er sandelige god oc lystelig til allehaande Mad bruget.

Udvaartis.

Kommen i en Linvose lagt, varm giort oc paa Bugen lagt, atskil Vederet i Colica passione, efter Purgatzen.

Bertram.

Pyretrum, piritrum, Salivaris herba. Læs Dios. lib. 3 cap. 79.

Teutsch, Pertram, Speigel-Würtzel.

Bertram er en saare heed Rod, hendis Kraft kand mand føle, thi hun med mact drager oc brender, thi skal hun brugis baade indvaartis oc udvaartis, for alle kaalde Siugdommer.

Indvaartis.

Bertrams Rod eller Frø i Vin saaden oc drucket, tilhaabe drager all kaald Slim, udfører den ved Stolgangen, hvilcket ofte forsøgt er, oc vist fundet.

Udvaartis.

Bertram er en Tande Rod, thi om nogen haffde en ond Tand, hand skal siude støt Bertram i Edicke, oc skylle Munden dermed, det drager tilhobe al kold forsamlet Vædske, oc stiller Piinen. Bertram brugis nu mest til saadan Breck.

Bertrams Rod i Munden tygget, giør det samme, purgerer saaleedis sactelige Hoffvedens Vædske.

Bertrams Rod smaa støt oc med Olie blandet, oc dermed smurt, fremlocker Sveden, forvermer Senerne oc alle kaalde Ledemoders Lemmer.

Saaleedis bruget, fremlocker oc igiengiffver det gandske Legeme sinfortabt Verme, serdeelis dem som den Kaaldesiuge en lang tid med Kuld haft haffve, eller ere forfrøsne.

En Smørelse eller Salve af Bertram oc Olie aff Comilleblomster gi[illegible] oc Rygbeenet dermed smurt, sig needlagt oc varm paa sig høllet, tilstedr[illegible] icke at den Kaaldesiugis kuld igien kommer, imodstaar oc den fal-dende sot, serdeelis unge Børns, saaleedis bruget.

Summa, hvad aff Kuld forkøtt er, kand igien forvermis med denn[illegible] Rod.

Persilie.

Orisilium, Petrosilinum Agrium, Apium montanum, Apium ho-tulanum, Selinum sativum, Sanguis ori, Petrosilinum silvestre. Læs Diosc. lib. 3 cap. 62.

Teutsch. Petersilgen.

Persilies urt oc Rod, brugis icke alleeniste i Stegersit, men ocsaa ud[illegible] Apotecken, oc Frøet serdeelis, hvilcken kraftelige Pisset uddriffver, Rode[illegible] maa brugis til Mad oc Lægedom, baade indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Persilies urt oc Røder høre udi Stegersit til Kockene, oc ere baade gode oc nyttelige til allehaande Mad, thi de nedtrycke Maffvens op-blæselse, oc om nogen hafver drucket Sølff skums Forgifft, uddriffver den, giør vel at pisse, Qvindernis tid, obner Leffveren oc Milten, tien oc vel Battersottige, oc dem som den Gulesot hafve.

Persilie med Rod oc Frø, maa brugis i alle Lægedommer, imod Forgif[illegible] Høste oc Battersot.

Somm siude en drick aff hende for Battersot, Gulesot, oc for Lendernis Steen, saaledis: De tage Persilie Frø, Fennickel Frø, Commen, aff hver et Lodt, Persilie Rødder, Qvesurte Rødder (som oc kaldis Bede urt) eller Be-bernelle Rødder, Commen Rod aff hvert tu eller tre Lodt, Frøet oc

Rødderne legge de i blød en Nat, udi tre Potter hvid Vin, anden Dagen, siude de det ind paa trediedeelen, oc giffve saa her aff at dricke om Dagen to gange, om Aftenen, oc om Morgenen, oc faste saa hver gang tre timer derpaa, denne Drick obner den forstoppede hoffne Leffver oc Milt, uddriffver Vattersotten, oc den Gulesot, igiennem Pisset.

Det brendte Vand aff Persilie, skal haffve samme Kraft oc Dyd.

Udvaartis.

Persilie med ferskt nybaget Brød støt, ofverlagt som heede i er, atskil hefvelsen, oc fordrifver heeden.

Saaleedis bruget, er god for den vilde Ild, paa den hede Mafve lagt, sacter Pinnen oc lesker heeden.

De Qvinder som ville affvenne deris Børn fra Brystene, skulle støde Persilies urt, oc den paa Brysterne legge, hun atskil den tilsammen løbne Melck, nedtrycker heden oc heffvelsen inden stacket tid.

Det brendte Vand hafver samme Kraft.

Mercke.

Cæpeon, Selinon, Apium, Eleosenium, Hydroselinon. Læs Dios. lib. 3 cap. 62.

Alle Mercke ere heedere i deris qvalitet end Persilie, thi annammis de icke aff Kockene udi Stegersene for deris u-lystige smag skyld, men blifve alleeniste hos Apoteckeren, handkand dem best bereede, oc saadan smag giffve som hver begerendis er, oc haffve vil.

Dioscorides lærer, at alle Mercker skulle brugis i alle maade indvaartis oc udvaartis, ligesom Persilie, thi tør mand intet ydermeere skrifve om dem her.

Qveseurt, Backerod. Bedeurt.

Bibernella, Petroselinum Macedonicum Pimpinella, den lille Qveseurt kaldis Polygula. Læs Dios. lib 3 cap. 70 oc lib 4. cap. 125.

Qveseurt eller Bibernella, er en ret Stenbreck, thi hun sønderbryder Stenen oc uddriffver den, er aff art hedere end alle haande slags Mercker, den tørre Rod til Pulver støt, maa brugis paa Maden i Peberens sted, er

sandeligen udi alle maade en kaastelig Rod til det gandske Legeme, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Qvesurt eller Bedeurt Rod oc Frø, haffve samme Dijd som Persilie, men i uddrifvelsen sterckere, behendigere oc føligere, til at stille Pinen med. Mand maa giøre Confect Taffler aff den tørre Rod til den kaalde slimagige Phlegmatiske Maffve, til Moderens oc Tarmernis vreds Pine.

Hvorleedis Bibernelle Rod eller Frø brugis oc til sig tagis, være sig i Dri eller Electuarium, da er det et forsøgt stycke, for Forgift oc Øder, om den nog til sig taget hafver, stiller Tarmernis Pine, uddriffver Nyrernis oc Le-dernis Steen, igiennem Pisset, oc Qvindernis Tid.

Det brendte Vand hafver samme Kraft, nogle Dage efter hver anden drucket, hvergang tre eller fire Skeder fulde.

Bebergel saaden i Qvesurte Vand oc drucket, stiller Vercken, Spasm kaldet.

udvaartis.

Somme holde Qvesurt, for et kaasteligt Vundenkruet, til det saargiorde Hofvet, urten støt oc Osen i Saaret lat, skal strap tillægis, somme hafve forsøgt saadant med en Hane, hafve stunget Hierne vanden igiennem, dog saa at Hiernen icke giordis Saar, hafve saa drøbet Qvesurte Oes derudi, oc den stotte urt udvaartis deryaa bundet, oc er inden en stacket stund tillægt.

Ansict nogle Dage med Qvesurte Vand toet, fordrifver Flecterne giør Ansictet klart oc rent.

Korvel.

Cingidium, Lapidium, Cherephillum, Cerifolium. Las Dios lib. 2 Teutsch Kørffel.

Den tamme Kørvel tien Kocken, oc Apoteckeren, er en forsøgt urt for det indvaartis lefrede Blod.

Indvaartis.

Denne urtis Oes eller det brendte Vand drucket, at skil lefret Blod

i Liffvet, som aff Fald, Slag eller stødelse tilsamenløbet er.
Maa oc brugis i Mad oc Drick til at uddrifve Lendernis Steen, oc Qvindernis Tid med.
Om mand vil giøre denne Lægedom sterckere, til at uddriffve det leffrede blod, med, da skal mand tage Kræfts Øyen, oc støtte linde Kul, oc giffve det at dricke, med Øsen aff Kørvel, eller med det brendte Vand, dette fordrifver oc Sidernis sting.
Ung Kørvel, med anden Kaal saaden oc ædt, giør Mafven oc Hofvedet gaat, for sin gode luct skyld.
Den vilde Kørvel, er sterckere oc mectigere, til at uddrifve Qvindernis Tid med udi Vin saaden oc drucket.
Saaledis bruget, er oc god for Pestilentze.

udvaartis.

Kørvel støt, oc paalagt som et Plaster, at skil all hefvelse, oc det lefrede blod, som aff fald eller slag sig sat haffver imellem Hud oc Kiød.

Hundekey.

Conion, Cicuta. Læs Dios. lib. 4 cap. 67.
Teutsch. Schirling, Wodendunck.
Denne onde urt Hundekey, skal icke giffvis eller tagis indvaartis i Liffvet, for hendis store Kaaldheds skyld, udvaartis maa hun brugis til atskillige Siugdommer, denne urt er Munckernis oc Nundernis urt, naar hun aff dem brugis, kunde de leffve kyskelige.

udvaartis.

Mand maa bruge Hundekey, Øes, eller det brendte Vand, til alle heede Hefvelser oc Siugdommer, hvilcke icke ville stillis aff andre Lægedommer, luncket paalagt, det tilbage drifver heeden, stiller Hofvedens oc alle Lemmers Pine.
Linklude i Øsen, eller udi Vandet, vaadgiorde oc paalagde, lader icke Brysterne, eller andre Lemmer blifve store eller haarde, fordrifver Qvinder-

-nis Melck, men disse Lægedomme tiene best, det reen Lifvede oc kiske Closterfolck.

Denne urtis Oes oc brendte Band, skulle udvellis for alle andre Lægedo-mer, til den brendendis vilde Ild.

Summa, hvad som af heede kommer, kand denne urtis Oes oc Band tilbage drifve, Pinen stille, oc hielpe til Søffns.

Røllicke.

Supersilium Veneris, Millefolium, Herba militaris, Achillea. Læs Diosc. lib. 4 cap. 88. oc 100.

Denne gamle oc offte forsøgte Bunder kruet Røllicke, er af tør qvalitet, tilsammendrager, tørrer oc læger, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne urt alleene, eller med andre urter i Vin saaden oc drucket, læger a-haande Saar oc Breck, uddrifver det lefrede Blod, Spolorme, oc hves for-gifft i Liffvet er, saaleedis bruget, stiller Bugens Pine.

Udvaartis.

Bardskærerne vide vel hvorleedis denne urt skal brugis til Plaster oc Salve, thi hun læger, tørrer oc renser alle Saar.

Ferskt eller grøn Røllicke støt, oc paa ferske Saar lagt, drager dem tilsam-men, ligesom de vaare tilsammen siude.

Ligesaa bruget oc paalagt, stiller Qvindernis Tids offverflødige flydelse dette er et lønligt oc forsøgt stycke.

Genserick. Stor Røllicke.

Potentilla, Protentilla, Herba anserina, Millefolium magnum, Tan-cetum agreste, Agrimonia parva, Hvad denne urtis Naffn er in Dioscoride, er end uvist hos lærde Læger, somme ville at hun skal va[illegible] Supersilium Veneris. Læs Diosc, lib. 4 cap. 101.

Genserick eller stor Røllicke (sommig siunis) er icke vaadactig, men af tør art, ligesom Røllicke, maa brugis indvaartis oc udvaartis uden fa[illegible]

Indvaartis.

Genserick eller stor Kollicke, med Vand oc Salt, saaden oc drucket, er god til dem som aff høyt faldne ere, atskil oc uddrifver det leffrede Blod.

Genserick i Vin saaden oc druckit, stiller Bugens oc Kyggens Pine, tien oc til de Qvinder som plagis med den hvide flod.

Udvaartis.

Denne urtis almindelige Lægedom er (som den meenige Mand mener) at hun skal stille Bugens flydelse, om mand toer Artzen med hende, oc legger hende i skoene.

Andre sige, om denne urt siudis i Vin, oc leggis paa Maffven, at hun da giør Stolgang, hvad hver fornemmer herom det vissester, maa hand annamme oc bruge.

Det brendte Vand, skal oc være god til røde Øyne, Flude derudi vaadgiorde, oc paalagde, skal oc bortdrage alle Flecter, oc stille Pinen, alt dette haffver ieg icke end forsøgt oc forfaret.

Nedensk Vundenkruet.

Herba fortis, Cartophylaga, Ceratophylax, Consolida, Saracenica.

Hvad denne urtis Nafn er in Dioscoride, er end uvist hos lærde Læger.

Denne urt vaaver i Skofvene, paa de steder, hvorsom Solen icke skin, haffver gule Blomster, ere som smaa Stierner, ieg haffver hørt aff de bonde Qvinder som hende fal haffve, at de kalde hende Nedenske Vundenkrut, oc denne urt maa brugis indvaartis oc udvaartis ligesom Sannickel.

Indvaartis.

Vand aff denne urt brent, oc serdeelis om hun føre haffver ligget udi i Vin i blød, oc siden brendis, læger alle Mafvens indvaartis Saar, Leffverens, Moderens, oc det gandske Legemis, stiller alle indvaartis vred oc Pine, maa brugis i alle maade, som Sannickel.

Udvaartis

Denne urtis Dyd oc Kraft, er ligesom Consolida major, Kollickis oc Musørens. Men dog haffver hun ydermeere, disse efterskreffne Dyder.

Først, Band brent aff denne urt, er god oc nytteligt bruget, til alle ferske
gamle Saar, dermed toene oc rensede, oc paalagt med Linklude, oc serdeelis
til Mendernis oc Qvindfolckens lønlige Steds Skab oc Saar.
Samme Band læger alle Mundens Saar, dermed toene oc klucket.

Mysicke. Rockare. Skoumercke.

Galation, Mater Silvia, Cordialis. Læs Diosc. lib. 4 cap. 90.
Teutsch. Waldt-Meister.
Denne urt maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Mysicke i Vin lagt i Maymaanet, oc den drucket, vederqvæger Hier-
-tet, oc den forderffvede Leffver.

Udvaartis.

Qvindfolckene siude denne urt i Band, oc bade deris smaa Børn der ud
for udslæt.
It Fodebad giort aff samme urt, Føderne deri satte, uddrager deris tre-
-hed.

Rubia.

Erytrodanum, Rubia tinctorum, Rubia Erythronium, Rubia
sativa, Vena tinctorum. Læs Diosc. lib. 3 cap. 137.
Teutsch. Klewe-Kraut.
Denne urt er aff Nature varm oc tør, maa brugis indvaartis oc
udvaartis.

Indvaartis.

Roden af denne urt saaden i Vin oc drucket, er god til dem som stungne
ere aff Hugormene, eller andre forgiftige Orme, Osen aff urten oc aff
Roden udkryst, oc med Vin drucket, er oc god for det samme, Saaret stad
oc toes hermed.
Forsagde Lægedom, eller oc Roden til Pulver støt, oc hver gang et Qvintin
til sig taget, driffver veldelige Pisset, sammeledis Qvindernis tid, obner
den forstoppede Leffver, Milt, Nyrer, oc Moderen er oc et kaasteligt forsø
stycke for den Gulesot.
Frøet støt, oc med Qvimel, eller med Honnig oc Edicke drucket,

fordriffver Milten, renser Melancholiam.

udvaartis.

Rogbad eller Tappe giort aff samme Rod, ere saare gode til de skrøbelige oc svage Qvindfolck, uddrage den anden Fødsel, oc det døde Barn.

urten oc Roden støt med Edicke, oc paalagt, renser oc døder allehaande skab, som æder om sig, Ringorm eller anden Hudens u-reenhed.

Jordbere urt.

Herba frage, Fragaria, Jordberet kaldis aff Vergilio, fraga, hvad denne urtis Nafn er in Dioscoride, er end u vist hos Lægedommens Doctores.

Teutsch. Erdbeeren.

Jordbære urt, Rod oc Bær, ere varme oc tørre, siudis udi Vin for Sidernis sting oc Lendernis Steen, men herimod ere Bærene kaalde oc aff vaadactig Complex, maa brugis indvaartis i Legemet til Mad oc Lægedom, sammeleedis udvaartis.

Indvaartis.

Kockene kiende Jordbær vel, de kaage gode Rætter aff dem, hvilcke bedre tiene de Siuge end helbrede Mennisker, thi de saare vel køle.

Jordbær oc Vand aff dem brent, er et kaasteligt køle Vand, til Lungens oc Leffverens oc all indvaartis hede, kunde leskis med Jordbære Vand.

Spedalske Mennisker som haffve et røt Ansicte, oc hedt Blad, kunde opholdis en lang Tid med Jordbære Vand, om Dagen to eller tre gange deraff drucket, hver gange tre Skeeder fulde.

Samme Vand saaledis drucket, styrcker det svare oc skrøbelige Hierte, rømmer, Brystet, atskil den hede Gulesot, oc giør fersk Blod.

udvaartis.

Jordbære urt støt, oc Osen deraff udkryst, er god til alle hede onde Saar, tilsammen tvinger dem, saa at de lægis.

Jordbære Vand, er gaat naar som Munden indvaartis bullen er, oc for Halsens Bylder, dermed klucket.

Det røde Ansict dermed toet, fordrifver heden oc allehaande u-reenhed.

Onde Skenne beens Saar, skal rensis med Jordebær Vand, Linklude der vaadgiøris oc paaleggis.

Somme giøre Øyenvand aff Jordebær, tage dertil Salt, oc distilere det saa, eller lade det saa i et Kaaber kar i en Kiellere, saa bliffver heraf et grønt Øyenvand, hvilcket oc vel tien til Flecter.

Tormentilla.

Pentaphyllon silvestre, Pentapedes, bistorta, Digitus Mercurij. La Diosc. lib. 4 cap. 40.

Teutsch. Tormentil.

Tormentilla er en kaastelig oc dyrbar Rod, hvilcken til mange atskillige Siugdomme tien, maa brugis indvaartis oc udvaartis, er af kaald oc tør Complex, er kaastelig til alle flydelse.

Indvaartis.

Osen aff fersk oc grøn Tormentilla Rod oc urt, drucket, staar imod al forgift, være sig ædet eller drucket, samme ledis Pestilentze, alle dise uddriffver hun igiennem Sveden.

Dersom mand icke kand faa Roden fersk oc grøn, maa mand støde den, tørre til Pulver, oc den til sig tage, hvergang et Qvintin.

Eller mand maa siude en Haandfuld aff urterne oc Røderne i Win, oc den samme Win varm dricke, er lige krafftig.

Urterne oc Røderne lagde i blod i Win, oc siden brent in balneo Mariæ er et kaasteligt forsøgt Band til foresagde Bryster.

Foresagde urter, Rod oc Oes, Pulver eller Band tien til alle Lemmer, oc ner den forstoppede Leffver, læger Lungen, atskil oc uddriffver inden en stacket tid den Gulesot, serdeelis om mand dricker Osen deraff.

Om nogen blef siug oc saare frøs, oc ey viste hvad Siugdom det skulde være, hand skal tage et Qvintin aff samme Rods Pulver, oc et Qvintin Theragelse, oc dem tilsammen blande med en drick Tormentille Band, det saa dricke, sig nedlegge, oc derpaa svedis, da frelsis samme Menniske med Guds hielp fra all forgifftelig Siugdom, være sig Svedsot, Pestilentze, Kaaldesiuge, denne Lægedom er vis oc ofte forsøgt.

En almindelig Regel. Hvad som helst Lægedom mand vil bereede im

forgift oc Pestilentze, skal Tormentilla ingenlunde forgiættis.
ÿ dermeere, der findis nøÿe nogen Rod til, som bedre er imod allehaande flÿ-
delse, være sig rød eller hvid, end Tormentilla er. Mand maa giøre aff hende
Confecter, Taffler, Pulver, Electuaria, drick, Poser, efter som hver gaat siunis.
Faarehÿrdene vide hendis Dÿd, oc kunde hielpe deris siuge Faar med hende.
Denne røde Rod til Pulver støt, oc med rød Vin drucket, stiller all Blodsott.
Merck oc, om nogen haffde den Kaaldesiuge oc Blodsotten, da skal mand giffve
et Qvintin aff samme støtte Rod med Vand, hvori gloendis Staal slukt er,
eller med Tormentille Vand, to gange om Dagen.
Somme giøre Kager aff Tormentille Rod, dertil tage de en ægeblomme,
lade derudi et halft Muskate smaa støt, oc saa meeget Haffre Meel, heraf giøre
de en Deÿ, oc bage det siden i en heed Ildsted offver Gløÿer sactelige, Kagen
ofte omvent, skal være en kaastelig Lægedom for allehaande flÿdelse, hver
gang en Kage æden.
En anden Kage, om nogen spÿer aff Cholera. Tag Tormentille Pulver,
oc rør det med det hvide aff et æg til en Deÿ, bage det paa en heed Tegelsteen,
oc giem det, oc om nogen plagis dermed at hand spÿer, giff hannem da heraf
et Qvintin at dricke, med Vand brent aff Sÿsenbrand, oc derudi vel sønder
gnedet.
Hver maa selff tilsammen sætte saadanne flere Lægedommer, oc bruge
dem til foresagde Siugdommer.

udvaartis.

Tormentilla er et Vunden krudt til alle Saar, tien til Plaaster oc Sal-
ver, thi hun renser oc læger alle fule Saar oc Bÿlder, i Vin eller Vand
saaden, dermed tvet, oc Pulveret udi Saaret strød, Bardskererne skulle
berede deris Plaster oc Salve med Tormentille Des oc Vand.
Tormentilla Vand blandet med beredt Tutia eller hvid Raf, tien saa-
re vel til rindendis Øÿen deri drÿppet.
Urten oc Roden tilsammen støtte oc paalagde, atskil oc fordriffve alle-

haande Knorter, Knuder oc hefvelser bag Ørerne oc Kroy, stille Lender-
-nis Pine, læger alle Skab som omkring sig æder, Syenebyld, oc andre saa-
-danne Breck, om hun siudis i Edicke oc yaaleggis.

Denne Rod, Ves, Vand, er en lønlig Lægedom, til at stille alle haande Qvin-
-dernis Blodsot med. Femfingris urt.

Qvinqvefolium, Pentaphyllon, Pentadactilus, Manus Martis, Qvinq. peta.
Læs. Diosc. lib. 4 cap. 34.

Teutsch. Fünff-Fingerkraut.

Femfingris urt er aff tør art, maa brugis indvaartis oc udvaartis, for
alle Bugens flydelse, ligesom sagt er om Tormentilla.

Indvaartis.

Denne urtis Ves oc Vand skulle brugis ligesom Tormentille, thi giøris der
intet behoff ydermeere heraff at skrifve.

Udvaartis.

Femfingris urt saaden med Vand oc Honnig, læger Mundens oc Tendernis
Kiøds Saar, oc den saare Hals, dermed toet oc klucket.

Det brendte Vand, hafver samme Dyd oc Kraft.

Roden med Edicke saaden, oc offverlagt som et Plaster, døder alle Saar
som om sig æde, være sig Fistel, Kræft oc saadanne lige.

Det brendte Vand aff denne store Femfingris urt, skal være god til de
Hender som skelfve eller røste, ofte dermed toene, oc aff dem self igien
tørrede.

Andre hendis dyder ere beskreffne i blant Tormentilles.

Sanickel.

Sanicula, Sennicula, Diapensia, Ferraria minor. Hvad hendis
Naffn er in Dioscoride, er end u-vist.

Sanickel er aff tør Complexie, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Sanickel hafver samme Dyd som Tormentilla, thi Roden oc Bladene
i Honnig Vand saadne, oc drucket, læger den saare Lunge, renser hendis

rør, oc hves ÿdermeere indvaartis i Legemet brudet er, kand lægis med Sanickel.

I Vin eller i Vand saaden, oc drucket, stiller Blodspÿelse, Bugvred oc Lendeverck, stopper allehaande Blodsot paa Mend oc Qvinder, denne urt skal brugis til all indvaartis Breck, ligesom Tormentilla.

Udvaartis.

Sanickel læger saare vel, oc tilsammen draget ferske Saar, thi skal hun brugis til Vundendranck.

Til alt hves brudet er, maa Sanickel med andre ting paaleggis som et Plaster, ligesom om Consolida, (det er Valurtz) skreffvet staar, oc ÿdermeere om hende findis det.

Sanickel saaden i en Grÿde med ferskt Kiød, tilsammen drager stÿckerne igien, saa saare læger hun.

Løvefød. Sÿnau.

Leontopetalon, Leontopodion, Leucopedion, Pes leonis, Planta leonis, Alchimilla. Artincilla. Læs Dios. lib. 3 cap. 126.

Teutsch. Sÿnnaw, unser Frawen-Mantel.

Denne urt er en kaastelig urt, oc alt hves indvaartis oc udvaartis brudet er, kand hun læge, hendis complex er tilbøÿelig til Kaaldhed.

Indvaartis.

Sÿnau maa brugis indvaartis i Legemet, i Vin saaden oc drucket, eller brende Vand aff hende, oc dricke det, for alle indvaartis Breck oc Saar, ligesom om Tormentilla oc Sanickel sagt er.

Udvaartis.

Bladene aff Sÿnau paa all heed Heffvelse lagde, være sig obet eller heelt, stille Piinen oc leske all heeden, det brendte Vand, giør det samme.

Urter oc Roden brugis til Vundendranck, til Plaster oc Salver, ligesom Sanickel.

Agermonie.

Eupatorium, Agrimonie, Hepatitis. Læs. Diosc. lib. 4 cap. 83.

Teutsch. Boerwurtzel, Agrimonien.

Indvaartis.

Agermonie saaden med Vin oc drucket, obner Lefverens forstoppelse, saa-
-leedis bruget, er god for Tarmenis vred.

Det brendte Vand drucket, sacter Hosten, atskil Spyttet eller Skarnet, ud-
-drifver den Gulesot, er god til dem som hafve den Kaaldesiuge, døder Ormen
udi Liffvet.

Udvaartis.

Agermonie Blad støt med Ister, oc varmt paalagt, tilhobe drager de uskick-
-lige er, serdeelis de som aff hug ere komne, oc icke rettelige i det første ere tilsyd
oc lægte.

Denne urt brugis oc til Ledemoder, som aflede ere, oc da skal mand tage
Agermonie ferst grøn eller tør, oc Hvedekled, oc dem i Vin tilsammen
siude, saa lenge indtil det bliffver som en Grød, oc saa varmt paalegge.
Somme steege hende lit i Edicke oc Smør, til forskrefne Breck, oc er dette
et skønt Experiment.

Det brendte Vand er oc god til Munden som indvaartis Bullen er, oc
til andre Saar, dem dermed toene, lægis de.

Lungeurt

Pulmunaria, Muscus, Lichena petrosa, Lichena aquatica, Lichena arb-
-rea, Lichena silvestris, Lichen, bryion. Læs Dios. lib. 4 cap. 14.

Teutsch. Lungenkraut.

Den kaalde Lungeurt som vaaver i Bryude oc paa vaade Steene,
sammeleedis Lungeurt som vaaver paa æg maa brugis indvaartis
oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne grøne krybendis urt i Vin saaden, eller oc i andre maade druck-
-læger den saargiorde Lunge oc Lefver, imodstaar alle Hofvedens hede fly-
-delse, som stedse ned i Halsen falder, er meeget kaasteligere oc bedre end
den actis aff mange, til atskillige Legemens Siugdommer, som komne
ere aff Heede.

urten tørret oc til Pulver stødt, oc blandet med Sucker, eller oc be-
redt med andre urter, er saare god til Lungens Bryst oc Brøst.

Denne Lungeurt sow vaxer paa Ager, bruges almindelige til
Lungesot, for Trang brystighed, for en saadet Hoste, oc for Mose, giort
til Pulver, eller oc Vand aff den brent oc drucket. Denne urtis Pulver
skal saaledis beredis. Tag Lungeurt sow er tørret, Anis, Lungen aff
en Kalff, som tørreter mod Sucker eller Vaxet, Fennikel Frø, Ester sode,
Holtzurt, ligemeeget aff hvert, saa stødt hvert serdeelis, oc sicte det
igiennem et urtesold, tag ligesaa meeget god Sucker, som alle disse
forskrefne ting, blande dem tilsammen, heraff om Aftenen oc Mor-
genen til sig taget med Vin, eller anden Vædske, fordriffver den stoctede
Hande, obver Lungen oc Lefveren, oc er godt for den tørre Hoste.

Tyrder, de som handle oc omgaaes med Hvas oc Ild, giøre denne Lunge
urt til Pulver, blande den med Salt, oc giffve saadet den som Trang brystig
er, oc Hoste hafver, oc er en fast oc forsøgt Lægedom.

Den vaade Lungeurt, eller Lefveurt sow vaxer i Brønde eller paa
Steene, lesser all u-naturlig Hede, oc staar imod Gaxens hede-flydelse, der
paalagt.

Ilex, Pisseurt, Jomfru Haar.
Empetron, Calcifraga. Lacs Dios. lib. 4 cap. 141.
Teutsch. Jungfrow-Haar, Haerkraut.

Denne urt findis almindelige gierne paa Gaardjord, hos de saar Tuer
oc hart hos Beede, herdis kraffter, at hun sønderbryder Steenen, uddrif-
ver den, oc giør at Disse, bruges indvortis i Legemet.

Indvortis.

Denne urt saaden i Vouning Vand, oc drucket, uddriffver icke alleeni-
ste Steenen, men ocsaa Phlegmam oc Choleram, det er, all Maffvens galde
segne Slim oc andre onde Vædsker, hun saare vel til dem som ere Vater-
sottige. Samme urt saaden i Vin oc drucket, stiller Qvindernis tid vel-
delige, som reen hafver i sundhed forfaret aff en derlig Qvinde, som er min

Gyolorme, men om mand tager dertil Scamoneam oc sort Nyseurt, da bliffver denne Lægedom sterckere oc krafftiger. De som ville bruge forskrefne Lægedom, skulle tilforn æde Hvideløg.

Roden i Vin saaden, oc den i nogle dage drucket, skal hielpe Milten igien i sin rette sted.

It skiønt stycke til dem som aff Ild het Vand, Olie eller andre saadanne lige brende ere. Tag Roden aff Bregne, stød hende, krijst Osen deraff, men er hun for tør, da tag Rosen Vand, eller Lindeblomsters Vand, eller Kilde Vand, hvilcket af dem, du kant haffve, med disse Vand krijst Osen igiennem, dern kommer en seye Oes, med den Oes smør den brende sted, da lægis det under=lige, denne Lægedom oc Konst er vis, kand icke nock loffvis aff dem som hende bruge.

Bregne som vaaper i Skoffve.

Tilypteris, Filix fæmina, Filix fæmella, Læs Dios. lib. 2 cap. 167. oc Plin. lib. 4. cap. 11.

Teutsch. Walt=Faren.

Denne Bregne er hinandens Hustru, haffve fuldnær eens Dyder, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Denne Bregnis Rod støt til Pulver, oc deraff tre Qvintin med Honnig Vand, drucket, uddrifve de brede Orme.

Ligesaaleedis med Vin drucket, uddriffver de lange oc trinde Orme.

Qvindfolck skulle icke bruge denne Rod, thi hun giør dem u=frugtsom=melige, haffver oc andre u=dyder med sig, hvilcke icke sømmelige ere at=skriffve.

Bladene aff ung Bregne, saadne oc ædne blødgiøre den haarde Bug.

udvaartis.

Roden tørret oc til Pulver støt, oc udi gamle Saar lat, som icke lægis vil læger denne Rod baade paa Menniske, Qvæg oc Fæ.

Hiortetunge.

Phyllitis, Scolopendria, Hemionum Lingva cervina, Splenatica, Læs Diosc lib. 3. cap. 128.

Teutsch. Hirsch Zunge.
Denne urt er tør oc noget varm aff Nature.

Indvaartis.

Hiorte Tunge i Vin saaden oc drucket, er god til dem som aff Hugorme bidne ere, dette maa oc giffvis Fæet som stungne er aff dennem.
Saaledis varm drucket, er god for bugvreed, stiller bugens flydelse, Diarheam.
Bladene i Ædicte saadne, oc nogle dage drucket, fordriffver Milten, oc hun forsvinder deraff.
I Vin saaden oc drucket, obner Leffveren, Milten, uddriffver den Gulesot, borttager den fierde dags Kaaldesiuge, atskil den sorte Melancholiam, uddrif=ver Blærens oc Lendernis Steen, sammeleedis leffret Blod fra Hiertet, som aff Slag eller krystelse kommet er, imodstaar Kaaldevis, disse forskreffne Dyder tilskriffvis Hiorte Tungis urt, men alle ere icke end bevist.
Vand aff Hiorte Tunge brent, styrcker Hiertet, stiller hickelsen, Singultum kaldet.

Udvaartis.

Hiortetungis Vand er god til Drøbelen som nedfalden er, dermed klucket.
Med reen Hamp offver Leffveren eller Maffven lagt, uddriffver deris u=na=turlige heede, renser alle obne Saar dermed toene.

Tordmaaneds Fioler.

Jon. Viola purpurea. Læs Diosc. lib. 4 Cap. 107.
Fioler ere aff kaald oc vaadagtig Complex, skulle brugis i alle kaalde Siug=dommer, indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Aff Fioler giøris Ædicte, Olie, Sucker Conserva Juleb oc Syruper, hvo som icke formaar at kiøbe Sucker, hand maa siude Fioler i Vand, oc det bruge til all hede Siugdommer, serdeelis til unge Børns, som den Fal=dendesot eller heede Kaaldesiuge haffve.
Saaledis beredis de almindelige, oc er en nyttelig Lægedom for de fattige Folck.
Tag Fioler som vaave udi Tordmaanet, den stund de staa i deris beste Blomster, oc end velluctendis ere, leg dem i en Tinkande, lad heet Vand paa dem, lad

dem saa staa i 5. eller 6. Timer, kryst saa Blomsterne derfra, giør saa samme Vand lige som førre, paa første Fioler, brug dette tre eller fire gange, med andre ferske Fioler, siden tag samme afklarede Vand, lad det saa sactelige siude, indtil det bliffver tyckt som klart Honnig, da er det nock saadet, naar det bliffver kalt, skal det ladis i et Glas, som offven til sneffvert oc under hvit er, oc forvarct indtil behoff giøris.

Saaledis maa Rosen Syrup siudis, sammeledis oc aff allehaande grøne urter oc Blomster.

Fioler Syrup to eller tre Skeder fulde til sig tagne, leske den brendendis Kaaldesiugis hede, holde Bugen oben, styrcke Hiertet, stille Sidernis sting, oc er god til alle heede Siugdommer.

Somme blande Fiole Syrup med ferst Kildevand, giffve det saa for Tørst, er en lystig tilhobe blandelse for siuge Mennisker.

udvaartis.

Fiole Olie, Fiole Vand, eller Fiole-Edicke, alle disse stille den store Hoffvetverk dermed smurt, Linklude derudi vaadegiorde oc paalagde, tiene oc vel til den heede Leffver, udvaartis paalagt.

Gule, brune, røde leffverfarffvede hvide Fioler.

Viola lutea, Viola citrina, Cheiri Leucoium, Viola Matronalis. Læs Diosc. lib. 3. cap. 129.

Teutsch. Violen.

Iblant allehaande disse Slag oc farfver, actis de gule for de beste, oc brug i Lægedommen indvaartis. Indvaartis.

Gule Fioler i Vin saadne, sammeledis det brendte Vand, tien vel til den som hafve bulne Leffver oc Nyrer, to gange om Dagen drucket, hver gang fire eller fem Skeeder fulde.

Men herimod haffve Osen oc Frøet den Art oc Nature, om de siudis i oc drickis, driffve de icke alleniste Qvindernis tid, men ocsaa den anden Fødsel, oc den døde Fruct, skal icke brugis uden stor nød for haanden er, oc ell icke.

Blomsterne i Vand saadne, oc drucket, kole den hede Moder.
Gul Fiole Vand udi nogle Dage drucket, skal styrcke alle indvaartis Lemmer.

Udvaartis.

Osen aff alle Fioler, i Øynene lat, renser dem, atskil all dumhed oc Flecter.
Vandet blandet med Honnig, læger Mundens indvaartis Saar.

Fiols Blomster, Trefaaldigheds urt.

Herba Trinitatis, Jacca, Jovis flamma, Flammea, Tusculana marina, Herba cavelata. Hvad hun kaldis aff Dioscoride, er end u. vist.
Teutsch. Freysamkraut, Dreyfaltigkeit-Blumen.
Disse Fioler ere aff kaald qvalitet, brugis bedre indvaartis end udvaartis.

Indvaartis.

Vand aff disse urter brent, skal være god til unge Børn, naar de Heede haffve, oc siuge i Bugen bliffve, dem skal mand iblant med gifve at dricke aff samme Vand.
Skal oc være god til den bulne Lunge, oc renser Brystet, idelige drucket, oc Dricken dermed blandet.
Denne urt er oc god til Svin, som haffve i Halsen den heede bulde, Angina kaldet.

Korn blomster.

Genicularis, Pes Gruis.

Indvaartis.

Disse Blomster oc deris Frø i Vin saadne oc drucket, ere gode for Ederkoppers, Scorpioners Eder oc Forgift, kand oc vel skee, at de oc imodstaa anden Forgiftelse.
Frøet støt til Pulver, oc hver gang et halft Qvintin drucket, uddriffver Maffvens galde.

Udvaartis.

Vandet af Blomsterne brent, skal være gaat til røde Øyen, i dem lat, oc udvaartis med Linklude paalagt. Saaleedis bruget, lesker oc andre Saars heede.

Viola persica, Viola partica, Viola peregrina.

Ere de Fioler som vi her i vore Land til urtekoste bruge, ingen Kraft eller Dyd er end fundet i gamle Læge Bøger om dem.

Riddere sporer.

Hedÿsaron, Pelicinum, Securridaca, Consolida regalis, Cuminum silvestre. Læs Diosc. lib. 3 cap. 138. oc Plinium lib. 27. cap. 13.

Teutsch. Ridderblumen, Riddersporn.

Blomster oc Bandet aff denne urt brent, brugis almindelige til onde dumme Øyen, skal oc leske all indvaartis oc udvaartis hede, drucket oc paalagt.

Maÿmaaneds Blomster.

Ephemeron, Epherum, iris, silvestris, Calcalia Leontica, Lilium convallum. Læs Diosc. lib. 4 cap. 108.

Teutsch. Maÿblumen.

Disse Maÿmaaneds Blomster, ere alleene gode til at bruge, naar de haffve deris fuldkomne luct, Band aff dem brent, brugis til at skillige indvaartis oc udvaartis Siugdommer.

Indvaartis.

Maÿmaaneds Blomster, lagde i blød i god sterck Vin, oc nogle gang brendt, er god til dem som forsvinde, oc ere bleffne mactløse, igiengifver oc det fortabte Maal, hver gang en Skee fuld drucket.

Saaleedis bruget, er oc god for æder, for Tarmenis vred, styrcker Hiernen oc Hiertet, oc om nogen fra Sinde vaare, giffver Sinden igien.

Neglicker.

Lÿchnis Stephanomatice, Lichnis coronaria, Flores Cariophyllorum, Flores Musarum, Flores Nÿmpharum. Læs Diosc. lib. 3 cap. 109.

Neglicker elske de Rige icke alleeniste for deris skiønheds skyld, men ocsaa for deris gode søde luct, ere oc nÿttelige til mange ting.

Indvaartis.

Somme giøre Sucker Conserva aff disse kaastelige Blomster,

ligesom aff Rosen, Fioler, eller Ovetunge, er et kaasteligt Sucker oc kraftigt, til at styrcke det svage oc skrøbelige Hierte med, oc ser=deelis i heede Kaaldesiuger.

Somme tilgiøre Edicke, med de røde Neglicker, oc bruge dem indvaartis, oc udvaartis, er god for Hoffvetverck, dertil luctet, oc Tenderne dermed smurt.

Et kaasteligt Vand for Steen, brendis aff de vilde Neglicker, som vaave paa Marcken, deraff skal mand dricke to eller tre Skeeder fulde, naar mand plagis af Steen oc er et ret Experiment.

Pionye.

Glyöysule, Glyöysidie, Pæonea, Pionia, Herba casta, Herba regia Pentero=bon Rosa benedicta. Læs Dios. lib. 3 cap. 134.

Teutsch. Peonien, Benedicten=Rosen.

Indvaartis.

Roden aff den røde Peonie tørret oc til Pulver støt, oc deraf saa stort som en Mandele med Vin drucket, renser Qvinderne efter Fødselen, uddrifver deris Tid, Lendernis oc Blærens Steen, den Gulesot, stiller Bugens Pine.

Men herimod Roden i Vin saaden, oc den nogle Dage drucket, stopper Bug=gens flydelse.

12. Pione kierner til Pulver støtte, oc drucket, stiller Qvindernis blods flydelse, imod staa Moderens opstødelse, vemmelse oc spyelse, oc lader icke Steen vaave i unge Børn, om mand giffver den deraff at dricke.

15. Pionie kierne støtte til Pulver, med Vin druckne, opvecke de Qvin=der igien hvilcke aff Moderens Breck nedfaldne ere, ligesom de vaare døde.

Vandet aff disse Rosen oc Røder brent, styrcker Hiertet, tien oc saare vel til unge Børn, som med svar Siugdom befengt ere, dem iblant med giffvet to eller tre Skeeder fulde.

Den hvide Pionie hvilcken som Læger sælge oc holde for Dictan haffver lige Kraft oc dyd som den røde, hun maa oc brugis for allehaande æder oc Forgiftelse.

Udvaartis.

Roden oc Frøet hende om Halsen, ere gode for Syøgelse, oc for den faldende
siger Galenus, hvilcket oc forsøgt er af mange lærde Mænd, oc vist fundet.

Kleffver eller Sue som vore paa Enge.

Trifolium pratense, Trifolium, Cuculi, Alleluja.

Kleffver eller Sue som vaare paa Enge, maa brugis indvaartis oc
udvaartis, men Blomsterne oc det mode Frø, ere alsombest.

Indvaartis.

Blomsterne oc Frøet i Honnig Vand, eller i Vin saaden oc drucket, eller
heraff Clistere giort, oc bag indsat, bløder Tarmenis haarde oc seije Sli
heeler oc læger Tarmenis Saar, oc stiller deris Pine.

Udvaartis.

Blomsterne oc Frøet saadne i Vand oc Olie, oc lagt paa haarde Knorter
oc Bulder, giør dem tidige oc mode, haffver fuldnær samme Dyd som Feni
Græci Frø haffver.

Nardus, Velluctendis Kleffver.

Sputider, Lotos hemeros, Lotos urbana, Lotus Sativa, Trifolium Acid
Trifolium odoratum. Læs Diosc. lib. 4 cap. 96.

T. Siebengezeit, Wolrichender-Klee.

Siutider er en mectig urt oc Lægedom for all Forgifft.

Indvaartis.

Om mand redis for Forgift, da maa mand Siutiders Frø, Blomster o
Blad i Edicke oc Honnig siude, oc det dricke.

Thi skal mand tage dette Frø til Theragelse, oc til andre Electuaria
brugis for Forgift.

Blomsterne, Frøet, Bladene, tilhobe, eller hver for sig self, i Vin eller
Honning Vand saadne, oc drucket, atskil Sidernis Sting, giør at
stiller Kaaldeyis, tien oc vel til dem som haffve den faldende sot, oc
nedfaldne ligge, oc serdeelis til de Qvinder, som nedfalde af Moderen
breck, oc ligge ligesom de vare døde.

Forneffnde drick i begyndelsen aff Vattersotten, nogle dage drucket, imodstaar hende.

Forskreffne drick fordriffver oc den trediedags oc fierde dags Kaalde-siuge.

Tre eller fire Qvintin aff Bladene til Pulver støtte oc druckne, driffve Qvindernis Tid.

Udvaartis.

Saar aff forgiftige Hugorme oc andre Diur bidne eller stungne, skulle lægis med denne urt, frø oc Blomster, Saaret skal idelige toes oc rensis, med samme Vand.

Det brendte Vand tien oc til saadan Breck.

Amur.

Lotus agria, Lotus silvestris, Melilotum, Læs Diosc. lib. 4 c. 201.

Teutsch Steinklee.

Amur er oc et Slag aff Kleffver, er meere varm end kaald aff Nature, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Amur i Vin saaden oc sødgiort med Honnig oc drucket, bløder oc atskil alle indvaartis Saar oc Bylder i Liffvet, oc stiller Pinen, tien saare vel til den haarde oc hoffne Moder, i Malvesie Vin saaden oc drucket.

Udvaartis.

Amur brugis udvaartis meeget til at stille Pine med, ligesom Comille-blomster, støt oc lagt offver Øyen som heede i er, uddrager den, det samme giør oc det brendte Vand, med Linklude offverlagt.

Osen aff Blomsterne udkryst, tiene saare vel til dumme Øyen, atskille Hinden, udi Ørnene lat, stiller Pinen.

Amur, Valmuer, Hørfrø eller Fænum Græcum, i hvid Vin saadne, er et kaasteligt Røgbad til den hoffne Moder, hoffne Bagtarm, til den lønlige ting, tien oc til all heffvelse, som kommer hos den lønlige sted, somme tage her til æggeblommer oc Lisbons Olie.

Fenum Græcum.

Telis, Silicula, Silcia, Cornu caprinum, Stipula. Læs Diosc. lib: 2 cap 94.

Teutsch. Grekisch-Houw.

Fæni Græci frø, er et kaasteligt, lysteligt oc nytteligt frø til at bløde oc mødgiøre Bylder med, oc stille Pine med, indvaartis oc udvaartis, oc er ofte forsøgt.

Indvaartis.

Fæni Græci frø i Honning Vand saaden oc drucket, bløder hves indvaartis forsamlet er, læger det som saargiort er, stiller Pinen i alle Lemmer.

Udvaartis.

Fænum Græcum brugis mere indvaartis end udvaartis.

Fæni Græci frø i Vand saadet, oc siden igiennem en Klud krysst, oc Hoffet dermed toet, læger det skorffvede Hoffvet, fordriffver Skellene, oc kommer Haaret til at vaaye.

En Vege eller Tay i forskreffne Saad vaadgiort, oc med Gaase Ister sm Qvindernis lønlige sted stunget, obner den tillucte oc hoffne Moder.

De Qvinder som haffve saadan Breck, skulle sidde ofver Fæni Græci frø Saad, oc giøre Røgbad aff hende under oy.

Saadan Krafft haffve oc urterne den stund de ferske oc grøne ere, oc bø-gede som forestaar.

Forskrefne Røgbad under oy, er oc god til dem som idelige begere at ga til Stols, oc kunde der intet giøre.

Dette frø skal tagis til Llistere i Tarmenis vred, oc til de Saargiorte Tarme.

Til den haarde Milt, skal mand tage Fænum Græcum, oc blande d med Salpeter oc Edicke, oc deraff Plaster giøre, oc paalegge, skal nedt Milten oc giøre den liden.

Summa dette frø er god oc forsøgt til all hefvelse.

Erter.

Pisus, Pisa, Pisum, Cicer Arietinum, Læs Diosc. lib. 2 cap. 95.

Teutsch. Erbissen.

Erter brugis idelige til Mad, baade aff Rige oc fattige, Galenus sige

mætte, spise oc føde vel, brugis oc til Lægedom, indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Erter oc Persilie røder tilsammen saadne ere en god Mad til de Qvinder som ligge udi Barselseng, Saadne udfører deris offverflødige u-reenhed ved Pisset, serdeelis om det siudis med Rosmariner oc Muskateblomster.

Saaledis saadne, giffve de diendis Qvinder megen Melck, hvoraf merckis at de vel føde.

Ertesaad i nogle Dage drucket i Vatter sottis begyndelse, fordriffver hende.

Summa, uden all fare maa mand giffve Ertesaad fuldnær udi alle Siug-dommer, eij anseet hvad andre derimod sige.

Udvaartis.

Erter saadne udi Vand oc Lud, det buldne skurffvede Hoffvet, dermed toet, læger det, er et vist Experiment.

Samme Ertesaad fordrifver Ansictens rijncker, giør Huden klar, dermed toet.

Om mand tager Honning oc Bijgmel dertil, saa blifver det en kaaste-lig Lægedom, til alle fule flijdendis Saar, som icke ville lægis med andre Lægedomme, lægis hermed.

Erter oc fugle tilhaabe udi Vand saadne, deraf Plaster giort oc offverlagt, fordriffver den lønlige steds heffvelse oc stiller Pinen.

Bønner saaleedis brugede, haffver samme Kraft.

Somme haffve saadan Meening, oc mene, at om de røre Varter med Erter udi den samme stund som den nij Maane tendis, at de skulde forsvinde, oc bære dem saaledis at, de tage saa mange Erter som Varterne ere, oc med hver Ert røre de en Varte, siden binde de dem i en Klud, oc kaste dem baglendis saa dem.

Af de Erter Cicer kaldede.

Erebinthos, Cicer album & rubeum, Læs Diosc. lib. 2 cap. 96.

Indvaartis.

Cicer Erter opsaadne, oc det første Vand deraff ladet, oc med andet Vand paa nij saadne, oc samme Vand fastendis drucket, giør vel at visse, oc uddriffver Steenen.

Nogle Lage drucket, er god til dem, som begynde at bliffve Vattersottige.
De som idelige en ond flydelse haffve fra Nyrerne med Pine, oc Blæren
paa dem er saargiort, de skulle icke bruge disse Erter formeeget, for deris
drifvende krafts skyld. Udvaartis.

Licer, Erters Dyd oc Krafft, ere iblant Erternis beskreffne, ere i alle maade
sterckere oc kraftigere end rette Erter ere.

Bønner.

Cyamos, Faba. Læs Diosc. lib. 2 cap. 97.
Bønner den stund de ere ferske oc grøne, ere de ingen ond eller skadelig Mad
thi ville vi æde dem den stund de grøne oc ferske ere, men naar de tørre ere,
ville vi unde Bønder dem oc andre som grost oc sterckt Arbeyde giøre.
Somme giøre Peberkage af Bønnemel.
Somme fedgiøre deris Suun med dem, oc Suunene blifve fede inden en
stacket tid. Udvaartis.

Hvad som helst heffvelse sig opheffver, hos den lønlige sted, nedlegge oc læge Lø-
-gerne med Bønnemel i Edicke saadet, eller i tyck Vin med Olie blandet.
Summa, Bønnemel er god oc tien til Brysternis, den lønlige Steds oc
Ledemodernis heffvelse oc Knuder i Vin saadet, oc varm paalagt.

Aff de Bønner Lupini.

Termos, Lupinus. Læs Diosc. lib. 2 cap. 113.
Teutsch. Wolffs-Bonen.
Lupini Bønner ere aff varm oc tør qvalitet.

Indvaartis.

Lupini Bønner i Vand bløtte, indtil heskheeden er uddragen, siden igien
tørrede til Pulver støtte, med Edicke druckne, fordriffve Maffens u-lystig
oc giffve Lyst til Maden.
De beske Lupini Bønner til Pulver støtte, med Edicke eller med Sa
tilsig tagne, uddriffve allehaande Orm, ligesom Ormekrud.
Vandet hvori samme Bønner saadne ere, eller det som de i blød legget
drucket, giør det samme.

Om mand vil giøre samme Lægedom, for Orme, sterckere, da skal mand siude Peber oc Rude med samme Bønner, oc giffve den Siuge heraf at dricke, meeget eller føye, efter Personens Leylighed.

Udvaartis.

Lupini Bønner i Vand saadne, oc allehaande Skab, død Kiød, Ansictens Maal, skorfvet Hofvet, dermed nogle Dage toene, læger underlige, oc giør Hu-den saare klar.

Lupini Bønners Meel, med Edicke saadet, oc offverlagt, læger oc fordrifver Krop, Knorter, Knuder, Lendeverck, oc alle Ledemoders befengelse.

I Regn vand saadne, oc Ansictet dermed toet, fordrifver all Ansictens u-reenhed.

Fugle Ærter.

Orbos, Eruum, Læs Diosc. lib. 2 cap. 112.

Endog Fugle Ærter saaes aff mange, til at giffve Qvæg oc Fæ alleniste, de hafve alligevel stor Kraft oc Dyd i Lægedommen, til atskillig Breck oc Brøst, baade indvaartis oc udvaartis, oc serdeelis deris Meel, hvilcket mand saa berede skal. Mand skal legge de beste oc største Ærter i Vand, indtil Skalen eller Huden gaar fra dennem, siden dem igien tørre, oc til Mel maale, oc renlige sicte igiennem en urtesaald.

Indvaartis.

Fugle Ærters Mel bered som fore staar bruget, giør at pisse, oc giør Bugen gaat, men om det idelige brugis, giør det Blæren, oc Tarmene skade, for deris uddrifvendis Krafts skyld.

De som Svindesot hafve, skulle blande dette Mel med Honnig, oc deraff nog-le Dage fastendis æde, saa stort som en Valnød, er en god nyttelig Lægedom.

Udvaartis.

Fugle Ærters Meel blandet med Vin, lagt eller paa smurt, læger alle Hu-gormes, Hundens, oc Menniskens bid, førre Saaret rent renset

Fugle Ærters Mel i Vin oc Honnig blandet, oc paa Qvinde Brystes, aarde Knuder lagt, fordrifver oc atskil dem, læger alle flydende Saar, renser alle Maal oc Flecker alle vegne, ligesom sagt er aff Lupini Bønner, maa de ne tagis for de andre.

Et Kogbod ünder og giort med Krögle Erter oc Edicke, fordriffver Kaalde
Fis, oc Tenasmon, det er, naar en Hoffver lyst til Stolgang, oc kand dog intet
giøre.

Aff de Erter Linsen.

Phacos, Lens, Lenticula. Loes Dioſc. lib. 2 cap. 99.

Linsen er et slags aff Erter, ere flade oc icke trinde, oc er en almindelig kaart
mange steder i Tyſkland, oc ligesom Bønner oc Krögle Erter giøre grodt Blod
saare drømme, Maffvens oplöselse, saaledis giøre oc disse Erter, dertil oc
i delige bruget, giøre Øynene dimme, oc forterris eller fordøffvis saarlige,
Men dersom behoff giøris, maa de dog vel brügis i Lægedom ündvaartis
oc üdvaartis.

Indvaartis.

Linsen i det første Saad saadne oc ædne, blöde de Bugen, men om det første
afladis, oc andet igien vaaladis oc saa sündis oc ædis, stopper de den flydende Bug
thi tilladis de at ædis i samme Brect oc Bröster, sammelade Edicke paa dem,
mand maa oc sünde Fortulacam med dem, da stopper de dis bedre.

üdvaartis.

Linsen, Krögle Erter oc Bönner, tiene til all Slab, flydendis Saar, med
Hoffvelse, affkil Valsens Kruider, Vrenis, Vindebrüstis, oc stiller Kni
i Strand Vand, eller Salt Vand saadne oc vaalagde.
Linsen med Bygmel i Vand saadne oc vaalagt, stiller Podagels Kue.
Andre deris dyder, ere ligesom Krögle Erter, oc Lupini Bönner.

Galte Kraaye, Made tierne.

Cyclamen, Panis porcinus, Cyclaminus Panis terræ, Nux terræ, Pan
terræ, Raphanus agria. Loes Dioſc. lib. 2 cap. 156.
Teutſch. Sew-Brodt, Grundboeren, Erdt-Kyffel.
Disse Kraaye eller Kyder, ere Svinens Lægedom, ligesom Agerne, aff Ege
vaarne oc tørre, nyttigere saa telige baade ofven oc neden.

Indvaartis.

Dioſcorides skriffver, at naar skal stöde disse Kyder, oc dem saa i et Kar
med Vand legge, oc vel sammen vøre, naar som det igien samler
mand forsamle Øsen som ofven paa flyder med en Fieder, oc lad det

Aff denne Lægedom trediedeelen aff et Qvintin, tilsig taget, purgerer ofven oc neden ud, uden all fare.

De Drenge som vaacte Fæ paa Marcken, æde aff disse Knappe iblant med, deraff spij de, hvilcket ieg oc selff forsøgt haffver, oc som mig siuntis ingen skade deraff fornemmet.

Hvede.

Triticum. Læs Dios. lib. 2 cap. 77.

Teutsch. Weitze.

Iblant alle Korn lofvis først Hveeden icke alleeniste for sin store kraftige føde skyld, men oc for den skyld, at den nytteligt er, oc tien til atskillige Siug-dommer, baade indvaartis oc udvaartis, er middelmaadelig tempereret, varm oc tør.

Indvaartis.

Det beste Brød i vore Lande bagis aff Hveede, den beste Børne Mad giøris aff Hvedebrød oc Hvedemel, siudis med Melck oc uden Melck, efter hvers villie oc leylighed. Hvad brugis i Stegersit mere end Hvedemel, eller hvo kand det alt skriffve, det Kockene kunde berede deraff, Spissis styrckis oc opholdis io alle Siuge, baade unge oc gamle med det som beredis af Hvedemel eller Amedam, Apoteckerne kunde smycke deris Sucker Confect med Amedam, oc giøre deraff skøne Billeder. In summa, ingen kand beskriffve alle denne fructis Dyder, men nogle aff dennem ville vi her sige.

Hvedemel i Melck eller Vand med smør vel saadet, oc ædt, læger Halsen som indvaartis Saar er, stiller Nosten, oc er en kaastelig Lægedom til dem som spij blod oc ont i Brystet haffve.

Hvedemel i Nonnig Vand saadet oc ædt, borttager oc stiller alt hves indvaar-tis befengt er.

De som almindelige Bugens flydelse haffve, skulle stedse bruge gammelt Hve-debrød.

udvaartis.

Hvedekled brugis meere udvaartis end indvaartis til mange ting.

Hvedekled i Nonnig Vand saadet, i Halsen dermed klucket, læger underlige den indvaartis bulne Hals, oc blødgiør de haarde Knuder, Tonsillas kaldede.

Hvedekled i Edicke saadet, er et kaasteligt Røgbad til forstifvede Narer, oc til de Ledemoder som ere afflede,

Dette samme Saad, læger Flecter, Ringorme, fordriffver all heffvelse, serdeelis hoffne Qvinde Brystes oc lønlige Tings, om mand tager Rude dertil, da bliffver det dis krafftelig ere.

Med forskreffne Lægedomme alle, forgiftige Hugormes bid toene, skallæge dem Hvede Mels Surdeij, er aff en varm uddragendis Kraft, thi modgiør oc obuc hand alle haande slags Bulder, serdeelis Ligtorne paa Fødderne, med Salt blandet oc paalagt som et Plaster.

Byg.

Hordeum, Cereale. Læs Diosc. lib. 2 cap. 78.

Teutsch-Gerste.

Indvaartis.

Byg saadet med Fennickel forøger de diendis Qvinders Melck.

Bygmel i Smør stegt, oc deraff giort en Grød, oc ædt, stopper Bugens flydelig

udvaartis.

Byggens Krafft oc Dyd ere fuldnær alle begreffne under Hvedens, thi m det ene brugis i den andens Sted.

Bygmel oc Bygkled, brugis almindelige til de Ledemoder som aff de Led førre vel saadne med Edicke oc Smør, saa paalagt.

Saaleedis bruget er oc god til Qvinde Brystes oc lønlige Steds heffvelse, Krop, den heede Podagel, oc til alle haande Heffvelse.

Somme tage dertil Figen, Duemøg, Honnig, Terpentin eller Bomolie, blande de tilsammen oc siude dem saa.

Til Sidernis svare sting, Verck oc Pine, skal mand tage Bygmel, Valm med Hoffvederne, Rude, Fænum Græcum, ligmeeget aff hvert, oc siude d i Vand, oc giøre deraff varme Plaster, oc ofte paa steden legge.

Rug.

Siligo. Læs Diosc. lib. 2 cap. 83.

Teutsch. Korn, oder Rocken.

Ruden Rosis eij mindre end Hveden, der ere mange til, hvilcke fast he

æde Rubrød end Hvedebrød, naar som Mellet vel rent sictet oc baget er, er det saare gaat, thi Rugbrød spiser oc mætter bedre end Hveden, Lucten tørrer det icke heller saa snart, oc mister sin Oes som Hveden.

Somme brende Vand aff Rugræs for hede oc Lendernis Steen.

Vand brent aff nÿ baget Rubrød, oc i Ørnene lat, fordrifver all døfvelse oc Ørnenis Pine, oc er et vist Experiment.

Haffre.

Bromus, Avena. Læs Dioscor. lib. 2 Cap. 86.

Teutsch. Haber.

Indvaartis.

Hafre Velling vel saaden, er en kaastelig Lægedom for den daglige Stolgang, stopper Bugen, oc giffve temmelig god føde, for sin naturlige vermes skÿld.

Hafre Melbrent, oc drucket, med Honnig Vand, er god til dem som idelige Høste.

Udvaartis

Haffre Mel brugis til hoffne Ledemoder som ere afflede, ligesom Bÿgmel, oc maa det ene brugis for det andet.

Boghvede.

Ocimum. Læs Diosc. lib. 2 cap. 185.

M. Varro de re rusti. lib. 1. cap. 31.

Boghvede haffver i Lægedommen en gienstridig Nature, thi hun opblæser Bugen, oc dumgiør Øÿnene, her imod fordriffver hun Bugens Væder oc giør Øÿnene klare, naar hun brugis, som hende bør at brugis dertil, oc tien denne Fruct, baade til Menniskens oc Qvægens føde.

Indvaartis.

Boghvede idelige bruget til Mad, eller Brød af dem baget, oc ædt, giør Øÿnene dumme, bløder den haarde Bug, giør meeget Væder i Liffvet, oc at visse, igiengiffver den fortabte Melck, oc fordøfvis eller fortæris svarlige, thi hører saadan Mad til dem, som svart arbeÿde giøre, oc vide intet aff Ørcke løshed.

Boghvede sønderstøt eller malet, oc med Vin drucket, nedtrÿcker Bugens opblæste Væder, uddriffver Atram bilem, den sorte Gulesot, stiller Tarmenis vred.

udvaartis.

Osen aff Boghvede den stund hun grøn oc fersk er, udkrijst, er en kaastelig Lægedom til dumme Øijen, i dem nogle Dage efter hver andre lat, renser oc tørrer de Øijen som idelige rinde.

Osen i Næsen opdraget, oc Øijnene hart tilluckte, renser Hiernen oc giør at fnijste eller nijse.

Boghveede Mel blandet med Rosen Edicke, oc varmt paalagt, slijcker Lungen befengde hede.

Samme Plaster lagt paa onde Øijen, paa Skorpionis, Hundfiskis oc Fiær sin-gis Sting oc Saar, skal imodstaa all forgiftelse, oc stiller Pinen.

Tyrckesks Hvede.

Frumentum Asiaticum, Triticum, magnum, Tipha magna.

End hafver ieg icke kundet forfaret hvortil denne Fruct besynderlige tien i Lægedommen, uden alleeniste at mand bager god oc skiønt Brød aff samme Fruct.

Somme giøre god Melgrød aff den med Melck tilredt.

Osen aff de grøne Blad er en god leskelse for alle haande hede, oc serdeelis for røde Bugens flijdelse.

Hirsse Grijn.

Oriza, Milium. Læs Diosc. lib. 2 cap. 79.

Teutsch. Hirsen.

Hirse brugis indvaartis oc udvaartis, baade til Mad oc Lægedom aff Nature kaalde oc tørre.

Indvaartis.

Dioscorides siger, at Hirsegrijn saadne med Melck, oc ædne, stoppe Bu oc giøre at pisse.

udvaartis.

Hirse varmgiorde, oc i en Linpose lagde, oc paa Bugen lagde, bortag Tarmenis vred, stille den store Pine, saafremt som icke nogen forstopp derhos er.

Mægen oc deris Græs.

Spargianium, gladiolus, bolus, xiphydion. Læs Diosc. lib. 4 cap. 2

Teutsch. Schwertel.

Indvaartis.

Frøet oc Røderne aff Mægen brugis til Lægedommen i Vin saadne oc drucket, oc dermed toet, læger alle forgiftige Diurs bid.

De smaa Mægen (Gramen kaldede) med deris Røder i Vin saadne, oc drucket, stiller icke alleniste Bugens Pine, men sønderbrijder Blærens Steen, oc drifver den veldelig ud.

De ferske Røder støtte oc paa Saar lagde, drage tilsammen.

Rør.

Calamus, Hirundo. Læs Diosc. lib. 1. cap. 99.

udvaartis.

De unge Spirer aff Røers Røder støtte oc paalagde som et Plaster, uddrager Torn oc Pil, oc alle andre smaa stijcker, aff Saar. Samme Lægedom blandet med Ædicke, oc paalagt, stiller Lendernis Pine, sammeledis Ledemodernis, som aff laue ere.

De grøne oc skarpe Blad aff Rør, støtte oc paalagde, leske den vilde Ild, oc anden Legemens heede.

Dønnehat. Dønnemarskøle, er den køle som vaaper iblant Rør.

Tyba aquatica, Panicula. Læs Diosc. lib. 3 cap. 113.

Teutsch. Muskelben, Narrenbollen.

Dønnehat blandet med gammelt Svineister, oc offverlagt, skal være en god Lægedom til dem som dem brent hafve, siger Diosc. lib. 3 cap. 123.

Hvide Fioler som vaaye i Becke.

Phycon thalasion, Phycus marinus, Alga marina, Alga maris. Læs Diosc. lib. 4 cap. 95.

Teutsch. Meergrosse.

Udi Junij Maanet ere alle Becke prijdede med disse hvide Fioler, oc ere af kaald nature ligesom Andemaden er, brugis icke indvaartis, men alleeniste udvaartis til den heede Podagels Lemmer.

udvaartis.

Disse Fioler oc deris urter, stegt i Olie oc Edicke, oc passelige varme paalagde, borttage Podagels heede Pine.

Andemad.

Muscus palustris, Lens palustris, Lenticula palustris, Lens aquatica, Lenticula aquæ, Lens viperalis, Lens lacustris. Læs Diosc. lib. 4 cap. 76.

Teutsch. Meer-Linsen.

Andemad er et ret Repercussivum, køler alle heede Ledemoder, skal brugis forstandelige.

Indvaartis.

Om noget Menniske indvaartis befengd vaar, ligesom skeer naar Pestilentze regerer, den skal mand giffve Vand brent aff Andemad, to eller tre gange om dagen, hvergang et passeligt Glas fult, er en god nyttelig Lægedom.

Udvaartis.

Andemads Vand er god til den heede Leffver, Linklude der i vaadgiorde oc lunckede paalagde, paa den høyre Side.

Skaffgres.

Hippuris, Equisetum. Læs Diosc. lib. 4 cap. 38.

Teutsch. Katzenwødel, Pferde-Schwantz.

Skaffgres tiener vel til Lægedom, for hendis merckelige Dyder oc kraft skyld, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Skaffgres er en kaastelig urt til at stille Blod med, urten støt oc Osen aff udkryst oc drucket, stiller Blodens flydelse, baade paa Mænd oc Qvinder oc serdeelis dem som spy eller pisse Blod.

Det brendte Vand haffver samme Kraft, om dagen to eller tre gange drucket, hvergang ved tre Skeeder fulde.

Osen med Vin drucket, eller urterne i Vin saadne, oc varm drucket, stiller Bugens vred, oc sacter den svare Noste, den trange stackede Aande, oc læger hvis indvaartis af Tarmerne oc Blæren brødet.

Urterne med Røderne skulle siudis, udi Vin eller Vand, efter Sindsdommens Leylighed til foresagde Brøst oc Breck.

Udvaartis.

Denne urtis udkrijste Oes i Næsen annammet, oc bag i Nacken lagt som et Plaster, stiller Næseblod. Det brendte Vand giør det samme.

Urterne støtte oc med Osen lagt paa Saar som meget bløde, stiller Blodet, læger oc tilsammen drager Saarene inden faa Dage.

Lille Skaffgres. Heste Komye.

Hipuris altera, Cauda felina, Cauda Equina. Læs Diosc lib. 4 cap. 45.

Heste Komye udi Vin eller Vand saaden, eller det brendte Vand aff urterne brent, om dagen tre eller fire gange drucket, hver gang fire eller fem Lodt, stiller all Bugens flijdelse, læger Tarmene som saare ere, er oc god for Kaaldeyis, til bulne Nijrer, oc for Steen.

Udvaartis.

Linklude i det brendte Vand bløtte, oc lunckede paalagde, er god for Ringorme, røde Blegner, fordriffver den heede Brønde bag i Artzen, stiller Bugens flijdelse, oc den lønlige steds heffvelse.

Rakande.

Nijmphea, Nenuphar, Clava Herculis, Clavus Veneris, Digitus Veneris, Cacabus Veneris, Papaver palustre, Alga palustris, Læs Diosc. lib. 3 cap. 127.

Teutsch. Seeblumen.

Rakande Blomster ere aff kaald qualitet, maa brugis til alle heede Siugdommer uden all Fare, baade indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Det Vand aff de hvide Rakandeblomster fire eller sex Lodt drucket, er en kaastelig Lægedom til alle hede brendendis Kaaldesiuger, i Pestilentzis tid, serdeelis tien det dem som forsvinde eller Ethicam føle, in Pleuresi, det er til Sidernis heede Bulde, til den tørre Hoste, for Tørst, til den befengde Lefver oc Milt, dette Vand maa giffvis efter Siugdommens Leylighed uden all Fare, skal oc leggis udvaartis luncket med Linklude paa Lefveren oc det heede Hierte.

Samme Vand nogle dage efter hver anden drucket, stiller Bugens lange flijdelse.

616. Somme giøre aff disse skiønne Blomster Conserva, Sucker, oc Olie til forskrefne Brøster.

Desom sunde oc karske ere, skulle icke bruge dette Vand eller Olie, uden saa er at de haffve loffvet at de ville leffve kysklige, oc indgiffve dem i Klaasterne, thi de døder den indplantede Fødsels Nature.

Roden eller Frøet aff Rakander, i sort Vin saadet oc drucket, stiller Qvinder-nis Tid, naar ingen anden Lægedom det stille vil.

Udvaartis.

Hvad som helst aff de indvaartis hede Siugdommer sagt er, skal oc forstaaes aff alle Hoffvedens hede Siugdommer, aff Leffverens, Hiertens, Miltens, alle heede Bulder oc Blegners.

Linklude i Vandet vaadgiorde, lunckede paa Panden lagde, stille den store Hoffvetverck, Phrenesis kaldet, det samme giør oc Rakande Olie.

Samme Vand med Linklude lagt paa den befengde Leffver, lesker samme hede veldelige, døder oc den heede Morpheam, oc alle Flecter hede under Rasictet.

Olien er god til Antrax, Pestilentze bulder, oc til alle heede Blegner som paa Legemet opløbe, samme Blegner kunde lædskis oc stillis med samme Olie. Gule oc blaa Lilier som vaave i Vandet.

Xyris, Gladiolus, Herba Venerea, Cactos. Læs Diosc. lib. 4 cap. 24.

Teutsch. Gelbe-Lilien.

De gule Lilier brugis sielden indvaartis i Liffvet, somme ere vant at brende Vand aff Blomsterne, til Øynenis hede Pine, andre giøre aff Rødder Electuarium for Steen, men de blaa loffvis oc brugis nu mest i denne Tid, indvaartis oc udvaartis, at stille Pine med, ere aff varm oc uddrivendis Nature.

Indvaartis.

Vand aff de blaa Lilier brent, oc drucket, er gaat for alle haande heede Kaaldesiuger i Pestilentzis Tid oc for forgift, som den befengde Leffver,

for Sidernis heede Bÿld, Pleuresis kaldet.

Roden aff samme blaa Lilier udi Vin saaden oc drucket, uddriffver Vattersotten, Qvindernis Tid, Lendernis Steen, staar imod Kaaldepis.

Vand aff Røderne brent, to eller tre gange om dagen drucket, hver gang tre Skeeder fulde, er lÿsteligere til at dricke, til foreskrefne Siugdommer, men uddrifver icke saa veldelige oc sterckelige.

Samme Vand idelige drucket, obner Leffveren, bløder oc renser Brÿstet, Lungen, stiller Moderens oc Miltens Pine, sammeledis Bugens, oc opløser den.

Men Roden af de gule Lilier i Vin saaden oc drucket, stopper Bugens daglige flÿdelser, stiller Blærens oc Lendernis pine.

Samme gule Liliers Frø støt, oc et halft Qvintin med Vin drucket, oc sig nedlagt, driffver veldelige Steenen.

Samme Frø i Vin saadet oc drucket, renser Milten oc borttager pinen.

Udvaartis.

Vand aff Lilierne oc Roden brent, er gaat, til allehaande Øÿnenis Flecter, om Aftenen oc om Morgenen der i lat.

Linklude bløtte i samme Vand, uddrifve all heffvelse oc leske heeden.

Er et kaasteligt Vand til Qvindernis heede Brÿst, oc til den lønlige sted, for Kræft, for den Siugdom, Noli me tangere, oc for alle onde forgiftige Duurs bid, dermed toene, Klude der i vaadgiorde oc paalagde.

Samme Vand tien oc vel, til allehaande Flecter, Ansictens u-reenhed, dermed toet, oc aff sig selff tørret.

Samme blaa Lilie Rod støt, oc med Vin oc Røgelse blandet, oc som et Plaster paalagt, uddrager Torn, oc Been aff Saarene.

Samme Plaster saaleedis paalagt, kommer Qvindernis Tid til at flÿde.

Blaa Lilier.

Iris, Urania cælestis. Lœs Diosc. lib. 1. cap. 1.

Denne Lilie maa brugis indvaartis oc udvaartis, hendis aft oc qvatitet er at varmgiøre oc resolvere.

Indvaartis.

Hves her tilforne skreffvet staar om den blaa Lilie hos eller i Vand vaaver, skal oc understaaes om denne fuldkommelige.

Blaa Lilie Rod til Pulver støt, oc med Honnig til sig taget, eller i stycker skaar oc i Vin saaden, oc drucket, renser Brystet, atskil oc tyndgiør den seye Vædske Slim oc spyt, giør vel ud at spytte, fordrifver Hosten, renser Lungen.

Blaa Lilie Rod til Pulver støt, oc siu quintin med Honnig Vand drucket, purgerer oc renser Maffven, uddriffver den seye Galde, hvoraff den Kaaldesiuge oc den Gulesot kommer.

Blaa Lilie Rod i Vin saaden, oc varm drucket stiller Bugens vred.

Saaleedis drucket, er oc god til dem som icke kunde beholde deris natur Sæd, imod staar den Kaaldesiugis rystelse oc skelffvelse, i samme stund dr-cket, naar mand Kulden forventendis er.

Samme Vin saaleedis drucket, giør rolig Søffn, obner Milten, komme Qvindernis Tid til at flyde.

Roden saaden i Edicte, oc drucket, er god for alle Hugormes forgiftige b denne Drick fordriffver forgift fra Hiertet.

udvaartis.

Det er icke vel mueligt, at denne Rods dyder kunde alle beskriffvis, d med faa ord sagt, saa er det en kaastelig Rod til allehaande Saar, til Pulv støt oc deri lat, renser Saaret, oc kommer Kiødet til at vaave, ser deel om hun blandis med Honnig, tien til Kræft, Fisteler, Vulven, oc den lønlige steds Saar.

Denne Rod blød saaden, oc som et Plaster paalagt, atskil alle Knorte oc Knuder.

Denne Rod støt med Honnig oc lit Nyseurt, oc smurt paa Ansicte u-reenhed, fordriffver den.

Denne Rod maa brugis til Bad, til den haarde forstoppede Moder, Clistere, Salver, Veger eller Tappe, eftersom hver best siunis.

Roden i Vin hengt, gifver Vinen en god luct oc smag, udi

hengt, holder Øllet ved sin Kraft.

Bede som vaaver paa Enge.

Limonium, Beta pratensis, beta lacustris. Læs Diosc. lib. 4 cap. 18.

Indvaartis.

Urterne eller Frøet i Vin saaden oc drucket, stiller den røde Blodsot, oc Qvindernis Tids flydelse.

udvaartis

Disse urter maa leggis paa alle hede Bulder, oc andensted som Pine er, ligesom Natskade.

Aff den anden vilde Bede som om Vinteren grøner, oc kaldis aff somme, Vinter grøn.

Beta silvestris, hvad hendis Naffn er in Dioscoride, er end u. vist.

Der er neppelige nogen urt til som meere Rosis oc lofvis til ferske Saar, end den vilde Bede, Vinter grøn kaldet, brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Bartskærene giøre aff denne urt kaastelig Vunden dranck i Vin saaden somme tage dertil Synau, Sanickel, Agermonie.

Det brendte Vand er lysteligere til at bruge.

udvaartis.

Urterne støtte oc paalagde, læger allehaande Saar.

Somme giøre en Salve af denne urt, siude hende i Bomolie, lade saa Syans grønt der i blant.

Andre tørre denne urt, oc støde den til Pulver, oc samme Pulver strø de i Saarene.

Bede som vaaver i Gaarde oc Haffver, oc ere tvende slag, hvid oc rød.

Beta hortensis. Læs Diosc. lib. 2 Cap. 116.

Teutsch. Bethe.

Indvaartis.

Kaal giort aff Bede, er en læt fordøfvelig Mad, tien vel dem som haffve en ond skrøbelig Maffve.

unge Bede med hendis Røder lit opsaaden, Edicke paalagt oc ædt, borttager Tørsten, giffver lijst til Maden, stiller Mafvens røde Cholera, hun skal brugis om Sommeren.

udvaartis.

Bladene lagde paa gamle Saar, som heede udi er, stiller Pinen, nedtrycker Heffvelsen, lader icke heden anamme offverhaanden.

Røden aff den røde Bede støt, oc Osen udkrijst igiennem en Klud, deraff tre eller fire taare i Næsen opdragne, purgerer oc renser Hofvedet underlige, aff den kaalde seye opfarendis Vædske.

Milder.

Atraphaxis, Atriplex, Atriplexum, olus aureum. Læs Dios. lib. 2 cap. Teutsch. Melde.

Tamme Milder ere aff trende haandeslag, hvidgrøne, røde oc sorte, tiene vel i Steyersit, som i Apotecken, maa brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Milder saadne som Kaal oc ædt, bløder den haarde Bug, siger Dioscorides Frøet aff Mielder smaa støt, oc drucket med Honning Vand, atskil oc uddriffver den Gulesot.

De røde Milder brugis aff somme Qvindfolck, for den røde Blodsot.

udvaartis.

Milder grøne støt eller oc saadne, oc paalagde, fordriffver Knorter, Knuder, som vaave bag Ørnene.

Labutse Kaal.

Brasica lacturis, brasica sesilis, brasica capitula, Caulis imperialis, Sambusium, Carnabium. Læs Diosc. lib. 2. cap. 113.

Hver er vel vitterligt hvortil Labuse Kaal tien, sandelige til en hun Maffve, er hand god, om hand ellers vel tilred er, oc Svinene deris bolig hannem hafve, maa oc brugis til Lægedom indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Den sure syltede Kabutse Kaal, tien dem best, som haffve en heed Maffve thi skulle de æde den som idelige svart arbeyde giøre, de som haffve en ond Milt, tien hand oc vel, størcker Tørsten, oc gifver Lijst til Maden.

Indvaartis

Labritse Kaalkyler, oc lesser alle heede Bylder oc hefftelser paa det gaarde-
ste Legeme, ligesom Hede.

Rød oc blaa Kaal.

Cambre, brassica sativa, Loes Dioſc. lib. 2 cap. 113.
Teutsch. Kohl.

Allerød Kaal oc Brun, tiener icke alleneiste de Rige til Mad oc Lægedom,
men er oc god oc nyttelig til de fattige smaa hungrige Menniſſer, oc maa
bruges indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Iblant all Kaal er den røde oc krusede den beſte, om kogen taar
gammen ellers vel bereede.

Kaalen gior den onde stybelige Maſſe gaat, hielper fordøfvelſen, lader
icke Bugen blifve haard, gior at yrke, oc udrifver ſactelige Galden, oc
den opfarendis leije Vædske, hvoraf Øjnene mørkes oc dumme gioris.

Om nogen vaar stungen affen Dugorm, hand skal ſiude Kaal i Vin,
oc den varma dricke, hand blifver fri for sorgiften. Samme kraft hafver
oc Koget, i Vin saadet.

Om nogen hafde Maſſvens gulhed, hand skal tage Gyrerne aff Kaalen,
naar hand først udſprungen er, oc lade dem lit opſiude i et Kar, ſeder
ſtede gammen oc kryſte Vin igiennem en Klud, skal saa om Morgenen
tage et vaſſeligt Glas fult affſamme Vin varmt til ſig, oc lade der i saa
meeget Salt ſom en Ert er ſtor til, oc saa meeget Gyſecommen, oc saa faſte der-
paa tre eller fire Timer, denne Dricke gyrgerer underlige, ſiger Cato.

Dioſcorides ſkriffver oc, at vaa Kaals udkryſte Vin blandet med Galeter
oc blaa Lilie Rod til Pulver ſtødt, at hafve forſtrefne Vgd.

Kaal saaden med en gammel Hane, oc saadet dricket, ſtiller Colicam paſ-
ſionem, oc andre Bugvred, er oc en god Mad for Lendernis Steen, ſammele-
dis tient oc vel til dem ſom hafve en ond Leffver oc Milt.

Om nogen icke gider dricket forſtrefne Drick, hand skal ede faſtendis
tre eller fire Kaalblad med Salt oc Edicke, ſammeledis oc efter Maaltid,

om hand dette saaleedis bruger, skal hand icke den Dag bliffve drucken, en-
-dog at hand dricker meegen Vin.

De som plagis med Podagel, oc Verct i Lemmerne hafve, skulle giøre Stul-
-brøderskab med Kaalen, den icke alleeniste æde, men den oc dermed purgere
som offvenfaare sagter, om dertagis Rude oc Loriander til, bliffver samme
Lægedom dis sterckere. Udvaartis.

Kaalbad lagde paa steder som heede i er, lesker heden, sacter Pinen, læge allehaan-
-de skab som æder om sig, serdeelis om Osen blandis med Honning, siger Dioscorid.

Kaalblad paa Hoffvedet lagt, lader icke Haaret udfalde.

Kaalstøt oc blandet med Mel aff Fænu Græco, oc Edicke, offverlagt, stiller Poda-
-gels Pine.

Det Menniskis Pis som nogle Dage haffver ædt Kaal, er god til fornefnde bre-
læger Fistler, Krefft ulven, Flecter, Ringorme oc Hudens u-reenhed.

Cato siger, at spæde Børn skulle toes med samme Pis, frelsis de aff mange Sjug-
-dommer. Knecke more Røder. Kladre.

Sisaron, Siser, Læs Diosc. lib. 2 cap. 117.

Teutsch. Klingen-Mohren.

Disse søde Røder oc deris urt ere best til Mad at bruge først om Aaret, oc
serdeelis om de tilforn lidet siudis.

Indvaartis.

Knecke more Røder beredde med Salt oc Edicke, tien saare vel den skrøbelige
Maffve, oc giffve Lyst til Maden, giøre at pisse, tiene kræsne oc lækre Men-
-niske saare vel. Roffve.

Rapa, Rapum, rotunda. Læs Diosc. lib. 2 cap. 103.

Napus. ere delange Roer. Læs Diosc. lib. 2 cap. 104.

Teutsch Ruben.

Roer opblæse Bugen, giøre Væder, giffver feije Føde aff dem selffve, som
siude dem med Melck, oc mene at de saaleedis skulle være bedre, somme
-syldte dem ligesom Kabutse Kaal.

Roer idelige i Maden bruget, giøre en lystig til Veneris Spil.

Roe Frø haffver stor Kraft i Lægedommen, til Pulver støt oc drucket, imodstaar all Forgift, thi brugis det i Theragelse.

Udvaartis.

Roer saadne, oc paa heede Podagel lagde, stiller Pinen.
Vand af gule Roer brent, er gaat til Føderne som Frost er i, Klude derudi vaadgiorde, oc ofte varme paalagde.

Roe Redicke.

Raphanus, Radix. Læs Diosc. lib. 2 Cap. 105.
Teutsch. Ruben-Rettich.
Roe Redicke er varm, oc af en driffvendis Nature, brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Roe Redicke giør op blæselse oc Væder, somme bruge den fastendis, somme efter Maaltidet.
Summa Redicke for Maaltidet oc efter ædt, giør opkastelse, bedrøffver Hiernen, Øynene, oc Sindene. De som stedse arbeyde, giør hun minst skade.
Hun giør vel at pisse, bløder Bugen, men fordøffvis svarlig, skal giffvis de Vattersottige oc Miltsottige, oc de Qvinder som icke haffve deris Tid.
Roe Redicke i Vand saaden, oc Honnig dertil taget, i nogle Dage drucket, er god for Noste, at skil Brystens seye Phlegma, giør vel ud at spytte.
Roe Redickes Skaler støtte med Ædicke, oc Honning, oc brugede, giøre at spy.

Udvaartis.

Redicke støtte med Honning, oc paalagt, at skil oc fordriffver alle Maal, Flecter, Ringorme, Ansictens u-reenhed, oc giør Haar at vaaxe igien som udfaldet er.
Saaledis bruget, læger Ederkoppers, Scorpioners oc Hugormers Sting.

Peberrod. Mirredicke.

Raphanus maior, Raphanus agrestis, Tratia radix, Crispa, Amoratia. Læs Theo. lib. 7. cap. 4. Plinium lib. 9 cap. 5.
Teutsch. Meerrettich.
Peberrod er i alle ting heedere, krafligere, oc i virckelsen sterckere, end

Roe Redicke, brugis i Stegersit oc i Apotecken.

Indvaartis.

Peberrod smaa skaaren oc sønderstøt, oc med Salt oc Edicke tilredt, er en god beredelse til ferst-Fisk oc Kiød.

Somme giøre et Electuarium aff støt Peberrod, tage dertil Honnig oc Edicke, siude dem tilsammen, indtil det bliffver aldeelis brunt oc tyckt, heraf giffve de de Qvinder som icke haffve deris tids flydelse, for Steen, oc dem som icke vel kun-de visse.

Peberrods Ves nogle Dage til sig taget, læger den saargiorde Lunge, oc er en besynderlig god Lægedom til dem som haffve Svindesot.

Rød-Løg.

Cepa, Cepe. Læs Diosc. lib. 2 cap. 144.

Teutsch. Zwieblen. Syvollen.

Indvaartis.

Rød Løg i Mad bruget, bløder den haarde Bug, oc giør at visse.

Somme gamle Qvinder skære den raa Løg i smaa stycker, oc legge dem saa i blød en Nat i ferst Vand, anden dagen, giffve de Børnene samme Vand at dricke, det døder oc saare veldelige uddriffver Svolormene.

Udvaartis.

Osen aff rød Løg udkryst, oc med Honnig blandet, er en god Lægedom til dumme tycke Øyen, der i lat.

Samme Ves i Ørnen lat, borttager susselsen oc stiller Pinen.

Udi Næsen annammet, renser Hiernen, paa Hofvedet smurt, kom det udfaldne Haar til at vaaxe.

Osen med Edicke blandet, varm paa smurt, fordrifver Ansictens

Osen af Løg, blandet med Rude, Honnig oc Edicke, er en kaastelig Læ-gedom til galne Hundis bid, Plaster deraff giort oc paalagt.

Løg oc Figen tilsammen støt oc offverlagt, bløder oc modgiør Bylde oc giør hul paa dem.

Vege eller Tap aff raa Løg giort, bag indstunget, renser de gyldene-rer Hemorhoides kaldet.

Saaledis som faare staar, bruget oc udi den lønlige Sted stunget, kommer Qvindernis Lid til at flyde.

En stor Løg udhullet, oc opfylt med Theragelse, oc hullet igien tilstoppet med det som affskaaret er, ocsaa udi het Aske sæt, oc blot stegt, oc siden den yderste Skal affskalet, ocsaa tilhobe støt, er et kaasteligt Plaster til at blødgiøre Pestilentzis Bylder med, oc andre forgiftige Bylder oc Knorter, samme Plaster blødgiør oc obner den.

Kaal Løg.

Cepulla, Leuchel.

Denne Løg haffver samme Dyd oc kraft, som den røde Løg, men giør icke Hoffvedet eller Øyen saa ont som den røde, thi maa den ene brugis for den anden.

Purløg.

Porrum Capitatum. Læs Diosc. lib. 2. cap. 43.

Teutsch Lock, Lauch.

Indvaartis.

Purløg med sine Piber tilred med Edicke oc Salt, er en god Salsament til Fisk oc Kiød. Men formeeget bruget, giør hand Hoffvetverck, onde Øyen, urolig Søffn, men til Maffven, Blæren oc Nyrenen er hand god.

Herimod blødgiør hand Bugen, læger den saare Lunge, med Honnig beredt, renser Brystet, giør en lystig til Veneris spil.

Udvaartis.

Purløg maa brugis til allehaande onde Bylder, ligesom sagt er om den røde Løg.

Hvide-Løg.

Allium. Læs Diosc. lib. 2 cap. 145.

Teutsch. Knoblauch.

Hvideløg er af Nature oc Complex heed oc tør, tien til mange ting, baade indvaartis oc udvaartis. Det verste Hvideløgen i sig haffver, er den stercke Luct, hun giør den skrøbelige oc svage Hierne ont, Øynene u-klare, oc giør Søffn oc Tørst, oc giør en vred, hvilcket mand skinbarlige see kand, yaa den Hane som ædt hafver Hvideløg.

Indvaartis.

Om nogen haffver ædt Hvideløg, oc kand icke fordrage den stercke Luct, hand skal æde grøn eller ferst Rude deryaa, da nedtrycktis mestedeelen af samme Luct.

Hvideløg

626.

Hvideløg ædt, er god imod all forgift, thi skulle de som gaa oc slaa eller meye, oc iblandt med Band dricke, æde Hvideløg, da giør det forgiftige Band dem ingen skade.

Hvideløg uddrifver de onde brede Orme aff Legemet, oc hves andet forgift deri kommet er.

Om nogen aff en galen Hund, Hugorm eller Øgle, beden eller stungen vaar hand skal æde Hvideløg, oc Bin deryaa dricke, oc saa aff Løgen Plaster giøre, oc yaa Saaret legge, saa faar hand bedre.

Hvideløg ædt, giør klar røst, oc fordrifver gammel Hoste, tiende Batter sottige, driffver Pisset, laverer eller giør Løsen, stiller Bugvreed, døder Lusen oc Gniderne, naar Usen blandis med Hoy, oc drickis.

Somme specke ungt Lammekiød eller Kalfvekiød med dem, oc stege det saa.

Udvaartis.

Hvideløg støt, oc Usen deraff udkryst, er god til den haarde skabede Hvilcken udseer ligesom hun Spedalsk vaar, dermed smurt.

Samme Des fordrifver Hofvetskeel, oc allehaande Ansictens Fleter, oc u-renhed dermed gnedet.

Hvidløg til Aske brent, oc blandet med Honnig, er sterckere til forne de flecter, Maal oc Ringorme, oc kommer det udfaldne Haar til at vaave igien, steden dermed smurt.

En Lamp oc Røg giort underoy aff Hvideløg oc hendis straa, tommer Qvindernis Tid til at flyde.

Hvideløg er oc en besynderlig Lægedom til Qvæget, mand skal ve dennem den iblant deris Foder at æde, siger Columella, lib.

Saffran.

4.

Crocus, Crocum, Cinomorphus, Castor, Sanguis Herculis. Læs Diosc. lib. 1 cap. 25.

Saffran styrcker Hiertet, thi tien Saffran til Hiertens svag

renser Blodet, driffver forgiftelsen fra Hiertet, thi brugis den vel for Pestilentze.

Somme stege Saffran i en æggeskal, tage dertil Theragelse, Seniv oc andre Species, giøre deraff et Electuarium, oc den er god for indvaartis Pestilentze, denne uddriffver den ved Sveden.

Saffran i Mad eller Drick bruget med Malvesie, eller anden sød Vin, driffver Pisset, den Gulesot, oc Qvindernis tid.

Plinius skriffver, at Saaffran i Maden bruget, er god til den onde skrøbelige Maffve, til Brystet, Leffveren, Lungen, Nyrene oc Blæren.

Dioscorides siger, at to eller tre Qvintin paa en tid drucket er farligt, oc dræber Mennisken.

Andre lære oc sige, om Saffran drickis med sød Vin, skal fordriffve Druckenskaff.

udvaartis.

Den tamme Saffrans Art oc Nature er, at blødgiøre de haarde Sener oc Aarer, thi giøris aff Saffran et kaasteligt Plaster Oxecroceum kaldet, brugis til allehaarde Ledemoder, Seener oc Aarer.

Aff Saffran giøris kaastelige gode Colyria til rindende Øyen, med Qvinde Melck blandet oc deryaa smurt.

Trind Hullurt.

Aristologia rotunda. Læs Diosc. lib. 3 cap. 4.

Teutsch. Rund-Holwurtzel.

Trind Hulurt brugis for at skillige Siugdommer, baade indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Hulurt støt oc med Vin drucket, er god for forgift, for Pestilentze, uddriffver Sveden veldelige, om mand sig nedlegger, oc vel paa sig høll.

Saaledis med Vin drucket, giør vel at Pisse, oc er god for den Gulesot.

Frøet støt oc drucket, er god for Bugens flydelse.

udvaartis.

Denne Rod er en kaastelig Rod, oc Bartskærerne bruge hende fuldnær til alle flydendis Saar, hun læger oc tørrer.

Aaron.

Arum, Jarus, Sacerdotis, virile, Pes vituli, Serpentaria minor, barba Aaron. Læs Diosc. lib. 2 cap. 159.

Teutsch. Aaron Kraut.

Aaron er af heed Nature, thi resolverer oc atskil hun all groff Vædske oc er god til at bruge indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Aarons Rod grøn eller tør (serdeelis den med de brogede Blad) til Pulver støt et Qvintin i det mindste til sig taget, er en ret vis Lægedom for Forgift, oc Pestilentze, somme tage dertil oc et qvintin Theragelse.

Osen af urten udkrijst, en Skedfuld, eller meere drucket, haffver samme Kraft, som mand tager nogen Edicke dertil, saa brender Osen eller Roden icke meer paa Tungen.

Et Qvintin af Aarons Pulver iblant med til sig taget, med et halft Lodt Sucker, er saare god til dem som haffve en trang oc stacket Aande, thi hun alskil den seije Phlegma, giør ud at spytte, renser Lungen oc Brystet, er kaastelig forsøgt Lægedom for den seije Hoste.

For skrefne Lægedom, er oc god til den forslimmede Maffve, purgerer sactelige Phlegma oc Melancholiam.

Aarons Rod grøn eller tør støt oc drucket, drifver Qvindernis u-reene veldelige efter Fødselen, mand maa oc gifve Qvæg oc Fæ i saadan Sag samme Rod.

Samme Krafft haffver oc den udkrijste Oes, oc det brende Vand.

Det brende Vand skal oc læge dem som ere brødne, hver gang tre eller fire Lodt drucket.

udvaartis.

Jeg veed neppelig nogen bedre urt for Pestilentzis Bylder, end Aaron urtis grøne Blad, der paa lagde, denne urtis tørre eller grøne Blad visselige gode til gamle onde fule Skinnebens Saar.

Det brendte Vand eller Osen, renser alle gamle fule u-reene Saar, oc tæmer dem til at lægis.

Aarons urt oc Rod i Vin oc Olie saaden, er saa varmt der paa sidet, læ-
-ger Spenne Bijld, oc inddrifver Bagtarmen igien, som udgaaen er.
Somme Qvinder legge Aarons blad iblant Oste, saa kommer ingen Orm
til dem.

Gøijs urt. Gøijs bidt.

Orchis, Cinosorchis, Satirium, Satyrion, Testiculus vulpis, Priapismus,
Aphrodisia. Læs Diosc. lib. 3 cap. 121. oc 122.
Teutsch. Standhard. Geilwurtzel.
Alle Satrions Røder ere aff Nature varme oc vaadactige, skulle brugis
indvaartis om behoff giøris, oc udvaartis paaleggis.

Indvaartis.

De svage Mænd som icke kunde bevare dem med deris Hustruer, maa bruge
i deris Mad alle trinde søde fuldkomne Satrioners Røder, eller giøre aff dem
Electuaria.
Forskreffne Lægedom (om hand rettelige brugis) er nyttelig til Ægteskabs
opholdelse.
Herimod ere samme urtis visne Røder gode til dem som i Closterne
ingifne ere, oc kyskhed haffve loffvet, thi de tilbage drifve oc nedlegge Ægte-
-skabs Leeg, men faa ere de som dem begiere.
Forskrefne Røder maa brugis med Gedemelck, eller giøre et Electuarium
aff dem med Honnig oc lang Peber.

Udvaartis.

Røden i Vin saaden, dertil Honnig taget, er et kaasteligt Mundvand,
thi de læger den saare Mund indvaartis.
Røden sønder støt oc paalagt, atskil all heed heffvelse, renser oc læger alle
flydendis Saar, ligesom Aaron.

Hvide Tydeløse. Hvide Februarij Lilier
S. Dorothee Lilier.

Narsiscus. Læs Diosc. lib. 4 cap. 156.
Teutsch Zeitlosen.
Disse Lilier vaaxe op i Februarii Maanet, om S. Dorotheis oc om

S. Valentini Dags tid, oc forgaa igien baade urterne oc Blomsterne, oc Frøet i Maÿmaanet oc maa samme Lilier brugis indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Disse Lilier støtte oc aff Røderne, tappe giorde, oc smurde med Honnig, oc bag indstungne, uddriffve det forsamlede Vand, sammeledis oc aff Liffvet det leffrede Blod.

Udvaartis.

Røderne, sammeleedis urterne støtte, oc paalagde, ere gode til Qvindernis hoffne Brÿst, som ligge udi Barselseng.

Saaleedis brugede, tiene til alt hves som brent er.

Blaa Tÿdeløse.

Bulbus vomitorius.

Sidst i Februarii Maanet opvaape disse blaa Tÿdeløse, oc i Maÿmaanet forgaa de igien.

Indvaartis.

Blaa Tÿdeløse røder ædt, giøre at spÿ.

Gule Tÿdeløse. Gule Februarÿ Lilier.

Hvad disse Liliers Naffn er paa Latine, eller hvad Kraft oc Dÿd de haffve er icke endfundet i lærde Mænds Bøger.

Hvide Lilier.

Crinon, Lilium, Junonia Rosa, Rosa Junonis. Læs Diosc. lib. 3 cap. 9.

Teutsch. Weisse-Lilien.

Hvide Lilier oc deris Røder ere tilbøÿelige til varm oc vaadactig qvalt brugis til atskillige Siugdommer.

Indvaartis.

Blomsterne oc Røderne brugis sielden indvaartis i Liffvet, undertaget det brendte Vand, hvilcket løffvis saare aff somme, oc giffve det de Mennisker som mist haffve deris Maal, eller oc ellers ere blefne malløse, hvergang to eller tre Skeeder fulde. Andre lære oc sige, at Vand aff hvide Lilier brent, skal være gaat, drucket for Leffverens befenget obner Vattersotten, uddriffver Barnet aff Moderens Liff uden all skadsacter Pinen, thi holdis samme Vand i storære, aff Qvindfolckene.

Udvaartis.

Olien giort aff hvide Lilie Blomster, læger, oc slycker eller lesker alle haande heed Pine, oc det som aff Ild Pestilentzis Bylder, dermed smurt, op de hvide Blad der paa lagde.

Foresagde Olie, bløder haarde Seener oc Aarer, den haarde hoffne Moder, er en kaastelig dyrbar Smørelse, hvilcken alle Fordemodere skulle haffve, oc den bruge, dersom behoff giøris.

Roden loffvis efter Blomsteret, oc siden de grønne Blad.

Roden i Aske stegt, oc støt, oc med Rosen Olie blandet, Plaster deraff giort, oc offverlagt, lesker veldelige hvis aff Ild brent er.

Roden med Honning støt, oc paalagt, læger afskaarne Aarer, oc Ledemoder som ere afflede.

Alle Hoffvedens flydendis Saar, oc andre onde Saar, Hudens Flecter, serdeelis Ansictens, fordriffvis oc lægis med forskrefne Rods oc Honnings blandelse, somme tage Edicke dertil naar de ville læge gamle Saar.

Om nogen faar nogen heed oc hofven Bulde, være sig paa Hænderne, eller paa den lønlige Ting, hand skal støde Lilie Rod med Bulme urt oc Bygmel, oc deraff Plaster giøre, oc paa steden legge, dette bortta-ger den store heede, stiller Pinen, mod oc blødgiør den haarde heffvelse.

Somme, siude Lilie Rod i Gedemelck, oc bruge den til forsagde Ledemoder oc serdeelis til de haarde Qvinde Brøst oc til Klaphorn.

Bladene den stund de grøne oc ferske ere, oc paalagde S. Anthonii Ild, lesker den, maa oc leggis paa de sorte Blegner, læger oc Hugormes oc Skorpioners Sting.

Attick-Sommerhyld.

Cameaten, parvum. Ebulus, Ebulum, Sambucus astivalis.

Teutsch. Attich.

Attich er aff varm oc tør Complex, thi er hun god til dem som begynde at bliffve Vattersottige, oc til dem som haffve en kaald Hoste.

Indvaartis.

De første unge Spirer saadne, oc i Maden brugede, layere oc blødgiøre
den haarde Bug uden all skade.

Samme Spirer eller Blad i Vin saadne, oc Honnig dertil taget, dem
nogle Dage drucket, fordrifver den kaalde Noste, rømmer Brystet, oc
atskil all indvaartis seye Vædske.

Hendis Rod er sterckere, skal siudis i Vin oc giffvis de Vattersottige, Aft
oc Morgen, er en forsøgt Lægedom.

Somme tilskrifve det brendte Vand samme Kraft, mand maa dri
dis meer aff det.

udvaartis.

Attichs Vand er et got Mundvand til Halsens Bylder, om mand h
-ver icke Vandet, da maa mand siude Bladene i Vand, haffver sam
Kraft.

It Røgbad under op giort aff Attichs Rod oc urt, er god til Moder
som hofven er.

Attichs Blad offverlagde, stille den heede Podagels Pine.

Vidbende som kryber paa Jorden, eller Noure.

Camecissus, Hedera terrestis, Corona terræ. Læs Diosc. lib. 4 C.

Teutsch. Gundelrene.

Dioscorides tillegger denne urt tvende Dyder, første at denne
11 Dage efter hver andre med Vand drucket, skal fordrifve Lend
Anden, i 6 Dage efter hver andre drucket, skal fordrifve den
sot. Men skulde ieg bruge den, da vilde ieg siude hende i
oc den saa dricke, de ny Læger bruge hende indvaartis oc
-vaartis.

Indvaartis.

Somme sige at denne urt i Vand saaden, oc den druck
skal stoppe den røde Blodsot.

Samme urt i Vin saadne, oc drucket, giøre vel at pisse

Qvindernis Tid til at flyde, uddriffver Forgift. Den Gulesot, obne den forstoppede Leffver oc Milt.

Vand aff hende brent, skal haffve samme Kraft.

Udvaartis.

Denne Vidbende i Vin eller Vand saaden, i Munden holdet, oc dermed klucket, læger Mundens indvaartis Bylder, oc den saare Hals.

Samme urter saaleedis saadne, læge oc anden Skab oc ureenhed, serdeelis den lønlige steds.

Osen aff Vidbende er oc god til de ureene Fistler, oc andre ureene Saar, renser oc læger dem.

Vidbende som opkrybe paa Mure oc Træ.

Cissus Hedera. Læs Diosc. lib. 2. cap. 172.

Teutsch. Fwen.

Bladene oc denne Vidbendis Frø, skulle sielden brugis indvaartis i Liffvet, uden saa er, at behoff giøris.

Qvindfolckene skulle icke bruge denne urt, uden det skeer med stor forsiunlighed.

Indvaartis.

Denne Vidbendis Blomster tørret oc til Pulver støtte, oc et Qvintin med Vin drucket, skal stille Blodsot.

Bladene i Vin saadne oc druckne, sammeledis Frøet til Pulver støt, oc saa bruget, igiengiffver Qvinderne deris Tid.

Samme Frø til Pulver støt, et Qvintin med Vin drucket, uddriffver Steenen, er offte forsøgt.

Udvaartis.

Vidbende Blad i Edicke saadne, oc paalagde, stiller Pinen.

Bladene i Vin saadne, læge allehaande onde Bylder, dermed toene oc paalagde.

Et Røgbad under op giort aff samme saadne urter, driffver Qvindernis Tid.

Osen aff Bladene i Næsen ladt, renser Polipum, det er, Næsens onde Bulde oc Luct.

Bladene støtte med Edicke, oc dertil taget lit Rosenvand, er en kaastelig Læ-
-gedom for stor Hoffvetverck.
Haaret med Bibende Ves smurt, giør den sort.

Volubilis, vilde Rosen.

Cisampelos, Funis arborum. Læs Diosc. lib 4 cap. 31.
Teutsch. Winde, Ranckorn.
Denne urt løber oy at Gerderne eller omkring Træene, haffver hvide
Blomster, ere skabte ligesom Klocker.

Indvaartis.

Den store Volubilis med hendis Røder, saadne i Vin, oc dertil taget den urt
Selamum kaldet, er en passelig Purgatz til Maffvens galde, udfører den
seije Slim.
12. eller 16. Korn aff hendis frø til Pulver støtte, med Vin druckne, er
gode for Kaaldeyis.
Vand aff de hvide Blomster aleniste brent, er en kaastelig Lægedom for
indvaartis Hede, drucket, oc udvaartis med Klude yaalagt.

Udvaartis.

Vand aff disse hvide Klocker brent, er en kaastelig Lægedom til Heede
Øyen, der i ladt, oc udvaartis med Linklude yaalagt.
Urterne brugis til Røgbad under oy for Steen oc Kaaldeyis.

Humle.

Lupulus, Lupulus repticius, Tolophia, Volubilis magna, Volubilis
media, Mergina, Humelus. Hvad denne urtis Naffn er in Dioscoride
er end u-vist.

Indvaartis.

Ung Humle i Mad ædt, renser Blodet, obner den forstoppede Bug
hoffne Leffver oc Milt.
Ung Humle i Maden bruget, eller Humle i Vin saaden oc druck
er en god Lægedom for Forgift, oc for alt ont som Mennisket i sig haf

Udvaartis.

It Røgbad under oy giort med saaden Humle, giør den haarde

-stoppede Moder saare gaat, er oc god for Blærens steen, oc til dem som med stor nød Pisse.

Valske roe.

Brionia, Vitus alba. Læs Diosc. lib. 4. cap. 143.

Teutsch. Rømiske-Rowe, Hunds-Kurbs.

Roden er aff en uddriffvendis Nature, brugis indvaartis til Purgatz, oc udvaartis til at rense Huden med, oc til at obne Bylder med.

Indvaartis.

Somme bedregere giøre oc skære Monstra aff denne Rod, graffve hende siden ned i nogle Dage udi tør Sand, oc selge hende siden for Alrun Andre purgere med hende, saa at alle Indvoller gaa bag ud.

Det beste paa denne urt, ere de unge Spirer som først udspringe, dem tilrede oc ædne, lavere uden all skade.

Osen aff Roden om Vaaren udkryst, oc drucket med Miød, uddriffver den seye Phlegma.

De som ere befengde med den Faldendesot, oc andre Hoffvedens svare Siugdommer, maa engang om Aaret tage til dem med drick, et qvintin aff samme Rod.

Om nogen vaar stungen aff Hugorme, maa i ligemaade bruge forsagde Lægedom.

Dioscorides skriffver, om mand giør et tynt Electuarium aff samme Rod med Honnig, er god for en trang oc stacket Aande, oc til dem som ville miste Maalet aff Hoste, tien oc dem som faldne eller slagne ere, oc noget indvaartis i dem brødet er.

I 30. Dage efter hver andre et qvintin til sig taget, skal fortære Milten, skal oc samme Rod stødis med Figen, oc udvaartis paaleggis, som et Plaster.

Udvaartis.

De røde modne Beer støtte oc offver allehaande Skab, dødt Kiød, u-reene Saar som et Plaster lagde, fortærer det onde Kiød, oc renser det onde Saar. Roden haffver oc samme Kraft, thi hun bryder sønder allehaande Bylder serdeelis paa Fingrene oc paa Neglerne, fordriffver oc fortærer Flecter, Ringorme, med olie blandet oc paalagt.

En Beege eller Tay giort aff denne Rod, oc i den lønlige Ting stunget, uddrif-

-ver underlige det døde Barn, oc den anden Fødsel.
Denne Rod lagd paa Saar, uddrager Torn oc Been.
Somme giøre en Smørelse eller Salve aff samme Rod til visne eller lamme
Ledemoder, oc tage dertil Bomolie oc Svine Ister.
Andre brende Vand aff hende til foresagde Breck oc Siugdommer.

Besk søde.

Similax non acculeata, hedera Celitia Milax, Amara dulcis. Læs Dios.
lib. 3 Cap. 140. oc Theoph. lib. 3 cap. ultimo.
Denne urt vaaver dersom vaadactigt er, oc løber op at Gierderne, ligesom
Humle giør, Barcken eller Skalen er mørckgraa, oc bær røde Bær.

Indvaartis.

Et Skaalpund af denne urtis træ smaa skaaren, oc saaden i en nij Leer
med tre Potter god hvid Vin, oc Potten ofven til veltædt tilgiort, med et Stø
oc tætomkring klind med god Dej (mit udi Stølpet skal være et lidet hul) oc
saa sactelige indsaadet paa en god Kulild, indtil tredie deelen indsaaden
oc siden aff samme Vin et passeligt Vinglas fult om Morgenen oc om Aften
førre lit varmt giort, drucket, oc siden i Sengen sig nedlagt i en Time, oc
paa sig høllet, saa at mand kand velsvedis, denne Vin saaledis bruget,
-gerer oc renser sactelige den Gulesot, som svarlige forgaa vil igienne
Stolgang oc Pisset.
Denne Drick giffvis oc aff somme for Maffvens u-reene Kaaldesiuge
aff den Gulesot kommer.

Blaabeer, Brommebeer, Biørnbeer.

Batus Rubes. Læs Diosc. lib. 4 cap. 29.
Teutsch. Bromberen
Denne urt oc hendis Beer maa brugis indvaartis oc udvaartis

Indvaartis.

Blaabers urt eller oc Blomsterne saaden i Vin, oc den drucket, stiller
-løb, oc Qvindernis Tids ofverflødige flydelse.
Beererne ædne førre end de blifve aldeelis modne, giør det samme

Osen aff Beerene i Munden holdet, læger Mundens Saar, det samme giør oc de modne Beer, om de tyggis oc holdis nogen stund i Munden, dislig-est oc for Bladene, om de brugis som sagt er.

Udvaartis.

Bladene støtte oc lagde paa Saar, som om dem æde, læger dem, sammeledis det buldne Hofvet, der paa lagt.

Saaleedis paa Maffven lagt, stiller pinen, læger oc Spennebyld, Fieus kaldet.

Gedeblad, Skou Lilier.

Periclymium, Involucrum majus, Mater silvarum. Loes Diosc. lib 4 c. 12.

Teutsch. Waldt-Lilien, Speck Lilien.

Denne urt løber oc op paa Træene, ligesom Vidbende, men heldst paa Hassel, bær hvide Blomster, ere fuldnær som de blaa Blomster paa Consolida regalis, det er som Ridder sporis urt.

Indvaartis.

Vand brent af disse velluctendis Skou Lilier, er gaat oc nytteligt for en trang oc stacket Aande, for Hoste, for Maffvens indvaartis heede, om Morgenen to eller tre gange drucket, hver gang tre eller fiire Skeeder fulde.

Hvo som idelige plagis aff Milten, hand skal bruge i 11 Dage efter hver andre, hver Morgen et Qvintin aff denne urtis røde Korn eller Frø, til Pulver støtte, med Vin, hand blifver helbrede igien, siger Dioscorides.

Disse Korn eller Frø ere aff en uddriffvendis nature, thi ere de gode til dem som pisse tyckt Blod. De uddrifve oc Fødselen.

Det brendte Vand er alsom lysteligst.

Store Skrepper. Tordonne Skrepper.

Prosopion, Prosoris, Prosonatia, bardana, Lappa. Loes Diosc. lib. 4 cap. 92.

Teutsch. Grosse Kletten.

De urter som vi intet acte, oc for Skarn holde, ere ofte i Lægedommen de beste, som mand i disse Skrepper maa see, de ere gode indvaartis oc udvaartis til at bruge.

Indvaartis.

Frøet aff Skrepperne til Pulver støt, giffve somme for Steen.

Udvaartis.

De grønne Blad om Sommeren er gode til gamle Saar, der paa lagde, de leske heeden, oc sacte Pinen.

Samme Blad ere oc gode til Ledemoder som ere aflede, ere gode til brødne been.

Vild Saffran.

Cnicus, Cnecus, Carchamus, Crocus hortensis. Læs Diosc. lib. 4 cap. 182.

Teutsch. Wildt-Saffran, Dreÿ Distel.

Indvaartis.

De fattige forsamle Blomsterne aff denne Saffran, tørre oc støde dem, oc der-med giøre de deris Mad gul, oc er icke tilgiort, thi denne Safran blødgiør den haarde Bug.

Frøet støt, oc Osen deraff udkrÿst, oc med Hønsekiød saadet, bløder icke Bugen alleniste, men driffver oc udfører den seÿe Phlegma, siger Dioscorides.

I Apotecken findis et Confect Diacartamum kaldet, tien vel til foresagde Brøster, om den ellers er rettelige bereed.

Averrois skrifver, cap. 14. at den vilde Saffrans Frø, skal være en god Læge til at uddriffve Phlegma med uden all Fare.

udvaartis.

Med denne Saffran kand mand farffve gult med.

Den Tidtzel som Klæde kardis med.

Virga pastoris, Lutrum, Lavacrum, Veneris, Labrum Veneris, Carduus fi-num, Dispacum, Dispacus. Læs Diosc. lib. 3 cap. II.

Teutsch. Weber-Karten, Kartendistel.

Denne Tidtzel er aff kaald oc tør qvalitet, thi maa hun alt stedse hafve-ske, brugis alleniste udvaartis.

udvaartis.

Dioscorides skriffver, at de Ørme som iblant med i denne Tidtzels Ma-findis, skulle være gode for den fierde Dags Kaaldesiuge, lagt i noget, oc Halsen bundne, ieg haffver det icke forsøgt, men Ørmene hafver ieg fu-Bladene paa Hoffvedet lagde, skulle stille Hiertens Siugdom.

Osen i Ørnene lat, døder Ørmene.

Vand af disse Blad brent, er gaat for Mundens indvaartis breck, dermed toet.
Røden i Vin saaden, siden støt, oc offver de reffne fingre lat, læger dem, samele dis de reffner bag hos den lønlige sted, saadan Lægedom kand giemmis i Kaaber Kar, et Aar, til forskrefne Breck.
De gamle hafve med saadan Lægedom fordrefvet Vaarter.
Vandet som findis i denne Titzels Blad, er gaat til de røde rindendis Øyen, dermed toene.
Samme Vand fordrifver oc alle gule oc brune Ansictens oc Hudens flecter oc u. reenhed.

Sempertiners Korns Tidtzel, Mariæ Tidtzel.

Spina alba, Carduus Mariæ. Læs Diosc. lib. 3 cap. 12.
Teutsch. Marien-Distel, Weißweg Distel, Stechkraut.

Indvaartis.

Vand af Bladene brent, oc en lempelig Drick deraf drucket, er gaat for Sidernis sting, for heede Febres, oc hvis forgift i Legemeter, maa vige.
Røden støt, oc Osen udkryst, samme Oes med et Glas Vin drucket, uddrifver Ormene aff Lifvet, oc Vattersotten, oc giør vel at pisse.

Udvaartis.

Det brendte Vand er gaat for den befengde Leffver, Klude der i vaade giorde, oc paalagde.

Cardobenedicta.

Cardobenedictus, Attractylis, Anthus, Acanthum, Malmolaria. Læs Diosc. lib. 3 cap. 89.
Denne Tidtzel loffvis nu offver alle Tidtzel, brugis til mange Siugdommer, indvaartis oc udvaartis.

Indvaartis.

Nogle Emperica oc forsøgte stycker, som ieg aff andre forfaret hafver, vil ieg er sætte oc beskriffve.
Denne urt skal være først sent Keyser Frederick aff Indie Land, for en ærlig Mænck, dermed hannem oc saa giffvet tilkiende, om nogen iblant med brugde denne urt i sin Mad oc Drick, hand skulde beskermis for den store Hoffvet.

-verck, som Verck, som ofven Øynene regierer, Monopagia oc Hermy-
crania kaldet.

Cardobenedicta urt til Pulver støt, oc med Vin drucket, fortærer oc ud-
-fører Phlegmam af Mafven. Om mand giorde Pillulas deraff, vaare
bedre til at annamme.

Samme urt bruget, rømmer Brøstet. renser blodet, er god til dem som for-
-svinde.

Urterne i Vin saadne, oc saa varm drucket, stiller Tarmenis vred, giør at
svedis, bryder Steenen, oc kommer Qvindernis Tid til at flyde.

En Nødskal fuld af samme urtis Pulver, med Vin drucket, kand ingen
Pestilentze skade, om mand det dricker naar mand befengt er, inden 24
Timer.

Vin med Cardobenedicta saaden, giør det samme.

Denne Vin oc Pulver, skal giffvis de som ere besværede med Maffvens
ureene Faaldesiuge. Item oc fierdedags Faaldesiuge.

Somme sige, at denne urtis Pulver eller Drick aff hende giort, eller Oser
til sig taget, skal uddriffve all forgifft, oc det bevise de saaledis, at hvorledis
udi Pavie Stad skal haffve været en ung Pige, haffve ædet Eder i sig m
et Eble, hvoraff hun svarlige bleff hoffven, oc ingen haffver kundet hul
-pet hende, hvercken med Theragelse, eller anden Lægedom, men om sider
haffver mand giffvet hende Cardobenedicte Vand, oc er saaledis frelst.

Andre sige, at en Nugorm skal være krøben ind i en Dreng, der hand
laa oc sof paa Marcken under et Træ, oc strax mand haffde giffvit h
-nem Cardobenedicte Vand at dricke, er Ormen krøben aff hannem
oc Drengen er frelst.

Summa, Cardobenedicte Oes, urt, frø, det brendte Vand skulle
gode for all forgift, baade indvaartis oc udvaartis bruget.

udvaartis.

Cardobenedicta Vand eller Oes, i Øynene lat, fordrifver deris kaalde oc

Samme urt støt oc paalagt, læsker oc læger det som aff Ild brent er, sammeleedis Pestilentzis Bylder.

Samme Dyder haffver oc det brendte Vand.

Urterne støtte oc paalagde, læge alle Hugormes oc Skorpioners sting.

Der er neppelig en bedre urt til Lægedom, for Kræst oc andre onde Saar, end Cardobenedicte urt, Des, oc det brende Vand, oc mange store Breck skulle være hermed hiulpne oc lægte, serdeelis en Qvindis Persone, som Kræsten haffde fortæret Brysterne indtil paa Beenene, hun er rensit med Cardobenedicte Vand, oc lægt med urtens Pulver.

Mand maa oc giøre Rogbad under op af denne urt, til at fremlocke Steenen oc Qvindernis tid med.

Den almindelige Tidtzel, hundrede Hoffvet kaldet.

Centum capita, Eryngium, Læs Diosc. lib. 3 cap. 16.

Teutsch. Manns-Trew, Brachen Distel, Rodendistel.

Denne Tidtzel er aff varm Complex.

Indvaartis.

Roden i Vin saaden oc drucket, er god for Lefver sot, for Miltens oc Lendernis Siugdom, stiller Bugvred, drifver Pisset oc Qvindernis Tid.

Et Qvintin aff samme Rod til Pulver støt, oc drucket med Pastinacker frø, imodstaar den indtagne Forgift.

Roden saaden i Honnig Vand, oc drucket, er god for entrang oc stacket Aande, for Verck, oc for den Faldende sot.

Udvaartis.

Roden udvaartis paahengt, skal fordrifve oc at skillie Krop, oc Ørnenis bylder.

Roden støt oc ofverlagt, lader icke Kiødet falde fra Beenene, som falde vil.

Skersøde.

Clycyrrhiza, Dulcis radix, Liqviritia. Læs Diosc. lib. 3 cap. 5.

Teutsch. Lacritie, Sußholtz.

Neyvelig brugis nogen Rod i Lægedommen meere end denne, oc hendis
sorte Oes aff Roden udtaget, thi hun tien, oc er nyttelig til mange atskil-
-lige Siugdommer. Indvaartis.

Osen aff Skersøde, tien fuldnær til alle Siugdommer, thi om mand tage
i Munden aff samme Oes saa stort som en Bøn, oc lader den smeltis oc ne-
-gaa, det lener den bulne Strube eller Hals, giør den heede Maffve gaat,
lener oc renser det heede Bryst oc Lungen, blødgiør Bylderne, stiller den
onde Hoste, oc giør de svage Nyrer oc Blæren gaat, oc veldelige slycker
Tørsten.

De som svarlige oc med stor nød visse, de skulle ofte dricke Vand eller Vin
hvor i Skersøde saadener.

Skersøde i Gedemelck saaden, er alsom best til dem som icke visse kunde
Men saa er at Skersøde tien Maffven, Brystet, Leffveren, Lungen, Bl
oc Nyrene, maa den brugis iblant andre Lægedommer, oc serdeelis
til Maffve vulver. udvaartis.

Tør Skersøde smaat oc rent støt, samme Mel i saare oc flydendis Vy
strøt, skal stille flydelsen, oc læge Saarene.

Langfiende Rod, Krage Torn, Gedetorn, Heste gilding.

Ononis, Anonis, Onosma, Resta bovis, Remora aratri, Acutella,
-nalis, urinaria, Lilium inter spinas. Læs Diosc. lib. 3 Cap. 18, oc Pl
lib. 21 cap. 16.

Teutsch, Pflugster, Ochsenbrech.

Denne urt kiende Bønderne best, thi hun dem stor hinder giør na
de pløye deris Jord, oc maa hun brugis indvaartis oc udvaartis
Indvaartis.

Dioscorides oc Plinius sige, at om Skalen eller Barcken aff de
urtis Rod, siudis i Vin oc drickis, uddrifver Steenen veldelig
Samme Drick nogle Dage drucket, uddrifver de lønlige oc for
Svennebylder, oc læger dennem.

Udvaartis.

Samme Rød i Vin saaden, oc i Munden holdet, stiller Tandeverck oc Pine.

Græskar.

Cucurbita. Læs Diosc. lib. 2 cap. 127.
Teutsch. Kurbis.

Allehaande slag aff Græskar, trinde oc lange, ere alle aff kaald oc vaadactig Nature, maa brugis indvaartis oc udvaartis i heede Kaaldesiuger

Indvaartis.

Denne Fruct tien icke Maffven vel, for hendis Kuldheds skyld, allige vel brugis hun aff somme saaledis; De yderste grøne Skale kaste de bort, det hvide oc de u mode Kierner hacke de smaa, oc lade dem siude, oc siden berede de dem som en Kaal med Smør, Salt oc Løg.

Somme skære dem i skiver, oc bage dem i Smør, ligesom mand van er at bage Æble.

Somme purgere dem med Græskar saaleedis, de udhulle det inderste, lade saa Vin i Skalen, den lade de saa staa en Nat, om Morgenen dricke de samme Vin fastendis.

Vand af Græskar brent, maa mand giffve udi heede Kaaldesiuger, om Heden icke vil stillis aff andre Lægedomme.

Mand maa oc giøre Linklude vaade udi samme Vand, oc legge dem udvaartis, paa Hiertet oc paa Leffveren.

Udvaartis.

Vand brent aff de u mode Græskar, visselige gaat for Hoffvedens store heede oc serdeelis til unge Børns, Linklude skulle her i vaadgiøris oc paaleggis. Om mand icke haffver det brende Vand, maa mand tage Osen, oc den bruge som faarestaar.

Samme Vand oc Oes ere gode til Øyen oc Øren, som hede i er, i dem ladet oc udvaartis paalagt.

Denne Lægedom er oc god til de Lemmer, som plagis med heed Podagel, læger oc sacter det gandske Legemis heede heffvelser.

Cucumer, Meloner.

Cucumis, Cucumer sativus, Melopepopepo. Laes Diosc lib. 2 cap. 125.

Denne Fruct er oc af kaald Nature bekommer icke hvert Menniske vel, men heede Mennisker, oc de som aff Barndom tilvande ere til denne Fruct, de maa æde den, men den som haffver en kaald Mafve skal icke æde den, thi hand kunde snart faa den Kaaldesiuge aff den.

Indvaartis.

Allehaande slag aff Cucumer, Meloner, maa brugis i heede Siugdommer. Men deris Kierner, sammeledis Græskarenis tiene til Lægedom som brugis for Nyrenis oc Blærens Siugdommer.

Udvaartis.

Frøet aff Meloner saadne i deris egen Oes, oc med Melblandet, kager der aff giorde, mod Solen tørrede, oc siden en Smørelse deraff giort med Vin Ansictet dermed smurt, fordriffver allehaande Ansictens u-reenhed.

Her endis denne Urtegaard, med sine urter, Blomster oc Fruct, hvorleedis de skulle brugis til Menniskens nytte oc sundhed.

Her efterfølger hvorleedis Electuaria, Syruper Conserva oc Olier, skulle ret konstelige giøris, oc bereedis aff forskreffne urtegaards urter, Blomster oc Rødder, sammeleedis hver deris Dyd oc Kraft, meeget nyttig til denne forskreffne urtegaard, oc kand ey vel heller være mistendis fra hannem.

Fordansket oc forsamlet aff

Henrick Smid udi Malmø.

Guds Aar Tusende fem hundrede firetyve oc yaa det siette.

Herren er mit Haab.

Hvorledis Sucker, som brugis til Lægedom, skal klaris oc rensis.

Til hvert Pund Sucker, skal tagis et Pund fersk Kildevand, eller mindre, efter som Suckeret er gaat, klart, rent, eller u-rent til, oc det hvide af tu æg, samme Vand oc det hvide skulle ladis i en reen Mullige eller Becken, oc vel slaes ligesom Lage, med en liden reen oc hvidskalet tilsammen bunden Bircke Koest, indtil samme Vand oc det hvide af æggene, bliffve til en smuck reen hvid Skum, io meere det røris oc slais, io meere det skummis, oc samme æggens skum drager all Suckerens u-reenhed til sig, lad saa Suckeret i samme Vand, sæt det paa en god Kulild, som eij rijger, lad det saa siude ind paa hetten, skumme oc rør det altstedse, sij det saa igiennem en Spisser Linseck, giort som en Klarete Seck eller Pose, siden tag samme afklarede Sucker, sæt det paa Ilden igien, oc lad det saa lenge siude, indtil det bliffver tijckt som en Syrup bør at være, hvileket du kand saa leedis forsøge, lad en Taar eller to paa et Tin Tallercken, Kniffs Blad eller Hvedsten som Bartskærere bruge til deris Rageknifve, eller paa bonden af en Messings Morter, flijde samme Taare icke, men blifve tilsammen, da er det nock saadet, men flijder det, da skal det saetelige siudis, indtil det icke meere flijder, mand kand det oc imellem Fingrene forsøge, om det føje oc tilsammen henger imellem Fingrene, saa er det oc nock saadet.

Hvorleedis Honnig som brugis til Lægedom, skal klaris, bereedis oc rensis.

Tag en deel Honnig oc een deel fersk Kildevand, lad dem sammen siude indtil det bliffver klart oc tijckt, som det førre paar, førend Vandet der i kom, skal oc altstedse rørris oc skummis, mand skal oc lade der i det hvide af et æg, ligesom her offvenfaare om Sucker staar, saa klaris det rent oc bliffver disbedre.

Hvorledis mand skal giøre Electuarium af Qvæder.

Mand skal tage de skønisse velluctendis ret mode oc gulest Qvæder, dem skale oc Kiernene med andre indvaartis Stene udtage Kiernene skulle

oc serdeelis grieminis) oc ladis i en glasviret Leerpotte, oc sterck Vine
paaladis, oc siidis saa lenge til det bliffver som en Moes eller Pap, naar
som de vel blode saadne ere, tryst dem saa vel igiennem et reent Linlaue
eller Sold, saa vaarne som vmaend Heedest taalle-band, saa at Margen-band
alleene komme reent igiennem fra Kiernene, Huden, oc Steenene, Som-
me-tryste det igiennem en Haardug. Vilt du nu giøre denne Electuarium
med Honning, da skalt du veie samme Vaxens Deel, oc tage dertil saame-
get reent vel skummet oc bered Honnig som Diener, dvmaat oc vel tage
meere eller mindre, efterdi du vilt, at samme Electuarium skal vaare
kraftigt, sød oc god til. Men vilt du den berede med Sucker, da bliffver den
dis tyckeligere, begvemmere oc velsmagerdis, maat du tage dertil saa meg-
get reent affskaret Sucker, oc sette Magen med Sucker et, eller med Honnig
paa en god stedig Kuild, som veden Log, oc lade det siide saatelige (oc ide-
lige) vare, paa det, det rette tilbereedis) vndtil det bliffver tyckt nock, naar
det kant du derved mercke, om det gaar vel fra Banden, eller du maat
proffve det paa et Fin Tallerken, eller Kniff, eller oc i andre maade, som
saaresagt er i Suckerens Klarelse oc vensselse, naar det er tyckt nock, saa gi-
du det gaat Electuarium, den maat du lade paa et Fin Tallerken, gvid-
forre smurter med Olie aff de søde Mandele, oc lade det saa kolis, oc siden i
tycker skaare efter som du selfve vilt.

Men vilt du at Vin skal vaare sterckere oc kraftigere, da bereed den lige-
gun i Apotecken bereedis oc brugis, saaledis: Tag Ingefer, som ikke
Vrmstungen, sort eller Haarder, fire Lodt, god Kanelebarck to Lodt,
ferske vdvoxne Negliker, gode Muskate Nøder, af hvert et Lodt, Gali-
ij. Lodt, Cicuber, Cardemomer, lang Peber, aff hvert et Quintin, te
disse vrter til smaat Pulver, tag heraff til hvert Pund aff forskrefne
1. eller 2 Lodt, efterdi du samme Electuarium vilt gaffve sterckt oc
til. Vilt du at samme Electuarium skal saare drifve, prøvere, oc

et Laxativum, da skalt du paa det sidste, naar den tagis aff Ilden, der i lade til hvert Pund 1 Lodt beredt Scamonea, i Apotecken kaldet Diagridion, oc lade saa paa et Tintallercken at kølis, ligesom offven faare sagt er, oc det siden i stycker skære, oc naar som du vilt Stolgang giøre, oc dermed purgere, da skalt du nogle aff forskreffne stycker i Vin legge, oc dem der i sønder-gnide, oc den saa dricke.

Dette Electuarium giøris aff somme saaleedis: De riffve Qveerne paa et reent riffve Jern, i et reent Kar, udkryste eller perse Osen derfra igiennem en reen Haardug, siude siden den udkryste Oes med Sucker, oc handle med den i alle maade, ligesom offvenfaare sagt er, oc prøfve den saa paa en Steen, Jern eller Tallercken, om den er tyck nock saaden eller ey, derefter lade de løbe paa et rent Becken eller Mulluge, naar det er bleffvet kaald, giemmis det best paa den sted som icke formeeget vaadactig, heed eller for kaald er, men middelmaadelig luct, en lang tid.

Dette Electuarium haffver mange dyder, er oc beqvemt lysteligt at bruge til den onde Maffve, som Maden icke vel fordøffve eller fortære kand, giør Mennisket subtiligt, skiønt oc skickeligt, thi det holder Mennisket i sin rette naturlige farffve, giør en lystig til Maden, vermer den kaalde Maffve, stiller vemmelse eller spyelse, oc faa Bugløb oc Blodsot, om mand tager heraff til sig fastendis, men efter Maaltid til sig taget, bløder Bugen oc fortærer vel. De Rige som haffve en skrøbelig complexie, maa bruge heraff om Morgenen oc Aftenen, for Maaltid for en vellyst, oc styrcke deris Maffve dermed, thi Maffven blifver heraff lystig til Maden. Mand maa oc tage heraff oc blande med Malvesir eller anden god Vin, oc bruge det til Mad for Salsament. Denne Electuarium blandis oc stundem med lit Desmer, dermed giørendis en god oc velluctendis Aande, oc naar som mand den i saa maade bruge vil, maa mand den med Vin eller uden Vin, til sig tage.

Hvorledis mand skal giøre Electuarium af de gule Lilies Røder, som vaave i Vandet.

Electuarium Diacori.

Tag Røderne af de gule Lilier som vaave i Vandet, hvilcke som ere ferske
oc gode, reengiør dem vel med en skarp Kniff skær dem smaa, oc hacke
dem siden vel smaa paa en reen Fiel med en Kniff som der til tien, oc
skal være ligesom den Skærkniff Skomagerne bruge oc skære Leder til
med. Samme støde dem i en Mortere, men det gaar icke saa reenlige
oc lijstelige til som at hacke dem. Naar som de ere saa smaa hackede, skulle
de leggis i et Glas, oc skal mand saa derpaa lade god sterck rød Vin, oc skal
det saa staa i blød i tre Dage eller lenger, oc hver Dag skal samme Vin en
gang afladis, oc fersker Vin igien paaladis, oc siden skal det vel siudis,
til hvert Pund af samme Røder skal tagis to eller tre Pund af samme
reent skummet Honnig, sammeledis til hvert Pund af Røderne, en Fi-
ding god Ingefær, reent skrabet oc smaa skaaret, eller som forestaar, smaa
hacket, oc lade det tilsammen siude paa en god sacter Kulild, indtil det
blifver tijckt, oc det saa prøfve paa et kaalt Jern, Steen, Mortere, Bo-
eller Tallercken, som foresagt er, om det tijckt nock er eller ej, oc naar
som mand vil tage det af Ilden, oc lade det kølis skal mand lade
urter, der i tag god Canelebarck et Lodt, lang Peber et Lodt, Gall-
Muskatter, Muskateblommer, Lubeber, Cardemomer, af hvert
Quintin, Paradisekorn, trind Peber, af hver it Quintin, meere
mindre, efter som du vilt at samme Electuarium skal være
oc kraftig til, somme lade oc her i støtte Mandele.

Denne Electuarium er almindeligt i somme Land, oc brug-
idelige, om Morgenen, fastendis til sig taget, stijrcker oc verm-
alle indvaartis Lemmer, Mafven, oc fortærer vel, er god til
-nens, oc alle Legemens kaalde Siugdommer, oc besijnderlige

Poplesie, oc til Lungens oc andre Lemmers lemmelse, som komne ere af Hiernens oc Seenernis Vædske.

Hvorledis Electuarium aff Peberrod skal giøris.

Tag Peberrod, toe oc skafve den vel rent, skær den saa i smaa stycker, leg deni en reen glassuret Leerpotte, lad Vin eller Ædicke derpaa, lad det nogenstund staa, sid siden det derfra, oc stød Peberroden, tag saa til hvert Pund Peberrod, halffandet eller to Pund reent skummet Honnig. Som=me tage halffdeelen Honnig, oc halfdeelen Sucker, dette skal siudis paa en sact Kulild, oc ald stedse røris, indtil det blifver tyckt oc brunt, som et Electuarium bør at være, oc naar som det tagis fra Ilden, lad saa disse urter derudi, Canelebarck et Lodt, lang Peber et halft Lod, Galliga, Muskate, Muskateblommer, aff hvert halffandet Qvintin, Paradisekorn, trind Peber, aff hvert et qvintin, lad aff disse urter et Lodt eller halffandet deri, oc ey mere, da beholder Peberroden sin Kraft, saa haffver du et gaat Electuarium.

Denne Electuarium bryder Steenen, oc giør at Pisse, oc drif=ver Qvindernis forstoppede tid, brugis oc til alle andre kaalde vædskers Brøst oc Greck, i alle maa de lige som her offvenfaare sagter i det Capittel, om de gule Liliers røders Electuario.

Hvorledis Electuarium aff Gøgs urtis Røder skal giøris.

Tag i Julij Maanet den største Gøgs urtis Røder, giør dem vel reene, siud dem saa i faaremelck, indtil de bliffve aldeelis blø=de, siden stød dem saa at de blifve som det vaare en Velling, til et Pund aff samme Røder, tag to eller tre Pund Honnig skummet oc bereedt, som det bør at bereedis, sæt det paa en god sacter Kulild, lad det saa siude som det bør at siudis, siden lad disse efterskreffne

urter der i, smaa støtte til Pulver, tag hvid Senipe Frø, Roe Frø, Løge Frø,
Kørvelle Frø, Pastinacæ Frø, Nelle Frø, aff hvert et halft Lod, sort Peber,
hvid Ingefær, aff hvert halffandet Lodt, Kanelebarck, Muskate Nøder,
Galliga, af hvert et halft Lodt, rør disse vel derudi, lad det saa kølis, mand
maa oc lade der i om mand vil, støtte Mandele Kierne. Somme lade
her i Margen aff de støtte Nøder, som komme aff Indie Land.
Denne Electuarium Diasatirion, findis tilgiort eller beredt i alle
Apotecker, er en god nyttelig Lægedom (om den rettelige brugis)
til at opholde Menniskens Slect med, tien svage Mænd, heraf
opvæckis de oc bliffve mectige til Adams Spil oc Læg. Tien oc i
saa maade, de kaalde u-frugtsommelige Qvinfolck. Sammeledis
oc til andre Siugdommer som ere, til dem som forsvinde, bortvisne
oc Lungens Siugdom hafve, thi denne Electuarium fredgiør,
oc styrcker Naturen, oc skal mand heraff til sig tage et Lodt, mere
eller mindre efter Sagens oc Tidsens Leylighed, om Aftenen for
Aftens Maaltid, med en Drick Vin. Men vil mand Legemet oc
Naturen styrcke, da skal mand af dem om Morgenen med saadet
af en gammel Kapune til sig tage.

Hvorleedis Electuarium aff Kirssebær skal giøris.

Tag ferske Kirssebær, som nylige ere tagne aff Træet, plocke Stil-
-ckene aff dem, stød dem lit i en Mortere, krijst Osen aff dem i et rent
Glassuret Kar, sæt samme Oes paa sacter goder Kulild, lad det saa
sactelige siude, indtil det blifver tyckt, som et Electuarium bør
at være, oc skal det altstedse røris den stund det siudis. Somme lade
der Honnig udi oc Sucker, som førre vel saadet oc skummet, oc
dermed borttagis Kirssebærens surhed, naar som det tyckt nog
er, maa mand om mand vil, røre derudi nogen støt Kanelebarck
oc ingen andre urter. Denne Electuarium slycker Tørsten

er gaat til en heed Maffve, oc til alle heede Kaaldesiuger, oc hede Siug-
-dommer, driffver Steenen oc Pisset, oc giffver de Siuge stor lyst til Maden.
Mand maa oc om Sommeren søndergnede, heraff med god Vin, oc bruge
det hos stegte Høns, Fugle, Kiød oc Vildbraad, for et Salsament.

Hvorleedis Electuarium aff Blommer skal giøris.

Tag gode ferske Blommer, som icke Ormædne ere, siud dem i Vand til
en Mos, kryst dem saa igiennem en Haardug, eller Haarsold, ligesom
sagt er om Qvæer, tag saa til hvert Pund aff samme Ves, halfandet Pund
Sucker eller Honnig, eftersom du self vilt, lad saa siude paa en god Kulild
indtil det blifver tyckt nock, ligesom ofvenfaare ofte sagt er.

Denne Electuarium saaleedis beredt, er godtil de heede Choleriske Menni-
-sker, om de icke ellers haffve svage oc skrøbelige Mafver, oc til heede Kaalde-
-siuger, stiller heeden, thi Blommer ere aff kaald oc vaadactig Nature,
giffver oc siuge Menniske lyst til Maden, med Vin søndergneden oc med
Reffven Peber Kage, Kanelebarck, Neglicker, Muskateblommer, oc saadan-
-ne urter blandet. Denne Electuarium giøris oc i Apotecken til en drif-
-vende Lægedom, eller til et Laxatium som Løsen oc Stolgang giør, da ta-
-ger mand til hvert Pund, et Lodt eller halffandet beredt Scamonea, Dia-
-gridium i Apotecken kaldet, smaa støt til Pulver, oc rører det derudi
naar som mand tager det fra Ilden, oc kaldis Diaprumis, Laxativum
eller Solativum. Denne Electuarium saaleedis med Scamonea beredt,
er oc god udi hede brendendis Kaaldesiuger, om saa er at Maffven icke
for svag eller for skrøbelig er.

Hvorleedis Electuarium aff Ribes skal giøris.

Osen aff Ribes skal udkrystis, oc siudis paa en sact Kulild, indtil det
bliffver tyckt som Electuarium bør at være, somme lade lit Sucker
her i, paa det at det bliffver dis lystigere til at bruge.

Denne Electuarium slycker oc lesker Tørsten veldelige, vederqvæger

oc væder den tørre Lunge, er en dyrebar oc kaastelig Lægedom, til alle
brendendis heede Siugdommer oc Kaaldesiuger, oc maa brugis uden all
fare, hun køler den heede Maffve oc Leffver, oc giffver lyst til Maden, mand
maa oc om Sommeren blande af den med Vin, oc giøre heraff et Salsamen
til Fisk oc Kiød, ligesom her tilforne sagt er om andre Electuariis.

Hvorleedis Electuarium aff Morbær skal giøris.

Electuarium aff Morbeer giøris ligesom Xibes.
Dette Electuarium er en underlig kaastelig Lægedom til allehaande
Halsens Strubens, Landgierdernes, Lungens, oc alle Mundens Siug-
-dommer, tørrer oc ophæffver Drøbelen som nedfalden er. Aff dette Electu-
-ario ofte bruget, er god for Halsens hede Bylder, Angina oc Synanch-
kaldede, maa oc brugis til alle hede Siugdommer, ligesom om Xibes
sagt er, er en kaastelig Lægedom til at lade oc vederqvæge siuge Men-
-niske med, oc er Mafven saare beqvemmelig.

Hvorleedis Electuarium aff Hyllebær skal giøris.

Tag Hyllebær naar som de ere vel mode oc ere bleffne brune, stød dem i
Steenmortere, kryst saa Osen igiennem en reen Linklud, sæt hannem
en sacter Kulild, lad hannem sactelige siude, indtil hand bliffver tyck
som et Electuarium bør at være, oc rør den idelige, yaa det at det ick
tilbrendis, naar som den vel saaden er, saa probere den yaa et Tin Ta-
-cken, eller Kniff, ligesom ofte sagt er, oc hertil skal hvercken tagis Hon-
eller Sucker.
Denne Electuarium, er god for allehaande æder oc forgift, uddriffve
Legemens indvaartis hefvelse, oc all ond forgiftelig skadelig Vædske, ig
-nem Sveden, maa brugis indvaartis oc udvaartis, i den sted som
-gelse brugis, med Band aff Fordrøgis urt til sig taget, uddriffver Sv
veldelige, thi tien den saare vel til de hofne oc Battersottige Menniske
skulle de deraff tage til dem, forend de gaar i Svedebad.

Hvorleedis den Theragelse Tiriaca, Diatessarum kaldet, skal giøris.

Tag trind Hulurt, som vel renset oc tørret er, Insian, ferske Lauer-
beer, reen skalede fra Skalene, aff den beste oc ædleste Myrrha, aff hvert
tu Lodt, smaa støt alle disse til Pulver, tag saa hertil tu Pund, rent vel
skummet Honnig, verm det, oc rør saa forskreffne urtis Pulver der i,
saa haffver du en dyrebar oc kaastelig Theragelse.

Hvo som tager om Morgenen aff denne Theragelse tilsig saa stort som en
Hasle nød, eller et Qvintin, beskermer Mennisket for Pestilentze, oc for Pesti-
lentzis onde luct, er oc god for de Siugdommer, som kommer fra Hiernens
kaaldhed, ligesom ere, Lemmernis rørelse, eller borttagelse, Podagel, Berck oc
Krampe, Faldendesot, styrcker Maffven oc Fordøffvelsen, sammeleedis oc Leffve-
ren, fordriffver all indvaartis Breck, atskil Bæderet, oc obner forstoppelsen,
tien oc saare vel til Qvæg oc Fæ, som noget æder i sig ædet eller drucket
hafver, oc deraff hoffne eller siuge ere.

Et andet Electuarium eller Theragelse, hvilcken oc saare loffvis aff gamle Lægedoms Doctoribus, beskærmer oc Mennisket for Pestilentze oc Pestilentzis onde luct, oc skal saaleedis giøris oc beredis.

Tag 20. ferske Balnøde Kierner, skale dem reene, gode ferske Figen 15. Rude
en Haand fuld, Salt, saa meeget som mand kand tage imellem tre Fingre,
stød disse vel tilsammen, æd heraff om Morgenen fastendis.

Hvorledis Electuarium aff Reffve Lunge skal giøris.

Tag Lungen aff en Reff, saa varm som hun aff Reffven tagis, toe den vel
ren i god sterck Bin, heng den saa bag en Kackeloven til at tørris, dog saa
at hun icke røgis, tag saa aff samme Lunge et Lodt, aff den hvide Marubio,
oc Isop tu qvintin, Aniis, Fennickel, aff hvert tre qvintin blaa Lilie Rod,
Iris kaldet, Holtzurt eller S. Elene Rod, aff hvert et halft Lodt, god rent vel
skummet Honnig, lit haardere saadet end mand pleyer at siude Honnig
oc naar som du Honninget aff Ilden tager, rør saa forskrefne urter smaa støtte
til Pulver derudi.

Denne Electuarium tiener saare vel for Hoste, for allehaande Lungens Siugdommer, for en trang oc stacket Aande, loffvis saare af de ældste forfarne Læger, du maat oc vel frilige forlade dig paa denne Lægedom.

Hvorleedis Ysen aff Skersøde skal giøris

Ysen aff Skærsøde er oc god for forskrefne Siugdommer oc Breck, maa oc ladis i forskrefne Electuario, oc skal saaleedis bereedis: Tag den ferskeste Skersøde du kand faa, skaff den reen, skær den i skiffver, stød den siden vel, lad saa ferst Kildevand derpaa, lad det saa staa indtil, sødmen i Vandet vel inddragen er, perse saa Skersøden reent derfra, sæt saa Ysen paa en god sacter Kulild, lad det sactelige siude, oc rør det altstedse, du maat oc vel lade Honnig eller Sucker her iblant, lad det saa siude indtil det blifver tyckt nock.

Et Electuarium for Lungesot oc Hoste.

Tag grøn oc ferst Kaal, plocke Bladene fra Stilckene, stød den i sten-mortere, udkryst saa Ysen, siud den til et Electuarium, med god reent klaret Honnig, men vil mand haffve den sterckere oc krastigere, maa mand tage lit Safran dertil.

Hvorleedis det hvide Pulver beredis, som giøris i Apotecken.

I Apoteckerne giøris oc bereedis et Pulver som kaldis det hvide Pulver oc er god til Børn, som Hoste oc Lungesot hafve, oc ere trangbrystige oc giøris det saaleedis: Tag en fierding god rent Sucker, smaa stød Sucker Penidiap, en halff fierding, Sucker Candi tu Lodt, blaa Lilie Rod et Lodt, almindelig Gummi, Skersøde, aff hvert tre Lodt, smaa disse forskrefne til Pulver, blande dem tilsammen, men om Børne Verck hafve, maa mand tage hertil tre qvintin Pions Rod, oc saa støt, somme tage oc Saffran hertil.

Hvorleedis Ingefær skal indsyltis.

Tag den beste hvide Ingefær du kant faa, kant du icke faa den

hvid er, da tag den røde, oc toe det røde vel aff, giør god sterck Lud, oc lad
derpaa, oc lad hannem vel blødis, indtil den øffverste Hud affskales, aff-
-skale den rent, oc rense Ingefæren vel, lad saa ferst Lud derpaa igien, oc
lad hannem staa, indtil hand er vel blød, er Luden god oc skarp, da blødis
hand dis snare, men set vel til, at hand icke blødis formeeget, oc mister all
sin Krafft oc Dyd, oc saa aldeelis forderffvis, thi maa hand voctis vel flitte-
-ligen, tag stedse deraff oc skær sønder, eller kløff fra hveranden, oc see til om
hand er igiennem blødt, oc naar som hand rettelig oc igiennem bløter, skal du
med en liden tynd Penneknif den mindste du kand faa, igiennem stinge oc aff-
-skære de indvaartis haarde Narer, saa bliffver Ingefæren smuck mør, naar
som hand saaleedis blød oc igiennem stungen er, lad saa Luden deraff, toe In-
-gefæren vel i reent Band, saa at Luden vel uddragis oc afftois, du maat oc vel
lade dem ligge i ferst Band i blød en Nat, oc siden om Morgenen den igien reen
toe, men sactelige, saa at de bløtte, oc igiennem stungne Kløffver icke sønderbry-
-dis, dette maa brugis i to eller tre Dage, oc indtil saa lenge at Luden aldeelis
afskult, oc uddragen er, oc ingen skarphed meere i Bandet følis, læg saa Inge-
-færen paa en Linklud, lad hannem saa ligge tre eller fire Timer, indtil Ban-
-det vel uddraget er, leg hannem saa i en Tinpotte, eller Steenkrus, lad klar
Bin paa hannem, lad hannem saa ligge en Nat oc en Dag, siden lad Binen
løbe derfra, leg saa Ingefæren paa et reent Linklæde, saa at Bædsken vel
uddragis, naar som Linkludene ere vaade bleffne, tag saa andre, giør
dette saa lenge indtil Kludene icke meere bliffve vaade, men tørre, mand
maa oc vel tørre den paa et Naarsold, oc naar som hand saaleedis vel tørret
er, giør en Syrup aff Honnig eller Sucker, eller halffdeelen Honnig, oc half-
-deelen Sucker, efter som du selff vilt, lad dem paa Ingefæren, bliffver Syru-
-pen tyng oc drager nogen Bædske til sig aff Ingefæren, saa lad den igien
derfra, oc siud den igien indtil den bliffver tyck nock, som den bør at være.
Saadan indsyltet Ingefær, er saare god oc nyttelig til alle Legemens breck
oc Siugdommer, som af kaald Nature kommer, oc serdeelis er den god for den
forkølede Mafve, som icke vel Maden fortære eller fordøffve kand, oc for Maff-

vens opstødelse, er god til alle kaalde vaadactige Menniske, i heede Siugdommer
skal den icke brugis, thi den saare hedmer, skal alleeniste brugis som offvenfaare
sagter, til kaalde Siugdommer, oc flydelser, oc til hvis som forkølet er, de gamle
kaalde Menniske, hvilcke deris Mandoms Kraft mist hafve, maa nyttelige
bruge den, hermed forvermis de igien oc kommer til deris Mandoms
styrcke igien, saadan Ingefær kand lenge forvaris oc giemmis i Tinkar eller
glassurede Kar, men i Trækar bortvisner hand snart oc forderffvis.

Hvorleedis Kalmus skal bereedis.

Tag den ferskiste oc beste Kalmus du kand faa, som icke er Ormæden, lad
paa hannem ferst Vand, siud hannem, vel paa en god klar Kulild, indtil
beskheeden, oc den stercke smag forgaar, siden skaff oc rense hannem med en
god skarper Kniff, skær saa Kalmussen i lange eller stackede stycker efter
din egen villie, lad hannem saa end faa en opsød med ferst Vand, tør hannem
saa paa et Linklæde eller paa et Haarsaald, lige som om Ingefæren
her offvenfaare sagter, lad saa Syrup aff Honnig eller aff Sucker, eller aff
Sucker oc Honnig der paa, ligemaade som oc om Ingefær sagter, giff
hand saa nogen Bædske fra sig, maat du vel siude Kalmussen med Syrupen tilsammen.

Kalmus saaleedis indsyltet, brugis til atskillige Siugdommer, oc
særdeelis til en ond Maffve, i begyndelsen aff onde fule Kaalde siuger.
oc god om Morgenen ædet, for ond forgiftelig Pestilentzis Luct, giør en
god oc velluctendis Aande, driffver Pisset, læger alle haande Blærens
Nyrernis Breck, bryder Steenen, driffver Qvindernis Tid, er oc
oc tør aff Nature, thi maa hand oc vel brugis til alle Siugdommer
som deris begyndelse haffve aff kaald Bædske.

Hvorledis Muskatte nøder skulle indsyltis.

Tag aff de beste ferskiste oc tungeste Muskatte nøder du kand faa (thi
onde tørre tilsammen skrumpede, tiene her intet til) legdem i blød
god skarp Lud, indtil de ere vel igiennem blotte, du skalt oc vel tilsee

at de eÿ formeegett blødis ot forvandig, saa ot de eÿ tabe deris gode luct
ot smaag, ligesom om Ingefæren sagter, naar som de vel bløtte ere, efter som
du dem haffve vilt, tag dem saa aff Ilden stab den ÿderste Hud aff dem, to dem
vel i ferst Vand, ot lad dem ligge i Vandet saalenge indtil Ilden vel ud-
dragen er, tør dem saa vel paa et Linklade, eller paa et Haarsold, giør en
sterck ot tÿck Sÿrup, giør en sterck ot tÿck Sÿrup aff Sucker, lad den paa
Mußaterne, dragen Sÿriben nogen Vædske til sig, saa lad Sÿriben
derafligien, ot lad hannem stude bedre, indtil hand ingen meere Fød-
ske aff sig giffver, ot tÿck noct bliffver, lad hannem saa paa Mußaterne
ligen.

Aff disse Mußatter, om Morgenen ot om Aftenen ædet, tøre den ofver-
flødige onde Vædske, verme Maffven, ot de indvaartis Lemmer, stÿrcke ot
ofne Lefveren, giøre gaat reent Blod, fordriffve den onde ildelucktendis aan-
de, medtrÿcke ot stille Miltens Gefvelse, ot ere serdeelis gode til dem som
længe haffve haft Lefversot. Fremme ville ot at de skulle driffve Vasset,
ot rense Nÿrerne, men giøre Lungen ont.

Voorleedis Ørsenrt, Bachrod, Bedenrt, eller Biber-
– nelle Rødder skulle rindsÿltis.

Tag de beste, stetteste ot fedeste Ørsenrte, eller Bibernelle Rødder, giør
dem reene, ot skær dem i store eller lange stycker, ettersom du selff vilt, ot
fleck dem fra hver andre, læg dem saa i blød, i ferst Vand, eller du maact
ot vel stude dem lit, indtil de bliffve bløde ot møre, i alle maade ligesom
sagter om Kalmus, naar de bløde noctere, tør dem saa paa en Lin-
klid ligen, som ofte saare sagter, lad saa derpaa Sÿrup giort aff
Honning eller Sucker, du maact ot vel lade Rødderne lit stude i Sÿ-
rupen.

Disse Ørsenrte Rødder brugede, brÿde Steenen, rense Blæren
ot Nÿrerne, ere ot gode for Sammenis vred ot Pine, Colica passio
kaldet, til en ond slimactig Maffve, som icke vel fordøffve kand,

til Moderens Breck, oc til althvis mand uddriffve vil igiennem Pisset, ere oc gode for allehaande æder oc Forgift, u-sund, ful oc ond Pestilentzis Luct.

Hvorleedis den Tidtzel Rodt, Ernigion kaldet, skal indsyltis, det er den almindelige Tidtzel.

Denne Tidsels Røder skulle opgraffvis, vel rensis oc skafvis, oc skæris i stycker saa lang som en Tommelfinger er, smerre eller større, efter som du selff vilt, udtag Margen som indvaartis sider, siud dem i ferst Vand indtil de blifve bløde oc møre, ligesom ofvenfaare sagt er, om Qvesurte Røder, tør dem siden paa en Klud, eller Haarsaald, lad saa der paa Syrup af Honnig eller Sucker giort, siud hannem indtil hand tyck nock blifver. De gamle læger hafve stunget i steden igien som Margen udtogs syltet Ingefær, oc heele Neglicker, oc er icke ilde gio[illegible]

Disse Røder saaleedis indsyltede, ere saare gode til de Leffversottige Mennisker, til Miltens oc Lendernis Suugdommer, stiller Bugvred driffver Qvindernis Tid oc Pisset, imod staar Forgift, om nogen hafver dem til sig taget, ere oc gode for en trang Aande, for Berck oc for den Faldendesot, de gamle Læger sige oc at disse Røder forvermer Nyrerne oc den lønlige Ting, forøge oc Mandsens Sæd, ere oc gode for en ond Mafve.

Hvorledis Holtzurt eller Sancte Elene Rod skal indsyltis.

Optag Holtzurt eller Sancte Elene Roed i Octobri Maanet, i den tid haffver hun hendis rette Dyd oc Kraft, skal rensis oc skaffvis rent med en skarp Kniff, skær den saa i skiffver, siud den saa i ferst Vand thi hun saare bitter oc stercker, oc u-lystig til Maffven, førend hun saaledis formildis oc blødis, lad saa paa hende Syrup af Honnig eller Sucker, ligesom førre ofte sagt er.

Denne Rod saaleedis indsyltet, er en kaastelig Lægedom til den

som en trang oc stacket Aande haffve, er oc god for en kaald Maffve, for Hoste, for Blodspyelse, for Sidernis Sting, uddriffver Steenen, oc allehaan-de Æder oc Forgift, Qvindernis Tid, er en besynderlig Lægedom til den on-de Maffve, som icke vel fortære eller fordøffve kand, at skil Spyttet, oc giør vel ud at spytte, læger Lungens, Moderens, oc andre Lemmers udvaartis Saar.

Hvorleedis Gøgs urtis Røder, Satirionis kaldede, skulle indsyltis.

Vilt du indsylte disse hvide Røder, da toe oc rense dem vel fra Jorden oc Sandet giør en Syrup aff Honnig eller Sucker, efter som du selff vilt, leg Røderne heri, leg saa noget tungt paa dem, saa at de ey flyde. Somme blande oc i Syrupen de urter som beskreffne staar i Gøgis urtis Røders Electuario. Somme legge disse Røder i den Syrup, hvor udi syltet Ingefær legget haffver, du maat selff hermed handle, oc giøre efter som dig best siunis.

Disse Røder saaleedis indsyltede, haffver all Dyd oc Krafft, som Gøgis urters Røders Electuarium tilleggis, brugis nyttelige til Menniskens Slectis opholdelse oc forøgelse, aff de svage Mænd som til denne Strid u-duelige oc forkølede ere.

Hvorleedis Valnøder skulle indsyltis.

Afftag Røderne om S. Hansis dagstid, førend de bliffve indvaartis haarde, oc faa Skaler, Sting hul igiennem dem, med et skarpt trint Træ, kaarsvis (somme skale den yderste Skal aff dem) Leg dem saa i ferskt Vand udi ni eller ti dage, oc hver dag skal Vandet en gang eller tøsser affladis, oc ferskt igien paala-dis, oc dette skal brugis indtil deris beeskhed forgaar, siden leg dem udi en Kedel, oc lade dem siude paa en sacter Ild, indtil de blifve møre oc bløde, mand skal oc vel tilsee, at de siude icke forlenge, at de bliffve icke aldeelis til en Moes, siden tør dem paa en Linklud, eller Haarsold, ligesom ofte førre lært oc sagt er, sting saa i dem Kanel Neglicker, oc aff indsyltede Pomeransie Ska-ler, giør saa en Syrup hertil, af Honnig eller Sucker, lad oc den blifve vel tyck ligesom en Syrup bør at være, Naar Syrupen tagis aff Ilden, leg

Nøderne derudi, oc lad det køliss, leg noget tungt paa dem, saa at de icke
opflyde. Om Syrupen drager nogen Vædske til sig, saa lad hannem
siude igien, indtil hand bliffver som en Syrup bør at være. Somme
stinge ingen urter i Nøderne, men lade alleeniste disse urter der udi
smaa støtte til Pulver, som ere, Ingefær, Neglicker, Muskater, Galliga,
Cardemomer, Cucuber, oc legge Nøderne i Syrupen den stund hand
end varm er, oc er ingen ond Meening.
Disse Nøder saaleedis indsyltede styrcke, oc verme Maffven, kand vel
saa være for urternis skyld.

Hvorleedis Kirssebær skulle indsyltis.

Tag ferske mode Kirssebeer, som nylige tagne ere af Træet, oc icke
Ormædne ere, skær Stilcken fra dem, lit meere end halfdeelen, tag saa
god haard hvid Sucker, er hand icke hvid nock, skal hand klaris med det
hvide af et æg som førre sagt er, oc siudis til en tyck Syrup, oc paa det
sidste, naar hand fuldnær tyck nock er, tag hannem saa fra Ilden, oc leg
Kirsebærene derudi, oc lad dem sactelige oc lit siude, disse Kirssebær skulle
giemmis i et Glas, oc er en god underlig Lægedom til at vederqvege
oc væde den tørre Mund, Tunge Hals, oc Strube med i heede Sjug-
-dommer, slycke Tørsten, oc giøre den Sjugis Maffve lystig til Maden
som ingen Lyst dertil haffver.

En anden maade til at indsylte Kirssebeer med.

Tag ferske Kirssebeer, skær Stilcken lit meere end helften fra dem i en
god glassuret Potte, lad paa dem god klart reent bereedt Honnig, leg saa
en Fiel oc Steen paa dem, saa at de icke flyde. Disse maa oc brugis i
maade til alle forsagde Breck, som her offvenfaare tilforn skrefne staa
men ere icke saa kaastelige.
Mand maa oc tørre Kirssebeerene mod Solen, eller er i en Bagere
oc naar mand vil bruge nogle af dem, skal mand bløde dem i Vin el
Vand, oc bruge dem til alle foresagde Breck.

Hvorleedis Pærer skulle indsyltis.

Tag gode velsmagendis, oc vel mode Pærer aff Træet med Haanden, naar Solen skinner klar, oc Maanen vaaper oc tiltager, oc de som icke Ormædne ere, skær Skalen tijnd aff dem med en skarp Kniff giør en Syrup aff god hvit Sucker, oc klare den som hannem bør at klaris oc bereedis, læg Pærerne der udi, oc lad det siden lit siude, strø saa lit støt Kanelebarck her paa.

Pærer saaleedis indsyltede, giør Maffven gaat, men raa Pærer fastendis ædt, stopper Bugen, oc giør Maffven ont.

En anden maade.

Tag Pærerne aff Træet naar de vel mode ere, som ofvenfaare sagt er, lad dem saa ligge i en Maanet, leg dem siden i en Steenkrucke, lad paa dem god klar Vin, leg saa en Fiel med en Steen paa dem, saa at de icke flyde saaleedis, forvaris de oc Aar oc Dag.

En anden Maade.

Aff menige Mand her i vore Lande indsyltis de saaleedis? De tage gode Pærer, oc siude dem i Vand, dog icke formeeget bløde, siden lade de dem bliffve kaalde, legge dem saa i et Steenkrus eller Teerpotte, tage saa Honnig som førre skummet oc bered er, Edicke, oc malen Senup, siude disse tilsammen oc skumme det reent, oc lade det saa paa Pærerne, naar som det er bleffvet noget kaalt.

Hvorleedis de u mode Vinbeer skulle indsyltis.

Tag aff de største oc beste u mode Vinbeer, tve oc rense dem vel, skær dem fra Stilckene, oc icke plocke dem deraff, giør saa en Syrup aff afklaret Sucker, naar hand fuldnær er haardsaaden, leg saa Beerene deri, lad dem lit siude, men icke forlenge, paa det at Vinberene icke sønder siudis eller spricke.

Disse Beer ere gode til den heede Leffver, slycker tørsten, vederqveger den tørre Lunge, giør en lystig til Maden, stille Bugløb.

662. Hvorledis Rosen Conserva eller Rosen Sucker skal
gjøris, Sacharum Rosaceum.

Tag vm Morgenen røde Roser, naar som Solen haffver tørret Dugen
aff dem, skær ned en Dag det hvide aff som sider neden paa Bladene, hacke dem
saa smaa paa et reent Hacke bredt, saa at de bliffve aldeelis smuld Roes
siden tag til hvert Pund af samme Roser, tre Pund reent Sucker smaa stødt
bland det tilsammen, ot lad det i et Glas, Jerg det mod Solen.
Dette Conserva, eller Rosen Sucker, brugis almindelige meeget aff den menige
Mand, ot er saare got til dem som er ond i fordøyelsen, maffve Gaffve, ot plages
aff ofverflødig Galle, stiller ot nedtrycker Skarpheden, stiller Dyrsot, ot den røde
Blodsot, styrcker Hiertet, Hiernen ot alle indvaartis Lemmer, naar ot giø-
vis dem som plages, med Jeed hverendis Haaldesinge, med Rosen Vand
ou Dugen icke paa dem forstoppet er, thi det lesker Jeeden merctelige,
sacter ot vaadgiør Tungen, Struben ot Maffven, i alle hede Sygdommer,
Det gjøris aff somme med Honning, det er icke saa got, men det taldis dog
ocr Honning.

Hvorledis Viole Sucker eller Conserva skal gjøris,

Conserva eller Viole Sucker beredis ligesom sagter ou Rosen Sucker, saa-
dis at maand aftlocker Blomsterne i Jordmaanet, naar de staa i deris bed
Blomster, hacke dem smaa som førre sagter, tag til hvert Pund Violer tre Pund
Sucker, lad dem i et Glas, Jerg det mod Solen.
Dette Conserva eller Viole Sucker, brugis til de hede Haaldesinger, a-
alle hede Brect, ot serdeelis unge Børns, som iblant med hesvaris med d
Haaldesinger, ot med der Faldende sot, thi den svarlige lesker den Haalde-
gis hede, ober Jolder Dugen, styrcker Hiertet, stiller Siderens sting, ot
en god nyttelig Lægedom til alle hede Sygdommer.

Hvorledis Rosmarins Sucker skal beredis.

Rosmarine Sucker gjøris ligesom sagter ou Rosen ot Viole Sucker,
Blomsterne skylle hackis smaa, ot vel blandis ot stødis med Sucker
en Mortere, thi de ere vel tørre af dem selve, ot siden ladis i et Glas mod
mod Solen.

Denne Sucker er aff heed qvalitet, eller Nature, atskil oc subtilig giør all Legemens indvaartis groffve Vædske, styrcker Hiernen oc Hiertet, uddrifver den Gulesot, fordriffver Hickelse, obner Lungens rør, giør vel ud atspytte, hielper fordøffvelsen, lader ingen forgift tage ofverhaanden, stiller Tarmenis oc Bugens vred, renser Blodet, giør at Svedis, styrcker de Vanmectige, oc gifver dem stor Kraft oc Styrcke.

Hvorledis Lavendele Sucker eller Conserva skal bereedis.

Plocke Blomsterne fra stilckerne den stund de end grøne oc ferske ere, hacke oc stød dem, ligesom førre sagt er om Rosmariner, lad dem i et Glas, heng det mod Solen.

Denne Sucker bruget, stiller Mafvens Pine, Cardiaca kaldet, oc er øfverst i Hiertens hule, nedtrycker væder oc opblæselse, uddriffver den Gulesot, oc er serdeelis god for Popelsie, igiengiffver det fortabtemaal, renser Mundens u-reenhed, stiller Hoffvedens flydelse, som i Tenderne nedskiuder, tien dem oc vel som Hoffvetverck haffve.

Hvorleedis Betonie-Sucker eller Conserva skal giøris.

Tag Betonie Blomster i Junij Maanet, naar de staa i deris beste Blomster, hack oc stød dem ligesom om Rosmariner oc Lavendele sagt er, oc heng dem mod Solen.

De som hafve en ond oc skrøbelig Maffve, oc icke kunde beholde Maden i dem, oc med Halsbrynde plagis, skulle idelige bruge af dette Sucker, oc de Qvindfolck som stedse plagis med Moderens opstødelse, tien oc til Maffvens indvaartis Siugdom, til Leffverens, Miltens, Nyrernis, Blærens, obner Moderen, udfører oc all ond skadelig Vædske, om nogen haffver taget nogen forgift eller æder til sig, dette Bethonie Sucker uddriffver den igiennem Pisset oc Stolgangen, de som haffve den Gulesot, skulle idelige bruge Betonie, være sig bereed, i Conserva, Electuario, eller i andre maade, i hvorleedis hun bereedis kand. De som vilte ere, oc den Faldendesot haffve, skal mand offte heraff giffve, sammeledis dem som ont i Ledemoderne haffve, oc den som plagis med Lende-

-verck, de som forsvinde, oc Lungesot haffve, de som stedse hoste, de som til-
-bøyelig ere til Vattersotten, eller idelige onde Kaaldesiuger i Maffven
haffve, de skulle om Aftenen, oc Morgenen bruge Electuarium eller
Sucker aff Betonie, hvergang et Lodt eller meere, af denne Lægedom
skulle de fornemme stor hielp oc baade.

Hvorleedis Sucker skal giøris aff Kodrøbels urtis Blomster.

Aff Kodrøbels urtis Blomster, giøris oc et Sucker eller Conserva, lige-
-maade som de andre som her faare skreffne staa.
Dette Sucker er gaat til de mactløse oc siuge Menniske, som forkomne ere
af langvarig Siugdom, sammeledis til dem som rørde ere aff Poyelsie, maa
oc vel brugis til andre indvaartis Siugdommer, thi samme Blomster
styrcker Hiertet besynderlige.

Hvorleedis Ovetungis urtis Blomster skal beredis.

Conserva eller Ovetungis urtis Blomsters Sucker, giøris ligesom
sagt er om Rosens oc Fiole Sucker, Blomsterne smaa hackede den stund
de ferske ere, oc blande dem med Sucker.
Denne Sucker eller Conserva, lader icke forgiften drage til Hiertet, borta-
-ger Vanmectighed oc Skrøbelighed, glæder de Sorgfulde bedrøffvede Men-
-nisker, renser Blodet. Summa, mand maa bruge uden all farlighed, til
alle hede Kaaldesiuger, Ovetungis urtis Blomsters Sucker, sammeledis
det brende Band.

Hvorleedis Borase Blomsters Sucker skal beredis.

Aff Borse urtis Blomster, giøris oc et Sucker i alle maade, ligesom sagt
er her ofvenfaare om de andre blomsters Sucker.
Dette Sucker styrcker Hiertet, haffver samme Dyder oc Kraft ligesom Ove-
-tungis Blomsters Sucker.

Hvorleedis Sucker aff Prunella, eller Rahels Blomster
skal bereedis.

Aff Kahels urtis Blomster, giøris et Sucker i alle maade lige-
som sagt er her ofvenfaare om andre Blomsters Sucker.
Dette Sucker uddriffver den skadelige oc onde Damp, som opfar i Hoffvedet,
tien oc til alle Mundens, Halsens oc Strubens Siugdommer oc Breck.

Hvorleedis Persicke Træes Blomsters Sucker skal beredis.

Persicke Blomsters Sucker, giøris oc ligesom om de andre Blomster sagt er.
Dette Sucker, er et kaasteligt Sucker oc Lægedom til Børn, som plagis af
Orm, mand skal ofte giffve dem heraf fastendis, fordriffver icke alleeniste Or-
-mene, men lader dem eij heller vaave.

Hvorleedis Sucker aff Salviæ Blomster beredis.

Aff Salvie Blomster giøris oc et Sucker i alle maade ligesom aff de andre ur-
-ters Blomster lært oc sagt er.
Dette Sucker styrcker Moderen oc Fødselens Lemmer, oc er gaat for popelsie,
oc andre Hoffvedens kaalde Siugdommer.

Hvorleedis Sucker skal giøris aff Pions Blomster.

Tag Pions Blomsters ferske Blad, handle med dem ligesom sagt er her ofven-
faare om Rosen Sucker, til hvert Pund, aff disse Rosens Blad, tag et pund Su-
-cker, Dette Sucker bruget, er god til dem som Maren rider om Natte Tide,
driffver Qvindernis Tid, oc renser dem efter Fødselen, sønderknuser Lendernis
oc Blærens Steen, oc uddriffver hannem, sammeledis den Gulesot, stiller
Bugens Pine, stopper Qvindernis Blods flijdelse, staar imod Moderens opstø-
-delse, nedtrycker kløgelse oc spijelse, lader eij Steen vaave i unge Børn, de Qvind-
-folck som nedfaldne ere af Moderens Breck, oc ligesom de vaare døde, opve-
-ctis igien aff denne Lægedom.
Dette Sucker styrcker Hiertet, er en saare god Lægedom til unge Børn
som plagis med svar Siugdom, dem skal mand gifve iblant med af dette
sucker. Band som brent er aff Roden oc Blomsterne, maa brugis til alle fore-
-sagde Breck oc Siugdommer, disligeste Roden tørret, oc til Pulver støt.

Hvorleedis Sucker eller Conserva skal giøris aff Jordrøgis Blomster.

Aff Fumi terræ urtis Blomster, eller aff urten oc Blomsterne, giøris oc et Conserva Sucker, ligemaade som om de andre her offvenfaare sagter. Dette Sucker eller Conserva, er gaat til dem som udslagne oc Skabbede ere, eller oc Paacker haffve, thi det renser det onde Blod, er god til dem som sig frygte for Pestilentze, eller for den onde forgiftige Svedesot, maa brugis til at uddrifve den onde Vædske oc Sveden med, ligemaade som brende Vand brugis aff mange, naar de ville bade, er oc gaat i begyndelsen aff Vattersotten offte bruget, obner Leffveren, uddrifver den Gulesot igiennem Pisset. Dette Conserva, Electuarium oc det brende Vand brugis mest aff dem som Paacker læge, thi det renser Blodet saare, oc obner de indvaartis Lemmer.

Hvorleedis Sucker eller Conserva skal giøris aff den stoere Fernurtis eller Blaabynctis Blomster.

Aff den stoere Fernurtis Blomster, giøris oc et Sucker, ligemaade som offvenfaare sagter.

Dette Sucker eller Conserva, obner oc renser Leffveren veldelige, ud fører Gallen, oc den hvide Slim ved Stolgangen, fordriffver Kaaldesiug om mand heraff ofte tilsig tager, førend Siugen tager hannem, obner Milten oc Leffveren, som sagter, thi skulle de Vattersottige bruge dette i begyndelsen aff Vattersotten, er oc gaat til den heede Maffve, til alle on brendendis Kaaldesiuger, vederqvæger oc styrcker Hiertet.

Hvorleedis Sucker aff Isop skal giøris.

Tag Blomsterne aff Isop, naar hun staar i Blomster, hacke oc blan dem med Sucker, oc handle i alle maade dermed, ligesom med Lavendels oc Rosmariners Blomster sagter.

Dette Sucker eller Conserva, er gaat til dem som faldne ere, oc nog

i dennem sønderslaget haffve, oc brugis besynderlige for Hoste, oc for allehaande Lungens Siugdommer, som komme aff kaald flydelse, styrcker Maffven oc Hoffvedet, forvermer Brystet, oc alle indvaartis Lemmer, er oc gaat for Forgift.

Om mand icke haffver dette Sucker, maa mand siude Isop i Din, oc dricke den for forskreffne Breck. Oc dette maa mand oc giøre med alle andre urter oc Blomster, om mand icke saadanne Sucker beredt haffver, oc den saa i Din siude oc den dricke.

Hvorledis Sucker aff Aakande Blomster skal bereedis.

Aff Aakanders hvide Blomster, giøris oc et Sucker eller Conserva, i alle maade ligesom sagt er om Rosen oc Fiole Sucker, maa brugis indvaartis i Legemet, uden all Fare, til alle heede Siugdommer, det er en kaastelig hielp oc Legedom, til alle hede brendendis Kaaldesiuger, naar Pestilentze regerer, oc er serdeelis gaat til dem som Svindesot (Eticha kaldet) hafve, oc til Lefverens, oc til Pleuresim, det er Sidernis byld, oc er gaat til den tørre Hoste, lesker Tørsten, oc til Lefverens oc Miltens befengelse, som forskrefne Breck haffve, maa mand giffve aff denne Sucker, eller Vand aff Blomsterne brent efter Sagen, oc Siugdomsens Leylighed, uden all Fare. Mand skal oc vaadgiøre Linklude i samme Vand, oc udvaartis paa Hiertet oc Leffveren legge. Af denne Sucker eller Vand oste bruget, stiller Bugløb. Men de som karske oc sunde ere, skulle icke oste bruge fornefnde Conserva eller Vand, undertagne, de som med Munden haffve loffvet, at de ville lefve kyskelige, oc ville ende deris Liff i Closter. Thi dette Sucker Conserva, oc det brende Vand, døder oc forkøler Fødselens Kraft, oc Naturens indplantede Begierlighed, oc giør Mennisken kraftløs, oc u-duelig til saadan gierning, hvilcket dog saare faa begiære.

Saaleedis kand mand aff allehaande urters Blomster, som faare-skrefvet staar, giøre allehaande Sucker Conserva, om mand hacker dem smaa, oc tager end engang saa meeget Sucker dertil som Blomsterne veye, men ere de saare tørre, skulle de stødis i en Mortere med Suckeret,

oc hengis mod Solen, oc siden giemmis oc forvaris.

Hvorleedis Rosen Syrup skal giøris.

Tag Bladene aff de røde Rosen, saa mange du hafve vilt, leg dem i en Tinkande eller Steenkrus, lad paa dem siudendis het vand, lad det saa staa sey eller siu Timer, naar som Roserne ere blefne blege, skulle de vel udkrystis, oc samme Vand skal igien vermis, oc igien ladis paa andre ferske Rosen, ligesom førstegang, dette skal tre eller fire gange giøris allstedse med ferske Rosen, oc saa lenge til Vandet faar en smuck rød farffve, oc haffver taget til sig Rosernis Luct oc Kraft, sie det saa klart aff, lad saa deri Honning eller Sucker, lit eller meeget, efter som Vandet meget eller føie er, tag til hvert Pund Vand, et pund Sucker lad samme Vand som Roserne ere saadne udi, sactelige siude paa en god Kulild, indtil det blifver tyckt som et klart Honnig, eller lad en taar eller to paa et Tallercken, Kniff, Mortere, Bond, eller Steen, blifve de stille staaendis oc icke flyde, da er det nock saadet, men flyde de, saa skal det bedre siudis. Merck at denne Regel skal holdis til alle Syruper som giøris skulle, oc herefter følge. Om Suckeret hvor-aff du Syrup giøre vilt, vaar icke klart oc skiønt, saa klare det som ieg dig førre lært haffver.

Denne Syrup brugis almindelige oc allermest i alle Apotecker til atskillige Legemens Siugdommer, andre Lægedommer styrckis oc kraftig giøris hermed, brugis oc alleene for sig selff, til all Brøst oc Breck, ligesom om Rosen Sucker sagt er, til Maffvens, Leffverens, Hiertens brendendis hede Siugdommer, vaadgiør oc køler den heede tørre Tunge, Hals, Strube, oc alle indvaartis Lemmer, udi Apotecker giøris oc en drick aff Rosenvand oc Sucker til alle foresagde Breck oc Brøst, oc kaldis Juley.

Hvorleedis Fiole Sÿrup skal giøris.

Fiole Sÿrup giøris i alle maade som om Rosen Sÿrup sagt er, saaledis:
Tag Fiole Blomster, den stund de end vel lucte, leg dem i en Tinkande, eller
Steenkrus, lad siudendis het Vand paa dem, lad dem saa staa 6 eller 7. timer,
udkrÿst saa Blomsterne vel, bortkast dem, verm Vandet igien, ladt det paa an-
dre ferske Fioler, ligesom du førre giorde, brug dette altstedse med ferske Fioler,
indtil Vandet bliffver smuckt blaat, oc hafver aldeelis draget til sig Fiolernis
Luct oc smag. Samme Fiolevand skal siudis paa en sacter Kulild, med ligesaa
meeget Sucker, indtil det tÿckt nock bliffver, om det tÿckt nock er, kand
du forfare paa en Kniff, Tallercken, Mortere, Bond, eller paa et stÿcke
Papir, ligesom offvenfaare om Rosen Sÿrup sagt er.

Denne Sÿrup skal ladis i et Glas, oc deri forvaris, indtil mand aff han-
nem bruge vil, saaledis forvaris hand best, oc er god til alle hede Siugdom-
mer, oc serdeelis til unge Børns, som iblant med plagis af den faldende sot
oc heede Kaaldesiuger, thi hand veldelige, oc snarlige slÿcker Kaaldesiugens
brendendis heede, holder Bugen oben, bløder Pestilentzis Bylder, stÿrcker Nier-
tet, stiller Sidernis Sting. Oc Summa summarum, hand er god til alle-
haande slag aff heede Siugdommer, i alle maade ligesom sagt er om Fiole
Sucker eller Conserva.

Men hvo som icke formaar at betale dette Sucker, hand maa siude Fioler
i Vand, oc bruge det til alle forskreffne heede Siugdommer. Somme blande
denne Sÿrup med ferskt Kildevand, oc giffve det til at slÿcke Tørsten med, er en
lÿstig Drick til siuge Menniske.

Somme Apoteckere giøre aff Fiole Vand oc Sucker en Drick til alle
faaresagde Siugdommer, oc kaldis Julep.

Hvorleedis Sÿrup aff Surer skal giøris.

Tag Bladene aff Surer, stød dem til Moes udi en Stenmortere, udkrÿst
Osen i en glassuret Potte, saa meeget som du vilt hafve, sæt den saa strax

paa en god Kulild, oc lad den faa en opsød eller to, saa atskiller sig Osen, oc
bliffver klar som Band, sie den saa igiennem en Klud, oc vey saa samme Oes
lad saa lige meget Stycker der i som Osen er, lad det saa sactelige siude til det
blifver tyckt, som det skal være, oc i alle maade ligesom du offvenfaare om
de andre Syruper hørt haffver.

Her haffver du en kaastelig Syrup, hvilcken tien til dem som befengde ere
med Pestilentzes heede Kaaldesiuger, til de befengde hede Leffver, oc heede Maffve,
styrcker oc vederqvæger Hiertet, oc alle indvaartis Lemmer, slycker Tørsten
veldelige. Det brende Band om det er rettelige brent, som det bør at brendis,
haffver samme Kraft oc Dyd, til alle foresagde Breck oc Brøst.

Hvorleedis Syrup skal giøris aff de u-mode Binbeer.

Osen aff de u-mode Binbeer skal udpersis, klaris oc rensis paa en god sacter
Ild, med en opsød eller to, oc sies igiennem en Linklud, siden siudis til en Sy-
-rup med Sucker, i alle maade ligesom førre sagt er.

Denne Syrup køler oc styrcker alle indvaartis befengde Lemmer, oc stiller,
vemmelse, brydelse oc spyelse, stiller Bugløb som er aff Choleriske Bædske, styrcker
Maffven Saare i saadanne Choleriske Kaaldesiuger, giffver siugelige Qvinder
lyst til Maden, er god for Forgift. For Bugløb oc Blodsot skal mand aff den
fastendis bruge med Band, hvori gloendis Staal sluct er.

Hvorleedis Syrup skal giøris aff Jordrøgs urt.

Tag Jordrøgs urt (Fumus terræ) paa latine kaldet den stund hun fedt,
ferst, oc vædactig er, skær Roderne oc de nederste Stilcker derfra, stød saa
offverdeelen vel i en Steen mortere til Moes, udkryst Osen, sæt den paa
en Kulild, lad den siude til hand atskils, sie den sactelige derfra igiennem
en Klud, tag saa den afklarede reene Oes tu Pund, oc Honnig tu Pund
siud disse paa en sacter Ild til en tyck Syrup.

Denne Syrup renser Blodet, er gaat for Skab oc Klaade, som kommen er
aff den salte Phlegma, oc aff den forbrende oc fortørrede Cholera, ligesom

Paacker ere, obner Leffveren, fordriffver den Gulesot, giør en god skiøn Farffve. Somme lade herudi Osen aff ung Humles urter, tilforne vel renset oc klaret, ligesom offvenfaare sagt er.

Hvorleedis Syrup skal giøris aff Edicke.

Tag god hvid Sucker, eller rent vel skummet Honnig, fem fierdinger, ferskt Kilde-vand et Pund, suud dem vel tilsammen, paa en sacter Kulild, oc skumme det vel reent, naar som Vandet halffdeelen indsaadet er, lad saa der udi et halfft Pund god sterck Vinedicke, giort aff hvid Vin, lad det saa derudi sye indtil det blifver tyck, som en Syrup bør at være.

Denne Syrup slycker Tørsten, køler oc nedtrycker den u-naturlige Heede i heede Choleriske Kaaldesiuger, obner all forstoppelse, driffver Pisset, imod staar oc forhindrer all ondforgifftig oc vaadactig forfulning oc raadnelse, thi bru-gis den rettelige i Pestilentzis onde luct oc Kaaldesiuger, med Vand brent aff Viertens Fryd, aff Boras eller aff Ovetunge, denne Syrup haffver oc en uddrif-vendis Kraft, thi blandis oc andre Syruper med den.

Denne Syrup aff Edicke, giøris oc med nogle andre urter.

Tag gaat ferskt Kildevand, leg derudi Fennicke Røder, Mercke Røder, oc Endi-vie Røder, tag til hvert Pund Vand aff hver aff disse urters Røder, tre Lodt Fe-nicke Frø, Mercke Frø, oc Endivie Frø, aff hvert et Lodt, gaat reent klaret Sucker, halffandet Pund, lad Røderne oc Frøet vel suude i Vandet, indtil det haf-ver aldeelis draget til sig Rødernis oc Frøens Kraft, sie saa det igiennem en Klud, lad Suckeret der udi, indtil det bliffver tyckt saa som en Syrup bør at være, som ofte sagt er, vilt du oc at den skal være sur, saa maat du lade Edicke derudi, efter vecten, som offvenfaare om den anden Syrup sagt er. Denne Syrup findis i Apotecken bered uden Edicke.

Denne Syrup tien til alle indvaartis Lemmers forstoppelse, obner dem, er oc serdeelis god till all slimactig Phlegmatisk Materie, løser den, saa at den lættelige uddrifvis, obner Lefverens, Miltens Nyrenis, oc Blærens forstoppelse.

Hvorleedis Malurte Syrup, skal giøris.

Tag Malurte et halft Pund, Rosen fire Lodt, god sterck Vin, Osen aff Qveer, aff hvert halfftredie Pund, lad disse udi en glassuret Potte, lad dem saa staa en Nat, siud det om Morgenen paa en god Kulild, indtil halfdeelen indsaadet er, kryst det saa igiennem en Klud, lad der saa to Pund Sucker udi, siud det til en Syrup, som offte lært er.

Denne Syrup styrcker Maffven, fordøffver eller fortærer vel, vermer Legemet, stiller Pinen, uddriffver Gallen, oc allehaande Forgift, hvilcken sig i Legemet lang Tid forsamlet hafver, borttager Bugvred oc Bugens Pine, uddriffver Orme, atskil oc uddriffver den Gulesot, Qvindernis Tiid, oc sammeleedis Forgifft, om nogen den til sig taget haffver.

Det brende Vand hafver samme Kraft oc Dyd, men vircker icke saa kraftelige, tien til unge Mennisker oc Børn.

Hvorledis Rosenhonig skal giøris.

Rosenhonnig giøris aff atskillige i atskillige maader. Somme legge Roserne i en Tinkande, eller Steenkrus, lade der paa siudendis hedt Vand, oc handle dermed i alle maade, ligesom sagt er om Rosen Sucker, siden siude de samme Vand med reentskummet Honnig, indtil det bliffver tyckt igien, ligesom det førre vaar, somme hacke ferske Rosen, oc legge dem derudi noget i blød, siden udkryste de dem igien.

Andre tage til et Pund Rosen fem pund Honnig, oc lade det vel tilsammen siude, indtil Honniget faar draget Rosernis Kraft oc Luct til sig.

Somme hacke alleniste Roserne, oc blande dem med Honnig, oc sætte det saa mod Solen.

Somme hacke alleniste Roserne, oc blande dem med Honnig, indtil det bliffver ret tyckt, saasom det bør at være. Du maat vel selff udvelge af disse, hvilcket dig best siunis at være.

Rosenhonnig brugis nu meeget af Lægerne, oc serdeelis om Waa-
-ren oc om Sommeren, de rense Maffven dermed aff den onde Slim, thi
Honniget renser, oc Roserne verme oc styrcke Maffven, renser oc Tarmerne
aff all slimactig Vædske. Om nogen haffvertaget nogen farlig Purgatz til
sig, da skal mand tage til sig aff dette Honnig, med det som Persilie Røder,
eller Fennicke Røder ere saadne udi. Om mand nogen Purgatz til sig
tage vil, skal mand nogle Dage tilforne tage til sig aff dette Honnig, saa lø-
-sis Vædsken oc Slimen, oc uddriffvis dis lætteligere. Det Honnig renser oc
Mundens, Tendernis Kiøds Halsens Strubens Saar oc u-reenhed, thi
brugis det aff Bartskærerne i Mundvand, med Weybrede eller Brunelle-
-vand for Brøne, oc andre Mundens u-reenhed, oc er et støcke af deris største
lønlige Konst. Dette Rosen Honnig maa brugis til alle Breck oc Suug-
-dommer, ligesom Rosen Syrup brugis.

Hvorleedis Osen af Walnøders Skaler bereedis.

Tag de yderste grøne Walnøde Skaler i Hunde Dagene, naar de ere mode,
stød dem i en Steenmortere til en Moes, kryst Osen deraff, tag saa fire Pund aff
samme Oes, lad den lit siude paa en sacter Ild, lad der saa udi to Pund reent
skummet Honnig, oc lad det siude indtil det blifver tyckt, ligesom Honniget
førre vaar.

Denne Oes stiller Hoffvedens flydelse, som nedfalder paa Brystet, hvoraff
meeget ont kommer, er oc god til Mundens, Halsens oc Strubens hede
Bylder, tilbage driffver oc tørrer saadan heed Materies flydelse, Mundvand
skal hermed blandis.

Hvorleedis Syrup aff Qvæers Oes skal bereedis.

Tag de beste mode Qvær, riff dem smaa paa et Rifveiern, kryst Osen igien-
-nem en Klud, saa meeget du haffve vilt, sæt det paa en god Kulild, lad det
siude ind paa helften, lad siden derudi saa meeget god Win som Osen vaar,
lad det saa siude indtil det bliffver tyckt. Somme lade herudi reentskum-

=met Honning, samme afflaret Sucker, somme gjøre denne Dess stør, de lade gerüdi tredie deelen Sdicke, somme lade gerüdi Canel, Neglicker, Ingefær, Cardemomer, Saffran, oc saadanne andre urter, smaa stødte til Pülver, oc binde dem üdi en Klud, oc henge der üdi.

Denne Dess styrcker Maffven, giffver Lyst til Maden, fordöffver eller fortærer vel, vermer Lefveren, oc alle indvoartis Lemmer, stiller vemmelse, oc tydelse oc syyelse, som af Maffvens skiöbelighed kommer, stopper Bugløb som af kald vaastactig Vand kommer, forneeget flyder, oc lerdeelis om samme Dess blandis med Vand, hvoruti gloendis Stral slucker. Naar denne Dess allenisste bereedis med Vin oc Sucker, saaldis hand af Apotekerne Aqua Simplex, men naar hand bereedis med urterne, saaldis hand Aqua aromatica, eller Aqua composita.

Hvorledis Dsen aff de ümode Kirsbeer skal bereedis.

Aff de ü-modne Kirsbeer udgiörsis oc en Dess, oc den saltis oc forvaris i smaa Kraf, vpris offe omtrent, tien dele i steger sit end til Lægedom, thi hand giffver Lyst til Maden, styrcker Maffven, kiöler Lefveren oc alle indvoartis Lemmer.

Hvorledis Ingefær skal giöris.

Denne Art Ingefær, saaldis efter Apotekerens Lage, som først den paaskaf oc ridelige skrabede, oc findis almindelige i alle Apotecter bereedt, oc den skal saaledis bereedis.

Tag den beste Canel du kant faa, halfandet Lodt, god hvit Ingefær et Lodt, Galliga et halft Lodt, stød disse smaa til Pülver, læg det saa i et Glas, lad derpaa halfiredie Potte god röd Vin, oc Sucker saa meeget, efter som du vil haffve den sød til, lad det saa staa en Nat tillsammen.

Somme gjøre denne Art saaledis, de tage fire Lodt god Canel, tre Lodt Ingefær, et Lodt Paradisekorn, et halft Lodt Galliga, Neglicker, Muskater Nöder, Libeber, Cardemomer, aff hvert halfandet Quintin, den stødte de smaa til Pülver, aff disse urter saaledis stødte tage de et Lodt til hver halfanden Potte Vin, oc et halft Pund Sucker, meere eller mindre

efterſom de ville at ſamme Ypocras ſkall vare god ſterck oc ſød til, de blan-
=de oc Vinen, urterne oc Suckeret tilſammen taalde, oc lade det ſaa løbe
igiennem en ulden Klarete Seck, dertil beſynderlige giort.

Denne Drick er en lyſtig oc taaſtelig Drick til gamle Mennisſer, oc ſer-
=deelis om Vinteren om Morgenen faſtendis dricket, ſtyrcker oc vermer
den taalde Maſſe, er oc god for Hiertens oc alle Geners taalde Sygdommer,
denne Drick ſkulle unge Mennisſke icke bruge for sin ſtore heede ſkyld.

Voorleedis Klarete bereedis.

Enſtyje ſkilsmisſe er imellem Ypocras oc Klarete, Ypocras bereedis med Sucker,
oc ſkal vare rød, men Klarete giøris med reent ſkummet Honning oc er klar,
oc ſkal ſaaledis giøris oc bereedis.

Tag den beſte Kaneel de kand faa sex Lodt, Ingefar to Lodt, Paradiſekorn
tre Lodt, Muſkate Noder, Muſkate blommer, Negliker, Kardemomer, Ci-
=beber, af hvert et halft Lodt, ſtød alle diſſe urter ſmaa til Pulver, tag ſaa til
hvert sex Potter Vin, tre eller halffierde Lodt af forſtrefne ſtøtte urter, eller
meere, efterſom du vilt at ſamme Klarette ſkal vare god oc ſterck, lad lit Vin
paa urterne, oc halffanden Potte vel reent ſkummet Honning, ſæt det ſaa
i en varmer ſted en Nat, om Morgenen ſæt det paa en god Ild, lad det ſta
en oyſød eller to, lad ſaa den anden Vin dertil, ſiden tag tredie deelen aff
et Quintin god Safran, gnid den ſønder med lit Vin, lad der oc til Hon-
=niget, oc til den anden Vin oc urter, ſom ſaaledis vermede ere, ſæt det
ſaa fra Ilden, oc lad det ſaa lit ſtaa, ſiden lad det løbe igiennem en ulden
Seck, ligeſom offvenfaare ſagter om Ypocras, det ſom offløbet er, lad det
vide Secken paa urterne ligge, brug det indtil det ſom igiennem løb-
=et er, bliffver ſmuck, reent oc klart, ſaa er det Klarette, ſiden lad hende
vide et Kar, hvor vide du hende forvare vilt, oc hæng i ſamme Kar, noo-
=le aff forſtrefne urter vide en liden Linpoſe, ſaaledis giemmis oc
forvaris hun længe.

Denne Drick maa bruges i alle maade, ligeſom ſagter om Ypocras

til kaalde siugdommer, oc til den onde kolde slimactige Mafve, oc
alle indvaartis Lemmer, styrcker oc forvermer dem, denne drick tien
best gamle Mennisker, baade Mænd oc Qvinder.

Hvad Dyder god gammel Miød haffver.

Miød loffvis meget aff de gamle forfarne Læger, oc brugis nyttelige
til alle kaalde Siugdommer, serdeelis til Hiertens, Seenernis oc Lede=
=modernis, renser oc obner det trange Brøst, er oc god for gammel Hoste,
som mand lenge haft hafver, renser Blæren, oc obner Pissens gang, til=
=steder ey at Steenen vaaver, atskil oc uddriffver all Vædske, renser
Indvaalene oc Tarmene, fra all ofverflødighed, blødgiør Bugen, slycker
Tørsten, skal drickis til alle Hiertens, Seenernis oc Lendernis kaalde
Siugdommer, udi den sted som mand van er at dricke Vin, thi Miøden
saare god oc nyttelig er til saadanne Siugdommer, som ere: Poyelsie,
Krampe, Werck, Faldendesot, Hofvedens svimmelse, oc saadanne lige,
uden saa er, at nogen anden Breck eller siugdom, besynderlige der imod
staar, Miødsens Dyder oc Kraft ere underlige.

Denne Drick tilgiøris, oc med urter saaleedis: De tage til en Tønne
Miød sex Lodt Peber, Ingefær otte Lodt, Paradisekorn tu Lodt, Neglicker
tre Lodt, Galiga tre Lodt, Canelebarck ti Lodt, disse urter støde de smaa
lade dem saa i en Linpose, oc henge dem i Tynden.

Hvorleedis Rosen Olie skal giøris.

Tag de røde Rosen (om du dem hafver) eller oc hvide Rosen, plocke dem
reene fra Stilcken, leg saa udi et Glas, som offventil passelig viit er,
lad deryaa, den beste sødiste Lisbons Olie du kant faa, sæt det saa i nogle
Dage mod Solen offventil vel tæt tilstoppet, giem det siden indtil du
det behoff haffver.

Vilt du at hun skal være bedre, sterckere oc krastigere, da tag Rosen
leg dem i et Glas, sæt det mod Solen siu eller otte Dage, sæt saa samme

Glas i en Kiedel med Vand, paa en sacter Kulild, lad det vel siude, siden naar det er bleffvet lit kalt, sie oc krijst det vel igiennem en Naar-dug, tag saa igien ferske Rosen Blad, leg dem i samme Olie igien, sæt saa Glasset igien imod Solen, atter siu eller otte Dage, siud dem andengang, ligesom offvenfaare sagt er, dette maat du giøre saa offte som du selff vilt, men Glasset eller et anden Kar som Olien i er skal allstedse vel stoppis.

Somme giøre oc denne Olie oc saaleedis, de tage Roserne, oc lade siuden-dis het Vand paa dem, oc handle dermed i alle maade ligesom ieg her offven-faare sagde om Rosen Syrup, saa at Vandet faar draget til sig, Rosernis smag, Dijd oc Kraft, siden lade de Olien i samme Vand, sætte saa Glasset, Krus eller Kande, udi en Kiædel med Vand, oc lade det siude indtil Vandet indsødet eller fortæret er.

Andre forfarne Læger oc Bardskærere berede oc samme Olie saaleedis, de støde Roserne, oc udkrijste Osen, tage saa samme Oes, oc støtte Rosenblad, lade Olie paa dem, henge den saa imod Solen i nogle Dage, vel tæt tilstoppet, siden siude den i en Kiedel med Vand, ligesom ofvenfaare sagt er.

Denne Olie styrcker de skrøbelige Ledemodernis, Lemmers naturlige verme, sacter oc køler den u-naturlige befengde hede, oc lesker den. Er Lede-modet saare forkølet, da styrckis oc forvermis det igien, oc Materiens onde tilflydelse tilbage drifvis, aff hvilcken nogen ond Bijld komme skulle, om den brugis i begijndelsen aff hede Bijlder.

Hvorleedis Fiole Olie skal giøris.

Fiole Olie giøris i alle maade ligesom offvenfaare sagt er om Rosen Olie, uden alleeniste, mand tager altstedse grøn Lisbons Olie, som giort oc udperset er, aff de u-mode Oliver her til, dem lader mand paa Romsterne, ligesom sagt er om Rosen Olien, Fiole Olie skal icke heller staa saa lenge imod Solen som Rosen Olien, men alleeniste i ti Dage. Vilt du at den skal være sterckere oc kraftigere, da siud oc krijst den tregange igiennem, oc lad

allstedse ferske Fioler derudi, oc paa det allersidste skal ladis tørre Fiole
Blomster derudi, som end deris gode luct haffve.
Denne Olie sacter oc stiller Strubens, Brystens oc Lungens onde hede
oc skarphed, er god for den bulde Plenesis kaldet, stiller Krampe oc Berck,
som kommer aff tomhed, alle hede Bylder maa sactis oc kølis med den.
Merck her, effterdi at denne Olie, som giøris aff de u-mode Oliver, selden
føris hid i vore Lande, da maa mand tage i den sted, den Lisbons Olie som
hid føris, oc den to eller tre gange med kalt Vand toe, saaleedis som ieg dig
her lære vil, oc paa det sidste med god Rosenvand skølie, saa blifver hun dis
kaldere, oc dis bedre til Lægedom, oc saaleedis skalt du dermed handle.
Lad giøre dig tvende tractere af bleck, ligestore, efter som du selfvilt, at de
skulle være store til, lad løde dem tilsammen, paa den store ende, lad Olien
oc det kaalde Vand i samme træctere, sæt saa en Finger af hver Haand paa
hvert hul, røst eller squalpe det saa bort oc igien, saa at det kand blandis til-
-sammen, holt saa det eene hul aff tracteren op, oc det andet ned, nogenstund
stille, saa at det kand klaris igien, saa flyder Olien oppaa, oc Vandet blifver
staaendis hos den nederste Pibe, lad det nederste hul gaa sacteligen op, saa
at Vandet kand udløbe strax Olien kommer, holt saa hullet til igien med
Fingeren, lad saa kalt ferst Vand (eller anden Vædske) hvormed du vilt toe
Olien) der paa igien, oc handle dermed ligesom førre, bruge dette indtil
du seer at Olien er nock toen oc renset paa det sidste skal hun skyllies
med god Rosenvand.

Hvorleedis Morbeer Oes skal giøris.

Tag Morbeere Oes et half Pund, Osen aff blaa Beer et Pund, reent
skummet Honnig et half Pund, god sød Vin en fiering aff et Pund, oc
den skal tilforne siudis lad disse siude sammen paa en god sacter Kulild,
som er uden Røg, indtil det bliffver til en Syrup.
Denne Oes brugis oc meeget aff Bartskærerne i blant deris Mundvand
er en mectig Lægedom til Mundens, Strubens, Halsens hede Siugdommer

ū-reenhed oc Brynne, renser oc tørrer den onde Vædske, opløffter drø-
belen som nedfaldener.

Hvorleedis Lommende blomsters Olie skal giøris oc beredis.

Tag Lammomille eller Lommende blomster, plocke Blomsterne fra Stilcker-
ne, leg dem ūdi et Glas, lad Olie derpaa, sæt det mod Solen i nogle Dage, siden
tag samme Glas, eller lad det aff Glasset oc i et Krūs, eller Zinkande som offven
til vel tæter, oc sæt ūdi en Kiedel med Vand, oc siud det saa, ligesom offvenfaare
om Rosenolie sagt oc lærter, sie oc krijst det saa igiennem en Vaardūg, leg
saa atter ferske Blomster derūdi om dū vilt, eller lad det saa bliffve som det igien-
nem sidter, oc giem det indtil dādet ved tørf eller behøfver.

Men vilt dū at den skal være sterckere oc kraftigere, da tag alleeniste det gūle aff
Blomsterne, bortkast det hvide, oc lad det gūle tørris mod Lūcten ūdi en tør
sted fire oc tijve Timer, leg det saa i Olien i et Glas, oc tilstoppe det offven til
med en Linklūd, saa at derfalder icke Skarn i, sæt det mod Solen i halffierde-
sinds tive Dage, giem det saa indtil dū det behøfver, oc brūge vilt, altid til-
stoppet vel offven til.

Er det om Vinteren, eller nogen anden tid om Aaret, at dū denne Olie brū-
ge vilt, oc den icke haffver, maat dū lade siūdendis het Vand paa Blomsterne,
oc dermed handle, ligesom sagt oc lærter om Rosen Sijroy, oc naar som Blom-
sternis Kraft ūdi Vandet drageter, skal Olien der i ladis, oc i en Kedel med
Vand siūdis, indtil Vandet fra Olien aldeelis indsaadet er.

Denne Olie er en kaastelig oc nijttelig Olie, til alle hvide Aarers Breck
oc Brøst, hūn at skil oc resolverer, oc stiller all Pine som kommer aff Kūld,
fordriffver oc den onde flijdelse, som flijder aff et Ledemod til det andet, stijrcker
oc stadfæster alle Ledemod, Sener oc Aarer, stiller Væderens oblæselse.

Hvorleedis Olie aff Dild skal giøris oc bereedis.

Olie aff Dild giøris aff Blomsterne, oc aff de grøne ūrter, i alle maade, li-
gesom sagter om Lomende blomsters eller Chammille blomsters Olie.

Denne Olie haffver fuldnoer saadan Kraft oc Dyd, som offuenfoare sagter om Lommendeblomsters Olie, men meeget sterckere at stil hun Vaderens opblodelse, sacter oc stiller all Pine, adrifver Sveden, thi er hun god til dem som haffve den Kaalde siuge, med Frost oc Kostelse, Kyghoenet skal smoris med den, gior vel at kisse, oc at soffve, stiller Mossetwerck, sacter oc at stil haarde Nefvelser oc Bylder, tien oc til de hvide Naurs oc Generis Pine.

Anderledis Liliers Olie skal giøris oc bereedis.

Olie aff Lilier skal saaledis giøris, tag bladene aff Lilier, leg dem i et Glas, lad Lisbons Olie paa dem, sat det mod Solen i tre Dage, sie oc trøst det saa vel igiennem en Maarding, leg saa ferske Lilie Blad i Olien igien, sat det saa igien imod Solen i tre Dage, giem den siden vel tilstoppet, indtil du den bruge vil, om hun icke vel tilstoppis oc forvaris, da forderfvis hun snarlige for Lilii-ennis slimactighedis skyld.

Denne Olie lener, sacter, at stil oc bløder, alle kaalde Bylders hefvelse, oc er serdeelis god oc nyttelig til Kyghoenens Lems Pine, som aff Kuld kom-met er, loffvis oc saare offerlige Vindfolck oc Fordemodre, thi at de med gende ofne, lene, sacte, oc bløgiøre Fodselens Lem, i Fodselens farlige Tider.

Anderledis Olie aff blaa Lilier skal giøris oc bereedis.

Denne Olie giøris oc aff blaa Liliers Blad, ligesom offuenfoare sagter om de hvide Liliers Olie. Men somme Apotecere giøre den saaledis, tage ferske blaa Liliers Roder fire Lodt, blaa Liliers Roder saadne ere et Pund god ferske Lisbons Olie tre Pund, siide den saa i et Glas Krus eller Kande i en Kiedel med Vand, indtil Vandet fra Olien indsaaden eller forseet er, siden sie oc trøste de det igiennem en Maarding, oc forvare det saa.

Denne Olie at stil Blodet, oc sacter all Bylder som aff Kuld komme er, at stil oc subtilig giør den Phlegmatiske Materie, som sig i Brystet oc Lungen forsamlet haffver, sacter Lefverens oc Miltens Pine, oc for-

vermer saadanne indvaartis Lemmer, er oc saare god oc nyttelig til Ledemodernis Lemmers svare Pine, lener all haardhed, voere sig Bylder eller Heffvelse, er oc en besynderlig god Laegedom til Fødselens forkølede Lemmer, stiller Krampe oc Verck, sacter Ørernis Pine der i lat, oc fordrifver Næsens onde Luct.

Hvorleedis Olie aff Valmuer skal giøris oc bereedis.

Tag Bladene, Blomsterne, oc Hoffvederne aff Valmuer, den stund de end ferske oc grøne ere stød dem i en Steenmortere, leg disse saa udi et Glas, eller anden Kar som dertil tien, lad deryaa et Pund Lisbons Olie, som giort er aff de u-mode Oliver, tilstoppe det offven til, oc sæt det mod Solen i otte Dage, siden suud det i en Kedel med Vand, udi tre Timer, derefter sie oc krijst det vel igiennem en Haardug, lad saa i Olien igien ferske Blad, Blomster oc Hoffveder, oc handle dermed ligesom offvenfaare sagter, naar du haffver giort tre gange saaleedis, skalt du sætte Glasset med Olien udi 40. Dage mod Solen, oc siden igien det sie oc udkrijste igiennem en Haardug, oc det vel forvare oc giemme, indtil mand det behøffver oc vedtorff.

Somme tage et Pund aff det saadet, hvorudi Valmue Blad oc Hoffveder saadne ere, sette det saa mod Solen, indtil samme Vand af Solens heede fortæret er. Der giøris oc en Olie aff Valmue frø, men den brugis sielden til Laegedom.

Olie aff Valmuer er saare god oc kraftig, til at giøre Søffn med, nytteligen brugis den til all Breck oc hedis befengelse, oc til hede Bylders heffvelse, som komne ere aff Choleriske Vædske, blandet oc slaget med det hvide aff æget, oc lit Lactuckers Oes, oc saa lagt paa den lønlige steds hede, først i begyndelsen, ledsker den veldeligen.

Hvorleedis Hakanders Blomster Olie skal giøris oc bereedis.

Denne Olie skal giøris oc beredis i alle maade, ligesom sagter, om Fiole Olie, med Lisbons Olie som giort er aff de u-mode Oliver.

Denne Olie haffver lige saadanne Dyder, ligesom sagt ere om Bal-
-muers Olie, lesker all heede, giør rolig Søffn, stiller Brystens oc Lun-
-gens Pine, som aff Hoste kommen er, udlesker Naturens Lyst oc be-
-giering, om den lønlige sted hermed smøris, er oc noget sterckere end
Fioleolie.

Hvorledis Olie aff Malurt skal giøris.

Tag de øffverste Knopper aff Malurt, sammeledis Osen aff Malurt, af hvert
otte Lodt, god Lisbons Olie tu Pund, lad disse i et Glas, sæt det mod Solen i
nogle Dage siud det saa i en Kedel med Vand, sie oc krysst det saa igiennem
en Haardug saa haffver du god Malurte Olie, bevare den indtil du den
behøffver.

Denne Olie vermer oc styrcker Maffven, oc alle Lemmer oc Ledemoder,
lader icke Orme vaaye udi unge Børns Legeme, men driffver dem ud,
om mand smør deraff paa Nafften.

Hvorleedis Olie aff Krusemynte skal giøris.

Denne Olie giøris oc i alle maade, ligesom her offvenfaare sagt er om Ma-
-lurte Olie.

Denne Olie obner Maffvens oc Leffverens forstoppelse, som kommen er aff
kaald Phlegmatiske Vædske, styrcker fordøffvelsen, oc giør Maffven lystig til
Maden, døder Ormene i Liffvet, oc lader dem icke vaaye, bløder, haarde
Seder, stiller vemmelse oc brydelse, er oc god for Hoste, som aff Kuld kommen
er.

Hvorleedis Olie aff Rude skal giøris.

Tag Bladene aff Rude som grøne oc ferske ere, sammeleedis Osen aff Rude
aff hvert otte Lodt, Lisbons Olie aff de u-mode Oliver udpersset, tre Pund
lad disse i et Glas, giør det vel tæt offventil, oc sæt det saa mod Solen udi
femten Dage, derefter sæt det i en Kedel med Vand, oc lad det siude i fin
Timer, siden sie oc krysst det igiennem en Haardug, derefter tag atter
ferske Rude oc Rude Oes, giør oc handle dermed ligesom offvenfaare

offte sagt er saa haffver du god Rude olie. Denne olie forvermer Lenderne oc Blæren, Moderen, oc Fødselens Lem som forkølet er, at skil oc uddriffver Væderens opblæselse, stiller Sidernis Pine.

Hvorleedis Olie aff Hyldt skal giøris oc beredis.

Denne Olie giøris aff Hyldeblomster, oc saa aff Hyldens unge Spirer, aff Blomsterne giøris hun saaleedis.

Tag Hyldeblomster, naar de vel udsprungne ere, otte Lodt, fersk Lis-bons olie et Pund, lad disse tilsammen i et Kar som dertil tien, oc handle dermed i alle maade, ligesom om Lommendeblomster oc Olie, aff Dil oc saa-danne ligesom sagt er.

Olie aff Hyldespirer giøris saaleedis.

Tag aff de unge Spirer som om samme Aar om Sommeren vaapne oc udløbne ere, skale den yderste grøne Barck deraff, lad saa Olie paa den in-derste Barck deraff, lad saa Olie paa den inderste Barck, sæt den saa mod So-len, oc handle med ligesom sagt er om de andre Olier.

Olien aff Blomsterne giort, stiller alle Seenernis Pine, oc serdeelis tien hun til de hvide Seeners Breck.

Men den aff Spirene, eller aff imellem Barcken giort er, køler det som aff brent er lesker oc anden saaden hede.

Hvorleedis Olie aff Qvæer skal giøris.

Tag Qvæer førre end de bliffve mode aldeelis, tag Kiernerne oc Steenene deraf, riff dem saa paa et Riffveiern, tag aff samme Qvæer saaleedis smaa reffne sep Lodt, Perse oc Osen, tag aff samme Oes oc sep Lodt, lad herpaa half-andet Pund Lisbons Olie, giort aff de u-mode Oliver, lad disse i et Kar, som dertil tien, tilstoppe det vel offventil, sæt det mod Solen udi femten Dage, sæt siden samme Kar med Olien i en Kiedel med Vand, oc lad det suude i fire Timer, sie oc krijst det igiennem en Haardug, ligesom offte off-venfaare sagt er, tag saa igien lige saa mange sønderreffne Qvæer,

oc deris Ves, som tilforne, lad disse i Olien igien, sæt den mod Solen igien ligesom tilforne, bruge dette tre gange, sie det siden lige som tilforne, oc giem den saa vel tet tilstoppet.

Denne Olie stiller Bugløb, er oc god til de hvide Aarer, oc til dem som svedis formeeget.

Hvorleedis Olie aff Mastix skal giøris.

Tag god Rosenolie et Pund, god klar udvald Mastix sex Lodt, god sterck rød Vin otte Lodt, blande disse tilsammen, oc lad dem vel siude i et Kar som der til tien, i et Kedel med Vand, indtil Vinen indsaaden er, giem den saa indtil du den vedtørff eller behøffver.

Denne Olie styrcker Maffven, Lefveren oc Ledemodernis Leder eller Lemmer, stiller pinen, oc modgiør haarde Bylder.

Hvorleedis Olie aff Enebærtræ skal giøris.

Tag to Leerpotter, den ene skal være vel stor, oc den anden fierdeparten mindre end den ene, som inden til ere vel glassurede, sæt den ene offver den anden, den øffverste oc den største skal mand lade fuld aff Sponer smaa skaarne aff Enebertræ, imellem samme begge Potter skal mand legge et stycke Bleck eller Kober, som skal haffve nogle smaa hul paa sig, saa at Sponerne icke kunde falde ned udi den nederste Potte, disse samme begge Leerpotter skulle vel tæt tilgiøris med god Leer, som er tilgiort, oc vel eltet med Salt oc smaa stycker aff en ny Leerpotte vel smaa støtte, saa at ingen Damp aff dem udgaa kand, oc sætte dem saa ned i Jorden i en hule, men den øffverste Leerpotte skal icke staa dybere i Jorden end en god halff Spand eller noget meere, eftersom den øffverste Potte er stor til, oc skulle begge Potter saa høyt teckis med Jord, omkring den øffverste Leerpotte skal giøris en trind Kreds med Tegelsteen, ligesom en trind Mur, udi samme Kredtz skal mand giøre en god Kulild, oc lad den brende i to Timer, oc naar som Sponerne inden i den øffverste Leerpotte hede vorde, da flyder Olien aff dem ned i den nederste Leerpotte.

Saaleedis kand du brende Olie aff allehaande Træ. Denne Olie er en mectig Lægedom for all Nudens u-reenhed, for Skab oc Klaade, for Kræft, oc tien til alle onde oc fule Saar.

Enebers Olies Dyd oc Kraft som af Eneber er giort.

Aff Eneber giøre oc berede Alchimisterne en god konstlig Olie, hvorledis den giøris oc beredis, er en lønlige oc icke Skriftlige aff nogen obenbaret, men dog vil ieg her hendis Dyd oc Kraft sætte oc beskriffve.

Denne Olie er varm oc tør i den anden Graad, maa brugis indvaartis i Legemet oc udvaartis, trenger sig igiennem Kiød oc Been, Aarer oc Sener, oc giør alle Saar skickelige til at lægis.

Fire eller fem Taare aff denne Olie, aarle om Morgenen til sig taget, med en føye Drick varm Vin, oc saa der paa faste i fire eller fem timer, renser den forstoppede Maffve aff all kaald Phlegmatiske Vædske oc u-reenhed, som sig derinde forsamlet hafver, aff hvilcken Mennisket stor Hoffvetverck oc Hoffvedens flydelse faar, hvilcken omsider bliffver til æder oc forgift, thi samme Vædske falder ned i Brystet paa somme, paa somme i Beenene, paa somme i Armene, oc i Hænderne, saa at Seenerne oc Aarerne tilsammen dragis, oc krømpis, alle disse borttager oc fordriffver denne Olie, om hun brugis som sagt er, vermer hun Brystet, fordriffver Hoste, som aff Kuld kommen er, giffver oc Lyst til Mad oc Drick, Maffven oc Naflen skulle oc smøris udvaartis hos en god Ild, eller Kackelouen med samme Olie.

Saaledis som forestaar, eller oc med Vand brent aff urter, efter Sagens oc Tidsens Leylighed bruget, naar Pestilentze regerer, beskermer Mennisket for denne Breck, men Panden oc Tindingerne, Næseborene, Pulsen oc Hænderne, skulle smøris med samme Olie. Vorder nogen befengd med samme Suge, da skal hand dricke et Quintin aff samme Olie med Rosenvand, eller med Cardobenedicte Vand, sig nedlegge, oc

paa sig hylle, da uddrifvis forgiften igiennem Sveden, oc hvor som
mand føler eller fornemmer, at hun hafver sat sig, paa den sted skal
leggis, Bomuld bløt udi samme Olie, oc tu ellertre gange forferskis eller
fornyes, da opbrydis det aff sig selff oc lægis.

Fire eller fem Taare om Morgenen oc om Aftenen bruget med varm Vin,
oc steden indvaartis med Olie smurt, er god for Lefverens, Lungens,
Miltens, oc andre indvaartis Bylder, bløder oc fortærer deris haardhed,
uden all skade oc farlighed.

Saaleedis med Vin bruget, som faare staar, fordriffver hun den Kaal-
-desiuge.

Ledemoderne eller Lemmerne som forsvinde, eller stiffve bliffve smur-
-de med denne Olie, kommer dem til deris rette pas igien, thi hun ind-
-trenger sig igiennem Aarer, Sener oc Marg, oc igiengiffver Ledemo-
-derne deris hede oc naturlige verme.

Allehaande Verck som med Kulder, fordriffver denne Olie, om
Linklude blødis i hende, oc leggis paa steden som verck staar.

Denne Olie læger allehaande Skab oc Hudens u-reenhed, om
steden dermed smøris, oc indvaartis drickis fire eller fem Taare,
som faare staar.

Om denne Olie brugis saaleedis i begyndelsen aff dem som fange
Svedalskesot, da faa de bedre, thi hun renser Blodet oc fordriffver
Sotten.

Hvo som haffver den Faldendesot, skal dricke et Qvintin aff samme
Olie med Vand brent aff Hoy, eller Lindeblad, saa faar hand bedre igien.

Hvo som haffver Blodsot, hand skal dricke Morgen oc aften, hvergang
et half Qvintin med varm Vin.

Qvindfolck som hafve deris tids flydelse formeeget, skulle dricke Mor-
-gen oc Aften, hvergang fire eller fem Taare, med en drick varm Vin,
saa stilles det inden en stacket Tid.

Denne Olie indvaartis oc udvaartis bruget som faaresagt er, er god for Podagel, thi hun stiller Cholera Melancholies, oc Phlegmatis Vædsker, om hun brugis, førend Lemmerne eller Ledemoderne en sønderbrødne.

Et Qvintin af denne Olie drucket, med Vand brent aff Mercke eller Persillie, renser Nyrerne oc Blæren, sønderbryder Steenen, oc uddriffver hannem veldeligen igiennem Pisset.

Fire eller fem Taare med varm Vin drucket, sammeledis steden udvaartis smurd, fordriffver Sidernis svare Sting.

Fire eller fem Taare drucket med varm Vin, oc Naften smurd med samme Olie, saa heet som mand heedist taalle kand, fordrifver Tarmernis vred oc pine.

Bomuld bløt i samme Olie, oc paa den onde Tand lagt, stiller Pinen.

Er nogen døff, oc icke vel hører, da skal hand bløde en Linklud i Olien, oc stinge den i Øret, sammeledis skal mand oc smøre Tindingerne, oc bag omkring Ørnene med samme Olie.

Naffver nogen onde oc røde Øyen, da skal hand smøre dem med samme Olie, er der oc vaapen nogen Hinde ofver dennem, da fortæris hun.

Allehaande forgiftige Diurs bid, renser oc læger denne Olie, borttager forgiftens Kraft oc Mact.

Samme Olie ladet i dybe flydendis Fistiller, oc andre hulle dybe Saar, kommer den til at lægis, for hendis retsindige verme skyld, borttager oc forgiftige Aer.

Denne Olie læger oc dybe Reffner, paa Leber oc Hænder, som aff Vaarvind, eller aff andre ting reffne ere.

Fire eller fem Taare af samme Olie om Morgenen fastendis drucket, med en Drick varm Vin, døder allehaande Orme indvaartis udi Lifvet, oc tilsteder icke at de ydermeere vaape.

Her endis denne Bog,

Skreven i Bergen af Erich Hyld, den 4 Novembr: 1713.

Urternis danske Nafns Taffle eller Register.

A.

Aakande — 615
Aaron — 628
Abrod — 554
Ackeley — 516
Agermonie — 591
Aggerrum — 517
Amur — 603
Andemad — 614
Angelica — 570
Anis — 578
Arffve — 564
Asparagius — 576
Attick. — 631

B.

Backerod — 581
Baldrian — 501
Blaabeer — 636
Blaakaal — 621
Bankanie Rod — 575
Basilicon — 495
Bede som vaaper i Gaarde or Nafver, 619
Bede som vaaper paa Enge — 619
Bede urt — 581
Benedicta — 503
Bertram — 579
Beskt Søde — 636
Biørnebeer — 636
Bethonie — 529
Byg — 610
Byncke — 555
Blaa Tideløse — 630
Blaa Lilier — 617
Blaa Byncke — 543
Bladeløs — 562
Boberrellen — 547
Bønner — 606
Borras — 537
Boghveede — 611
Bockare — 586
Bregne som vaaper paa Agre — 595
Bregne som vaaper udi Skove — 596
Brun Rod — 526
Brombeer — 636
Brundemand vors — 505
Bulmeurt — 514

C.

Cabaleyen — 518
Cardobenedicta — 639
Chamilleblomster — 520
Chelidonia — 510
Consolida maior — 538
Coriander — 511
Cypresse — 505
Cicer — 605
Cucumer — 643

D.

Danske Komen — 579
Dieffvels bid — 539
Dil — 577
Domehat — 613
Drøbelurt — 566

E.

Egebregne — 595
Elme Rod — 523
Engelsøde — 595
Endivia — 541
Entzian eller Gentzians
Erter — 60[illegible]
Esula — 546

F.

Faa til Lifs — 522
Femfingris urt — 590
Fænum Græcum — 603
Fennickel — 57[illegible]
Fioler — 59[illegible]
Fiols Blomster — 599
Fugle Erter — 607

Stor Jernurt - - , 543
Strande Malurt - , 553
Stor Kølicke - - - , 584
Stor Skrepper - - , 637
Stor Steenbreck - - , 547
Storckeneb - - - , 556
Surer - - - - - , 550
Sijnau - - - - , 591

T.

Taskeurt - - - , 532
Tidsel som Klæde kardis med - , 638
Tidsel Hundrede Hofvet kaldet - - , 641
Timian - - - - , 498
Tormentilla - - - , 588
Tormaanets Fioler - , 597
Torden Skrepper - - , 637
Trefaaldigheds urt - , 599
Trint Nulurt - - , 627
Tyrkisk Hvede - - , 612
Tusind Dyder - - , 517

V.

Valmuer som vaaper iblant Kornet - , 512
Valmuer som vaaper i Haver - - , 513
Valske Roe - - - - , 635
Veybrede - - - - , 534
Velluctendis Klefver - , 602
Vidbende som kryber paa Jorden eller Hourt - - , 632
Vibende som op krybe paa Mure oc Træ - - , 633
Velands urt - - - , 501
Vild Polleye - - - , 494
Vild Meyran Tost - - , 497
Vild Nardus - - - , 501
Vild Hør - - - - , 557
Vild Saffran - - - , 638
Viola Persica - - - , 599
Viola partica - - - , 599
Viola peregrina - - , 599
Vilde Rosen - - - , 634
Volubilis - - - - , 634
Vor Fruis Senge halm - - - , 497

Taflen eller Register, hvorleedis Electuaria, Syruper, Conserva oc Olier skulle ret beredis af forskrefne urtegaards urter, Blomster oc Rødder.

Hvorleedis Sucker som brugis til Lægedom skal klaris oc rensis - - , 644
Electuarium af Qvæder giort - - - - - - - - - - - - , 645
Electuarium af gule Liliers Rødder - - - - - - - - - - , 645
Electuarium af Peberod - - - - - - - - - - - - - , 648
Electuarium af Giøgs urtis Røder - - - - - - - - - - , 649
Electuarium af Kirsebeer - - - - - - - - - - - - , 649
Electuarium af Blommer - - - - - - - - - - - - - , 650
Electuarium af Blommer - - - - - - - - - - - - - , 651

Electuarium aff Ribes — — —

Prunelle eller Kahels Blomster Sucker — 664.
Persicke Træis Blomsters Sucker — 665
Salvie Blomsters Sucker — 665
Pions Blomsters Sucker — 665
Jordrøge urters Blomsters Sucker — 666.
Den store Fernurtis eller blaa Bynckis blomsters Sucker — 666
Isop Sucker — 666.
Kakande blomsters Sucker — 667

Tafflen paa Syruperne. Taflen paa Olierne.

Rosen Syrup — 668
Fiole Syrup — 669
Syrup aff Surer — 669
Syrup aff umode Binbeer — 670
Syrup aff Jordrøgis urt — 670
Syrup aff Edicke — 671
Syrup aff Malurt — 672
Rosen Honnig — 672
Hvorleedis Osen aff Kalnøde Skaler bereedis — 673
Syrup aff Qvæers Oes — 673
Hvorleedis Osen aff de u-mode Binbeer bereedis — 674
Hvorleedis Ipocras skal gioris oc bereedis — 674
Hvorleedis Clarete skal bereedis — 675
Hvad Dyder god gammel Miød haffver — 676
Rosen Olie — 676
Fiole Olie — 677
Morbeer Oes gioris — 678
Lommende blomsters Olie — 679
Olie aff Dil — 679
Olie aff Lilier — 680
Olie aff blaa Lilier — 680
Olie aff Balmuer — 681
Olie aff Kakanders Blomster — 681.
Olie aff Malurt — 682
Olie aff Krusemynte — 682
Olie aff Rude — 682
Olie aff Hyld — 683
Olie aff Qvæer — 683.
Olie aff Mastix — 684
Olie aff Enebar Træ. — 684.
Enebers Olie Dyd oc Kraft. — 685.

U. B. BERGEN
Ms. 61

Christian Knoff
Christian Knoff